کۆمۆنیزمی نوێ

لێکۆڵینەوەیەک سەبارەت بە حزب و دەوڵەت و کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم

نووسینی:ئاسۆ کمال
بابەت: رەخنە
تایپ: نووسەر
دیزاین:
چاپ: چاپخانەی کارۆ

تیراژ: 1000 دانە
نرخ: 4000 دینار

نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم
شوێنی چاپ: سلێمانی – هەرێمی کوردستان

ساڵی چاپ:2020

بەڕێوەبەرێتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان
ژمارەی سپاردنی (   ) ی ساڵی
٢٠٢٠ ی پێدراوە

ناوەرۆک

پێشەکی
دەسپێک 12
چ تێگەیشتنێکمان لە مێژووی کۆمۆنیزم هەیە؟ 15
حزب و خەباتی چینایەتی 23
بۆچی لای کرێکار حزب میتافۆرە؟ 29
سۆشیال دیموکراتی چۆن بنەماکانی ئینتەرناسیونالی کرێکاریی گۆڕی؟ 37
دوالیزمی شۆڕش و ڕیفۆرم 47
دیموکراسی هەڵخەڵەتێنەرانە 54
ئایا بەلشەفیزم پێمان دەڵێ "دەبێ چی بکرێ" ؟ 64
بەلشەڤیزم چ شتێکی گۆڕی؟ 67
مافی شۆڕشکردن 71
مۆدیلی سۆشیالیزمی بەلشەفی چی بوو؟ 77
دوالیزمی بیرۆکراتی و سەرمایەداری دەوڵەتی 81
بەلشەفیزم چ بنەمایەکی ئەنتەرناسیونالی گۆڕی؟ 85
مۆدیلی سیاسی دەسەڵاتی بەلشەفیزم چیە؟ 100
حزبی بەلشەفی لەدەسەڵاتدا چۆن دەگۆڕێ؟ 110
مۆدیلی ئابوری بەلشەفی چی بووە؟ 120
کۆنترۆڵی سەرمایەداری یا کۆنترۆڵی کرێکاری 134
کێشەی ترۆتسکیزم چیە؟ 144
کۆمۆنیزمی کرێکاری و کێشەی حزب 152
حزبی کۆمۆنیستی ئێران و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری 161
کێشەی کۆمۆنیزمی کرێکاریی چیە؟ 173
کۆمۆنیزمی کرێکاریی کوردستان 212
کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاریی کوردستان و عێراق 224
کۆمۆنیزمی نوێ 251

پێشەکی

ئەم کتێبە بەرهەمی کاری ساڵ و نیوێک نوسینە. زۆربەی بەشەکانیم یەک بە دوای یەکدا بڵاو دەکردەوە. ئەم شێوازی نوسین و بڵاوکردنەوەیە سود بەخش بو بۆ من، چونکە بڵاوبونەوەی هەر بەشێک فشاری لەسەر دادەنام تا بەشێکی تر بنوسم. لە هەمان کاتدا دەمزانی کاردانەوەکان لەسەری چیە؟ ئەمەش فرسەتی پێ دەدام کە زیندووتر خەریکی پرۆسەی لێکۆڵینەوەکەم ببم.

هەربۆیە لەو نەخشە سەرەتاییەوە دەستم پێکرد کە لەبەشی یەکەمدا باسم کردوە کە بۆچی ئەم کتێبەم نوسیوە و دواتر لە کاتی نوسینەکەدا بۆم دەرکەوت پێویستە باسی تەجروبەی سیاسی سێ دەیەی ڕابردووی کۆمۆنیزمی کرێکاریش بکەم، کە خۆم بەشداریم تێدا هەبووە.

ئەوەی لە تەجروبەی ئەم نوسینەدا قورس بوو بەلامەوە ئەوە بوو کە من خەریکم کار و بیروڕای زیاتر لە سێ دەیەی خۆم دەدەمە بەر ڕەخنە و لێرەشەوە هەستم بە هەمان قورسایی ئەو هاوڕێ کۆمۆنیستانەم دەکرد کە هەمان دۆخی منیان هەیە و قبوڵکردنی ئەم ڕەخنە و لێکدانەوانەم ئاسان نابێ بۆیان. من ئەم سەختیە بەوە تێپەڕکرد کە ڕوبکەمە فاکت و زانست و پشت بکەمە نوستالژیا و سڵەمینەوە لە ڕاستیەکان و لە مانەش گرنگتر گەیشتن بە ڕاستیەک کە بتوانێ بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لەم قەیران و بنبەستەی ئێستای دەرباز بکا و ئاسۆ و بەرنامەیەک بۆ پراتیکی چینایەتی و کۆمۆنیستی بکاتەوە کە ژیانمان بۆ تەرخانکردوە.

ئەو شتەی منی هاندا بۆ ئەم لێکۆڵینەوەیە ئەوەبوو کە دەمێک بوو من ڕەخنەم لە پاسیڤیزمی بزوتنەوەی چەپ و کۆمۆنیزمی کرێکاری هەبووە. ڕەخنە لە لاوازی و پەراوێزی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لەناو کۆمۆنیزمی کرێکاریدا هەمیشە هەبووە، بەڵام لە ئەنجامی هەوڵی جۆراوجۆری چارەسەرکردنی ئەم کێشانە و بە بن بەست گەیشتی هەوڵەکان نەیگەیاندبوومە ئەو شوێنەی کە سەرچاوەی ئەم کێشەیە بدۆزمەوە. بڕیارم دا دەرچم لەو قاڵبەی کە بۆ دۆزینەوەی چارەسەر تەنیا پشت بە تاک سەرچاوە، کە مەنسوور حیکمەت بوو، ببەستم. پێویست بوو کە بەو میراتە فکریەدا بگەڕێم کە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی ئێمە لە ٢٠٠ ساڵی ڕابردوودا پێشکەشی کردووە و سوودم لێوەرگرت بۆ ئەم لێکۆڵینەوەیەم. لێرەوە بۆم دەرکەوت کە دیدگا و تێگەیشتنی کۆمۆنیزمی کرێکاری خۆی بەشێکە لە کێشەکە نەک چارەسەر بێ و هەر بۆیە پێویستە لێکۆڵینەوەکانم خودی کۆمۆنیزمی کرێکاریش بگرێتەوە.

ئەم کتێبە دەیەوێ لە هۆکارەکانی ئەو خۆلادانی کۆمۆنیستەکان بکۆڵێتەوە لەو ئەرکە سەرەکی و ڕۆشنەی، کە لە نزیک دوو سەدە لەمەوبەرەوە، دروشمی سەرەکی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی ئێمە بووە، وە بە سادەیی بریتی بووە لە کۆتایی هێنان بە ناکۆکی و پەرژوبڵاوی نێو کرێکاران و یەکگرتوو کردنی ئەم چینە سەرەڕای جیاوازیە فکری و سیاسی و ڕیکخراوەییەکان بۆ گۆڕینی دۆخی دنیای سەرمایەداری و بەرپا کردنی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی بۆ بە دیهێنانی دنیایەکی باشتری سۆشیالسیتی. بێگومان ئاشکرایە کە ئەم کارە ناکرێ بە بێ یەکگرتوو بوونی خودی کۆمۆنیستەکان و یەکگرتووبونیان لەگەڵ جەماوەری کرێکاراندا . وە ئەوەی ئێمە لەم دوو سەدەیەدا تاقیمان کردۆتەوە ئەوە بووە کە ئەم کارە لە ڕێگەی حزبەوە دەکرێ.

هەر بۆیە گەیشتم بەو ڕاستیەی کە ئەگەر بمانەوێ ڕیشەی ئەو قەیرانە سیاسی و ئایدیۆلۆژیەی کۆمۆنیزمی سەردەمی دەست نیشان بکەین کە ئەو پەرژ و بڵاوی و دابەش بوونەی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاریدا دروست کردووە، پێویستە لە خودی حزب بکۆڵینەوە تا بزانین کێشەکە لە کوێدایە؟

لێرەوە دەریایەک پرسیار ڕژا بەسەرماندا. سەرەتا بە شوێن ئەو پرسیارەدا گەڕاین کە ئەو ئامڕازەی ئێمە کاری پێ دەکەین لە خەباتی چینایەتیدا کە حزبە، ڕۆڵی چیە؟ بۆچی حزب لە جیاتی ئەوەی ئامڕازی یەکگرتنی کۆمۆنیستەکان و کرێکاران بێ گۆڕاوە بۆ دیواری چین کە هێزی ئەم چینە و بزوتنەوەکەی بە ناوی بەرنامەی جیاواز و حزب و گروپی جیاوازەوە دابەش دەکا؟ بۆچی حزب هەمیشە وەک دیاردە و مۆدێلێکی نەگۆڕ وەرگیراوە و پرسیاری لەسەر دروست نەبووە لە بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری دا؟ ئەم مۆدێلەی حزبمان لە بەلشەفیەکانەوە وەرگرتووە بەڵام لە کاتێکدا ئەوان لە بنیات نانی سۆشیالیزمدا شکستیان هێنا، ئایا ئەمە هیچ پرسیارێک لەسەر ئەو ئامڕازە دروست ناکا کە ئەوان لە ڕێگەیەوە دەیانویست کۆمەڵگەیەکی جیاواز بهێننە ئارا؟ ئەم پرسیارەش بردینی بۆ گەڕان بە دوای ئەو مێژووەدا کە ئەم مۆدێلەی دروست کردووە. هەربۆیە دەستمان کرد بە لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی لە مۆدێلەکانی ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاران و سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفیزم. دواتر چوینە سەر کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەمی ئێستا و گەڕان بەدوای ئەو پەیوەندیەی کە لەگەڵ ئەو مێژووەدا هەمان بووە. لەم پێناوەدا دەستمان کرد بە درێژەدان بەم لێکۆڵینەوەیە لەسەر کۆمۆنیزمی کرێکاری.

ئەم لێکۆڵینەوە تایبەتە بە جێگای حزب لە خەباتی چینی کرێکاردا و ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەسەر ئەم ئامڕازە سیاسیەدا هاتوە لە خەباتی کرێکاراندا لە دوو سەدەی ڕابردوودا. باسی ئەو مۆدێلانەیە لە حزبی کرێکاری و کۆمۆنیستی کە لە مەیدانی سیاسی، لە

خەباتی ئابووری، لە شۆڕشەکان و لە دەسەڵاتداریێتی و دەوڵەتدا ڕۆڵیان هەبووە، وە هاوکات باسی مۆدێلی گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستیەکانە لەم سەردەمەدا.

ئامانجی ئێمە ئەوەیە کە ئەنجامگیریەک بدەین بەدەستەوە کە بیرۆکەی نوێ سەبارەت بە حزب و ڕێکخراوبوونی کرێکاری بخەینە ڕوو تا وەڵامێک بدەینەوە بەو کێشانەی ڕوو بەڕووی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی بوونەتەوە لە سەدەی بیست و یەکدا.

سەرەتای ئەم باسانە، لە **بەشەکانی ٢تا ٤**دا، لەم لێکۆڵینەوەیەدا باسی میتۆدی لێکۆڵینەوەیی مێژوویی دەکەین کە بە دەستمانەوە گرتووە تا بزانین ڕیشەی ماتریالیستی ئەم قەیرانە چیە؟ لێرەدا بە دوای وەڵامی ئەو پرسیارەوەین کە چ تێگەیشتنێک لە حزب، ئێمەی کردۆتە بتێک کە پاسیڤانە لە پەراوێزی کۆمەڵگەدا قەرارمان گرتووە؟ بۆ ئەمە پێویست بوو حزب لەو بتە چەق بەستووە لە تێگەیشتنی خۆماندا ڕزگار بکەین و پەیوەندی نێوان کۆمۆنیزم و چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی و حزب و پرۆسەی مێژوویی شکڵ گرتنی حزب، وەک "ستراکتۆری چینی کرێکار" بناسین. هەر بۆیە لە سەرەتاوە جیاوازی بۆچوونەکانمان لەگەڵ لێکدانەوە میتافیزیکیەکان سەبارەت بە کۆمۆنیزمی جۆراوجۆر نیشان داوە. تا بزانین کۆمۆنیزم خۆی چیە؟ مێژووی کۆمۆنیزم کامەیە؟ ئایا لە دەرەوەی مێژووی حزبەکان، کۆمۆنیزم و خەباتی چینی کرێکار مێژوویەکی تری هەیە؟ هاوکات لەم بەشانەدا لەسەر جیاوازی نێوان زانستی نێوان حزب لە لای هەردوو چینی بورژوازی و کرێکاری باسمان کردوە و بنەماکانی حزبی کرێکاری و پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەتی کرێکاری و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیدا خراوەتە بەر تیشکی ئەو ڕەخنانە کە لە تێگەیشتنی باوی کۆمۆنیستی لە حزب و ڕیکخراوی کۆمۆنیستی لە ئارادان.

لەم لێکۆڵینەوەدا سەرچاوەی زۆرم بە کار هێناوە تا وەک فاکت ئەو پرۆسە مێژوویی و سیاسی و ئابوری و حزبیانەی باسم کردوە بخەمە ڕوو.

لە **بەشەکانی ٥ و ٦** دا، گرنگیمان بە سەرەتاکانی بزوتنەوەی سۆشیالیستی داوە کە بیرۆکەی حزب تیایدا سەریهەڵداوە. نمونەکانی **ئینتەر ناسیونالی یەکەمی کرێکاران** و دواتر **سۆشیال دیموکراتی**، وەک یەکەم هەنگاوەکانی دروستبونی حزب لای چینی کرێکار، شی دەکەینەوە. هاوکات ئەو پرۆسەیە باس دەکەین کە چۆن چەمکەکانی کۆمۆنیزم لەوانە ئینتەرناسیونالیزم گۆڕانی بەسەر هات لە لایەن سۆشیال دیموکراتی یەوە و ئەم گۆڕانکاریانە چی بەسەر بزوتنەوەی ئینتەرناسیونالی دووەمدا هێنا؟ لەسەر **دوالیزمی شۆڕش و ریفۆرم** ، وە کاریگەریەکانی دیموکراسی پەرلەمانی و **پەرلەمانتاریزم** لە سەر بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیالیستی قسە دەکەین و باسی

جیاوازیەکانی نێو بزوتنەوەی سۆشیالیستی جیهانی دەکەین لەسەر مەسەلەی شۆڕشی کرێکاری و دەوڵەت دەکەین.

بێگومان بە بێ باسی مۆدێلی بەلشەفی و دەوڵەتی سۆڤیەت ناتوانین ئەم لێکۆڵینەوە بگەیەنین بە ئەنجام، لە بەرئەوەی ئەم مۆدێلە نەک تەنیا سەرتاپای سەدەی بیستی داپۆشی بەڵکو تا ئێستا بزوتنەوەی کۆمۆنیستی پەیڕەوی لێ دەکا. هەر بۆیە ئێمە بەشێکی زۆری ئەم لێکۆڵینەوەیەمان بۆ ئەم تەجروبەیە تەرخان کردوە.

حزب وەک گرامشی دەڵێ "ڕۆحی دەوڵەتە" کەواتە ئەگەر کێشە لەم مۆدێلەدا هەبێ، لە سبەینێی دەسەڵاتدا هەمان کێشە لە شکڵ و ناوەرۆکی حکومەتی کرێکاری و سیاسەت و ئابووری ئەو کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیەدا ڕوو دەدا کە ئێمە بە نیازین جێگای سیستمی سەرمایەداری پێ بگرینەوە.

ئەم تێزە پێویستی بە سەلماندن هەبوو. ئێمە لە باسی مەسەلەی بەلشەفیزم و دەوڵەتی سۆڤیەتدا ئەم تێزە دەسەلمێنین.

لە **بەشەکانی ٧ تاکو ١٨**، واتە ١١ بەش بە شێوەیەکی چڕ و بەرفراوان لەو گۆڕانکاریانە دەدوێ کە بەلشەفیزم بەسەر بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و بنەماکانی حزب، دەوڵەت و دیکتاتۆری پرۆلیتاریا، ئابوری سۆشیالیستی و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیدا هێنای. ئەم باسانە بۆ وەڵامی ئەو پرسیارەیە کە؛ ئایا کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم چ پەیوەندیەکی بە کۆمۆنیزمی ڕوسیەوە هەیە؟ وە چ مۆدێلێک لە بەلشەفیزم و سۆڤیەتەوە لە سەدەی بیستدا و تا ئێستا ڕەواجی پەیدا کردووە؟

سەرتا باسی ڕەوتی بەلشەفی و جیاوازیەکانی لە سۆشیال دیموکراتی، جێگای مێژوویی بەلشەفیزم لە شۆڕشی ڕوسیا و شۆڕشەکانی سەرەتای سەدەی بیستەوە دەکەین.

پاشان دەست دەکەین بە شرۆڤەی **مۆدێلی سۆشیالیزمی بەلشەفی** لە حزب و دەوڵەتدا. ئەوەی ئێمە دەمانەوێ لەم لێکۆڵینەوەیەدا بیدۆزینەوە پەیوەندی نێوان **سەرمایەداری دەوڵەتی و مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی** بەلشەفیەکانە. لێکدانەوە دەکەین لەسەر ئەم مۆدێلە لە دەسەڵاتی سیاسی، مۆدیلی ئابوری، بەرنامەی کۆمۆنیزمی جەنگی و دواتر سەرمایەداری دەوڵەتیی لە دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧. لەسەر **دوالیزمی بیرۆکراتی و سەرمایەداری دەوڵەتیی** قسە دەکەین. بۆچوونەکانی ترۆتسکی و تۆنی کلێف و مەنسور حیکمەت لەسەر مۆدیلی سیاسی حزب و دەوڵەتی بەلشەفی باس دەکەین. لێرەدا ئارگومێنت لەسەر ڕای زۆربەی کۆمۆنیستانەکان دەکەین، کە ئایا ئەو سیستمە سیاسیە بەلشەفیە بە دەوڵەتێکی کرێکاری بووە یان نا؟

ئەوەی ئێمە لەم لێکۆڵینەوەدا بەدوایەوەین ئەوەیە، کە پەیوەندی نێوان حزبی بەلشەفی و ئەم مۆدیلە سیاسی و ئابوریەی دەوڵەت و موڵکایەتی و پەیوەندی چینی کرێکار بە بەرهەمهێنان و هۆیەکانی بەرهەمهێنانەوە چیە؟ ئایا ئەم مۆدیلە سۆشیالیستیە چ گۆڕانێکی لە بنەماکانی کۆمۆنیستیدا دروست کرد؟

دواتر ئەناتومی **مۆدێلی بەلشەفی حزب** دەکەین، تا لە ناکۆکیەکانی نێوان چەمکی حزبی کرێکاری یان حزبی کۆمۆنیستەکان بکۆڵینەوە ، وەک مۆدێلێک کە لە هەموو سەدەی ٢٠ و تا ئێستاش پەیڕەوی لێدەکرێ. لێرەوە لە پەیوەندی مۆدێلی حزبی بەلشەفی لەگەڵ هۆکارەکانی بەرەو بیرۆکراتی چوون و گەڕانەوەی دەسەڵاتی سەرمایەداری لە ڕوسیادا دەکۆڵینەوە.

باسی ئەوە دەکەین کە بۆچی ئەم مۆدێلە ئیمکانی هەیە حزبی کرێکاری بگۆڕێ بۆ حزبێکی بورژوازی و بیرۆکراتی لە کاتی سەرکەوتنی شۆڕش و گرتنە دەستی دەسەڵاتدا؟ بۆچی حزبێکی شۆڕشگێڕی کرێکاری لە جیاتی کۆکردنەوەی سەرجەم هێزی چینەکە بەرەو خۆجیاکردنەوە دەچێ لەبەشێکی زۆری ئەو هێزەی شۆڕشی دروستکردووە؟

ئەم باسەش دەمانباتە سەر شیکاری **مۆدیلی دەسەڵاتی بەلشەفیزم**، کە ئایا ئەم مۆدێلە سیاسیە چیە؟ئایا ناکۆکی نێوان دیکتاتۆریەتی حزب و هەموو دەسەڵات بۆ شوراکان چیە؟ پەیوەندی ئەم مۆدێلە لەگەڵ تێزی لینین لەمەڕ **جێنشینی حزب لە جێگای چینی کرێکار** و تێگەیشتنی لینین لە **دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا** دا دەخەینە ڕوو.

ئەم باسە درێژە پێ دەدەین تاکو بزانین لەسەر پرۆسەی چوون لە دیکتاتۆری حزبیەوە بۆ دیکتاتۆری ناو حزب چی دەگەیەنێ بۆ حزبی کرێکاری و دەوڵەتی کرێکاری؟ فاکتەکان لەسەر کێشەکانی ناو حزبی بەلشەفی و **هەڵوێست بە فراکسیۆنەکان و ئازادی لە ناو ڕیزەکانی حزبدا** و پاکتاوکردنی حزب بخەینە ڕوو تا بزانین ئەم گۆڕانکاریانە بۆچی ڕوودەدەن و سەرچاوەکەی چیە؟ وە چی بەسەر شۆڕشی سۆشیالیستی و حزبێکی شۆڕشگێڕی کرێکاری بەلشەفیدا دێنێ؟

لە بەشە کۆتاییەکاندا شرۆڤەی **مۆدیلی ئابوری بەلشەفی** دەکەین و نیشانی دەدەین کە جێگای چینی کرێکار لە بواری ئابوری و ئیداری دەوڵەتی بەلشەفیدا چی بووە؟ وەڵامی ئەو پرسیارە دەدەینەوە کە ئایا بوونی بەرنامە و پلانی ئابوری و دابەشکردنی سەرمایە و بەرهەم بەپێی نەخشە و لەلایەن دەوڵەتەوە، وەک نمونەی بەلشەفی، لە دەست شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری و ئاژاوە و ئەزمەی بازاڕ و دابەزینی توانای کڕین و ئاستی گوزەرانی کرێکاران ڕزگارمان دەکا؟ ئایا خاڵە هاوبەشەکانی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی لە ئاستی ئابوری و سیاسیدا لەگەڵ سەرمایەداری

دەوڵەتی و حکومەتی بیرۆکراتی سۆڤیەت و مۆدیلی حزبی بەلشەفیدا چیە؟ ئایا بەلشەفیەکان چۆن ویستویانە لە ڕێگەی گەشەی سەرمایەداریەوە سۆشیالیزم دامەزرێنن؟ وە ئەم لێکۆڵینەوەیەمان بۆئەوەیە بزانین بەلشەفیزم چ مۆدێلێکی سۆشیالیستی دامەزراندوە؟ وە لەم پرۆسەیەدا چ گۆڕانکاریەک بەسەر پەیوەندی ئەم حزبە کرێکاریەدا لەگەڵ سەرجەم چینی کرێکاردا هاتووە کاتێک دەسەڵاتی بەدەستەوە گرتووە؟

ئەمانە ئەو پرسیارانەن کە ڕووبەڕوی سۆشیالیزمی سەدەی ٢٠ و ٢١ بوەوە و **بەلشەفیزم و مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی** کە لایەک لە دنیای سەدەی ٢٠ ی گرتەوە و ئێستاش چین و کوبا و بەرنامەی زۆرێک لە حزبە کۆمۆنیستەکانی گرتۆتەوە، تەنیا مۆدێلێک بووە کە زیاتر لەسەدەیەکە بە کردەیی بینیومانە و هێشتا لەناو مۆدیلی چەپ و سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکاندا ڕەواجی هەیە. هەربۆیە لێکدانەوە لەم تەجروبەیەی مۆدیلی سۆشیالیستی بەلشەفی و بەرنامە ئابوریەکەی گرنگیەکی زۆر و چارەنووسازی هەیە لە خستنەڕووی جیاوازەکانی مۆدێلێکی نوێی کۆمۆنیزم کە جیاوازبێ لەم مۆدێلەی سۆشیالیزمی دەوڵەتیی.

دواتر دێینە سەر ناکۆکیەکانی نێوان ئەم **مۆدێلە ئابوریەی سەرمایەداری دەوڵەتی** بەلشەفیەکان لەگەڵ **کۆنترۆڵی کرێکاریدا**. "سیاسەتی ئابوری نوێ **"نیپ NEP"** لە پەیوەند بە چۆنیەتی دەور و کۆنترۆڵی کرێکارانەوە بۆ بەرهەمهێنان و مۆدێلی ئابوری دەخەینە بەر ڕەخنە و جێگای "نیپ" لە شکستی شۆڕشی سۆشیالیستیدا باس دەکەین.

بێگومان ئەم مۆدێلە بیرۆکراسیە لە سۆڤیەتدا کەوتە بەر ڕەخنەی جۆراوجۆر و لێرەدا **ترۆتسکیزم**، وەک ڕەخنەگرێک لە بیرۆکراتیزمی ستالینی، لە دەورانی دەوڵەتی بەلشەفیدا دەخەینەڕوو، لە ڕێگای هەڵسەنگاندنی هەڵوێست و سیاسەتی ترۆتسکیزم سەبارەت بە دیکتاتۆریەتی حزب و سەرمایەداری دەوڵەتی و سیاسەتی نیپ و دەوری ئۆپۆزسیۆنی چەپ.

لە بەشەکانی **نۆزدە تا بیست و سێ** دا؛ باسی **کۆمۆنیزمی کرێکاری و کێشەی حزب** دەکەین. لێرەوە باسی تێگەیشتن و کارەکتەری کۆمۆنیزمی کرێکاری وەک نمونەیەک لە گروپ و حزبە کۆمۆنیستەکانی کۆتایی سەدەی بیستدا دەکەین ، کە سەرەڕای جیاوازی و ڕەخنەیان لە کۆمۆنیزمی سۆڤیەت و چین و مۆدێلی سەرمایەداری

دەوڵەتی هەیە، بەڵام بۆچی نەیانتوانیوە مۆدێلێکی نوێی حزبی دروست بکەن؟ ئایا جەخت کردنەوەی حیکمەتیزم لەسەر **خۆجیاکردنەوە لە چەپ و پرۆسەی دانانی بەرنامە و مۆدێلی حزبی نوێنەری چینی کرێکار و نوخبە بوونی لیدەرشیپی** چ کاریگەریەکی هەیە لەو کێشە و جیابوونەوانەی کە کۆمۆنیزمی کرێکاری دەرگیریەتی؟

ئێمە بە لێکۆڵینەوە لە مێژووی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە ئێران و عێراق و بە ڕەخنە گرتن لە بەرنامە وبنەماکانی دیدگا و تێگەیشتنێکی سیاسی و ئابووری ئەم ڕەوتە کۆمۆنیستیە دەچینە سەر دەست نیشان کردنی کێشەکانی ئەم گروپ و حزبە کۆمۆنیستیانە لە خەباتی چینایەتی کرێکاراندا، وە پەیوەندی ئەم جۆرە لە کۆمۆنیزم بە مێژووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیەوە دەناسێنین. ئەوەی بۆچی کۆمۆنیستەکان بەسەر گروپی جیاجیای فکری و سیاسی و ڕێکخراوەییدا دابەش بوون و هەر کامیان سنوری بەرنامە و حزب و گروپەکەی بە دیواری چین لەو گروپانەی تر جیاکردۆتەوە کە هەمان بانگەواز و دیدگا و ئامانجیان هەیە؟ پرسیارێکە کە بە لێکۆڵینەوە لە نمونەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بە شوێن وەڵامدانەوەی دەبین و هۆکار و خەسڵەت و شێوازی سیاسەت و کارکردنی ئەم گروپە ڕۆشنبیرانەی چینی کرێکارمان ڕون کردۆتەوە. لێرەدا باسی **هۆکارەکانی دابڕانی ئەم گروپانەمان لە چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی** کردووە و نیشانمان داوە کە چ مێژوویەک و دیدگا و تێگەیشتنێک لە پشت ئەم دابڕانەوە یە و جێگای واقعی ئەم گروپانە لە نێو خەباتی چینایەتی و کۆمەڵگەدا چیە؟ ئایا سەرچاوەی ناکۆکی لە نێوان پراکتیکی بزوتنەوەی شورایی و دیدگایەکی پاسیڤیستی سیاسی لە نێو کۆمۆنیزمی کرێکاری دا چیە؟

هێنانەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لەم لێکۆڵینەوەدا بە هۆی ئەوەوە بووە کە مێژووی سێ دەیەی ڕابردووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە کوردستانی عێراق و لە بەشێکی ئێرانیشدا داگیرکردووە و ئێمەش وەک هەڵسوڕاوی ئەو بزوتنەوەیە لە وردەکاریەکانی ئاگادارین و بابەتی کاری ئێستامانە. بەڵام ئەمە تەنیا نمونەیەکە لەو بزوتنەوەی ڕۆشنبیرانی چینی کرێکار کە بەسەر دەیان گروپی هاوشێوەدا دابەش بووە و ئەم کێشانەی کۆمۆنیزمی کرێکاری کێشەی هەموو گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستەکانی سەردەمی ئێستامانە و ئەم لێکۆڵینەوە و ڕەخنانە شمولی هەموو گروپەکان و بزوتنەوەکە دەگرێتەوە، نەک تەنیا کۆمۆنیزمی کرێکاری.

بێگومان لێکۆڵینەوەکان پشتی بە ستووە بە پێوەری زانستی سیاسی و دەرس و تەجروبەی سیاسی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی و ئەنجامگیریەکانیش لە بەشی کۆتاییدا وەک لۆژیک و ناسینی بەرژەوەندیەکانی چینی کرێکار و پێویستیەکانی ئەمڕۆی خەباتی چینایەتی ناسێنراون. ئەو **تێز و بیرۆکەی نوێ یانەی سەبارەت بە حزب بەشێوەیەکی سەرەکی ،وە هاوکات سەبارەت بە دەوڵەت و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی و ئینسانی بە شێوەیەکی گشتی** خستومانەتە ڕووو وەڵامی ئەو قەیرانە سیاسی و ئایدیۆلۆژیە دەداتەوە کە بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی ئەم سەردەمەمان تێی کەوتووە.

ئەم کتێبە بە لێکدانەوەی مێژووی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی و ناساندنی دەرس و تەجروبەکانی و ڕەخنە لەو دیدگا و سیاسەتانەی ئێستا زاڵن بەسەر ئەم بزوتنەوەیەدا، دەیەوێ بیرۆکەی پێویست بوونی جۆرێکی تر لە حزب بسەلمێنێ کە جیاوازە لە نمونەکانی تا ئێستای لە چەشنی سۆشیال دیموکراتی، بەلشەفی و کۆمۆنیزمی کرێکاری و گروپەکانی تر.

بێگومان پێویستمان بە هەوڵی تیۆری و پراکتیکیە هەموو هەڵسوڕاوانی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیە بۆ ئەوەی بتوانین حزبێکی جەماوەری کرێکاری و بزوتنەوەیەکی کۆمۆنیستی کاریگەر لە کۆمەڵگەی کوردستان و لە جیهانی ئەمڕۆدا بخەینە ڕێ، وە لەم ڕیگەیەوە بتوانین ٩٩٪ کۆمەڵگەی کرێکاری دژ بە١٪ بورژوازی دەسەڵاتدار، ڕیکخراو و ئامادە بکەین لە نارەزایەتی و ڕاپەڕین و شۆڕشەکانی سەدەی بیست و یەکدا دژی سەرمایەداری.

هیوادارم ئەم کتێبە وەک بەشێک لەو هەوڵە سەیر بکرێ و دەرگای گفتوگۆ و ڕەخنە و پێشنیارەکان بکاتەوە بۆ گەیشتن بەو ئامانجە کە پێکهێنانی حزبی جەماوەری کرێکاری یە.

لە کۆتاییدا زۆر سوپاسی هاوڕێ "جمال شریف" دەکەم بۆ ڕاستکردنەوەی هەڵەی نووسینی ئەم کتێبە و هەروەها سوپاسی بە شداری هاوژینم گۆنا سعید دەکەم کە لە هەموو باسەکاندا پێکەوە گفتوگۆمان لەسەر کردووە، وە پێ زانینی خۆم بۆ هاوڕێیانی تریش دەردەبڕم، وەک زاهیر باهیر، ئەنوەر نەجمەدین، جمال کۆشش و زۆرێک لە هاوڕێیانی تر کە لە فەیسبووک بە سەرنج و ڕەخنە و کۆمێنتەکانیان بەشداریان لەم باسانەدا کردووە.

١

دەسپێکی باسەکە

ئەم کتێبە دەیەوێ ڕیشەی ئەو قەیرانە سیاسی و ئایدیۆلۆژیە شی بکاتەوە کە کۆمۆنیزمی سەردەم، واتە کۆمۆنیزمی دوای ڕوخانی سۆڤیەت و دەورەی کۆتایی دوو قوتبی ڕۆژهەڵاتی بەناو سۆشیالیستی و ڕۆژئاوای لیبراڵ دیموکراتی، تێی کەوتووە. کۆمۆنیزم بزوتنەوەیەکە دوو سەدەی لە تیۆری و پراتیک پشت سەرناوە، بەڵام ئەمڕۆ لە هەموو کات زیاتر پێویستی بەدووبارە خۆپێناسەکردنەوەیەکی تیۆری و پراتیکی سەردەمی خۆیەتی. لەبەرئەوەی هیچ کات بە هێندەی ئێستا کۆمۆنیزم پەرژوبڵاو و بێ دەستپێشکەری و بچوک نەبووە.

لەکاتێکدا هیچ کات بەهێندەی مێژووی ئێستا دابەشبونی چینایەتی پێگەیشتوو و کامڵ نەبووە و سامان لەلایەن چەند کەسێک کەڵەکە نەبووە، کە ڕێژەی ١٪ی چینی سەرمایەدار سامان و داهاتی ٤٥٪ سەرزەوی لەژێردەستدایە[1]. چڕ بوونەوەی زیاتر و بەردەوامی ئەم کەڵەکەی سەرمایەیە لە ٢٠٣٠دا ئەم ١٪ بورژوازی دەکاتە خاوەنی ٢/٣ داهاتی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی.[2]

ناکۆکیە چینایەتیەکانیش لە زۆربەی شوێنەکان بەشێوەی شۆڕش و تەقینەوە جەماوەریەکان دەبینرێ، وەک بەهاری عەرەبی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقا ، یان بەشێوەی وەستانەوە دژ بە قەیرانی دارایی وەک لە یۆنان و ئیسپانیا ، یان لە شێوەی شۆڕشی شەقامی هێلەک زەردەکانی فەرەنسا و هتد..شەڕی کرێکاران و چینە کەمدەرامەتەکان لەگەڵ حکومەتە دیکتاتۆری و نیولیبراڵ و بانکی جیهانی و یەکێتی ئەوروپا.

قۆناغی گەشەی سەرمایەداری چینێکی کرێکاری گلۆباڵی دروستکردووە، کە شێوازی ژیان و خەباتی هاوچەشنە دژ بە سیستەمێکی گلۆباڵی سەرمایە.

کۆمۆنیزم ئەگەر بەشی ڕۆشنبیری چینی کرێکار بێت، ئەوا دەبێ بەپێی ئەو واقعیەتانەی سەرەوە ئێستا هێزێکی گلۆباڵ و زۆرینە و دەستپێشکەر و ڕیکخەری ئەو خەباتە چینایەتیە بێت کە لە دنیادا دەچێتە پێش. بەڵام لەواقیعدا کۆمۆنیزمی ئەم سەردەمەمان لەم خەسڵەتانە بێ بەشە و هەربۆیە لەڕیزی پێشەوەی ئەم خەباتە چینایتیەدا نیە و گیرۆدەی ئەو کێشانەیە کە زیاتر پەیوەندیان بەمێژووی ڕابوردووە هەیە، نەک بە پێداوستیەکانی سەردەم. هەروەک دابەشبوونی کۆمۆنیزم بە سەر ڕەوت و حزبی جۆراوجۆری مارکسی، مارکسی لینینی،

---

1. “Global Inequality,” *Inequality.org*: https://inequality.org/facts/global-inequality/.
2. https://www.theguardian.com/business/2018/apr/07/global-inequality-tipping-point-2030

ترۆتسکییستی، ستالینی ، ماویستی و ئەنتی کاپیتالیست و حیکمەتیستی،سۆشیال دیموکراتی و سەندیکالیستی و هتد.. کە هەریەک لەمانەش دەیان گروپ و دەستەی تری لێ جیابۆتەوە وەک کەنیسەکانی کاسۆلیک و پرۆتستانتەکان و شیعەو سونەکان. ریزی چینی کرێکار بەهەمان شێوە پەرژوبڵاوە و سەندیکا و یەکێتیە کرێکاریەکان و ڕێکخراوە جەماوەریەکانی کرێکاران هەرچەند چالاکن بەڵام لە سەنگەری خۆپاراستندان و لە زۆرشوێنیش یان قەدەغەدەکرێن یان دانەمەزراون. ئەم خەباتە " خۆبەخۆیە"ی شۆڕشی شەقام و تەقینەوە جەماوەریەکان هێشتا شکڵێکی ڕێکخراوەیی کارا و چالاکی بەخۆیەوە نەگرتووە کە بتوانێ لە ئاستی بەدیلی دەسەڵاتی بورژوازی ڕێکخراو بێت چ لە ئاستی لۆکاڵ و دەوڵەتەکاندا و چ لە ئاستی جیهانیدا.

ئەم قەیرانە بەرهەمی دوو دیاردەی لێکهەڵپێراوە. یەکەمیان؛شکستی مۆدێل و بەدیلێکی سۆشیالیستیە کە لە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە هاتە ئارا و نەبونی ڕەخنەیەکی تیۆری و سیاسی لە تەجروبەی شکست هێنانە، کە وەک وانەیەکیش بێت لە تەجروبەی شۆڕشەکانی پێشووی چینی کرێکار. دووەمیان؛ نەبوونی بەدیلێکی کۆمۆنیستی ڕۆشنە بۆ شێوەی ڕێکخستنی حزبی و جەماوەری و بەرنامەی سیاسی و ئابوری کەپشتی بە گۆڕانکاریەکانی سەرمایە لە سەدەی بیست و یەک بەستبێ. بەدیلێک کە کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی بە شێوەیەکی بەرجەستە و مومکین بکاتە دروشم و بەرنامەیەکی پراتیکی لە بزوتنەوەی کرێکاریدا.

لەم شیکردنەوەیەدا دوو چەمک و ئامراز گرنگترین بەشن کە دەتوانێ هۆکارەکانی لاوازی و قەیرانی کۆمۆنیزمی پێ لێکبدرێتەوە. یەکەمیان حزب و دووەمیان دەوڵەتە. ئەم دوو ئامرازە سیاسیە دەوری یەکلاکەرەوەیان هەیە لە شۆڕش و گۆڕانکاریەک کە چینی کرێکار بەهۆیانەوە دەتوانێ کۆمەڵگەی سەرمایەداری بە شێوەیەکی شۆڕشگێرانە بگۆڕێ.ئایا تێگەیشتنی باو لەسەر حزب و دەوڵەتی کۆمۆنیستی چ دەورێکی لەسەر قەیرانی کۆمۆنیزم هەیە؟ بۆچی وانە وەرگرتن لە تەجروبەکانی پێشوو پەیوەندی لەگەڵ زاڵ بوونی مۆدێلی باوی حزب و دەوڵەت هەیە؟ حزب و دەوڵەت چ جێگایەکیان لە جیهانبینی کۆمۆنیستی و خستنەڕووی پایەکانی کۆمەڵگەی ئایندەی ئینسانیدا هەیە؟ ئایا حزبی کۆمۆنیستی حزبی نوخبەیەکی دابڕاوە و "ڕابەرە" کە بەرنامەیەک سنوری ڕێکخراوەکە دیاری دەکا ، یان حزبێکی جەماوەری کرێکارە کە لە مەیدانی جۆراوجۆر و لە شیوازی ڕێکخستنی جۆراوجۆردا دەردەکەوێ؟ ئایا دەوڵەتی کرێکاریی هەمان دەوڵەتی تاک حزبی و نەبوونی ئازادی سیاسیە، کە لە سۆڤیەت و بلۆکی بەناو سۆشیالستیدا هەبوە، وە یا خود دەوڵەتێکی جەماوەریی و کاتیی و پابەند بە ئازادیی سیاسیە، کە هەنگاوەکانی هەڵوەشانەوەی خۆی ناسنامەکەیەتی، وە دوای نەمانی ترسی گەڕانەوەی بورژوازی بۆ دەسەڵات بەرەبەرە دەزگا سەروو خەڵکی و بیرۆکراتیەکانی هەڵدەوەشێنێتەوە ؟

ئەمانە و دەیان پرسیاری تر کە ئەمڕۆ دەبێ کۆمۆنیزمی سەردەم وەڵامی پێ بداتەوە تا بتوانێ سیمای سیاسی و ئایدیۆلۆژی خۆی وەک بەشێکی ڕۆشنبیری چینی کرێکار، کە دەتوانێ

هەژمونی ئەم چینە لە نێوخۆیدا و لە کۆمەڵگەدا بەرامبەر بە بورژوازی و سیستەمە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەکەی نیشان بدا و جیاوازیەکانی خۆی لەوان بخاتەڕوو.
هەروەها ڕاشکاوانە ڕەخنە لەهەموو کەموکوڕیەکانی مێژووی ڕابردووی بگرێت تا وەک مارکس دەڵێ "دوژمن وا دەدات بە زەویدا تا هێزی زیاتری بکاتەوە بەبەردا و دیسانەوە بچێتەوە مەیدانی جەنگی یەکجاری لەگەڵیدا" [3].
لەم ووتارەدا دەچینە سەر لێکدانەوەی مێژووی دروستبونی ئەم ئامڕاز و چەمکانە و کێشە و جەدەلەکانی ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لەسەرحزب و دەوڵەت. دواتر ڕەخنە لەو تێگەیشتن و قاڵبانەی لە ئێستادا بوونەتە مایەی قەیران و بەربەستی بەردەم گەشەی بزوتنەوەی چینایەتی کرێکاران و بەدەسەڵات گەیشتنی کرێکاران و دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی ئینسانی بێ چین و چەوسانەوە.
لە لایەک لەسەر؛ حزب و پەیوەندی بە چینی کرێکار و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی،حزب وەک نمونەی دەوڵەتی کرێکاریی کاتی، حزب و شۆڕشی کرێکاریی ، حزب و ڕێکخراوەی جەماوەریی، توخمی وشیاری و خۆبەخۆیی و چەمکی نوخبە و جەماوەر، جێگا و چەمکی رابەری و جەماوەری حزب ، حزبی کرێکاری و کێشەی سێکتاریزم و بیرۆکراتیزم ، سەنترالیزمی دیموکراتی و ناوەند و میکانیزمی بڕیاردان و هتد قسە دەکەین.
لە لایەکی تریشەوە باسەکانمان لەسەر : دەوڵەت و دەسەڵاتی حزبی و دەسەڵاتی شورایی، دیکتاتۆری حزبی و دیکتاتۆری چینی کرێکار، ئازادی سیاسی و سیستەمی حوکمڕانی، ناکۆکی نێوان دامەزراندن و هەڵوەشانەوەی دەزگای دەوڵەت، ئابوری کۆمۆنیستی و دەوڵەت ، پەرلەمان و شورا وهەڵبژاردن و دیاریکردنی موچەی فەرمانبەرانی دەوڵەت، دەوڵەت و بیرۆکراتی، خۆبەڕیوەبەری و دەزگای دەوڵەتی، پایەکانی هەڵوەشانەوەی دەوڵەت، کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی و ئایدیۆلۆژیای کۆمۆنیستی و کۆمەڵگەی ئینسانی، و هتد دەبێت.

---

[3] مارکس،١٨برۆمێر لویس بوناپارت
https://www.marxists.org/farsi/archive/marx/works/1852/18-brumaire.pdf

٢

چ تێگەیشتنێکمان لە مێژووی کۆمۆنیزم هەیە؟

پێش ئەوەی بچینە ناو مێژووی لێکدانەوەکان و تیۆریەکان لەسەر حزب و دەوڵەت، پێویستە تێگەیشتنێکی ماتریالیستیانەمان هەبێ بۆ خودی مێژووی کۆمۆنیزم، وە لێرەشەوە دەتوانین ئەو تیۆر و هەوڵانە لە بواری حیزب و دەوڵەتدا بناسین، کە لەم مێژووەدا دەرکەوتوون.

سەرەتا مێژووی ئەم کۆمۆنیزمە خۆی لە تێگەیشتنێکی میتافیزکیەوە پێچراوەتەوە، وە ئەم مێژووە کراوەتە مێژووی گروپ و دەستە کۆمۆنیستەکان و ڕەوتە سیاسی و ڕیکخراوەییە جیاجیاکان، وە مێژووی خەباتی چینایەتی کرێکاران، کە بنەمای کۆمۆنیزمە، لەبیربراوەتەوە و هەر گروپە مێژوی خۆی بە مێژووی کۆمۆنیزم لەقەڵەم دەدا. هەربۆیە هەر بینەرێک ناهەقی نیە توشی سەرلێشێوان ببێ و بڵێ لە بەر دارەکان ئەم دارستانە نابینرێ.

چینی کرێکار لە سەرمایەداریدا، بەهەمان شێوەی چینی بورژوازی لە سیستمی دەرەبەگایەتیدا، خەباتێکی چینایەتی دەکا دژ بەو کۆیلایەتیەی کە کاری بەکرێ بۆ سەرمایە بەسەریدا سەپاندووە. ئەم چینە لەم هەوڵە بەردەوامەیدا بۆ لابردنی ئەو ڕێگریانەی لەبەردەمیدایە بۆ گەیشتن بە دەسەڵات و کۆتایی هێنان بە سیستەمی سەرمایەداری، تیۆر و تاکتیک و شۆڕشی جۆراوجۆر و لەوانەش کۆمۆنیزمی تاقی کردۆتەوە. بەڵام ئەوە کۆمۆنیزم و سیاسەتی کۆمۆنیستی نیە کە ئەم مێژووە و شۆڕشەکان دروست دەکا، بەڵکو ئەوە قۆناغی گەشەی سەرمایەداری و گەشەی خەباتی چینایەتی کرێکارانە کە هەوڵە کۆمۆنیستی و سۆشیالیستیەکان دەخاتە قاڵبێکی مێژووییەوە، کە بەپێی دیدگای مارکس، ئەم هەوڵانە "ئەگەر لەو چوارچێوە مێژووییەی گەشەی چینی کرێکاردا نەبێت ئەوا دەبینین چەند بێ دەسەڵاتە لەگەیشتن بە ئامانجی کۆتایی، بە پێچەوانەشەوە چۆن لە شکان نەهاتووە، ئەگەر لەو چوارچێوە مێژووییەی بزووتنەوەی چینی کرێکاردا بێت". [4]

ئەم تێگەیشتنە ماتریالیستیە دوو شتمان بۆ ڕوون دەکاتەوە؛

---

[4] هۆبسبام،چۆن جیهان بگۆڕین؟
http://www.asokamal.com/index/?p=1616

یەکەم: هەرچەند هەوڵە سیاسیە جۆراوجۆرەکان ناوی چینێک وەرناگرن بەڵکو ناوی سەردەم و کەسایەتیەکان و حزبەکان و ڕەوتە سیاسیەکان وەردەگرن، بەڵام ئەمانە لەڕاستیدا خۆیان ئەنجام و پاشکۆی گەشەی مێژوویی چینی کرێکارن. هەربۆیە لە پشت ناو و مێژووی مارکس و لینین و مانیفیست و کۆمۆنە و ئۆکتۆبەر و حزبە جۆراوجۆرە کۆمۆنیستیەکانەوە، دەبێ ئەو گەشە مێژووییە ببینی کە چینی کرێکار لەو قۆناغە جیاوازانەی گەشەی سەرمایەداریدا پێیگەیشتوە و هەوڵە سۆشیالیستەکان بەپێی پیداویستیەکانی خەباتی چینایەتی لەو قۆناغەدا شکڵیان گرتوە. ئێمە بە لێکدانەوەی چوارچێوەی ئەو قۆناغە توانای تێگەیشتمان لەو هەوڵانە هەیە . ناتوانین ئەم هەوڵە کۆمۆنیستیانە بۆ هەموو قۆناغەکان بکەینە قاڵبێک وپێوەر و دۆگمێکی چەقبەستوو و نەگۆڕ، وە بزوتنەوەی کرێکاری بەپێی ئەو قاڵبە مێژوویانە بەش بەش بکەین بەناوی مارکسیەکان ، بەلشەفیەکان ، کۆمۆنارەکان و ترۆتسکیەکان و کۆمۆنیتسە کرێکاریەکان و سۆشیال دیموکراتەکان و هتد..

ئەم جۆرە تێگەیشتنە نامێژووییە کە کۆمۆنیزم و کۆمۆنیستەکان دەخاتە جێگای خەباتی چینایەتی کرێکاران و ئەوان دەکاتە نوێنەری مێژوو و چینەکە، تێگەیشتنێکی باوە کە خۆی بەرئەنجامی پرۆسەی دابڕان و دوورکەوتنەوەی بەشێکی زۆر لە ڕۆشنبیران و سیاسیەکانی چینی کرێکارە لە خودی چینەکە و خەباتی چینایەتی و بوونی بە گروپی تەبلیغاتی یان حزبی نوێنەرانی چینەکانی تر.

بەڵام دیدگا و تێگەیشتنی ماتریالیستانە بۆ خەباتی چینایەتی تەواو پێچەوانەی ئەو تێگەیشتنە میتافیزیکیەیە، کە مێژووی کۆمۆنیزم وەک مێژووی گروپە جێگیرەکان و ڕوداوەکانیان دەبینێ، وە تەواو جیاوازە لەو دابەشینی جیاوازیانەی ئێستای ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کە قاڵبە مێژوویەکانی وەک مارکسیزم و بەلشەفیزم و سەندیکالیزم و ئانارشیزمیان کردۆتە قاڵبی جێگیر و پیرۆز و بەپێی ئەوانە دنیای ئێستا و خەباتی دژی سەرمایەداری چینی کرێکار لێک دەدەنەوە. ئەم قاڵبە جێگیرانە وەک کاری ڕێگرەکانی سەدەی ناوەڕاست وایە کە بەپێی ئەندازەی تەختەی ئایدیۆلۆژی تایبەت بەخۆیان جەستەی ئەم بزوتنەوەیە ڕێک دەبڕنەوە و ڕێکخراو و حزبی جۆراوجۆری لێ دروست دەکەن. لە کاتێکدا مانیفیست هاواردەکا:

"کۆمۆنیستەکان، حزبێکی جیاواز بەرامبەر باقی حزبەکانی چینی کرێکار پێك ناهێنن. ئەوان، هیچ بەرژەوەندییەکی تایبەتی و جیاواز لە بەرژوەندی کارگەرانیان نییە. ئەوان لە خۆوە هیچ چەشنە شێوازێکی گرووپی ناهێننە کایەوە کە بزووتنەوەی کارگەریی پێ بخەنە قاڵبەوە."5

5 مانیفیستی کۆمۆنیست، مارکس و ئەنگلس
https://www.marxists.org/kurdi/marx/babetekan/marx_1848_manifesti_komonist.pdf

دووەم:هەرکام لەم هەوڵە کۆمۆنیستیانە بەشێکن لە پرۆسەیەکی مێژوویی، کە هیچ کات نابنە خاڵی دەستپێکردن و جیاکردنەوە و کۆتایی مێژووی خەباتی چینایەتی، بەڵکو هەرکامەیان دەور و کاریگەری خۆی لە پرۆسەیەکی مێژووییدا دەنوێنێ ،کە بەردەوام لە گۆڕان و شکست و هەستانەوەدایە. مارکس ئەمە بە خەسڵەتی دیالەکتیکی خەباتی چینایەتی کرێکاران دادەنێ کە پێچەوانەی چینەکانی پێش خۆیەتی. ئەو دەڵێ؛ چینی کرێکار "ناتوانێ دروشمەکانی لەڕابردوو وەرگرێ بەڵکو تەنیا لە داهاتوو وەریدەگرێ. ئەو ناتوانێ ئەرکەکەی ئەنجام بدا ئەگەر هەموو ڕێزگرتنێکی ئەفساناوی ڕابردوو کۆتایی پێ نەهێنێ". شۆڕشەکانی پێشوو(بورژوایەکان) پێویستیان بە گێرانەوەی یادەوەریەکانی ڕوداوە مێژوویەکانی جیهان بوو تاکو خۆیان هەڵخەڵەتێنن سەبارەت بە ناوەرۆکی ڕاستەقینەی شۆڕشەکەیان. بەڵام شۆڕشی سەدەی نۆزدە(کرێکاریەکان)لەسەریەتی بۆئەوەی بۆخۆی ناوەرۆکی تایبەتی شۆڕشەکە ڕۆشن بکاتەوە دەبێ لێگەڕێ مردوەکان مردوەکانیان بنێژن..ئەم شۆڕشە پرۆلیتاریانە وەک لە سەدەی نۆزدەدا ڕودەدا، ئەوانە، بە پێچەوانەوە بەردەوام ڕەخنە لە خۆیان دەگرن، وە لەکاتی بەرەوپێشەوەچووندا بەشێوەیەکی بەردەوام خۆیان دەوەستێنن لە ڕۆشتن، وەجارێکی تر دەگەڕێنەوە بۆ ئەو شوێنەی کە دەستیان کرد بەوەی شتێک بەدەست بهێنن تاکو سەرلەنوێ دەست پێبکەنەوە، وە بەشێوەیەکی بێ ڕەحمانە گاڵتە بکەن بە کەموکوڕیە سەرەتاییەکانیان و وە خاڵە لاوازەکانی وە هەموو پوچیەکانی."[6] ئەمە خەسڵەتی دیالەکتیکی خەباتی چینایەتی کرێکارانە. هەربۆیە ئەنگلس دەڵێ "بزاڤی کرێکاری ئەڵمانی وارسی فەلسەفەی کلاسیکی ئەڵمانیە."[7]

بە پێچەوانەی ئەم میتۆدە دیالەکتیکیەوە، کە پێویستە هەموو مێژووی سەدەی ١٩ و ٢٠ بدەینە بەر ڕەخنەی بێ ڕەحمانە تاکو کەموکوڕیەکان و لاوازیەکانی کۆمۆنە و ئۆکتۆبەر و هۆیەکانی شکستی ئەم شۆڕشانە بکاتە دەرس بۆ شۆڕشەکانی ئەم سەردەمە ، کە چی هێشتا دیدی میتافیزیکی و نامێژوویی زاڵە بەسەر بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا. ئەم دیدگایە، نەک هەر چینی کرێکار بەپێی قاڵبە فکریەکان پەرت پەرت دەکا، بەڵکو کۆمۆنیزم خۆشی دەکاتە شتێکی جیاواز لە چینی کرێکار و ئەو خەباتە چینایەتیەی ئەمڕۆ لە مەیدانەکانی ئازادیی لە ئارادایە. بەم شێوەیە هیچ کاتێ ئەو ناکۆکیەی لە فکری خۆیدا بۆ جیاکردنەوەی سنوری کۆمۆنیستی و ناکۆمۆنیستی دروستی کردوە، ناتوانێ چارەسەری کێشەی جیایی کۆمۆنیزمی لە کرێکار پێ بکا. پێی وایە پێویستی بە کۆمۆنیزمێکی فکری خالسە و پوختە تا بتوانێ ئەم دوانە پێکەوە

---

[6] الثامن عشر من برومير لويس بونابرت ل ١٤٣ ،ماركس انجلس ،مخارات، الدار التقدم

[7] لودفیگ فیورباخ و کۆتایی فەلسەفەی کلاسیکی ئەڵمانی، ل ٨١، وەرگێڕانی سالار ڕەشید
https://www.marxists.org/kurdi/marx/babetekan/marx_1888_feurbax.pdf

گرێ بداتەوە، وەک چۆن پەیڕەوانی ئاینەکان بۆ دەقەکان و ڕەفتاری پێغەمبەرەکانیان دەگەڕێنەوە بۆ ڕزگارکردنی دنیای ئێستا.

ئێمە بۆ تێگەیشتنمان لە مێژووی چینی کرێکار و ئەو گۆڕانکاری و جیاوازیانەی لە خەباتی فکری و سیاسی ئەم چینەدا دروست دەبێ پێویستە سەیری مێژووی بورژوازی وەک چینێکی شۆڕشگێڕ دژ بە سیستەمی دەرەبەگایەتی بکەین. دەبینین بەپێی گۆڕانکاری و گەشەی جێگە و ڕێگەی ئابوری بورژوازی لە سەردەمی ڕینیسانسەوە هەوڵی فکری و سیاسی بەردەوامی چەند سەدەی خایاند تاکو پێکهاتەکانی سیستمی سیاسی خۆی کامڵ کرد. لە لۆتەریزمەوە دەست بە شەڕ لەگەڵ کەنیسەی کاسولیک دەکا، وەک پێکهاتەیەکی سیستمی دەرەبەگایەتی، هەروەها لە میکاڤیللیەوە شۆڕش بەسەر فکری سیاسی دەرەبەگایەتی و کڵێسادا دەکا و زانستی سیاسەت لە دنیای واقعیدا دەهێنێتە ئارا و دواتر لەسەر دەستی هەر کام لە جان بۆدان، ئاڵتۆسیۆس، تۆماس هۆبس، جۆن لۆک، مۆنتیسکۆ، ڕۆسۆ، بنتام و ستیوارت میل و دەیان فەیلەسوف و یاساناس و سیاسی و بزوتنەوە سیاسیەکانیەوە، کاری فکری و تیۆری سەبارەت بە چەمکەکانی سەرەوەریی، دەسەڵاتی یاسا، فۆرمی حوکمڕانی، جیاکردنەوەی دەسەڵاتی دینی لە دەسەلاتی سیاسی، جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکانی یاسادانان و بەڕێوەبردن و دادوەری ودەوڵەت و دەستور و مافەکان فۆرمۆڵەکران و جێکەوتن. ئەم پرۆسەیەی شکڵگرتنی دەوڵەت و دامودەزگاکانی سیستەمی سەرمایەداری لە ئەنجامی چەند سەدە لە ململانێی فکری و سیاسی و سەربازی لە نێو چینی بورژوازیدا و دژ بە فکر و بیروڕای زاڵی دەرەبەگایەتی ڕویداوە.

لەگەڵ پێداویستیەکانی سەپاندن و ڕاگرتن و گەشەپێدانی دەسەلاتی ئابوری چینی بورژوازیدا و کاریگەریی خەباتی چینایەتی بەسەریانەوە، قاڵبی حزب و حکومەت و دەوڵەتی بورژوازیش گۆڕانی بەسەرداهاتوە و شکڵی ئێستای پەرلەمانی و حکومەتی جێبەجێکردن و دەزگای دادوەری و سوپا و دەزگای ئاسایش و دەزگا نهێنیەکانی وەرگرتووە و لە ئاستی جیهانی UNوبانکی جیهانی ودەزگای جۆراوجۆری دروستکردووە.

حزب و دەوڵەت بۆ چینی کرێکاریش ڕەوتێکی ململانێی فکری و تیۆری و پراتیکی دوو سەدەیەی تێپەڕاندووە. لەهەر دەورەیەکدا چینی کرێکار کۆمەڵێک هەنگاوی بەرەو پێشەوە ناوە و لە خەبات و شۆڕشی بەردەوامیدا ڕاستی و دروستی تیۆریەکان و سیاسەتەکانی تاقیکردۆتەوە و سەلماندونی، یاخود لە شکستەکانیدا نارۆشنی و هەڵەکانی خۆی بۆ دەرکەوتووە.

ڕەوتێکی مێژوویی ئەم چینە کە لە دوو سەدەدا لە شێوازی ئەنترناسیونال و سەندیکا و شورا و یەکێتیە کرێکاریەکان حزب و شۆڕش و مانگرتن و دەوڵەتدا خۆی نمایش کردووە. ئەمانە هەموویان هەوڵی جۆراوجۆری چینێکن کە لە پێناو کۆتایی هێنان بە کۆیلایەتی بۆ سەرمایەداری دەستی بۆ بردووە و لە پرۆسەیەکی مێژوویدایە بۆ خۆ ئامادەکردن وەک بەدیلی ئەم سیستەمە چەوسێنەرە. پێ بەپێی ئەوەی «چینی کرێکار

بەردەوام ژمارەی زیاد دەکات و بە دیسپلین دەبێت، یەکگرتوو دەبێت، ڕێکخراو دەبێت، لە ڕێگای میکانیزمە زۆرەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری خۆیەوە"[8] ، لە خەباتی چینایەتیدا مەسەلەی نوێ وەک حزب، ئەنتەرناسیونال، دەوڵەت، شورا و سەندیکا و کەلتور و هتد هاتۆتە پێشەوە.

کۆمۆنیزم لەگەڵ شۆڕشە بورژوازیەکاندا دژی دەرەبەگایەتی وەک بزوتنەوەیەکی ناڕازی کرێکارانی تازە پێگەیشتوو هاتە مەیدان و زۆر بەسادەیی خۆی لەبەرگی بەدیلی سەرمایەداریدا نیشاندا. هەرچۆن بورژوازی چەند سەدەی لە خەباتی فکری و سیاسی و ئابوری ویست تاکو لە کۆتوبەندەکانی فیۆدالی ڕزگاری بوو، بە هەمان چەشن کرێکارانیش لە هەوڵێکی مێژوویی بەردەوامدان تا خۆیان وەک بەدیلی سەرمایەداری بسەلمێنن و لە کۆت و بەندە فکری و سیاسی و ئابوریەکانی سەرمایەداری ڕزگاریان بێت.

ئەم چینە بە چەندین شۆڕش لە سەدەی نۆزدە و بیستدا مۆری خۆی داوە لە مێژووی تا ئێستای دنیای سەرمایەداری.ئەم کۆمۆنیزمە بەم تەجروبانەی نیشانی داوە لە بواری فکری و سیاسی و کۆمەڵایەتیدا و بووەتە یەکێک لەو بزوتنەوانەی کاریگەری لەسەر پێکهاتەی ئاڵۆز و قەیراناوی سیستمی سەرمایەداریدا هەیە. هەر قۆناغێکی ئەم هەوڵە فکری و سیاسیانە دەبێ وەک ڕەنگدانەوەی دۆخی سیاسی و ئابوری ئەو سەردەمە و پێداویستیەکانی خەباتی ئەو دەروەیە سەیربکرێن نەک وەک قاڵبێک و دۆگمێکی کە مێژووی تیاقەتیس بکرێ و لە ئێستادا دەبێ کۆمۆنیزم وەڵامی ئەو کێشە و مەسەلانە بداتەوە کە چینی کرێکار لە خەبات و ڕێکخراوبوون و شەڕی لەگەڵ بزوتنەوە بورژوازیە نیولیبراڵ و پۆپۆلیست و ناسیونالیستەکاندا ڕووبەڕووە، نەک شەڕێک کە مارکس لەگەڵ باکۆنین هەیبووە، یان لینین لەگەڵ کاوتسکی، یاخود ترۆتسکی لەگەڵ ستالین. هەرچۆن بورژوازی ناڵێ بۆچونەکانی هۆبز یان ڕۆسۆ قسەی ئاخری دەوڵەت و دەستور و پەیمانی کۆمەڵایەتیە. بێگومان چینە کۆمەڵایەتیەکان لە شەڕی سیاسی دنیای واقعیدا بەناچاری یان بەپێی بەرژەوەندیەکانی چینەکەیان ئەم یاسا و دەزگایانە دەگۆڕن. هەربۆیە چینی کرێکاریش پێویستی بە بەردەوام گەشەپێدانی گۆڕینی تێڕوانین و ئامرازەکانی خەبات هەیە.

تێگەیشتنی ماتریالیستی لە مێژووی چینی کرێکار پێمان دەڵێ، کە ئەم چینە لەگەڵ دروستبوون و گەشەی چینی بورژوازی وشۆڕشی پیشەسازیدا دروست بووە و ئەم دوو چینە پێکەوە سیستمی سەرمایەداریان پێکهێناوە. ناکۆکی چینایەتی نێوان ئەم دوو چینە لەناو جەرگەی شەڕی کۆتایی هێنان بە پاشماوەکانی سیستمی دەرەبەگایەتیدا

---

[8] هۆبسبام،چۆن جیهان بگۆڕین؟
http://www.asokamal.com/index/?p=1616

بەرەبەرە زەق بووەتەوە و گەیشتوتە شەڕی نێوان ئەم دوو چینە و لەهەر شەڕێکدا کە بورژوازی بۆ دیموکراسی و ئازادی زیاتر کردوویەتی دژی سیستمی پاشایەتی و فیۆدالی، چینی کرێکاریش بەشداری کردووە وهەوڵیداوە ئەو دەستکەوتانە هەر تایبەت نەبن بە بورژوازی، بەڵکو ئەویش لێی بەهرەمەندبێت. چینی کرێکاریش هاوشێوەی بورژوازی سەدەکانی ڕێنیسانس و ڕۆشنگەری، ئەویش لە سەدەی ۱۹و۲۰دا کۆمەڵێک شۆڕشی کردووە و پرۆسەیەکی دانەبڕاوی لە خەبات و فشار دژ بە سەرمایەداری هەبووە. ئەم چینەش بەپێی جێگەوڕێگای ئابوری و ئاستی گەشەی سەرمایەداری و ئاستی وشیاری و ڕێکخراوبوونی کرێکاران تیایدا ئایدیاکانی دنیای کۆمۆنیستی و یەکسان و ئازادی سەریهەڵداوە و توێژی ڕۆشنبیر و فەیلەسوف و بیریاران و هەڵسوڕاوانی سەر بەم چینەش تەعبیریان لەم خواست و ئامانجانە کردووە. کۆمۆنیزمیش وەک بەشێک لەم هەوڵە ڕۆشنبیری وسیاسیە، پێ بەپێی تەجروبە سیاسی و پراتیکە شۆڕشگێڕانەکانی کرێکاران گەشەی دەکرد و لە کۆمۆنیزمێکی خەیاڵیەوە گەشتە ئاستی تیۆریەکی سیاسی و ئابوری و فەلسەفی و دواتریش بەشێوەیەکی زانستی لێکدانەوەکانی لەسەرسیستمی سەرمایەداری و ناکۆکی و قەیرانەکانی و ئامڕازەکانی گۆڕانی بە سیستمێکی کۆمۆنیستی خستەڕوو.

چەمکی حزبی کرێکاریی و کۆمۆنیستیی لە مێژووی ئەم ململانێ سیاسی و چینایەتیەدا سەری هەڵدا. سەرەتا گروپە کۆمۆنیستیە نهێنیەکان و ڕێکخراوە جەماوەریە ئاشکراکان پێکدەهاتن و دواتر گرنگی ڕێکخستنی یەکپارچە و سەراسەری و جیهانیی ئەم چینە هاتە ئارا وئەنتەرناسیونالی یەکەم و حزبە سۆشیال دیموکراتی و کرێکاریەکان لە ئەوروپا وڕوسیاو ئەمریکادا سەریان هەڵدا.

ئەم چەمکە دوو خەسڵەتی سەرەکی هەبوو، کە یەکەمیان باسی حزب باسی ڕێکخستنی سەرجەم چینی کرێکار بوو وە مانای حزبێکی تایبەتی نەبوو لە ناو کرێکاراندا. هەربۆیە لەئەنتەرناسیونالی یەکەم و حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیادا بۆچوون و ڕێبازی سیاسی جیاجیا دەبینین و سەرەڕای ململانێی سیاسی و فکری نێوانیان بەڵام وەک حزبێکی کۆمەڵایەتی وهێزێکی سیاسی ئەم مەیلانە پێکەوە کاردەکەن. مانیفیستی کۆمۆنیستی مارکس و ئەنگلس تەعبیر لەم قۆناغە دەکا کە دەڵێ "کۆمۆنیستەکان حزبێکی جیا لە حزبەکانی چینی کرێکار نین و ئامانجیان کۆکردنەوەی هەموو چینەکە و خستنەڕووی ئامانجی کۆتایی چینەکەیە لە هەموو قۆناغەکانی خەباتیدا" ئەو پێناسەیەیە بۆ حزب کە بنەمای تێگەیشتن لە چەمکی حزبی کرێکاریی و کۆمۆنیستیی نیشان دەدا.

دووەمیان ؛ ئەم حزب و ڕیکخراوانە لەگەڵ شەڕی چینی کرێکار لەسەر دەسەڵات گرتنی کرێکاران و شۆڕشی سۆشیالیستی بەسەر سەرمایەداریدا تێکەڵاون. وەک تێکەڵاوی ئینترناسیونالی یەکەم لەگەڵ کۆمۆنەی پاریس و پەیوەندی بەردەوام بە خەباتی سیاسی و ئابوری کرێکارانی ئەوروپاوە، یان حزبە سۆشیال دیموکراتەکان و

خەباتی پەرلەمانی و مانگرتن و خۆپیشاندانە کرێکاریەکان و بوونی سەدان هەزار ئەندامی کرێکاری لەم حزبانەدا و بەشداری لە شۆڕشی ئۆکتۆبەر و ڕاپەڕینەکانی ئەڵمانیا و مەجەر و مانگرتنە سەراسەریەکانی ئیتالیا وبەریتانیا و نەرویج و وڵاتانی تر.

لەم ئاستە لە گەشەی بزوتنەوەی کرێکاریی و کۆمۆنیستیی وەک بزوتنەوەیەکی سیاسی وجەماوەری وبەتایبەت لە کۆمۆنەی پاریسەوە چەمکی دەوڵەتیش دەبێتە بەشێکی سەرەکی لەم خەباتە. دواتر لە شەڕی جیهانی یەکەمدا ئەم بزوتنەوەیە دەکەوێتە بەردەم قۆناغێکی تەواو جیاوازەوە و لەبەردەم ئەرکێکی مێژوویدا قەرار دەگرێت. ئەم شەڕە جیهانیە بۆ جیهانی مۆدێرن بەمانای ڕوخانی تەواوی پایەکانی دنیای لیبرالیزم و مافی مرۆڤ و ئازادیەکانی بورژوازیە، کە لەبەرامبەریدا شەپۆلێکی نارەزایەتی شۆڕشگێڕانە سەریهەڵدا و بزوتنەوەی کرێکاریی وکۆمۆنیستیی خستە بەردەم ڕووبەڕوو بوونەوەیەکی مێژوویی لەگەڵ ئەم شەڕە جیهانی وبەربەریەتەی سەرمایەداری و نیشاندانی بەدیل و ڕیگاچارەی کۆمۆنیستی بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی. هەربۆیە جارێکی تر مەسەلەی شۆڕشی کرێکاریی دژ بە دەسەڵاتی بورژوازی وگرتنە دەستی دەسەڵات و دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستیی دەبێتە پێویستیەکی ڕۆژ.

"دەوڵەت و شۆڕش" ی لینین تەعبیر لەم قۆناغە گەشەکردوەی کۆمۆنیزم و چینی کرێکار دەکا کە دەڵێ "ئامرازەکانی دەوڵەتی بورژوازی دەبێ لەناوببرێ و دەوڵەتێک دروست ببێ کە پشتی بە چەکدارکردنی گشتی و نوێنەرانی ڕاستەوخۆی کرێکاران و جوتیاران ببەستێ".

لەم قۆناغەدا ئێمە لەگەڵ دوو مەسەلە دەرگیر دەبین یەکەم؛ جیابونەوەیەک لە نێو بزوتنەوەی کرێکاریدا لەسەر بنەمای تاکتیک لە بەرامبەر شەڕی جیهانی و دەوڵەتی بورژوازیدا.

ڕەوتێکی ناسیونالیستی لە نێو بزوتنەوەی کرێکاریدا پشتیوانی لە لایەکی شەڕ دەکەن بەرامبەرلاکەی تر و هاوکاتیش پشتیوانی لە ریفۆرمیزم دەکەن لە بەرامبەر گۆڕینی دەسەڵات بەشێوەی شۆڕشگێڕانە.

دووەم؛ لە ڕوسیادا کە زەمینەکانی شۆڕشی کۆمەڵایەتی تیایدا لە سەرەتای سەدەی بیستەوە لەبار دەبێت و ٣ شۆڕشی یەک لە دوای یەک ڕودەدەن و بزوتنەوەی کرێکاریی و کۆمۆنیستیی نمونەیەک لە شۆڕشی سۆشیالیستی و مۆدێلی بەلشەفی لە دەوڵەتی کرێکاریی نیشان دەدا.

ئەم دەورەیە دەورەیەکی ئاڵۆز و پڕ لە کێشەیە. هەردوو چەمکی حزب و دەوڵەت لەم دەورەیەدا دەکەونە قۆناغی پراتیکێکی کۆمەڵایەتی یە، وە گۆڕانێکی سەرتاپاگیری سیاسی و ئابوری کۆمەڵگەی ڕوسی دەگرێتەوە و کاریگەری خۆی بەسەر جیهاندا

دادەنێ. سەدەی ٢٠ و تا ئێستاش مۆدیلی حزب و دەوڵەتی بەلشەفی وەک دوو مۆدیلی نەگۆڕ و پیرۆز سەیردەکرێن و هیچ ڕەخنەیەکی بنچینەیی لەم مۆدیلانە و نیشاندانی بەدیلی بەرامبەریان لە ئارادا نیە. ئەم دیدە میتافیزیکی و نامێژووییە لە حزب و دەوڵەت مەسەلەی سەرمێزی ئەم لێکۆڵینەوەیەیە. لێرەوە تێڕوانینی ماتریالیستی بۆ دەور و مێژووی چینی کرێکار گرنگی حەیاتی و بنەڕەتی پەیدا دەکا، بۆیە دەبێ لێکدانەوەی دروست و زانستیی بۆ ئەم مێژووە و واقعی ئێستا بکا و وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە کە بونەتە گرێ کوێرە لە بەردەم چینی کرێکار و ئایندەی خەباتەکەیدا. تێڕوانین بۆ حزب و دەوڵەت ئەو دوو ئەڵقەیەیە کە ئێمە لەم لێکدانەوانەدا بەدەستیەوە دەگرین تاکو دەرگا بکاتەوە بەڕووی ڕۆشنکردنەوەی گرفت و کێشەکاندا.

لێرەوە دەبێ ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەسەر دوو چەمکی حزب و دەوڵەتدا هات بە شیوەیەکی وردتر لێک بدەینەوە تا بزانین چ جیاوازیەکی لەگەڵ بنەما سەرەکی و سادەکانی پێش ئەم دەورەیە و دنیای سەردەمی ئێمە داهەیە؟

٣

حزب و خەباتی چینایەتی

لەبەشی پێشوودا وتمان کە چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی مێژوو دروست دەکا نەک کۆمۆنیزم. کۆمۆنیستەکان ئەو بەشە ڕوناکبیرەیە ،وەک گرامشی دەڵێ؛ خۆی "دەربڕی گەشەی بونیاد وستراکتۆری چینی کرێکارە"[9] ،کە وەک بەشی ڕوناکبیریی ئۆرگانی ئەو چینە دروست دەبێ و گەشە دەکا. وە لەوێدا ڕەخنەمان لەو بۆچوونە میتافیزکیە خستەڕوو کە مێژووی ئەم کۆمۆنیزمە دەکاتە مێژووی کەس و حزب و ڕێکخراوە و ڕەوتە سیاسیەکان و پێچەوانەی واقعیەتی دیالەکتیکی گەشەی چینی کرێکار و خەباتی چینایەتیەکەیەتی، کە بنەمای دەرکەوتن و سەرکەوتن و شکستەکانی کۆمۆنیزمە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا.

ئەم تێگەیشتنە خۆی لە باسی حزبدا بەڕوونی نیشان دەدا. هەربۆیە ئێمەش دەکەوینە شیکارێکی هەمەلایەنەی دیدی ئێستا سەبارەت بەم چەمکە و مێژووەکەی و ئەو گۆڕانکاریانەی بەسەریدا هاتووە، تاکو لە ئەنجامدا جێگای واقعی حزب لە جیهانبینی کۆمۆنیستیدا بخەینەڕوو.

حزب وەک دەربڕینێکی موجەرەد و دیاردەیەکی جیابووەوە لەو کۆمۆنیزمە چینایەتیە و چینی کرێکاری لێهاتووە، کە خودی خۆی لە ئامرازێکەوە بووەتە ئامانج و پیرۆزکراوە. ئەم شت پەرستیە و فیتیشیزمە توشی کۆمۆنیزمی ئەم سەردەمە هاتووە، لە دابڕانی دیالەکتیکی هیگڵ دەچێ، کە بە گەیشتن بەدەوڵەت و مافی بورژوازی گەیشتە کۆتایی مێژوو.

هەربۆیە سەرەتا دەبێ چەمکی حزب خۆی لەم دنیای موجەرەدی سیاسەت دەرکێشین و بیخەینەوە ناو قاڵبی مێژوویی خۆی، تا بتوانین وەک چەمکێکی واقعی و لە دنیای شەڕی چینایەتیدا ڕۆڵی ڕاستەقینەی ئەم ئامرازە سیاسیە دوور لە بتپەرستیەکەی ببینین.

لە سیستمی سەرمایەداریدا چینی دەسەڵاتدار لە پرۆسەیەکی مێژوویدا شێوازی ڕێکخستنی خۆی بە شێوەی حزبی سیاسی جیاجیا دەباتە پێشەوە، کە ڕەنگدانەوەی توێژە جیاجیاکانی سەرمایە و شکڵگرتنی قاڵبە فکری و سیاسیە جیاوازەکانە لە پەیوەندی لەگەڵ کێشە ناوخۆییەکانی سیستمی سەرمایەداریدا. لە بەشێکی زۆری دنیای ئێستادا کە پەرلەمانتایزم بووەتە شێوەی ئیدارەی سیاسی دەسەلاتدارێتی بورژوازی، ئەم چینە لە دەوری بەرنامەی سیاسی و ئابوری و کۆمەلایەتی جیاواز، بەڵام لەسەر هەمان بنەمای پاراستنی سیستمی

---

[9] گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، کێشەی مێژوو و کەلتوور، ل٥، بە زمانی ئینگلیزی
Gramsci, Prison Notebooks, Problems of History and Culture,P5

سەرمایەداری، حزبی جیاجیا یان دژ بەیەکی هەیە، کە لە پێشبڕکێدان بۆ بەدەستەوەگرتنی ئیدارەی حکومەت و دەوڵەت. ئەمە خۆی بەشێک لە پرۆسەی دەوڵەت دروستکردنە، کە بورژوازی بۆ سەنترالیزەکردنەوەی بازاڕ و ناوچەکان و دروست کردنی شارە گەورەکان ودامودەزگاکانی بەڕێوە بردن و سەرکوت و وەڵامدانەوەی پێویستیەکانی گەشەی سەرمایە دەستی بۆبرد و جێگای سیستمی دەرەبەگایەتی پێ گرتەوە کە لەسەر بنەمای لادێ و دەسەڵاتە فیدراڵە پەرژوبڵاوەکان دامەزرابوون.

لای چینی کرێکاریش چەمک و دیاردەی حزب، پێ بە پێی گەشەی ژمارە و جێگاو ڕێگای ئەم چینە لە ئابواری سەرمایەداری دا، وە هەروەها بەرئەنجامی تاقیکردنەوە شۆڕشگێڕیەکانی چینی کرێکار گەشەی کردووە. سەرەتا بزوتنەوە "خۆڕسک" و ئامانجە خەیاڵیەکانی ئەم چینە لە ئەوروپادا سەرهەڵدەدا. لە ژاکوبینەکانی شۆڕشی فەرەنسەوە تا چارتیەکانی بەریتانیا و شۆڕشەکانی ناوەڕاستی سەدەی نۆزدە لە ئەوروپادا، کۆمۆنیزم وەک توخمێکی مێژوویی خەباتی چینایەتی سەرهەڵدەدا، نەک وەک تیۆریەکی چەند کەسێکی چاکخوازی لە چەشنی ئۆوین و پرودون و مارکس. لە نێو ئەو توخمە خۆڕسکانەی چینی کرێکاردا هەمیشە وشیاریەکی چینایەتی هەیە، کە دەربڕینێکە لە بەرژەوەندیەکی مادی و چینایەتی. کۆمۆنیزم لە هەناوی ئەو پرۆسە خۆڕسکانەوە گەشەی کردووە و ئەو وشیاریە چینایەتیەی ڕۆشنترکردۆتەوە و بەرگێکی زانستی خستۆتە جێگای خواستە خەیاڵیەکانی ئەو چینە. حزب و ڕێکخراو بوونی کرێکاران بەرهەمی ئەو پرۆسە وشیارانە بووە کە ئەم چینە لە قۆناغی جیاجیادا بەشێوەی جیاجیا خۆی وەک چینێک تیایدا نمایش کردووە. هەربۆیە حزب قاڵبێکە کە چین دروستی دەکا، نەک حزب چین و خەباتی چینایەتی دروست بکا. حزب قۆناغێکە لە خەباتی ڕێکخراو کە وشیار بوونەوەی چینێک لە خۆی نیشان دەدا، نەک وشیاریەک بێت کە چینێک و خەباتی چینایەتی دروست بکا. کاتێ کە خواستی کۆلیکتیڤ و هاوبەشی کرێکاران گەیشتە ڕادەی شۆڕش دژی بورژوازی و سیستمی سەرمایەداری، ئەوکات کۆمۆنیزم بووە تیۆریەکی شۆڕشگێڕانە کە تەعبیری لە پێویستی وچۆنیەتی ئەو گۆڕینە کرد. مانیفێست و ئینتەرناسیونالی یەکەم دەرخەری ئەو واقعیەتەن کە چینێک لە مەیدانی خەباتی سیاسیدایە کە فۆرمێکی کۆنکریت و بەرجەستەی وەرگرتوە. وەک گرامشی دەڵێ "مێژوو ئەم ئۆرگانیزمەی پێشکەش کردووە، ئەمە حیزبی سیاسیە، کە تۆوی سەرەتای ئەو خواستە هاوبەشە بەرەو جیهانی بوون و گشتی بوون دەچێ."[10].

لێرەدا دەبێت لەسەر خاڵێک ڕاوەستین ئەویش پاشکۆ بوونی حیزبە بۆ خەباتی چینایەتی. ئەگەر حزب بەرهەمی گەشەی ئەو خەباتەی کرێکاران بێت، کەواتە یاساکانی حوکم بەسەر گەشە و مانەوە و ئایندەی حزبدا دەدەن هەمان یاساکانی خەباتی چینایەتیە. ئەم هاوکێشەیە

---

[10] **گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، میری مۆدێرن ل ١٢٩، بە زمانی ئینگلیزی**
Gramsci, Prison Notebooks, The Modern Prince, P129

پێمان دەڵێ کە حزب بەشێک لە پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتیە، کە لەژێرکاریگەری ئەو هێزەدایە کە ئەم پرۆسەیە دەجوڵێنێ. ئەم هێزە ئەگەر سەرەتا بچوک و پەرژوبڵاو و بێ بەرنامە و بێ تەجروبە بێت حزبیش بەهەمان شێوە دەبێ. بەڵام کاتێک بەشە ئۆرگانیکەکانی حزب واتە سێ پێکهێنەرەکەی حزب؛ یەکەم، جەماوەرێکی کرێکاری بە دیسپلین و ڕێکخراو و، دووەم، ڕۆشنبیرانێکی سیاسی کە توانای یەکگرتوو کردنی ئەم هێزەیان هەیە و سێهەم، ئەو ئامرازانەی کە ئەم دوو بەشەی سەرەوە لێک هەڵدەپێکێ، ئەوا قۆناغی گواستنەوەی خەباتی چینایەتی بۆ ئاستی باڵا واتە دەست بردن بۆ دەسەڵات دەست پێ دەکا. ئەم گەشە و کامڵ بوونە لە پرۆسەیەکی مێژوویدا دەست پێدەکا کە زەمینە مادی و کۆمەڵایەتیەکانی خەباتی چینی کرێکار لە دژی سەرمایەداری خەملیوە. بۆ نمونە لە فەرەنسە دوو دەیە لە خەباتی چینایەتی و شەڕی چینایەتی لە شۆڕشی ١٨٤٨هوەتا١٨٧٠ ئاکامەکەی دەگاتە کۆمۆنەی پاریس. لێرەدا وشیاری کۆمۆنیستی دروست دەبێ، نەک بەمانای حزبێکی دیاریکراو، بەڵکو بەمانای کارێکی جەماوەری کرێکاران سەبارەت بەوەی کە ئامانجی خەباتی سیاسی و چینایەتی کرێکاران گرتنە دەستی دەسەڵاتە. ئەمە یەکەم جارە کە کرێکاران هێزی سیاسی خۆیان تا ئاستی هەژمونی بەسەر کۆمەڵگەدا بەرزدەکەنەوە و لێرەوە شەخسیەتی دەوڵەت و حکومەتی کرێکاریی کۆمۆن بوو بە سیما و کارەکتەری داهاتوی حزبی کرێکاریی. لێرەوە تیۆری یان جیهانبینی کۆمۆنیستی ، بەتایبەت لای مارکس و ئەنگلس، سەبارەت بە دەوڵەت و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی ڕۆشنتر دەبێتەوە.

ئەگەر لە مانیفێستدا حزب بە مانای چینێکی کرێکاری ڕێکخراو بوو، کە دەبێت وەک دەسەڵات خۆی ڕێک بخا، لەدوای تاقیکردنەوەی کۆمۆنەوە حزب مانای چینێکە لە شۆڕشێکی بەردەوامدا، نەک تەنیا بۆ جێگۆڕکێ لەگەڵ حزبی بورژوازیدا لەسەر کورسی دەسەڵات، بەڵکو بۆ لەناوبردنی هەموو دامودەزگای دەوڵەتی بورژوازی و خودی دەوڵەتیش. ئەمە مانای حزب دەگۆڕێ و گەشەی پێدەدا و ئاسۆ و ڕوانگەی خەباتی چینایەتی لە خەباتێکی ئابوری و داواکاری دیموکراتی و ئابوریەوە دەبێتە خەباتێکی سیاسی ڕێکخراو کە دەیەوێ شۆڕش بەسەر هەموو سیستمی سەرمایەداریدا بکا. لێرەوە تیۆری مارکس دەبێتە دەربڕینێکی کامڵتری کۆمۆنیزم لەچاو تیۆریە سۆشیالیستیەکانی پرۆدۆن و بلانکی و لاسال و ئەوانی تر.بەڵام ئەوە تیۆری مارکس نیە کە ئایندەی خەباتی چینایەتی دیاریدەکا و وشیاری چینایەتی لەقاڵبی حزبیدا دەخاتەڕوو، بەڵکو ئەو ململانێ سیاسی و ڕۆشنبیریەیە، کە لەئاستی چینی کرێکار و لە مەیدانەکانی خەباتی ڕۆژانە و هەمەلایەنەدایە، بڕیاردەدا لەسەر چۆنیەتی بەرنامە و تاکتیک و تێگەیشتنەکان لەسەر حزب و ئامرازەکانی خەبات و ئایندەکەی، کە بەرەو کوێ دەڕوا؟

پێداگری مارکس و ئەنگلس لەسەر ئەوەی حزب واتە هەموو چینی کرێکاری سیاسی و ڕێکخراو، نەک حزبی گروپێکی جیاواز و نەک تەنیا حزبی کۆمۆنیستەکان ، جیاوازیی لە تێگەیشتنی لینین هەیە لەسەر حزبێک کە تەنیا کۆمۆنیستەکان دەگرێتەخۆ و جەخت لەسەر بەرنامە و تاکتیکی سیاسی وەک خاڵی جیاکەرەوە لە نێو بزوتنەوەی کرێکاریی و کۆمۆنیستیدا

دەکاتەوە. ئەمە بەرهەمی مێژوویەک لە خەباتی چینایەتی بووە لە ئاستی ڕۆژئاوا و ڕوسیادا، وەک لە خوارەوە ڕۆشنی دەکەینەوە.

لەدوای کۆمۆنەوە کە ئێمە شاهیدی گۆڕانکاری گەورەین لە خەباتی چینایەتیدا، دروستبونی ئینتەرناسیونالی دووەم و گەشەی حزبە کرێکاریەکانین لە ئەوروپا و ڕوسیا و ئەمریکا پاشکۆی ئەو گۆڕانکاریانەن . لەم قوناغەدا دوو مەسەلە خۆی بەسەر تێگەیشتنەکان و بەرنامەکانی ئەم کۆمۆنیزمەدا زاڵ دەکا. یەکەمیان حزبی کرێکاریی بۆئەوەی لەمەیدانی سیاسیدا بتوانێ هێزێکی جەماوەریی کۆبکاتەوە و خەبات بۆ بەدەستهێنانی مافەکانی چینی کرێکار بکا، پێویستە بەئاشکرا کاربکا و لە چوارچێوەی دیموکراسی پەرلەمانیدا هەوڵی بەدەستهێنانی دەسەڵات بدا. دووەمیان کە زیاتر لەژێرکاریگەریی هەلومەرجی شۆڕشگێڕانەدایە کە لە ڕوسیادا هەیە و لەگەڵ دەستپێکردنی شەڕی جیهانیی یەکەمدا کاریگەریی لەسەر هەموو ئەوروپا دادەنێ، حزبی کرێکاریی بۆ گرتنەدەستی دەسەڵاتی سیاسی لەڕێگای شۆڕشەوە پێویستە دەرس لە کۆمۆنەی پاریس وەرگرێ و بورژوازی چەک بکا و دەوڵەتی حزبی خۆی دروست بکا. لەم تەجروبەی ڕوسیادا پێوەری حزبی کرێکاریی و کۆمۆنیستیی بەپێی ئەم ئامادەییەی بۆ شۆڕشکردن دیاری دەکرێ و حزب بە نوێنەری چینی کرێکار دادەنرێ و دیفاع لەوەدەکرێ کە دەسەلاتی حزبی دەخرێتە جێگای دەسەڵاتی چینی کرێکارەوە.

ئەم ڕەوەندە لەئاکامدا دوو جۆر لە حزبی سیاسی دروست دەکا. حزبی سۆشیال دیموکراتەکان کە لەگەڵ یەکێتیە کرێکاریەکان شیوەی ڕێکخستنی جەماوەریی و پیشەیی و بەرنامەی ریفۆرم و لیستی پەرلەمانیی دروست دەکەن و دەبنە بەشێک لە سیستەمی سیاسی دەوڵەتانی ئەوروپای ڕۆژئاوا. حزبی بەلشەفی ڕوسیش بەپێی هەلومەرجی سەرکوتی ڕوسیا شێوازی جۆراوجۆری ڕێکخستنی نهێنی حزبی پیشەیی و ئاشکرای سەندیکای جەماوەریی و لیستی پەرلەمانیی دەبێ و خاوەن بەرنامە و مەیلێکی شۆڕشگێڕانەیە، کە ڕەنگدانەوەی دۆخی شۆڕشگێڕانەی ڕوسیایە، وە دەیەوێ سیستەمی سیاسی قەیسەری بگۆڕێ و سوشیالیزم وەک بەدیلی سەرمایەداری دامەزرێنێ. هەرچەند لەئاکامدا حزبی بیرۆکراتی و دەسەڵاتی تاک حزبیی و قەدەغەکردنی فراکسیۆن و حزبی سیاسی جیاواز لەم مۆدێلە دەکەوێتەوە.

لە بەرامبەر شێوازی سوشیال دیموکراتی ڕێکخستنی حزبیی و جەماوەریدا، کە ناوەرۆکێکی ریفۆرمیستانە و قاڵبێکی بیرۆکراتیانە وەردەگرێ، ڕەخنەگریەکی شۆڕشگێڕانە و بەدیلی دیموکراسی ڕاستەوخۆی جەماوەریی سەرهەڵدەدا و ڕۆزالوکسمبورگ و زۆرێک لە کەسایەتیە پێشڕەوەکانی تریش دەوری گرنگ دەبینن. کتێبی "دەربارەی بیرۆکراسی"[11]

[11] **ئارنست ماندل، دەربارەی بیرۆکراسی، فارسی.**
https://marxists.catbull.com/farsi/archive/mandel/works/1973/boorokrasi.htm

ئارنست ماندل، تێگەیشتنێکی ڕوونمان سەبارەت بە مێژووی ئەم بیرۆکراتیزمە دەداتێ کە لەم لێکۆڵینەوەدا بەکاری دێنین.

هاوکات ڕەوتێکی ڕەخنەگرانە لە شەڕی جیهانیی یەکەمدا بەرامبەر بە سیاسەتی ناسیونالیستی حزبە سەرەکیەکانی ئینتەرناسیونالی دووەم دێتەدەنگ و لینین لە پێشڕەوانی ئەم ڕەوتە شۆڕشگێرانەیە. ئەم مەسەلە تاکتیکیەش دەبێتە یەکێکی تر لە کێشە و ململانێ ناوخۆییەکانی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی.

هەروەها لە ئەنجامی سەرکەوتنی شۆڕش دژی قەیسەریەت لە ڕوسیا دا خەباتی چینایەتی بە خێرایی گەشەدەکا و کاریگەریی لەسەر مەسەلەکانی ئەو ڕۆژانەی خەباتی سیاسی و شۆڕشی دژی سەرمایەداری دادەنێ. ئەم خەباتە چینایەتیە ئاڵوگۆڕ لە حزبی سۆشیال دیموکراتەکانی ڕوسیا شدا دروست دەکا.

جارێکی تر لە دوای کۆمۆنەوە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی دەکەوێتەوە بەردەم تاقیکردنەوەی پەیداکردنی هەژمونی خۆی بەسەر کۆمەڵگەدا و دەبێت وەک بەدیلی دەسەڵاتی سیاسی بورژوازی هێزی خۆی نیشان بدا. ئەمە دابڕانێک دروست دەکا لە چاو شێوازی سۆشیال دیموکراتی باوی ئەو سەردەمە، کە لەڕێگەی خەباتی پەرلەمانی و مانەوە لە چوارچێوەی سیستمی سەرمایەداریدا بە شوێن گۆڕانکاریەوەیە.

حزبی بەلشەفی دەبێتە شەخسیەتی دەوڵەت، وە خواستی کۆلێکتیڤی سۆشیالیستیی چینی کرێکار بەدەوری بەدیلی بەلشەفی بۆ دەسەڵاتدا شکڵ دەگرێ. بەڵام لەناو حزبی بەلشەفی لەلایەن فراکسیۆنی ئۆپۆزسیۆنی کرێکاریی و لەوانە کۆلۆنتای و لە دەرەوەی حزبیشدا لەلایەن ڕۆزالوکسمبورگەوە ئەو هەڵوێست و سیاسەتانەی لینین دەکەوێتە بەر ڕەخنە کە حزب و دەوڵەتی سۆڤێتی شیوازی حزبی بیرۆکراتی و دەسەڵاتی تاک حزبی و قەدەغەکردنی فراکسیۆن و حزبی سیاسی جیاواز دەگرێتەخۆ. لە شەخسیەتی دەوڵەتی سۆڤیەتدا دەبێ بەدوای تێگەیشتن و جیهانبینی لینیندا بگەڕێین لەسەر حزب و دەوری حزب لە کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیدا.

ئەگەر لە سەردەمی مارکسدا هێشتا چینی کرێکار لە تاقیکردنەوەی سەرەتایی خۆیدایە و مانیفیستی کۆمۆنیست بەشێوەیەکی سەرەتایی باس لەوە دەکا که کرێکاران دەبێ بۆ چینێکی دەسەڵاتدار ڕیکخراو بین، کە کۆمەڵێک ریفۆرم دەکەن، ئەوا لە تەجروبەی کۆمۆنی پاریسدا دەردەکەوێ کە ئەم سیستم و جیهانە کۆمۆنیستیەی کرێکاران تا چ ڕادەیەک خواستێکی ناڕوونە و چۆن ئامراز و هەنگاوی تر پێویستە بۆ بەدیهێنانی کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی؟

لینین بەپێی ڕاسپاردەکانی مارکس سەبارەت بە کۆمۆنەی پاریس کار لەسەر دەوڵەتی کرێکاریی دەکا، وەک ئەوەی دەبێ بورژوازی چەک بکرێ و چەکدارکردنی گشتی جێگای بگرێتەوە و کرێی نوێنەرانی دەوڵەت لە کرێکارێکی شارەزا زیاتر نەبێ و شوراکان لە جێگای پەرلەمان بگرنەوە. ئەم هەنگاوانە بەرەو پێشەوە چونن لە دید و ستراکتوری حزبدا

وەک شەخسیەتی دەوڵەت، بەڵام ئێستا دوای سەدەیەک دەبینین کە ئامانج و هەنگاوەکانی حزبێکی کرێکاریی و کۆمۆنیستی وەک بەلشەفیەکان چەندە ناکامڵ و ناڕۆشنن ، وە ئاکامەکانی دەسەڵاتداریێتی بەلشەفیەکان و دەوڵەتی سۆڤیەت چەند ناکۆکە لەگەڵ پێویستیەکانی ڕزگاری سیاسی و ئابوری چینی کرێکار لەدەست سیستمی سەرمایەداری!

پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە ئایا ڕەخنەگرتن و جیابونەوەی بەلشەفیزم لە ڕەوتە سۆشیال دیموکراتیە ریفۆرمیستیەکانی ناو بزوتنەوەی کرێکاریی بۆچی بەرەو دروستکردنی مۆدێلی حزبێکی بیرۆکراتی و دەوڵەتی بیرۆکراتی هەنگاوی نا؟ ئایا ئەم مۆدێلە چ کاریگەریەکی لەسەر هەموو شیوازەکانی حزب هەبووە لەسەدەی بیستدا و چۆن دروستبونی حزب بەپێی هەمان بەرنامە و لایەنگری لە دەوڵەتێک جێگای کۆنسێپتی یەکگرتوکردنی چینی کرێکاری لە حزبێکدا گرتوتەوە؟ ئەم پرۆسەیە دەوری چی بووە لەسەر جیابونەوەی ڕۆشنبیرانی کۆمۆنیست و بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە کرێکاران؟ چۆن تێگەیشتن لەسەر خەباتی چینایەتی و حزبی چینی کرێکار گۆڕاوە بە حزبی نوێنەری چینی کرێکار و نوخبەیەک کە لەجێگای چینی کرێکار مێژوو بۆ چینی کرێکار دروست دەکەن؟ بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارانە و زۆری تریش دەبێ لێکۆڵینەوە لەم مۆدێلە حزبیە بکەین.

کۆمۆنەی پاریس لەسەر دەستی دوژمنانی چینی کرێکار توشی شکست هات ، بەڵام شۆڕشی ئۆکتۆبەر لەسەر دەستی حزبی کرێکاریی و کۆمۆنیستی توشی شکست هات. هەموو ئەم شکستانە پێمان دەڵێن کە خەباتی چینایەتی کرێکاران لەم دەورانەدا ڕوبەڕوی کێشە و گرفتی وا بونەتەوە کە ئەم چینە هێشتا ئامادەیی فکری و سیاسی و ڕێکخراوەیی پێویستی نەبوە بۆ زاڵ بون بەسەریدا. ئەمەش وامان لێدەکا کە لەجیاتی پیرۆزکردنی ئەو ڕابردووە خەریکی لێکدانەوەی زانستی بین لەو کەموکوڕیانە و لەناو دڵی ئەو خەباتە چینایەتی و ئامڕازەکانی ئەو خەباتەدا بەدوای هۆکارەکانی شکستی ئەم شۆڕشانەدا بگەڕێین.

هەرچەندە کە مەسەلەی حزب و دەوڵەت دوو ڕووی یەک دیاردەن، یان یەک دیاردەن لەدوو ئاستی جیاوازدا. بەڵام بۆ ئەنجامدانی شیکاری دیاردەی کۆمۆنیزم دەبێ ئەم دوو ئۆرگانەی ئەم جەستەیە جیاجیا باس بکەین. لەم باسەدا ئێمە جەخت لەسەر مەسەلەی حزب و مۆدیلی حزب دەکەینەوە، کە ئایا حزب چ کاریگەریەکی لەسەر سەرکەوتن و شکستی شۆڕش هەیە و لەمەش گرنگتر چ مۆدیلێک لە سیستمی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوری نیشان دەدا و لە سیاسەت و پراتیکی حزبدا چۆن دنیای ئازاد و هەرەوەزی ئینسانیی ڕەنگدەداتەوە؟ ئێمە دوای ئەم شیکردنەوەیە لەسەر پەیوەندی حزب و خەباتی چینایەتی و پرۆسە و مێژووی حزبیەت لە کۆمۆنیزمدا، لەبەشی داهاتودا دەچینە سەر خودی حزب وەک بەشێکی ئۆرگانی چین. تێگەیشتن لە کۆنسێپتی حزب و پەیوەندی لەگەڵ چین و دەوڵەت و بەرنامە و سیاسەتدا.

٤

بۆچی لای کرێکار حزب میتافۆره؟

حزبی کرێکاریی له میتافۆرێکی ئەفسانەیی دەچێ بۆ ڕۆژگاری ئەمڕۆی سەرمایەداری. چینی کرێکار دەیەوێ خۆی و کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی له سیستەمێک ڕزگاربکا که لەسەر بنەمای چەوسانەوەی چینایەتی دامەزراوە. بەڵام ئەم چینه بۆ ئەوەی ئەم کارەبکا دەبێ ئامرازەکانی خەباتی لەسەر شێوەی دەزگاکانی کۆمەڵگەی چینایەتی دروست بکا. دروستکردنی حزبی کرێکاران و دروستکردنی دەوڵەتی کرێکاریی خۆیان پێچەوانەی ئامانجی سڕینەوەی کۆمەڵگە و دامودەزگای چینایەتین، هەربۆیە لەڕاستیدا حزبی کرێکاریی و حکومەتی کرێکاریی ئامانجی کریکاران نین و ئەمانە پیرۆزیەکانی ئەم چینه نیه و مانای واقعی خۆیان نابەخشن. حزب و دەوڵەتی کرێکاریی میتافۆریکن(مەجازی) له حزب و دەوڵەتی بورژوازی ،که مانا و ناوەرۆکی جیاوازیان هەیه لەوەی که له ڕوناکبیری و کەلتوری کۆمەڵگەی بورژوازیدا ڕەواجی هەیه. لێرەدا هەوڵدەدەین جیاوازیەکانی نێوان حزبی کرێکاری و حزبی بورژوازی و پەیوەندی حزب و چین له ڕوانگەی چینی کرێکارەوه باس بکەین.

ئێمه بۆ سادەکردنەوەی باسەکه لەسەرەتادا ئەم حزبه له پرۆسه مێژوویەکەی دەردەهێنین که له خەباتی چینایەتیدا چ ئاڵوگۆڕیکی بەسەردێت و لەبەشی دواتردا باسی ئەو نمونه مێژوویانه دەکەین ، وه لێرەدا بەشیوەیەکی گشتی دیدگا و جیهانبینی کۆمۆنیستی بۆ حزب دەخەینەڕوو.

لەبەشەکانی پێشودا باسمان لەوەکرد که کۆمۆنیزم و حزب پاشکۆی خەباتی چینایەتی کرێکارن. پەیوەندی نێوان حزب و چینی کرێکاریش له نێودڵی ئەم خەباتەدا شکڵ دەگرێ. دیدگا و جیهانبینی کۆمۆنیستی بۆ ئەم پەیوەندیه له ڕێگەی بەشداری کۆمۆنیستەکان له خەباتێکی ڕۆژانه و بەردەوامی ئەم چینەدا و هەوڵی بۆ شۆڕش و گرتنه دەستی دەسەڵات و گۆڕینی سیستمی سەرمایەداریدا ساغ دەبێتەوه و هەژمونی پەیدادەکا.

بەڵام جیاوازی هەیه لەنێوان چۆنیەتی و ڕێگەی هەژمونی پەیداکردنی دیدگای کۆمۆنیستی و حزبێکی کۆمۆنیستی له نێو چینی کرێکاردا لەچاو هەژمونی

پەیداکردنی دیدگا و حزبێکی بورژوازی لە نێو چینی بورژوازی و لە کۆمەڵگەدا. هەربۆیە زانست و سونەت و یاساکانی کاری حزبی بورژوازی جیاوازە لەو یاسا و ڕێسایانەی لە کاری حزبی کۆمۆنیستدا کاردەکا.
شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری لەسەربونی چینی کریکار ڕادەوەستێ و سەرمایە لەسەر بەدەستهێنانی زێدەبایی لە هێزی کاری ئەوانەوە توانای مانەوەی هەیە. هەروەها بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتی سەرمایە شێوازی ڕێکخراوێکی کۆمەڵایەتی دەدا بەم چینە کە کرێکاران بەهۆی ئەم جێگاوڕێگایە وە توانای شۆڕشی کۆمەڵایەتیان هەیە. تایبەتمەندی ئەم شۆڕشەی کرێکارانیش لەوەدایە کە بۆ یەکەم جار لە مێژوودا چینێک کە زۆرینەی کۆمەڵگەیە موڵکایەتی هەرەوەزی دەکاتەوە ، بەپێچەوانەی شۆڕشی چینە کەمایەتیەکانی تری وەک دەرەبەگ و بورژواکان کە موڵکایەتی تایبەتیان لە دەستێکەوە دەدایە دەستەکەی تری کەمایەتیەکی کۆمەڵگە. ئەم موڵکایەتیە هەرەوەزیەی کرێکاران سەرجەم پەیوەندیە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکان و خودی سروشتی مرۆڤیش دەگۆڕێت . **گرامشی دەڵێ" بنەمایەک کە مارکس پێشکەشی زانستی سیاسی و زانستی مێژووی کردوە ئەوەیە کە نیشانی دەدا "سروشتی مرۆڤ"ی دابڕاو و ئەبستراکت و جێگیر و نەگۆڕ نیە، بەڵکو سروشتی مرۆڤ خۆی گشتگیری ئەو چارەنوس و دیتێرمینە مێژووییەیە کە پەیوەندیە کۆمەڵاتیەکان هەیانە". چینی کرێکار لە ڕێگەی گۆڕینی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریەوە واتە لە ڕێگەی کۆتایی هێنان بە موڵکایەتی تایبەتی سەرمایەدارانەوە، سروشتی چینایەتی مرۆڤ دەگۆڕێ. " ئەمە تێگەیشتنە لە" زانستی سیاسەت، بە هەردوو شێوەی ناوەرۆکی کۆنکرێتی و فۆرمۆلەی لۆجیکی، جەختکردنەوەیە لەسەر ئەوەی سیاسەت دەبێ وەک گەشەیەکی ئۆرگانیکی ببینرێ[12] ."**

ئەم گەشە ئۆرگانیکەی سیاسەت لای چینی کرێکار ،واتە دروست بوونی وشیاری چینایەتی کرێکاران بەدەوری مێژوویی خۆیان، لە پرۆسەیەکی مێژوویی خەباتی چینایەتیدا دروست دەبێ و لەسەرەتادا لای گروپی ڕۆشنبیرانی چینی کرێکار دەچێتە قاڵبی تیۆریەوە و دواتر لە خەباتی ڕۆژانە وئابوری پەرژوبڵاوەوە دەبێتە جوڵانەوەیەکی جەماوەری و ڕێکخراو و خواستی کۆلێکتیڤی سۆشیالیستی چینەکە دروست دەبێ و لە حزبدا فۆرمێکی کۆنکرێت وەردەگرێ.

---

[12] مارکس و میکاڤیللی و حزبی سیاسی کرێکاری
http://www.asokamal.com/index/?p=1595

حزب لای چینی کرێکار وەک وتمان بەرهەمی پرۆسەیەک لە خەباتی چینایەتی بووە. سەرەتا ئەم چینە لە حزبدا بەدوای دروست کردنی ئەو ئامرازەوەیە کە سەرجەم هێزی ئەم چینە یەککگرتوو بکات . هەروەک لە سەدەی ١٩ەوە دروشمی "هێزی چینی کرێکار لە ڕێکخرابونیدایە" بووەتە وشیاریەکی گشتی و بەرامبەر بە چینی بورژوازی ڕێکخراو لە دەزگای دەوڵەتی و سیاسی و ئابوری جیاوازدا ،کرێکارانیش خۆیان لە یەکێتی و سەندیکای کرێکاری و حزب و دەستەی جیاوازدا ڕێک خستوە. حزب لەم سەردەمەدا مانای ڕێکخراوێک کە چینێک ڕێک بخا نەک گروپێکی تایبەت و کەسانی سەر بە بەرنامەیەکی تایبەت. نمونەی ئینتەرناسیونالی یەکەم ئەم واقعیەتە نیشان دەدا.

فەلسەفەی پشتی ئەوەی حزب بریتی نەبێ تەنیا لە بەشێک و بەرنامەیەک ، بریتی بووە لەوەی کە شۆڕشی کۆمەڵایەتی گروپێک نایکا بەڵکو بەرئەنجامی ئامادەیی چینێکە بۆ گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری بە سیستمی کۆمۆنیستی. حزب دەبێ لەلایەن چینی کرێکارەوە ببێتە ئەو ئامرازە کە دەتوانێ ئەم کارەی پێ ئەنجام بدا، واتە بتوانێ بورژوازی و دەوڵەتەکەی لەسەر کارلابەرێت و موڵکایەتی لەسەرمایەداران بسەنێتەوە و سیستمی موڵکایەتی هەرەوەزی و دەسەڵاتی شورایی، کە لە خوارەوە دامەزراوە، بخاتە جێگای دەزگای بیرۆکراتی دەوڵەت، کە لەسەرەوە سەپێنراوە.

کەواتە حزب دەبێ نەک تاڕادەیەکی پێویست ڕەزامەندی چینی کرێکاری لەپشت سەر بێت، بەڵکو دەبێ بەشی چالاک و سیاسی ئەم چینەی یەککگرتوو کردبێ و لە حزبدا و لە ڕێکخراوە جەماوەریەکاندا ڕێکی خستبێ. هەر جۆرە سیکتاریزم و جیاکردنەوەیەکی ناو کرێکاران بەناوی کۆمۆنیستەکان ، سەندیکالیستەکان ، ئانارکیستەکان و هتد دەبێ وەک ڕێگریەک و کێشەیەکی شۆڕشی کۆمەڵایەتی سەیربکرێ، کە دەبێ چارەسەربکرێ، نەک گروپێک لەمانە بەناوی چینی کرێکارەوە خۆیان بە نوێنەری چینی کرێکار و باقیەکەی بە دوژمنانی چینی کرێکار لەقەڵەم بدەن و بەم شێوەیە ببنە مایەی تێکدانی ئامانجی سەرەکی، کە ڕێکخراوکردنی چینی کرێکارە، تا بتوانێ شۆڕش بکا و دەسەڵات بگرێ و کۆمەڵگەیەکی نوێی بێ چین و چەوسانەوە دروست بکا.

لێرەوە مانای ئەندامەتی لەحزبدا دەگۆڕێ و هەموو کرێکارێک دەتوانێ و پێویستە لە حزبی خۆیدا ڕێکخراو و ئازاد بێت. دیسپلینی حزبی بریتی نیە لە پابەندبونی خوارەوە بەسەرەوە لەم ڕێکخراوەدا، بەڵکو بریتیە لە توانای خوارەوە بۆ گەیشتن بەو

ئاستەی کە بڕیارەکانی سەرەوە بە بڕیاری خۆی بزانێ و توانای گۆڕینی ئەم بڕیارانەی هەبێ ئەگەر لەگەڵ خواستەکانی ئەم چینەدا نەهاتەوە.

"سەنترالیزم لە بزوتنەوەی کرێکاریدا "مانای جێگیرکردنی بەردەوامیە لە ڕێکخراوکردنی بزوتنەوە ڕاستەقینەکەدا ، وەک یەک بوونی ئەو هێزەی خوارەوەیە لەگەڵ بڕیارەکان کە لە سەرەوەیە، بەشداری بەردەوامی ئەو توخمانەیە کە لە خوار پلەدارەکانەوە دێن و بەرزکردنەوەی ئەم توخمانەی خوارەوەیە لە چوارچێوەی دەزگای لیدەرشیپی کە زەمانەتی بەردەوامی و کۆکردنەوەی ڕێکوپێکی تەجروبەکان دەکا". ئەمە نمونەی "ڕۆحی دەوڵەت"ی کاتی کرێکارانە کە لە حزبی کرێکاریدا خۆی وەکو ئەنتی تیزی حزبی بیرۆکراتی بورژوازی نیشان دەدا ، پێمان دەڵێ کە چۆن چینی کرێکار لە ئێستاوە لە قوتابخانەی حزبدا خۆی ڕادەهێنێ لەسەر دژایەتی بیرۆکراتی "فەرمانبەرانی دەوڵەت" و هەڵوەشانەوەی حزب ودەوڵەت و بیرۆکراتیەتەکەی".[13]

دروستکردنی حزب و گرنگی حزب لای کرێکاران وەک بورژوازی بۆ دروستکردنی دەسەڵاتی کەمایەتی نیە. چینی بورژوازی لەسەر بنەمای کەڵەکەی سەرمایە و پاراستنی سیستمی سەرمایەداری پەیوەندیەکانی ناوخۆی چینەکە ڕێک دەخا. بێگومان ئەم پەیوەندیانە لە ناکۆکیەکی بەردەوامی نێوان توێژەکانی سەرمایەدایە، کە پرۆسەی چڕ بوونەوەی سەرمایە لەدەستی کەمایەتیەکی چینەکەدا و تێکشکانی بەرەبەرەی سەرمایەدارە بچوکەکان وەک یاسایەک چارەنووسی هەموو ململانێ فکری و سیاسی و ئابوریەکانی نێو ئەم چینە دیاری دەکا.

لە نێو چینی کرێکاردا یاسای کەڵەکەی سەرمایە و قازانج دەور ناگێڕێ لە ڕێکخستنی ناوخۆیی ئەم چینەدا، بەڵکو بە پێچەوانەوە یاسایەک کە پەیوەندی ناوخۆی کۆمەڵایەتی چینی کرێکار دیاری دەکا بریتیە لە خەبات و هاوپشتی چینایەتی نێوان هەموو کرێکاران بۆ گۆڕینی سیستمی ململانێی سەرمایەداری. ئەمەش پێویستی بە یەکڕیزی و کاری هەرەوەزی و پێکەوەیی هەموو چینی کرێکارە. لێرەوە جیاوازی بنەڕەتی لە شێوەی حزب و کاری حزبی لای کرێکاران دروست دەکا کە جیاوازە لە حزبی بورژوازی. هیچ بەرژەوەندیەکی جیاوازی ئابوری و ململانێیەک لە نێو کرێکاراندا نیە لەسەر چۆنیەتی دەستگرتن بەسەر کار و بەرهەم و سامانی کەسانی تردا تا پێویست بە پێشبڕکێ و شەڕی سیاسی و سەربازی بکا. بەپێچەوانەوە کرێکاران

[13] سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا
http://www.asokamal.com/index/?p=1635

لەنێویەکدا بەرژەوەندیان لە یەکگرتوو بوون و نەهێشتنی ناکۆکیەکاندایە کە ڕێگەیان لێدەگرێ وەک هێزێک بتوانن چەوسێنەران لەدەسەڵات بخەن. ئەمە باسی ڕزگار بوونی چینێکە بە هەموو پێکهاتە و بەشەکانی و دابەش بوونی بەسەر ولات و نەتەوە جیاکاندا. چینێک کە کۆمەڵگەیەکی نوێ بۆ ئینسان دروست دەکا نەک بۆ چین و دەستەیەکی دیاریکراو. لێرەدا هیچ باسێک لە ڕەوتێکی سیاسی و فکری نیە کە بەهۆی ئایدیۆلۆژیەکەیەوە دەتوانێ کۆمەڵگە بگۆڕێ و یان ئیمتیازی درووستکردنی دەوڵەتی بدرێ بە کۆمۆنیستەکان لەبەرئەوەی لەباری تیۆریەوە دەربڕی هەلومەرجی ڕزگاری چینی کرێکارن. "مانیفیستی کۆمۆنیست" هەمووی جەختکردنەوە لەسەر ئەم فەلسەفەیە کە کرێکاران خۆیان وەک چینێک بە هۆی جێگای لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا دەتوانن ئەم سیستمە بگۆڕن و خۆیان ڕزگار بکەن. ئەمە بنەمای دروستکردنی حزبە لای مارکس کە لە ئینتەرناسیونالی یەکەمدا پەیرەوی لێکرد.

لەهەر هەنگاوێکدا حزب دەچێتە پێش و گەورە دەبێ و جەماوەری دەبێ دەسەڵاتی نوخبەی سەرەوە کەمتر دەبێتەوە و پێویستی بە گۆڕینی شێوازەکانی ڕێکخستن و بەڕێوەبردن لە حزبدا دەبێتە پێویستیەک. ئەمە تەنیا بە هەڵبژاردنی پلەوپۆستەکان و " سەنترالیزمی دیموکراتیک" بەرتەسک نابێتەوە. بەڵکو حزب دەبێتە ئۆرگانێک کە هەموو کرێکارێکی سادە دەتوانێ تیایدا بەشداری بڕیارەکان بکات و بڕیارەکان لای گروپێک کۆنابێتەوە کە ساڵی یان چەند ساڵ جارێک وەک سیستمی پەرلەمانی هەڵدەبژێردرێن و تا ئەبەد لە پۆستە "ڕابەریەکانیاندا" دەمێننەوە. دابەشکردنی کار لە ناو ئۆرگانەکانی حزبدا سادە و ئاسان دەکرێ تا هەر کرێکارێک بتوانێ هەر بەرپرسیاریەتیەک بگرێتەخۆ. ئەگەر بورژوازی حزب لەسەر بنەمای مەڵبەندەکانی دەنگدانی پەرلەمانی ڕێک دەخا ، کرێکاران ڕێکخستنەکانی لەسەر بنەمای شوێنی ژیان و کارەوە دەبێ، کە بنکەی خەباتی هەمەلایەنەن دژی بورژوازی. حزبی کرێکاریی لە هەموو هەنگاوێکیدا بەربەستەکانی بەردەم سنوری بەرتەسکی حزبی و خەباتی جەماوەری لادەبا و بەم شێوەیە هەمیشە لە ڕێکخراوەیەکی تایبەتی پیشەییەوە بەرەو ڕێکخراوێکی جەماوەری هەموو چینەکە دەچێ و ڕێگە لە هەموو هەنگاو و سیاسەتێک دەگرێ کە حزب بکاتە سێکت و کۆمەڵێک فەرمانبەری بیرۆکرات کە ئیدارەی حزبێک بکەن کە خۆی بخاتە جێگای چینەکە. ئەمە ئەو جیاوازیە سەرەکیەیە کە حزبی کرێکاریی لە حزبی بورژوازی هەیەتی.

حزبی کرێکاریی نابێ و ناتوانێ وەک حزبی نوخبە و کۆمۆنیستەکان بمێنێتەوە. حزب وەک ڕۆحی دەوڵەت و کۆمەڵگەی سیاسی ئایندە دروست دەبێ. هەربۆیە کار

و بەرنامە و سیاسەتەكانی حزب و شێوازی كاركردن و پەیكەرەی ڕێكخستن تیایدا ڕۆحی هەنگاو و كارەكانی دەوڵەت و گۆڕانكاریەكانی كۆمەڵگەی نوێ و شێوازی حكومەتكردن و بەڕێوەبردنی كۆمەڵگەمان لە ئایندەدا نیشان دەدا. بۆیە هەر حزبێك وینەیەكمان لە كۆمەڵگەیەكی سیاسی و سیستمێكی ئابوری ئاینده نیشان دەدا. حزبی كرێكاری ناتوانێ بەهەمان شێوازی حزبە بورژوازیەكان ڕێك بخرێ و سیاسەت بكا و بەرنامە بۆ دەوڵەت و ئابوری دابنێ. حزبی كرێكاریی ڕۆحی دەوڵەتێكی كرێكاریە كە دەیەوێ سیاسەت وەك دابەشكردنی كارێك نەهێڵێ و هەموو كۆمەڵگە و هاوڵاتیان بەشداری بكەن لە دیاریكردنی سیاسەت و ستراتیژی و بەرنامە و كارەكانی دەوڵەتدا. هەربۆیە حزب لە فەلسەفەی وجودی خۆیدا كاردەكا كە كۆمەڵگە بگاتە ئاستێك پێویستی بە حزب نەمێنێ و دوای شكاندنی بەرگری بورژوازی لەپێناو گێڕانەوەی دەسەڵاتدا بگاتە ئاستێك كە كۆمەڵگە بەبێ حزب بتوانێ بەڕێوە بچێ. وەك گرامشی دەڵێ " كاتێ حزب بەتەواوەتی دروست دەبێ و كامڵ دەبێ كە ئیتر بوونی نامێنێ كە لەباری مێژووییەوە بەسەر دەچێ. هەر حزبێك ناونانی چینێكە، ئاشكرایە كە حزب كاری كۆتایی هێنان بە جیاكاری چینەكانە ئەمەش كاتێك بەدەست دێت كە خۆی نامێنێ بەهۆی چینەكانەوە، وە تەعبیرەكەی نامێنێ." [14]

جیهانبینی كۆمۆنیستی جێگای حزب لای چینی كرێكار وەك ئامرازێكی كاتی سەیر دەكا كە بۆ كۆتایی هێنان بە دەسەڵاتدارێتی بورژوازی پێویستە و لەدوای ئەم بەروارەوە پێویستە حزب و دەوڵەتی كرێكاری لە زوترین كاتدا و وەك بەشێك لە مێژووی دەسەڵاتی كەمایەتی دەبێ جێگاچۆڵ بكا بۆ كۆمەڵگەیەكی ئازادی دوور لە دەسەڵاتی سیاسی و یاسایی و بیرۆكراتی. كۆمەڵگەیەك كە ئازادی دەبێتە ناسینی پێویستیەكانی هەر تاكێك كە خۆبەخشانە بەشدارە لە بەرهەمهێنانی كۆمەڵایەتیدا.لەم كۆمەڵگەیەدا پەیوەندیەكی ڕاستەوخۆ لە نیوان ئینسانەكاندا دروست دەبێ، كە پێویستی بەهیچ ناوەندێكی یاسایی و دەزگای چاودێری و لێپرسینەوە و لیدەری نابێ. ئەمە ئەو ڕەوتەیە كە تیایدا توانایی ئینسان تیایدا لەگەشەیەكی بەردەوامدایە و فەلسەفەی ژیان پێك دێنێ. هەربۆیە تاكی كرێكار كە دەبێتە ئەندامی حزبی كرێكاری نابێ بەناوی بەرنامە و بڕیارەكانی حزبەوە ئازادی ڕادەربڕین و هەڵسووڕانی سیاسی خۆی لەدەست بدا، بەڵكو دەبێ حزب چوارچێوەیەك بێت كە هەموو بۆچونەكانی نێوكرێكاران و هەڵسورڕانی چینایەتی ئەوان بگرێتەخۆ و ساغ بوونەوەی بڕیار و

---

[14] **گرامشی، دەفتەرەكانی زیندان، میری مۆدێرن، ل ١٥١، بە زمانی ئینگلیزی**
Gramsci, Prison Notebooks, The Modern Prince, P151

هەنگاوە عەمەلیە هاوبەشەکان بەرئەنجامی پرۆسەیەکی بەشداری چالاکانەی هەموو ئەندامان بێت. هەر کات کرێکاران نەتوانن لە حزبدا چالاکانە کاربکەن ئەوا ئەندامان دەبنە کەسانی پاسیڤی ژێردەستی فەرمانبەرانێکی ئیدارەی حزب کە ئەمە نەخۆشی بیرۆکراتیە،" دەرکەوتنی بیروکراتی نیشانەی پڕبونی گروپی لیدەرە کە دەبێتە هێزێکی محافەزەکار و داخراو کە لەدایک بوونی هێزی ئۆپۆزسیۆن دەخنکێنێ، هەرچەند ئەو هێزانە هاوئاهەنگیش بن لەگەڵ بەرژەوەندیە سەرەکیە زاڵەکانیشدا". [15]

پەیوەندی حزب و چین لای کرێکاران پەیوەندیەکی دیالەکتیکیە. لەلایەک چینی کرێکار پێویستی به دروستکردنی ڕێکخراوێکی سیاسی هەیە تا بتوانێ لە خەباتی چیانیەتیدا بەسەر دەزگای دەسەلاتداری بورژوازیدا سەرکەوێ . بەڵام لەهەمان کاتدا چینی کرێکار پیویستی بەوەیە کە خودی ئەم حزبە وەک دەزگایەکی چینایەتی لە کاتی گرتنە دەستی دەسەڵاتەوە بگۆڕێ بۆ ڕیکخراوەیەکی ناچینایەتی و ناسیاسی کە وەک سان سیمۆن دەڵێ "ئیدارەی شتەکانی کۆمەڵگەی پێ بکا ،نەک بیکاتە فەرمانڕەوا بەسەر ئینسانەکانەوە". ئەم کارە تەنیا لەوەدا کورت نابێتەوە کە دەزگای بیرۆکراتی بورژوازی و سوپاکەی هەڵوەشێنێتەوە، وەک کۆمۆنەی پاریس و ئۆکتوبەر کردیان، وە تەنیا ئەوەندە بەس نیە کە فەرمانبەرانی حکومەتی کرێکاریی بە هێندەی کرێکارێکی شارەزا موچە وەرگرن، وە یاخود تەنیا ئەوەی کە دەزگاکانی دەوڵەتی کریکاریی هەم یاسا دەرکەن و هەم یاساکان بەڕێوەبەرن، لە جیاتی ئەو دابەشکردنەی لە نێوان پەرلەمان و حکومەتی بورژوازیدا هەیە، بەڵکو دەبێ ئەم هەنگاوانە سەرەتایەک بن بۆ درووستکردنی سیستمێک کە لەخوارەوەی کۆمەڵگەدا دەسەڵاتەکانی یاسادانان و جێبەجێکردن بکرێنە کارێکی سانا و ڕۆژانە کە هەموو تاکێک بتوانێ بەشداری تیایدا بکا، وەک لینین دەڵێ"هەموو چێشت لێنەرێک بتوانێ حوکمی دەوڵەت بکا". لە سۆشیالیزمدا بەپێی گەشەی تەکنەلۆژی و کۆمینیکەیشن سیستمی ئیداری پێویستی بە دەسەڵاتی سیاسی و سیستمی نوێنەرایەتی نامێنێ و بەرەبەرە دەسەڵاتی سیاسی دەبێ هەڵوەشینرێتەوە و بەشداری ڕاستەخۆی هەموو هاوڵاتیان لە بڕیارەکاندا جێگای ئەم پلەبەندیە سیاسیە بگرێتەوە. حزبی کریکاریی دەبێ ئامرازی ئەم شۆڕشە سیاسی و کۆمەڵایەتیە بێت بەسەر دەزگای سیاسی دەوڵەت و حزبدا کە مێژووی کۆمەڵگای چینایەتی دروستی کردوون و سیستمی چینایەتی پێ

[15] سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا
http://www.asokamal.com/index/?p=1635

دەپارێزێ. سیاسەت لە کۆمەڵگەی ئینسانی ئازاددا ئیتر ئاگاداربوونە لە پەیوەندیەکی کۆمەڵایەتی زاڵ و زاڵ بوونە بەسەر ڕێکخراوەی کۆمەڵایەتیدا و ئەو چالاکیە وشیارانەی مرۆڤەکانە لەگەڵ یەکترکە کۆمەڵگەی ئینسانی بەرەو شارستانیەتی ڕاستەقینەی ئینسانی دەبا و لەهەموو پاشماوەکانی مێژووی کۆیلایەتی و چەوسانەوە و سەرکوت و نایەکسانی پێشوو پاکی دەکاتەوە.

لەم پێشەکیەوە دەبێ بچینە بەراوردی مێژووی حزبایەتی کرێکاریی لەگەڵ ئەم جیهانبینی و بنەمایانەی باوەڕی کۆمۆنیستیدا و بزانین ئەو مۆدیلانەی تا ئێستا هەبوون چ جیاوازیەکی لەم دیدگایانە هەیە و چۆن ڕەنگدانەوە و هەژمونی مۆدیلی حزبی بورژوازی بەسەر حزبە کریکاریەکانی دوو سەدەی ڕابردوەوە هەبووە ، بەتایبەت لەسەر مۆدیلی سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفیکی قسەدەکەین و دواتریش دێینە سەر مۆدیلی کۆمۆنیزمی کرێکاریی و مێژوویەک کە ئێمە تیایدا کاری حزبی کۆمۆنیستیمان کردووە.

٥

سۆشیال دیموکراتی چۆن بنەماکانی ئینتەرناسیونالی کرێکاریی گۆڕی؟

چینی کرێکار بۆ ئەوەی لە دەوری خۆی و پێویستیەکانی خەبات بۆ ڕزگاری لە دەست سیستمی سەرمایەداری تێبگا پێویستی بە ناسینی مێژووی قۆناغەکانی سەرهەڵدان و شکست و سەرکەوتنەکان و یاساکانی گەشەی چینەکان و چینە کە ی خۆی هەیە. هەرچۆن داروین لە ناسینی ئینساندا پشتی بە مێژوو و یاساکانی گەشەی هەموو بونەوەراندا بەست تا توانی زانستی پەرەسەندن بچەسپێنێ. لەم لێکۆڵینەوەدا ئێمە بەدوای ئەو ئاڵوگۆڕانەوەین کە بەسەر حزبی کرێکاریدا هاتوە و هۆکارەکانی ئەم گۆڕانکاریانە باس دەکەین تاکو بتوانین لەم ڕێگەیەوە ئەزمەی ئێستای کۆمۆنیزم و کێشەکانی بەردەم ئێستا و چۆنیەتی زاڵ بوون بەسەریاندا بدۆزینەوە.

ئێمە لەبەشەکانی پێشودا باسی "میتۆدی دیالەکتیکی و تێگەیشتنی ماتریالیستی" مان کرد لەم لێکۆڵینەوەیەدا و لەم بەشەدا ئەم میتۆد و تێگەیشتنە بەسەر لێکدانەوەی مێژووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا پیادە دەکەین.

بۆ لێکدانەوە و ناسینی گەشەی حزب لای چینی کرێکار پێویستمان بە ناسینی مێژووی ئینتەرناسیونالی یەکەم و دواتر سۆشیال دیموکراتیە، وەک یەکەم هەنگاوی دروستبونی حزب لای چینی کرێکار. دواتر باس لەو جیابوونەوە سەرەکیە دەکەین کە لەم ڕەوتە حزبیەی کۆمۆنیزمدا دروست دەبێ و باڵەکانی سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفی و کۆمۆنیستی لێک جیادەبنەوە. لێرەشەوە لەسەرچاوەی هەموو دابەشبونانە تێ دەگەین کە بەسەر بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا هاتووە لە دوو سەدەی ڕابردوودا.

کۆمەڵەی ئینتەرناسیونالی کرێکاران

شۆڕشەکانی دەیەی چوارەمی سەدەی ١٩لەئەوروپا، کرێکاران و کۆمۆنیستەکانی لەو ڕاستیە تێدەگەیاند کە، کرێکاران نابێ وەک پاشکۆی شۆڕشگێڕێتی وردە بورژوازی لەمەیدانی سیاسیدا خەبات بکەن و پێویستیان بەڕیزی سەربەخۆی خۆیانە. ئەم ڕاستیەی مانیفیستی کۆمۆنیست بە شێوەیەکی تیۆری دەربیری، لەمەیدانی پراتیکدا

چەندین دەستەو گرووپی جۆراوجۆری کۆمۆنیستی و ئەنارکیستی و سۆشیالیستی لە وڵاتە جۆراوجۆرەکانی ئەورووپادا لێکەوتەوە. ئینگلتەرە کە پێشەنگی سەرمایەداری بوو ،جگە لە سۆشیالیستە خەیاڵیە ئۆوینیەکان ، بزوتنەوەیەکی ڕێکخراوی چارتیستی کرێکاریی هەبوو کە بێ وێنە بوو لە دنیای ئەو کاتەدا.

ئینتەرناسیونالی یەکەم وەک یەکەم ڕێکخراوی سیاسی کرێکارانی ئەورووپا لە ئۆکتۆبەری ١٨٦٤دامەزرا. بنەما سەرەکیەکانی ئەم ڕێکخراوەیە بریتی بوون لە؛

1. ڕزگاری چینی کرێکار دەبێ بەدەستی چینی کرێکار خۆی بێت.
2. ئامانجی کرێکاران بەدەستهێنانی ئیمتیازاتی چینایەتی نیە بەڵکو هەڵوەشانەوەی کۆمەڵگەی چینایەتیە.
3. ئامانجی کۆتایی خەباتی سیاسی چینی کرێکار ڕزگاریی ئابوری کرێکارانە و هەموو بزوتنەوەیەکی سیاسی تەنیا دەبێ وەک وەسیلە چاوی لێ بکرێ.
4. ئەبێ هەڵەکانی دابەشبوونی پێشووی نێوبزوتنەوەی کرێکاریی دووبارە نەکرێنەوە و داوای یەکگرتنی خێرای هەموو بەشە دابڕاوەکانی بزوتنەوەی کرێکاری بکرێ.
5. ئینتەرناسیونال ڕێکخراوی هەموو کرێکارانە بەبێ گوێدانە نەتەوە و ڕەنگی پێست و بیروباوەڕ.

هەرکەسێک بەرگری لەم بنەمایانە بکات دەتوانێ ببێتە ئەندامی ئینتەرناسیونالی کرێکاران."[16]

ئەم ڕێکخراوە پەیوەندی لەگەڵ یەکێتی و سەندیکا کرێکاریەکان و کۆمەڵە هەرەوەزیەکانی کرێکاران هەبوو وە کاری لەسەر دەکردن و هەروەک لە بڕیارنامەکانی ئینتەرناسیونالدا دەردەکەوێ. [17]

لە دوای شۆڕشی کۆمۆنەی پاریس لە سێپتەمبەری ١٨٧١ مارکس لە ئینتەرناسیونالدا پێشنیاری بڕیارێک دەکا سەبارەت بە درووستکردنی حزبە سیاسیەکانی چینی کرێکار

---

[16] **مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٤، بە زمانی ئینگلیزی**
The International Workingmen's Association 1864General Rules, October 1864
https://www.marxists.org/.../in.../iwma/documents/1864/rules.htm

[17] **مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٦، بە زمانی ئینگلیزی**

The International Workingmen's Association, 1866,Instructions for the Delegates of the Provisional General Council, The Different Questions

https://www.marxists.org/.../.../documents/1866/instructions.htm

که بەزۆرینەی دەنگ و چەند دەنگێکی ناڕازی (٢٩بەرامبەر بە ٥)دەبێتە بڕیار. لەم بڕیارەدا ئەم بنەمایانە تەئکیدی لەسەر کراوە:

1. لەخەبات دژی دەسەڵاتی هاوبەشی چینە موڵکدارەکان(سەرمایەداران و خاوەن زەویەکان) کرێکاران ناتوانن وەک چینێک چالاکی بنوێنن تا خۆیان وەک حزبێکی جیاواز و دژ بە هەموو چینە موڵکدارەکان ڕێک نەخەن.
2. گرنگی ئەم حزبە بۆ زەمانەتکردنی سەرکەوتنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی و ئامانجی کۆتاییەتی کە نەهێشتنی چینەکانە.
3. حزب بۆ یەکگرتوو کردنی ئەو خەباتە ئابوریەیە کە کرێکاران خۆیان دەستیان پێ کردوە و لەهەمان کاتدا بۆ بەهێز کردنی ئەم خەباتەیە دژی دەسەڵاتی سیاسی سەرمایەداران و خاوەن موڵکەکان.
4. لەکاتێکدا سەرمایەداران دەسەڵاتی سیاسی بۆ کۆیلەکردنی کرێکاران بەکاردێنن، ئەوا دەست بەسەر داگرتنی ئەو دەسەڵاتە سیاسیە دەبێتە ئەرکێکی گرنگی چینی کرێکار."[18]

ئەم هەنگاوە بۆ دامەزراندنی حزبە سیاسیەکانی چینی کرێکار وەک ئاستێک لە گەشەی سیاسی بزوتنەوەی کرێکاری دێتە ئارا، وەک بەرئەنجامی کاریگەری ئینتەرناسیونالی یەکەم لەسەر ئەم بزوتنەوەیە، نەک تەنیا لە ئەوروپا بەڵکو لە ڕوسیا و ئەمریکاشدا بنەماکانی حزبی سیاسی کرێکاران ئامادە دەبێ. حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیا کە پێش ئەم بڕیارەی ئینتەرناسیونالیش لە مەیداندا دەبێ، وەک پێشەنگی حزبە کرێکاریەکان دەور دەگێڕێ و مارکس و ئەنگلس بەردەوام و ڕۆژانە کار لەسەر بەرەوپێشەوەچوونی سیاسی و ڕێکخراوەیی دەکەن.

تێگەیشتن لەم دەورەیە گرنگیەکی زۆری هەیە بۆ ناسینی ئەو هەوڵە مێژوویانەی کە بنەماکانی کۆمۆنیزمی نەخشاندووە و کاریگەری بەسەر مێژووی تا ئێستای بزوتنەوەکەوە هەیە، هەروەها بە بەکارهێنانی میتۆدی بەراورد و لێکۆڵینەوە لە گۆڕانکاریە سیاسی و ئابوریەکان دەتوانین جیاوازی و گۆڕانەکان لە دەورەکانی دواتردا بدۆزینەوە.

ئینتەرناسیونالیزم و ناسیونالیزم

ئەم دەورەیەی ناوەڕاستی سەدەی نۆزدە شۆڕشێکی کیشوەری لە ئاستی ئەوروپادا هاوکات لەچەندین وڵات ڕودەدا ئەمەش دەبێتە مایەی ئەوەی کە خەسڵەتی سەروو میللی و سەروو دەوڵەتی بداتە بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی. ئەنتەرناسیونالی

[18] مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، بەزمانی ئینگلیزی
https://www.marxists.org/.../hague-conference/resolutions.htm2

کرێکاران خۆی بەرهەمی ئەم دەورەیە لە خەباتی ئینتەرناسیونالی کرێکارانە و کۆبونەوەی ئەو هەموو گروپە جیاوازە فکری و سیاسیە، کۆمۆنیست ، بلانکیەکان، ئەنارکیستەکان، پرۆدۆنیستەکان و هتد..نیشانەی بوونی زەمینەی بزوتنەوەیەکی چینایەتی نوێیە کە پێشتر ئەوروپا و جیهان شتی لەم بابەتەی بەخۆیەوە نەبینیوە.

ئەوەی چینە چەوسێنەرەکانی تر لە مێژوودا کردوویانە داگیرکردن و دروستکردنی ئیمپراتۆریەکان بووە بۆ کۆکردنەوە و تێکەڵاو کردنی میللەت و ناوچە جیاوازەکان لە قاڵبێکی سیاسی و ئابوریدا، بەڵام چینی کرێکار لەسەر زەمینەی خەباتێکی هاوبەش دژی بورژوازی ئەوروپی وجیهانیی جۆرێکی نوێی لە ڕێکخرابونی سیاسی هێنایە ئاراوە، کە هاوپشتی خەباتی کرێکارانی نەتەوە جیاوازەکان بوو لەگەڵ یەکتردا.

کرێکارانی ئەڵمانیا لە بەرامبەر هەڕەشەکانی دەوڵەتی بروسیادا پشتیوانیان لە کرێکاران و خەڵکی فەرەنسا دەکرد دژی دەوڵەتی بیسمارکی بورژوازی و خاوەن موڵکەکانی بروسیا .ئەو بانگەوازەی ئینتەرناسیونالی کرێکارانی ئەڵمانیا بۆ قبوڵکردنی پێشنیاری کرێکارانی فەرەنسا بۆ ئاشتی لەدژی داخوازی درێژەدانی شەڕ لەلایەن دەوڵەتی بیسمارکی ئەڵمانیەوە، نیشانەی پێشڕەوی حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیا بوو کە دەوری پێشەنگی دەگێڕا لەم ڕوحیەت و تێگەیشتن و هەڵوێستە ئینتەرناسیونالیەدا.

"بەناوی هەموو دیموکراسی ئەڵمانیا و بەتایبەتی بەناوی کرێکارانێک کە سەربە حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیاین ڕایدەگەیەنین کە ئەم شەڕەی ئێستا هیچ نیە جگە لە شەڕی خانەوادە خاوەن موڵکدارەکان..وە ئێمە بەخۆشحاڵیەوە ئەو دەستە دۆستانەی کرێکارانی فەرەنسا درێژیان کردوە بە گەرمی دەگوشین.. وەئیمە، تێدەگەین لە مانای دروشمی کۆمەڵەی ئینتەرناسیونالی کرێکاران"کرێکارانی جیهان یەکگرن!" وە هیچ کات ئەوە لەبیرناکەین کە کرێکارانی هەموو وڵاتەکان هاوڕێمانن وە ستەمکارانی هەموو وڵاتەکان دوژمنمانن" [19]

ئەم ڕاستیە لە سەرکوتی کۆمۆنەی پاریسدا دەرکەوت. "کە سوپای سەرکەوتو(ئەڵمانیا) و سوپای شکستخواردوو(فەرەنسا) پێکەوە کۆبوونەوە بۆ تێکشکاندنی خوێناوی پرۆلیتاریا(پاریس)..دەسەڵاتی چینایەتی چیتر ناتوانێ بەرگی نەتەوایەتی بپۆشێ؛حکومەتە ناسیونالیستەکان دژی پرۆلیتاریا یەکدەستن!" [20]

بەڵام ئینتەرناسیونالیزم بۆ چینی کرێکار تەنیا بانگەوازێک و هاوپشتی کردن لە مەسەلەیەکی ڕۆژ و تاکتیکێکدا نیە، بەڵکو ئەم بنەمایە پەیوەستە بە مۆدێلێکەوە بۆ

---

[19] **مارکس، شەڕی ناوخۆی فەرەنسا**
https://www.marxists.org/.../w.../1871/civil-war-france/ch01.htm

[20] **ماركس، الحرب الاهلية في فرنسا ل٢٠١ ،ماركس،انجلس،المختارات،دارالتقدم،موسكو،الجزء الثاني**

کۆمەڵگەی ئایندەی مرۆڤایەتی. کۆمەڵگەیەک کە چیتر ئینسانەکان بەهۆی زمان و ڕەگەز و ناوچەوە دابەش ناکرێن و جیاواز و هەڵاواردن لەنێوانیاندا پێک نایەت. هەروەها ناکرێنە قوربانی کێشەی دەوڵەت و هێزە بورژوازیەکانی وڵاتانی جۆراوجۆر لە پێناو پاوان کردنی بازاڕو یەکلاکردنەوەی دەسەڵاتدا. هەرکاتێک کرێکاران بوونە پاشکۆی ئەم پێشبڕکێیەی سەرمایەداران و دەوڵەتەکانیان ئیتر ئەو هێزە کۆمەڵایەتیە لەدەست دەدەن کە بەهۆی ژمارەی زۆریانەوە دەتوانن ببنە خاوەنی."تەنیا هێزێکی کۆمەڵایەتی کرێکار هەیبێ ژمارەکەیەتی. بەڵام هێزی ژمارە بەهۆی نایەکگرتوو بونەوە تێکدەشکێ. یەکگرتوو نەبونی کرێکاران بەهۆی پێشبڕکێی ناچاری نێوانیانەوە دروست دەبێ و درێژەی پێدەدرێ."[21]

خەبات و شۆڕشی کرێکاران ئەو وشیاریە درووستدەکا کە ڕێکخراوبوون و سەربەخۆبوون لە بورژوازی دەبێتە هۆی ڕزگاری چینی کرێکار لەدەست ئەم سیستمەی سەرمایەداری، کە کرێکار نەک هەر لەمەیدانی کاردا بەڵکو لە مەیدانی شەڕە نەبڕاوەکانی ئەم خانەوادە سەڵاتدارانەدا دەکاتە قوربانی بەردەوام. ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاران لە کاتێکدا بوو کە هێشتا بورژوازی وڵاتانی جۆراوجۆر نەگەیشتبوونە ئەو قۆناغەی کە پێشبڕکێ لە ئاستی جیهانیدا بە شێوەی شەڕی جیهانی ببنە پێشەوە و هێشتا لەسەرەتای شەڕە ناوچەیی و کیشوەریەکاندا بوون. بەڵام کاتێک دەوڵەتە بورژوازیە نەتەوەییەکان شکڵ دەگرن یان لە پرۆسەی کامڵ بووندان، وەک یەکگرتنی ئەڵمانیا و ئیتالیا، لەم قۆناغەدا ناسیونالیزم دەگاتە قۆناغی پێگەیشتوو و دەوڵەتی نەتەوەیی و بازاڕی نەتەوەیی دەبنە ئایدیۆلۆژیا و قاڵبی سیاسی و ئیداری کۆمەڵگە جیاجیاکان. بەتایبەت لەدوای کۆمۆنەی پاریسەوە بورژوازی جیهانی دژی ئینتەرناسیونالی کرێکاری دەبێتەوە و وەک دوژمنی ژمارە یەکی خۆی سەیری دەکا.

هەربۆیە ڕەنگدانەوەی ئەم فشارە لەنێو ڕیزەکانی بزوتنەوەی کرێکاریی ئەڵمانیادا دەست پێدەکا و ئینگلس لەنامەیەکدا بۆ بیبڵ لە مارسی ١٨٧٥دا سەبارەت بە یەکگرتن لەگەڵ لاسالیەکان دەنوسێ؛ " بنەمای ئینتەرناسیونالی بزوتنەوەی کرێکاریی، بە کردەوە ، بنەمایەکی ڕەتکراوەیە لە ئیستادا، بنەمایەک کەسانێک ئینکاری لێدەکەن کە، بەدرێژایی ساڵانێک و لە قورسترین دۆخەکاندا، بە جوانترین شێوە پەیڕەویان دەکرد. ئەوەی ئێستا کرێکارانی ئەڵمانیا لە پێشەنگی بزوتنەوەی کرێکاریی ئەوروپادا وەستاون پشتی بەستوە پێش هەموو شتێکی تر بە هەڵوێستی ئینتەرناسیونالیان لەکاتی شەڕدا. (شەڕی نێوان ئەڵمانیا و فەرەنسا).

ئەگەر ئێستا پێویست ناکا بەناوی ئینتەرناسیونالەوە وەک ڕێکخراوێک قسەبکەین. بەڵام نابێ لانی کەم لەو بەرنامەیە (ئیزیناخ Eisenach ساڵی1869) پاشەکشە

[21] مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٦
https://www.marxists.org/history/international/iwma/documents/1866/instructions.htm

بکرێ و پێویسته لەم بارەوە شتێکی وا بوترێ؛ سەرەڕای ئەوەی حزبی کرێکارانی ئەڵمانیا پێش هەرشتێک لە سنوری دەولەتێکدا کاردەکا، لەگەڵ ئەوەشدا، دەرکی تەواو بە هاوپشتی لەگەڵ کرێکارانی هەموو وڵاتان دەکا و ئامادەیە ئەرکەکانی پەیوەست بەم هاوپشتیە جێبەجێ بکا ، هەروەک تا ئێستا کردویەتی. ئەم ئەرکانە هەیە تەنانەت ئەگەر حزب ڕاشینەگەیەنێ کە ئەندامی ئینتەرناسیونالێکە یان بڵێ من سەربەو ڕێکخراوەم. ئەم ئەرکانە وەک پێشکەش کردنی پشتیوانی و قەدەغە کردنی تێکشکانی مانگرتنەکان ،ڕیکخستنی کاروباری پێویست بۆ ئاگاداربوونی لیژنەکانی حزبی کرێکارانی ئەڵمانیا لە دۆخی بزوتنەوەکە لەدەرەوەی وڵات، وە هاندان دژی ئەو شەڕانەی کە پاشاکان دەیکەن یان دندەی دەدەن، وە پابەندبوون بە هەمان هەڵوێست گرتن لەکاتی ئەم شەڕانەدا وەک هەڵوێستی کرێکارانی ئەڵمان لە ١٨٧٠و ١٨٧١دا، کە نمونەی پێشەنگ بوون،هتد.."[22]

بێگومان ئەم ئاگادارکردنەوەیەی ئینگلس نەیتوانی بەر بەو ڕەوەندە بگرێ کە نەک تەنیا کاریگەری بەسەر بنەمای ئینتەرناسیونالی بزوتنەوەی کرێکاریەوە هەبوو، بەڵکو سەرجەم بنەما و بوارەکانی تری خەباتی گرتەوە و گۆڕانکاری گەورەی بەسەر بزوتنەوەی کرێکاریی و کۆمۆنیستیدا هێنا. بورژوازی لەدوای کۆمۆنەی پاریس دەرسی لەو شکست و مەترسیە وەرگرت کە شۆڕشی کرێکاری بۆسەر سەرجەم سیستمی سەرمایەداری هەیە و هەربۆیە بەگرتنە بەری سیاسەتی لیبراڵی و هەندێ سازش توانی بزوتنەوەی کرێکاری لەقاڵبی دەزگا ڕەسمیەکانی بورژوازی وەک پەرلەمان و سیستەمی سیاسی خۆیدا جێگابکاتەوە و ئەمەش لەپاڵ تازە بوونی بزوتنەوە و حزبە سیاسیەکانی کرێکاراندا کاریگەری سلبی خۆی دانا و جێگای بۆ سەرهەڵدان و گەشەی"ئۆپۆرتۆنیزم" و "ریفۆرمیزم" لە بزوتنەوەی کرێکاریدا کردەوە.

ئێمە دواتر دەچینە سەر کاریگەری ئەم ڕەوەندانە لەسەر بنەماکانی تری بزوتنەوەی کرێکاریی و چۆنیەتی گۆڕانی ئەم بزوتنەوەیە بە شێوەیەکی دیالەکتیکی، واتە لەکاتێکدا کە گەشەی سیاسی و ڕیکخراوەیی کرێکاران زیادی کرد لەهەمان کاتدا ئاسۆی گۆڕانی شۆڕشگێڕانە و ڕادیکالی سیستمی سەرمایەداری جێگای خۆیدا بە دەستکەوتە کاتی و مانەوە لە بازنەی ریفۆرمدا. ئەم ڕەوەندە ئۆپۆرتۆنیستی و ریفۆرمیستیە لە کاتی توندبوونەوەی پێشبڕکێی جیهانی و ئەزمەی شەڕی جیهانی یەکەمدا بووە مایەی سەرهەڵدانی پاتریۆتیزم و نیشتمانگەرایی لەنێو ڕیزەکانی سۆشیال دیموکراتی جیهانیدا کە ئەوکات لە ئینتەرناسیونالی سۆشیالیستدا ڕێکخراو بوو.

---

[22] رسالة فريدريك انجلز إلى بيبل
…https://www.marxists.org/.../archive/marx/1875-cg/engels_to_b

هەرچەند پێش دەستپێکردنی شەڕ ئینتەرناسیونالی دووەم "ئینتەرناسیونالی سۆشیالیست" بەپێی هەمان ڕاسپاردەکانی سەرەوەی ئینگلس هەڵوێستی لەسەر شەڕ نیشاندا و لە کۆنگرەی باسل لە ١٩١٢ڕایگەیاند" هەموو هەوڵێک دەدا تا بەر بە هەڵگیرسانی شەڕبگرێ" و "ئەگەر شەڕ دەستی پێکرد ئەرکێتی کاربکا بۆ ڕاوەستانی دەستبەجێی و هەموو تواناکانیان دەخەنەکار کە ئەزمەی سیاسی و ئابوری کە جەنگ دروستی کردوە بەکاربێنن بۆ هاندانی خەڵک و خێراتر کردنی ڕوخانی دەسەڵاتی چینایەتی سەرمایەداران."[23]

بەڵام لە ٣ئابی ١٩١٤دا زۆربەی ئەندام پەرلەمانەکانی حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیا (٩٦بەرامبەر بە ١٤) دەنگیان بە پشتیوانی شەڕی جیهانی یەکەم دا. ئەمە لە کاتێکدا کە ئەم حزبە لە پەرلەماندا٪٣٥ کورسیەکانی بەدەست هێنابوو لە ١٩١٢دا. ئەم سیاسەتە وەک ڕۆزا لۆکسبۆرگ دەڵێ "سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانی کردە قەڵغانی پاراستنی ئیمپریالیزم لەم شەڕەدا"[24]

ئەمە ئەو گۆڕانکاریە گەورەیەیە کە سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانی لە بنەمای ئینتەرناسیونالیستی کۆمەڵەی ئینتەرناسیونالی کرێکاران دا کردی، وە دژ بەو ئاگادارکردنەوەی ئەنگلس بوون کە باسی لە پێویستی "پابەندبونی سۆشیال دیموکراتی دەکرد بە هەمان هەڵوێستگرتن لەکاتی ئەم شەڕانەدا وەک هەڵوێستی کرێکارانی ئەڵمان لە ١٨٧٠و ١٨٧١دا، کە نمونەی پێشەنگ بوون".

دوای ئەوانیش سۆشیال دیموکراتی فەرەنسی و حزبی کرێکارانی بەریتانیا هەمان ئاوازی ناسیونالیستیان خوێند و کرێکارانیان لە بەرەی شەڕدا دژ بەیەکتر ڕاگرت و بەم شێوەیە بەرهەمی نیوسەدە خەباتی چینایەتی بەلاڕێدا برا و "ئەو ڕاهێنانەی مارکس و ئەنگلس و لاسال و لیکنخت و بێبڵ بە پرۆلیتاریایان کرد تا ژەنراڵەکانی سوپا وەک هایندینبێرگ پێشڕەویان بکا"[25]. بەم شێوەیە ئینتەرناسیونالی دووەم هەرەسی پێ هێنرا وئەم ڕیزە ئینتەرناسیونالیستیەی کرێکاران کە نیوسەدە بوو لەگەشەکردندا بوو شەق کرا.

---

[23] ئینتەرناسیونالی سۆشیالیستی ١٩١٢، بەزمانی ئینگلیزی
Social Democracy 1912, Manifesto of the International Socialist Congress at Basel
https://www.marxists.org/.../social-.../1912/basel-manifesto.htm

[24] ڕۆزا لۆکسمبۆرگ، بنیات نانەوەی ئینتەرناسیونال، ١٩١٥، ، بەزمانی ئینگلیزی
Rosa Luxemburg , Rebuilding the International،(1915)
https://www.marxists.org/.../luxemburg/1915/xx/rebuild-int.htm

[25] هەمان سەرچاوە

لەبەرامبەر بەم شەپۆلەی ناسیونالیزم لە بزوتنەوەی کرێکاری جیهانیی و ئینتەرناسیونالی دووەمدا، حزبی سۆشیال دیموکراتی ڕوسیە [26] و گروپی سپارتاکیستەکانی ئەڵمانیا و چەندین گروپی تری سۆشیال دیموکراتی لە وڵاتە جیاجیاکانەوە درێژەیان دا بەهەمان هەڵوێستی ئینتەرناسیونالی و دژ بە شەڕی ئیمپریالیستی وەستان و بانگەوازی کرێکارانیان بۆ شۆڕش و وەرگێڕانی لولەی چەکەکانیان کرد بەرەو ڕوی بورژوازی وڵاتی خۆیان. لەدوای شۆڕشەکانی ئۆکتۆبەری ڕوسیا لە ساڵی ١٩١٧ و شۆڕشی ئەڵمانیا لە نۆڤەمبەری ١٩١٨ ئینترناسیونالی کۆمۆنیستی[27] لە مارسی ١٩١٩دروستکرا.

ئەم تەجروبەیە چیمان فێردەکا؟

ئەم ڕوداوەی شەڕی جیهانیی یەکەم لە شکستی کۆمۆنەی پاریس کاریگەری زیاتر بووە لەسەر بزوتنەوەی کرێکاری و ئایندەکەی. بۆ لێکدانەوەی ئەم دەورەیە هەر ئەوەندە بەس نیە کە ئەمە وەک مێژوو و ڕابردوویەک سەیربکەین کە پەیوەندی بەم ڕۆژگارەوە نیە و تەنیا بەوتنەوەی ئەوەی "ڕابەرانی کرێکاری ئینتەرناسیونالی دووەم خیانەتیان کرد و هەڵگەڕانەوە لە سۆشیالیزم" ئەمە شتێکمان فێرناکا. ئێمە دەبێ لە کاریگەری ناسیونالیزم لەسەر بزوتنەوەی کرێکاریی تێبگەین کە چ فاکتەرێک وای کردووە کە بتوانێ خەباتی نیوسەدەی کرێکاران بەهەدەر بدا و بورژوازی بتوانێ ڕۆحیەت و توانای شۆڕشگێڕانەی کرێکاران تێک بشکێنێ؟

چینی کرێکار لە ئەوروپادا وێڕای گەشەی سیاسی و ڕێکخراوەیی بەرچاوی لەو دەورەیەدا بەڵام هێشتا لە ئاستی تەجروبە و توانایی سیاسی و ڕێکخراوەیی بورژوازیدا نەبووە.

لیبرالیزمی بورژوازی توانیویەتی کە کاریگەریی خۆی لەسەر ئاستی چاوەڕوانی و بەرنامەی سۆشیال دیموکراتی و بزوتنەوەی کرێکاریی دابنێ و لە چوارچێوەی ریفۆرمی سیاسی و ئابوری سەرمایەداریدا قەتیسی بکا و ئەم بزوتنەوەیە بکا بە بەشێک لەو دامودەزگا ڕەسمیانەی ڕێگاپێدراون. ئەم پرۆسەیە لەگەڵ پرۆسەی مەرکەزیی بونەوەی دەسەڵات و بازاڕی ناوخۆیی و هاوکات پێشبڕکێی سەرمایەی

---

[26] لینین، شەڕ و سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا، ، بەزمانی ئینگلیزی
Lenin The War and Russian Social-Democracy
https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1914/sep/28.htm

[27] لینین، ئینتەرناسیونالی سێهەمی کۆمۆنیستی، ، بەزمانی ئینگلیزی
Lenin,The Third, Communist International
https://www.marxists.org/archi…/lenin/works/1919/mar/x04.htm

مۆنۆپۆلی و ئیمپریالیستی چوەتە پێش و زەمینەی دروستکردنی توێژی "ئەرستۆکراتی" کرێکاری و گۆڕانی فۆرمی کاری سەندیکا کرێکاریەکان بە دەزگایەکی بیرۆکراتی، ئەمانە هەموویان فاکتەربوون لەوەی ناسیونالیزم بتوانێ بزوتنەوەی کرێکاریی کۆمۆنیستی بگۆڕێ بۆ بزوتنەوەیەکی "پارێزگاری لە نیشتمانی باوک" و دروشمی "بەرگری لە نیشتمان" بخاتە جێگای خەباتی چینایەتی دژی بورژوازی.

لەم دەورەیەی شەڕدا بزوتنەوەی کرێکاریی لەسایەی سۆشیال – ناسیونالیزمیدا مانگرتنەکانی هەڵپەسارد و بزوتنەوەی ژنانی کرێکاری کردە یارمەتیدەری خێزانیی بۆ بەرەکانی جەنگ و بێ دەنگی لە ئاست سانسۆری دەوڵەتیی و دیکتاتۆریەتی دەوڵەت و کاری ڕۆژنامەگەری بووە هاندان بۆ بەشداری شەڕ و هتد.. بەم شێوەیە بورژوازی لە ڕێگەی شەڕەوە توانی بزوتنەوەی کرێکاریی و ئەو ڕەوەندە شۆڕشگێڕانەی لە نیوسەدەی پێش شەڕی جیهانیی یەکەمدا ترسی بۆ دروستکردبوو پاشەکشە پێ بکا. لەمانەش کاریگەرتر ئەو بنەما ئینتەرناسیونالیستیەی لە نێوکرێکاراندا ڕیشەی داکوتابوو لە ئەنجامی شۆڕشەکانی سەدەی نۆزدە توانی بگۆڕێ بە ناسیونالیزم و نیشتمان پەرستی و دوبەرەکی نەتەوایەتی. تێکشکانی ئەم بنەما ئینتەرنسایونالیەی خەباتی چینایەتی و ئایدیای دروستکردنی کۆمەڵگەیەکی جیهانیی و سەروونەتەوەیی کاڵ کردەوە و حزبە کرێکاری و کۆمۆنیستیەکانی کردە حزبی لۆکال و نیشتمانی و بیرۆکراتی.

ئەم دابەشکردنەی هەرەسی ئینتەرناسیونالی دووەم دروستیکرد بە ئینتەرناسیونالی سێهەم نەسڕایەوە لەبەرئەوەی ڕەوتی ناسیونالیستی و ڕیفۆرمیستی لە بزوتنەوەی کرێکاریی جیهانیدا لەدوای شەڕی یەکەمی جیهانیشدا کاریگەری خۆی هەبوو، وە شەڕ تەنیا وەک تاکتیکێک و خاڵێکی جیابوونەوە و دوو کەرت بوونی ئینتەرناسیونال بوو نەک هەموو سیاسەت و خاڵەکانی ناکۆکی نێو بزوتنەوەی کرێکاریی.

ئینتەرناسیونالی کۆمۆنیستیش بنەمای دژایەتی ئەم ڕەوتە ریفۆرمیستیەی نێو بزوتنەوەی کرێکاریی بووە بەشێک لە ناسنامەکەی و ئەمەش لەسەر ئایندەی بزوتنەوەی کرێکاریی و کۆمۆنیستی لە جیهاندا کاریگەری زیانباری دانا لە کاتێکدا کە خودی کۆمێنترنیش (ئەنتەرناسیونالی سێهەم) بووە قوتبێکی تری ناسیونالیستی و ریفۆرمیستی لەسایەی بەرنامە و مۆدیلی سەرمایەداری دەوڵەتیدا. ئایا چ خاڵێکی هاوبەش هەیە لە نێوان هەردوو مۆدێلەکەدا، "سۆشیال دیموکراتی و کۆمۆنیزمی ڕوسی" دا؟ ئایا دابەشکردنە جۆراوجۆرەکانی مارکسیزم، لینینزم، ترۆتسکیزم، هتد.. میراتی چ جۆرێک لە حزب و بزوتنەوەکانە و چ ڕێگریەکی لەبەردەم بزوتنەوەی کرێکاریی و کۆمۆنیستی جیهانیداهەیە؟

ئایا زەمینەکانی دنیای گلۆباڵی سەرمایەداری ئەمڕۆ چ ئاسۆیەکی لەبەردەم هاتنەوە مەیدانی ئینتەرناسیونالی کرێکاریدا هەیە؟ ئایا زەمینەکانی شۆڕشی جیهانیی و شۆڕشی بەردەوام لە دنیای ئەمڕۆدا لە هەموو کات لەبارترنیە؟ ئایا بۆسەرکەوتنی

شۆڕشی کۆمۆنیستی لەهەر وڵاتیک و بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی ئازاد و یەکسانی جیهانی ئینتەرناسیونالیزم چ جێگا و ڕێگایەکی هەیە؟ ئەو بۆشاییەی ئەم ئینتەرناسیونالە کرێکاریە چۆن لە وەڵامدانەوە بە سیستمی جیهانی و "نەزمی نوێی ئەمریکا" و کێشەکانی یەکێتی ئەوروپا و برێکزت و پێشبڕکێی نیوان ئەمریکا و چین و ڕوسیاوە دەردەکەوێ؟ یاخود زەمینەی ڕادیکاڵ بوونەوە و فراوانبونی نارەزایەتی چینایەتی ئایا جارێکی تر لەژێر سایەی سۆشیال دیموکراتی نوێ لە ئەمریکا و بەریتانیا وە پۆپۆلیزم لە ئیسپانیا و ئیتالیا و یۆناندا یاخود بزوتنەوە خۆبەخۆییەکانی فەرەنسا و تونس و جەزائیر و ئێران، پێویستیان بە چ ڕیزبەندیەکی ئینتەرناسیونالی هەیە؟ چۆن ئەم بنەمایە لە بەرنامە و سیاسەت و ڕێکخستنی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا بەشێکی جیانەکراوەیە لەو ئایدیا و مۆدێلەی دەوڵەتی کرێکاری و شۆڕشی کۆمۆنیستی؟

هەربۆیە بۆ لێکدانەوەی ئەم ئاڵوگۆڕانەی بەسەر بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا هات پێویست دەکا بچینە سەر مەیدانەکانی تری حزب و دەوڵەت و کێشەکانی تری خەباتی چینایەتی و بەراوردکاری و لێکۆڵینەوەکانمان لەسەر گۆڕانی بنەماکانی تری ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاران درێژەپێبدەین تا هەموو چوارچێوەی تابلۆکە ببینین.دواتر دێینەوە سەر ئەوەی بنەمای ئینتەرناسیونالیزم لەمڕۆدا چ جێگایەکی لە بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا هەیە؟ لێرەدا بەدوای وەڵامی ئەم پرسیارەدا دەگەڕێین کە؛ سازدانەوەی حزب و دەوڵەت لەسەر بنەماکانی ئینتەرناسیونالی یەکەم ئایا دەتوانێ وەڵامدەرەوەی ئەو کێشانە بێت کە بەهۆی گۆڕانی ئەم بنەمایانەوە هاتونەتە ئارا؟

٦

دوالیزمی شۆڕش و ڕیفۆرم

یەکێک لە ئاڵوگۆڕە ڕیشەییەکانی بەسەر سۆشیال دیموکراتی کرێکاریدا هات لە دوای کۆمۆنەی پاریسەوە جێگای ریفۆرم و هەڵوێست سەبارەت بە دەوڵەت بوو لەم بزوتنەوەیەدا.

لە دەورانی شۆڕشەکانی ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەدا و لە خەباتی دیموکراتی بورژوازی دژی دەرەبەگایەتی و خاوەن موڵکە ئەرستۆکراتەکان، کرێکاران لە پێناو ئازادی و مافە ئابوریەکانی خۆیاندا بەشداری ئەم شۆڕش و خەباتە سیاسیە بوون. بەڵام بە سەقامگیری دەسەڵاتی پەرلەمانی بورژوازی، وەک ئاکامی جێگیر بوونی ئیمتیازات و یاسا و باج و شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری و نەهێشتنی ئیمتیازاتی دەرەبەگایەتی، ئیتر بورژوازی بووە هێزی دەسەڵاتدار، وە کە سەرکوتی هەر خەباتێکی کرێکاری دەکرد کە دژ بە سیستمی سەرمایەداری دەوەستایەوە. سەرەتا بورژوازی تازە دەسەڵاتدار ئەم خەباتەی کرێکارانی ڕاستەوخۆ سەرکوت دەکرد، و هەروەک لە ئەڵمانیا یاسای دژی سۆشیالیستەکانی سەپاند و لە هەموو وڵاتانی تریش هێرشی بەردەوامی دەکردە سەر یەکێتیە کرێکاریەکان و ڕێکخراوە سۆشیالیستی و کۆمۆنیستیەکانی چینی کرێکار .

بەڵام دواتر و بەتایبەت پاش کۆمۆنەی پاریس بورژوازی بە ناچاری و وەک ئەمری واقع دانی نا بە دەوری چینی کرێکار و ڕێکخراوەکانیدا و هەر بۆیە ڕێگای لە قاڵبدانی ئەم بزوتنەوەیەی گرتە بەر لە چوارچێوەی دەسەڵات و دامەزراوەکانی بورژوازی خۆیدا و لە هەندێ لە وڵاتەکانی ئەوروپای ڕۆژئاوادا ڕێگا بە کاری یەکێتیە کرێکاریەکان و ڕۆژنامە سۆشیالیستیەکان درا وڕێگریەکانی بەردەم دەنگدانی گشتی کەمکرانەوە و نوێنەرانی سۆشیال دیموکراتەکان توانیان بەشداری هەڵبژاردنە پەرلەمانیەکان بکەن و کورسی بەدەست بهێنن .

ئێمە لەسەر بنەمای ئەم گۆڕانکاریە سیاسی و ئابوریانەی لە کۆمەڵگە و دۆخی خەباتی چینایەتی نێوان کریکاران و بورژوازیدا ڕویداوە دەچینە سەر ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەسەر

سۆشیال دیموکراتی کرێکاراندا هاتووە لەو دەورانەی سەرەوەدا لە دوای کۆمۆنەی پاریسەوە تاکو جەنگی جیهانیی یەکەم.

دەورانی شۆڕشگێڕانەی ئینتەرناسیونال و کۆمۆنە

یەکێتیەکی ئۆرگانیک کە لەنێوان خەباتی ئابوری و خەباتی سیاسی کرێکاراندا لە بڕیارنامەکانی ئینتەرناسیونالی یەکەم سەبارەت بە "بنەماکانی ئینتەرناسیونال و سەبارەت بە یەکێتیە کرێکاریەکان" [28]هاتبوو، کە دواتر گۆڕدرا بە دوالیزمی شۆڕش و ریفۆرم.

لەو چوار خاڵەی بڕیارەکانی ئینتەرناسیونالدا لەساڵی ١٨٦٤و١٨٧٢داهاتوە کە:

1. ئامانجی کۆتایی خەباتی سیاسی چینی کرێکار ڕزگاریی ئابوری کرێکارانە و هەموو بزوتنەوەیەکی سیاسی تەنیا دەبێ وەک وەسیلە چاوی لێ بکرێ.
2. حزب بۆ یەکگرتوکردنی ئەو خەباتە ئابوریەیە کە کرێکاران خۆیان دەستیان پێکردوە و لەهەمان کاتدا بۆ بەهێزکردنی ئەم خەباتەیە دژی دەسەڵاتی سیاسی سەرمایەداران و خاوەن موڵکەکان.
3. گرنگی ئەم حزبە بۆ زەمانەتکردنی سەرکەوتنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی و ئامانجی کۆتاییەتی کە نەهێشتنی چینەکانە. "[29]
4. دواتریش لە بڕیاری یەکێتیە کرێکاریەکان ، ڕابردوو،ئێستا و ئایندە "لە ساڵی ١٨٦٦دا هاتووە کە: " ئەم 'سەندیکایانە' جگە لەمەبەستی سەرەکی، کە یەکگرتوکردنی چینەکەیانە ، پێویستە بەشێوەیەکی وشیارانە وەک ڕێکخراوی ناوەندی چینی کرێکار کاربکەن لەپێناو بەرژەوەندی سەرتاپاگیری هەموو چینەکە بۆ ڕزگاری تەواو و کامڵ. ئەوان دەبێ قەناعەت بە جەماوەری فراوانی چینی کرێکار بهێنن کە ئەم خەباتەیان دوورە لە تەسکبینی و خۆپەرستی و ئامانجی ڕزگاریی ملێۆنەها چەوساوەیە".30.

هەموو ئەم هەوڵانەی ئینتەرناسیونالی یەکەم بۆ ئەوەیە کە چینی کرێکار ،بە هەموو بەشەکانی و بیروڕا جیاوازیەکانی ناوخۆیەوە ، بتوانێ خۆی سەربەخۆ بکات لە بورژوازی و ببێتە خاوەن ڕێکخراوێکی سیاسی کە بتوانێ هەم خەباتی ڕۆژانە بکا بۆ باشترکردنی ژیان

---

[28] **مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٤، بەزمانی ئینگلیزی**
The International Workingmen's Association 1864General Rules, October 1864
[29] **هەمان سەرچاوە**
[30]**مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٦، بەزمانی ئینگلیزی**
https://www.marxists.org/history/international/iwma/documents/1866/instructions.htm

و ئامادەکردنی بۆ شۆڕشی کۆمەڵایەتی و کۆتایی هێنان بە دەسەڵات و سیستمی سەرمایەداری. بابزانین چۆن ئەم دوو بنەمایە گۆڕانکاریان بەسەردا هات. واتە هەم مەسەلەی سەربەخۆیی لە بورژوازی و دەوڵەت و دامودەزگاکانی و هەم پێکەوە بەستنی خەبات بۆ ڕیفۆرم لەگەل ئامانجی کۆتایی هێنان بەدەسەڵات و سیستمی سەرمایەداری .

پەیوەندی دیالەکتیکی نێوان خەبات بۆ باشترکردنی هەلومەرجی ئیستای ئابوری و سیاسی چینی کرێکار و پەیوەستکردنەوەی بە ئامانجی کۆتایی ڕزگاری ئابوری و شۆڕش بەسەر دەسەڵات و سیستەمی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریدا، هەمیشە لای مارکس جێگای گرنگی پیدان بووە و ئەمەش بووەتە مایەی مشتومڕ و جەدەلێکی زۆر لەگەڵ ئەو بەشە لە کرێکاران و سۆشیالیستە ئەنارکیستەکان کە دەوری ئەم پرۆسەیەی گەشەکردنی ڕێکخراوەیی و تەجروبەی سیاسی کرێکارانیان بەلاوە گرنگ نەبوو. مارکس خەباتی چینی کرێکاری بۆ ڕزگاری لە پرۆسەیەکدا دەبینی کە ئەم چینە ئامادەیی تەواوی هەیە و زەمینەی مادی لە کۆمەڵگەدا ڕەخساوە بۆ گۆڕینی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵگە و بنیاتنانی کۆمەڵگەیەکی هەرەوەزی بێ چین و چەوسانەوە.

هەر لەم تێگەیشتنەوە مارکس ،چەند مانگێک پێش لە کۆمۆنەی پاریس، کرێکارانی پاریسی لە نائامادەیی بۆ ڕوخانی حکومەتی بورژوازی ئاگادارکردەوە. ئەو و ئینگلس لە ڕوانگەی ئامادەکاری زەمینە و پێویستیە کۆمەڵایەتیەکانی شۆڕشی کرێکارانەوە گرنگیان دەدا بە دروستکردنی ڕێکخراوە جەماوەری و سیاسیەکان و بەشداری لە خەباتی ڕۆژانە و وەلامدانەوە بە کێشە سیاسیەکانی بەردەم خەباتی چینایەتی و بەشداری لە پەرلەمان و ڕاکێشانی جەماوەری کرێکار بۆ ناو گۆڕەپانی ململانێی سیاسی .
بەڵام ئەوان لە شۆڕشی کۆمۆنەدا نەکەوتنە سەرزەنشتکردنی کۆمۆنارەکان و کرێکارانی فەرەنسا، بەڵکو بە پێچەوانەوە لەم پرۆسەی خەباتە چینایەتیەدا لە هەموو شت زیاتر گرنگیان بە تەجروبەی شۆڕشگێڕانەی کۆمۆنەی کرێکاران دا. کۆمۆنەی پاریس سەرەڕای هەر کەموکوڕیەکی تیۆری کرێکاران سەبارەت بە کۆمەڵگەی ئایندەی کۆمۆنیستی دەیان ساڵ بزوتنەوەی کرێکاری نزیک خستەوە لەوەی چۆن ئەم چینە دەتوانێ بناغەی کۆمەڵگەیەکی نوێی ئینسانی دامەزرێنێ. هەڵوەشانەوەی دامودەزگای دەوڵەتی بورژوازی، وەک سوپای هەمیشەیی و بیرۆکراسیەت، وە هەروەها جێگیرکردنی کۆمۆنە و چەکدار بوونی گشتی و هەڵبژاردنی هەموو پلەوپۆستەکانی بەڕێوەبردن و هتد..ئەمانە هەڵوێستی چینی کرێکاری بەرامبەر بەدەوڵەتی بورژوازی ڕەنگ ڕێژ کرد و کردیە بنەما وبناغەی تێگەیشتن و هەڵوێستی کۆمۆنیستی سەبارەت بە دەوڵەت و دامودەزگاکانی دەسەڵاتدارێتی بورژوازی.

کۆمۆنەی پاریس مێژوویەکی گرنگی لە چینی کرێکار و کۆمۆنیزمدا دروستکرد، کە بەرجەستەکردنی خەباتی نزیک بە نیوسەدەی کرێکاران بوو لە ڕاگەیاندنی ڕەش نوسی کۆمەڵگەی سۆشیالیستی داهاتوودا.

ئەمە بەرجەستەکردنی بڕیارەکانی ئینتەرناسیونالی یەکەم بوو لەوەی کە " ڕزگاریی چینی کرێکار دەبێ بەدەستی چینی کرێکار خۆی بێت.ئامانجی کرێکاران بەدەستهێنانی ئیمتیازاتی چینایەتی نیە، بەڵکو هەڵوەشانەوەی کۆمەڵگەی چینایەتیە. لەکاتێکدا سەرمایەداران دەسەڵاتی سیاسی بۆ کۆیلەکردنی کرێکاران بەکاردێنن ئەوا دەستبەسەرداگرتنی ئەو دەسەڵاتە سیاسیە دەبێتە ئەرکێکی گرنگی چینی کرێکار. ئامانجی کۆتایی خەباتی سیاسی چینی کرێکار ڕزگاریی ئابوری کرێکارانە و هەموو بزوتنەوەیەکی سیاسی تەنیا دەبێ وەک وەسیلە چاوی لێ بکرێ." [31]

کۆمۆنە نمونەیەکی لە دەوڵەتی کرێکاری و دەسەڵاتی سیاسی کرێکاران نیشاندا، کە لە بنەڕەتەوە جیاوازە لە دەوڵەتی بورژوازی و پەرلەمان و یاساکانی. دەوڵەتێکی کاتی کە پشتی بە "دیموکراسی" زۆرینە بەستوە، کە نوێنەران لەهەمان کاتدا کارگێڕیشن، نەک وەک پەرلەمانتار تەنیا قسەکەر بن و دەسەڵاتی جێبەجێکردن بەدەست کەسانی ترەوە بێ. هەربۆیە کۆمۆنەی کرێکاران ئەنتی تێزی پەرلەمانتاریزمی بورژوازی بوو.

بەڵام شکستی کۆمۆنە پرسیار و جەدەل و جیابونەوەشی بەدوای خۆیدا هێنا. دوو مەسەلەی سەرەکی دوای کۆمۆنە بریتی بوون لە مەسەلەی پێویستی حزبی سیاسی و هەڵوێست بەرامبەر بە دەوڵەتی بورژوازی و پەرلەمان. ئینتەرناسیونالی یەکەم دوای کۆمۆنە بڕیاری پێکهێنانی حزبە سیاسیەکانی چینی کرێکار پەسەند دەکا و حزبە سۆشیال دیموکراتەکان لە زۆرێک لە وڵاتانی ئەوروپی پێک دێن . سەبارەت بە دەوڵەتیش مارکس لەسەر تەجروبەی کۆمۆنە و ئەنگلسیش لەسەر "بنچینەی خێزان و خاوەندارێتی تایبەت و دەوڵەت" تێگەیشتنی کۆمۆنیستی سەبارەت بە دەوڵەت دەخەنەڕوو. بەڵام ئەم بنەمایانە لە دەورەی دوای کۆمۆنەدا لە دڵی هەلومەرجێکی جیاواز لە دەورانی پێش کۆمۆنەدا پراکتیک دەکرێن و جیاوازی و کێشەکان لەسەر ئەم دوو تەوەرە شکڵ دەگرن.

دوالیزمی ئیڤۆلوشن

دەورەی دوای کۆمۆنە دەورەیەکی دوالیزمی ئیڤۆلۆشن و گۆڕانکاری بزوتنەوەی کرێکاریە. دیوێکی وەک لەسەرەوە باسمانکرد گەشەی سۆشیال دیموکراتی و یەکێتیە کرێکاریەکان و جیهانی بوونەوەی خەباتی چینایەتیە. بەڵام ئەمە تەنیا دیوێکی ڕوداوەکان و دۆخی دوای کۆمۆنەی پاریسە. دیوەکەی تری بریتیە لە چەند ئاڵوگۆڕێکی دژ بەیەک و ئاڵۆز .

---

[31] **مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٧٢، بەزمانی ئینگلیزی**
https://www.marxists.org/.../1872/hague-conference/parties.htm

بورژوازی ئەوروپا و جیهان لەبەرامبەر شۆکی کۆمۆنەدا خەتەری ئەم چینەی لەسەر سیستمی کۆمەڵایەتی سەرمایەداری دەرک پێ کرد و بەدیل و "گۆڕهەڵکەنی" خۆی بینی. هەربۆیە لەلایەک کەوتە توندکردنەوەی فشار لەسەر هەموو ئەو ڕێکخراوانەی کە سەر بەو "کۆمەڵەی ئینتەرناسیونالی کرێکاران" بوو، وە لە لایەکی ترەوە سیاسەتێکی ئەهوەن تریان بەرامبەر یەکێتیە کرێکاریەکان گرتە بەر بەو مەبەستەی کاریگەریان لەسەر دابنێن.

لیبرالیزمی بورژوازی وەک بزوتنەوەیەکی سیاسی و ئابوری باڵادەست بوو، وە لەسەر بنەمای گەشەی جیهانی سەرمایە کاریگەری لەسەر بزوتنەوەی کرێکاریی دانا و توانی ئاستی چاوەڕوانی و شێوازی کاری یەکیتیە کرێکاران لە قاڵبی ریفورمیزم و پەرلەمانتاریزم بەرتەسک بکاتەوە و ململانێی بیروڕای شۆڕشگێڕانەی نێو بزوتنەوەی کرێکاریی بکا. لە چەشنی فابیەکانی بەریتانیا و "ئیمکانگەرا"کانی فەرەنسا.

چینی کرێکار لەم دەورەیەدا ڕووبەڕووی کۆمەڵێک کێشەی نوێ بوەوە، کە جیاواز بوو لە کێشەی دەورانی سەرکوتی دەوڵەت و برسێتی لەڕادەبەدەری جاران. لە کاتێکدا گەشەی سەرمایەداری بۆ دەورەیەک ڕەخسا بوو ، توێژێکی ئەرستوکراتی کرێکاری دروست بوبو کە پلە و پۆستی سەرەوەی سەندیکا و یەکیتیە کرێکاریەکانیان بەدەستەوە گرتبوو.

لەهەمان کاتدا گەشەی سۆشیال دیموکراتی و سۆشیالیستەکان و یەکێتیە کرێکاریەکانیش گەیشتە ڕادەیەکی بەرز، کە توانی زۆربەی فشارەکانی دەوڵەتە بورژوازیەکان لەسەر کاری سیاسی و جەماوەری لابەرێ و ئەمەش زەمینەی کاری یاسایی و پەرلەمانی کردەوە و ئەم چینە پێی نایە مەیدانێکی تازەی خەباتی سیاسیەوە .

ئەو پرسیارەی لەم دەورەیەدا دروست بوو ئەوە بوو، کە دوای ئەو گەشە ئاسۆییەی بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیال دیموکراتی کردی، ئایا ستراتیژی گەیشتنە دەسەڵات چییە؟ وەڵامەکانی نێو بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیال دیموکراتی بەم مەسەلە و دۆخە نوێیە جیاواز بوون و هەربۆیە کێشە و ناکۆکی لە نێوخۆی بزوتنەوەکەدا سەریهەڵدا. ئەمە ئەو ئەزمەیە ودوالیزمی ریفۆرم و شۆڕشی سۆشیال دیموکراتییە کە هاتە ئارا وچارەنووسی بزوتنەوەی کرێکاریی گۆڕی. لێرەدا باسی ئەو کێشە و گۆڕانکاریانە دەکەین.

ستراتیژی حزبە جەماوەریەکان

مارکس و ئەنگلس ستراتیژی بزوتنەوەی کرێکاریان بە دروستکردنی حزبە جەماوەریە کرێکاریەکان دانا. هەربۆیە سەرەڕای جیاوازیەکان لەگەڵ لاسالیەکانی ئەڵمانیا، ئیمکانگەراکانی فەرەنسە و فابیەکانی بەریتانیا تەئکیدیان لەسەر یەکگرتوکردنی بزوتنەوەی سیاسی چینی کرێکار دەکردەوە سەرەڕای جیاوازیەکان و لێرەوە مارکس لە نامەیەکدا بۆ

براکە دەڵێ" هەموو هەنگاوێک کە بزوتنەوەی عەمەلی ئێستا دەینێ گرنگترە لە دەرزەنێک بەرنامە"32.

ئەمە ستراتیژیەکی سەرکەوتو بوو لە دوای کۆمۆنەی پاریسەوە بۆ ئامادەکردنی چینی کرێکار و ڕێکخراو کردنی لە پێناو بەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتیدا بەسەر سیستمی سەرمایەداریدا. گەشەی مەزنی حزبە سۆشیالیستە جەماوەریەکان و بەشداریان لە پەرلەماندا و دەنگ و کورسی هێنانی زۆر وا دەکا کە ئینگلس لە ساڵی ١٨٩٥دا بڵێ ؛ حکومەت و بورژوازی ئەڵمانی " لە خەباتی قانونی حزبی کرێکاران زیاتر دەترسێ وەک چالاکی ناقانونی، لە سەرکەوتنی هەڵبژاردن دەترسێ وەک لە یاخی بوون". 33

پێشتریش مارکس باسی نمونەی لەم بابەتەی کردبوو، وەک لە شۆڕشی فەرنسە و شەڕی ناوخۆی ئەمریکادا، کە خەباتی شۆڕشگێڕانە فۆرمی شەڕێک لە نێوان "حکومەتێکی شەرعی و دژە شۆڕشی یاخی" دا دەگرێتەخۆ34. ئەمە لە درێژەی ئەو جەدەلەدا بوو لە ساڵەکانی ١٨٧٠دا، کە مارکس سەرخەتی ئەوەی باسکردبوو کە لەوڵاتانێکدا ڕێگری دەستوری نیە بۆ هەڵبژاردنی حکومەتی سۆشیالیستی."35

ئینگلس لە پێشەکی ئینگلیزی کتێبی سەرمایەشدا دەڵێ مارکس گەیشتۆتە ئەوەی کە "بەریتانیا تەنیا وڵاتێکە کە لەوانەیە ئەو شۆڕشە کۆمەڵایەتیەی کە هەر ڕودەدا، بەتەواوی ئامرازی ئاشتیخوازانە و یاسایی ئەنجام بدرێت".36

ئینگلس ڕوو بە حزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانی ئەو پرسیارە دەکا کە "ئاکامی هەموو ئەمانە دەبی چی بێ؟ ئەوەنەبێ کە حزب کتوپڕ، لەکاتی بریاردا، نەزانێ چی بکا؟ لە کاتێکدا کە ناڕۆشنی و نادڵنیایی هەبێ سەبارەت بە خاڵە برێنەرەوەکان، ئەو خاڵانەی کە پێشتر هیچ کات گفتوگۆیان لەسەرنەکراوە؟"37

کەواتە " ناڕۆشنی و نادڵنیایی" هەبووە سەبارەت بەم ستراتیژیەی حزبە جەماوەریە سۆشیال دیموکراتەکان بۆ گرتنی دەسەڵات و کاراکتەری خەباتی چینایەتی و پەیوەندی نێوان کرێکاران و بورژوازی لە کۆماری دیموکراتیدا و گەیشتن بە حکومەتی سۆشیالیستی لەڕێگەی هەڵبژاردنی پەرلەمانیەوە.

---

32 **نامەی مارکس بۆ براکە لە ٥ ئایاری ١٨٧٥**
https://www.marxists.org/.../.../works/1875/letters/75_05_05.htm

33 **ئینگلس، پێشەکی بۆ کتێبی 'خەباتی چینایەتی لە فەرەنسا' ی مارکس**

34 https://www.marxists.org/.../.../1872/hague-conference/index.htm

35 **هەمان سەرچاوە**

36 **ئینگلس پێشەکی ئینگلیزی کتێبی سەرمایە .ل ٩٩. سەرمایە. کارل مارکس، چاپی کوردی، عەبدوڵا ڕەسوڵی** https://www.marxists.org/archive/marx/works/1867-c1/p6.htm .

37 **چۆن جیهان دەگۆڕین، مارکس و ئەنگلس و سیاسەت، ل ٦٩، هوبسباوم، بە زمانی ئینگلیزی.**

بەلام دوایی ڕۆشن بوەوە کێشەکە هەر "ناڕۆشنی و نادڵنیایی" نیە لەوەی سۆشیال دیموکراتی دەبێ چی بکا؟ بەڵکو، "دەرکەوت کە گەشەی حزبە سۆشیال دیموکراتە جەماوەریەکان بەرەو شێوازێکی ڕووبەڕووبونەوە نەچوو، بەڵکو فۆرمێکی تێکەڵاوبوونی بزوتنەوەکەی لەگەڵ سیستمی مەوجوددا (سەرمایەداری) لێ دروست بوو."38

هەرچەند لای مارکس و ئەنگلس ئەم لادانانە لە بنەما کۆمۆنیستیەکان لە نێو بزوتنەوەکەدا هەستی پێکراوە و ڕەخنەی لێگیراوە. بەڵام بەتایبەت دوای ١٨٩٠ لە کاتێکدا کە بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراسی جەماوەریی دەبێتەوە، ئیتر ئەم مەترسیەی کە بزوتنەوەی کرێکاری ببێتە بەشێک لە سیستمی سەرمایەداری زۆرزیاتر گەشە دەکا. ڕەخنەیەک لە ئینگلس هەبێ ئەوەیە کە حسابی کەمی بۆئەم مەترسیە کردووە.

گۆڕان لە حزبێکەوە کە لە پێناو ئامادەکردنی کرێکاران بۆ گۆڕینی سیستمی سەرمایەداریدا دروست بووە بەرەو حزبێک کە خۆی ببێتە بەشێک لە دامودەزگای بورژوازی و هێشتنەوە و پاراستنی سیستمی سەرمایەداری گۆڕانێکی ڕیشەییە. ئەمە خاڵی سەرەکی ئەم کتێبەیە، کە لێکدانەوە لە هۆکارەکان و پرۆسەی گۆڕانی حزبی کرێکاریی دەکا. ئەمە هەرچەند لە ڕابردویەکی دووردا ڕویداوە، بەڵام زەمینەکانی لە دنیای ئەمڕۆدا وەکو خۆی ماوە و سەرەتای ئەو گۆڕانکاریانەیە کە دواتر ڕێرەوی بزوتنەوەی کرێکاریی گۆڕیوە . هەربۆیە جێگای گرنگی پیدانی ئەمڕۆمانە.

دوالیزمی ریفۆرم و شۆڕش خۆی ناونیشانێک و نیشانەیەکی لادان و گۆڕانکاری ڕیشەیی ترە، کە لە ستراتیژ و ئامانجی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاریدا دروست بوو. ئەم مەسەلەیە هەر بەتەنیا بە باسی ناکۆکی نێوان خەباتی ئابوری و ریفۆرم لەگەڵ خەباتی سیاسی و شۆڕشدا لێک نادرێتەوە. بەڵکو پێویست بە لێکدانەوە لەو گۆڕانکاریە بنچینەییانە و ناسینی ئەو کەم و کورتیە فکری و پراکتیکانە، و ئەو هەڵسەنگاندنی تەجروبانەدایە کە ئەم دوالیزمەیان خولقاندووە .

لەبەشی داهاتودا باسی پرۆسەی ئەو گۆڕانکاریانەیە لە بزوتنەوەی کرێکاریدا دەکەین.

38چۆن جیهان دەگۆڕین، مارکس و ئەنگلس و سیاسەت، ل ٦٨، هوبسباوم، بە زمانی ئینگلیزی.

٧

دیموکراسی هەڵخەڵەتێنەرانە

وەک لە بەشی پێشوودا باسمانکرد یەکێک لە ئاڵوگۆڕە ڕیشەییەکانی بەسەر سۆشیال دیموکراتی کرێکاریدا هات لە دوای کۆمۆنەی پاریسەوە جێگای ریفۆرم و هەڵوێست سەبارەت بە دەوڵەت بوو لەم بزوتنەوەیەدا. بورژوازی ڕوخسارێکی هەڵخەڵەتێنەرانەی لە دیموکراسی بوونی دەزگای دەوڵەتی، دەزگای پەرلەمانی نیشاندا . لەژێر ناوی "پەرلەمان و حکومەت هی هەموو چینەکانە و هەڵبژاردن و نوێنەرایەتی پەرلەمانی ڕێگەی هەموو چینەکانە بۆ گەیشتنە دەسەڵات"، ڕووی ڕاستەقینە و دەسەڵاتی ڕاستەقینەی بورژوازی شاردەوە.
بزوتنەوەی کرێکاریی باجی گەورەی ئەم دیموکراسیە هەڵخەتێنەرەی بورژوازی داوە، و گەورەترینیان باجی شەق بوونی بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی کرێکاریی کۆتایی سەدەی نۆزدە و سەرەتای سەدەی بیست بوو. بەڵام ئەزمەی سیستمی سەرمایەداری بەناچاری وەک لافاو هەموو ڕوپۆشێک لەسەر ڕوخسارە هەڵخەتێنەرەکانی ئەم سیستمە چەوسێنەرانە دادەماڵێ. لەم دۆخەدا بزوتنەوەی ملێونی کرێکاران دەرک بە پێوستی شۆڕش و بەرەنگاری و تێپەڕبوون دەکا لە چوارچێوەی سیستم و دامودەزگای قەیرانگرتوی سەرمایەداری.
جیاوازیەکانی نێو بزوتنەوەی کرێکاریی سەبارەت بەم دۆخە خۆی لە بەرگی دوالیزمی ریفۆرم و شۆڕشدا نیشاندا، و ئینتەرناسیونالی دووەم و بزوتنەوەی کرێکاریی لە ژێر ئەم ناونیشانەدا بوو بە دوو بەشەوە. لێرەدا باس لەو گۆڕانکاریە ڕیشەییانە دەکەین کە لە ستراتیژ و ئامانجی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاریدا دروست بوو. هەروەها باسی ڕەخنەی هەرکام لە مارکس و ئینگلس لەو هەڵوێستانەدەکەین کە بەرامبەر بە دەوڵەتی بورژوازی و مانەوە لە بازنەی ریفۆرم لەنێو سۆشیال دیموکراتیدا خراوەتەڕوو. دواتریش ڕەخنەکانی پانەکوک و لینین و ڕۆزالوکسبورگ لە ریڤیژینزم و پەرلەمانتاریزم دەخەینەڕوو، تاکو دیدێکی ڕۆشن لەو کێشمەکێش و ئاڵوگۆڕانەمان هەبێ کە لەم بزوتنەوەدا ڕویداوە، وە بزانین چۆن ئەم بزوتنەوە کرێکاری و کۆمۆنیستیە بەپێی دۆخ و گۆڕانکاریە سیاسی و ئابوریەکان و مەسەلەکانی ناو خەباتی چینایەتی گۆڕانی ڕیشەیی بەسەردا هاتوە؟

نوقم بوون لە پەرلەمانتاریزمدا

لە دوای کۆمۆنەوە مەسەلەی پەیوەندی نێوان کرێکاران و دەوڵەتی بورژوازی دەبێتە یەکێک لە کێشەکان و جیاوازیەکان . لە ساڵی ١٨٧٥مارکس ڕەخنە لە لاسال دەگرێ و دەڵێ "تەنیا لاسال خۆی، بە لەخۆبایی بوون و خەیاڵەکانیەوە، لەتوانایدایە کە باوەڕ بەوەبکا کە مومکینە، بەهۆی یارمەتی وەرگرتن لە حکومەتەوە، کۆمەڵگەیەکی نوێ دروست بکەی هەر بەو ئاسانیەی کە هێڵێکی تازەی ئاسن دروست دەکەی."[39]

ئەمە لەوەڵامی ئەو بەندەی "بەرنامەی گۆتە" دایە کە لاسال دەڵێ "بۆ ڕێگە کردنەوە بۆ چارەسەری مەسەلەی کۆمەڵایەتی، حزبی کرێکارانی ئەڵمانیا داوادەکەن کە بە یارمەتیدانی دەوڵەت هەرەوەزیە بەرهەمهێنەرەکان دروست بکرێ."[40]

مارکس درێژە بەم ڕەخنەیە دەدا سەبارەت بە تێگەیشتنی لە دەوڵەتی بورژوازی و چۆنیەتی گۆڕینی هەلومەرجی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری، و دەڵێ "کاتێک کریکاران هەوڵدەدەن بۆ بەدیهێنانی مەرجەکانی هەرەوەزیە بەرهەمهێنەرەکان لە ئاستی هەموو کۆمەڵگەدا، ئەمە تەنیا بەمانای ئەوەیە کە کاردەکەن کە هەلومەرجی ئێستای بەرهەمهێنان شۆڕشگێرانە بکەن، ئەمە هیچ پەیوەندیەکی هاوبەشی نیە لەگەڵ دامەزراندنی هەرەوەزیە بەرهەمهێنەرەکان بەیارمەتی دەوڵەت. ئەوەندەی سەبارەت بە کۆمەڵە هەرەوەزیەکانی ئیستاوە بێت ئەوەندە بایەخیان هەیە کە دەستکردی سەربەخۆی کرێکارانە، وە چ لەلایەن حکومەتەکان و چ لەلایەن بورژوازیەوە ناپارێزرێن."[41]

ئەم جۆرە لە هاوکاری لەگەڵ حکومەتی بورژوازیدا، دوای مارکس لەلایەن ئینگلسیشەوە دراوەتە بەر ڕەخنە. ئەمە کاتێکە نوێنەرانی کرێکاران چوونەتە ناو پەرلەمانی ئەڵمانیا و بەشداری دەکەن. لەنامەیەکدا بۆ **J.P. Becker** دەنوسێ "ئەم نوێنەرانە لە پەرلەمان 'پێشنیاری پۆزەتیڤانە' بۆ حکومەتی ئێستا دەکەن کە چۆن لە شتە بچوکەکاندا کارەکان باشتر بکەن و هتد، وە کرێکاران کە بە کەسانی دەرەوەی یاسا دانراون و بە دەست و پێی بەستراوەوە دراونەتە دەست ڕەفتاری مەزاجی پۆلیس، چاوەڕوانیان لێدەکرێ ئەمە بە نوێنەرایەتی کردنی خۆیان دابنێن! ئەوەی تایبەتمەندی

---

[39] ڕەخنە لەبەرنامەی گۆتە، مارکس، ل٢٣٣ ،مختارات مارکس و انجلز،جلد٢ ،دارالتقدم

[40] هەمان سەرچاوە،ل٢٣٢

[41] ڕەخنە لەبەرنامەی گۆتە، مارکس بە ئینگلیزی
https://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1875/gotha/ch03.htm

سەرنج ڕاکێشی بزوتنەوەی کرێکارانی ئەڵمانیایە ئەوەیە کە هەڵەی لیدەرەکان لەلایەن جەماوەرەوە چاک دەکرێتەوە."[42]

لەفەرەنسا "ئیمکانگەراکان" و لە بەریتانیاش "فابیەکان" لە ناو بزوتنەوەی کرێکاریدا هەمان هەڵوێستیان بەرامبەر بە دەوڵەتی بورژوازی وەرگرت و هەمان بۆچوونی لیبرالی بورژوازیان پەیرەوکرد کە دەیانوت "پەرلەمان هەموو چینەکان وناکۆکە چینایەتیەکان لەناودەبا، بەبێ جیاوازی، لەڕێگەی مافی دەنگدان و مافی بەشداری لە حکومەتدا"[43]

ئەم تێڕوانینە سەبارەت بە دەوڵەت و دەزگاکانی ، وەک پەرلەمان و دەنگدان و دەستور و حکومەت وهتد..ئەو ئاڵوگۆڕە سەرەکیە بوو کە لە نێو سۆشیال دیموکراتی و بزوتنەوەی کرێکاریدا سەریهەڵدا و بووە باڵێکی نێو بزوتنەوەی کرێکاری کە لە فەلسەفە و ئابوری و سیاسەتدا دواتر بەشێوەی مەکتەبێکی فکری و سیاسی و ئابوری جیاواز لە کۆمۆنیزم خۆی ساغکردەوە. ئیتر مەسەلەی سەرەکی ئەم باڵەی نیو سۆشیال دیموکراتی چۆنیەتی بەشداری و پاراستنی ئەم دەوڵەتە قەومیانەیان بوو. چۆنیەتی پاراستنی پەرلەمانتاریزم بوو، کە ئەنجامەکەی دەنگدان بە پڕۆژەکانی چینی بورژوازی بوو. دەنگدان بە پاراستنی گومرگی، دەنگدان بەشەڕی جیهانیی ئیمپریالیستی، هاوپەیمانی لەگەڵ حزبە بورژوازیەکان و بەشداری لە حکومەتە بورژوازیەکاندا هتد..

ئینگلس لە ساڵی ١٨٩١دا لە ڕەخنە لەبەرنامەی ئیرفورتی سۆشیال دیموکراتی ئەڵماندا ئاماژە بە مەترسی گەشەی ئەم "ئۆپۆرتونیزمە" دەکا و دەڵێ "ئەمە لە بیرچوونەوەیەکی گەورەیە، مەبدەئەکان لەبەرامبەر بەرژەوەندیە کاتیەکانی ڕۆژدا هەڵدەسەنگێندرێ، ئەم خەبات و هەوڵدانانە بۆ سەرکەوتنی ساتە کاتیەکان بەبێ گوێدانە ئەنجامەکانی دواتری، ئەمە قوربانیکردنی ئایندەی بزوتنەوەکەیە لە پێناو ئێستایدا، لەوانەیە مەبەست "ڕاستگۆیانە" بێ، بەڵام ئەمە ئۆپۆرتونیزمە و هەروا دەمینێتەوە، وە ئۆپۆرتونیزمێکی "ڕاستگۆیانە" لەوانەیە ترسناکترینیان بێت."[44]

---

[42] **نامەی ئینگلس بۆ بیکەر**
https://www.marxists.org/archive/marx/works/1880/letters/80_04_01.htm

[43] **لینین، مارکسیزم و ریڤیژینیزم، ل ٤٢١ ،،المختارات ، جلد٣،دارالتقدم.بەعەرەبی.**

[44] **ئینگلس ڕەخنە لەبەرنامەی ئیرفورتی سۆشیال دیموکراتی ئەڵماندا، بە زمانی ئینگلیزی**
https://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1891/06/29.htm

دوای دوو دەیە ئەم مەترسیەی ئینگلس دەبێتە ئەزمەیەکی جدی، کە سۆشیال دیموکراتی دەخاتە ژێر ئەو پرسیارەوە، کە ئایا لە ڕێگەی پەرلەمانەوە خەبات بۆ سۆشیالیزم بە کوێ دەگا؟
ڕۆزا لۆکسمبۆرگ لە ١٩٠٤ دا دەنوسێ "پەرلەمان بۆ بورژوازی ئەو قازانجەی جارانی نیە کە دژی دەرەبەگایەتی بەکاری دەهێنا و پەرلەمانی ئێستا بۆ دانانی بودجە و قەواڵەی سوپا، ئیعتباری نوێدان بە ژەنراڵەکانی شەڕ لە ئەفریقا و ناوچەکانی بازرگانیە". ئەو پرسیارە دەکا کە سۆشیال دیموکراتی "ناتوانێ لەوە زیاتر بکا، لەوە دەچێ، بەرەو خۆ قوربانیکردن بچێ، بەرەو قوربانیکردنی سۆشیالیزم دەچێ لە سەر مێزی پەرلەمانتاریزمی بورژوازی، ئایا ئاکامی ئەمە چی دەبێ؟ هەڵوەشانەوەی بزوتنەوەی کرێکاریی، نارۆشنی ئایدیاکان، لادانی ئەخلاقی نوێنەرانی حزب. ئاکامی پڕاوپڕی تاکتیکی وەزارەتی **Jaurès’**(سۆشیالیست) لە فەرەنسا بەشێوەیەکی ڕۆشن خزمەت دەکا بە ئاگادارکردنەوەی هەموو بزوتنەوەی جیهانی پرۆلیتاریا، کە ئەمە ئەو ڕێگایە نیە بتوانێ بەر بە داکشانی پەرلەمانتاریزمی بورژوازی بگرێ." [45]

ئەم داکشانەی پەرلەمانتاریزمی بورژوازی ، نیشانەی سەرەتاکانی بنبەستی لیبرالیزمی بورژوازی و دەورانی ئەزمەی جیهانی و پێویستی ئیمپریالیزم بە شۆڤێنیزم و بە شەڕ بوو.
هاوکات ئەوەی ڕۆزا لۆکسبۆرگ لە ساڵی ١٩٠٤دا باسی دەکا سەرەتای بنبەستی سۆشیال دیموکراتیە کە لەدوای کۆمۆنەی پاریسەوە نەیتوانیوە شێوازێکی تر جگە لە ڕێگەی پەرلەمانی بگرێتە بەر لە خەباتی چینایەتیدا!
هەربۆیە کاتێکیش ئەزمەی لیبرالیزم و پەرلەمانتاریزم دەستپێدەکا و لە دەیەی یەکەمی سەدەی بیستدا دەچینە ناو دەورانی توندبونەوەی ململانێی ئیمپریالیستی و داڕمانی "ئاشتی و دیموکراسی" لیبرالیزم، ئیتر ئەم سۆشیال دیموکراتیەش توشی ئەزمە و جیابونەوەیەکی گەورە دەبێ. ئەو زەمینەیەی پەرلەمانتاریزمی دوێنێ، کە بزوتنەوەی کرێکاریی لەسەری گەشەی سیاسی دەکرد، دەگۆڕدرێ و بورژوازی لەڕێگەی شەڕ و سەرکوتی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کرێکارانەوە دەسەڵاتی سیاسی خۆی ڕادەگرێ. هەربۆیە ئیتر ئەوەی ئەنگلس لەسەر پەرلەمان دەیوت لەگەڵ دەورەی ئەزمەی سیاسی و سەربازی ئیمپریالیزم نەدەهاتەوە. ئەو دەیوت "کەسێک دەتوانێ

---

[45] **ڕۆزا لوکسبورگ، سۆشیال دیموکراتی و پەرلەمانتاریزم**
https://marxists.catbull.com/archive/luxemburg/1904/06/05.htm

بیهێنێته پێش چاو که لەوانەیه کۆمەڵگەی کۆن گەشه بکا به شێوەیەکی ئاشتیانه بۆ کۆمەڵگەیەکی نوێ لەولاتانەدا که نوێنەرانی خەڵک هەموو دەسەڵاتێکیان لەدەستدایه، لەو شوێنەی، ئەگەر لایەنێک پشتیوانی زۆربەی خەڵکی له پشت بێت، ئەوه دەتوانێ ئەوه بکا که لەگەڵ ڕێگەی دەستوری بگونجێ: وەک له کۆماری دیموکراتی وەک فەرەنسا و له ئەمریکا و له شانشینی بەریتانیا."[46]

لەم دەوره نوێیەی ئەزمەی لیبرالیزم و پەرلەمانتاریزم و سەرهەڵدانی شەپۆلی شۆڕشگێڕانەی کرێکاراندا گۆڕانکاری بەسەرسۆشیال دیموکراتی کرێکاریدا دێت و سۆشیال دیموکراتی بۆ گەیشتنه دەسەڵات پێویست بوو له دەرەوەی پەرلەمانتاریزمدا بەدوای ستراتیژێکی تردا بگەڕێ.

بەڵام سەرەڕای ڕەخنەکانی مارکس و هەوڵەکانی ئەنگلس له خۆشباوەڕی به دەوڵەتی بورژوازی و دوورکەوتنەوه له ئۆپۆرتونیزم، سۆشیال دیموکراتی له بزوتنەوەیەکەوه که دەیویست سیستمی سەرمایەداری بگۆڕێ به سۆشیالیزم، وه له ڕێگەی کۆمۆنەوه دەزگای دەوڵەتی بورژوازی هەڵوەشاندەوه ، گۆڕدرا به بزوتنەوەیەک که زۆربەی ڕیزەکانی کەوته ژێرکاریگەری ڕەوتی لیبرالیزم و ریفۆرمیزم و پەرلەمانتاریزم. ئەم ڕەوته سەرەتا خۆی وەکو ڕیڤیژینیزم ناساند، واته وەک ڕەوتێک که بانگەشەی خوێندنەوه و چاوخشاندنەوه به بنەماکانی کۆمۆنیزمدا دەکرد، بەڵام لەکۆتاییدا ئەم دەورەیەدا، واته لەگەڵ هەڵگیرسانی جەنگی جیهانیی یەکەمدا، سۆشیال دیموکراتی ڕەنگی ئەم ڕیڤیژنیزمەی گرت.

هەربۆیه پێویسته ئەم پرۆسەیه زیاتر شرۆڤه بکەین تا بزانین چ پەیوەندیەک له نێوان ریڤیژینزم و لیبرالیزم و پەرلەمانتاریزم و سۆشیال دیموکراتیدا هەیه؟

پەتای ڕیڤیژینزم

دیالەکتیکی گەشه و پەرەسەندنی بزوتنەوەی کرێکاریی و سۆشیال دیموکراتی هاوکات بوو لەگەڵ بڵاوبونەوەی پەتای ریڤیژینزمدا لەهەموو وڵاته سەرمایەداریەکان. لینین له ساڵی ۱۹۰۸ دا دەڵێ "چی ڕیڤیژینیزم دەکاته کارێکی حەتمی که دەبێ له کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا ڕوبدا؟ لەبەرئەوەی، له هەموو وڵاتێکی سەرمایەداریدا، لەپاڵ پرۆلیتاریادا، توێژێکی زۆری وردە بورژوازی هەیه.

---

[46] ئینگلس، ڕەخنه لەبەرنامەی ئیرفورتی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیادا له ۱۸۹۱، به زمانی ئینگلیزی
https://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1891/06/29.htm

بەرهەمهێنانی بچوک پێشتر و ئێستاش بەردەوام سەرمایەداری بەرهەم دەهێنێتەوە. سەرمایەداریش ڕیزێکی تەواو لە "چینە ناوەندەکان" دروست دەکا (پاشکۆی کارگە ، کارکردن لەناو ماڵدا،کارگە بچوکەکان کە لە وڵاتدا بەفراوانی هەن،..). ئەم بەرهەمهێنەرە بچوکە نوێیانە پاڵ پێوەدەنرێن، بەپێی دەورەکەیان، حەتمەن بۆ ڕیزەکانی پرۆلیتاریا. هەربۆیە ئاساییە کە بیروبۆچونە وردەبورژوازیەکانیشیان بەردەوام بچێتە ناو ڕیزەکانی حزبە کرێکاریە بەرفراوانەکان."[47]

بێگومان ئەمە تەواوی کێشەی سەرهەڵدانی بۆچوونی ناکۆک و لەوانە ریڤیژینزم لە ناو سۆشیال دیموکراتیدا نیە. واتە ڕیڤیژینیزم بەتەنیا لە کاریگەری هاتنی چینی وردەبورژوازی و بۆچوون و جیهانبینیەکەیدا بەرتەسک نابێتەوە. هەربۆیە دواتر لینین لە ساڵی ١٩١٠ ئاماژە بە بۆچوونەکانی ئەنتۆن پانیکوک دەکا[48] و "ئەنجامگیریە زانستیەکانی" نامیلکەیەکی ئەو ڕوندەکاتەوە لەسەر هۆکارەکانی سەرهەڵدانی ریڤیژینزم لەناو بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی کرێکاری جیهانیدا.

پانیکوک ئاماژە بە فاکتەرە جۆراوجۆرەکانی دروستبوونی ناکۆکیەکانی ناو بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیال دیموکراتی دەکا. لێرەدا ئەوەی گرنگە لەم لێکدانەوەی پانیکوک دا ئەوەیە کە باسی چینی کرێکار خۆی دەکا کە بۆچی و چۆن توشی ئەم کێشانە دەبێ؟ باس لە ئاستی گەشەی سەرمایەداری و کاریگەری لەسەر تێگەیشتنی سۆشیالیستی چینی کرێکار دەکا. باس لە ئاستی گەشەی هێزی بەرهەمهێنەری کرێکار و ڕادەی چڕ بوونەوەی ژمارەکەی لە یەک ناوەندا و ئاستی ڕێکخراو بوونی و فێربوونی پابەند بوون بە سیستم و ئاستی هەژاری دەکا.

هاوکات باسی ئەو گۆڕانکاریانە لە شێوەکانی خەباتی چینایەتی کرێکاراندا دەکا، کە بەشێوەی "بازدان" ئەم بزوتنەوەیە دەگۆڕێ و ترس دەخاتە دڵی سیستمی سەرمایەوە. بەشێوەیەکی سەرەکی تەئکید لە بزوتنەوەی کرێکاریی وەک بزوتنەوەیەکی زیندوو دەکا، کە لە چوارچێوەی هەلومەرجێکی مێژوویی و ئابوری و سیاسی دیاریکراودا ڕەوت و دیدگای جیاجیای تێدا دروست دەبێ بۆ وەڵامدانەوە بە کێشەکانی خەباتی چینایەتی.

---

[47] **ماركسيزم و ڕەوتی ریڤیژینیزم، ل ٤٢٤، المختارات ، جلد٣، دارالتقدم.**

[48] **پانیکوک** *The Tactical Differences in the Labour Movement (Die taktischen Differenzen in der Arbeiterbewegung*, Hamburg, Erdmann Dubber, 1909), Anton Pannekoek

ئێمە لە سەرەوە باسی لیبرالیزمی بورژوازیمان کرد وەک یەکێک لە فاکتەرەکانی کاریگەری لەسەر دروستبوونی ناکۆکی و لادانەکانی نێو بزوتنەوەی کرێکاریی لە ڕەوتی شۆڕشگێڕانە و دروستبوونی باڵی ریفۆرمیستی لە نێو چینی کرێکاردا.
پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە کە بۆچی ئەم بۆچون و دیدگا و لێکدانەوە لیبرالیستیە کاریگەری لەسەر خەباتی کرێکاران دادەنێ؟

وەڵامەکەی ئەوەیە کە چینی کرێکار لەخەباتێکی زیندووی چینایەتیدایە و بەپێی ئاستی گەشە و تەجروبەی خۆی بەو ڕاستیە دەگا، کە چ ڕێگایەک ئەو لە دەست چەوسانەوە ڕزگاردەکا. ئەم ئەنجامگیریە سادەیە خۆی لەدڵی دۆخێکی ئاڵۆزو دوالیزمی خەباتی ئابوری و سیاسیدا یەکلایی دەبێتەوە. هەرچەند کۆمەڵگەی سەرمایەداری گەشە بکا و هێزی بەرهەمهێنەری کرێکار گەشە بکا و تەجروبەکانی خەباتی ڕۆژانە و "بازدان" وشۆڕشەکانی زیاتر بێت ئەوەندە نزیکتر دەبێتەوە لەو ئاسۆ و بەدیلەی کە دەتوانێ قاڵبی سیستەمی سەرمایەداری تێپەڕێنێ و ئەم وشیاری و تەجروبەیە ببێتە "خواستێکی گشتی و کۆلێکتیڤی" ملیۆنەها و ملیارەها کرێکار.
ئەمە پرۆسەی واقعی خەباتی چینایەتیە، کە بەپێی ئاستی گەشە و توانایی سیاسی و ڕێکخراوەیی چینی کرێکار مەسەلەی شۆڕش و دەسەڵات مەترەح دەبێت نەک بەپێی عەقڵی شۆڕشگێڕانەی گروپێکی کۆمۆنیستی یان حزبێکی کۆمۆنیستی. وەک مارکس لە ڕەخنە لە گروپێکی ناو "کۆمەڵەی کۆمۆنیستەکان" دا دەڵێ؛ " بۆ ئەوان ئەو هەلومەرجە ڕاستەقینەی کە هەیە، هێزی پاڵنەری شۆڕش نیە، بەڵکو بەتەنیا بوونی خواستە. کاتێک ئێمە بە کرێکاران دەڵێین، پێویستە ١٥،٢٠،٥٠ ساڵ بە شەڕو خەباتی ناوخۆ(چینایەتی) دا تێپەڕن، نەک تەنیا بۆ گۆڕینی دۆخ، بەڵکو بۆ چاکردنی خۆتان وە بۆ ئەوەی نیشانی بدەن کە دەتوانن باڵادەستی سیاسیتان هەبێت. هەروەک دیموکراتەکان کە وشەی خەڵکیان کردوە بە بت، ئێوەش وشەی پرۆلیتاریاتان وا لێکردوە. هەروەک دیموکراتەکان، ئێوەش زاراوەی شۆڕشتان خستۆتە شوێن ئیڤولوشنی شۆڕشگێڕانە "[49]
ئەم جۆرە ناسینەی شۆڕش کە بتێک نیە و تەنیا زاراوەیەکیش نیە، بەڵکو دیاردەیەکی دیالەکتیکی و یەکێتی دژەکانە خۆی کلیلی دەرک کردنی هەموو ئەو مێژووەی خەباتی چینایەتی کرێکارانە کە پڕ لە هەوراز و نشێویە و سەرکەوتن و شکستە. دەرک

[49] **مارکس، کۆبونەوەی کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵەی کۆمۆنیستەکان، بە زمانی ئینگلیزی** Minutes of Central Committee Meeting, 15 September 1850, in Karl Marx, *The Revolutions of 1848* (Harmondsworth, 1978), p 341.

کردنی ئەوەی بۆچی لەم دەورەیەدا کە چینی کرێکار لە باری سیاسی و ڕێکخراوەییەوە گەشە دەکا، بەڵام پەتای ریڤیژینیزم و لیبرالیزم و پەرلەمانتاریزم دایدەگرێ ؟ وەک بەدروستی لینین دەریدەبڕێ، کە "ئەم جیاوازیانە سەرچاوەکەی خۆی ئەو خەسڵەتە دیالەکتیکیەیە کە گەشەی کۆمەڵایەتی چینی کرێکار هەیەتی کە لەدڵی ناکۆکیەکاندا و لەڕێگەی ئەم ناکۆکیانەوەیە دەچێتەپێش"[50]
سۆشیال دیموکراتی لەم دەورەیەدا بەباشترین شێوە ڕێگاکانی گەشەی سیاسی و ڕێکخراوەیی کرێکاران لە مەیدانی کاری حزبی وسەندیکایی و پەرلەمانی و ڕۆژنامەگەری دەناسێتەوە و کاری جدی دەکا. ئینتەرناسیونالی دووەم و حزبە کرێکاریەکان لەزۆربەی وڵاتاندا دروست دەکا. لەم ماوەیەی ١٩٠٥ تا ١٩١٣دا ژمارەی کرێکارانی سەندیکاکان لە ٣ ملێونەوە بووە ٦ ملێون و سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانی ، فینلاند و سوید لە ٪٣٠بۆ٪٤٠ی دەنگیان هێنا لە هەڵبژاردنە پەرلەمانیەکاندا. هەروەها کۆمەڵەی فابینەکانی بەریتانیا کاریگەری گەورەیان لەسەر سۆشیالیستە ریفۆرمیستەکان و لەوانەش برنشتاین هەبوو، ئەم کەلتورە پەیوەندی پەیداکرد لەگەڵ هۆڵندا و ئەسکەندناڤیشدا.[51]
ئەمانە لەگەڵ پرۆسەی دروستبوونی دەوڵەت ومەرکەزی بوونەوەی دەسەڵات و بازاڕی ناوخۆیی و هاوکات پێشبڕکێی سەرمایەی مۆنۆپۆلی و ئیمپریالیستی چووەتە پێش و زەمینەی دروستکردنی توێژی" ئەرستۆکراتی" کرێکاری و گۆڕانی فۆرمی کاری حزبی و سەندیکا کرێکاریەکان بە دەزگایەکی بیرۆکراتی و نوخبەیی، بەرتەسککردنەوەی چالاکی سیاسی و ڕێکخراوەیی بەپێی یاسا و فشار و سەرکوتی مانگرتن و چالاکی شۆڕشگێڕانەی کرێکاران. ئەمانە هەموویان فاکتەربوون لە دروستبوونی ئەو دوالیزمەی لە نێوان گەشەی سیاسی کرێکاران لەلایەک و کەوتنە ژێر هەژمونی فکری و سیاسی ناسیونالیزم و لیبرالیزم و پەرلەمنتاریزمی بورژوازی لەلایەکی ترەوە.
لەگەڵ سەرهەڵدانی ئەزمەی سیاسی و سەربازی ئیمپریالیزم ئەم دوالیزمە بزوتنەوەی کرێکاریی شەق دەکا. سۆشیال دیموکراتی ڕووبەڕووی دەورەیەکی نوێ دەبێتەوە کە دەبێ هەڵوێست بەرامبەر بە بورژوازی و دەوڵەتەکەی و سیاسەتە ئیمپریالیستیەکانی دەرببڕێ و ڕووبەڕوویان بێتەوە. ئیتر ئەم کارە بە پەرلەمانتاریزم و لە چوارچێوەی کاری ڕیگاپێدراوی یاساییدا ناکرێ. چینی کرێکار چیتر ناتوانێ لە

---

[50] لینین، ناکۆکیەکانی نێو بزوتنەوەی کرێکارانی ئەوروپا، ل ٥١٧،المختارات ، جلد٣،دارالتقدم.
[51] هۆبسباوم، نفوزی مارکسیزم لە ١٨٨٠ تا ١٩١٤، چۆن جیهان دەگۆڕین ل ٢١٦، بەزمانی ئینگلیزی.

قاڵبی کاری سەندیکاییەکی پیشەییدا بمێنێتەوە کە تەنیا مەسەلەی کرێ و ریفۆرمی ئابوری هەبێ، چونکە سەرجەم کۆمەڵگە و چینی کرێکار گیرۆدەی سیاسەتی شەڕ و تاڵانکاری و سەرکوتی بێ پەردەی بورژوازی و دەوڵەتەکەیەتی. هەربۆیە سۆشیال دیموکراتی پیویستی بە فکر و سیاسەتی کۆمۆنیستی نوێ دەبێ سەبارەت بە شۆڕش و دەوڵەت و گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی .ئەم کێشانە خۆیان لە چەند مەیدانی سیاسی و ئابوریدا نیشان دەدەن ، لەوانە چۆنیەتی هەڵوێست بەرامبەر بە دەوڵەتی بورژوازی، چۆنیەتی بەشداری لە پەرلەماندا، شێوازی ڕێکخستنی جەماوەری کرێکاران، مانگرتنی گشتی و شۆڕش وشەڕی جیهانی و هتد..

ریڤیژینزمیش سەرەتا لەلایەن برنشتاینەوە وەک سەیرکردنەوە و چاوخشانەوە بە بنەماکانی بیروباوەڕی مارکسدا هاتە کایەوە سەبارەت بە گەشە و ئەزمەی سەرمایە. دواتر باسی ئەوەی کە؛ گرنگی دەستکەوتی کاتی و ریفۆرم گرنگترە لە ئامانجی گۆڕینی سیستەم و "بزوتنەوە هەموو شتێکەوە ئامانج هیچ" هاتە گۆڕێ. دواتریش ئەمانە بووە چوارچێوەیەکی سیاسی و عەمەلی بۆ ئامانجی ریفۆرم و بوونە بەشێک لە خودی سیستمی زاڵی سەرمایەداری و پەرلەمان و حکومەتەکەی و وەرگرتنی ئیمتیازاتێک بۆ توێژی کاربەدەستانی حزبی و حکومی و سەندیکایی کرێکاران. هەر ئەم بەرژەوەندیە مادی و بەرتەسکیە فکریانە بوون کە ئەم ڕەوتە ریفۆرمیستیەی لە نێو بزوتنەوەی کرێکاریدا زاڵ کرد. ئەم "گروپە کە نوێنەرایەتی بەرژەوەندیەکی جیاوازیان دەکرد گەشەی سەرمایەداریان بە گەشەی سۆشیالیزم دەزانی".[52]

لەکاتی ئەزمەی سیاسی و سەربازی نێوان دەوڵەتە سەرمایەداریەکاندا ئەم ڕەوتە ریفۆرمیستی و ئۆپۆرتۆنیستیەی نێو سۆشیال دیموکراتی تەواو ڕەنگی ئەم ریڤیژینزمەی لێ نیشت و ئامانجی کاتی مانەوە لە پەرلەماندا و مانەوە لە قاڵبی دامەزراوە ڕەسمیەکانی دەوڵەتدا کرایە ئامانجی پیرۆزی"دیموکراسی". ئیتر کاوتسکی وەک برنشتاین قسەکەری ڕەسمی ئەم "دیموکراسی بورژوازی"ە بوو. ئەمە تێکشکانی بزوتنەوەی کرێکاریی بوو لەبەردەم بتی دەوڵەت و سیستمی سەرمایەداریدا. شکست بوو بەهۆی دیموکراسی هەڵخەڵەتێنەرانەی بورژوازیەوە.

بەڵام لەگەڵ قوڵبونەوەی ئەزمەکانی سەرمایەدا شاهیدی سەرهەڵدانەوەی شەپۆلی شۆڕشگێرانەی بزوتنەوەی کرێکاران بوین. هەربۆیە لە نێو بزوتنەوەی کرێکاری جیهانیدا پێویستی دەرک وستراتیژی تازەی هێنایە ئاراوە بۆ چۆنیەتی تێپەڕین لە

---

[52] **هۆبسباوم، نفوزی مارکسیزم لە ١٨٨٠ تا ١٩١٤، چۆن جیهان دەگۆڕین ل ٢١٥، بەزمانی ئینگلیزی**

سەرمایەدارییەوە بۆ سۆشیالیزم و دروستکردنی بەدیلێک بۆ ئینتەرناسیونالی دووەمی سۆشیال دیموکراتی.
ئەم دۆخە نوێیەی خەباتی چینایەتی ئاڵوگۆڕی لە سۆشیال دیموکراتیی جیهانیدا دروست کرد و ژێر پێی تیۆریەکانی ریڤیژنیزمی سەبارەت بە گەشەی سەرمایەداری و پیرۆزی دەوڵەتی بورژوازی ودیموکراسیە پەرلەمانیەکەی بۆش کرد .
وەک پێشتر ڕۆزا هەستی پێکرد، کە سۆشیال دیموکراتی ناتوانێ لە قاڵبی تاکتیک و ستراتیژی جارانیدا بمێنێتەوە و بەتایبەت لەژێر کاریگەری دۆخی شۆڕشگێڕانەی ڕوسیادا شێوازێکی نوێی شورایی و مانگرتنی جەماوەریی، کە جیاوازە لە خەباتی پەرلەمانی، دەردەکەوێ. ئەمە جارێکی تر ئەو حوکمە بنەڕەتیەی لە سەرەتای ئەم کتێبە دا ئاماژەمان پێدا دەسەلمێنێتەوە، کە خەباتی چینایەتی بە کێشە و بنبەستی سۆشیال دیموکراتیەوە قەتیس نابێتەوە و لەگەڵ دەورەیەکی نوێ لە ئەزمەی سەرمایەداری جیهانی و بنبەستی سیستمی سیاسی بورژوازی و پەرلەمانتاریزم و لیبرالیزمەکەی، جارێکی تر چینی کرێکار پێویست بوو وەڵامی شۆڕشگێڕانەی خۆی بە دەوڵەتی بورژوازی بداتەوە و سیستمی سیاسیی ئەلتەرناتیڤی خۆی نیشان بداتەوە.
لێرەدا دەگەینە قۆناغێکی جیاواز و نوێ لە خەباتی چیانیەتیدا، کە دیسانەوە چینی کرێکار لەڕێگەی شۆڕشەوە، بە وەڵامی ڕادیکاڵانەی خۆی بە رامبەر بە سیستمی سەرمایەداری ئاشنامان دەکا. هەربۆیە لەبەشی داهاتوودا نمونەی شۆڕشەکانی ڕوسیا شرۆڤە دەکەین و دواتر دەچینە سەر لێکدانەوەی ئاکامەکانی شۆڕش و خەباتی چینایەتی لە دەورەی دوای سەرکەوتنی شۆڕشی سۆشیالیستی ئۆکتۆبەردا.

٨

ئایا بەلشەفیزم پێمان دەڵێ "دەبێ چی بکرێ" ؟

کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم چ پەیوەندیەکی بە کۆمۆنیزمی ڕوسیەوە هەیە؟ چ مۆدێلێک لە بەلشەفیزم و سۆڤیەتەوە ڕەواجی پەیدا کردووە و بووەتە بەرنامەی حزبە کۆمۆنیستیەکان لەسەدەی بیستدا ؟ئایا تائێستاش دەکرێ لەهەمان تەجروبەوە بزانین "دەبێ چی بکرێ"؟ ئایا کرێکاران دەبێ پەیڕەولە چ مۆدیلێکی ئابوری و تەجروبەی سیاسی نوێ بکەن لەسەدەی ٢١دا؟

لەبەشەکانی پێشودا باسی چۆنیەتی گۆڕانی سۆشیال دیموکراتیمان کرد لە حزبی چینی کرێکارەوە کە دەیویست سیستمی سەرمایەداری بگۆڕێ بۆ مۆدێلێک لە حزب، کە لە چوارچێوەی سەرمایەداریدا، سۆشیالیزمی دەوڵەتی دامەزرێنێ. بەم پێ یە سۆشیال دیموکراسی خۆشی ببوو بە بەشێک لە دامودەزگای دەوڵەتی بورژوازی و سنوری دیموکراسی پەرلەمانی بورژوازی تێ نەدەپەڕاند.

لەم بەشەدا باسی ڕەوتێکی تر دەکەین کە بەلشەفیزمە. ئەم ڕەوتە کرێکاریە لەنێو شۆڕشەکانی ڕوسیادا و لەژێرکاریگەری مێژووی نیوسەدە لەخەباتی چینی کرێکاری ئەوروپای ڕۆژئاوا و کۆمۆنیزمەکەیدا شکڵی گرت. لەبنبەستی مانەوەی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیادا لە چوارچێوەی دیموکراسی بورژوازی و کەوتنە دوای بورژوازی خۆماڵی، بەلشەفیزم وەک بەدیلێکی شۆڕشگێرانەی کرێکاران دەرکەوت، کە تێپەڕینی لە سەرمایەداری کردە مەسەلەیەکی پراتیکی و بووە ڕەوتی درێژەدەری شۆڕشی کریکاران دژ بە سەرتاپای سیستم و دامودەزگای بورژوازی لە سەرەتای سەدەی بیستدا. لەم پراتیکە شۆڕشگێرانەی کرێکارانی ڕوسیادا ئێمە ئاشنادەبین بە جۆرێکی تر لە حزب و گەیشتن بە ئاستێکی باڵا لە خەباتی چینایەتی کە دروستکردنی دەوڵەتی کرێکاری و شۆڕشی سۆشیالیستیە. ئەو پێویستیانەی مارکس و ئەنگلس لەسەدەی نۆزدەدا باسیان دەکرد و کاریان بۆ دەکرد کە چینی کرێکار بتوانێ ڕیزی سەربەخۆی چینایەتی خۆی لە شۆڕشی دیموکراتی بورژوازیدا بپارێزێ و هەنگاوبنێ بۆ بەرپاکردنی شۆڕشی سۆشیالیستی دژی سەرمایەداری و دەوڵەتەکەی، لە پراتیکی لینین و حزبی بەلشەفیدا بۆ یەکەم جار بوونە ڕاستیەکی مێژوویی.

ڕۆزا لوکمسبورگ دەڵێ "لۆژیکی پرۆسەی مێژوویی پێش لە لۆژیکی زاتی ئینسانەکانەوە دێت، کە بەشداری لە پرۆسە مێژووییەکەدا دەکەن."[53]

کەواتە دەبێ لۆژیکی زاتی و پراتیکی بەلشەفیەکان لە لۆژیکی پرۆسەیەکی مێژوویدا سەیربکەین تا تێبگەین کە ئەم پرۆسە مێژووییەی ناوی کۆمۆنیزم بووە لە ڕاستیدا چی بوو؟ وە بۆچی ئەم پرۆسەیە بەرەو سەرمایەداری دەگەڕێتەوە؟ ئەو گۆڕانکاریانەی لە بەلشەفیزم و شۆڕشی سۆشیالیستی ئۆکتۆبەردا ڕویدا چی بوو؟ دەوڵەتی سۆڤیەت و سیستمی سیاسی و ئابوریەکەی چ شتێک بووە لە ڕاستیدا؟

هەربۆیە دەبێ دیسانەوە بۆ هەمان تێگەیشتنی ماتریالسیتی مێژووی بەلشەفیزم و شۆڕشی ڕوسیا بگەڕێنینەوە و هەمان میتۆدی دیالەکتیکی بەکاربینین لە لێکدانەوەی ئەو ناکۆکیانەی کە بەلشەفیزم و شۆڕشی ئۆکتۆبەر تێی کەوت . ناکۆکی نێوان لۆژیکی پرۆسەی مێژوویی ڕزگار بوون لەدەست سەرمایەداری و لۆژیکی زاتی توخمە کۆمۆنیستیەکەی بەشدار لەو پرۆسەیەدا بناسین. ئەم ڕێبازە تەنیا دەتوانێ ڕاستیەکی زانستیمان پێ ببەخشێ، تا لە میتافیزیکی پیرۆزکردنی لینین و بەلشەفیزم و ئۆکتۆبەر ڕزگارمان بکا ، کە بووەتە خویەکی زیانبەخش و ناتەندروست کە فکر و پراتیکی کۆمۆنیستی کردۆتە توخمێکی بەبەرد بوو کە توانای تێگەیشتن و گۆڕینی دنیای سەرمایەداری سەدەی بیست ویەکەمی نیە.

ئەم تەجروبەیەی سۆڤیەت دەوڵەمەندترین و گەشەکردوترین ئاستی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیە کە تا ئیستا چینی کرێکار پێی گەیشتووە لەڕوی تیوری حزب و دەوڵەت و شۆڕشەوە. هەربۆیە لەم بەشەدا بەناچار لێکدانەوەی حزب و دەوڵەت تێکەڵاودەبن لەبەرئەوەی ئەمانە دوو ئاستی یەک دیاردەی ئاڵۆزتر و پێکەوە گرێدراوترن، دیاردەی خەباتی چینایەتی. لێرەدایە کە حزب مانای ڕاستەقینەی خۆی، وەک دەوڵەتی ئاینده، وەردەگرێ. هەروەها لەم تەجروبەدایە کە خەباتی چینایەتی تا ئاستی باڵا و ئاڵۆزی خۆی دەچێ ، واتە شۆڕشی کۆمەڵایەتی دژی سەرتاپای سیستمی سەرمایەداری.

کرێکاران و کۆمۆنیستەکان دەبێ بزانن، کە هەرچی بورژوازی لە دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە، بۆ ماوەی سەدەیەک و تا ئێستاش، دژی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و بەلشەفیزم دەیکا ناتوانێ ئەو ئاستە لە باوەڕ بەخۆ بوونی چینایەتی و ئەو ئاستە لە گەشەکردنی زانستی سیاسی چینی کرێکار کەم بکاتەوە، کە بەهۆی تەجروبەی هەژمونی پەیداکردنی کۆمۆنیزم و سەرکەوتنی حزبی سیاسی کرێکاران لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا و هەوڵدان بۆ گۆڕینی دامودەزگای دەسەلاتدارێتی بورژوازی لە روسیادا، چینی ئێمە فێری بووە. بەڵام دەبێ ئەم هەنگاوانە بە شێوەیەکی زانستی بناسین و بزانین کە چ شتێک ڕێگربوە کە ئەم هەوڵ و تەجروبەیە تا ئاستی گۆڕینی سەرجەم سیستمی سەرمایەداری هەنگاو نەنێ ؟ هەر

---

[53] ڕۆزا لوکمسبورگ، پرسیارە ڕێکخراوەییەکانی سۆشیال دیموکرارت ڕوسیا، بەزمانی ئینگلیزی: **Rosa Luxemburg: Organizational Questions of the Russian Social Democracy**
https://marxists.catbull.com/archive/luxemburg/1904/questions-rsd/ch01.htm

تەقدیسکردنێکی میتافیزیکانەی بەلشەفیزم و ئۆکتۆبەر خۆی بەمانای تێنەگەیشتنە لە جەوهەری ئەم تەجروبەیە و نەبوونی ئاسۆ و بەدیلێکی ڕۆشن بۆ شۆڕشی کۆمۆنیستی و کرێکاری لەمڕۆدا. ئێمە لەم تەجروبەیەی شۆڕشی ڕوسیادا لەگەڵ کۆمەڵێک دیاردەی گشتگیر و بەرفراوان بەرەو ڕووین، کە زانستی ناسینی چینی کرێکار و خەباتی ئەم چینە بۆ ڕزگاری نیشان دەدەن، لەوانە؛حزبی کرێکاری ، بزوتنەوەی جەماوەری و شوراکان، شۆڕشی بورژوازی و دەوری کرێکاران، خەباتی ئینتەرناسیونالی و شەڕی جیهانیی سەرمایەداران، دەوڵەتی کرێکاری و دەسەڵاتی تاک حزبی و پەرلەمان، سەندیکای کریکاران و کۆنترۆڵی بەرهەمهێنان، دەوڵەتیی کردنی هۆیەکانی بەرهەمهێنان و سەرمایە و بانکەکان، بەرنامەی گەشەپێدانی ئابوری سەرمایەداری دەوڵەتی و هتد..بەکورتی ئێمە لەبەردەم بەدیلی سەرتاپاگیری سیاسی و ئابوری و ئیداری سەرمایەداریداین. هەربۆیە تەقدیسکردن یا ڕەتکردنەوەی ئایدیۆلۆژی ئەم دیاردە و سیاسەت و بەدیلانە ناتوانن هیچ دەستکەوتێکی نوێ بخەنە سەر ئەم ئاستە باڵایە لە زانستی سیاسەت لای چینی کرێکار و هەر هەنگاوێک بۆ سەرخستنی خەباتێک کە چینی کرێکار دژی سەرمایەداری دەیکا ئەمڕۆ پێویستی بە زانستێکی سیاسی و ئابوریە کە ئیڤلۆشن و گەشەپیدان لەم پرۆسەیەدا دروست بکا. زانستێک کە پێمان بڵێ شکستەکانی ئۆکتۆبەر لە چیدا بووە ودەرسەکان و وەسیلەکانی سەرکەوتنی ئێستا چیە؟

ئێمە لە بەشەکانی پێشوودا باسی تەجروبە و مێژووی سۆشیال دیموکراتی و ئینتەرناسیونالی دووەممان کرد و مەسەلەکانی پەیوەست بە حزب و دەوڵەت و خەباتی چیانەیتیمان لەو مێژووەی دوای کۆمۆنەوە تا شەڕی جیهانیی یەکەم باسکرد. لێرەدا لەسەر مێژوو و تەجروبەی بەلشەفیزم و شۆڕشی ئۆکتۆبەر قسەدەکەین و خاڵە سەرەکیەکانی هۆکاری سەرکەوتن و شکستی ئەم تەجروبەیە لە پرۆسەیەکی مێژوویی دیاریکراوی ڕوسیا و هەلومەرجی جیهانیدا لێکدەدەینەوە، تاکو لە کۆتاییدا دەرسەکانی ئێستای لێ هەڵهێنجین سەبارەت بە حزب و دەوڵەت و شۆڕش لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا. لێرەدا دەمانەوێ وەڵامی ئەو پرسیارە بدەینەوە کە ئایا میراتگری شۆڕشگێریی بەلشەفیزم و مۆدیلی حزب و دەوڵەتی سۆڤیەتی لای چینی کرێکاری سەدەی ٢١ چی دروست دەکا؟ ئایا دەکرێ حزبی بەلشەفی و سیاسەتەکانی لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا قبوڵ بکرێن، بەڵام ئامانج و ئاکامی دەسەڵاتدارێتی و مۆدیلی دەوڵەت و ئابوری سۆڤیەت ڕەتبکرێتەوە یان بەلاڕیداچونی سیاسی وناڕۆشنی ئابوری یاخود بە خیانەتی ستالینی بزانین؟ بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێ لە پێشدا ئەو مێژووە و لۆژیکی پرۆسەی مێژوویەکە سەیربکەین تا بتوانین حوکم بدەین لەسەر لۆژیکی زاتی بەلشەفی و لینین لەو مێژووەدا!

٩

بەلشەڤیزم چ شتێکی گۆڕی؟

گرامشی لە وتاری "کێشەکانی مارکسیزم" دا دەڵێ "لینین دەست پێشکەر بووە لە خستنەڕووی گرنگی فەلسەفی ئایدیا و فاکتی هەژمونی"[54] دا . کە ئەم " گەشەی سیاسی فکرەی هەژمونیە خۆی دەرخەری پێشکەوتنێکی گەورەی فەلسەفی و هەروەها پراتیکی سیاسیشە"[55]. واتە دەرک کردن بەوەی کە "پرۆلیتاریا دەبێ خەبات بکا تا ببێتە چینی دەسەڵاتدار لە پۆتانشێل و هێزی ناوەوەیدا". "خەبات بۆ هەژمونی دەبێ پێش گەیشتن بەدەسەڵات بێت، وە لە کاتی ئەودا، و لەدوای دەسەڵاتیشدا بێت."[56] ئەمە ناوەرۆکی ئەو گۆڕانکارییەیە کە لینین و بەلشەفیزم بەسەر کۆمۆنیزمی سەردەمی خۆیاندا، کۆمۆنیزمی سەدەی بیستدا، هێنایان.

ئەم گۆڕانکاریەی بەلشەفیەکان لە کۆمۆنیزمدا دروستیان کرد لە کوێوە سەرچاوەی گرت؟
سۆشیال دیموکراتیی لە ئەوروپادا تا ئەوکات لە پرۆسەی گۆڕان لە یۆتۆپیاوە بەرەو زانست، وە لە بزوتنەوەی ئاڵوگۆڕی شێنەییدا بەرەو حزبی پانوبەرینی جەماوەری خاوەن کورسی لە پەرلەمانی بورژوازیدا گەشەی دەکرد. بەڵام شۆڕشی دیموکراتی لە ڕوسیادا دژ بەدەسەڵاتی ڕەهای قەیسەری زەمینەیەکی نوێی دروستکرد، کە فرسەتی بە چینی کرێکار دا تا کۆمۆنیزم وەک ڕیگاچارەیەکی شۆڕشگێڕانە بۆ ڕزگاربوون لە قەیسەریەتی ئۆرکستۆکراتی فیودالی تاقی بکاتەوە. ئەمە تایبەتمەندی ڕوسیا بوو کە لەسەرەتای سەدەی بیستدا هاوشێوەی شۆڕشە دیموکراتیە بورژواییەکانی ناوەڕاستی سەدەی ١٩ی ئەوروپا، ئەم وڵاتە ببووە مەڵبەندی شۆڕش.

ئەوەی لینین و بەلشەفی لە مەنشەفی و سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانی جیا دەکردەوە ئەم خاڵە بوو، کە مارکس و ئەنگلس لە سەردەمی مانیفیستەوە تا کۆتایی سەدەی ١٩ هەوڵیان بۆ دەدا، بەوەی کە چینی کرێکار لە شۆڕشی بورژوازیدا نابێ ببێتە پاشکۆی حزب و ڕەوتە بورژوازیەکان، بەڵکو دەبێ ڕیزی سەربەخۆی خۆی جیا بکاتەوە لەو شۆڕشەدا و بەشوێن بەرژەوەندیەکانی خۆیەوە بێ و ئامانجی گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری بێ.

ئەم ڕەوتە شۆڕشگێڕانەیە لەناو چینی کرێکاردا بەرهەمی ئەو زەمینە شۆڕشگێڕانە بوو کە لە ڕوسیادا هەبوو، کە دەیوسیت پەیوەندیە دەرەبەگایەتی و دەسەڵاتە دیکتاتۆریە سەرەڕۆیە

[54] گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، کێشەکانی مارکسیزم، ل٣٨١، بەزمانی ئینگلیزی
[55] گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، دراسەی فەلسەفی، ل ٣٣٣، بەزمانی ئینگلیزی
[56] هۆبسباوم، چۆن جیهان دەگۆڕین، گرامشی، ل ٣٢٥، بەزمانی ئینگلیزی

قەیسەریەکەی بگۆڕێ بە پەیوەندی سەرمایەداری و دەسەڵاتی پەرلەمانی و فەراهەم بوونی ئازادی سیاسی. بەپێی کاریگەری شۆڕشە کرێکاریەکانی ئەوروپا و بوونی بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانەی سۆشیال دیموکراتی کە لە ئینتەرناسیونالی دووەمدا خۆی نیشان دەدا و لە ڕوسیاشدا کاریگەری گەورەی هەبوو،وە هەروەها بوونی بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانەی جوتیاریی، ئەمانە هەموویان ئاستی چاوەڕوانی و گەشەی سیاسی کرێکارانی ڕوسیای لە شۆڕشی ١٩٠٥ەوە بردە سەر. بەتایبەت کە بورژوازی ڕوسیا دوای شۆڕش ببووە هاوپەیمانی قەیسەر و کرێکاران پێویست بوو خۆیان ببنە ڕابەری بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانە بۆ ڕوخاندنی دەسەڵاتی قەیسەر و کۆتایی هێنان بە پاشماوەکانی دەرەبەگایەتی و ئۆرۆستۆکراسی زەمینداران و بەدەستهێنانی ئازادیە سیاسیەکان.

ئەم ئامانجانە شتێکیان سەبارەت بە سۆشیالیزم و گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری تێدانەبوو، هەرچەند لە بەرنامەی سۆشیال دیموکراتیدا سۆشیالیزم ئامانج و خواستی کۆتایی بوو. تەنانەت تاکو نیسانی ١٩١٧ش لینین دەڵێ "ئەرکی دەستبەجێی ئێمە نییە کە سۆشیالیزم ''پێشکەش بکەین''.[57]

"بەڵام هەڵوێست و تاکتیک سەبارەت بە خودی شۆڕش خۆی لەڕوسیادا ببووە تەوەری ناکۆکی ناو بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیال دیموکراتی. ئەمە لە کتێبی دوو تاکتیکی سۆشیال دیموکراسی لە شۆڕشی دیموکراتیک" [58] ی لینیندا دەبینین.

ئەوەی لێرەدا مەسەلەی سەرەکیە دەوری چینی کرێکارە لە شۆڕش و دەسەڵات و دەوڵەتدا. گرامشی دەڵێ "کێشەی سەرەکی ئەوەیە کە چۆن چینی کرێکار و ژێردەستەکان بتوانن هەژمونی پەیدابکەن، باوەڕیان بەوە هەبێ کەتوانایان هەیە وەک چینی دەسەڵاتدار وئەم ئیعتبارەیان لای چینەکانی تر هەبێ."[59]. لای لینین ئەمە مەسەلەی سەرەکییە لە شۆڕشەکانی ڕوسیادا، جا لە شکڵی "دیکتاتۆریەتی دیموکراتی شۆڕشگێڕانەی کرێکاران و جوتیاران" دا بێت وەک لە ١٩٠٥ یان لە "هەموو دەسەلاتیک بۆ شوراکان" ی نیسانی ١٩١٧ بێت، وە یاخود لە "دیکتاتۆریەتی پرۆلیاتاریا" ی ئۆکتوبەری ١٩١٧دا.

دەوری خەباتی جەماوەری لە شۆڕشی ڕوسیادا کاریگەری خۆشی لەسەر سۆشیال دیموکراتی جیهانی دانا بە ئاراستەی ڕادیکاڵ کردنەوەی ئەم بزوتنەوەیە و سەرهەڵدانی شوراکانی کرێکاران و جوتیاران لە شۆڕشی ١٩٠٥ و دواتر گەشەکردنی ئەم شورایانە لە ١٩١٧، دەرگای بەرووی دەرچوون لە ئەزمەی بنبەستی پەرلەمانتاریزمدا کردەوە. ئەم شێوازە لە ڕێکخراوی چینایەتی دەورێکی گەورەی گێڕا لەسەر سەرخستنی دەوری بەلشەفیەکان بە ئاراستەی گەشەدان بەو ڕەوتە ڕادیکاڵەی داوای دەسەڵاتدارێتی ڕاستەوخۆی

---

57 لینین، تێزەکانی نیسان، https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/apr/04.htm

58 لینین، دوتاکتیک، https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1905/tactics/index.htm

59 هۆبسباوم، چۆن جیهان دەگۆڕین، گرامشی، ل ٣٢٤، بەزمانی ئینگلیزی

کریکارانی دەکرد و دروشمی " هەموو دەسەڵات بۆ شوراکان" ی کردە بەدیلی حکومەت و پەرلەمانی بورژوازی.
لە ئەزمەی دەسەڵاتدارێتی بورژوازی ڕوسیە و بنبەستی سۆشیال دیموکراتی مەنشەفیکی و سۆشیال شۆڕشگێڕەکاندا بەمانەوە لە پەراوێزی حکومەتی کرنسکیدا ، کە درێژەی بەهەمان سیاسەتی شەڕی ئیمپریالیستی و دەسەلاتدارێتی خاوەن زەویە گەورەکان و سەرمایەداران دەدا، بەلشەفیەکان لە ڕێگەی شوراکانی کرێکاران و سەربازان و جوتیارانەوە توانیان پەیوەندیەکی ئۆرگانی لەنێوان حزبی شۆڕشگێڕ و جەماوەری بزوتنەوە شۆڕشگێڕانەکە دروست بکەن. ئەم پەیوەست بوونەی بەلشەفیەکان بە پراتیکی شۆڕشگێڕانەی جەماوەرە لە شوراکاندا و لەنارەزایەتیەکاندا و خستنەڕووی ئاسۆیەک بۆ بەسەرئەنجام گەیاندنی خواستە شۆڕشگێڕیەکانی، وەک مەسەلەی ئاشتی و زەوی بۆ جوتیاران و دەوری سەندیکا کرێکاریەکان لە کارگەکاندا، توانی خواستی گشتی سۆشیالیزم بکاتە بەدیل و بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی بەدەوردا کۆبکاتەوە. بەلشەفیەکان بەم کارەیان ئەوەیان لەخۆ نیشاندا کە تەنیا دەسەڵاتی ئەوان دەتوانێ درێژە بەو دۆخە شۆڕشگێڕانە بدا کە کرێکاران و جوتیاران و سەربازان بگەن بە خواستەکانی خۆیان. ئەم کارەی بەلشەفیەکان درێژەی ئەو ترادسێونە کرێکاریە بوو کە لە شۆڕشی فەرەنسا ژاکۆبینەکان و کۆمۆنارەکانی پاریس هەڵگری بوون، ئەویش تێگەیشتن و وشیاریە سەبارەت بە خەباتی چینایەتی و ئامانجەکەی، کە گرتنە دەستی دەسەڵات و سەرکوتی بەرهەڵستکاری بورژوازیە.
بەلشەفیەکان دەرسیان لە شکستی ژاکۆبینەکان و کۆمۆنارەکان وەرگرتبوو، وە بەم پێیە لە پرۆسەی دوو دەیەدا حزبێکی سیاسی و جەماوەری کرێکاریان دروست کردبوو. ئەمە خاڵی سەرکەوتنی بەلشەفیەکان بوو لە مانەوە لەدەسەڵاتدا و شکست پیدانی سوپای سپی و هێزە بورژوازیە ڕوسی و جیهانیەکان بوو.
ئەم حزبە لە جەرگەی سێ شۆڕشدا دروست بوو، کە چینی کرێکار تیایاندا چالاک بووە. وە کاتێ دەوڵەتی کاتی بورژوازی بووە ڕێگر لەبەردەم گەیشتنی کرێکاران و جوتیاران بە خواستەکانیان و دۆخەکە پێویستی بە حزبی کرێکاران هەبوو تاکو توانای شۆڕشگێڕانەی شوراکان بکاتە دەسەڵاتێک بەرامبەر بە بورژوازی، بەلشەفیەکان بەوەڵامدانەوە بەم دۆخە بونە بەدیلی دەسەڵاتی دەوڵەتی. ئەم پەیوەندیەی بەلشەفیەکان بە پراتیکی شۆڕشگێڕانەی کرێکاران لەم سێ شۆڕشەدا و ئاراستەکردنی ڕەوتی شۆڕشگێڕانە بەدژی حزبە بورژوازیەکان و حکومەتەکەیان حزبی بەلشەفی کردە شەخسیەت و کاراکتەری دەوڵەتی ئایندەی بەلشەفیەکان.
بەپێچەوانەی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانی و مەنشەفیەکانەوە، بەلشەفیەکان نەبونە پاشکۆی حکومەتە بورژوازیەکان لە کاتی شەڕی جیهانیی یەکەم و لە دوای شۆڕشی شوباتی ١٩١٧دا، بەڵکو لەڕیزی ئۆپۆزسیۆنی ئەم حکومەتانە و لەڕیزی پێشەوەی ناڕەزایەتی و شۆڕشی کرێکاران و جوتیاراندا بوون و دژ بە سیاسەتە ئیمپریالیستی و شۆڤینیستی و سەرکوتگەریەکانیان دەوەستانەوە. ئەمە بووە هۆی ئەوەی بەلشەفیەکان لە جەماوەری

کرێکاران و ڕەوتی شۆڕش دانەبڕێن. ئەو پێداگریەی ئەم حزبە لەسەر "سەربەخۆیی کریکاران و گرنگی پەیداکردنی هەژمونیان بەسەر کۆمەڵگەدا نیشانەی فۆرمێکی نوێی دەوڵەت بوو"[60] کە بەلشەفیەکان لە خۆیان نیشاندا.

بەڵام ئایا هەر حزبێک بەوەی پێکهاتەکەی کرێکاریی بێ و بەرنامەکەی بانگەشەی سۆشیالیستیە دەتوانێ کۆمەڵگەی سەرمایەداری بگۆڕێ بە کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستی و کۆتایی بەدەسەڵاتی چینایەتی بهێنێ؟ لە لیکۆڵینەوەماندا لەسەر تەجروبەی سۆڤیەت و بەلشەفی بێگومان وەڵامی ئەم پرسیارە دەدەینەوە کە بۆچی حزبی بەلشەفی سەرەڕای ئەوەی کرێکاریی بوو ، وە سەرەڕای هەموو ئەو تایبەتمەندیانە و پێشڕەویانەی سەرەوە باسمانکرد بۆ هێشتا نەیتوانی شۆڕشی سۆشیالیستی بەسەرکەوتن بگەیەنێ؟ بێگومان دەبێ لەو خالانەی سەرەوە و پراتیکی دەوڵەتی بەلشەفیەکان بکۆڵینەوە بزانین ئەو هۆکارە شاراوە چین لە پشتی شکستی ئەم حزبە شۆڕشگێڕەوە بووە لەکاتێکدا گەیشتۆتە دەسەڵات؟

---

60 گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، کێشەکانی مارکسیزم،ل٣٨٨، بەزمانی ئینگلیزی

١٠

مافی شۆڕشکردن

مافی شۆڕشکردن وشیاری چینێکە بەوەی کە سیستمی زاڵی ئابوری و سیاسی ئێستا ناڕەوایە. ئەم شۆڕش و خۆپیشاندان و ڕاپەڕینانەی دنیای ئەمڕۆی سەدەی ٢١ی گرتۆتەوە لە فەرەنسا و ئیسپانیا، بەرازیل و چیلی، جەزائیر و سودان ، لوبنان و عیراق و زۆر شوێنی تری ئەوروپا و ئاسیا و ئەفریقا و ئەمریکا، نیشانەیەکن لە وشیاری چینایەتی کرێکاران و چینە کەم دەرامەتەکان بەوەی ئەم سیستەمە نیولیبرالی و سەرمایەداریەی ئێستا ناڕەوایە و دەبێ شۆڕشی لەدژ بکرێ.

شۆڕش بە ڕوداوەکانی چەند ڕۆژێک و چەند جارێک چوونە سەر شەقام دەست پێ دەکا، بەڵام ئەمە تەنیا سەرەتای پرۆسەیەکی درێژخایەنە، کە تیایدا هێزە شۆڕشگێڕەکان هەژمونی فکری و پراتیکی سیاسی خۆیان نمایش دەکەن. شۆڕش ئەوکاتە دەست پێدەکا کە چینی کرێکار و چەوساوە بەو ڕاستیە دەگا کە مافی شۆڕشکردن مافێکی سەرەتایی و حاشاهەڵنەگرە. بەڵام پەیداکردنی هەژمونی و دەسەڵاتی شۆڕشی کرێکاری لەکاتێکدایە کە زۆرینەی ئەم چینە خۆیان بەساحێبی کۆمەڵگە دەزانن نەک سەرمایەداران، وە بورژوازی و حکومەتەکەی بەرێگری بەردەم ژیان و گوزەرانی شایستەی ئینسانی دەزانن. هەربۆیە سەرەتا بە داوای لابردنی سەرۆکێک و حوکمەتێک و چەند داواکاریەکی چاکسازی دەست پێ دەکا و لەم ڕێگەیەوە ئەم چینە دەیەوێ مافی شۆڕشکردنی بەسەر بورژوازی و یاسا و دامودەزگاکانیدا بسەپێنێ.

لە ئێستادا تارمایی شۆڕش بەسەر جیهانی سەرمایەدا جارێکی تر لەهاتوچۆدایە . ئەم هەموو ڕاپەڕین و خۆپیشاندانە گەورە و ملێونی و سەراسەریانە نیشانی دەدا کە بەشێوەیەکی خۆبەخۆیی مافی شۆڕشکردن بەسەر سیستمی سەرمایەداریدا بووەتە وشیاریەکی گشتی و لێرەشەوە بزوتنەوە شۆڕشگێڕانەکانی چینی کرێکار هەنگاو بۆ سەپاندنی هەژمونی شۆڕش بەسەر چینی دەسەڵاتداردا دەدا. دوای شکستی بەهاری عەرەبی هەستانەوەی بزوتنەوەی داگیرکردنی گۆڕەپانەکانی ئەوروپا و ئەمریکا سەریهەڵدا و دوای چەند ساڵی تر شەپۆلی شۆڕش لە پاریسەوە بۆ چیلی و بۆ ئێران و سودان و جەزائیر و عێراق و لوبنان گەڕایەوە. ئەمە نیشانی دەدا کە ئەم چینە جیهانیە ئەمڕۆ مافی شۆڕشکردنی خۆی وەک مافێکی سروشتی خۆی سەیردەکا. لە

یەکەم هەنگاودا جارێکی تر خەریکە مافی شۆڕش کردن بەسەر سیستمی سەرمایەداریدا دەسەپێنین. بورژوازیش لە سەدەی ١٧ەوە کاری کرد بۆ ئەوەی مافی شۆڕشکردن بەسەر دەسەڵاتی پاشایەتیدا بکاتە مافێکی دەستوری تا لە ڕێگەی شۆڕشەکانی بەریتانیا و فەرەنساوە ئەم مافەی سەپاند.

چینی کرێکار لە ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەوە، کە لە شۆڕشی دیموکراتی بورژواکاندا بەسەر پاشماوەکانی دەرەبەگایەتیدا بەشداریکرد هەوڵی داوە ئەم مافی شۆڕشکردنە بکاتە مافێکی یاسایی و دەستوری . کرێکاران زۆر زوو فێربوون کە شۆڕش تەنیا بەسەر ڕابردوودا یەکسانی و مافی کرێکاران بەدەست ناهێنێ ، بەڵکو شۆڕشێکی بەردەوام و ڕادیکاڵ دژی سیستمی نوێی سەرمایەداریش پێویستە تا بە کۆمەڵگەیەکی ئازاد و یەکسان بگەین . لێرەوە مافی شۆڕش کردن بووە تەوەرەیەکی بنەڕەتی لە فکری کۆمۆنیزم و کرێکاراندا. لە پرۆسەیەکدا ئەم چینە مافی شۆڕشکردنی لە ڕای گشتیدا جێگیر کرد و شۆڕش بووە فکرەیەکی خاوەن هەژمونی لە کۆمەڵگەدا. ئەم پرۆسەیە لەکۆمۆنەی پاریس ١٨٧١ دا بەشێوەی غەریزی و خۆبەخۆیی دەستی پێکرد. کرێکارانی پاریس مافی شۆڕشکردنیان بەسەر دەسەڵاتی بورژوازی فەرەنسیدا و دامەزراندنی دەسەڵاتی کرێکاریان بەڕەوا لەقەڵەمدا. دواتر حزبی بەلشەفی لە ساڵی ١٩١٧ لەڕێگای ڕاپەڕینێکی چەکدارانەوە لە ئۆکتۆبەردا ڕەوایەتیدا بە مافی شۆڕشکردنی بەسەر دەسەڵاتی حکومەتی سەرمایەداری کرنسکیدا و حکومەتی حزبێکی کرێکاری خستە جێگای حکومەتی سەرمایەداران. بەمەش مافی شۆڕشکردنی کرێکاران لە خەیاڵدانی کۆمەڵگەی هاوچەرخ دا جێگیر بوو.

لەسەرەتادا کاردانەوەی هەموو حکومەتە بورژوازیەکان هەوڵدانە بۆ سەرکوت و کوشتنی خۆپیشاندەران بەڵام ئەمەش سنوری هەیە. کاتێک دەزانن سەرکوت داد نادات ،لە کۆتاییدا ناچارن سازشێک بکەن لەگەڵ نارەزایەتیەکاندا تا کارنەگاتە شۆڕش. هەموو ڕێگایەکی بەڵێندان و فریودانی شۆڕشگێڕان ودواتریش لۆمەی سەرکوتگەری خۆیان دەگرنەبەر تا ڕێگەیەک پەیدابکەنەوە بۆ قەناعەت پێ هێنانەوەی جەماوەر بە دووبارە شەرعیەت وەرگرتنەوەی دامودەزگای پەرلەمان و پۆلیس و سوپا و دادگا و ئیدارەکانیان. بەڵام کاتێک کە کرێکاران و جەماوەری ڕاپەڕیو دەزانن هیچ ڕێگەچارە و ریفۆرمێک کێشەی هەژاری و بێکاری و بێ مافی ئەوان چارەسەر ناکا، ئەوکات ئەوە بە مافی خۆیان دەزانن کە شۆڕش بەسەر هەموو جۆرەکانی دەسەڵاتدارێتی کەمینەی سەرمایەداریدا بکەن و شۆڕش بەسەر هەموو حزب و پەرلەمان و حکومەت و پۆلیس و ئیدارەی بورژوازیدا دەبێتە تەنیا ڕێگەچارە.

لەم کاتەدا هەموو هەوڵی فەیلەسوف و سیاسی ورۆشنبیرەکانی بورژوازی و حکومەتەکانیان بۆ لێسەندنەوەی شەرعیەتی مافی شۆڕشکردنی چینی کرێکار و چین و توێژە چەوساوەکانە. بەتایبەت نیولیبرالیزم هەرچی بنەماکانی شۆڕشگێڕیتی و ئایدیای ئینسانی کۆلیکتیڤە گۆڕی بە تاکگەرایی و بانگەشەی پوچی ئایدیا و ئایدیۆلۆژی شۆڕشگێڕانە و یەکسانی خوازی و کۆمۆنیستی کرد تا بتوانێ سەرمایەداری لەدەست شۆڕشی کرێکاران رزگاربکا.

بەڵام ئەم هەوڵانە ناتوانێ ناکۆکی و کێشەکانی ناو سیستمی سەرمایەداری بۆ هەمیشە داپۆشێ و کپ بکاتەوە. هەربۆیە دەبینین ئەم نیولیبرالیزمە و تەواوی مانگەکانی تری دەوری ئەم هەسارەی نیولیبرالیزمەی بورژوازی، لە حکومەتەکانی لە ئەمریکا و بانکی جیهانیەکەیەوە بگرە تا عێراق و پرۆژەکانی خسوسیکردنەوەی سەرمایە، ئێستا لە سایەی ناکۆکیەکانی دنیای سەرمایەدا ئیعتباری خۆی لای جەماوەری کرێکار و چەوساوە لە دەستداوە. لەدنیایەکدا کە چڕبوونەوەی سەرمایە لە ۱۰ ساڵی تردا، واتە لە ۲۰۳۰ بەشێوەیەکی سەرسوڕهێنەری لێ دێت کە ۳/۲ هەموو داهاتی کۆمەڵگەی ئینسانی لەدەستی لە ٪۱ ی چینی سەرمایەداردا کۆدەبێتەوە [61] و ڕێژەی هەژاری وبێکاری و جیاوازی چینایەتی دەگاتە ئەوپەڕ و سەرمایەداران لەسەر ترلێۆنەها دۆلاری کەڵەکە بوو دادەنیشن. ئەم هێزی کارە خوێندەوار و ئەو هەموو ئامرازەی بەرهەمهێنان کە دەتوانن بەهەشت لەسەر زەوی دروست بکەن بەڵام لەلایەن سەرمایەوە بێکاردەکرێ و پەراوێز دەخرێ. هەربۆیە ئەم چینە چیترناتوانێ ئەم سیستمە قبوڵ بکا. ئەم توڕەییەی خەڵک دەبێ بەرەو شوێنێک بچێ. هەردوو سیناریۆی چەپ و ڕاست لێرەدا مومکینە. سیناریۆی وەرچەرخانی ڕاستڕەوانەی کۆمەڵگە و توڕەیی و ناڕەزایەتی بەلای پۆپۆلیزمی قەومی و دینی و فاشستیدا، وەیان وەرچەرخان بەرەو شۆڕشی سۆشیالیستی بەسەر سیستمی سەرمایەداریدا. کاری چەپ و کۆمۆنیستەکان و ڕۆشنبیرانی چینی کرێکار ئەوەیە کە توڕەیی و ناڕەزایەتیەکانی ئێستا بەرەو ڕادیکالیزمی چەپ و سۆشیالیستی بەرن. بەڵام چەپ و کۆمۆنیستەکان بۆ ئەوەی بتوانن ئەم کارە بکەن پێویستە لە مێژووی کەموکوڕی و لاوازیەکانی پێشووی خۆیان و چینی کرێکار تێبگەن تا بتوانن ڤێرژن ومۆدێل و ئاسۆیەکی نوێی شۆڕش بنەخشێنن و بزانن ئامرازەکانی سەرکەوتنی شۆڕش و بنیاتنانی کۆمەڵگەی نوێی بێ چین و چەوسانەوە چین؟

---

[61] https://www.theguardian.com/business/2018/apr/07/global-inequality-tipping-point-2030

شۆڕشی ئۆکتۆبەر هەرچەند بەم ئومید و بانگەشە سۆشیالسیتیەوە دەستیپێکرد، بەڵام نەیتوانی ئەم شۆڕشە بەرەو کۆتایی هێنان بە سیستمی سەرمایەداری و بنیاتنانی کۆمەڵگەیەکی سۆشیالسیتی بەرێت. ئەمەش پرسیاری لەسەر ناوەرۆکی شۆڕشی سۆشیالیستی کرێکاران درووستکرد. کە ئایا ئەو گۆڕانکاریەی شۆڕش دەیەوێ لە سیستمی ئابوری و سیاسی سەرمایەداریدا بیکا چیە؟ کرێکاران چۆن دەتوانن شۆڕشێکی سەرکەوتوانە بەسەر شێوازەکانی بەرهەمهێنان و موڵکایەتی ودەوڵەت و چینەکاندا بکەن؟ بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێ ئێمە لەو نمونەی شۆڕشی ئۆکتۆبەری ڕوسیاوە دەستپێبکەینەوە تا بزانین کە هۆی شکستی ئەو جۆرە لە شۆڕشی سۆشیالیستی چی بوو؟ چۆن شۆڕشی ئێستا دەتوانێ تەنیا گواستنەوەی دەسەڵات لە حزبێک ودەسەڵاتێکی کەمینەوە بۆ دەسەڵاتی حزب و کەمایەتیەکی تر نەبێ؟ شۆڕشی کرێکاریی شۆڕشی زۆرینەی کۆمەڵگەیە نەک هەر بۆ گۆڕینی ڕژێم و چوونە سەرشەقام، بەڵکو لە دامەزراندنی سیستمی ئابوری و سیاسیشدا لەسەر بنەمای پەیوەندی هاوبەشی هەموو کۆمەڵگە لە بەرهەمهێان و بەڕێوەبردندا و موڵکایەتی گشتی بنیات دەنرێ . ئەمە مانای واقعی شۆڕشە بەسەر شێوەی ژیان و ئیدارەی کۆمەڵگەدا. بۆئەوەی بتوانین متمانە و باوەڕ بۆ شۆڕشی سۆشیالیستی لەمڕۆ بگێڕینەوە و تێگەیشتنێکی نوێ بخەینەڕوو لە ڕەوایەتی و ئایندەی سۆشیالیستیانەی شۆڕش پێویستە شۆڕشی سۆشیالیستی وەک کاری هەموو چینەکە و ڕێکخستنی هەموو چینەکە و دروستکردنی دەسەڵاتی زۆرایەتی کۆمەڵگە نیشان بدەین و نمونەی حزبی سەرکردە و تاقانەی دەسەڵات و دەسەڵاتی کەمایەتی بەجێبێڵین . لەجیاتی مۆدیلی شۆڕش لەسەرەوە و دامەزراندنی سۆشیالیزم لەلایەن حزب و دەوڵەتێکی حزبیەوە واتە سۆشیالیزمی دەولەتی لە نمونەی بەلشەفی، پێویستە ئەمڕۆ مۆدیلی شۆڕش و سۆشیالیزم لە خوارەوە و لەلایەن هەموو هێزی سیاسی و جەماوەریەکانی چینی کرێکار و خەڵکی چەوساوەوە بخەینە ڕوو. مۆدێلێک لەو کارە هەرەوەزیانەی لە کاتی شۆڕش و ڕاپەڕین و خۆپیشاندانەکاندا سەرجەم هێزی ئەم چینەیە دێتە مەیدانی شەڕەوە بۆ گۆڕینی ئەم سیستمە. ئەم هێزە چینایەتیە بەرفراوان وڕەنگاوڕەنگە سیاسیە دەبێ دەسەڵات و ئیدارە ببێتە بەدیلی حکومەتی کەمایەتی بورژوازی. پێویستە بەشی ڕۆشنبیر و کۆمۆنیست و پێشڕەوی ئەم چینە خۆی نەکاتە قاڵبێکی کەمایەتی و توانای شۆڕشگێڕانەی ئەم چینەی تێدا قەتیس بکرێ، بەڵکو ئەم بەشە ڕوناکبیر و پێشڕەوە دەبێ هەموو چینەکە بۆ ئاستی گرتنە دەستی دەسەڵات و بەڕێوەبردن گەشەپێبدا. هەژمونی ئەم زۆربەی کۆمەڵگەیە بەسەر کەمایەتی چەوسێنەردا دەبێ نەک لە پێش شۆڕش بەڵکو لە کاتی شۆڕش و لەدوای شۆڕشدا

بتوانێ بەردەوام بێ، ئەگەر نا، دیسانەوە لە نمونەی شۆڕشی کەمایەتی و دیکتاتۆریەتی حزبی و بیرۆکراسی و سەرمایەداریەکی دەوڵەتی تر پیادە دەکرێ و لە گۆڕینی ئەم سیستمە سەرمایەداریەدا شکست دێنین. دەبێ لە قوتابخانەی شۆڕشدا فێری ئەم دەرس و نەخشانە بین و لە مەیدانی شۆڕشیدا لەلایەن هەموو جەماوەری کرێکار و چینە شۆڕشگێڕەکانەوە ڕاستی و دروستیان بسەلمێنین.

لە تەجروبەی شۆڕشی بەلشەفیدا دەتوانین ۳ دەرس وەرگرین.

یەکەم؛ لینین لە فەلسەفەی ڕەوایەتی مافی شۆڕش و هەژمونی دەسەڵاتی کرێکاران بەسەر سەرمایەدارانداا پێشڕەوی کرد. هەروەک گرامشی دەڵێ ئەم "گەشەی سیاسی فکرەی هەژمونیە دەرخەری پێشکەوتنێکی گەورەی فەلسەفی و هەروەها پراتیکی سیاسیشە". بە هەنگاوی شۆڕشی سۆشیالیستی حزبی بەلشەفی نیشانیدا کە چینی کرێکار تائاستی گرتنە دەستی دەسەڵاتی سیاسی گەشەی کردووە و دەتوانێ ئەم هێز و هەژمونیە بەرامبەر بە چینەکانی تر نیشان بدا. چینی کرێکار دەتوانێ ڕێکخراووترین بەشی بورژوازی کە حکومەت و دەوڵەتە لە دەسەڵات بخات و لە ڕێگەی چەکەوە ئۆتۆریتە و دەسەڵات و بەرنامەی خۆی بسەپێنێ. ئەمە مانای پراوپڕی حزبی سیاسی چینی کرێکارە ، حزبێک کە دەتوانێ شەڕ لەگەڵ بورژوازی چەکدار و ڕێکخراودا بکا و بەسەریدا سەرکەوێ. حزبێکی کرێکاریی کە بتوانێ ئەم کارە بکا واتە چینی کرێکار تا ئاستی مۆدێلی دەوڵەت گەشەی کردووە. دەوڵەت واتە چینێکی ڕێکخراو کە بەزۆری هێز و هەژمونی خۆی دەسەپێنێ بەسەر کۆمەڵگەدا. مۆدیلی حزبی بەلشەفی نەک لەم بارەیەوە جێگای ڕەخنە نیە و نە ئەمەش خاڵی لاواز و هۆکاری شکستی ئۆکتۆبەرە، بەڵکو بەپێچەوانەوە بەبێ تێگەیشتن لەم خاڵە بەهێزەی بەلشەفیەکان ناتوانین لە گەشەی سیاسی و فکری چینی کرێکار تێبگەین لە چۆنیەتی گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری و شۆڕشی سیاسی بەسەر دەسەڵاتی بورژوازیدا. بەڵام ڕەوایەتی شۆڕش شتێک سەبارەت بە ئایندەی دەسەڵات و کۆمەڵگەی نوێ ناڵێت، ئەگەر شۆڕشێک بەسەر دەسەڵاتی کەمینە و خاوەندارێتی هۆیەکانی بەرهەمهێنان و پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانی ژیانی کۆمەڵایەتیدا نەهێنێ.

دووەم؛ خاڵێکی تریش کە حزبی بەلشەفی پێشڕەوی تێدا نواندووە ئەوەیە کە لە ساتەوەختی فرسەتی گرتنی دەسەڵات و شۆڕشی چەکداری بۆ گرتنی دەسەڵاتدا، ناتوانێ بەپێی پێوەری زۆرینە و کەمینەی ڕای کۆمۆنیستەکان و چینی کرێکار دیاری بکرێ ، بەڵکو پێوەری سەرەکی ئەوەیە، ئایا لەتوانادایە دەسەڵات لە دەست بورژوازی دەربهێنرێ لە کاتی گونجاودا ؟ وە ئایا بەم هەنگاوە دەتوانرێ هەموو هێزی چینی کرێکار بۆ بە ئەنجام گەیاندنی شۆڕشی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەسەر سەرمایەداریدا

ئامادەبکا و بیهێنێتە مەیدان؟ دیالەکتیکی گەشەی خەباتی چینایەتی و فراوانی جۆر و شێوەی ڕێکخراووبونی سیاسی و جەماوەری کرێکاران لەوانەیە چەندین حزب و ڕێکخراو و ناوەندی جیاجیای کرێکاریی لێ پەیدابێ، شۆڕشی کرێکاریی بریتیە لە کۆکراوەی سەرجەم ئەم هەوڵە چینایەتیە بەرفراوانە و سەرکەوتنی شۆڕشیش لە گرەوی ئەم کۆکردنەوە و یەکگرتوو کردنی هێزە چینایەتیەیە بە هەموو جیاوازیەکانیەوە، بەڵام مەرجی دەستبردن بۆ دەسەڵات ڕێکەوتن و یەکگرتوو بونی لە پێشەوەی هەموو ئەم هێزانە نیە لە ساتەوەختی گرتنی دەسەڵات و بە لوتکە گەیشتنی قەیرانی دەسەڵاتی بورژوازی.

سێهەم؛ لەپاڵ ئەم دوو حوکمەدا دەبێ حوکمێکی لەمانە گرنگتریش بڵێین ئەویش ئەوەیە کە ئەگەر ئەو کەمایەتیە لە چینی کرێکار و حزبێکی کرێکاری و کۆمۆنیستی کە شۆڕشی چەکدارانە بەسەرکەوتن دەگەیەنێ، نەتوانێ سەرجەم هێزی چینی کرێکار بۆ دەسەڵات و بەڕێوەبردن و بەرنامەداڕشتن یەکگرتوو بکا و بخاتەگەڕ و ئەم کەمایەتیە نەگۆڕێ بە زۆرایەتی و لە کەمایەتیدا بمێنێتەوە، ئەوا شۆڕشی کۆمەڵایەتی و بنیاتنانی کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی ڕووبەڕوی شکست دەکاتەوە. لەبەرئەوەی سەرکەوتنی شۆڕشی کرێکاری لە کۆتایی هێنان بە دەسەڵاتی ئابوری و سیاسی کەمینە و جێگرتنەوەیدایە بە بەشداری هەرەوەزیانەی هەموو هاوڵاتیان لە بەرهەمهێنان و بەڕێوەبردندا. بەداخەوە ئەمە ئەو شکستەیە کە مۆدیلی حزبی بەلشەفی لە شۆڕشی کرێکاری ڕوسیادا هێنای و نەیتوانی ئەم شۆڕشە بەرەو دامەزراندنی سیستمێکی سۆشیالسیتی و هەرەوەزی بەرێ . بێگومان بۆ ڕۆشنکردنەوەی ئەم ڕەخنەیە لە مۆدیلی سیاسی حزبی بەلشەفی پێویستە مێژووی ئەم حزبە لە پێش ئۆکتۆبەر و لە کاتی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و لە دوای دەسەڵاتدا باس بکەین، تا بزانین دەبێ چ بکەین تا شۆڕشەکانی سەدەی بیست بەو ئامانجە سۆشیالیستیانەی خۆیان بگەن.

بورژوازی هەوڵدەدا ئەم مێژووەی چینی ئێمە لە پێناو سەپاندنی مافی شۆڕشکردن بەسەر سەرمایەداریدا لە خەیاڵدانی کۆمەڵگەدا بسڕێتەوە، ئێمەش بە ناسینی ئەم مێژووە خەباتکارانەی چینەکەمان جارێکی تر ئاڵای مافی شۆڕشکردن لە گۆڕەپانەکانی ئازادی و التحریر دەشەکێنینەوە.

١١

مۆدیلی سۆشیالیزمی بەلشەفی چی بوو؟

بەلشەفیزم هەم لە مەسەلەی جەنگی جیهانیی یەکەم و هەم لەمەسەلەی دەسەڵات گرتن لە ڕوسیادا لە مەنشەفیەکان و سۆشیال دیموکراتی جیاواز بوو. بەڵام ئایا مۆدیلی سیاسی و ئابوری بەلشەفیزم چ جۆرێک لە سۆشیالیزم بوو؟ ئەم پرسیارە لە بەراورد لەگەڵ جیاوازی بەلشەفیزم لە سۆشیال دیموکراتی مەنشەفیزمدا دەرناکەوێ بەڵکو لە هەنگاوەکانی دەوڵەتی سۆڤیەت و ئاکامەکەیدا خۆی نیشان دەدا. هەربۆیە بۆ ناسینی سۆشیالیزمی بەلشەفی دەبێ لیکۆڵینەوەکەمان بەرینە سەرناسینی دەوڵەتی بەلشەفیەکانی ڕوسیا.

لە کۆتایی جەنگی جیهانیی یەکەمدا شەپۆلێکی بەهێزی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کرێکاریی ئەوروپای گرتەوە و لە ڕوسیادا ئەم بزوتنەوەیە تێکەڵاوی شۆڕشی دیموکراتی دژی قەیسەریەت بوو وە بەهۆی بەلشەفیزمەوە توانی تا ئاستی شۆڕشێکی سۆشیالیستی هەنگاو هەڵگرێ.

شۆڕشی ڕوسیا بووە زەمینەی دەرکەوتنی جیاوازیەکانی بەلشەفیزم لە سۆشیال دیموکراتی و مەنشەفیزم. جیاوازی سیاسی بەلشەفیزم درێژەی ئەو خەتە شۆڕشگێڕانەی سۆشیال دیموکراتی بوو کە ڕەخنەگری ڕیڤیژنیزمی برنشتاین بوو کە تیکەڵاوێکی ئۆپۆرتۆنیزم و ریفۆرمیزم بوو، کە لە جەنگی جیهانیی یەکەمەوە بووە خەتی ڕەسمی سۆشیال دیموکراتی ئەنتەرناسیونالی دووەم. لە کاتی جەنگی جیهانیی یەکەم و سەرهەڵدانی قەیرانی شۆڕشگێڕانە لە ئاستی ئەوروپادا ئەم جیاوازیە چووە ئاستێکی سیاسی باڵا و لە مەسەلەی هەڵوێست بەرامبەر بە سیستەمی سیاسی سەرمایەداری و پەرلەمانتاریزم و دەوڵەتدا چڕ بووەوە. لینین بە کتێبی "دەوڵەت و شۆڕش"[62] هەوڵیدا وەڵامێکی تیۆری بەم پێداویستی گۆڕانکاریە بداتەوە. ئەو لە ڕوانگەی سیاسی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاریەوە مۆدیلی سیاسی دەوڵەتی

---

[62] **لینین ،"دەوڵەت و شۆڕش"**
https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/staterev/index.htm

کرێکاریی داهاتووی خستەڕوو. تێزی" دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا" بووە ناوەرۆکی مۆدیلی سیاسی بەلشەفیەکان و لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا ئەم مۆدیلەیان پیا دەکرد، بەڵام لەگەڵ گۆڕانکاریەکی ڕیشەیی دا کە دیکتاتۆری حزبیان بەهەمان دیکتاتۆری چینی پرۆلیتاریا لەقەڵەم دا.

ئەم شۆڕشە لەروسیادا لە دوای یەکلاکردنەوەی مەسەلەی دەسەڵاتی سیاسی، مەسەلەی مۆدیلی ئابوری ڕووبەڕووی بەلشەفیەکان کردەوە. بەلشەفیەکان سەرەتا بەرنامەی کۆمۆنیزمی جەنگی و دواتر سەرمایەداری دەوڵەتییان کردە مۆدیلی ئابوری لە ڕوسیادا.

ئەم مۆدیلە سۆشیالیستیەی بەلشەفیەکان، کە لە ئاستی مۆدیلی سیاسی کە دیکتاتۆری حزبی بوو، وە لە ئاستی ئابوریدا کە سەرمایەداری دەوڵەتی بوو، مۆدیلێکی لە سۆشیالیزمی دەوڵەتی دروست کرد. لەم مۆدێلەدا حزب ودەوڵەت سۆشیالیزم پیادە دەکەن بەپێی بەرنامەیەکی سیاسی و ئابوری دیاریکراو و نەخشە دارێژراو و لەسەرەوە. ئەوەی سەرنج ڕاکێشە ئەوەیە کە سەرەڕای جیاوازی سیاسی بەلشەفیزم لە سۆشیال دیموکراتی، بەڵام بەلشەفیزم هەمان تێروانینی سۆشیال دیموکراتی بۆ ئابوری سەرمایەداری دەوڵەتی هەیە . ئەوەی لە مەیدانی سیاسیدا دەیبینین کە گۆڕانکاری لە تێروانین بۆ دەوڵەتی بورژوازی و سیستمی پەرلەمانی بورژوازی دروست بووە، لەم مەیدانە ئابوریەدا نایبینین.

ئەوەی ئێمە لەم لێکۆڵینەوەدا بەدوایەوەین ئەوەیە، کە پەیوەندی نێوان حزبی بەلشەفی و ئەم مۆدیلە سیاسی و ئابوریەی دەوڵەت و موڵکایەتی و پەیوەندی چینی کرێکار بە بەرهەمهێنان و هۆیەکانی بەرهەمهێنانەوە چیە؟ ئایا ئەم مۆدیلە سۆشیالیستیە چ گۆڕانێکی لە بنەماکانی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا دروست کرد؟ وە ئایا چۆن گۆڕانی بەسەر حزبی کرێکاریی بەلشەفیشدا هێنا ؟ هەروەها ئەم مۆدێلەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی چۆن بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە چینی کرێکار و خەباتی بۆ ڕزگاریی لە سیستمی سەرمایەداری دوورخستەوە؟

لەم لێکۆڵینەوەدا گرنگیمان بەو هەوڵانەی کۆمۆنیستەکانی تر داوە وەک ترۆتسکی و تۆنی کلێف و مەنسور حیکمەت لە شرۆڤەی ئەم مۆدیلەی بەلشەفیدا، بەڵام جیاوازی ئەم باسەی ئێمە لەو باس و لێکۆڵینەوانە ئەوەیە، کە کێشە تەنیا لە "نەبوونی بەرنامەی

ئابوری" بەلشەفیەکاندا نیە وەک مەنسور حیکمەت دەڵێ[63]، یاخود مەسەلە ئەوەنیە کە "دوای لینین ستالینێک دەبێتە ڕابەری حزبی بەلشەفی، وەک ترۆتسکی[64] و تۆنی کلێف [65]لێکدانەوەی بۆدەکەن. بەڵکو کێشەکە لە خودی مۆدیلی سیاسی و ئابوری بەلشەفیەکان لە کاتی لینین و دوای ئەویشدایە. وە کێشە لە پەیوەندی حزبی بەلشەفی بە چینی کرێکار و دەوری بەلشەفی لە خەباتی چینایەتی بۆ گۆڕینی سەرمایداریدایە.

ئێمە لە بەشی ١و٢ی ئەم کتێبەدا بە درێژی لەسەر ئەم جیاوازییە میتۆدۆلۆژیە دواین، کە کۆمۆنیزم کراوەتەوە لێکدانەوەی دەوری کەسایەتیەکان و بەتایبەت ستالین یاخود تەنیا دەوری حزبێک وەک بەلشەفی لەو مێژووەدا. هەربۆیە ئێمە لێرەشدا ئەو میتۆدەی پشت بە لێکدانەوەی خەباتی چینایەتی و دەوری چینی کرێکار دەبەستێ بە بنەما وەردەگرین، نەک لێکدانەوەکان لە تاکەکەس و حزبێکدا بەرتەسک بکەینەوە. ئەم میتۆدە ڕێگەمان پێدەدا کە لەو باکگراوندە نۆستالجیایە دووربکەوینەوە کە مێژووی کۆمۆنیزمی سەدەی بیستی لەسەر بنیاتنراوە و بووەتە بەشێک لە کەلتوری کۆمۆنیستەکان، کە لەگەڵ هەر دەست بردن بۆ ڕەخنەیەکی ڕیشەیی و ڕادیکال لە تەجروبەی سۆڤیەت و لینین دا ئەم نوستالجیایە ڕێگردەبێ لەوەی کە بنەمای گرێ کوێرەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم بدۆزینەوە.

بۆناسینی مۆدیلی دەسەڵاتی سیاسی و ئابوری سۆشیالیستی بەلشەفیەکان دەبێ شرۆڤەی مێژوو و بەرنامەی حزبی بەلشەفی لەشۆڕشەکانی ١٩٠٥ و شوبات و ئۆکتۆبەری ١٩١٧دا، وە لێکۆڵینەوە لە حکومەتی بەلشەفیەکان و هەنگاوە ئابوریەکانی دەوڵەتی سۆڤیەت بکەین.

ئەوەی ئێمە دەمانەوێ لەم لێکۆڵینەوەیەدا بیدۆزینەوە پەیوەندی نێوان سەرمایەداری دەوڵەتی و **مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی** بەلشەفیەکانە. لەم ڕێگەیەوە دەمانەوێ ئەوە بخەینە ڕوو کە لە ئەنجامی ئەم پرۆسەیەدا مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی لە ئاستی

---

[63] **مەنسوور حیکمەت، هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت**
http://hekmat.public-archive.net/

[64] **ترۆتسکی، کتێبی "شۆڕشی خیانەتلێکراو**
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1936/revbet/index.htm

[65]**تۆنی کلێف، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا**
https://ayman1970.files.wordpress.com/2010/12/d8b1d8a3d8b3d985d8a7d984d98ad8a9-d8a7d984d8afd988d984d8a9-d981d98a-d8b1d988d8b3d98ad8a7-pdf.pdf

ئابوری و سیاسیدا خاڵە هاوبەشەکانی لەگەڵ سەرمایەداری دەوڵەتی و حکومەتی بیرۆکراتی سۆڤیەت و مۆدیلی حزبی بەلشەفیدا چیە؟

ئەم فاکت و ڕاستیانە تێگەیشتنێکی تەواو جیاوازمان دەداتێ لەوەی کە تائێستا لەلایەن ترۆتسکی و تۆنی کلێف و مەنسور حیکمەت و زۆرێک لە کۆمۆنیستەکانی تر خراونەتە ڕوو، کە بەگشتی ئەم لێکدانەوانە گۆڕانی ئابوری و سیاسی ڕوسیا بە کاری دوای مەرگی لینین و سیاسەتی ستالینی دەزانن. من دواتر دەچمە سەر ڕەخنە لەم بۆچوون و شرۆڤانەی پێشووی سەبارەت بە مۆدیلی سۆشیالسیتی بەلشەفیەکان و هۆکارەکانی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی لە ڕوسیادا، چونکە پێویستە لە سەرەتادا چوارچێوەی گشتیی مۆدیلی سیاسی و ئابوری بەلشەفی بناسێنین، تاکو بەرتەسکی و نادروستی ئەو تێگەیشتنانەی کۆمۆنیستەکانی پێشوومان بۆ دەرکەوێ لە نەبینینی بەلشەفیزم وەک مۆدێلێک لە سۆشیالیزمی دەوڵەتی و هاوبیری لێکدانەوانەکانیان لەگەڵ مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەلشەفیەکاندا.

١٢

دوالیزمی بیرۆکراتی و سەرمایەداری دەوڵەتی

بۆچوونەکانی ترۆتسکی و تۆنی کلێف و مەنسور حیکمەت لەگەڵ یەکتر هاوڕان لەسەر ئەوەی کە مۆدیلی سیاسی حزب و دەوڵەتی بەلشەفی کاتی لینین کۆمۆنیستیە و کێشەی بنەڕەتی نیە و حکومەتی کرێکاریی بەرقەرار بووە، وە دوای لینین ئەم سیستمە سیاسیە گۆڕاوە. هەرچەند لێکدانەوەکانیان جیاوازی تێدایە لە ناساندنی هۆکاری گۆڕانکاریەکە و ئەنجامی گۆڕانەکە، بەڵام زۆربەی ئەم کۆمۆنیستانە ئەو سیستمە سیاسیە بەلشەفیە بە دەوڵەتێکی کرێکاری دەزانن، نەک وەک هۆکاری بەرەو بیرۆکراتی چوون و گەڕانەوەی دەسەڵاتی سەرمایەداری سەیری بکەن.

لای **"ترۆتسکی"** بەهۆی سیاسەتی "بیرۆکراتیانەی دەوڵەتی" ستالینەوە، حزبی بەلشەفی ودەوڵەتی کرێکاریی داڕوخاوە"، کە پێویستی بە شۆڕشی سیاسیە بۆ ڕاستکردنەوەی بیرۆکراتیزمەکەی، نەک شۆڕشی کۆمەڵایەتی، لەبەرئەوەی ئابوری بەرنامە داڕێژاو و موڵکیەتی دەوڵەتی" مانای سۆشیالیستی هەیە.[66] وە تەنانەت دەڵێ شتێک نیە بەناوی سەرمایەداری دەوڵەتی.[67]

هەرچی **"تۆنی کلێف"** ە پێی وایە کە ترۆتسکی ئەو ڕاستیەی نەبینیوە کە سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیادا زاڵە، بەڵام هۆکارەکەی لای ئەمیش هەر **ستالینیزمە**[68]. ئەم دوو نوسەرە لە هەردوو کتێبی "شۆڕشی خیانەتلێکراو" [69] و "سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا" [70] دا لێکۆڵینەوەیەکی ئابوری و سیاسی تێروتەسەلیان لەسەر ڕوسیا پێشکەش کردووە، کە کۆمەک دەکا بە تێگەیشتنێکی

---

[66] ترۆتسکی، بەشی ٧، یەکێتی سۆڤیەت چیە؟، کتێبی شۆڕشی خیانەتلێکراو.
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch09.htm

[67] هەمان سەرچاوە، بەشی سەرمایەداری دەوڵەتی ، بەشی ٧، یەکێتی سۆڤیەت چیە؟

[68] تۆنی کلێف، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا، ل ١٧٤
https://ayman1970.files.wordpress.com/2010/12/d8b1d8a3d8b3d985d8a7d984d98ad8a9-d8a7d984d8afd988d984d8a9-d981d98a-d8b1d988d8b3d98ad8a7-pdf.pdf

[69] ترۆتسکی،کتێبی "شۆڕشی خیانەتلێکراو"
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1936/revbet/index.htm

[70] کتێبی سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا
https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1955/statecap/index.htm

فراوان لەو گۆڕانکاریانەی لەڕوسیادا ڕویانداوە، وە بیرۆکراتیزم و سەرمایەداری دەوڵەتی چۆن دروستبوون و دەسەڵاتداربوون؟

"مەنسور حیکمەت" یش ڕای خۆی دەربڕیوە لەسەر ئەو گۆڕانکاریانەی لە سۆڤیەتدا ڕویداوە و لە وتاری "هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤیت "[71] دا دەڵێ کە ڕەخنە لە سۆڤیەت دەبێ ڕەخنە لە "مەسەلەی گۆڕانی ئابوری کۆمەڵی ڕوسیا لەپاش شۆڕش"[72] بێ، وە پێی وایە کە کێشە ئەوە بووە کە **"لینینزم** لە قسەوباسە ئابوریەکانی ساڵەکانی ١٩٢٤-١٩٢٨دا **نوێنەرایەتی نەکرا**."[73] هەربۆیە "شۆڕشی کرێکاری لە بەرامبەر ئەرکە **ئابوریەکانی** خۆیدا شکستی خوارد" [74].

بەپێچەوانەی ئەم نووسەرانەوە تێزی سەرەکی لەم لێکۆڵینەوەمدا ئەوەیە کە مۆدیلی سیاسی بەلشەفی هۆکاری سەرەکی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستیە لە ڕوسیادا. ئەم مۆدیلە لە حزبی بەلشەفی مۆدێلێک لە دەوڵەتی تاک حزبی و دیکتاتۆری حزبی دروست دەکا، کە ڕێگرە لەوەی چینی کرێکار لەڕێگەی ئەم حزبەوە بتوانێ سەرجەم هێزی شۆڕشگێرانەی خۆی بەگەڕ بخا بۆ گۆڕینی سیستمی سیاسی و ئابوری سەرمایەداری. بەرنامەی گەشەپیدانی ئابوری سەرمایەداری دەوڵەتی لەلایەن لینین و حزبی بەلشەفیەوە درێژە و تەواوکاری هەمان مۆدیلی سیاسی سۆشیالیزمی دەوڵەتیە، کە دەیەوێ لەڕێگای حزب و بەرنامەی داڕێژراوی کەمایەتیەکەوە موڵکایەتی سۆشیالیستی دەوڵەت دامەزرێنێ. ئەمە هەمان مۆدێلە کە سۆشیال دیموکراتی کۆتایی سەدەی ١٩و سەرەتای سەدەی ٢٠ کە دەیویست لەڕێگەی ئاڵوگۆڕی بەرەبەرەی دەوڵەتی سەرمایەداریەوە بە سۆشیالیزم بگات، تەنیا جیاوازی لەوەدایە کە لینین و بەلشەفیەکان لەڕێگەی دەسەڵاتی حزبی کرێکارانەوە باوەڕیان بە جێبەجێکردنی ئەم مۆدێلە هەبوو بەڵام سۆشیال دیموکراتی ڕێگای بەدەستهێنانی زۆرینەی پەرلەمانی دەگرتەبەر.

ئەم بۆچوونانەی نێو کۆمۆنیزمی سەدەی بیست لە دوالیزمی دیاردەی بیرۆکراتیزم و بەرنامەی سەرمایەداری دەوڵەتی گیریان کردووە. هەر کام لەم لێکدانەوانە یەکێك لەم دووانە بە هۆکار و سەرچاوەی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی لەڕوسیادا دەزانێ.

---

71 **مەنسور حیکمەت،"هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت "** http://hekmat.public-archive.net

72 **هەڵبژاردەیەک لە نوسراوەکانی مەنسور حیکمەت ، بەرگی یەکەم ، ل ٤١٠، ئامادەکردنی سالار ڕەشید**

73 **هەمان سەرچاوە، ل ٤٢١**

74 **هەمان سەرچاوە، ل ٤٢٦**

ترۆتسکی و ترۆتیسکیەکان بیرۆکراتیزمی ستالینی و حیکمەتیزمیش بەرنامەی ئابوری و سەرمایەداری دەوڵەتی. بەڵام لە ڕاستیدا دوالیزمی بیرۆکراتیزم و سەرمایەداری دەوڵەتی هەمان دووڕووی یەک دراو و دیاردەی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەلشەفیزمە.

هەموو چینە شۆڕشگێڕەکان کاتێک شۆڕشیان بەسەر چینە دەسەڵاتدارەکانی پێشودا کردووە تا ماوەیەک دەرگیری نارۆشنی بەرنامەی ئابوری سیستمە نوێیەکە بوون، بەڵام ئەوەی برێنەرەوە بووە ئەوەیە کە توانیویانە هێزی چینەکەی خۆیان بۆ سەپاندنی گۆڕانکاریە سیاسیەکان ڕێک بخەن بەجۆرێک کە چیتر لە پەراوێزی دەسەڵات و کۆمەڵگەدا نەبن. هەربۆیە "نەبوونی بەرنامەی ئابوری" هۆکاری سەرەکی شکستی شۆڕش نەبووە لە ڕوسیادا، بەڵکو ئەم شکستە خۆی ئەنجامی مۆدیلێکی سیاسی دەسەڵاتی کەمینە بووە، کە نەیتوانیوە هێزی سەرجەم چینەکە لە شۆڕشکردن بەسەر سەرجەم سیستمی سیاسی و ئابوری سەرمایەداریدا بخاتەگەڕ و لە ئاکامدا پێویستی بەو مۆدێلە ئابوریەی سەرمایەداری دەوڵەتیە بووە، کە سازگارە لەگەڵ دەسەڵاتی کەمایەتیەکدا کە موڵکایەتی هۆیەکانی بەرهەمهێنانیان لەژێردەستدایە.
هەربۆیە بۆ ڕۆشنکردنەوەی ئەم باسە پیویستە لە دەوری سیاسەت وپراتیک و خەباتی چینایەتی کرێکاران بکۆڵینەوە و بەتایبەت لەدەورانی شۆڕشگێڕانەدا، تابزانین چۆن بەرنامە و تیۆری ئابوری خۆیان درێژکراوەی ئەم پراتیکە کۆمەڵایەتی و چینایەتیەیە، نەک سەرچاوەی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی وگۆڕانکاریەکان لەڕوسیای دوای شۆڕشدا. شەڕی چینایەتی و شۆڕش، شەڕی پراتیکی چینەکانە، نەک تەنیا بەرنامەکانیان. ئەم پراتیکە سیاسیە کۆمەڵایەتیەی چینی کرێکارە کە ئایندەی بەرنامەکان و کۆمەڵگە دیاری دەکا. یان وەک هۆبسبام لەزمانی گرامشیەوە دەڵێ **" سیاسەت چەق و ناوەرۆکە نەک ستراتیژی سەرکەوتنی سۆشیالیزم، بەڵکو سۆشیالیزم خۆیەتی. ناوەندی چالاکی ئینسانە، واتە تاکە وشیاریە کە چوەتە ناو پەیوەندگرتن بە دنیای کۆمەڵایەتی و سروشتی لە هەموو فۆرمەکانیدا".**[75]
سۆشیالیزم ئەم پراتیکە سیاسیە شۆڕشگێرانەیە کە چینی کرێکار بڕیاری لەسەر گۆڕینی سیستەمی ئابوری و نەهێشتنی موڵکایەتی سەرمایەدارانەی دەوڵەت و تاکەکان دەدا. خودی حزبیش دیاردەیەکی دابڕاونیە، بەڵکو حزب واتە کۆمۆنیستەکان،

[75] **گرامشی و حزبی سیاسی**
http://www.asokamal.com/index/?p=1592

که ئەو بەشە ڕوناکبیرەیە لەم پراتیکە سیاسیە چینایەتیە، وە وەک گرامشی دەڵێ "دەربڕی گەشەی پێکهات و ستراکچەری چینی کرێکارە" [76]. دەوری ئەم حزبە لەم پراکتیکە سیاسیەی چینی کرێکار بۆ گۆڕینی پەیوەندیە ئابوریەکانی بەرهەمهێناندا، واتە پەیوەندی هەرەوەزیانەی بەرهەمهێنەران بەبێ خاوەندارێتی، چارەنوسازە نەک لە داڕشتنی بەرنامەیەکی ئابوری بۆ چۆنیەتی گەشەی هێزە بەرهەمهێنەرەکان یان گۆڕینی موڵکایەتی تایبەتی سەرمایەداران بە موڵکایەتی دەوڵەت. شکستی ئۆکتۆبەر و بەلشەفیزم لە ڕێکخستنی ئەم پراکتیکە سیاسیەی چینی کرێکاردایە بۆ سازدانەوەی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگە لەسەر بنەمای هەرەوەزی و سۆشیالیستیانە. گرامشی بەم کارە دەڵێ "سۆشیالیزەکردن لەسیاسەتدا، وە بەمانای کۆمەڵایەتی بە شیوەیەکی ئۆتۆماتیک و وشیارانە دەبێ، وەک دروستکردنی ئینسانی کۆلیکتیڤ و گشتی کە هەڵسوکەوتی ئینسانەکان دەکاتە ئۆتۆماتیک و پێویستیان بەدەزگای دەرەوە و سەروو ئینسان ناهێڵێ تا نۆرمێک بسەپێنێ."[77]

سۆشیالیزم بە مانای ئازادی پراکتیکی سیاسی چینی کرێکار لە ڕوسیادا ڕێگری بۆ دروست کرا و ئەمە ناکۆکی لە نێوان حزبی بەلشەفی و چینی کرێکاردا دروست کرد.

مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیی بەلشەفیەکان بە خستنەبەری دیکتاتۆری حزبی لە جیاتی دیکتاتۆری چینەکە زۆربەی کرێکارانی لەم پرۆسەی سیاسیەی بڕیاردان لەسەر چارەنووسی کۆمەڵگە دوورخستەوە و کردنیە ناسیاسی بەرامبەر بە مەسەلەی گشتی کۆمەڵگە. ئەمە مۆدێلێکی سیاسیە کە دوالیزمی بیرۆکراتیزم و سەرمایەداری دەوڵەتی نمایشکرد و ئەمە سەرچاوەی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی بوو لەڕوسیادا.

لەم لێکۆڵینەوەی تەجروبەی سۆڤیەتدا دەمانەوێ ئەوە بسەلمێنین، کە حزبی بەلشەفی ڕۆحی دەوڵەت و کۆمەڵگەی سۆڤیەتی پێکهێنا و هەربۆیە لە لێکدانەوە لە شکستی ئەم تەجروبەیەدا پێویستە لەو گۆڕانکاریە سیاسیانەوە دەست پێبکەین کە مۆدیلی بەلشەفی لە دۆخی سیاسی و چینایەتی ڕوسیادا هێنایە ئارا و لێرەوە بگەینە سەر ئەم مۆدێلە لە دەوڵەت و ئابوری ڕوسیا.

---

[76] **گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، کێشەی مێژوو و کەلتوور، ل٥، بە زمانی ئینگلیزی**
Gramsci, Prison Notebooks, Problems of History and Culture,P5
[77] **هۆبسبام، چۆن جیهان دەگۆڕین، بەشی گرامشی، ل٤٢١، بەزمانی ئینگلیزی**

١٣

بەلشەفیزم چ بنەمایەکی ئەنتەرناسیونالی گۆڕی؟ حزبی کرێکاری یان حزبی کۆمۆنیستەکان

لادانی بەلشەفیزم لە بنەماکانی ئەنتەرناسیونالی کرێکاران بریتیە لە گۆڕینی پێناسی حزب وەک بەشێکی تایبەت لە چینی کرێکار کە خەتێکی سیاسی و بەرنامەیەکی دیاریکراوی هەیە، نەک وەک حزبی هەموو چینی کرێکار، کە مارکس و ئەنگلس پێناسەیان کردبوو.
لێکدانەوەی ئەم لادانە گرنگە لەم لێکۆڵینەوەیەدا چونکە؛
یەکەم، زۆربەی مۆدیلی حزبی کۆمۆنیستی سەدەی ٢٠و٢١یش پەیڕەو لە مۆدیلی بەلشەفی دەکەن و ئەمە بە مۆدیلی حزبی چینی کرێکار لەقەڵەم دەدرێ و ئەمە ڕێگری بەردەم یەکگرتوو بونی چینەکە و دەورگێڕانی بەشە ڕۆشنبیر و کۆمۆنیستەکەی چینی کرێکارە وەک ڕێکخەر یاخود یەکگرتوکەری چینەکە و مانەوەیەتی لەپەراوێز و سێکتی پاسیڤدا.
دووەم، ناسینی ئەم لادانە ئەو خاڵە ڕۆشن دەکاتەوە کە بۆچی ئەم مۆدێلە لە حزبی کرێکاری ئیمکانی هەیە بگۆڕێ بۆ حزبێکی بورژوازی و بیرۆکراتی لە کاتی سەرکەوتنی شۆڕش و گرتنە دەستی دەسەڵاتدا.
سێهەمیش، ناسینی بنەماکانی حزبی کرێکاری و جیاوازی سەرەکی لە مۆدیلی بەلشەفی حزبە و بەم پێیەش ناسینی مۆدێلی نوێی کۆمۆنیزمە چ وەک حزب و چ وەک دەسەڵات و بەرنامەی ئابوری.

بۆ چوونە ناو ئەم باسە پێویستە سەرەتا ئەو بنەمایانەی ئینتەرناسیونال بخەینەوە ڕوو کە پەیوەندی بە پێناسەی حزبی کرێکاریەوە هەیە و دواتر مێژوو و پرۆسەی گۆڕانکاریەکان لە ناو حزبی بەلشەفیدا شی بکەینەوە.

ئینتەرناسیونالی یەکەم وەک یەکەم ڕێکخراوی سیاسی کرێکارانی ئەوروپا لە ئۆکتۆبەری ١٨٦٤دامەزرا. یەکێک لەبنەما سەرەکیەکانی ئەم ڕێکخراوەیە بریتی بوو لە:"**خاڵی چوارەم.** ئەبێ هەڵەکانی دابەشبوونی پێشووی نێوبزوتنەوەی کرێکاری

دووباره نەکرێنەوە و داوای یەکگرتنی خێرای هەموو بەشە دابڕاوەکانی بزوتنەوەی کرێکاری بکرێ."[78]

له دوای شۆڕشی کۆمۆنەی پاریس له سێپتەمبەری ١٨٧١ەوە مارکس له ئینتەرناسیونالدا پێشنیاری بڕیارێک دەکا سەبارەت به دروستکردنی حزبه سیاسیەکانی چینی کرێکار و دواتر له ساڵی ١٨٧٢ زیادکردنی ئەم خاڵانەش تێدا دەبێته بڕیار، که بەزۆرینەی دەنگ و چەند دەنگێکی ناڕازی و دەنگی هەڵپەساردوو(٢٩بەرامبەر بە٥ و ٨).

لەم بڕیارەدا ئەم بنەمایانه تەئکید لێکراوە:

- لەخەبات دژی دەسەڵاتی هاوبەشی چینه موڵکدارەکان(سەرمایەداران و خاوەن زەویەکان) کرێکاران ناتوانن وەک چینێک چالاکی بنوێنن تا خۆیان وەک حزبێکی جیاواز و دژ به هەموو چینه موڵکدارەکان ڕێک نەخەن.
- حزب بۆ یەکگرتوو کردنی ئەو خەباته ئابوریەیه که کرێکاران خۆیان دەستیان پێکردوە و لەهەمان کاتدا بۆ بەهێزکردنی ئەم خەباتەیه دژی دەسەڵاتی سیاسی سەرمایەداران و خاوەن موڵکەکان."[79]

ئەوەی لێرەدا هاتووە هەمان بنەمایه که مانیفیستی کۆمۆنیست ڕایگەیاندبوو که "کۆمۆنیستەکان حزبێکی جیاواز لەبەرامبەر حزبەکانی چینی کرێکار دروست ناکەن، یان کۆمەڵێک بنەمای سیکتاریستی تایبەت به خۆیان دانانێن که بزوتنەوەی کرێکاران لەو شکڵ و قاڵبه بدات". [80]

ئەم هەنگاوە بۆ دامەزراندنی حزبه سیاسیەکانی چینی کرێکار وەک ئاستێک له گەشەی سیاسی بزوتنەوەی کرێکاریی هاته ئارا، وەک بەرئەنجامی کاریگەری ئینتەرناسیونالی یەکەم لەسەر ئەم بزوتنەوەیە، نەک تەنیا له ئەورووپا، بەڵکو له ڕوسیا و ئەمریکاشدا، حزبی سیاسی کرێکاران لەسەر ئەم بنەمایانه دامەزرا.

---

[78] **مارکس، ئەنتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٤**

https://www.marxists.org/history/international/iwma/documents/1864/rules.htm

[79] **مارکس، بڕیارنامەی ئەنتەرناسیونال ،** ١٨٧٢

https://www.marxists.org/archive/marx/iwma/documents/1872/hague-conference/resolutions.htm2

[80] **مارکس و ئەنگلس، مانیفیستی کۆمۆنیست**

https://www.marxists.org/kurdi/marx/babetekan/marx_1848_manifesti_komonist.pdf

لە نێو سۆشیال دیموکراتیدا جیاوازی سەبارەت بە فۆرم و ناوەرۆکی کاری حزب هاتەئارا، کە هەرکامەیان بە جۆرێک لایان دا لەو بنەمایانەی ئینتەرناسیونالی یەکەم کە بۆ پێویستی حزبی سیاسی دانابو بوو .
فۆرمی یەکەم باسی لە ڕێکخراوەی فراوانی جەماوەری سیاسی دەکرد، کە بەشداری کاری پەرلەمانی و ڕۆژنامەگەری و کاری جەماوەری سەندیکایی دەکرد، بەڵام لەسەر شۆڕش و گۆڕینی سیستمی سیاسی خۆی لادەدا. هەروەک ئەنگلس لە ڕەخنە لەبەرنامەی ئیرفۆرتدا ئاماژەی بە مەترسی ئەم "ئۆپۆرتونیزم"ە کرد، کە لە قاڵبی پەرلەمانتاریزمێکی بێ دەسەڵاتدا دەیەوێ ئامانجی سیاسی بزوتنەوەکە بەرتەسک بکاتەوە.[81]

لە بەشەکانی پێشودا بە درێژی باسمان کرد کە چۆن مەیلێکی ئۆپۆرتونیستی و ریفۆرمیستی بنەماکانی ئینتەرناسیونالی کرێکارانی گۆڕی سەبارەت بە ناوەرۆکی کاری حزب و دواتر چۆن حزبە سۆشیال دیموکراتەکان بوونە بەشێک لە مۆدێلی سەرمایەداری دەوڵەتی و پەرلەمانی بورژوازی، کە چیتر بەرنامەی شۆڕشی سۆشیالیستیان لەدەستور و بەرنامەیاندا نەما. لەم بەشەدا باسی چۆنیەتی گۆڕینی ئەم بنەمایانە لە لایەن بەلشەفیزمەوە دەکەین.

لادانی بەلشەفی لە بنەماکانی ئینتەرناسیونال بریتیە لە پێناسی حزب وەک بەشێکی تایبەت لە چینی کرێکار، کە خەتێکی سیاسی و بەرنامەیەکی دیاریکراوی هەیە، نەک حزبی هەموو چینی کرێکار.
ئەم پرۆسەی گۆڕانە لای بەلشەفیزم ئاڵوزترە لە چاو گۆڕانی سۆشیال دیموکراتیدا. چونکە؛
یەکەم، لەڕوسیادا دەورانی شۆڕشی دیموکراتی بورژوازی بوو و وە چینی کرێکار بەشێک لە هێزی ئەو گۆڕانکاریە شۆڕشگێرانە بوو و بەمەش زەمینەی دروستکرد بۆ ئەوەی بەلشەفیزم وەک باڵێکی شۆڕشگێڕ خۆی لە مەیلی ڕیفۆرمیستی سۆشیال دیموکراتی و مەنشەفیک جیابکاتەوە و ئەم جیاکردنەوەیەش وەک پێداویستی شۆڕش لەقەڵەم بدرێ.

---

[81] **ئەنگلس ، ڕەخنە لە بەرنامەی ئیرفۆرت، بە زمانی ئینگلیزی**
https://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1891/06/29.htm

دووەم، هەڵوێست بەرامبەر بە شەڕی جیهانیی یەکەم بووە مەسەلەیەک کە چینی کرێکار و بزوتنەوەی سۆشیال دیموکراتی شەق کرد و دیسانەوە جیابوونەوەی بەلشەفیزمی کردە واقعیەتێکی سیاسی.

سێیەم، بەلشەفیزم تا کاتی گرتنی دەسەڵات وەک حزبێکی نهێنی و نیمچە نهێنی کاری دەکرد کە هەموو کارەکتەرەکانی وەک سۆشیال دیموکراتەکانی ناو دەسەڵات و پەرلەمان دەرنەکەوتبوو و وە هەمیشە لەبەرەی ئۆپۆزسیۆندا بوو.

سەرەڕای ئەم ئاڵۆزیەش بەڵام مۆدێلی بەلشەفی زوو کەوتە بەر ڕەخنەی ترۆتسکی[82] و ڕۆزا لۆکمسبۆرگ[83]وە، وەک فۆرمێکی حزبی جیاواز لە سۆشیال دیموکراتی و کۆمۆنیستی سەرەتای سەدەی بیست باسی لێوەکراوە. بەڵام لە کاتی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا زیاتر حزب، وەک ئەم "ڕۆحی دەوڵەتی بەلشەفی"، جیاوازی سەرەکی خۆی لە بنەماکانی ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاریی نیشان دەدا، کە لێرەدا دێینە سەر باسکردنی.

لیۆن ترۆتسکی لە ساڵی ١٩٠٤دا لە ڕەخنەی لەم مۆدیلەی حزبی بەلشەفیدا لە کتێبی "ئەرکە سیاسیەکانی ئێمە"دا دەڵێ" ئەم شێوازە لە سیاسەتی ناوخۆی حزبدا بە دۆخێک کۆتایی دێت کە ڕابەری حزب جێگای حزب و دواتر کۆمیتەی ناوەندی جێگای ڕابەری دەگرێ و سەرئەنجام یەک دیکتاتۆر جێگای کۆمیتەی ناوەندی دەگرێت و دۆخێک دروست دەبێ کە کۆمیتە حزبیەکان بەبێ بەشداری جەماوەری خەڵک هەمیشە سیاسەتەکانی خۆیان دەگۆڕن." [84]

ئەم سەنترالیزمە بە تێۆری جێنشینی حزب و نوێنەرایەتی چینی کرێکار دەگات کە لەخوارەوە باسی دەکەین. بەڵام هەر لەم دەورەیەدا ڕۆزا لۆکسمبۆرگ ڕەخنەی لەلایەنێکی تری بەلشەفیزم گرت کە پەیوەست بوو بە دیسپلینی ناو حزب . بەلشەفیزم

---

[82] ترۆتسکی ، کتێبی "ئەرکە سیاسیەکانی ئێمە"
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1904/tasks/ch04.htm

[83] ڕۆزا لۆکسمبۆرگ، پرسیارە ڕێکخراوەییەکان
https://marxists.catbull.com/archive/luxemburg/1904/questions-rsd/ch01.htm

[84] ئارنست ماندل، سەبارەت بە خۆڕێکخراوەیی چینی کرێکار و حزبی پێشڕەو،
https://www.marxists.org/farsi/archive/mandel/works/1990/khod-sazmandehi-hezb.htm

کاتێک حزب دەکاتە نوخبەیەکی ناو چینی کرێکار ئەوا پێویستی بە زاڵکردنی جۆرێک لە دیسپلینیش دەبێ کە جیاوازە لەو خۆدیسپلینەی کە چینی کرێکار لە خەباتی چینایەتیدا نیشانی دەدا.

ڕۆزا لۆکسمبۆرگ کە هەر لە ساڵی ١٩٠٤ەوە ڕەخنەی لەم مۆدیلە بەلشەفیە گرت کە حزبی کرێکاری دەبێ پەیرەو لە "دیسپلینی کوێرانە و سەربازی بکا" . لە بەرامبەر ئەم تیۆریەی حزبی لینیدا لە کتێبی " چەند پرسیارێک سەبارەت بە ڕێکخستن لە سۆشیال دیموکراسی ڕوسیا "دا دەڵێ "ئەو دیسپلینەی لینین لە خەیاڵیدایە بەسەر کرێکاراندا دەسەپێنرێ نەک لەلایەن کارگەوە، بەڵکو لە ڕێگەی سەربازی و بیرۆکراتیەتی دەوڵەتی ئێستاوە لەلایەن هەموو میکانیزمی دەوڵەتی مەرکەزیی بۆرژوازیەوە. ئایا چ هاوبەشیەک هەیە لە نێوان گوێڕایەڵی ڕێکخراو لەسەر چینی چەوساوە و خود دیسپلینی و ڕێکخستنی خەباتی چینایەتی بۆ ڕزگاری؟ خود دیسپلینی سۆشیال دیموکراتی تەنیا جێگاگرتنەوەی دەسەڵاتی فەرمانڕەوا بورژوازیەکان نیە بە دەسەڵاتی کۆمیتەی ناوەندی سۆشیالسیتی. چینی کرێکار هەست کردن بە دیسپلینی نوێ بەدەست دەهێنێ، خود دیسپلینێکی ئازادانەی سۆشیال دیموکراسی، نەک لە ئەنجامی سەپاندنی دیسپلینێک لەلایەن دەوڵەتی سەرمایەداریەوە، بەڵکو بە لەڕەگ هەڵکێشانی ئەم دیسپلینەی سەرمایەداری، ئەو خووە کۆنەی کە بەگوێڕایەڵی و ملکەچ کردنەوە گرتوویەتی[85].

ئەم سەنترالیزم و دیسپلینە لەلای بەلشەفیزم کاتێک تێدەگەین کە تیۆری جێنشینی لای لینین بەکامڵی دەخرێتە ڕوو لەکاتی دەسەڵاتدا.
لینین لە کتێبی "نەخۆشی چەپڕەوی منداڵانە لە کۆمۆنیزمدا دەڵێ "هەموو کەسێک دەزانێ کە جەماوەر دابەش دەبێ بەسەر چینەکاندا، وە دژایەتی جەماوەر بە چینەکان نامومکینە تەنیا بە دژایەتی زۆربەی زۆر نەبێ، بەبێ دابەشکردنی بەپێی سیستمی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتی، بەو توێژانەی کە جێگایەکی تایبەت لە بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتیدا دەگرن، وە چینەکان بە شێوەیەکی ئاسایی، لەزۆربەی کاتەکاندا، لانی کەم لە وڵاتە مۆدێرنە هاوچەرخەکاندا، حزبەکان پێشڕەویان دەکەن، وە حزبە

[85] ڕۆزا لوکمسبورگ، پرسیارە ڕیکخراوەییەکانی سۆشیال دیموکرارت ڕوسیا، بەزمانی ئینگلیزی :**Rosa Luxemburg**
Organizational Questions of the Russian Social Democracy
https://marxists.catbull.com/archive/luxemburg/1904/questions-rsd/ch01.htm

سیاسیەکان، بە شێوەیەکی گشتی، چەند گروپێکی تەقریبەن جێگیر لە کەسانی زۆر ناسراو و بە نفوز و بە تەجروبەوە دەبرێنە پێش، کە پێیان دەڵێن سەرکردەکان. ئەمانە هەمووی سەرەتا ئەبجەدیەکانە، ئەمانە زۆر سادە و ڕۆشنن."[86]

لێرەوە لینین بەو ئەنجامگیریە دەگا کە؛ "دیکتاتۆریەتی حزب یان دیکتاتۆریەتی چینەکە؟ و دیکتاتۆریەتی حزبی سەرکردەکان یان دیکتاتۆریەتی حزبی جەماوەر؟ " هیچ جیاوازیەکی نیە، وە بە جیاوازی دانان لە نێوان ئەمانەدا دەڵی؛ " ئەمە تێکەڵوپێکەڵی فکریە."[87]

لەوەڵامی سپارتاکیستەکانی ئەڵمانیا و ڕۆزا لۆکسمبورگدا کە ڕەخنە لەم تێڕوانینە دەگرن ، لینین دەڵێ "ئەم پرسیارە دێتە خەیاڵ : کێ دەبێ بە دیکتاتۆریەت هەڵبسێ ؛ حزبی کۆمۆنیست یان چینی کرێکار..ئایا دەبێ بەشێوەیەکی مەبدەئی کاربکەین بۆ دیکتاتۆریەتی حزبی کۆمۆنیست یان دیکتاتۆریەتی چینی کرێکار."[88]

بەپێی تیورێکەی سەرەوەی لینین کۆمەڵگە دابەش بووە بەسەر چینەکاندا و چینەکانیش بەسەر حزبەکاندا و حزبەکانیش بەسەر گروپێکی سەرکردەی نەگۆڕدا. هەربۆیە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا واتە دیکتاتۆریەتی حزب و دیکتاتۆریەتی کۆمیتەی ناوەندی و دواتریش دیکتاتۆریەتی سکرتێر و لیدەری حزب. ئەمە تیۆری جێنشینی لینینە، حزبی کۆمۆنیست جێنشین و نوێنەری چینی کرێکارە. هەربۆیە دیکتاتۆریەت و بڕیار وسیاسەتەکانی حزبی کۆمۆنیست واتە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و بەشداری سیاسی و بڕیاری ئەو چینە.

لێرەوە جیاوازی نێوان بنەماکانی ئینتەرناسیونالی کرێکاران لەگەڵ ئەم تیۆری جێ نشینیەی حزبی بەلشەفیدا ڕۆشن دەبێتەوە. ئیتر حزب نەک هەموو چینی کرێکاری ڕێکخراو نیە، بەڵکو جێگر و نوێنەری ئەوە، وە دیکتاتۆریەتی ئەم بەشە کۆمۆنیستەش

---

[86] **لینین ، نەخۆشی چەپرەوی مناڵانە لە کۆمۆنیزمدا**https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1920-lwc/05.htm

[87] **هەمان سەرچاوە**

[88] **لینین ، نەخۆشی چەپرەوی منالانە لە کۆمۆنیزمدا** https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1920-lwc/05.htm

هەمان دیکتاتۆریەتی چینەکەیە. واتە مۆدیلی دەوڵەت بریتیە لە مۆدێلی دەوڵەتێکی تاک حزبی، کە لە جێگای چینی کرێکار حوکم دەکا و ئەم دەستەی حوکمڕانەش جێگیرن و بەپێی سەنترالیزمێک کاردەکەن کە دەسەڵاتی نوخبە و تاکە کەسی سەرکردە دەکاتە مۆدیلی حوکمڕانی و سیستمی سیاسی.

بۆ ئەوەی پێویستی سەرهەڵدانی ئەم جۆرە لە تیۆری حزبی سیاسی بناسین، پێویستە بچینە سەر لێکدانەوە لە مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و کارکردی ئەم حزبە لەکاتی دەسەڵاتدا لە بواری سیاسی و ئابوریدا. لێرەوە دەزانین بۆچی فۆرمی بەلشەفی بەرەو بیرۆکراتیزم و جێبەجێکردنی بەرنامەی سەرمایەداری دەوڵەتی چوو؟ وە دەزانین کە چۆن بنەما و کارەکتەرە سێکتاریستیەکانی بەلشەفی چۆن بوونە ڕۆحی دەوڵەتێکی تاک حزبی و دیکتاتۆری نوخبە و تاکەکەسی، وە بوون بە بنەمای پەیڕەوکردن لە بەرنامەی موڵکایەتی دەوڵەتی و سەرمایەداری دەوڵەتی؟

بەلآم پێش ئەوە گرنگە شرۆڤەیەکی ئەم بۆچوونەی لینین لەسەر حزب بکەین و بزانین ئەم بەلشەفیزمە چ جیاوازیەکی ڕیشەیی لەگەڵ حزبی کرێکاریدا هەیە.
بنەمای یەکەم کە بەلشەفیزم گۆڕی ئەوەبوو، کە چیتر حزب بریتی نەبوو لە هەموو چینی کرێکار و خەباتی سەرجەم ئەم چینەشی لەخۆدا ڕەنگ نەدەدایەوە، بەڵکو تەنیا ئەو مەیل و بەشەی لە کرێکاران نیشان دەدا کە بەدەوری بەرنامەیەکی حزبیدا کۆبوبوونەوە و پەیڕەویان لەیەک ناوەند و دەستەیەک لە ڕابەران دەکرد. ئەمە بەتەواوەتی پێچەوانەی ئەو بنەمایە بوو کە مانیفیستی کۆمۆنیست ڕایگەیاندبوو کە "کۆمۆنیستەکان حزبێکی جیاواز لەبەرامبەر حزبەکانی چینی کرێکار دروست ناکەن، یان کۆمەڵێک بنەمای سیکتاریستی تایبەت بە خۆیان دانانێن کە بزوتنەوەی کرێکاران لەو شکڵ و قاڵبە بدات".

بەتایبەتیش لەگەڵ ئەو بنەمایەی ئینتەرناسیونالی یەکەمدا ناکۆک بوو کە لەسەرەوە ئاماژەمان پێکرد و دەڵێ "ئەبێ هەڵەکانی دابەشبوونی پێشووی نێوبزوتنەوەی کرێکاری دووبارە نەکرێنەوە و داوای یەکگرتنی خێرای هەموو بەشە دابڕاوەکانی بزوتنەوەی کرێکاری بکرێ." بەلشەفیزم ئەم هەڵەیەی دووبارە کردەوە بەوەی حزبی تەنیا وەک بەشێک و گروپێکی دیاریکراو کە خاوەن بەرنامەیەکی دیاریکراوە دەناساند، وە مامەڵەی حزبی وەک یەکگرتنی هەموو بەشەکانی بزوتنەوەی کرێکاریی نەدەکرد. بەپێچەوانەی بڕیارنامەکەی ١٨٧١ی ئینتەرناسیونال کە " حزب بۆ

یەکگرتوو کردنی هەموو چینە موڵکدارەکان و سەرمایەدارانە" و " بۆ یەکگرتوو کردنی خەباتی ئابوری و سیاسی هەموو چینەکەیە دژی سەرمایەداران و حکومەتەکەیان."

بابزانین ئەم جیاوازیانەی بەلشەفیزم لەگەڵ ئینتەرناسیونالی کرێکاران و مارکسدا لە کوێوە سەرچاوەی گرتووە؟
ئەم لێکدانەوەی لینین لە حزب لە زانستیکەوە سەرچاوەی گرتووە کە بۆ ڕۆشنکردنەوەی پێویستی و چۆنیەتی کاری حزبی بورژوازی لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا ڕاستە، نەک بۆ حزبێکی کرێکاری، کە فەلسەفە وبنەماکانی بوون و کارکردنی پێچەوانەی حزبێکی بورژوازیە. بابزانین ئەم پێناسە لینینیە بۆ حزب کە بریتیە لە پلەکانی "جەماوەر- چین- حزب – سەرکردە" ، یان ئەوەی" چینەکە حزبە و حزبیش سەرکردەیە" ، بۆچی لای چینی کرێکار "ئەلف و بایەکی" جیاوازە؟
حزبی بورژوازی، کە نوێنەری توێژێکە لە چینی بورژوازی، دەتوانی ئەم پێناسەیەی بۆ بکەی و پێی بڵێی کە گروپێکی تەقریبەن جێگرن. چونکە حزبە جۆراوجۆرە بورژوازیەکان بەرئەنجامی ململانێی توێژەکانی سەرمایەن کە لە نێو ئەم چینەدا بەهۆی چڕ بوونەوەی کەڵەکەی سەرمایەوە بەرژوەندی جیاواز و دژ بەیەکیان هەیە. چینی بورژوازی لەسەر بنەمای کەڵەکەی سەرمایە و پاراستنی سیستمی سەرمایەداری پەیوەندیەکانی ناوخۆی چینەکە ڕێک دەخا. بێگومان ئەم پەیوەندیانە لە ناکۆکیەکی بەردەوامی نیوان توێژەکانی سەرمایەدایە، کە پرۆسەی چڕ بوونەوەی سەرمایە لەدەستی کەمایەتیەکی چینەکەدا، واتە سەرکردەکان، وە تێکشکانی بەرەبەرەی سەرمایەدارە بچوکەکان وەک یاسایەک چارەنووسی هەموو ململانێ فکری و سیاسی و ئابوریەکانی نێو ئەم چینە دیاری دەکا.

هەربۆیە ئەگەر چی بە گشتی هەموو ئەم حزبە بورژوازیانە پارێزەری سیستمی سەرمایەداری و کۆیلایەتی هێزی کاری کرێکارانن، بەڵام ئەم حزبانە لەنێوخۆیاندا هەندێ جار دەچنە شەڕی سەروماڵی لەگەڵ یەکتردا.

لەنیو چینی کرێکاردا یاسای کەڵەکەی سەرمایە و قازانج دەور ناگێڕێ لە ڕێکخستنی ناوخۆیی ئەم چینەدا، بەڵکو بە پێچەوانەوە یاسایەک کە پەیوەندی ناوخۆی کۆمەڵایەتی چینی کرێکار دیاری دەکا بریتیە لە خەبات و هاوپشتی چینایەتی نێوان هەموو کرێکاران بۆ گۆڕینی سیستمی ململانێی سەرمایەداری. ئەمەش پێویستی بە یەکڕیزی

و کاری هەرەوەزی و پێکەوەیی هەموو چینی کرێکارە. لێرەوە جیاوازی بنەڕەتی لە شێوەی حزب و کاری حزبی لای کرێکاران دروست دەکا کە جیاوازە لە حزبی بورژوازی. هیچ بەرژەوەندیەکی جیاوازی ئابوری و ململانێیەک لە نێو کرێکاراندا نیە لەسەر چۆنیەتی دەستگرتن بەسەر کار و بەرهەم و سامانی کەسانی تردا تا پێویست بە پێشبڕکێ و شەڕی سیاسی و سەربازی بکا. هەربۆیە دروستبوونی "حزب و سێکتە جێگیرەکان و سەرکردە نەگۆڕەکان" یاسای زاڵ بەسەر گەشەی سیاسی خەباتی چینایەتی کرێکاراندا نیە. هیچ ئەنجامگیریەکی لەم جۆرە کە ، "چینەکە حزبە و حزبیش سەرکردەیە"، بەو چەشنەی لای بورژوازی یاسایەکی سادەیە لای چینی کرێکار ناتوانێ سازگاربێ، مەگەر ئەوەی ئەم حزبە کرێکاریە ببێتە حزبێکی بیرۆکراتی و لەکاتی بەدەسەڵات گەیشتنیشیدا بگۆڕێ بۆ حزبێکی بورژوازی کەمینە.

بەپێچەوانەوە کرێکاران لەناو یەکتردا بەرژەوەندیان لە یەکگرتوو بون و نەهێشتنی ناکۆکیەکاندایە، لەبەرئەوەی ڕێگەیان لێدەگرێ وەک هێزێک بتوانن چەوسێنەران لەدەسەڵات بخەن. ئەمە باسی ڕزگاربوونی چینێکە بە هەموو پێکهاتە و بەشەکانی و دابەش بوونی بەسەر ولات و نەتەوە جیاکاندا. چینێک کە کۆمەڵگەیەکی نوێ بۆ ئینسان دروست دەکا نەک بۆ چین و دەستەیەکی دیاریکراو. لێرەدا هیچ باسێک لە ڕەوتێکی سیاسی و فکری نیە کە بەهۆی ئایدیۆلۆژیەکەیەوە دەتوانێ کۆمەڵگە بگۆڕێ و یان ئیمتیازی دروستکردنی دەوڵەتی بدرێ بە کۆمۆنیستەکان لەبەرئەوەی لەباری تیۆریەوە دەربڕی هەلومەرجی ڕزگاریی چینی کرێکارن.

هەربۆیە بەپێچەوانەی فۆرم و میکانیزمەکانی کاری حزبە سیاسیە بورژوازیەکانەوە حزبە کرێکاریەکان بریتی نین لە "چەند گروپێکی تەقریبەن جێگیر لە کەسانی زۆر ناسراو و بە نفوز و بە تەجروبەوە دەبرێنە پێش، کە پێیان دەڵێن سەرکردەکان."

گرامشی ئەمە زیاتر ڕوونەدەکاتەوە کە حزب و یەکێتی کرێکاری بریتین لە ڕێکخراوکردنی خواستی کۆلێکتیڤ و هاوبەشی چینی کرێکار، کە دەیانەوێ دنیای سەرمایەداری بگۆڕێ. ئەم خواستە هاوبەشە دروست نابێ ئەگەر جەماوەری ئەم چینە نەیەنە مەیدانی سیاسەتەوە. حزب ئەو ئامرازیە کە ئەم هاتنە مەیدانە ڕێک دەخا و چالاکی دەکا و جەماوەر ڕوناکبیر دەکا و ریفۆرمی مۆراڵی تیادا پێک دێنێ. بەڵام حزب نەک وەک توێژ و کاتیگۆریەکی کۆمەڵایەتی، بەڵکو وەک چینێک کە دەیەوێ دەوڵەتێک دروست بکا. چین حزب دروست دەکا ، وەحزبەکان شەخسیەتی دەوڵەت و حکومەت پێک دێنن. حزب "ڕۆحی دەوڵەتە". ئایا پرۆسەی ئەم دروستبوونەی حزب چۆنە؟

هەموو چینێک ڕۆشنبیرانی خۆی هەیە. ئەمانە دەربڕینێکن لە گەشەی ستراکتۆری چینەکەیان و نوێنەرایەتی بەردەوامبونێکی مێژوویی دەکەن. ئەم کاتیگۆری و توێژی ڕۆشنبیرەی چینی کرێکار بە شێوەیەکی مێژوویی دروست دەبن، لە ژێرکاریگەری گشتی لە کۆمەڵگەدا و بەپێی هەلومەرجی دروستبوون، ژیان و گەشەی چینەکەوە، تا ئەرکی خۆیان نەک تەنیا لە بواری ئابوری، بەڵکو لە مەیدانی کۆمەڵایەتی و سیاسیشدا جێبەجێ بکەن، بەتایبەت لەوەڵامدانەوە بە مەسەلە ئاڵوزەکانی دەسەڵات پەیداکردنی چینەکە.

لەدرێژەی ئەم باسەدا کە چۆن گروپە جیاوازەکان دروست دەبن ؟ گرامشی دەڵێ؛ "دروستبوونی گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستیەکان لە ناو چینی کرێکاردا کێشەیەکی ئاڵۆزە لە بەرئەوەی کە فۆرمی جۆراوجۆر وەردەگرن کە لە مێژووی ڕاستەقینەی شکڵگرتنی توێژ و کاتیگۆری جیاوازی ڕوناکبیرانی ئەم چینەوە هاتوون.

بەڵام خۆجیاکردنەوەی ئەم گروپانە وەک سێکتی جیاجیا بەمانای زاڵبوونی"سێکتاریزمە کە خۆی ناسیاسی بوونە". ئەم گروپانە ناتوانن حزبی سیاسی چینی کرێکار دروست بکەن تالەم سێکتانە ڕزگاریان نەبێ. حزبی سیاسی کرێکاری پێویستە بریتی بێت لە کۆکردنەوەی هەموو هەوڵ و گروپ و بەرنامە پراتیکیەکانی سەرتاسەری چینەکەی دژ بە دەسەڵاتی سەرمایەداری. حزب خۆی ووشیاربونەوە و گەشەکردنی ئەم خواستە کۆلێکتیڤ و هاوبەشەیە لەناو ئەم چینە و توێژە ڕوناکبیرەیدا. ئەم حزبە کاتێ لە کۆمەڵگەدا دەردەکەوێ کە "لێکدانەوەیەک لەسەر ستراکتۆری کۆمەڵایەتی ئەو وڵاتە هەبێ و نوێنەرانی هەوڵی خەبەرکردنەوەی ئەو خواستە هاوبەشە هەبێ و لە شکستەکانی ڕابردووی بکۆڵێتەوە" . هەروەها "کاتێک ئەم حزبە دەبێتە پێویستیەکی مێژوویی کە هەلومەرج بۆ "سەرکەوتن"، و بۆ گەشەی بوونی بە دەسەڵاتی دەوڵەتی، لانی کەم لە پرۆسەی دروستبووندا بێت. وە ئەم دۆخە ڕێگە بە گۆڕان وئیڤۆلوشنی ئایندەی بدا و ئەم پێشکەوتنانە بەچاو ببینرێ".

تێگەیشتنی مارکس و ئەنگلس لەم تێگەیشتنە بەرتەسک و سیکتاریستیە جیاواز بووە کە تا ئێستا زاڵە بەسەر هەموو بەشانەی بەناوی مارکسیزم، لینینزم، ترۆتسکیزم، ماویزم و حیکمەتیزم و هتد لەسەدەی ٢٠و تائێستاش هەرلەو قاڵبانەدان. ئەوان کۆمۆنیزمیان وا لێکداوەتەوە کە "ئامانج و مەیلە گشتیەکانی چینی کرێکار لە دۆخی گشتی خۆیەوە سەر هەڵدەدا کە لەوێدا خۆی دەدۆزێتەوە. ئەم ئامانج و مەیلانە لە هەموو چینەکەدا پەیدا دەبێ، هەروەها بزوتنەوەکەی فۆرمی زۆر جۆراوجۆر لە سەریدا

ڕەنگ دەداتەوە، کەم تا زۆر خەیاڵی یاخود کەم تا زۆر پەیوەندیدار بەو هەلومەرجەوە کە چینەکەی تێدایە ". [89]

ئەمە زانستی ئاناتۆمی سیاسی چینی کرێکار و خەباتە چینایەتیەکەیەتی .

بە پێی ئەم زانستە حزبی کرێکاری سەرەڕای بەرنامە و ڕەوت و مەیلە جیاجیاکانی نێو چینی کرێکار دەتوانێ هەموو ئەم بەرنامە و مەیل و ڕابەرانە جۆراوجۆرانە لەیەک قاڵبی حزبیدا کۆبکاتەوە ، چونکە بنەمای پێویستی حزبی کرێکاری وەک ئینتەرناسیونالی کرێکاری دەڵێ " بۆ یەکگرتوو کردنی هەموو چینە کە دژی موڵکدارەکان و سەرمایەدارانە" و " بۆ یەکگرتوو کردنی خەباتی ئابوری و سیاسی هەموو چینەکەیە دژی سەرمایەداران و حکومەتەکەیان." کەواتە حزبی چینی کرێکار دەبێ هەموو ئەو گروپە سیاسی و ڕێکخراوە جەماوەریانەی کرێکاران لە گشتیکدا دژ بە چینی بورژوازی و حکومەتەکەی کۆبکاتەوە لەبەرئەوەی کە "ئامانجی کۆتایی خەباتی سیاسی چینی کرێکار ڕزگاریی ئابوری کرێکارانە و هەموو بزوتنەوەیەکی سیاسی تەنیا دەبێ وەک وەسیلە چاوی لێ بکرێ"[90]

حزبی کرێکاری وەک ئەم ئامڕازە سیاسیە خۆی لەسەر بنەمای ململانێی مەیلەکان دروست نەبووە و ئامانجی یەکلاکردنەوەی ململانێی نێو چینی کرێکار نیە، وەک لە حزبی بورژوازیدا وایە. بەپێچەوانەوە حزب لێرەدا ئەرکی نەهێشتنی ئەو ناکۆکیانەی نێو چینی کرێکار و یەکگرتوو کردنی سەرجەم چینەکەیە و دواتریش کۆتایی هێنان بە خودی پێویستی حزب و دەسەڵاتی سیاسی حزبە لە کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستیدا.

کێشەی بەلشەفیزم لەگەڵ ئەم بنەمایانەی ئینتەرناسیونالی کرێکاریدا لەوەشدایە کە ئەم فۆرمە بەلشەفیە لە حزب، تەنیا یەک بەش و زیاتریش نوخبەیەک لە ڕۆشنبیران بە خاوەنی حزب دەزانێ، کە بە بەرنامەیەک و هێڵێکی سیاسی خۆی لە باقی چینەکە جیادەکاتەوە. ئەم جیابونەوەیە بە مانای هێشتنەوەی حزبە وەک کەمایەتیەک و ئەم سێکتەش دواتر لەناو خودی حزبیشدا بەردەوام ڕوو لە چڕ بوونەوە لە دەستەیەکی هەڵبژێردراودا دەکا کە میکانیزمەکانی مانەوەی ئەم دەستەیە مسۆگەر دەکا. هەربۆیە

---

[89] گرامشی ، پەراوەکانی زیندان، سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا
http://www.asokamal.com/index/?p=1577

[90] مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٤، بە زمانی ئینگلیزی The International Workingmen's Association 1864General Rules, October 1864
https://www.marxists.org/.../in.../iwma/documents/1864/rules.htm

لای لینین حزب لەکۆتاییدا بریتیە لە " گروپێکی تەقریبەن جێگیر لە کەسانی زۆر ناسراو و بە نفوز و بە تەجروبەوە دەبرێنە پێش، کە پێیان دەڵێن سەرکردەکان" نەک لە هەموو چینی کرێکار کە دەیەوێ کۆمەڵگەیەکی دوور لەدەسەڵاتی سیاسی کەمایەتی و نوخبە دامەزرێنێ.

هەربۆیە حزبی کەمایەتی بۆ حوکم کردن بەسەر چینی کرێکار و کۆمەڵگەدا بەناچاری فۆرمێکی بیرۆکراتیش لەگەڵ خۆیدا دەهێنێ .
بیرۆکراتیزم حوکمی کەمایەتیە لە بنەڕەتدا و نیشانەی جیابونەوەی حزبە لە سەرجەم چینەکە. لە کاتێکدا حزب جێگای چینی کرێکار دەگرێتەوە و سەرکردەش جێگای حزب دەگرێتەوە، ئیتر حزب و سەرکردە وەک کەمایەتیەک حوکمی چینەکە دەکەن بەناوی نوێنەرایەتیەوە، ئەمە لە کۆتاییدا دەوڵەتێکی بیرۆکراتی و دیکتاتۆری فەردیش بەر هەم دەهێنێ.

هەربۆیە بیرۆکراتیزم لە دەوڵەتی سۆڤیەتدا بەرهەمی ڕاستەوخۆی سیاسەتی ئابوری نەبوە، وەک مەنسور حیکمەت باسی دەکا [91]،بەڵکو بەرهەمی مۆدیلی سیاسی سۆشیالیزمی دەوڵەتی کە بەلشەفیزم نوێنەرایەتی دەکا و لەسەرەتاوە لە هەناوی حزبدا بووە و دواتر کە ئەم ڕۆحی دەوڵەتە دەبێتە دەوڵەتی بەلشەفی یەکسەر نیشانەکانی دەبینین.

هاوکات ئەم مۆدێلە لە حزبی کەمایەتی بە ناچاری سێکتاریستە و نوێنەری گروپێک و خەتێکە نەک هەموو چینەکە. مانەوەی ئەم توخمی سیکتاریزمە لە بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا خۆی نیشانەی ڕەنگدانەوەی نەبوونی ئەو وشیاریە چینایەتیەیە سەبارەت بە خواستی هاوبەشی کرێکاران، وە هەروەها بەمانای نەبوونی دۆخی سەرکەوتنە و دروستنەبوونی ئەو فشارەیە کە حزب دەکاتە پێویستی مێژوویی.

سێکتاریزم ڕوو لە مەحفەلیزم و گروپ چێتی دەکا و لە ناوخۆی حزب و لە ناو چینی کرێکاردا لەو قۆناغانەدا، کە بزوتنەوەکە توشی گۆڕانی هەلومەرجی دەرەوە دەبێ، ناتوانێ بەشێوەی فراکسێونی دەورەی ڕاگوزەر تێپەڕێنێ، تاکو دواتر لە

---

[91] مەنسوور حیکمەت هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت
http://hekmat.public-archive.net/

ڕێگەی یەکێتی ئیرادە و سەنترالیزمێکی دیموکراتیەوە سەرجەم ئاستەکانی حزب و بزوتنەوەی کرێکاری وەک بزوتنەوەیەکی سەراسەری و یەکپارچە کۆبکاتەوە. بەگشتی کاتێک ئەم جیابوونەوە سێکتاریستیانە دەبێ لە ناو چینێکدا پێویستە ئەو"بنەما و مەبدەئە دیاریکراوەکانە چاک بکرێ" کە زاڵن و دەبنە هۆی سەرهەڵدانی ئەم سێکتاریزمە.

لێرەوە جیاوازی نێوان خۆدیسپلینی ڕۆزا لۆکسمبۆرگ لەگەڵ دیسپلینی بیرۆکراتی لینین تێدەگەین.

ئەم حزبە سێکتاریستە نەک وەک " ڕێکخراوکردنی خواستی کۆلێکتیڤ و هاوبەشی چینی کرێکارە، کە دەیەوێ دنیای سەرمایەداری بگۆڕێ. " بەڵکو وەک توێژ و کاتیگۆریەکی کۆمەڵایەتی کە سێکتێکی تایبەت بە خۆی هەیە و دیسپلینێکی دیاریکراوی هەیە کاردەکا . خۆدیسپلینیەک کە کرێکار لە خەباتی چینایەتیەوە فێری دەبێ و پشت ئەستورە بە ئامانجی کۆمەڵایەتی گۆڕینی کۆمەڵگەی ئینسانی ، لەم حزبەدا جێگای نیە و لە جیاتی ئەو دیسپلینی کوێرانەی سەربازی جێگای دەگرێتەوە.

بیرۆکراتیەت لەگەڵ ئەم سێکتاریزمەدا دوانەن و تەواوکەری یەکترن. کاتێک سێکتاریزم دەبێتە قاڵبی حزب و بزوتنەوەیەک ئەوا میکانیزمی کارکردنی ئەم حزب و گروپە بیرۆکراتیانە دەبێ. کێشانی ئەو سنورانەی کە حزب و گروپەکە خۆیان لە یەکتری پێ جیادەکەنەوە دەبێتە شێوازی جیابونەوەی ئەم گروپی ڕۆشنبیرانە لە چینەکەش. لەم حاڵەتەدا کە لیدەرەکان و جەماوەر هاوئاهەنگ نابن ئەوا "ڕابەرەکان" توشی شەلەل دەبن و حاشیەیی دەبن. "لە نەبوونی پەیوەندی ئۆرگانی لە نێوان ڕوناکبیران و جەماوەری کرێکاراندا یان کورتکردنەوەی ئەم پەیوەندیە بۆ پەیوەندی بیرۆکراتی "ڕابەری" بە "ئەندامانەوە"، ئەم ڕوناکبیر و ڕابەرانە دەبنە تاقم و دەستەیەک کە خۆیان بە "سەربەخۆ" لە چین دەزانن و خۆیان "بەدەوڵەت" دەزانن. هەربۆیە توشی کاردۆنیزم دێن، واتە هەوڵنەدانی لیدەر بۆ قەناعەت پێکردنی ئەو کەسانەی لیدەریان دەکا و داوای دیسپلین و ملکەچیان لێ دەکات بەبێ نیشاندانی عەقلانیەت. لە کاتێکدا لە حزبی کرێکاریدا ئەبێ لە گروپی لیدەری بپرسرێتەوە، نەک ملکەچی بێت. ئەمە جیاوازی فەلسەفەی حزبی کرێکاریە لە حزبی بورژوازی کە سەرەوە خزمەت دەکا نەک سەروەر بێت.

 لە کتێبی "میری مۆدێرن"دا گرامشی، باسی سەنترالیزمی دیموکراتیک وەک پێچەوانەی سەنترالیزمی بیرۆکراتیک دەکا. ئەو باسی پەیوەندی "ئۆرگانیکی" بەشەکانی حزب دەکا، نەک دابەشکردنی پۆستەکانی ڕابەری و ئەندام و ملکەچی خوارەوە بۆسەرەوە. سەنترالیزم لە بزوتنەوەی کرێکاریدا "مانای جێگیرکردنی بەردەوامیە لە ڕێکخراوکردنی بزوتنەوە ڕاستەقینەکەدا، وەک یەک بوونی ئەو هێزەی خوارەوەیە لەگەڵ بڕیارەکان کە لە سەرەوەیە، بەشداری بەردەوامی ئەو توخمانەیە کە لە خوار پلەدارەکانەوە دێن و بەرزکردنەوەی ئەم توخمانەی خوارەوەیە لە چوارچێوەی دەزگای لیدەرشیپی کە زەمانەتی بەردەوامی و کۆکردنەوەی ڕێکوپێکی تەجروبەکان دەکا". ئەمە نمونەی "ڕۆحی دەوڵەت"ی کاتی کرێکارانە کە لە حزبی کرێکاریدا خۆی وەکو ئەنتی تێزی حزبی بیرۆکراتی بورژوازی نیشان دەدا ، پێمان دەڵێ کە چۆن چینی کرێکار لە ئێستاوە لە قوتابخانەی حزبدا خۆی ڕادەهێنێ لەسەر دژایەتی بیرۆکراتی "فەرمانبەرانی دەوڵەت" و هەڵوەشانەوەی حزب و دەوڵەت و بیرۆکراتیەتەکەی.

 دواتر لە پراتیکی حزبی بەلشەفی لەکاتی دەسەڵاتدا ئەم ڕاستیە دەبینین کە "دەرکەوتنی بیروکراتی نیشانەی پڕبوونی گروپی لیدەرە کە دەبێتە هێزێکی محافەزەکار و داخراو کە لەدایک بوونی هێزی ئۆپۆزسیۆن دەخنکێنێ، هەرچەند ئەو هێزانە هاوئاهەنگیش بن لەگەڵ بەرژەوەندیە سەرەکیە زاڵەکانیشدا." هەربۆیە گرامشی بیروکراتیەت وەک خەتەرترین پەیوەندی شاراوە باس دەکا و وەک هوبسبام دەڵێ "گرامشی ئاگاداربووە لە خەتەری بیرۆکراتی و مەرکەزیەتی بیرۆکراتی و دژی گەشەی ستالینی بووە لە سۆڤیەتدا و ئەمە کێشەی لە زینداندا بۆ دروست کردووە. ئەمە هەمان ئەو هوشداریانەیە کە مارکس دەیدات کاتێک دەڵێت "چینی کرێکار دەبێ خۆی لە نوێنەرانەکانی و فەرمانبەرەکانی بپارێزێ" و فێرمان دەکا کە حزب و سیاسەت ئامڕازن بەدەست چینی کرێکارەوە بۆ ئامانجی کۆتایی هێنان بە چەوسانەوەی سەرمایەداری و جیاوازی چینایەتی و هەرکات ئەم ئامڕازانە پیرۆزکران ئەوا بزانن کە ئامانجەکە لە پیرۆزی کەوتووە.

 بەڕۆشن بوونەوەی ئەم گۆڕانکاریانەی بەلشەفیزم بەسەر مۆدیلی حزبی کرێکاری جێگا مەبەستی ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاراندا هێنای ئەوەمان بۆ دەردەکەوێ کە کێشەی مۆدیلی بەلشەفی، تەنیا ستالین نیە، وەک ترۆتسکی و تۆنی کلێف دەڵێن، یان "نەبوونی بەرنامەی ئابوری نیە" وەک مەنسور حیکمەت دەڵێ، بەڵکو مۆدیلی ئەو

سۆشیالیزمە دەوڵەتیە یە کە خۆی لە حزب و دەوڵەت و ئابوریدا وەک پاکێجێک نیشان دەدا. هەربۆیە وەک لەسەرەتاوە ووتمان پێویستە بچینە سەر لێکدانەوە لە مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و کارکردی ئەم مۆدێلی بەلشەفی لەکاتی دەسەڵاتدا لە بواری سیاسی و ئابوریدا و لێرەوە دەزانین بۆچی فۆرمی سۆشیالیزمی بەلشەفی بەرەو بیرۆکراتیزم و جێبەجێکردنی بەرنامەی سەرمایەداری دەوڵەتی چوو. کە لەبەشەکانی داهاتودا درێژە بە شرۆڤەی مۆدیلی سیاسی و ئابوری بەلشەفی دەدەین بۆ تێگەیشتن لە سەرجەم ڕەهەندەکانی ئەم مۆدیلەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی.

ئەوەی ئەنجامگیریی ئەم بەشەیە گەڕانەوەیە بۆ ئەو بنەمایەی ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاران لەسەر پیویستی بوونی حزبە کرێکاریەکان وەک حزبی هەموو چینەکە و کارکردنی ئەم حزبە بۆ یەکخستنی خەباتی سیاسی و ئابوری دژی سەرمایەداران و گرتنە دەستی دەسەڵاتی سیاسی لەلایەن هەموو چینی کرێکارەوە بۆ گەیشتن بە ڕزگاریی ئابوری و نەهێشتنی چینەکان و کۆمەڵگەی چینایەتی. ئەم مۆدێلە لە حزبی کرێکاری دەتوانێ وەڵامی ئەو هەموو دابەشکردن و جیابونەوانە و لەیەکتر دابڕانە بداتەوە کە ئێستا ڕیزەکانی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستەکان دەرگیرین و خستونیەتە پەراوێزی ململانێی سیاسی و کۆمەڵایەتی و خەباتی چینایەتی کرێکارانی لاوازکردوە.

بەتایبەت ئەم باسە لەم دەورانە شۆڕشگێرانەی جیهانی ئەمڕۆدا چارەنووسی ئەم بزوتنەوە شۆڕشگێڕانەی ئێستای دژی نیولیبرالیزم و سەرمایەداری گلۆباڵ دیاری دەکا بەوەی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی دەبنە هێزێکی کۆمەڵایەتی خاوەن هەژمونی سیاسی و حزبی کە وەک بەدیلی سەرمایەداری جارێکی تر هێزی چینایەتی خۆیان نمایش بکەن یان هێشتا درێژە بە مێژووی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی شکستخواردووی سەدەی ٢٠ و بەلشەفیزم دەدەین؟ ئەمە ئەو ڕەخنەیەیە کە دەبێ بەپراتیکی لە خۆمانی بگرین تا بتوانین لەم پاژنەی ئەکیلیز (ئەشیل) **Achilles heel** سێکتاریزم ڕزگاربین.[92]

[92] https://en.wikipedia.org/wiki/Achilles%27_heel

١٤

مۆدیلی سیاسی دەسەڵاتی بەلشەفیزم چیە؟
ناکۆکی نێوان دیکتاتۆریەتی حزب و هەموو دەسەڵات بۆ شوراکان

لە کاتی دەسەڵاتدا مۆدیلی حزب لەبواری پراتیکی چینایەتی و کۆمەڵایەتیدا بەتەواوی دەردەکەوێ. تیۆری جێنشینی حزب لە جێگای چینی کرێکار، کە لەلایەن لینین هێنرایە ئارا، لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا کاتێ بەلشەفیەکان دەسەڵاتیان گرت بەتەواوەتی جێبەجێ کرا. بە پێی ئەم تیۆریە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا بوو بە دیکتاتۆریەتی حزب، چونکە بەلای لینینەوە، حزب و چینەکە دوو شتی جیاواز نین، هەربۆیە جێنشینی حزب لە جێگای چینی کرێکار، وە دیکتاتۆری بەلشەفیەکان لەجێگای دیکتاتۆری پرۆلیتاریا لای ئەو ڕەوایەتی هەیە.

لەوەڵامی سپارتاکیستەکانی ئەڵمانیا و ڕۆزا لۆکسمبۆرگدا، کە ڕەخنە لەم تێڕوانینە دەگرن ، لینین دەڵێ" ئەم پرسیارە دێتە خەیاڵ : کێ دەبێ بە دیکتاتۆریەت هەڵبسێ ؛ حزبی کۆمۆنیست یان چینی کرێکار؟..ئایا دەبێ بەشێوەیەکی مەبدەئی کاربکەین بۆ دیکتاتۆریەتی حزبی کۆمۆنیست یان دیکتاتۆریەتی چینی کرێکار؟."[93]

بەڕای لینین ئەم پرسیارە جگە لە تێکەڵوپێکەڵی فکری شتێکی تر نییە، بەڵام لەڕاستیدا ئەمە بنەمای مۆدیلی سیاسی دەسەڵاتە لای بەلشەفیزم. بەپێی تیورێەکەی سەرەوەی لینین کۆمەڵگە دابەش بووە بەسەر چینەکاندا و چینەکانیش بەسەر حزبەکاندا و حزبەکانیش بەسەر گروپێکی سەرکردەی نەگۆڕدا. هەربۆیە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا واتە دیکتاتۆریەتی حزب و دیکتاتۆریەتی کۆمیتەی ناوەندی و دواتریش دیکتاتۆریەتی سکرتێر و لیدەری حزب. ئەمە تیۆری جێنشینی لینینە، حزبی کۆمۆنیست جێنشین و نوێنەری چینی کرێکارە. هەربۆیە دیکتاتۆریەت و بڕیار وسیاسەتەکانی حزبی کۆمۆنیست واتە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و بەشداری سیاسی و بڕیاری ئەو چینە.

---

[93] **لینین ، نەخۆشی چەپرەوی منداڵانە لە کۆمۆنیزمدا ، بە زمانی عەرەبی.**
https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1920-lwc/05.htm

بەم پێیە مۆدیلی سیاسی دەسەڵات لای بەلشەفیزم بریتیە لە دیکتاتۆری حزبێک کە بەناوی پرۆلیتاریاوە حوکم دەکا. واتە نەک حوکمی ڕاستەوخۆی چینێک بەڵکو حوکمی ڕاستەوخۆی حزبێک. بەڵام ئەگەر وایە دروشمی "هەموو دەسەڵاتێک بۆ شوراکان" ی شۆڕشی ئۆکتۆبەر چی لێهات؟ بەپێی تیوری جێنشینی، حزب نوێنەری چینی کرێکارە کەواتە بۆچی شوراکان پێویستە و دیکتاتۆریەتی حزب چی لێ دێت ئەگەر شوراکان هەموو دەسەڵاتیک بن؟ ئایا ئەم دوو قوتبیەی دەسەڵاتداریتی حزب و شورا چۆن چارەسەر کرا لە سۆڤیەتدا؟

لە سیستمی دیکتاتۆریەتی حزبی بەلشەفیدا شوراکان لەڕێگەی سیستەمێکی هەڵبژاردنەوە نوێنەرانێک هەڵدەبژێرن کە ئەوان دەبن بە نوێنەری چینەکە لە دەسەڵاتدا. بەڵام لەهەمان کاتدا لەم سیستمەدا حزب، کە تەنیا حزبی نوێنەری چینی کرێکارە و بەو پێیەش کە هیچ جیاوازیەکی لەگەڵ چینی کرێکاردا نیە، خۆی دەبێتە نوێنەری ئەم چینە. لێرەدا ئەگەر شوراش ببێتە نوێنەری چینەکە، ئیتر حزب دەکەوێتە ناکۆکی لەگەڵ شورادا. چونکە ئەم دوو نوێنەرایەتیە نابێ. دەبێ تەنیا لایەک نوێنەر و دەسەڵاتداربێ. یاخود دەبێ لە شورادا جگە لە حزبی بەلشەفی هیچ نوێنەرێکی تر نەبێ. یاخود دەبێ لە کۆتاییدا نوێنەری شورا لەژێر دەسەڵاتی حزبدا بێ و نوێنەرە ناحزبیەکان دەسەڵاتیان نەبێ، تاکو بتوانرێ نوێنەرایەتی حزب و دیکتاتۆریەتی حزب هەمان شت بن، وە دیکتاتۆریەتی حزب ناکۆک نەبێ بە دیکتاتۆریەتی نوێنەرانەی شورا کە دژ بە حزبی بەلشەفین یان ناکۆکن لەگەڵیدا. چونکە ئەگەر لە شوراکاندا نوێنەرانی حزب قبوڵ نەکران ئەوکاتە چی لە دیکتاتۆریەتی حزب و تیۆری نوێنەرایەتی وجێنشینی حزب لە جێگای چینی کرێکار دێت؟

ئەمە ئەو کێشەیە بوو کە سیستمی سیاسی بەلشەفیکی لەگەڵ سیستمی شورایی و نوێنەرایەتی ڕاستەوخۆی کرێکاران و جوتیاران و سەربازاندا هەیبوو. بڕیار بوو سیستمی بەلشەفی سیستمی سیاسی سەرمایەداری هەڵوەشێنێتەوە و لە جێگای دەزگای نوێنەرایەتی کەمینە دەزگای ئیداری کۆمەڵگە بەشێوەیەک بێت کە هەموو بەشداربن تیایدا و کاروباری دەوڵەت ببێتە کارێکی ئیداری ناسیاسی کە هەموو هاوڵاتیەک بتوانێ بەشداری تێدابکا، نەک ببێتە ئیمتیازی حزبێکی سیاسی دیاریکراو کە دەسەڵاتی کەمایەتی خۆی بەناوی نوێنەرایەتی چینەکەوە بسەپێنێ.

حزبی کرێکاری ئەو قوتابخانەیەیە کە کرێکاران تیایدا فێردەبن کە چۆن خۆیان ئیدارەی کۆمەڵگە بگرنە دەست، تا چیتر هۆیەکانی بەرهەمهێنان بەدەست کەمایەتیەکەوە نەبێ، کە بۆ بەرژەوەندی تایبەتی خۆی زۆربەی کۆمەڵگە بکاتە کۆیلەی کرێ. ئەم حزبە لەکاتی گرتنە دەستی دەسەڵاتی سیاسیدا جیاوازی بنەڕەتی

خۆی لە بورژوازی وەک کەمینەیەک بەوە نیشان دەدا کە دەسەڵات دەکاتە موڵکی گشتی و ڕێگە بە پاوانکردنی دەسەڵات نادات لەلایەن کەمینەیەکی حزبیەوە. لەم پێناوەشدا پێویستی بەفراوانکردنەوەی ڕیزەکانی حزب و ڕێکخراوە کرێکاریە جەماوەریەکان و ئەو دامودەزگایانەیە کە جەماوەر لەڕێگەیەوە ئیدارەی ڕاستەوخۆی کۆمەڵگە دەگرنە دەست و پێویستیان بە بوونی کەمایەتی و نوخبەیەکی سیاسی نامێنێ بۆ ئەوەی لە جێگای ئەوان و بەناوی نوێنەرایەتی ئەوانەوە حوکم بکا. ئەمە پێی دەوترێت دیکتاتۆری چینێک واتە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا. ئەمە ناوەرۆکی شۆڕشێکی سیاسی و کۆمەڵایەتیە کە چینی کرێکار تیایدا دامودەزگاکانی نوێنەرایەتی ناڕاستەوخۆی پێشوو هەڵدەوەشێنێتەوە و ئیدارەی ڕاستەخۆ و خۆبەڕێوەبەری ڕاستەوخۆ دادەمەزرێنێ .

لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا کۆنگرەی شوراکان کە زۆرایەتی بەلشەفیەکان بوون گواستنەوەی دەسەڵاتی بۆ شورای کرێکاران و سەربازان و جوتیاران پەسەند کرد. سەرەتا حزبی بەلشەفیک و باڵی چەپی سۆشیال شۆڕشگێڕەکان حکومەتیان پێک هێنا و دواتر کۆنگرەی شوراکان ئەم نوێنەرانەی بەڕەسمی ناسی. بەڵام دوای ئەمە کاری شوراکان وەک دەسەڵاتی باڵا تەواو بوو و حکومەتی بەلشەفیەکان بووە دەسەڵاتی باڵا و شوراکان بوونە جۆرێک لە پەرلەمان، کە تەنیا جیاوازیان لەوێدا بوو کە لە خوارەوەش وەک ئۆرگانی لۆکاڵی هەبوون. ئیتر سیستمی شورایی بوو بە هەمان سیستمی هەڵبژاردنی نوێنەران و ئەم نوێنەرانەش لە سیستمی دەسەڵاتداری حزبدا جێگەوڕێگەیان دیاری دەکرا و لەژێر فەرمانی حزبدا بوون و نەک لە ژێر فەرمانی ئەو کەسانەی هەڵیان بژاردبوون.

بەم پێیە نوێنەرانی شورا و شوراکان دەبوونە دەزگایەکی شەرعیەتپێدانی دەسەڵاتدارێتی حزب و حزبیش بەپێی ئەوەی خۆی نوێنەری چینەکەیە دەیتوانی جێگای ئەم نوێنەرانە لە دەسەڵاتدا دیاری بکا، نەک نوێنەرانی شورا جێگەی حزب لە دەسەڵاتدا دیاری بکەن. حزب وەک جێگرەوەی شورا و چینەکە خۆی بڕیاری لەسەر هەموو شتێک دەدا بەپێی ئەو شەرعیەتەی کە تیۆری "دیکتاتۆری حزب هەمان دیکتاتۆری پرۆلیتاریایە" پێی دابوو. بەڵام ئەم ئاڵوگۆڕە لە شۆڕشی چینێکەوە بەرەو دەسەڵاتی تاکڕەوانەی حزبێک، لە پرۆسەیەکدا جێبەجێکرا و کارێکی یەکسەر و کتوپڕ نەبوو. گۆڕان لەوەی شورای چەکداری کرێکاری و سەربازی و جوتیاری هەبوو و وە کۆمیتەکانی کارگە و مانگرتنی کرێکاران و فراکسیۆنی ناو حزب و ناڕەزایەتی سەندیکا کرێکاریەکان بەدژی ئەم تیۆریەی کورتکردنەوەی دەسەڵات لەدەستی نوخبەیەکی حزبیدا بە پرۆسەیەکی ململانێی سیاسی و فکری و سەرکوتی

ئازادیەکاندا تێپەڕی. لێرەدا چەند نمونە لەم ململانێ و کێشمەکێشە لە سۆڤیەت و ناو حزبی بەلشەفیدا دێنینەوە.

سەرەتا ڕۆزا لۆکسمبۆرگ لە ساڵی ١٩١٨یشدا وەڵامی ئەم "تێۆری جێنشینیەی حزب" و "دیکتاتۆری حزب لە جێگای دیکتاتۆری پرۆلیتاریا" و "پەیوەندی سۆشیالیزم بە ئازادیە سیاسەکانەوە" بەم شێوەیە دەداتەوە لە وتاری "شۆڕشی ڕوسیا" دا دەڵێ:[94]

سۆشیالیزم شتێکی سیاسیە لە کاراکتەردا، هەروەها ئابوری و ژیانی کۆمەڵایەتیش دەگرێتەوە. هەموو جەماوەر دەبێ بەشداری بکا. ئەگینا سۆشیالیزم دەبێتە بڕیاردەرکردن لە پشتی چەند مێزێکی ڕەسمیەوە لەلایەن دەرزەنێک ڕوناکبیرەوە. لینین . بەتەواوەتی بەهەڵە مانای شتەکان جێبەجێ دەکا. بڕیار، هێزی دیکتاتۆری چاودێری کارگە، سزای وەحشیانە، حوکمڕانی لەڕێگای تیرۆرەوە- هەموو ئەم شتانە تەنیا ئازارشکێنە. تەنیا ڕێگایەک بۆ لەدایکبونێکی سەرلەنوێ بریتیە لە قوتابخانەی ژیانی گشتی خۆی، کە بێ سنورترین و فراوانترین دیموکراسی و ڕای گشتی یە. حوکمڕانی بە تیرۆر تێکدانی ڕەوشتە.

بەبێ هەڵبژاردنی گشتی، بەبێ ئازادی ڕۆژنامەگەری و کۆبونەوەی ڕێگە لێ نەگیراو، بەبێ ئازادی ڕادەربڕین، ژیان دەمرێ لە هەموو دامەزراوەیەکی گشتیدا، ئەبێتە ڕوکەشێکی ڕوت، لەوێدا تەنیا بیرۆکراسی وەک توخمێکی چالاک دەمێنێتەوە. ژیانی گشتی بەشێوەیەکی پلەبەپلە خەوی لێدەکەوێ، چەند دەرزەنێک سەرکردەی حزب کە توانایەکی نەگۆڕ و تەجروبەی بەرتەسکیان هەیە کاربەڕێوەدەبەن و فەرمانڕەوایەتی دەکەن. لە نێویاندا، لەڕاستیدا تەنیا یەک دەستە سەروکەلەیان دیارە کە لیدەری دەکەن و نوخبەیەکیش لە چینی کرێکار بانگێشت دەکرێن جاربەجارێک بۆ کۆبونەوەکان کە لەوێن بۆ چەپڵەلێدان بۆ وتاردانەکانی لیدەرەکان، بۆ سەلماندنی ئەو بڕیارە پێشنیارکراوانە بە شێوەیەکی نادیار لە خوارەوە، ئیتر، کۆمەڵە مەسەلەیەک- دیکتاتۆریەتێک، ئەبێ دڵنیا بکرێتەوە، نەک دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا، بەڵکو تەنیا دیکتاتۆریەتی دەستەیەکی سیاسی، ئەمە دیکتاتۆریەتە بەمانایەکی بورژوازی."

بێگومان هاوکات لەگەڵ ئەم قسانەی ڕۆزادا لە ناو حزبی کرێکاری بەلشەفی ڕوسیادا فراکسیۆنی جۆراوجۆر هەمان ڕەخنەیان لە مۆدیلی سیاسی حزب و دەوڵەتی

---

[94] **ڕۆزا لۆکسمبۆرگ ، شۆڕشی ڕوسیا، بەشی شەش، (پەرەگرافی ٢،١و٣)، کێشەکانی دیکتاتۆرشیپی،١٩١٨**
https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1918/russian-revolution/ch06.htm

بەلشەفی هەبوو، وە دەیانویست کە ڕێگە لەم لادانانەی حزب بگرن، لەوەی لە حزبێکی کرێکاریەوە بەرەو حزبێکی بورژوازی هەنگاوبنێ.
ئەلیکساندرا کۆلۆنتای لەساڵی ١٩٢١ دا لە گروپی "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" ناو حزبی بەلشەفی لە وتاری "دەربارەی بیرۆکراسی و خود-چالاکی (Self-activity) جەماوەری" دا دەڵێ؛ "ئێمە ئازادی نادەین بە چالاکی چینایەتی، ئێمە لە ڕەخنە دەترسین، ئێمە وازمان هێناوە لەپشت بەستن بەجەماوەر: هەربۆیە ئێمە بیرۆکراسیمان لەگەڵدایە." تەنانەت دەوری شوراکان و هەڵبژاردنی شوراییش نامێنێ و لە جێگایدا دەست نیشانکردنی پۆست لەلایەن حزبەوە جێگای دەگرێتەوە و لێرەدا کۆلۆنتای هاوار دەکا" دەستنیشانکردن تەنیا وەک کارێکی دەگمەن ڕیگە پێدراوە. بەم دواییانە ئەمە ئاشکرابووە وەک یاسایەک. دەستنیشانکردن کارەکتەری بیرۆکراسیە، وە ئێستا گشتی کراوە، یاسایی کراوە و باش – ڕێکخراوە کە ڕۆژانە دەردەکەوێ." [95]

ترۆتسکیش لە کتێبی" شۆڕشی خیانەتلێکراو" ئەم واقعیەتەی کە لەنێو شوراکان و لەنێو حزبیشدا چینی کرێکار و حزب و فراکسیۆنە کرێکاری و جوتیاریەکان سەرکوت کران و قەدەغەکران باس دەکا و دەڵێ؛ "حزب لەسەرەتادا دەیویست کە ئازادی ململانێی سیاسی لە چوارچێوەی شوراکاندا بپارێزێ. بەڵام شەڕی ناوخۆ لێدانێکی کوشندەی دا لەم ویستە، حزبە ئۆپۆزسیۆنەکان، یەک بەدوای ئەوی تردا قەدەغەکران، وە سەرکردەکانی بەلشەفی ئەم ڕێکارانەی دژی ئایدیای دیموکراسی شورایی بوو وەک پێویستیەکی کاتی بۆ بەرگری دەبینیەوە، نەک بڕیارێکی مەبدەئی. دواتر کاتێ ڕاپەڕینی کرونتشتادت بوو کە ژمارەیەکی تاڕادەیەک باشی بەلشەفیەکانیشی لەگەڵ بوو، کۆنگرەی دەیەمی حزب بڕیاری هەڵوەشانەوەی فراکسیۆنی دا.. تیوریەکی تریش لەپاڵ "تیۆری سۆشیالیزم لە تەنیا وڵاتێکدا "داڕێژرا، تیۆریەکی تر بە قازانجی بیرۆکراسی، ئەوەی کۆمیتەی ناوەندی هەموو شتێکە بۆ بەلشەفیەکان، بەڵام حزب هیچ نیە." [96]

---

[95] ئەلەکساندرا کۆلۆنتای، سەبارەت بە بیرۆکراسی و خودچالاکی جەماوەر، ١٩٢١،
https://marxists.catbull.com/archive/kollonta/1921/workers-opposition/ch03.htm

[96] ترۆتسکی،کتێبی "شۆڕشی خیانەتلێکراو
" https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch05.htm

ئەم سێ نمونانەی ڕۆزا و کۆلۆنتای و ترۆتسکی لە شاهیدەکانی مۆدیلی سیاسی دەوڵەتی بەلشەفی نیشانمان دەدا کە چۆن دیکتاتۆریەتی حزبی ناکۆکە بەو تێڕوانینانەی مارکس و ئەنگلس، کە لینین خۆی لە کتێبی "دەوڵەت و شۆڕش"دا لەسەر دەوڵەتی کرێکاری هێناویەتی. لەوێدا ئینگلس دەڵێ "یەکەم هەنگاو کە دەوڵەت بەڕاستی وەک نوێنەرایەتی هەموو کۆمەڵگە دەستی بۆدەبات، واتە دەستبەسەرداگرتنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بەناوی کۆمەڵگەوە، لە هەمان کاتدا دوایین هەنگاوی ڕاستەوخۆی ئەوە وەک دەوڵەت."[97]

دەوڵەتی بەلشەفی دوای گۆڕینی موڵکایەتی سەرمایەداران و خاوەن زەویە گەورەکان بە موڵکی دەوڵەت بەپێچەوانەوە لەسەرجەم بوارەکانی سیاسی، ئابوری و فەرهەنگیدا ڕۆڵی تایبەتی دەوڵەتی حزبی زیادکرد.

لە کاتی دەسەڵاتدا ئێمە لەبەردەم حزبداین لە گەشەکردوترین ئاستی خۆیدا، ئەویش گۆڕینی حزبە بە دەزگای دەوڵەت. بەڵام چ دەوڵەتێک؟ ئایا دەوڵەتێک کە تیایدا تەنیا بەشێکی چینی کرێکار بەناوی هەموو چینەکەوە حوکم دەکا؟ بێگومان نەخێر. چونکە فەلسەفەی کۆمۆنیستەکان لە دەسەڵاتی سیاسی وەک مانیفیستی کۆمۆنیست دەریدەبڕێ بریتیە لە "گرتنی دەسەڵاتی سیاسیە لەلایەن چینی کرێکارەوە".[98]

لێرەدایە کە حزب دەبێ ڕێگا بکاتەوە کە لەم خەباتە سیاسیەدا دژی بورژوازی هەموو چینی کرێکار و بە هەموو حزبەکانیەوە بەشداری بکەن و دەسەڵات بەدەستەوە بگرن. بەلشەفیەکان لە پێش ئۆکتۆبەر ئەم دروشمەیان بەرزکردەوە کە "هەموو دەسەڵات بۆ شوراکان"، بەڵام تیۆری دیکتاتۆری حزبی لە جێگای دیکتاتۆری پرۆلیتاریا خودی ئەم دروشمەی پێشێلکرد. لە کۆنگرەی یەکەمی شورکاندا دەبینین کە لە ژمارەی دەنگەکاندا ؛ سۆشیال شۆڕشگێرەکان زۆرینەن، مەنشەفیەکان دوای ئەوان دێن و بەلشەفیەکان کەمینەن. بە کاریگەری شەپۆلی شۆڕش و چوونە سەری وشیاری و چالاکی شۆڕشگێرانەی کرێکاران و جوتیاران دژی حکومەتی بورژوازی کرنسکی، لە کۆنگرەی دووەمی شوراکاندا دەنگی بەلشەفیەکان دەبێتە زۆرینە (٣٩٩ لە کۆی ٦٤٩) [99]

---

[97] **لینین، دولت و انقلاب ، فارسی ل ٥٢٢، هەڵبژاردەی نوسینەکانی لینین.**

[98] **مارکس و ئەنگلس ، مانیفیستی کۆمۆنیست**
https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch02.htm

[99] **ئی هێچ کار Edward Hallett Carr ، شۆڕشی ڕوسیە، لە لینینەوە تا ستالین، ل ٦، بە زمانی ئینگلیزی**

بەڵام ساڵێک دوای دیکتاتۆریەتی حزبی لە کۆنگرەی شوراکاندا لە کۆتایی ١٩١٨ ڕێژەی دەنگی نوێنەرانی بەلشەفی دەبێتە زۆربەی ڕەها لەبەرئەوەی پرۆسەی یەکلابوونەوەی دەسەڵاتی ڕەهای بەلشەفیەکان، بەپێی دیکتاتۆریەتی حزبی، هەرچی حزب و ڕێکخراوەی ترە کە لەشوراکاندا بوون لە گۆڕەپانی سیاسی کردە دەرەوە. بەم پێیە شوراکانیش بووونە پاشکۆی حزب، لە جیاتی ئەوەی حزب لەگەڵ شوراکان و کۆمیتە کرێکاریەکان و سەندیکا و حزبە کرێکاریەکانی تردا نمونە و مۆدێلێکی سیاسی نوێ لە کۆمەڵگەی سیاسی و مەدەنی دروست بکا، حزب بووە قاڵبێک کە هەموو چالاکیەکی سیاسی چینەکەی تێدا بەرتەسک کرایەوە. ئەمەش نیشانەی جیابونەوەی حزبی بەلشەفی لە چینی کرێکار و شۆڕشی کرێکاران دروستکرد.

لینین و بەلشەفیەکان نەک بەهێزی حزبی، بەڵکو بە هۆی لە ئارادابوونی بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکار کە سێ شۆڕشی دژی قەیسەریەت و بورژوازی ڕوسیا کرد توانیان دەسەڵات بگرن. کۆمیتە کرێکاریەکانی کارگە و شورای جوتیاران و سەربازان دەوڵەتی بورژوازیان ئیفلیج کرد ، ئەمانە ئەو بەڵگانە بوون کە لای لینین جێگای جەختکردنەوە بوون بۆ ئەوەی بیسەلمێنێ کە بەلشەفیەکان دەتوانن سەرکەوتوبن و لە دەسەڵاتدا بـمێننەوە.[100]

بەڵام لە پاش شۆڕش حزب لە جیاتی بەهێزکردنی ئەم ئۆرگانانە کەوتە جێگرتنەوەی ئەم ئۆرگانانە بە کەسانی حزب، کە لەسەرەوە دیاری دەکران و مەکتەبی سیاسی حزب بووە هەمەکارەی دەوڵەتی سۆڤیەت. لینین خۆی شاهیدی ئەم دۆخەیە کە باسی سەرهەڵدانی بیرۆکراتیزم وەک دیاردەیەک لە ١٩١٩ەوە دەکا و دواتر ١٩٢١ دەڵێ بیرۆکراتیزم "بەشێوەیەکی ڕۆشنتر و ترسناکتر دەردەکەوێ". وە "دەزگای مەرکەزی دەوڵەتی ئێمە لە ماوەی ٣ساڵ و نیوی ڕابردوودا چووەتە قۆناغێکی واوەکە ئیتر شێوەی چەقینێکی زیانبەخشی'بیرۆکراتی' بەخۆوە گرتووە". هەربۆیە "بۆ خەباتی سەرکەوتوانە دژی بیرۆکراتیزم و وەبۆ سەرکەوتن بەسەر ئەو چەقینە زیانبەخشەدا دەبێ هێزی نوێ لە خوارەوە بهێنین." [101].بەڵام "ئێمە بەهیچ شێوەیەک لە هێنانە پێشی سیستماتیک و پەیگیری هێزەکانی خوارەوە بۆ سەرەوە کارناکەین." [102].

---

[100] **لینین،٢٧٨ ، ئایا بەلشەفیەکان دەتوانن دەسەڵاتیان بپارێزن؟ بەرگی ٧ هەڵبژاردەی لینین ، چاپی دارالتقدم، مۆسکۆ.**

[101] **لینین، دەربارەی باجی کەلوپەل ، ل ٨٠٩، فارسی، منتخب اثار.**

[102] **هەمان سەرچاوە، ل ٨٠٩.**

لینین دەڵێ بنەمایەکی تری ئابوری ئەم دیاردەی بیرۆکراتیزمە "لە وڵاتی ئێمەدا بریتیە لە 'پەرژوبڵاوی بەرهەمهێنەرانی بچوک، هەژاری، بێ فەرهەنگی، نەخوێندەواری، نەبوونی ئاڵوگۆڕ لە نێوان کشتوکاڵ و پیشەسازی و نەبوونی پەیوەندی لەنێوان ئەم دوانە و کاریگەریان لەسەریەکتر". بەڵام ئەو ئینکاری لەوە دەکا کە بیرۆکراتی لەناو دەزگای سەربازی و دادوەری و ئەوانی تردا هەبێ، هەرچەند لەو دەزگایانەدا هەن کە ئیدارەی سوپا دەکەن"![103]
لە ئاستی حزبیشدا باسی ئەم بیرۆکراتیزمە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ ناکرێ لەلای لینینەوە، بەڵکو ئەو تەنیا ئاماژە بەو دیاردانە دەدا کە خۆی نیشانەی ئەم بیرۆکراتیزمەیە و دەڵێ "لەنیوان حزب و دەزگاکانی سۆڤیەتدا شیوازێکی ناتەندروست هاتۆتەئارا..هەموو شتێکی وەزارەتەکان دەبرێتە مەکتەبی سیاسی. پێویستە وەزارەتەکان بەرپرسی کاری خۆیان بن و وانەبێ کەیەکەم بچێت بۆ وەزارەتەکان و دواتر بۆ مەکتەبی سیاسی. دەبێ ئۆتۆریتەی شورای وەزارەتەکانی وڵات ببرێتەسەر."[104]
کەواتە بیرۆکراتیەت بەهۆی تەنیا شێوەی بەرهەمهێنانی بچوکەوە نیە بەڵکو بەپێی ئەم قسانەی سەرەوەی لینین، لەوکاتەدا کە سەرمایەداری دەوڵەتی، واتە بەرهەمهێنانی پیشەسازی گەورە، دەبێتە سیاسەتی حزب ئەم دیاردەی بیرۆکراتیەتە لەڕەوتی گەشەکردنیدایە چ لەناو حزب و چ لەدەوڵەتدا.
ئەم مۆدیلەی دیکتاتۆری حزبی، کە خۆی سەرچاوەی بیرۆکراتیزمە، زۆر زوو ناکۆکی لەگەڵ ئەو قسانەی لینیندا پەیدا دەکا کە لە کتێبی "دەوڵەت و شۆڕش" دا لە٦ خاڵدا دەیوت " شوراکان نمونەیەکی نوێن لە دەوڵەت کە دەزگای کۆنی دەوڵەت تێک دەشکێنن و دەزگایەکی نوێی دوور لە بیرۆکراتی دروست دەکەن." [105]

ترۆتسکی، پاش دەرکردنی لە دەسەڵات لەلایەن ستالینەوە، لەباسی ئەم پرۆسەیەدا بە ڕاشکاوانە دەڵێ؛
"قەدەغە کردنی حزبە سیاسیەکانی ئۆپۆزسیۆن گەیشت بە قەدەغەکردنی چالاکی فراکسیۆنی. قەدەغەی فراکسیۆنی گەیشت بە قەدەغەکردنی بۆچوونی ناڕازی بە

---

103 **لینین،ڕاپۆرتی سیاسی بۆ کۆنگرەی ١١ی حزب، ل٨٥٠ ،فارسی، منتخب اثار.**

104 **لینین دەربارەی دەور و ئەرکی سەندیکاکان لە سیاسەتی ئابوری نوێ دا، ل ٨٢٨، فارسی، منتخب اثار.**

105 **لینین، ئایا بەلشەفیەکان دەتوانن دەسەڵاتیان بپارێزن؟، ل٢٧٧ ،بەرگی ٧ ١٤هەڵبژاردەی لینین ، چاپی دارالتقدم، مۆسکۆ، بە زمانی عەرەبی.**

ڕابەریەک کە هەڵە ناکا. دەسەڵاتی پۆلیسی و بێ ڕەقیبی حزب بووە هۆی پاراستنی دەزگای ئیداری و ئەمەی تا سەرکوت و گەندەڵیەکی تەواوبرد." [106]
ئەم مۆدێلەی دیکتاتۆریەتی حزبی بەلشەفی لە ژیانی سیاسی دەوڵەت و کۆمەڵگەی ڕوسیادا پرۆسەیەکی لە پێشێلکردنی ئازادیە سیاسیەکان دروستکرد، کە نەک بورژوازی، بەڵکو ناو چینی کرێکار و حزبی بەلشەفی کرێکارانیشی گرتەوە. هەروەها لەم پرۆسەیەدا شوراکانیشی گرتەوە، کە ئەم شورایانە خۆیان بنەمای بەدەسەڵات گەیشتنی بەلشەفیەکان بوون. وەک ترۆتسکی دەڵێ؛ " شوراکان جێگای خۆیان چۆڵکرد بۆ دامودەزگایەکی بیرۆکراتی سەربەخۆ لە جەماوەر." [107]

حزب دەبوایە لەڕێگەی گرتنە دەستی دەسەڵاتی سیاسیەوە جگە لە تێکشکاندنی بەرگری سەربازی بورژوازی ئەرکی تری سیاسی نەبوایە. بەپێی ئەوەی ئەنگلس دەیوت " کاتێک بەشی سەرەکی ئەرکەکانی دەوڵەت دەبێ بەحسابکردن و چاودێری لەلایەن کریکاران خۆیانەوە، لەم کاتەدا دەوڵەت ئیتر "دەوڵەتی سیاسی" نامێنێ، لەوکاتەوە "ئەرکە گشتیەکان لە ئەرکی سیاسیەوە دەگۆڕێن بە تەنها ئەرکی بەڕێوەبردنی ڕوت." [108]

دەوڵەتی کرێکاری خۆی دەست پێکردنی پرۆسەیەکی شۆڕشگێڕانەیە بۆ ڕزگاربوون لە دەست دەوڵەتی بیرۆکراتی. واتە ڕێکخستنی چینی کرێکار و کۆمەڵگە بۆ گۆڕینی بنەماکانی بەڕێوەبردن، لە فۆرمی بیرۆکراتی و سەربازی دەوڵەتی سەرمایەداری یەوە بۆ فۆرمی خۆبەڕێوەبردنی ئیداری هەرەوەزی بەبەشداری هەموو هاوڵاتیان. واتە هەڵوەشاندنەوەی هەموو دەزگای بیرۆکراتی کەمینە و هەڵوەشاندنەوەی موڵکایەتی تایبەتی سەرمایەداران و دەزگایەکی سەرکوت کە ئەم موڵکایەتیە دەپارێزێ و گشتی کردنەوەی هۆیەکانی بەرهەمهێنان و گواستنەوە. ئەمە واتە هەڵوەشانەوەی حزب و تێکەڵاو بوون و ئینتگراسیۆنی لەنێو ئەو دەزگا ئیداریانەدا کە ئیتر مۆرکی سیاسیان پێوەنیە و هەموو هاوڵاتیان بەبێ جیاوازی تیایدا

---

[106] ئارنست ماندل، دەربارەی خۆڕیکخستنی چینی کرێکار لەگەڵ حزبی پێشەنگ، بە زمانی فارسی.
https://www.marxists.org/farsi/archive/mandel/works/1990/khod-sazmandehi-hezb.htm
[107] ئارنست ماندل، دەربارەی خۆڕیکخستنی چینی کرێکار لەگەڵ حزبی پێشەنگ، بە زمانی فارسی.
https://www.marxists.org/farsi/archive/mandel/works/1990/khod-sazmandehi-hezb.htm
[108] لینین، دەوڵەت و شۆڕش، بەرگی ٧ هەڵبژاردەی لینین، ل١٢٦، ، چاپی دارالتقدم، مۆسکۆ. بەزمانی عەرەبی.

بەشدارن وەک تۆڕێکی کۆمەڵایەتی بۆ دابینکردنی پێداویستیە لۆکاڵی و سەراسەریەکان.

بەڵآم بەپێچەوانەوە وەک دەبینین لە دەوڵەتی سۆڤیەتدا "دەوڵەتی سیاسی" تۆخ دەبێتەوە وەک بەشێک لە مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و "دەوڵەتی ناسیاسی" لەهیچ شوێنێکی سۆڤیەتدا دەرناکەوێ، چونکە حزب جێگای هەموو ئۆرگانە ئیداریەکانی چینەکەی گرتەوە و کردنی بە ئۆرگانی حزبی و کرانە پاشکۆی حزب.

ئەم چڕ کردنەوەی دەسەڵاتە لەدەست یەک حزب و یەک ڕابەری و دواتر یەک کەسدا مۆدێلێکی سیاسی سۆشیالیزمی دەوڵەتی دروستکرد کە گونجاو بوو لەگەڵ مۆدیلی ئابوری سەرمایەداری دەوڵەتیدا. دواتر ئێمە دێینە سەر ئەم مۆدێلە ئابوریە بەڵام گرنگە سەرەتا باسێک لە دەوری ئەم مۆدیلە سیاسیەی حزب لە دەسەڵاتدا بکەین کە چۆن بووە هۆی چۆنیەتی گۆڕانی حزبی بەلشەفی لە حزبی کرێکاران و شۆڕشی سۆشیالیستیەوە بەرەو حزبێکی بیرۆکراتی و بەڕێوەبەری سەرمایەداری دەوڵەتی.

١٥

حزبی بەلشەفی لەدەسەڵاتدا چۆن دەگۆڕێ؟
لە دیکتاتۆری حزبیەوە بۆ دیکتاتۆری ناو حزب

لەدوای شۆڕشی شوباتی ١٩١٧ وە لەکاتی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا، شوراکان و کۆمیتە کارگە و کۆمیتەی شۆڕشگێڕی سەربازان و جوتیاران لە سەرتاپای وڵاتدا دروست دەبن و جێگا بە دەسەڵاتی حکومەتی بورژوازی کاتی و سوپای پیشەیی لێژدەکەن. بەلشەفیەکان ئەم ڕەوتە شۆڕشگێڕانەیە بەرەو دەسەڵات دەبەن و لە نێو ئەو ئۆرگانە جەماوەریە شۆڕشگێڕانە تازانەدا زۆرایەتی بەدەست دێنن. کەچی لە کاتی دەسەڵاتگرتندا لەجیاتی فراوانکردنەوەی ڕیزەکانی حزب، تاهەموو ئەم هێزە شۆڕشگێڕەی چینی کرێکار بگرێتە خۆی، بە پێچەوانەوە دەست دەکەن بە پرۆسەی پاکسازی و دەرکردن لە ناو حزبدا و دواتر قەدەغەکردنی فراکسیۆنەکانی جیاواز لەخەتی دەستەی ڕابەری و دواتریش نەهێشتنی دەوری کۆمیتەی کۆنترۆڵی کرێکاری و دانانی تاک بەڕێوەبەری لە کارگە و پاشکۆیەتی سەندیکا کرێکاریەکان بۆ حزب و لابردنی سیستمی هەڵبژاردن لە ناو سوپا و گێڕانەوەی پۆست و پلەداریە سەربازیەکان.

ئەم گۆڕانکاریانە بۆچی ڕوودەدەن و سەرچاوەکەی چیە؟ بۆچی حزبێکی شۆڕشگێڕی کرێکاری لە جیاتی کۆکردنەوەی سەرجەم هێزی چینەکە بەرەو خۆجیاکردنەوە دەچێ لەبەشێکی زۆری ئەو هێزەی شۆڕشی دروستکردووە؟

لە بەشی پێشوودا لەسەر مۆدیلی سیاسی دەسەڵات لای بەلشەفیزم وتمان، کە ئەم مۆدێلە دیکتاتۆریەتی حزبە لەجێگای دیکتاتۆری چینی پرۆلیتاریا. کەواتە حزب دەبێ شەرعیەت بدا بەوەی کە ئەو لە جێگای چینی کرێکار مافی حوکم کردنی هەیە. ئەمەش ناکرێ بەبێ لێسەندنەوەی ماف لە چینەکە خۆی و ڕەوایەتدان بە نوێنەرایەتی حزب و ڕێگری کردن لە هەموو ئەو بەشانەی تری چینەکە کە ئەم نوێنەرایەتیە قبوڵ ناکەن. ئەگەر وا نەبێ ناتوانرێ دیکتاتۆریەتی حزب وەک دەسەڵاتی کەمایەتیەک پیادەبکرێ. هەربۆیە ئەم پرۆسەیەی سەپاندنی مافی نوێنەرایەتیەی کەمایەتی حزب، دەبێ چ لەناو حزبی بەلشەفی کرێکاریدا و چ لەکۆمەڵگەدا، وەک نوێنەرایەتی تاقانە خۆی بسەپێنێ. هەڵبژاردنی ئەم نوێنەرایەتیە هیچ لەم ڕاستیە ناگۆڕێ، چونکە بورژوازیش بە ڕێگەی هەڵبژاردن دێتە سەرکار، بەڵام لە ڕاستی دا دەسەڵاتی

کەمایەتی یەکە بەسەر کۆمەڵگەدا. مەسەلەی بنەڕەتی لە کۆمۆنیزمدا بریتیە لە بەشداری هەموو چینی کرێکار لە دەسەڵاتی سیاسی و لە بەشداری ئازادانە لە بەرهەمهێنانی ژیانێکی ئازاد و یەکساندا، نەک هەڵبژاردنی نوێنەرانێک کە لە جیاتی ئەوان حوکم بکا. ئەمە بنەمای سیستمێکی نوێیە کە جیاوازە لە سیستمی دەسەڵاتدارێتی کەمینە جا چ لەرێگای هەڵبژاردنەوە بێ یان دیکتاتۆری ڕاستەوخۆ.

با بزانین چۆن ئەم پرۆسەیە لەناو حزبی کرێکاری بەلشەفیدا دەچێتە پێشەوە کە نوخبەیەک دەبنە هەموو کارەی حزبەکە و کرێکاران لەم حزبەدا دەکرێنە پاشکۆی ئەم نوخبەیە؟

کێشە ناوخۆیەکانی حزب سەبارەت بە ڕۆڵی چینی کرێکار لەدەسەڵاتدا و پرۆسەی خستنە لاوەی ڕۆڵی ئەم چینە لە ئیدارە و بەڕێوەبردن و دەوڵەتدا دەگاتە ئاستی دروستبوونی دوو فراکسیۆنی نارەسمی؛ "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" و "ناوەندی دیموکراسی". ئەم دوو فراکسیۆنە دژ بە سیاسەتی حزب دەوەستنەوە لە پەراوێز خستنی چینی کرێکاردا. بەڵام لە کۆنگرەی دەیەمدا بە پێشنیاری لینین بڕیارنامەیەک دەردەکرێ کە "کۆنگرە کۆمیتەی ناوەندیی ڕادەسپێرێ کە هەرجۆرە فراکسیۆن بازیەک پاکتاو بکا ، وبەم پێیە کۆنگرە هەموو ئەو گروپانەی لەسەربنەمای پلاتفۆرمی جۆراوجۆر دروست بوون (لەچەشنی"ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" و "ناوەندی دیموکراسی" و ئەوانی تر) بەبێ جیاوازی هەڵوەشانەوەیان ڕادەگەیەنێ و کەسانێک سەرپێچی ئەم بڕیارە بکەن بێ ئەملاولا لە حزب دەردەکرێن."[109]

دەرکردنەکانیش دەبێتە شەپۆلێکی بەرفراوان لە ناو حزبدا کە هەموو ئاستەکانی حزب دەگرێتەوە. لە کاتێکدا حزب لە کاتی شۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ ژمارەی ئەندامەکانی لە ٢٥ هەزارەوە بوو بە ٧٠٠ هەزار، ئەم شەپۆلی دەرکردنە لە ١٩٢١ کەدەستی پێکرد لە ١٩٢٤دا نیوەی ئەم ژمارەیە وەک ئەندامی حزب مانەوە، کە تەنیا ٣٥٠ هەزاربوون.[110]

٢٢ کەسی ناڕازی فراکسیۆنی "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری و ٢ کەسی ڕابەریان، لەو ٥ کەسەیان کە لە ناو ڕابەری حزبدا دەبن، دەردەکرێن.[111] بڕیاری دەرکردنی کۆمیتەی ناوەندیش لەم بڕیارەی حزبدا ئاسان کاری بۆ دەکرێ، کە دەڵێ؛ "دەرکردنی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندیش لە ڕێگەی پلینۆمی کۆمیتەی ناوەندی بە بانگێشتی

---

109 لینین، پرۆژەی سەرەتایی بڕیارنامەی کۆنگرەی دەیەمی حزب سەبارەت بەلادانی سەندیکالیستی و ئانارشیستی لەحزبدا،ساڵی ١٩٢١، ل ٧٩٠-٧٨٩، فارسی، منتخب اثار.

110 ئی هێچ کار، ل ٦٨-٦٩ ، شۆڕشی ڕوسیە، لە لینینەوە تا ستالین، بە زمانی ئینگلیزی

111 هەمان سەرچاوە

هەموو ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی و ئەندامانی کۆمیسیۆنی پشکنین. ئەگەر دوو لەسەر سێی ئەو کۆبونەوەیەی بەرپرسترین ڕابەرانی حزبی تێدایە بڕیاری دەرکردن یان هێنانەخوارەوەی ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیان بۆ قۆناغی یەدەکی کۆمیتەی ناوەندی دا، ئەوا بڕیارەکە جێ بەجێ دەکرێ."[112]

لینین بۆ دیفاع لەم سیاسەتی پاکسازیە لە وتاری "دەربارەی پاکسازی حزب" دەڵێ؛ " پاکسازی حزب وادەردەکەوێ کارێکی زۆر پڕبایەخ بێت. لەوانە بەهۆی ئابوری نوێ وە (NEP) کە پێویستی زیاتر بە زیادکردنی توانای بەرهەمهێنەری کار و دیسپلینی کار، وە یاخود بۆ دەرکردنی ئەوانەی خەڵک بە بیرۆکراتیان دەزانێ و بە نیاز و هەڵپەی پلە خۆیان بەحزبەوە نووساندوە، هەروەها بەهۆی ئەوەی ١٩١٨-١٩٢١ مەنشەفیەکان بونەتە ڕەوتێکی زاڵ لە نێو چینی کرێکاردا. پاکسازی حزب لەو ٪٩٩ لەو مەنشەفیکانەی دوای ١٩١٨ چوونەتە ناوحزب."[113]

ئەم قسانەی لینین نیشانی دەدا کە حزب جێگای هەموو شتێکی گرتۆتەوە و ئابوری و خەباتی چینی کرێکار هەمووی بەدەوری حزبدا چڕبۆتەوە و کۆمەڵگەیەکی حزبی دروستکراوە کە لەجێگای چینی کرێکار کاردەکا و هەروەها ژیانی سیاسی کورتکراوەتەوە لە پەیڕەوکردنی خەتی ڕەسمی حزبدا.

دەبینین لە کاتێکدا حزب پێویستی بە "زیادکردنی توانای بەرهەمهێنەری کار و دیسپلینی کار"ە، ئەوا دەبێ ئەندامەکانی بەم شێوەیە لە بەرهەمهێناندا گوێڕایەڵی حزب بکەن. ئەمە مۆدیلی سۆشیالیزمێکە حزب و دەوڵەت خاوەنی کۆمەڵگەن و ئەوان دیسپلینی کار دیاری دەکەن. بەڵام بەشداری کرێکاران لە بەرهەمهێناندا بەپێی دەستوری حزب لە ناوەرۆکدا جیاوازە بە سیستمی کۆمۆنیستی بەرهەمهێنان کە لەسەر خواستی بەشداری ئازادانە و وشیارانەی هەمووانە. بەپێچەوانەوە هیچ پاسەوانێکی حزبی ناتوانێ دەستوەرداتە ناو بەشداری ئینسانەکان لە بەرهەمهێنانی ژیانی خۆیاندا لە سیستمی کۆمۆنیستی بەرهەمهێناندا. لێرەدا پێچەوانە بۆتەوە کە هێزێکی حزبی دیاری دەکا کە دەبێ کرێکاران چەند توانای بەرهەمهێنان و سەعاتی کارکردنیان زیاد بکەن و چۆن وەک سوپایەک پابەندبن بە دیسپلینی خاوەنکارێکەوە کە ناوی حزبە.

---

[112] **لینین، ل ٧٩٠، پرۆژەی سەرەتایی بریارنامەی کۆنگرەی دەیەمی حزب سەبارەت بەلادانی سەندیکالیستی و ئانارشیستی لەحزبدا،ساڵی ١٩٢١، فارسی، منتخب اثار.**

[113] **لینین، "دەربارەی پاکسازی حزب" ،ل ٨٢١، فارسی، منتخب اثار.**

https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1921/sep/20.htm

هاوکات حزب لێرەدا بووەتە کۆمپانیا و خاوەنی داهات و هۆیەکانی بەرهەمهێنان و سەرچاوەکانی بژێوی، هەربۆیە بوەتە شوێنێک بۆ گەیشتن بە پلەوپۆست و بیرۆکراتیزمی حزب سەرچاوەی دروستبوونی توێژو چینی وەزیر و کاربەدەستەکانە.لێرەدایە کە ناکۆکی دیکتاتۆریەتی حزب و دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا بەزەقی دەردەکەوێ. ئەگەر هۆیەکانی بەرهەمهێنان و گواستنەوە بکرێتە موڵکی دەوڵەت و دەوڵەتیش موڵکی حزب بێت یان لەژێر سایەی دیکتاتۆریەتی حزبدا بێت ، ئەوا بێگومان حزب دەبێتە ئەو شوێنەی کە پۆستەکانی و ئیمتیازاتەکانی بۆ ئەندامانی حزب دەبێ و حزب جێگای چینی دەسەڵاتداری پێشوو دەگرێتەوە وەک خاوەنی هۆیەکانی بەرهەمهێنان. ئەم سۆشیالیزمە دەوڵەتیەش دەبێتە سەرچاوەی دروستکردنی جیاوازی چینایەتی بەپێی خاوەندارێتی حزبی بۆ هۆیەکانی بەرهەمهێنان. لەم سیستمی سەرمایەداریە دەوڵەتیەدا پلە و پایەی حزبی جێگای مافی خاوەندارێتی تاکە پەیوەندی بەرهەمهێنایش لەژێر سایەی سیستمی پلەوپایەی حزبیدا بریتی دەبێ لە کاری کرێ گرتەیی کرێکاران بۆ حزبی خاوەندارانی هۆیەکانی بەرهەمهێنان و دەوڵەتی دیتکاتۆری ئەو حزبە. ئەمە سەرچاوەی دەرکەوتنی ئەو بیرۆکراتانەی حزبە کە خەڵک لێیان بێزارە و وەک لینین دەڵێ "بڕیاری پاکتاوکردنی حزب"! لەمانە دەدا. بەڵام بێگومان وەک بینیمان بەدەرکردنیان نەک کێشەی بیرۆکراتیزم لە سۆڤیەت چارەسەرنەکرا، بەڵکو حزب و دەوڵەت بەبێ ئەم بیرۆکراتیزمە نەیاندەتوانی حوکم بکەن، لەبەرئەوەی ئەوان نەسیج و تۆڕی کۆمەڵایەتی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بوون، سۆشیالیزم لەسەرەوە، هەروەک وەک هال دراپەر **Hal Draper** دەڵێ.[114]

هاوکات بیانویەکی تری ئەم پاکتاوکردنە نیشانی دەدا کە، هەر ئەندامێک هاتە ناو حزب و ڕای جیاوازی هەبوو ئەوا دەبێ بەناوی مەنشەفیک و سۆشیال شۆڕشگێڕەوە دەربکرێ. تەنانەت پاکتاوکردن بۆ ئەوەیە کە "ئەوەی ١٩١٨-١٩٢١ مەنشەفیەکان بوونەتە ڕەوتێکی زاڵ لە نێو چینی کرێکاردا. پاکسازی حزب لەو ٩٩٪ لەو مەنشەفیکانەی دوای ١٩١٨ چونەتە ناوحزب". ئایا ئەگەر بەشێک لە کرێکاران خۆیان بە مەنشەفی یان هەر ڕەوتێکی تری سیاسی بزانن و لەناو چینی کرێکاریشدا زاڵ بن، پێویستە حزبی کرێکاریی ئەمانە بگرێتەخۆ و بەشداریان پێ بکا لە دەسەڵات و بەڕێوەبردن و خەبات دژی بورژوازیدا یاخود دەبێ هەموویان دەربکرێن و حزب

---

[114] **دوو ڕۆحی سۆشیالیزم، هال دراپەر، بە زمانی ئینگلیزی.**

https://marxists.catbull.com/archive/draper/1966/twosouls/3-marx.htm

لە تەنها خەت و گروپێکدا بمێنێتەوە کە خۆیان بە نوێنەری کرێکاران دەزانن و ٩٩٪ ئەوانی تر دەربکا بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە ئەمانەش بەشێکی گرنگن لە چینی کرێکار؟

بێگومان ئەم سیاسەتەی لینین و حزبی بەلشەفی نمونەی کارکردنی سێکتاریزمە لە دەسەڵاتدا، نیشانمان دەدا کە چۆن کەمایەتیەک لە دەوڵەتدا زۆرینەی چینی کرێکار پەراوێز دەخا.

مەسەلەیەکی تری ناوحزب کێشە لەسەر دەسەڵاتی کۆمیتەکانی کارگە و سەندیکا کرێکاریەکانە.

بێگومان پاکتاوکردنی ئەمانە نمونەیەکە لە دیکتاتۆریەتی حزبی. حزب چیتر ئەو ئامرازە نابێت کە سەرجەم ئەم چینە بە هەموو جیاوازیەکانیەوە بەرەو بەشداری سیاسی لە بەڕێوەبردنی دەوڵەت و ئیدارە و ژیانی سیاسیدا دەبا، بەڵکو سێکتێکی دیاریکراو و نوخبەیەکی سیاسیە کە حزب دەکاتە ئامرازی بردنە سەرەوەی دیسپلین لە بەرهەمهێناندا و نەهێشتنی دەنگی جیاوازی سیاسی لەم دامەزراوە سیاسیەدا.

لێرەوە دەردەکەوێ کە حزب لە جیاتی بزوێنەری شۆڕشی کرێکاران بێت بەسەر دامودەزگا و شێوازی بەڕێوەبردنی کۆندا، خۆی دەبێتە دەزگایەکی بیرۆکرات و جێگایەک کە دەسەڵات و دەوڵەت لە پێناو بەرژەوەندی ئەندام و بەرپرسەکانیدا بەکاردەهێنرێت. بڕیار بوو کە شۆڕشی ئۆکتوبەر مۆدیلێکی نوێ لە کۆمەڵگە بێنێتە ئارا کە ئیمتیازاتی هەموو چینەکان لەناوبەرێت و کۆمەڵگەی چینایەتی لەناوبەرێ، نەک حزب و کەمایەتیەکی تر بەناوی کرێکارانەوە بکاتە خاوەنی ئیمتیازی دەوڵەت.

ئێمە دوای بەشی بەرنامەی ئابوری بەلشەفیەکان دەچینەوە سەر ناوەرۆکی ئەم کێشەیە، کە ئایا دەسەڵاتی کارگە دەبێ لەدەست کۆمیتەکانی کارگە و سەندیکادا بێ یان تاک بەڕێوەبرێکی حزبی یان سەرمایەدارێک؟ بەڵام لێرەدا کە باسەکەمان پەیوەندی بە ئازادی و پاکتاوکردنی ناو حزبەوە هەیە، پێویستە ئەم بڕیارەی لینین لە کۆنگرەی ١٠دا بە بەڵگەیەک لەسەر مۆدیلی حزبی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بزانین، کە تەنانەت توانای قبوڵکردنی کرێکارانێکی نیە کە ڕایەکی جیاوازیان هەبێ، مەنشەفیک بن یان هەر شتێکی تر. ئەمەش سەرچاوەی ئەو سێکتاریزمەیە کە مۆدیلی بەلشەفی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا دروستی کرد و بووە مایەی دروستکردنی ئەو جۆرە حزبانەی کە لەدەسەڵاتدا دیکتاتۆری تاک حزبیان پەیرەو دەکرد و بۆ هەمیشەش سونەت و نەریتی جیابوونەوە سێکتاریستیەکانیان لە ئاستی ئەنتەرناسیونالیزم و لە نێو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی وڵاتە جۆراوجۆرەکاندا چاند و تا ئێستاش نەریتێکە درێژەی هەیە.

بەکورتی ئەم ئەزمەی پاکتاوکردنەی حزب ڕەوتی شکستی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و گەڕانەوەی سیستمی سیاسی حوکمی کەمایەتی کۆن نیشان دەدا. بیرۆکراتیزم لەم جیابوونەوەی حزبی بەلشەفی لە چینی کرێکارەوە دێت نەک هۆکاری جیابوونەوەکە وەک دەڵێن تەنیا بیرۆکراتیزمی ستالینی بێت. ئەم نەخۆشی بیرۆکراتیزمە خۆی ئەنجامی جیابوونەوەی حزب و دەزگاکانی دەسەڵاتە لە جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش و سەرلەنوێ دروستبوونەوەی بنەماکانی دەسەڵاتداریێتی کەمایەتیە بەسەر زۆربەی کۆمەڵگەدا.

بێگومان جگە لە پاکتاوکردنی ڕیزەکانی حزب، هاوکات سەرکوتی نەیارانی سیاسی بەڕێوەبرا و بەتاییەت ئەو هێزانەی نێو چینی کرێکار و جوتیاران کە پێشتر دەوریان لە دروستکردنی شوراکان و سەندیکا و کۆمیتەکانی کارگە و سەربازاندا هەبوو. بەمەش دیکتاتۆریەتی تاک حزبی جێگای دیکتاتۆریەتی چینەکەی گرتەوە و ئازادیە سیاسەکان و کۆمەڵگەی سیاسی نوێ بەرەو ئاوابوون چوون.

نمونە زۆرن لەوەی چۆن نەک لە ناو حزب بەڵکو لەدەرەوەی حزبیش ڕێگە بە کۆبونەوەی دەنگی جیاوازی سیاسی نەدراوە و تەنانەت هەرچی کرێکارانی ناو سەندیکاکانیشە بەناوی مەنشەفیکەوە وەک خەتەری جدی بۆسەر شۆڕش دانراون. "ئێمە مەنشەفیک و ئێس ئارەکان(سۆشیال شۆڕشگێڕ)، ئەوانەی کە ئاشکران و ئەوانەی کە بە سەرپۆشی "ناحزبی" داپۆشیوە، لە زیندان ڕادەگرین." [115]

دواتریش ئەم دەرکردنە و زیندانی کردنی هەڵسوڕاوانی سیاسی لە سۆڤیەت ئیتر دەبێتە بەشێک لە سیستمی سەرکوتی سیاسی.

لە "کۆنگرەی یانزدە ١١" شەوە کاتێک ستالین وەک سکرتێری حزب دیاری دەکرێ و بەمەش پرۆسەی چڕ بوونەوەی دەسەڵات لە دەست دەزگاکانی حزبی تاقانە و تاکە سەرکردەدا زیاتر دەردەکەوێ. هەر وەک تۆنی کلێف ئاماژەی پێ دەدا کە پێشتر لە ناو حزبدا "ئەم پۆستە گرنگ نابێ، تەنیا لەگەڵ بەهێزبوونی جێگای بیرۆکراتیزمدا و کۆنترۆڵی پەیکەرەی هەرەمی حزبی لەلایەن سەرەوە نەبێ."[116]

دواتر پۆستەکانی تریش لەلایەن حزبەوە بەهەمان شێوە گرنگی پەیدا دەکا" لە ساڵی ١٩٢٣ تەنیا ٢٩٪ بەڕێوەبەرانی کارگەکان لە حزبدا بوون، لە ١٩٢٥ بوو بە ٧٣.٧٪ ئەندامانی ئیدارەی یەکیتیە مۆنۆپۆلیەکان، و ٨١.٥٪ لە ئەندامانی یەکێتی سەرمایەکان و ٩٥٪ بەڕێوەبەری پرۆژە گەورەکان ئەندامی حزب بوون . لە سوپاشدا

[115] لینین، دەبارە مالیات جنسی، ل ٨١٢، فارسی، منتخب اثار.

[116] تۆنی کلێف ،ل٧٠، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا، بەزمانی عەرەبی.

سەرۆکەکانی سوپای سور لە ساڵی ١٩٢٠ ٥.١٠٪ ئەندامی حزب بوون، و لەساڵی ١٩٢٤ بوو بە ٣٠.٦ ٪ لە ١٩٢٩ بو بە ٥١.٥٪ و لە ١٩٣١بو بە ٧١.٨٪ وە ئێستا بێگومان هەموو ئەندامی حزبن."[117]

لینین، کە تازە چاک بووەتەوە دوای سەکتەی مێشکی جاری یەکەمی، دەبینێ ئەم پرۆسەی دیکتاتۆریەتی حزبیە گەیشتۆتە ئاستی گەشەی "بیرۆکراتی لە ناو دەوڵەت و حزبدا، وە بەڕاستی لە شەخسیەتی ستالین بێ باوەڕ دەبێ، کاتێک کە دەسەڵات و ئۆتۆریتەی مەکتەبی ستالین دەبینێ لە حزبدا. بەڵام ئەم پرۆسەی بیرۆکراتی بوونی حزب و دەوڵەت گەیشتۆتە قۆناغێک کە لینین هیچ کارێکی بەرامبەرپێنەکراوە. لینین لە وەسێتنامەکەیدا دەیەوێ حزب لەم مەترسیانە ئاگاداربکاتەوە، بەڵام دەستەی ڕابەری، کە لەلایەن لینینەوە ڕەخنەیان لێگیراوە ڕێگە نادەن کە وەسێتنامەکەی لینین لە کۆنگرەی دوای مەرگی لینیندا بخوێنرێتەوە، سەرەڕای نارەزایەتی کرۆبسکایای هاوسەری بەم بڕیارەی ڕابەری حزب.

ئاڵوگۆڕەکانی دوای مەرگی لینین زۆر فراوانتر و مەترسیدارترە لە کاتێکدا کە ستالین کۆنترۆڵ و سانسۆری هەموو دەزگاکانی حزب دەکا و مۆدیلی سۆڤیەت لە دیکتاتۆری حزبیەوە بەرەو دیکتاتۆری فەردی ستالینی دەبا، وە وەکو سکرتێری گشتی ٣٠ ساڵ لەم پۆستەدا دەمێنێتەوە و (٣ لەسەر ٤) ی ئەندامانی ڕابەری حزب بە ناوی "دوژمنانی گەل" لە نێو کۆنگرەی ١٧و ١٨دا دەردەکرێن و لە سێدارە دەدرێن[118].

لێرەدا پێویست بە دووبارە کردنەوەی باسی گەشەی ئەم مۆدیلە حزبیە ناکا، چونکە هەرکام لە ترۆتسکی و تونی کلێف و ئی هێچ کار و ئەوانی تر لە نوسینەکانیاندا وردودرشتی ئەم دەورەیان باسکردووە. بەڵام پێویستە کە ئەم دەورەیە لە ژیانی حزبی بەلشەفی لە سایەی ستالیندا بە لێکدانەوە لەسەر دەوری ئەم حزبە لە ژیانی سیاسی و ئابوری چینی کرێکاردا هەڵسەنگێنین، نەک دەوری شەیتانی شەخسیەتێک لە مێژوودا. مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی ئەو جۆرە لە حزب و دەوڵەت و ئابوری دروست دەکا کە سەرمایەداری دەوڵەتی پێویستیەتی و دەوری تاکەکان لەم پرۆسەیەدا هەرچەند گرنگە بەڵام تەنیا هۆکار نیە و بەڵکو خۆی بەشێکە لە بەرهەمی ئەو پرۆسە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەیە کە خەباتی چینایەتی تێدا دەچێتە پێشەوە.

ترۆتسکی سەرەڕای ڕەخنە دروستەکانی لە بیرۆکراتیزمی ستالینی، بەڵام ئەو ئەم بیرۆکراتیزمە وەک بەشێک لە پرۆسەیەک نابینێ کە مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و

---

117 **تونی کلێف ، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا، ل ٧١، بەزمانی عەرەبی.**

118 **هەمان سەرچاوە**

دیکتاتۆری حزبی درووستکردوه و خۆی و لینینیش بەشداربوون تیایدا. ترۆتسکی خۆی وەکو بەشدارێکی ئەم سیاسەتانەی کۆنگرەی ١٠ ی حزب لەپاڵ لینیدا ، ئەوکات لە کۆنگرەدا دەیوت کە؛ "ئێمە شورای نوێنەرانی خەڵکمان هەیە، بەڵام کاری ئەوانیش دەبێ لەژێر کۆنترۆڵدا بێت. بەڵام کۆنترۆڵ لەلایەن چ مەرجەعێک؟ کۆنترۆڵی چینی کرێکار وەک جەماوەرێکی بێ شکڵ و شمایل؟ نا. کۆمیتەی ناوەندی حزب دەبێ سەبارەت بەم مەسەلەیە (ڕێکەوتنی ئاشتی لەگەڵ دەوڵەتی پۆلەندە) دا بانگ بکرێ تا سەبارەت بەم مەسەلەیە باس بکا و بڕیار دەرکا و وەلامێکی پێویست بداتەوە..هەمان شێوە لەمەسەلەکانی تریشدا بەکاردێنین؛ لە کشتوکاڵ، کۆکردنەوەی پیداویستی (تدارک) و لەهەموو مەیدانەکانی تردا."[119]

ترۆتسکی لە هێرش بۆسەر "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" لە دەیەمین کۆنگرەی حزبدا دەڵێ "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری بە دروشمی مەترسیدارەوە هاتۆتە مەیدان. بتی لە بنەما دیموکراتیەکان دروستکردوە و مافی کرێکارانی لەهەڵبژاردنی نوێنەراندا خستۆتە سەروو حزبەوە. بە شێوەیەک کە حزب نابێ دیکتاتۆری خۆی پیادەبکا، تەنانەت ئەگەر ئەو دیکتاتۆریە بەشێوەیەکی کاتی ناکۆک بێت بە دیموکراسی کرێکاری ".[120]

بەهەمان شێوە ترۆتسکی پشتیوانی لە مافی کاتی حکومەتی کرێکاری کرد "ئەسپارتای پرۆلیتیری" لەپێناو سەربازگیری و میلیتاریزەکردنی کار وەک ئامرازی توندوتۆڵی کارکردن."[121]

ئەمە سیاسەتی ڕەسمی حزبی بەلشەفی بووە کە لە کۆنگرەی ١٠ دا لینین و ترۆتسکی لە پێش هەمووانەوە بوون و پاساوی کاتی بوونی ئەم سیاسەتانەی، کە حزب لە چینی کرێکار و دیموکراسی شورایی و کرێکاری جیادەکاتەوە ، ناتوانێ بەهۆی " پێویستی کاتی شەڕ" هیچ لەو ئەنجامە بگۆڕێ کە ئەمانە سیاسەتێک بوون حزبی بەلشەفیان لە حزبی شۆڕشی کۆمۆنیستیەوە گۆڕی بۆ حزبی بیرۆکراتی سۆشیالیزمی دەوڵەتی.

کەواتە مەسەلەکە دەرکەوتنی شەخسیەتێکی دیکتاتۆری وەک ستالین نەبووە کە شۆڕشی بەرەو شکست برد. بەڵکو خودی دەرکەوتنی ستالین و سەرکەوتنی ڕەوتی ستالیسنیستی بەرهەمی ئەو مۆدێلە سۆشیالیزمە دەوڵەتیە بوو کە بەلشەفیزم نوێنەرایەتی دەکرد و وەک مۆدێلێکی سیاسی وحزبی و ئابوری پیادەی کرد.

---

[119] **ئارنست ماندل، دەربارەی بیرۆکراسی، تیۆری "جێنشینی"، فارسی.**
https://marxists.catbull.com/farsi/archive/mandel/works/1973/boorokrasi.htm

[120] **هەمان سەرچاوە**

[121] **هەمان سەرچاوە**

سیستمی دیکتاتۆریەتی حزبی لەکۆمەڵگەدا بێگومان پێویستی بە حزبێکە کە میکانیزمی کارکردنی ناوخۆشی دیکتاتۆریانە بێ. واتە حزبێک کە کۆمەڵگە لەسەر بنەمای دەسەڵاتداریێتی کەمایەتیەک بەڕێوەببا، پێویستی بە دەزگایەکی حزبیشە کە دەسەڵات و ئیمتیازاتی نوخبەیەکی ناوخۆی حزب دابین بکا، بەم پێیەش بەرژەوەندیە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەکانیان لە ڕێگەی ئەو حکومەتە کەمایەتیەوە دابین دەبێ. بە پێچەوانەوە حزبێک کە سیستمی سیاسی کۆمەڵگە دەگۆڕێ بە سیستمێکی بەشداری ڕاستەوخۆی هەموو هاولاتیان ئیتر ئیمتیازاتێکی چینایەتی نامێنێتەوە بیپارێزێ و هەربۆیە میکانیزمی کارکردنی ناوخۆی بریتی دەبێ لە فراوانکردنەوەی بەشداری ڕاستەوخۆی ئەندامانی لە گۆڕانکاریە سیاسیەکانی ئیدارەی حزب و کۆمەڵگەدا. حزب پێویستی بە بەشداری هەموو فراکسیۆن و بەشە جیاوازەکانی چینەکەیە لە ئیدارە و دانانی نەخشە و هەڵبژاردنی نوێنەرانی پۆستە حزبیەکان، هەربەو شێوەیەی شوراکان دەیکەن. بەم پێیەش لابردنی بەرپرسە حزبیەکان کارێکی ئاسانی ئەندامان دەبێ و وەرگرتنی پۆستە حزبیەکان هیچ ئیمتیازاتێکی سیاسی و مادی نابێ و ئیتر حزب بریتی نابێ لە گروپێکی ڕابەری نەگۆڕ. هەربۆیە ئازادی سیاسی و ڕادەربڕین و فراکسیۆن و گروپی جیاجیای ناوحزب دەبێتە مافێکی سادە و میکانیزمی جێبەجێکردنیشی دڵخوازانە و خود وشیاری و خود چالاکانە دەبێ.

لە پرۆسەی سەپاندنی دەسەلاتی دیکتاتوریەتی حزبی بەلشەفیدا ئەم ناکۆکیانە دەردەکەون لە نێوان مۆدیلی حزبێکی کرێکاری کە دەیەوێ هەموو چینەکە بەدەوری ئامانجی شۆڕش کردن بەسەر سیستەمی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی زاڵدا کۆ بکاتەوە، لەگەڵ مۆدێلی حزبێکی بیرۆکراتیدا کە دەیەوێ لە ڕێگای نوخبەیەکەوە مۆدێلێک لە سۆشیالیزم پیادە بکا کە ناکۆکە بە بەشداری زۆربەی چینی کرێکار لەدەسەڵاتدا، وە دەوڵەت و ئۆرگانەکانی و بڕیار و نەخشەکانی دەکاتە ئیمتیازی کەمایەتیەکی حزبی.

مۆدێلی حزبێکی کرێکاری کە دەیەوێ لەڕەوتێکی شۆڕشگێڕانە دا "هەموو چینەکەوە" لەناو خۆیدا یەکگرتوو بکا و مانای واقعی دەدا بە حزبی چینی کرێکار زۆرجیاوازە لەو حزبە بەلشەفیەی کە تەنیا یەک بەش و یەک دەستە و یەک خەت نوێنەرایەتی دەکا و خۆی لە هەموو بەشەکانی تری چینەکە لەناو حزبیشدا جیادەکاتەوە و حزب لە هەموو گروپ و بۆچوونە جیاوازەکان بە خەتی ڕابەری پاک دەکاتەوە.

لەم بەشانەی مۆدیلی سیاسی و حزبی بەلشەفی لە دەسەلاتدا نیشانماندا کە چۆن شکستی ئۆکتۆبەر پێش هەر ناڕۆشنیەکی ئابوری و بەرنامەیەکی ئابوری، بریتی بووە لە

مۆدیلی بەلشەفیزم لە دەخاڵەت پێدانی کرێکاران لە سیاسەت و ئیدارەی کۆمەڵگەدا و بەکارهێنانی ئامڕازی حزب بۆ شۆڕشکردن بەسەر میراتی سیستمی حوکمی کەمایەتیدا. بەڵام وەک مارکس دەڵێ؛ "دەسەڵاتی سیاسی ئامڕازێکە بۆ ڕزگاری ئابووری"[122] کەواتە بەبێ تێگەیشتن لە چۆنیەتی شۆڕش بەسەر سیستمی ئابوری سەرمایەداریشدا ناتوانین لە هۆکارێکی تری سەرەکی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی ئۆکتۆبەر تێبگەین. هەربۆیە ڕەخنەکەمان دەبێ بچێتە سەر بنەما ئابوریەکانی ئەم مۆدێلە و پەیوەندی لەگەڵ چینی کرێکاردا. لێرەدا دوای باسی مۆدیلی سیاسی حزب دەچینە سەر مۆدیلی ئابوری حزب، کە تەواوکەری ئەو سیستمی سۆشیالیزمی دەوڵەتی یان سەرمایەداری دەوڵەتیە. دوای ناسینی ئەم مۆدیلە سیاسی و ئابوریە لە کۆتاییدا دەچینەوە سەر چۆنیەتی جیابونەوەی حزبی بەلشەفی لە چینی کرێکار و لە شۆڕشی سۆشیالیستی ئەم چینە بۆ گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری.

122 مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٤، بە زمانی ئینگلیزی
The International Workingmen's Association 1864General Rules, October 1864
https://www.marxists.org/…/in…/iwma/documents/1864/rules.htm

١٦

مۆدیلی ئابوری بەلشەفی چی بووە؟
لە بەرنامەوە تا دەسەڵات

بۆ ئەوەی لە مۆدێلی ئابوری سۆشیالیستی حزبی بەلشەفی تێ بگەین دەبێ باسی ئەوە بکەین کە جێگای چینی کرێکار لە بواری ئابوری و ئیداری دەوڵەتی بەلشەفیدا چیە؟ بزانین چ سیستمێکی ئابوری و بەرهەمهێنان لەڕوسیادا لەلای بەلشەفیەکان دادەمەزرێ و بۆچی پێی دەوترێ سۆشیالیزم؟ ئایا کۆتایی هێنان بە موڵکایەتی تایبەتی و شەخسی سەرمایەدارەکان و موڵکایەتی دەوڵەت بۆ هۆیەکانی بەرهەمهێنان و کارکردنی هەموو هاوڵاتیەک وەک کرێکار و بەکرێی یەکسانەوە سیستمی بەرهەمهێنان دەکاتە سۆشیالیستی؟ ئایا بوونی بەرنامە و پلانی ئابوری و دابەشکردنی سەرمایە و بەرهەم بەپێی نەخشە و لەلایەن دەوڵەتەوە، لە دەست شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری و ئاژاوە و ئەزمەی بازاڕ و دابەزینی توانای کڕین و ئاستی گوزەرانی کرێکاران ڕزگارمان دەکا؟ ئەمانە ئەو پرسیارانەن کە ڕووبەڕوی سۆشیالیزمی سەدەی (٢٠ و ٢١) یش بوەوە و بەلشەفیزم و مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی کە لایەک لە دنیای سەدەی ٢٠ ی گرتەوە و ئێستاش چین و کوبا و بەرنامەی زۆرێک لە حزبە کۆمۆنیستەکانی گرتۆتەوە، تەنیا مۆدێلێک بووە کە زیاتر لەسەدەیەکە بە کردەیی بینیومانە و هێشتا لەناو مۆدیلی چەپ و سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکاندا ڕەواجی هەیە. هەربۆیە لێکدانەوە لەم تەجروبەیەی مۆدیلی سۆشیالیستی بەلشەفی و بەرنامە ئابوریەکەی گرنگیەکی زۆر و چارەنووسازی هەیە لە خستنەڕووی مۆدێلێکی نوێی کۆمۆنیزم، کە جیاوازبێ لەم مۆدێلە. پێویستە ڕەخنە لە سۆشیالیزمی دەوڵەتیی بەرەو مۆدێلێکی جیاوازی سیاسی و ئابوریمان بەرێ.

سۆشیالیزم لە بەرنامەی بەلشەفیدا

حزبی بەلشەفی وەک حزبێکی کرێکاری لە دڵی هەلومەرجێکی شۆڕشگێڕانەدا شکڵ دەگرێ و گەشەدەکا، کە هەر سێ چینی کرێکار و جوتیار و سەرمایەداریش پێکەوە دەیانەوێ لەدەست قەیسەریەت و ئەرستۆکراسی فیودالی ڕزگاریان بێ، چونکە

قەیسەریەت ڕێگرە لەبەردەم گەشەی سەرمایەداری و هەر پێشکەوتنێکی کۆمەڵایەتی و بەرقەرار بوونی ئازادی سیاسیدا. تێگەیشتنی سۆشیالیستی باو لەڕوسیادا ئەوە بوو کە بۆ گەیشتن بەم سۆشیالیزمە پێویستە سەرمایەداری لە ڕوسیادا گەشەبکا. بەڵام جیاوازی حزبی بەلشەفی لەسیاسەتدایە لەگەڵ باقی سۆشیالیستەکاندا،بەوەی دەڵێن ئەم حزبە لە شۆڕشێکی دیموکراتی بورژوازیدا بەدوای گەیشتن بە سۆشیالیزمەوەیە لەڕێگای گرتنە دەستی دەسەڵاتەوە.

لە سێ قۆناغی جیای شۆڕشدا ئەم حزبە سێ دروشم بۆ گەیشتنە دەسەڵات بەرزدەکاتەوە، "دیکتاتۆریەتی دیموکراتی شۆڕشگێڕانەی کرێکاران و جوتیاران"دا لە ١٩٠٥، "هەموو دەسەلاتێک بۆ شوراکان"ی نیسانی ١٩١٧، وە "دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا" لە ئۆکتۆبەری ١٩١٧ەوە، وەکو دەسەڵاتدارێتی حزبی بەلشەفی باس دەکرێ.

ئەم دروشمانە جەختکردنەوەیە لەسەر دەوری ڕابەری چینی کرێکار لە شۆڕش و دەسەڵاتی سیاسیدا. هەلومەرجی ئابوری هەر شتێک بێت، لینین بەپێچەوانەی مەنشەفیەکانەوە، جەخت لەسەر دەوری ڕابەری و گرتنە دەستی دەسەڵات لەلایەن بەلشەفیەکانەوە دەکاتەوە. لە دوو بەشی ٨و٩پێشودا ئەم مەسەلەیەمان وەک ناسێنەرەوە و جیاکەرەوەی بەلشەفیزم لە سۆشیال دیموکراتی ئینتەرناسیونالی دووەم باسکرد.

بەڵام سۆشیالیزم لەم سێ دروشم و سێ قۆناغەدا مانایەکی ڕاستەوخۆیان وەک دامەزراندنی سیستمێکی ئابوری نیە، بەڵکو لای بەلشەفیەکان سیستمی ئابوری لە هەر سێ قۆناغەکەدا باسی گەشەپێدانی سەرمایەداریانەی ڕوسیایە. لەبەرئەوەی بەلای ئەوانەوە هێشتا ئوکتۆبەری ڕوسیا بۆ سۆشیالیزم ئامادەنیە و لە ڕێگەی گەشەپێدانی سەرمایەداری دەوڵەتیەوە بنەمای شۆڕشی ئابوری سۆشیالیستی فەراهەم دەکرێت.

هەربۆیە ئێمە لە لێکدانەوەماندا لە شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەبێ ئەم بنەما ئابوریەی شۆڕشی ڕوسیا لە بەرچاوبگرین و بزانین ئایا بەلشەفیەکان چۆن ویستویانە لە ڕێگەی گەشەی سەرمایەداریەوە سۆشیالیزم دامەزرێنن؟

وەک پێشتر وتمان ئەوەی ئێمە دەمانەوێ لەم لێکۆڵینەوەیەدا بیدۆزینەوە پەیوەندی نێوان سەرمایەداری دەوڵەتی و مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەلشەفیزمە. لەم ڕێگەیەوە دەمانەوێ ئەوە بخەینە ڕوو کە لە ئەنجامی ئەم پرۆسەیەدا مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی لە ئاستی ئابوری و سیاسیدا خاڵە هاوبەشەکانی لەگەڵ سەرمایەداری دەوڵەتی و حکومەتی بیرۆکراتی سۆڤیەت و مۆدیلی حزبی بەلشەفیدا چیە؟ لەبەشەکانی پێشودا سەلماندمان کە چۆن مۆدیلی سیاسی حزب و دەوڵەتی

بەلشەفی چارەنووسی هەنگاوە ئابورییەکان دیاری کرد و نیشانماندا کە چۆن شۆڕشی کرێکاری لەبەرامبەر ئەرکە سیاسیەکانی، واتە هێنانەئارای مۆدێلی دەسەڵاتدارێتی هەموو چینی کرێکار شکتی هێنا و هەربۆیە ئەرکی ئابوری سۆشیالیستیشی پەیڕەو نەکرد و مۆدیلی سەرمایەداری دەوڵەتی گونجاو لەگەڵ دیکتاتۆری حزبیدا جێبەجێکرد.
هەربۆیە ئێمە لە لێکدانەوەماندا لە شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەبێ ئەم بنەما و ئەرکە ئابوریەی بەلشەفیەکان لە شۆڕشی ڕوسیا لە بەرچاوبگرین، کە خۆیان قەناعەتیان پێی بووە و بەرنامەیان بۆداناوە،وە بزانین ئایا بەلشەفیەکان چۆن ویستویانە لە ڕێگەی گەشەی سەرمایەداریەوە سۆشیالیزم دامەزرێنن؟ وە ئەم لێکۆڵینەوەیەمان بۆئەوەیە بزانین بەلشەفیزم چ مۆدێلێکی سۆشیالیستی دامەزراندوە؟ وە لەم پرۆسەیەدا چ گۆڕانکاریەک بەسەر پەیوەندی ئەم حزبە کرێکاریەدا لەگەڵ سەرجەم چینی کرێکاردا هاتووە کاتێک دەسەڵاتی بەدەستەوە گرتووە؟

لەشۆڕشی یەکەمدا ۱۹۰۵

لینین لە ساڵی ۱۹۰۵دا دەڵێ؛ "شۆڕش دەسەڵاتی بورژوازی بەهێزدەکا. ئەم مەسەلەیە لە ڕژێمی کۆمەڵایەتی و ئابوری ئێستادا، واتە سەرمایەداری، ناچاریە."[123]
هەروەها دەڵێ"مارکسیستەکان بەتەواوەتی باوەڕیان وایە کە شۆڕشی ڕوسیە خەسڵەتێکی بورژوازی هەیە. ئەمە مانای چیە؟ واتە ئەو ریفۆرمە دیموکراتیانە لە ڕژێمی سیاسی و ئەو ریفۆرمە کۆمەڵایەتی و ئابوریانەی کە بۆ ڕوسیا خەسڵەتی پێویستی پەیداکردوە، خۆبەخۆ نەک تەنیا هۆکاری هەڵوەشاندنەوەی سەرمایەداری و دەسەڵاتدارێتی بورژوازی فەراهەم ناکەن، بەڵکو بەپێچەوانەوە بۆ یەکەم جار زەمینەی واقعی بۆ گەشەی فراوان و خێرای ئەوروپایی، ونەک ئاسیایی، سەرمایەداری ئامادە دەکەن و بۆیەکەم جار دەسەڵاتدارێتی بورژوازی وەک چینێک ڕێگەپێدەدەن." [124]
لینین لەساڵی ۱۹۱۲شدا دەڵێ؛ "ئێستا ڕوسیا دەورانی ریفۆرمی بورژوازی بەسەردەبا، نەک دەورانی ریفۆرمی پرۆلیتاری، مەسەلەیەک کە ئێستا بە گەیویی

---

[123] دوتاکتیکی سۆشیال دیموکراسی لە شۆڕشی دیموکراتیدا،ل٢٤٦،فارسی، منتخب اثار.
[124] هەمان سەرچاوە ، ل ٢٥٤

کۆتایی خۆی گەیشتوە ئازادی ئابوری پرۆلیتاریا نیە، بەڵکو ئازادی سیاسی واتە(لە ناوەرۆکی مەسەلەکەدا) ئازادی تەواوی بورژوایانەیە."[125]

لەشۆڕشی دووەمدا شوباتی ١٩١٧

لینین لەساڵی ١٩١٧دا دوای شۆڕشی شوبات دەڵێ " شەڕی ئیمپریالیستی لەڕوانگەی ئۆبژێکتیڤەوە دەبوایە بەناچاری بەشێوەیەکی بێ وێنە خەباتی چینایەتی پرۆلیتاریای دژی بورژوازی خێرابکردایە و بیگۆڕیایە بە شەڕی ناوخۆیی نێوان چینە دژ بەیەکەکان.
ئەم گۆڕینە بەهۆی شۆڕشی شوبات-مارسی ١٩١٧ دەستی پێکردووە، کە لەیەکەم قۆناغیدا یەکەم لێدانی هاوبەش لەلایەن دوو هێزەوە لە قەیسەریەت بوو کە بە ئیمەی نیشاندا؛ یەکێکیان تەواوی بورژوازی ڕوسیایە، وە دووەمیان لەلایەن شورای نوێنەرانی کرێکاران، کە دەستی کردووە بە ڕاکێشانی نوێنەرانی سەربازان و جوتیاران."[126]
هەروەها دەڵێ؛"خەباتی نێوان ئەم سێ هێزە(پاشماوەی قەیسەریەت، بورژوازی و شورا کریکاریەکان) دیاریکەری وەزعێکە کە ئێستا هاتۆتە ئاراوە و ئەمەش ڕاگوزەرە لە قۆناغی یەکەمی شۆڕش بۆ قۆناغی دووەمی شۆڕش."[127]
بەڵام ئەم شۆڕشە سۆشیالیستیە چیە؟
لینین دەڵێ؛ "سەرکەوتنی پرۆلیتاریا ئیمکانی نیە لەڕوسیا، لە داهاتویەکی نزیکدا، مەگەر لە یەکەم هەنگاوی دا ڕێگەبدات کە کرێکاران پشتیوانی زۆربەی جوتیارانی خەباتکار لەپێناو دەستبەسەرداگرتنی هەموو موڵکایەتی زەویوزاری گەورە بەدەست بێنن (وە خۆماڵیکردنی هەموو زەویەکان، ئەگەر دانمان نا بەم بەرنامەیەی '١٠٤' کشتوکاڵدا، کە وەک بەرنامەی جوتیاران لەناوەرۆکدا مایەوە). لەپەیوەند بەم شۆڕشە جوتیارییەوە و لەسەر بنەمای ئەمە ئیتر دەستپێشخەریەکانی دواتری کرێکاران ئیمکانی هەیە و پێویستە، لەپێناو چاودێری بەسەر بەرهەمهێنان و دابەشکردنی بەرهەمەکاندا، وە کارکردن بە 'سیستمی کاری ناچاری'،هتد.. ئەگەر لە تێکڕای خۆیدا و لە گەشەکردنیدا سەیری بکەین، دەبینین ئەم کارانە گواستنەوەیەکە بەرەو

---

[125] لینین،دوو ئۆتۆپی،ل٣٤٦، فارسی، منتخب اثار.
[126] لینین ، نامەکان لە دوورەوە، ل ٤٥٠، فارسی، منتخب اثار.
[127] لینین، بەرنامەی جەنگی شۆڕشی پرۆلیتاریا،ل ٤٤٩، فارسی، منتخب اثار.

سۆشیالیزم، کە لەڕوسیا یەکسەر دەست پێ ناکا، بەیەک کەڕەت، بەبێ هەنگاوی گوزەر و تێپەڕین، بەڵام جێبەجێکردنی مومکینە بەتەواوەتی و خۆی دەسەپێنێ بەشێوەی جەختکردنەوە بەهۆی ئەم هەنگاوانەوە." [128]

کاتێک لە دروشمی ئەم قۆناغەی دووەمی شۆڕشی ١٩١٧ دەڕوانین بریتیە لە "ئاشتی، نان و ئازادی". " پرۆلیتاریا بەڕێکەوتن لەگەڵ دوو هاوپەیمانەکەیدا (جوتیاران و پرۆلیتاریای وڵاتانی شەڕکردوو و پرۆلیتاریای جیهانی) دەتوانێ **سەرەتا لەڕیگای بەدەستهێنانی کۆماری دیموکراتی و سەرکەوتنی تەواوی جوتیاران بەسەر خاوەن موڵکەکان** و سەرنگومی نیوە دەسەڵاتی گوچف-میلیوکف و **دواتر لەڕێگای گەیشتن بە سۆشیالیزم،** واتە تەنیا ئامرازێ کە دەتوانێ " ئاشتی ، نان و ئازادی "بداتە میللەتانی ستەملێکراو لەدەست شەڕ ، هەنگاو هەڵگرێ و هەنگاو هەڵدەگرێ."[129]

لەشۆڕشی سێهەمدا ئۆکتۆبەری ١٩١٧

لینین دروشمی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بە "ئاشتی، نان و ئازادی" دادەنێ .

کەواتە سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر ئەگەر هەلسەنگێنرێ دەبێ لە ڕوانگەی ئەم دروشمەی شۆڕشەوە بزانین کە تا چ ڕادەیەک سەرکەوتووبوە؟
یەکەم دروشم "ئاشتی" دژی شەڕی جیهانیی یە کە داوایەکی ڕۆشنە و پەیوەندی بە کۆتایی هێنانی بەشداری ڕوسیا لە جەنگی جیهانیدا هەیە. بێگومان ئەم داوایە خۆی لە خۆیدا ناوەرۆکی سۆشیالیزم ڕۆشن ناکاتەوە، بەڵام داوایەکی چینی کرێکار و جوتیاران وسەربازانی ڕوسیا بووە و بەلشەفیکەکان توانیویانە لەڕێگەی گرتنە دەستی دەسەڵاتەوە ڕوسیا لەو شەڕە جیهانیە دەربهێنن.

---

[128] لینین، نامەکانی دووری، نامەی پێنجەم، ئەرکەکانی ڕیکخستنی پرۆلیتاری شۆڕشگێر بۆ دەوڵەت،مارسی ١٩١٧.
https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1917/letters.htm

[129] لینین ، نامەکان لە دوورەوە، ل ٤٥٠، فارسی، منتخب اثار.

لە دروشمی "نان و ئازادی"دا سۆشیالیزم بەوە ڕۆشن کراوەتەوە کە "خەڵک دەتوانن لەبەرامبەر"گرانی و نەبوونی" نان بەدەست بهێنن تەنیا لەڕێگەی ئەو هەنگاوانەی کە لەبەرامبەر پیرۆز بوونی سەرمایە و موڵکایەتیدا سەری ڕێز دانانەوێنن." لەم بارەیەشەوە دەوڵەتی سۆڤیەتی موڵکایەتی سەرمایەداران و خاوەن زەویەکانی کردە موڵکی دەوڵەت و هەوڵی دابینکردنی "نان" ی دا.

دروشم و داوای "ئازادیش، لەبەرئەوەی ئەم حکومەتە، حکومەتی خاوەن زەویەکان و سەرمایەداران لەخەڵک دەترسێت و لەگەڵ خانەدانەکانی رۆمانوفەکاندا خەریکی بەندوبەستە."[130]

بەلشەفیەکان بە لە دەسەڵات خستنی کرنسکی و کادیتەکان کۆتاییان بە دەسەڵاتی هێزە بورژوازیەکان هێنا و بەم مانایە "ئازادی" یان لەدەست دەسەڵاتی بورژوازی بەدی هێنا.

گرنگی ئۆکتۆبەر لەوەدایە کە چینی کرێکار شۆڕش بە ئاراستەی بەرژەوەندیەکانی خۆیدا دەبا و چاوەڕوانی بورژوازی ناکا و ناکەوێتە دوای جێگیر بوونی دەسەڵاتی "دیموکراتی" بورژوازیەوە تا داخوازیەکانی شۆڕشی بۆ جێبەجێ بکا. وەک لینین دەڵێ "مەسەلەی سەرەکی هەر شۆڕشێک مەسەلەی هێزی دەسەڵاتدارێتیە لەوڵاتدا. بەبێ ڕۆشنکردنەوەی ئەم مەسەلەیە ناتوانرێ سەبارەت بە بەبەشداری ئاگایانە لەشۆڕشدا و بەشێوەیەکی سەرەتایی باسی ڕابەری بکرێ." . وە "لەڕوسیا دەوڵەتێک لە چەشنی کۆمۆنەی پاریس هەیە (شورای کرێکاران وسەربازان) "هەربۆیە دەبێ "حکومەتی کاتیی (بورژوازی) یەکسەر لەکاربخرێ" و "کرێکارانی وشیار لایەنگری تاک دەسەڵاتی شوراکانی کرێکاران و جوتیاران و سەربازانن".[131]

شۆڕشی ئۆکتۆبەر لەم گرتنە دەستی دەسەڵاتەدا و جێبەجێکردنی دروشمی شۆڕش " ئاشتی، نان و ئازادی" سەرکەوتوبوو، بەڵام دەبێ بزانین کە لەم سێ شۆڕشەدا لای بەلشەفیەکان باس لە گۆڕینی سیستەمی ئابوری ڕوسیا بە سیستەمێکی سۆشیالیستی نیە . بەڵکو ناوەرۆکی ئابوری ئەم شۆڕشانە باسی گەشەپیدانی سەرمایەدارییە و لەدواتردا و تەنیا لەم "دەرگایەوە" گواستنەوە بۆ سۆشیالیزم ئیمکانی هەیە.

سۆشیال دیموکراسی ڕوسیا، بە هەموو باڵەکانیەوە، لینین و بەلشەفی و بلیخانوف و مەنشەفیەکان، لەسەر پێویستی گەشەپێدانی سەرمایەداری لەڕوسیا هاوڕابوون. لە سەرەتاوە تا کۆتایی ئەم دەورانە شۆڕشگێرانەیەی ڕوسیادا دژ بە یۆتۆپیای

---

[130] لینین، بەرنامەی جەنگی شۆڕشی پرۆلیتاریا،ل ٤٤٩، فارسی، منتخب اثار.

[131] لینین ، دەربارەی دەسەڵاتی دوولایەنە،ل ٤٥٦و٤٥٧، فارسی، منتخب اثار.

پۆپۆلیستەکانی نارودنیک و سۆشیال شۆڕشگێڕەکان بووە، کە دەیانویست لە قەیسەریەتی فیودالی و ئەرۆستۆکراسیەوە بچن بۆ سۆشیالیزم بەبێ تێپەڕین بە سەرمایەداریدا. بەڵام لەهەمان کاتدا بەلشەفیزم دژی ئەو ڕەوتە سۆشیال دیموکراتیە مەنشەفیەش بوو، کە لەم شۆڕشە دیموکراتیە و لە هەلومەرجی شۆڕشگێرانەی ڕوسیا و ئەزمەی دەسەڵاتداریێتی بورژوازی ڕوسیادا، دەیویست لە سایەی دیموکراسی پەرلەمانی و دەوڵەتی بورژوازیدا وەک ئۆپۆزسیۆنێک بمێنێتەوە و لەگەڵ شۆڕشی سیاسی سۆشیالیستی بەسەر حکومەتی کاتی بورژوازیدا نەبوو. بەڵام لێرەدا پرسیاری سەرەکی ئەوەیە کە ئایا بەلشەفیەکان لە شۆڕشی ڕوسیادا و دوای گەیشتن بەدەسەڵات چیان کرد بۆ قۆناغی " گەیشتن بە سۆشیالیزم"؟ وەچ جۆرە سۆشیالیزمێکیان دامەزراند؟

سۆشیالیزم دوای دەسەڵات

چۆنیەتی گەیشتن بە سۆشیالیزم گرێ کوێرەی بەلشەفیەکان و شۆڕشی ئۆکتۆبەرە. بۆ تێگەیشتن لەم ڕێبازە سۆشیالیستیەی بەلشەفیەکان ئێمە دەبێ لە سێ بواری جیادا هەنگاوەکانی حزبی بەلشەفی هەڵسەنگێنین لەبوارەکانی ئابوری، لەبواری پەیوەندی لەگەڵ چینی کرێکار و بزوتنەوەی شورایی و سەندیکایی، وە لەبواری حزب و دەسەڵات – دەوڵەت تابزانین بەرنامەی "گەیشتن بە سۆشیالیزم" چی بووە و بەرەو کوێ چووە؟

دوای گرتنی دەسەڵات لە لایەن حزبی بەلشەفیەوە، ئابوری ڕوسیا بەناوی کۆمۆنیزمی جەنگی بەڕێوە دەچوو لە ١٩١٨تا ١٩٢١، کە وەک ترۆتسکی دەڵێ "ڕێکخستنی بەکاربردن بوو لە قەڵایەکی گەمارۆدراودا" کە پشتیوانی پیشەسازی جەنگ و ڕزگارکردنی خەڵک بوو لە برسێتی[132] و بە "هاوشێوەی 'سۆشیالیزمی جەنگ'ی وڵاتە سەرمایەداریەکان"ی دادەنێ.!
ئەم بەرنامە سۆشیالیستیە لە کانونی دوەمی ١٩١٨ پەرلەمانی ڕوسیا بەناوی **"جاڕنامەی مافەکانی خەڵکی کرێکار و چەوساوە"** بڵاوی دەکاتەوە و ڕایدەگەیەنێ

---

[132] ترۆتسکی، شۆڕشی خیانەتلێکراو، بەشی دووەم، کۆمۆنیزمی جەنگی، نیپ و سیاسەت بەرامبەر بە کوڵاک
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch02.htm

که **"هەڵوەشانەوەی موڵکایەتی تایبەتی زەوی. دەکرێتە موڵکی گەل. چاودێری کرێکاری و لیژنەی باڵا بۆ ئابوری نیشتمانی. کردنی کارگە و کانەکان و هێڵی ئاسن و بانکەکان دەکرێتە موڵکی دەوڵەت. هەموو کەس دەبێ کار بکا و چەکدارکردنی کارگەران و دروستکردنی سوپای سوری سۆشیالیستی و چەک کردنی هەموو چینە موڵکدارەکان." 133**

دواتر لەساڵی ١٩١٩ لینین لە **"پێشنیاری تەواوی بەرنامەی حزب کۆمۆنیستی ڕوسیا "134**دا باس لەو هەنگاوە ئابوریانە دەکا کە دەوڵەتی سۆڤیەت دەیگرێتەبەر. لێرەداشدا ڕۆشنە کە سۆشیالیزم بریتیە لە **"گواستنەوەی موڵکایەتی تایبەتی زەوی و** کارگەکان و **دامودەزگاکان و بانک بۆ موڵکایەتی دەوڵەت".** هەروەها باسی **"دروستکردنی سەندیکا و هەرەوەزییە بەرهەمهێنەر و بەکاربردن"** کراوە **"135 بەڵام سەرەڕای ئەمانەش بەرنامەی حزب لە ١٩١٩ ئەوە پەسەند دەکا کە" دەسەڵاتی شوراکان لە بواری دابەشکردندا بەردەوام دەبێ لە جێگرتنەوەی بازرگانی لەڕێگەی دابەشکردنی بەرهەمەکان بەشێوەی دابەشکردنێکی ڕێکوپێك لەئاستی نیشتمانیدا بەپێی نەخشەیەکی سەرتاپاگیری."136**

ئەمە پوختەی موڵکایەتی سۆشیالیستی بوو لە ڕوسیادا کە هۆیەکانی بەرهەمهێنان و گواستنەوەی لە موڵکایەتی تایبەتی سەرمایەداران و خاوەن زەویەکانەوە کردبووە موڵکی دەوڵەت. جگە لەمە شێوازێکی تری موڵکایەتی گشتی بەرهەمهێنەران لە ڕوسیادا لەبەرنامەدا نەبووە و جگە لە موڵکایەتی دەوڵەت هیچ مۆدێلێکی تر لە شێوەی موڵکایەتی ڕاستەوخۆی بەرهەمهێنەران نابینین.

بەڵام وەک ترۆتسکی دەڵێ "گۆڕینی فۆرمی موڵکیەت مەسەلەی سۆشیالیزم چارەسەر ناکا بەڵکو تەنیا دەیخاتەڕوو." 137

هەربۆیە موڵکیەتی دەوڵەت بۆ هۆیەکانی بەرهەمهێنان و گواستنەوە هەروەک موڵکایەتی تایبەتی سەرمایەداران تەنها یەکێک لە شێوەکانی موڵکایەتیە، نەک گۆڕینی سیستمی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری بێت. ئەمە شتێک سەبارەت بە

---

133 **لینین، المختارات، ل ٤٤٥-٤٤٤، بەرگی ٧، بەزمانی عەرەبی.**

134 **بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی ڕوسیا**
https://marxists.catbull.com/farsi/archive/lenin/works/1919/tarhe-barnameh.pdf

135 **هەمان سەرچاوە ل ١٧**

136 **هەمان سەرچاوە**

137 **ترۆتسکی، شۆڕشی خیانەتلێکراو، بەشی دووەم، کۆمۆنیزمی جەنگی، نیپ و سیاسەت بەرامبەر بە کۆلاک.**
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch02.htm

سۆشیالیزم ناگەیەنێ . بەم شێوەیە بەرنامەی بەلشەفیەکان لە ۱۹۱۷ تا ۱۹۱۲۱ باسی گۆڕینی فۆرمی موڵکایەتیە لە سەرمایەداری خسوسی و فەردیەوە بە موڵکایەتی دەوڵەت و خۆماڵیکردنی زەوی و بانک و کارگەکان.
وەک مارکس دەڵی **"پەیوەندیی موڵکایەتی' 'دەربڕینێکی قانونی' یە لە 'پەیوەندی بەرهەمهێنان' ێکی دیاریکراو.**[138]
کەواتە مەسەلەی سەرەکی سۆشیالیزم بریتیە لە گۆڕینی پەیوەندی بەرهەمهێنان، نەک شکڵە قانونیەکەی، کە موڵکایەتیە. ئەم شکڵە قانونیە دەتوانێ لە سەرمایەداریشدا لە فۆرمی موڵکایەتی تایبەتی تاکە کەسییەوە بگۆڕێ بە موڵکایەتی چینایەتی دەوڵەت، [139] بەبێ ئەوەی پەیوەندی بەرهەمهێنان و سیستمی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری هیچ ئاڵوگۆڕێکی بنەڕەتی و چینایەتی بەسەردا هاتبێ.
باسەیری ئەم واقعیەتە بکەین لە ڕوسیادا.
لینین پێشتر وتی کە "لەپەیوەند بەم **شۆڕشە جوتیاریەوە** و لەسەر بنەمای ئەم **(شۆڕشە جوتیاری)** یەوە ئیتر دەستپێشخەریەکانی دواتری کرێکاران ئیمکانی هەیە"[140]. ئەم شۆڕشە زەوی خاوەن موڵکە گەورەکانی کردە موڵکی دەوڵەت و هاوکات "دابەشکردنی کشتوکاڵی، کە میراتی ڕابردوو بوو، دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر زیادی کرد، وە لە ۱۹۲٦ تا ۱۹۳٦لە ۱٦ ملێۆنەوە بووە بە ۲٥ ملێۆن پارچە زەوی."[141]
دواتر گەشەی موڵکایەتی تایبەتی جوتیاران بووە مایەی گەشەی جوتیارە دەوڵەمەندەکان کە سلفەیان لەدەوڵەت وەردەگرت و باجی سەر جوتیارە هەژارەکان کاریگەری زیاتری هەبوو لەسەر ژیانیان و زێدەبەرهەمی گەنمی عەمباری دەوڵەمەندەکان بوو بە ئامرازی کۆیلەکردنی جوتیارە هەژارەکان. و پاشان ئەمە کاریگەری لەسەر دەوڵەت دانا و یاسای کریکاری کرێگرتە لە کشتوکاڵدا و بەکرێدانی زەوی لە ساڵی ۱۹۲٥ دەرکرا و ٦۰٪ گەنمی ئامادە بۆ بازرگانی لەدەستی ٦٪

---

[138] **مارکس، بەرەو ڕەخنە لە ئابوری سیاسی**

https://libcom.org/library/economic-content-socialism-lenin-it-same-marx *'Towards a Critique of Political Economy' (Preface), MESW: p 181*

[139] **مارکس ، کاپیتاڵ**

45 DK III, ibid; Capital III, ibid

[140] **لینین، نامەکانی دووری، نامەی پێنجەم، ئەرکەکانی ڕیکخستنی پرۆلیتاری شۆڕشگێر بۆ دەوڵەت،مارسی ۱۹۱۷.**

[141] **ترۆتسکی، شۆڕشی خیانەتلێکراو، بەشی دووەم، کۆمۆنیزمی جەنگی، نیپ**

https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch02.htm

جوتیاراندا بوو و بەشێوەیە گەڕانەوەی دەوڵەت بۆ هەڵوەشاندنەوەی خۆماڵیکردنی زەوی لە ١٩٢٥ دەستپێکردەوە. [142]

ئەمە شکستی سۆشیالیزم بوو لە کشتوکاڵدا کە لینین و بەلشەفیەکان پێیان وابوو لەسەرکەوتنی شۆڕشی جوتیارانەوە "دەستپێشخەریەکانی دواتری کرێکاران ئیمکانی هەیە".

هۆکاری ئەمەش ئەوەیە کە هەر لەسەرەتاوە لای بەلشەفیەکان ئەوە ڕۆشن بووە، کە جێبەجێکردنی سۆشیالیزم وەک سیستمێکی ئابوری مومکین نیە و پێویستە سەرەتا سەرمایەداری دەوڵەتی پەرەپێبدرێ. لینین لە ساڵی ١٩١٨دا دەڵێ " لە کۆماری سۆشیالیستی سۆڤیەت گواستنەوە بۆ سەرمایەداری دەوڵەتی هەنگاوێکە بۆ پێشەوە؟ ئایا ئەمە خیانەت لە سۆشیالیزم نیە؟"[143]. ئەو بۆ پاساوی ئەم سیاسەتە ئابوریە باس لە شێوازەکانی موڵکایەتی لە ڕوسیادا دەکا و دەڵێ "توخمەکانی شێوازە کۆمەڵایەتی-ئابوریە جۆراوجۆرەکانی ڕوسیە بریتین لە:

1. ئابوری پاتریارکال، ئابورییەک کە بەڕادەیەکی زۆر خەسڵەتی سروشتی و جوتیاری هەیە.
2. ئابوری کاڵایی بچوک (هەموو ئەو جوتیارانەی دەغڵ و دان دەفرۆشن لەم گروپەن)
3. سەرمایەداری تایبەت
4. سەرمایەداری دەوڵەتی
5. سۆشیالیزم

ئەمانە وەک ئابوریەکی تێکەڵاو کە لە سەرەوە باسکراوە و بە "قۆناغی گواستنەوە لە سەرمایەداریەوە بۆ کۆمۆنیزم" ناسێنراوە. دواتر لە ١٩٢١ حزبی بەلشەفی بەرنامەی نوێی ئابوری "نیپ" جێبەجێ دەکا. لینین لە پاساوی ئەم سیاسەتەی کە سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیادا گەشە پێدەدا دەڵێ؛ "مەگەر ڕۆشن نیە کە، ئێمە لە باری مادی، ئابوری و بەرهەمهێنانەوە هێشتا لە **'بەردەگای' سۆشیالیزمدا نین؟ وە هیچ ڕێگەیەکی ترمان جگە لەم 'دەرگایە' (سەرمایەداری دەوڵەتی) ناتوانرێ لەدەرگایەکی ترەوە بەرەو سۆشیالیزم هەنگاو بنێین؟"**[144].

---

[142] **ترۆتسکی، شۆڕشی خیانەتلێکراو، بەشی دووەم، کۆمۆنیزمی جەنگی، نیپ**
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch02.htm

[143] **لینین، دەربارەی چەپرەوی منداڵانە و مەیلی بورژوازی بچوک، ل ٥٢٠، المختارات، عەرەبی،مجلد٧، دارالتقدم.**

[144] **هەمان سەرچاوە ، ل ٥٢١-٥٢٢**

هەروەها لینین لەنێو ئەم شێوازە ئابوریانەدا دۆست و دوژمنەکانی سۆشیالیزم دیاری دەکا و دەڵێ: "ئەوە سەرمایەداری دەوڵەتی نیە کە لێرەدا خەبات دژی سۆشیالیزم دەکا، بەڵکو وردەبورژوازی و سەرمایەداری تایبەتی و خسوسیە کە بە ڕێکەوتن و لەیەک کاتدا هەم دژی سەرمایەداری دەوڵەتی و هەم دژی سۆشیالیزم دەجەنگن."[145].

لە ڕوانگەی ئابوری بەلشەفیەکانەوە لە بەرئەوەی سەرمایەداری دەوڵەتی دژی سۆشیالیزم ناجەنگێ کەواتە ترسی شکستی سۆشیالیزم لە ئابوری کاڵایی بچوک و وردەبورژوازیی یە.

هەربۆیە لینین دەڵێ: "یان ئێمە وردەبورژوازی دەکەینە پاشکۆی کۆنترۆل و حسابی خۆمان، یان ئەو بەناچاری و حەتمی حکومەتی کرێکاری ئێمە دەپوکێنێتەوە. بەهەمان شێوەی ناپلیۆنەکان و کاونیاکەکان، کە هەر بەم شێوەیە لەسەر زەمینەی هەمان خاوەن موڵک بچوکەکان سەریان بەرزکردەوە و شۆڕشیان لەناوبرد."[146].

پەنابردنە بەر ئەم نەخشە ئابورییە لەسەر ئەو بنەمایەیە کە "گەیشتن بە سۆشیالیزم" پێویستی بە گەشەپێدانی هێزەکانی بەرهەمهێنانە، وە ئەمەش لەڕێگەی سەرمایەداری دەوڵەتیەوە دەکرێ. هەڵسەنگاندنی لینین ئەوەیە کە "ئێمە دەبێ لە سەرمایەداری وەک ئەڵقەیەکی ناوەڕاستی پەیوەستکردنی بەرهەمهێنانی بچوک و سۆشیالیزم، و وەک ئامرازێک، ڕێگایەک، شێوە و چۆنیەتی بردنەسەرەوەی ئاستی هێزە بەرهەمهێنەرەکان سودی لێوەرگرین."[147]

لەبەرئەوەی "سەرمایەداری دەوڵەتی لە باری ئابوریەوە لەئاستێکی باڵاتر لە ئابوری ئێستای ئێمەدایە"[148]

لەدرێژەی ڕۆشنکردنەوەی چۆنیەتی کارکردنی سەرمایەداری دەوڵەتی دا باس لەڕیگەی ئیمتیازات و کۆمەڵە هەرەوەزیەکان 'کۆپراسیۆن' ەکانەوە و دەڵێ "نمونەی ئەوەی چۆن حکومەتی سۆڤیەت گەشە بەسەرمایەداری دەدا تا بەرەو سەرمایەداری دەوڵەتی دەبا، بریتیە لە ئیمتیازەکان. ئەمە بریتیە لە ڕیکەوتننامەی نێوان حکومەتی سۆڤیەت لەگەڵ سەرمایەداری دەوڵەتی. خاوەن ئیمتیازەکە ــسەرمایەدارێکە،

---

[145] **لینین، دەربارەی باجی کەلوپەل ، ل٧٩٩و ٨٠٠، فارسی، منتخب اثار.**
https://marxists.catbull.com/archive/lenin/works/1921/apr/21.htm

[146] **هەمان سەرچاوە، ل ٨٠٧**

[147] **هەمان سەرچاوە ، ل ٨٠٠**

[148] **لینین، دەربارەی چەپرەوی منالانە و مەیلی بورژوازی بچوک، ل ٥٣٠، المختارات، عەرەبی،مجلد٧، دارالتقدم.**

کۆمپانیایەکە، یانەیەک و کارتل وترەستێکە. ئەم ئیمتیازە لەبوورای پیشەسازی گەورەی ئامێرەکاندایە.

کۆمەڵەی هەرەوەزیش جۆرێک لە سەرمایەداری دەوڵەتیە کە لە بەرهەمهینەرانی کاڵابچوکەکاندایە. ئازادی ئەم کۆمەڵە هەرەوەزیانە لە دۆخی ئێستای ڕوسیادا بەمانای ڕێگەدان بە ئازادی و مافە بە سەرمایەداری.

"ئەمە تاقیکردنەوەیەکە لە پێشبڕکێ لەگەڵ سەرمایەداری تایبەت(خسوسی)دا، یان ئێمە لەم پێشبڕکێیەدا بەسەر سەرمایەداری تایبەتدا سەردەکەوین یان شکستی تەواو دێنین."[149]

حزبی بەلشەفی لێرەوە دەبێ وەک سەرمایەدارێکی دەوڵەتی کە بەرهەمهێنان و بازرگانی و ئیدارەی دەوڵەتی بەدەستەوەیە پێشبڕکێ بکا لەگەڵ سەرمایەداری خسوسی و کۆمپانیا و ترەستە بازرگانی و خاوەن موڵک و سەرمایەدا.

وەک ترۆتسکی دەڵی "خەبات لە پێناو زیادکردنی داهاتی کار، ناوەرۆکی چالاکی حکومەتی سۆڤیەتی پێک دەهێنێ." [150]

ئەم زیادکردنە پێیوستی بە"کاری بەپارچە" و سەعات کاری زیاتر لە "٧" سەعاتی فەرمی بوو. لە درێژەی ئەم پرۆسەیەدا لەساڵی ١٩٣٦ دا ستالین ڕایگەیاند کە؛ سۆشیالیزم لە ڕوسیادا بەئەنجام گەیشتووە بەوەی کە "ڕۆبل بووەتە تاکە ئامرازی ڕاستەقینەی جێبەجێبوونی بنەمای سۆشیالیزم بۆ کرێی کار."[151]

لێرەوە هەموو شێوازەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری لە ڕوسیای بەلشەفیدا دەستی بەکار کردەوە و لەپاڵ ناچارکردنەوەی کرێکاران بە کارکردن بە کرێ بۆ دەوڵەت و لێسەندنەوەی زەوی لە جوتیاراندا و خاوەندارێتی سەرمایەداری دەوڵەت بۆ هۆیەکانی بەرهەمهێنان و بازرگانی و پارە ، یاسایی کەڵەکە بوونی سەرمایە دەستپێکرد و ئەمەیان بە "کەڵەکەبونی سەرەتایی سۆشیالیستی" لەقەڵەمدا هەرچۆن کەڵەکە بوونی سەرەتایی سەرمایە لەسەرمایەداریدا هەیە.[152]

---

[149] لینین، دەربارەی باجی کەلوپەل ، ل ٨٠٥-٨٠٧، فارسی، منتخب اثار.

[150] ترۆتسکی،" شۆڕشی خیانەتلێکراو"، بەشی چوارەم، بزوتنەوەی ئیستاخانوفیزم.

[151] هەمان سەرچاوە
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch04.htm

[152] ئارنست ماندل، بیرۆکراسی، فارسی.
https://www.marxists.org/farsi/archive/mandel/works/1973/boorkorasi3.pdf

"سەرمایەی جێگیر لە پیشەسازی ڕوسیادا بازیدا لە 10.3ملیار ڕۆبلەوە لە ١٩٢٨بۆ 22.6ملیار ڕۆبڵ لە ١٩٣٢ و بۆ 59.9 ملیار ڕۆبڵ لە ساڵی ١٩٣٧دا"[153]. لەگەڵ ئەم گەشەی گەورەیەی سەرمایەشدا "ئەگەرچی ڕێژەی توانای بەرهەمهێنەری کاری کرێکاری ڕوسی نزیکەی ٤لەسەر ٥ی توانای بەرهەمێنەری کاری کرێکارێکی بەریتانی بوو، لەم کاتەدا ئاستی گوزەرانی کرێکاری ڕوسیا چارەک یان ١لەسەر ٣یی ئاستی گوزەرانی کرێکارێکی بەریتانی بوو."[154]

ئەمەش نیشانی دەدا کە یاسای کەڵەکەی سەرمایە و زێدە بەرهەم و چوونە سەری توانای بەرهەمهێنەری کاری کرێکاران لەلایەک، وە هەژاری و کەمبوونەوەی توانای کڕین و دابەزینی ئاستی گوزەران لای جەماوەری کرێکار لەلایەکی ترە، کە دەبێتە هۆی دروستبوونی قەیرانەکانی سیستمی سەرمایەداری، لە ڕوسیاشدا هەر هەمان یاسا بەسەر سەرمایەداری دەوڵەتیشیدا زاڵ بوو.

کاتێکیش کە ئابوری ڕوسیا توشی "هەڵئاوسانی گەورەی ماڵی (نەختینەیی) بوو، ئەمە بووە هۆی سەپاندنی باجی قورس بەسەر هاوڵاتیانی زەحمەتکێشدا."[155].

بەکورتی ئەم سیاسەتەی "نیپ" کە ١٩٢١ داڕێژرا ,وە لە "کۆنگرەی ١٢ ساڵی ١٩٢٣ گەشەی پێدرا، وە " لە کۆتاییدا بووە سەرکەوتنی هەموو میکانیزمەکانی سەرمایەداری لەچەشنی بازاڕ و بەهای گۆڕینەوە و بازرگانی و کاری بەکرێ و پارە و سەعات کاری زۆر و جیاوازی کرێ و ئیمتیازات دان و پاداشت وکاری بە پارچە و توندبوونەوەی سەختی کار و کەڵەکەی سەرمایە و هەڵئاوسانی ماڵی. بەم پێیە "یاساکانی مافی بورژوازی" لەپرۆسەیەکدا جێگیر کران، کە لینین لەسەرەتاوە دەیوت "ترسی لە "نیپ" نەبوو چونکە لە حکومەتی سۆڤیەتدا دەسەڵاتدارێتی کرێکاران و زەحمەتکێشان مسۆگەرە." [156]

---

[153] تۆنی کلیف، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا،ل٢٢
https://ayman1970.files.wordpress.com/2010/12/d8b1d8a3d8b3d985d8a7d984d98ad8a9-d8a7d984d8afd988d984d8a9-d981d98a-d8b1d988d8b3d98ad8a7-pdf.pdf

[154] هەمان سەرچاوە ، ل٣١

[155] ترۆتسکی، " شۆڕشی خیانەتلێکراو"، بەشی چوارەم، هەڵئاوسانی دارایی سۆشیالیستی
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch04.htm

[156] لینین، دەربارەی باجی کەلوپەل ، ل ٨٠٠، فارسی، منتخب اثار.
https://marxists.catbull.com/archive/lenin/works/1921/apr/21.htm

بەڕای من ئەمە پرسیاری سەرەکیە لە لینین و بەلشەفیزم، کە چۆن سەرەڕای "نیپ" و سازدانەوەی سەرمایەداری لەڕوسیادا " هێشتا لە حکومەتی سۆڤیەتدا دەسەڵاتدارێتی کرێکاران و زەحمەتکێشان مسۆگەرە."؟!

هەر چەند لە دوو بەشی پێشودا، ڕەوتی ڕوداوەکانی دەسەڵاتی بەلشەفیەکان نیشانمان دەدا کە ئەم مسۆگەریەی کە لینین باسی دەکا، لەسایەی دیکتاتۆری حزبیدا بەرەبەرە هیچ شتێکی لە دەسەڵاتدارێتی شورایی و ئازادیی سیاسی لەناو حزب و لە کۆمەڵگەدا نەهێشتۆتەوە.

بەڵام پێویست دەکا بەتایبەت بزانین کە مۆدیلی ئابوری سۆشیالیزمی دەوڵەتی و "نیپ" چۆن ئەم مسۆگەریەی لینینی بەتەواوەتی نەهێشت؟ زۆر پێویستیشە بزانین ئەم ئابوریەی سەرمایەداری دەوڵەتی چ ئاڵوگۆڕێک لە پەیوەندی حزبی بەلشەفی بە چینی کرێکارەوە دەهێنێتە ئاراوە؟ وە ئایا حزب و دەوڵەتی بەلشەفییە چۆن دەگۆڕێن لەگەڵ ئەم سەرمایەداریە دەوڵەتیەدا؟

١٧

کۆنترۆڵی سەرمایەداری یا کۆنترۆڵی کرێکاری
پرسیاری سەرەکی شۆڕشی ئۆکتۆبەر

گۆڕانکاریەکی گەورە کە لە "سیاسەتی ئابوری نوێ "نیپ" دانی پێدا دەنرێ بریتی یە لە گواستنەوە لە کۆنترۆڵی کرێکاریەوە بۆ کۆنترۆڵی سەرمایەداری دەوڵەتی بە شێوەیەکی فەرمی لەڕوسیادا. بابزانین ئەم گۆڕانکاریە چی بەسەر جێگا و دەسەڵاتی کرێکار و شورا و سەندیکا و هەموو جۆرە ڕیکخراو و دەسەڵاتێکی کرێکاریدا دەهێنێ. ئەم پرسە گرنگە چونکە هەموو ترسێکی گەڕانەوەی سەرمایەداری لای بەلشەفیەکان بەو وتەیەی لینین ڕەوێنراوەتەوە کە "لە حکومەتی سۆڤیەتدا دەسەڵاتداریێتی کرێکاران و زەحمەتکێشان مسۆگەرە."![157]

هەربۆیە لێرەدا لەسەر ئەم گۆڕانەی بەسەر ئەم گرەنتیەی لینیندا دێت لێکۆڵینەوەکەمان درێژە پێ دەدەین. بابزانین ئەگەر ئەم گرەنتیە نەمێنێ بەهۆی "نیپ"ەوە چی لە سۆشیالیزم لە سۆڤیەتدا دەمێنێتەوە؟!

لینین دەڵێ؛ "سیاسەتی ئابوری نوێ "نیپ" کۆمەڵێک گۆڕانکاری بنەڕەتی لە دۆخی پرۆلیتاریادا دروست دەکا.. لەوانە بازرگانی ئازاد و سەرمایەداری ڕێگە پێدراوە و پەرەی پێدەدرێ و کاروباری بازرگانی و سەرمایەداری لەلایەن دەوڵەتەوە ڕێک دەخرێ و لەلایەکی ترەوە ئەو دامەزراوە دەوڵەتیانەی کراون بە سۆشیالیستیی دەبێ پەیڕەو لە بنەمای بازرگانی بکەن وە ئەم کارە لە هەلومەرجی دواکەوتویی گشتی فەرهەنگی و هیلاکی وڵاتدا بەناچاری کەم تازۆر دەگات بەوەی کە لەزەینی جەماوەردا دەستەی بەڕێوەبەری ئەم دامەزراوانە بەرامبەربە کرێکارانێک دەوەستنەوە کەلەم دامەزراوانەدا کاردەکەن."[158]

بەم پێیە پەیوەندی نێوان سەندیکا کرێکاریەکان و دەوڵەتی سۆڤیەت دەگۆڕێت. لەبەرئەوەی دەوڵەت وەک سەرمایەدارێک بەرامبەر بە کرێکار وەستاوە. هەربۆیە لینین دەڵێ "ڕووبەڕووبونەوەی چینایەتی نێوان کاروسەرمایە بێ گومان دەمێنێتەوە،

---

[157] **لینین، دەربارەی باجی کەلوپەل ، ل ٨٠٠، فارسی، منتخب اثار.**
https://marxists.catbull.com/archive/lenin/works/1921/apr/21.htm
[158] **لینین دەربارەی دەور و ئەرکی سەندیکاکان لە سیاسەتی ئابوری نوێ دا، ل ٨٢٨، فارسی، منتخب اثار.**

بەم پێیە یەکێک لە سەرەکیترین ئەرکەکانی سەندیکاکان پاریزگاری هەمەلایەنەیە لە بەرژەوەندی چینایەتی پرۆلیتاریا لە خەباتیدا دژی سەرمایە. سەندیکا بەپێی ئەم ڕوانگەیە سەرلەنوێ خۆی ڕێک بخاتەوە، شکلێ بگۆڕێ یا کامڵ بکرێ."[159]

بەم پێیە "هەرجۆرە دەستێوەردانێکی ڕاستەوخۆی سەندیکا لە ئیدارەی کاروباری دامەزراوەکاندا. لەم جۆرە دۆخەدا، دەبێ بەبێ شک زیانبار و ڕێگە پێنەدراو دابنرێ."[160]

سنوری ئەم خەباتە سەندیکاییەش دیاریکراوە بەوەی "دژی کەموکورتیە بیرۆکراتیەکانی دەوڵەت بێ و زیان بە پەرەپێدانی دەوڵەتی کرێکاری و ئابوریەکەی نەبێ. سەندیکا کاری نێوبژیوانی و نێوانگەریە و نابێ گفتوگۆکان بگاتە مانگرتن لە دامەزراوە دەوڵەتیەکاندا." [161]

"هاوکات لەساڵانی یەکەمی دوای شۆڕشدا، چ بە یاسا و چ لەواقعدا، سەندیکا کرێکاریەکان تەنیا مافی دیاریکردنی کرێیان هەبوو. بەڵام لەکاتی سیاسەتی نوێی ئابوریدا، نیپ، کرێ لە ڕێگەی ڕێکەوتنی نێوان سەندیکا و ئیدارەوە دیاری دەکرا و دواتر لەگەڵ سەرەتای پلانی ٥ ساڵەدا، کرێ بەزۆری لەلایەن دەستەی بەڕێوەبەرایەتی ئابوریەوە دیاری دەکرا، وەک کۆمیسارەکان، بەڕێوەبەری تاکی کارگەوە، دواتریش لە ١٩٣٣ پارێزگاری کرێکاران لەخۆیان قەدەغەکرا بەوەی دژی حکومەتەکەیانە و ئەمە هەڵەیە."[162]

ئەم گۆڕانکاریانە لە هەڵوێستی دەوڵەتی بەلشەفی لە دروشمی "بەڕێوەبەرایەتی کرێکاری و شورا کرێکاریەکان" لە ئۆکتۆبەری ١٩١٧ دا بەرەو ئەوەی کە سەندیکای کرێکاران دەبێ "خۆی دژی دەوڵەتی سەرمایەداری سۆڤیەت ڕێکبخا، وە نابێ دەست وەربداتە ئیدارەوە، وە هەروەها مافی مانگرتنیشی نیە"، گۆڕانکاریەکە کە حزبی بەلشەفی لە چینی کرێکار جیا دەکاتەوە.

---

159 **لینین دەربارەی دەور و ئەرکی سەندیکاکان لە سیاسەتی ئابوری نوێ دا، ل ٨٢٩، فارسی، منتخب اثار.**

160 **هەمان سەرچاوە،ل٨٣٠**

161 **هەمان سەرچاوە،ل٨٣١.**

162 **تۆنی کلێف، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا،ل٦**
https://ayman1970.files.wordpress.com/2010/12/d8b1d8a3d8b3d985d8a7d984d98ad8a9-d8a7d984d8afd988d984d8a9-d981d98a-d8b1d988d8b3d98ad8a7-pdf.pdf

لێرەدا چینی کرێکار لە دەوڵەتی کرێکاری جیا دەبێتەوە و دەبێ وەک چینێک لەڕێگەی سەندیکاوە دژ بەم دەوڵەتە کرێکاریە خۆی ڕێک بخا. کەواتە خەباتی چینایەتی دژ بەم دەوڵەتە لە ئارادایە، هەروەک بەڵگەی مانگرتنە بەردەوامەکانی ساڵانی ١٩٢١تا دوایی دەیسەلمێنێ. لینین خۆی دەڵێ ئەمە "خەباتی چینایەتی دژی سەرمایە" یە، کەواتە دەوڵەتێکی سەرمایەداری لە ئارادایە نەک دەوڵەتێکی کرێکاری. ئەگەر نا چۆن دەکرێ چینێک لە دژی دەسەڵاتی خۆی خەبات بکا؟! مەسەلەکە ئەوە نیە سەرمایەداری وەک شێوازێکی بەرهەمهێنان هێشتا لە هەندێ شوێنی ڕوسیادا ماوە و دەوڵەتی کرێکاری لەدژی خەبات دەکا، بەڵکو مەسەلە لێرەدا ئەوەیە کە خودی دەوڵەتی کرێکاری دەیەوێ دەوری مۆنۆپۆلی سەرمایە بگێڕێ و چینی کرێکار دەبێ وەک کرێ گرتەی ئەم دەوڵەتە سەرمایەداریە کاربکا و زێدەبایی بەرهەم بهێنێ و کەڵەکەی سەرمایە بکا. ئەمە ئەو پەیوەندیە بەرهەمهێنانەیە کە هەموو موڵکایەتیەکی هۆیەکانی بەرهەمهێنان دەکاتە موڵکی دەوڵەتێکی مۆنۆپۆلی سەرمایەداری کە ناوی دیکتاتۆریەتی حزبی بەلشەفیە. کەواتە ئەگەر کرێکاران خەباتی چینایەتی بکەن، ئەوا دەبێ دژی حزبی بەلشەفی بیکەن. هەربۆیە دەبینین کە دیسپلینی حزبی و دەزگای بیرۆکراتی حزبی بەپێی پێوەری ڕادەی گوێڕایەڵی کریکارانی ئەندامی حزب بۆ قبوڵکردنی ئەم کۆیلایەتی کاری کرێ گرتەییە و ملکەچ کردنیان بۆ یاساکانی سەرمایەداری دەوڵەتی بەلشەفی مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێ. ڕێژەی دەرکردنەکان لە حزب و مانگرتنە کرێکاریەکان نیشانی دەدەن کە ئەم سیاسەتەی "نیپ" قۆناغی جیابوونەوەی حزبی بەلشەفی لە چینی کرێکار و قۆناغی گواستنەوەی دەسەڵاتە لە کۆنترۆڵی کرێکاریەوە بەرەو کۆنترۆڵی سەرمایەداری.

ئەمەش بنەمای هەموو لادان و بەئەنجام نەگەیشتنی شۆڕشی کۆمۆنیستیە لە ڕوسیادا. گۆڕانی بنەماکانی شۆڕشێک، کە بۆ دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا بەسەر سەرمایەداریدا بەرپاکرا بەرەو دیکتاتۆریەتی حزبێک کە لەڕێگای سەرمایەداری دەوڵەتیەوە ڕێگە دەگرێ لە کۆنترۆڵی کرێکاری و دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا بەسەر هۆیەکانی بەرهەمهێنان و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەدا. لەگەڵ دەستپێکردنی ئەم پرۆسە مادیەی جیابوونەوەی بنەڕەتی و ژێرخانەیەی حزبی بەلشەفی لە چینی کرێکار، بیرۆکراتیزم و سەرکوتی ناوخۆی حزب و سەرکوتی حزبە کرێکاریەکانی تر و هەموو ئەو بێ مافیە سیاسی و ئابوریانەی کە چینی کرێکار لە ڕوسیادا بەرەو ڕوی بوەوە، بە شیوەیەکی مادی، بەشکڵی تەواوەتی خۆی گەیشت و سەرمایەداری دەوڵەتی و سۆشیالیزمی دەوڵەتی جێگای بەرنامە و خەباتی بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی گرتەوە.

لێرەوە بەلشەفیزم حزب دەکاتە بەڕێوەبەری کارگە و بازرگان و سەرمایەدار، وە کرێکارانیش دەبێ خەباتی چینایەتی دژی سەرمایەدارێکی حزبی درێژە پێبدەن. ئەمە ناکۆکیەک و ئەنتاگۆنیسمێکە کە لەنێوان حزبێکی کرێکاری و دەسەڵاتێکی دەوڵەتی بەلشەفیدا دروست دەبێ. ناکۆکی نێوان مۆدیلی حزب و کۆمۆنیزمی بەلشەفی لەگەڵ دەوری چینی کرێکار لە بنیاتنانی سیاسی و ئابوری کۆمەڵگەی سۆشیالیستیدا. لێرەوە شکستی ڕەوتی شۆڕشگێڕانەی نێو حزبی کرێکاری بەلشەفی دەبینین لە خەباتی چینایەتی کرێکارانی ڕوسیادا.

ئیتر ئەم قسەیەی لینین، کە دەیوت "ترسی لە "نیپ" نەبوو چونکە لە حکومەتی سۆڤیەتدا دەسەڵاتدارێتی کرێکاران و زەحمەتکێشان مسۆگەرە" [163]، نەیدەتوانی ئەو ناکۆکیە چینایەتیە لە نێوان دەوڵەتی بەلشەفی و چینی کرێکاردا پەردەپۆش بکا، کە بۆچی ئەگەر دەسەڵات و حکومەتی کرێکاری هەیە، کرێکاران سەعاتی کاری زیاتر کاردەکەن و دەسەڵاتیان بەسەر بەرهەمهێناندا نیە ؟ بۆچی حزب و بەڕێوەبەری سەرمایەدار پێیان دەڵێن کرێ یان چەندە و ئەگەر نارازیش بن ناتوانن مانبگرن؟ دروستکردنی فراکسیۆن و حزبی تریش قەدەغەیە؟ چۆن حزبی بەلشەفی و دەستەجێگرە سەرکردایەتیەکەی تاکە نوێنەری چینی کرێکارە، وە "لە حکومەتی سۆڤیەتدا دەسەڵاتدارێتی کرێکاران و زەحمەتکێشان مسۆگەرە"، ئەگەر لەم مۆدیلی سیاسی و ئابوریەدا هیچ دەسەڵاتێکی کرێکار و زەحمەتکێش، نەک لە ئارادا نیە، بەڵکو دەبێ دژی ئەم دەسەڵاتە خەبات بکا؟ چۆن حزب و دەوڵەتێک کۆمۆنیستی دەبن ئەگەر جێگای کرێکار تیایدا بریتیە لە کرێ گرتەیی بۆ بەڕێوەبەرێکی حزبی؟ وە ئەگەر بڕیاری ئابوری ئەو دەوڵەتە و کرێ و بەرهەمهێنان لەدەستی کەمایەتیەکی حزبی سەرمایەداری دەوڵەتیدا بێ؟ هەروەها ئازادی مانگرتن و فراکسیۆن پێکهێنان و هەموو ئازادیەکیش لەژێر ناوی حکومەتی خۆماڵی چینی کرێکاردا قەدەغەبێ؟

زەوتکردنی ئەم مافانە لە چینی کرێکار بەناوی حکومەتی کرێکاریەوە نیشانی دەدا کە ئەمە حکومەتی کرێکاران خۆیان نیە. قەدەغەبوونی بڕیاری بەرهەمهێنان لەدەستی سەندیکا و شورا کرێکاریەکاندا بریتیە لە لێسەندنەوەی مافی بەشداری ڕاستەوخۆی ئازادانە و هەرەوەزیانەی لە بەرهەمهێنان و بەکارهێنانیدا، وە سەپاندنی دەسەڵاتێکی دیکتاتۆری حزبیە بەسەر بەرهەمهێنەرانی واقعی کۆمەڵگەدا. ئەمە ئەو هەنگاوەیە کە شۆڕشی کۆمۆنیستی بە هەڵوەشانەوەی ئەم دەستێوەردانە دەوڵەتیە

[163] لینین، دەربارەی باجی کەلوپەل ، ل ٨٠٠، فارسی، منتخب اثار_
https://marxists.catbull.com/archive/lenin/works/1921/apr/21.htm

دەست پێ دەکا نەک بە جێگیرکردنی. ئەمە جیاوازی بنەڕەتی سۆشیالیزمی کرێکارانە لە مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی.

لینین لە وەڵام بەم ناکۆکیەدا دەڵێ؛ "سەرەکی ترین و بنەمای ترین مەسەلەیەک کە پرۆلیتاریا، دوای گرتنی دەسەڵاتی دەوڵەتی بەدەست دەهێنێ، سودی هەبێ بۆی، بریتیە لە گەشەی ئاستی بەرهەم و بردنە سەری هێزە بەرهەمهێنەرەکانی کۆمەڵگە تا ئاستێکی باش.. لەدۆخی ئێستای ڕوسیادا بێ شک پێویستی بە کۆکردنەوەی تەواوی هێزە لەدەستی بەڕێوەبەرایەتی کارگەکاندا. ئەم بەڕێوەبەرایەتیەش، بەپێی بنەمای گشتی لەسەر بناغەی **تاک سەرۆکی** دروست دەکرێ و پێویستە جدی ترین شێواز لە هەڵبژاردنی بەرجەستەترین و بەتواناترین بەڕێوەبەرەکان و بەشێوەیەکی سەربەخۆ ئەنجام بدرێ."[164]

ئەم تێگەیشتنە لەوەی کە مەسەلەی سەرەکی پرۆلیتاریا دوای گرتنە دەستی دەسەڵات "گەشەی ئاستی بەرهەم و بردنە سەری هێزە بەرهەمهێنەرەکانی کۆمەڵگە" یە، تێگەیشتنێکی بەرتەسکە لە سۆشیالیزم هەرچەند لەباری مێژووییەوە بۆ سەرەتای سەدەی بیست و بەتایبەت بۆ ڕوسیا مەسەلەیەکی جدیە و وەک مارکس دەیوت " کۆمۆنیزم بریتی نیە لە دابەشکردنی هەژاری". بەڵام مەسەلەی گەشەی ئابوری ناوەرۆکی سۆشیالیزم نیە. داینەمیزمی سیستمی کەڵەکەی سەرمایە لای بورژوازیش گەشەی ئابوری دروست دەکا . لای بورژوازی مەسەلەی سەرەکی لەم یاسا ئابوریەدا کەڵەکەی سەرمایەیە. لای چینی کرێکاریش گەشەی ئابوری ئامانجی سەرەکی نیە، بەڵکو مەسەلەی سەرەکی سازدانەوەی کۆمەڵگەیە لەلایەن چینی کرێکار خۆیەوە و بۆ کۆتایی هێنان بە کۆیلەتی خۆی وەک چینێک بۆ دەسەڵاتێکی سەروو خۆی، بۆ کۆتایی هێنان بە دەسەڵاتی کەمایەتیەکی سەرمایەدارە، جا چ ئەم کەمایتیە سەرمایەدارە دەوڵەت بن یان کۆمپانیای تایبەت بن. هەر پلانی گەشەیەکی ئابوری بەمانای دەوری ئەم چینە خۆیەتی لە ئابوری و سیاسەتدا، نەک ئەم چینە خۆی ناچاربکرێ لە سایەی دەوڵەتیکی سەرمایەداری دەوڵەتیدا لەلایەن حزبێکەوە، جا کرێکاری بێ یان بورژوازی، دەوری "بردنە سەری هێزە بەرهەمهێنەرەکانی کۆمەڵگە " بۆ دابنرێ.

سۆشیالیزم بریتی نیە لە نەخشە و پلانێکی ئابوری داڕیژراو، بەڵکو چالاکی سیاسی چینی کرێکار خۆیەتی لە خەباتی چینایەتیدا بۆ گۆڕینی سیستمێک کە ئەو تیایدا ژێردەستەیە. هەربۆیە، وەک گرامشی جەختی لەسەر کردۆتەوە، " سیاسەت بریتی

---

[164] **لینین دەربارەی دەور و ئەرکی سەندیکاکان لە سیاسەتی ئابوری نوێ دا، ل ٨٣٠، فارسی، منتخب اثار.**

نیە لە ستراتیژیەک بۆ سەرکەوتنی سۆشیالیزم، بەڵکو سۆشیالیزم خۆیەتی"[165]. پراتیکی سیاسی ئەم چینەیە نەک حزبەکەی کە "مێژووی خۆی دروست دەکا، بەڵام لەهەلومەرجێکدا نا کە خۆی هەڵی بژاردوە، بەڵکو هەلومەرجێک کە دراوە و لەڕابردووەوە هاتوە."[166]

لینین بۆ گەیشتن بەم گەشە ئابوریە کە گەشەدان بە سەرمایەداری دەوڵەتیە، وەک لە بەشەکانی پێشودا باسمانکرد، سیستمی "یەک سەرۆکی" لە بەڕێوەبردنی کارگەکاندا دروست دەکا. بێگومان ئەمە پێچەوانەی بەرنامەی حزبە، کە لەساڵی ١٩١٩ تیایدا هاتبوو کە "کاریگەری دانانی ڕاستەخۆ جەماوەری زەحمەتکێش لە بینای حکومەت و ئیدارەی هەموو وڵات لە ڕێگای گۆڕینی یەکەی ئابوری – پیشەسازی (کارخانە)- نەک دابەشکردنی ناوچەیی – بەشێوەی یەکەی سەرەتایی هەڵبژاردن و ناوکی بینای حکومەت لەسایەی دەسەڵاتدارێتی هێزی شوراکاندا جێبەجێ دەبێت. ئەم پەیوەندیە نزیکترە لە نێوان دەزگای دەوڵەت و جەماوەری پرۆلیتاریای پێشکەوتوو کە سەرمایەداری یەکگرتووی کردون، سەرەڕای ئەوەی ئاستێکی باڵاتر لە دیموکراسی بەدی دێنێ، لەهەمان کاتدا جێبەجێکردنی ریفۆرمی قوڵی سۆشیالیستی مومکین دەکا."[167]

لێرەدا ڕۆشنە کە بەرنامەی حزب دەڵێ؛ یەکەی ئابوری – پیشەسازی (کارخانە)- بەشێوەی یەکەی سەرەتایی هەڵبژاردن و ناوکی بینای حکومەت ودەسەڵاتدارێتی یە، واتە کۆمیتەکانی کارگە و شوراکان دەسەڵاتی بنەڕەتین.

هەربۆیە ئەم هەنگاوە تازەیەی "یەک سەرۆکی" کارگەکان هاوکات لەگەڵ ئەو بڕیارەی کە دەوری سەندیکای کرێکاری "کۆنترۆڵی بەرهەمهێنان نیە"، بریتین لە دابڕینی چینی کرێکار و سەندیکا و شوراکانی لە بەڕێوەبەری کارگە و لە ئیدارەی دامەزراوەکان و جیا بوونەوەی پۆستە حکومیەکان و چینی کرێکارە لەیەکتر.

ئەم ناکۆکیە لەنێوان بەرنامەی حزب و سیاسەتی "نیپ"دا بووە مایەی ململانێ لەنێو حزبدا. هەروەک پێشتریش باسمان کرد، لەکۆنگرەی دەیەمی حزبدا، لینین و بەدواشیدا زۆربەی کۆنگرە، ئەم ناکۆکیەی نێوان سەندیکای کرێکاری و دەوڵەتی سۆڤیەت بە "لادانی سەندیکالیستی و ئەنارشیستی" دەدەنە قەڵەم. گروپی "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" ناو حزبی بەلشەفیش، کە پێداگری لەو مادەیەی بەرنامە سەبارەت بە دەسەڵاتی

---

165 ئیریک هۆبسباوم. ل٣٢١ چۆن جیهان دەگۆڕین، گرامشی، بە زمانی ئینگلیزی.

166 هەمان سەرچاوە ل ٣٤١

167 لینین، پرۆژەی سەرتاپاگیری بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی ڕوسیا، ل ١٠ ، خاڵی ٥، بەشی "لەبواری سیاسیدا".

سەندیکا و شورا کرێکاریەکان دەکەن لە بەڕێوەبردنی ئابوریدا، بە "مەنشەویک" و "وردە بورژوازی" دەناسێنن. لینین "بۆچونەکانیان بە "خەتەری سیاسی ڕاستەوخۆ بۆسەر بوونی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و "کۆمەک بە دوژمنانی چینایەتی شۆڕشی پرۆلیتاریا دەکەن" دەناسینێ و دەڵێ "دەبێ ڕێگەی خەبات و پاکردنەوەش لەدژی بگیرێتە بەر و ئەم "تەبلیغاتانە لەگەڵ ئەندامەتی لە حزبدا ناهاوئاهەنگە."[168]

ترۆتسکیش لە هێرش بۆسەر "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری " لە دەیەمین کۆنگرەی حزبدا دەڵێ "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری بە دروشمی مەترسیدارەوە هاتۆتە مەیدان. بتی لە بنەما دیموکراتیەکان درووستکردوە و مافی کرێکارانی لەهەڵبژاردنی نوێنەراندا خستۆتە سەروو حزبەوە. بە شێوەیەک کە حزب نابێ دیکتاتۆری خۆی پیادەبکا، تەنانەت ئەگەر ئەو دیکتاتۆریە بەشێوەیەکی کاتی ناکۆک بێت بە دیموکراسی کرێکاری ."[169]

بەڵێ، ئەمە جیاوازی بنەڕەتی سۆشیالیزم و کۆمۆنیزمە وەک دیموکراسی کرێکاری یان بەشداری ڕاستەوخۆی کرێکاران لەگەڵ مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و دیکتاتۆری حزبیدا. گۆڕینی بەرنامەی بەلشەفی ١٩١٩ بەشێکە لەو پرۆسەیەیە کە مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی جێگای سۆشیالیزم و کۆمۆنیزمی واقعی کرێکاران دەگرێتەوە.

لێرەدا تەنیا باسی سۆشیالیزم وەک مەسەلەیەکی ئیداری و ئابوری نیە، بەڵکو باسی بیناکردنی سۆشیالیزمە وەک کارێکی سیاسی کە هەموو چینەکە پێی هەڵدەستێ و ئازادانە بەشدارە تیایدا نەک وەک بڕیار و سیاسەتی دەوڵەت و حزبێک. هەروەک گرامشی دەڵی "لەوانەیە بڵێن، ئایا بنەمای کۆمۆنیزم سۆشیالیزەکردنی ئابوری نیە وەک سۆشیالیزەکردنی خاوەندارێتی کۆمەڵایەتی و ئابوری بەرنامە داڕێژراو، بەڵام پێویستمان بە سۆشیالیزەکردن لە سیاسەت و بەمانای کۆمەڵایەتی ئۆتۆماتیک و وشیارانە دەبێ، وەک پرۆسەی دروستکردنی ئینسانی کۆلێکتیڤ و گشتی کە هەڵسوکەوتی ئینسان دەکاتە ئۆتۆماتیک و پێویستی بەدەزگای دەرەوە و سەروو ئینسان ناهێڵێ تاکو نۆرمێک بسەپێنێ."[170]

گۆڕان لەو بەرنامەیەوە کە " " کاریگەری دانانی ڕاستەخۆ جەماوەری زەحمەتکێش لە بینای حکومەت و ئیدارەی هەموو وڵات لە ڕێگای گۆڕینی یەکەی ئابوری-

---

168 **لینین، پرۆژەی سەرەتایی بڕیارنامەی کۆنگرەی دەیەمی حزب سەبارەت بەلادانی سەندیکالیستی و ئانارشیستی لەحزبدا، ل ٧٩٠-٧٩١، فارسی، منتخب اثار.**

169 **ئارنست ماندل، دەربارەی بیرۆکراسی، تیۆری "جێنشینی"، فارسی.**

https://marxists.catbull.com/farsi/archive/mandel/works/1973/boorokrasi.htm

170 **گرامشی ، دەفتەرەکانی زیندان، ل٣، بەزمانی ئینگلیزی**

پیشەسازی (کارخانە) -نەک دابەشکردنی ناوچەیی- بەشێوەی یەکەی سەرەتایی هەڵبژاردن و ناوکی بینای حکومەت لەسایەی دەسەڵاتدارێتی هێزی شوراکاندا جێبەجێ دەبێت." بەرەو ئەوەی "تاک سەرۆکی" کارگەکان لەپاڵ ئەو بڕیارەی کە دەوری سەندیکای کرێکاری "کۆنترۆڵی بەرهەمهێنان نیە"، ئەڵقەی گۆڕانی پەیوەندی نێوان حزبی بەلشەفی و چینی کرێکارە. ئەمە دروستکردنی ڕژێمێکی سیاسی و ئابوریە کە چینی کرێکار تیایدا نەک دەوری نیە، بەڵکو دەوڵەت وەک "گروپێکی خاوەن هەیمەنەی ئۆتۆنۆم و سەربەخۆ ڕەفتاردەکا"[171].

لێرەوە ئەو خەتەرەی مارکس باسی دەکرد سەرهەڵدەدا کە دەیوت "چینی کرێکار دەبێ خۆی لە نوێنەرەکانی و فەرمانبەرەکانی بپارێزێ. تاکو ڕێگە نەدا بەگواستنەوەی دەوڵەت لە ئۆرگانی خزمەتکردنی کۆمەڵگەوە ببێت بە سەرۆک، کە ئەمە لە هەموو دەوڵەتەکانی پێشودا ڕویداوە." بەپێچەوانەی ئەم ئاگادارکردنەوەی مارکسەوە، دروستکردنی سیستمی ئیداری فەردی و حزبی هەموو بنەماکانی خۆ بەڕێوەبردن و شورایی بەرەبەرە هەڵوەشاندەوە. ئەم سیاسەتانە لەئاکامدا بووە هۆی ئەوەی کە ئەزمەی نێوان حزبی کرێکاری و دەسەڵاتی دەوڵەتی چ لە ناوحزب و چ لەئاستی چینەکەدا گەشەبکا، هەروەک گرامشی دەڵێ؛ لەم کاتەدا "دۆخی ناکۆکی دەکەوێتە ناو "نوێنەران و نوێنەرایەتی کراوانە". ئەمە لە ئەنجامی کاریگەری دۆخی حزبە لەناو ئۆرگانی دەوڵەتدا، دیسانەوە هێز دەسەپێننەوە بەشێوەیەکی نسبی وەک دەسەڵاتێکی بیرۆکراسی.. ئەمە ئەزمەی هەژمونی چینی دەسەڵاتدارە. کە بەهۆی ئەوەوە دروست دەبێ کە ئەم چینە شکستی هێناوە لە بەجێگەیاندنی ئەرکی سیاسی گەورەدا هێناوە کە لێی داواکراوە جەماوەر قەناعەت پێ بێنێ بەو دەسەڵاتە.ئەمە پێی دەڵێن "ئەزمەی دەسەڵاتداریتی"، بە تەئکید ئەزمەی هەژمونیە یان ئەزمەی گشتی دەوڵەتە."[172]

بەلشەفیزم ئەگەر لە پرۆسەی پێش شۆڕش و لەکاتی شۆڕشدا نوێنەرایەتی هەژمونی چینی کرێکاری دەکرد، بەڵام لەدوای شۆڕش و لەکاتی دەسەڵاتدا چیتر نابینین زانستی سیاسەت سەبارەت بە چۆنیەتی گەشەی هەژمونی جەماوەری چینی کرێکار گەشەبکا و ئاسۆیەک و مۆدێلێک بۆ گەشەی هەموو سەرخانی سیاسی بخاتەڕوو، کە تیایدا پێمان دەڵێ چۆن پرۆسەی هەڵوەشانەوەی دەوڵەت یەکسەر دوای گرتنی دەسەڵات دەست پێ دەکا. لینین لە "دەوڵەت و شۆڕش"دا نووسینێکی ئینگلس دەهێنێتەوە کە

---

[171] **گرامشی ، دەفتەرەکانی زیندان، ل٨، بەزمانی ئینگلیزی.**

[172] **گرامشی ، دەفتەرەکانی زیندان، ل ٢١٠ دەوڵەت و کۆمەڵگەی مەدەنی.**

دەڵێ "دوای گرتنە دەستی دەسەڵات لە لایەن پرۆلیتاریاوە و گواستنەوەی هۆیەکانی بەرهەمهێنان پێش هەموو شتێک بۆ موڵکایەتی دەوڵەت..
یەکەم کاری دەوڵەت ئەوەیە کە وەک نوێنەری هەموو کۆمەڵگە دەردەکەوێ – بەناوی هەموو کۆمەڵگەوە دەبێتە خاوەنی هۆیەکانی بەرهەمهێنان- ئەمە لەهەمان کاتدا ئاخر کارە کە وەک دەوڵەت پێی هەڵدەسێ."[173]
بەڵام لە مۆدێلی سۆڤیەتدا بەپێچەوانەوە دوای ئەوەی کە دەوڵەتی بەلشەفی دەبێتە خاوەنی هۆیەکانی بەرهەمهێنان ئەوکات "تاک بەڕێوەبەری کارگە" و "وەزیری تاک حزبی" و قەدەغە بوونی دەخاڵەتی سەندیکا لە بەرهەمهێنان و مانگرتندا دەست پێدەکا و دەوڵەت و حزب دەبنە خاوەنی هەموو شتێک و هەموو بڕیارێک. ئەمە لە جێگای "کۆمەڵگەیەک کە بەرهەمهێنانی بەشێوازێکی نوێ لەسەر بنەمای یەکێتی بەرهەمهێنەران بەشێوەیەکی ئازادانە و لەسەر بنەمای یەکسانی ڕێک دەخا"[174]

بەکورتی لەم مۆدێلەی سۆشیالیستیە دەوڵەتیەدا بینیمان کە چۆن دەسەڵاتدارێتی شورا کان و تەنانەت بەشێکی دەسەڵاتی چینی کرێکاریش لەناو حزبدا نەک مسۆگەر نەبوون، بەڵکو مۆدیلی دیکتاتۆری حزبی بووە مایەی ئەوەی کە حزب دەسەڵاتدارێتیەکی کەمایەتی بیرۆکراتی دروستکرد. لەسەر بنەمای مۆدیلی ئابوری سەرمایەداری دەوڵەتی، ئەم پاشکۆیەتی و چەوسانەوەی چینی کرێکار لەلایەن دیکتاتۆریەتی حزبی بەلشەفیەوە قوڵتربوەوە، وە سەپاندنی سیاسەتی نیپ بووە مایەی سەرلەنوێ سازکردنەوەی سیستمی ئابوری سەرمایەداری و جێگیرکردنەوەی سەرخانی سیاسی دیکتاتۆریەتی کەمایەتیەکی کە پەیرەو لە چەوسانەوەی هێزی کاری کرێکاران لە پێناو کەڵەکەی سەرمایەداری دەوڵەتدا دەکا.

بێگومان ناکۆکە چینایەتیەکان، کە کرێکارانی ڕوسیای گەیاند بووە ئاستی شۆڕشێک دژی حکومەتی سەرمایەداری کرنسکی و ئەم حکومەتەی ڕوخاندبوو، بەردەوام خۆی نیشان دەدا لە ڕێگەی مانگرتنە کرێکاریەکانەوە، وە کرێکاران بەرامبەر بەم فشارانەی حزبی بەلشەفی ڕا دەوەستان. وەک دەبینین "لە چەند ساڵی دوای شۆڕشدا مانگرتنی بەرفراوانی کرێکاران بەردەوام بووون. لە ساڵی ١٩٢٢دا ١٩٢٠٠٠

[173] لینین، دەوڵەت و شۆڕش، مختارات، بەرگی ٧, ل٢٧، بەزمانی عەرەبی.
[174] هەمان سەرچاوە، ل ٢٦

کرێکار مانیانگرتووە لە پرۆژەکانی دەوڵەت خاوەنداریان بووە، لە ١٩٢٣دا ١٦٥ هەزار، ولە ١٩٢٤دا ٤٣ هەزار کرێکار.[175]

بەڵام خەباتی چینی کرێکار لەسایەی سەرمایەداری دەوڵەتیدا کەوتە هەلومەرجێکی سەختەوە کە پێشتر وێنەی نەبوو و وەک هیچ تەجروبەیەکی لەسەر نەبوو، ئەویش ڕووبەڕووبونەوە بوو لەگەڵ دەوڵەتێکدا کە خۆی بە کرێکاری دادەنێ، بەڵام کرێکاران سەرکوت دەکا و دەیان چەوسێنێتەوە. لەڕوسیادا کرێکاران، نەک هەر وەک کرێکار کۆیلەی کاری کرێگرتە بوون، بەڵکو سەرمایەداری لەژێر ناوی سۆشیالیزمدا و بە کەڵک وەرگرتن لە ئۆرگانی حزب دیسپلینی توندکردنەوەی کار و درێژکردنەوەی سەعاتی کار چەوساندنەوەیەکی لەڕادەبەدەر بەسەر ئەم چینەدا سەپێنرا. بۆنمونە "لەساڵی ١٩٣١دا نزیکەی ٢ ملیۆن کەس لە سەربازگەی زۆرە ملێی کاردا بوون وەک سزای حزبی، لە ١٩٣٣-٣٥ نزیکەی ٥ ملیۆن و لە ١٩٤٢ لە ٨بۆ١٥ ملیۆن کەس بوون". [176]

لە کۆتاییدا پێویستە بڵێین کە شکستی شۆڕشی سۆشیالسیتی ئۆکتۆبەر لە پرۆسەی گەڕانەوە بۆ دواوە دا خۆی نیشان دەدا، گەڕانەوە لە کۆنترۆڵی کرێکاریەوە بەسەر بەرهەمهێنان و دەسەڵات بەرەو دواوە بۆ کۆنترۆڵی سەرمایەداری دەوڵەتی و دیکتاتۆری حزبی بەسەر چینی کرێکاردا.

---

[175] **تۆنی کلیف، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا، ل٨، بەزمانی عەرەبی.**
https://ayman1970.files.wordpress.com/2010/12/d8b1d8a3d8b3d985d8a7d984d98ad8a9-d8a7d984d8afd988d984d8a9-d981d98a-d8b1d988d8b3d98ad8a7-pdf.pd

[176] **هەمان سەرچاوە ، ل١٦**

١٨

کێشەی ترۆتسکیزم چیە؟

ترۆتسکیزم، وەک ڕەخنەگرێک لە بیرۆکراتیزمی ستالینی، بوو بە بەشێک لەو ڕەوتە شۆڕشگێڕانەی ناو حزبی بەلشەفی، کە لەگەڵ دیاردە و دەرکەوتەکانی بیرۆکراتی لە ناو حزب و لە دەوڵەتدا ناڕازی بوون و دەیانویست ئاڵوگۆڕ بکەن لەو واقعیەتە بیرۆکراتیەی دوای شۆڕش دروستبوو بوو. بەڵام ترۆتسکی، جگە لە بیرۆکراسی ستالین، لە هەموو بنەماکانی مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا هاوڕا و بەشداربوو، کە ئەم مۆدێلە هۆکاری شکستی شۆڕشی کۆمۆنیستی لە ڕوسیا بوو. کێشەی ترۆتسکی لەگەڵ دیکتاتۆریەتی حزب و سەرمایەداری دەوڵەتی و سیاسەتی نیپ دا نیە، بەڵکو وەک خۆی دەڵێ؛ ئەو کێشەی لەگەڵ سیاسەتی "پشتیوانی کردنی دەوڵەت بۆ کۆلاک لە (١٩٢٣-١٩٢٨) کە خەتەری کوشندەی هەبوو بۆ ئایندەی سۆشیالیزم، بەڵام بیرۆکراسی، کە بورژوازی بچوک پشتیوانی دەکا، سەرکەوتوبوو لە بەرتەسکردنەوەی پرۆلیتاریای پێشرەودا، هەروەها لە تێکشکاندنی ئۆپۆزسیۆنی بەلشەفیدا."[177]

تێگەیشتنی ترۆتسکی بەو شێوەیەیە کە سیاسەتی ئابوری دوای لینین لەلایەن ستالینەوە بریتی بووە لە گرنگی نەدان بە پیشەسازی کردنی وڵات و پشتیوانی جوتیارە دەوڵەمەندەکان (کۆلاک) و بەمەش وردە بورژوازی بوژاوەتەوە و بونەتە پشتیوانی چینایەتی بۆ بیرۆکراتی ستالینی و ئەمەش شکستی بە پرۆلیتاریای پیشەسازی هێناوە و بەو هۆیەوە ئۆپۆزسیۆنی بەلشەفیش کە پشتی بەم پرۆلیتاریای پیشەسازی بەستووە لەلایەن ستالین و بیرۆکراتیزمەوە توانراوە تێک بشکێنرێ.!

---

[177] ترۆتسکی، کتێبی "شۆڕشی خیانەتلێکراو، بەشی ١١
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1936-rb/ch11.htm

ئەمە هەرچەند لێکدانەوەیەکی چینایەتی لە گەشەی سیاسەتی ئابوری نوێ نیشان دەدا، کە بوژانەوەی بورژوازی لادێ و لاواز بوونی پرۆلیتاریای پیشەسازی نیشان دەدا، بەڵام لە ١٩٢٨ەوە کە سیاسەتی پلانی ٥ ساڵەی پیشەسازی کردنی ڕوسیا دەست پێدەکا، ئیتر ئەم لێکدانەوە چینایەتیە ناتوانێ هۆکاری مانەوەی بیرۆکراتیزم و گەشەی سەرمایەداری لە ڕوسیادا بخاتەڕوو.

هەربۆیە هۆکاری سەرەکی ئەوەیە کە، ترۆتسکی و ئەو ڕەوتە ئۆپۆزسیۆنە چەپەی لە بەرامبەر ستالینیزمدا ڕاوەستابوون، پشت بەستبوو نەبوون بە ئەلتەرنایتڤێکی تری سیاسی و ئابوری کە کرێکارانی ڕوسیا لە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە بەرەو چەسپاندنی دەسەڵاتی کرێکاران بەرێ و بەپێچەوانەی سۆشیالیزمی دەوڵەتیەوە سۆشیالیزمێک دروست بکا کە لەخوارەوە و لە کۆمیتەکانی کارگە و شوراکان و سەندیکاکان و هەموو بەشەکانی چینی کرێکار بکاتە خاوەنی دەسەڵاتی ڕاستەقینەی سیاسی و ئابوری لە سۆڤیەتدا.

ترۆتسکی لە کۆنگرەی ١٠دا لەدژی هەردوو فراکسیۆنی نارەسمی " ئۆپۆزسیۆنی کریکاری و "ناوەندی دیموکراسی" دەوەستێتەوە و لەگەڵ سیاسەتی لینیندایە بۆپاکتاوکردنی حزب لەو فراکسیۆن و ئەندامە کرێکارانەی حزب کە فەرمانی حزب دژی فراکسیۆنەکان جێ بەجێ ناکەن.

ترۆتسکی لە هێرش بۆسەر "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری"لە دەیەمین کۆنگرەی حزبدا دەڵێ "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری بە دروشمی مەترسیدارەوە هاتوتە مەیدان. بتی لە بنەما دیموکراتیەکان دروستکردووە و مافی کرێکارانی لە هەڵبژاردنی نوێنەراندا خستوتە سەروو حزبەوە. بە شێوەیەک کە حزب نابێ دیکتاتۆری خۆی پیادەبکا، تەنانەت ئەگەر ئەو دیکتاتۆریە بەشێوەیەکی کاتی ناکۆک بێت بە دیموکراسی کرێکاری."[178]

بگرە زیاتر لە لینین و بەلشەفیەکانی تر ترۆتسکی خوازیاری سیاسەتی "لەپێناو سەربازگیری و میلیتاریزەکردنی کار وەک ئامڕازی توندوتوڵی کارکردن"[179]بوو.

هەر ئەمەش وایکرد کە پەیوەندی ترۆتسکی و ئۆپۆزسیۆنی چەپ کە ئەو نوێنەرایەتی دەکرد لەگەڵ سەندیکا کرێکاریەکاندا و شورا کرێکاریەکاندا لاوازبێ لە کاتێکدا ئەم ڕێکخراوە کرێکاریانە بنەمای چینایەتی خەبات دژی بیرۆکراتیزم بوون. هەربۆیە

---

[178] ئارنست ماندل، دەربارەی بیرۆکراسی، تیۆری "جێنشینی"، فارسی.
https://marxists.catbull.com/farsi/archive/mandel/works/1973/boorokrasi.htm

[179] هەمان سەرچاوە

بەپێچەوانەی بەرنامەی حزبی بەلشەفی لە ۱۹۱۹دا ترۆتسکی و زۆرینەی بەلشەفیەکان دەنگیان بە بڕیارنامەی دژی دەوری ڕاستەوخۆی سەندیکا و شوراکان لەبەرهەمهێناندا، کە جیاوازی نێوان ئەم دوو بەرنامەیە زۆر ڕۆشنە، و یەکەمیان پەیڕەو لە کۆنترۆڵی کرێکاری و دووەمیان پەیڕەو لە کۆنترۆڵی سەرمایەداری دەوڵەتی "نیپ" دەکا.

بەرنامەی حزبی بەلشەفی دەڵێ؛

"**خاڵی هەشتەم -** تەنیا ڕێکخراوی شورایی دەوڵەت کە وادەکا شۆڕشی کرێکاری بتوانێ دەزگای کۆنی دەوڵەتی بورژوازی بەیەک زەربە و بنەماکەی نابود بکا. ئەگەر ئەمە ڕونەدا هیچ گەشەیەکی سۆشیالسیتی دەست پێ ناکا. پایەکانی بیرۆکراتی، کە پەیوەندی دەوڵەتی پاشایەتی و دیموکراسیە بورژوازیەکان لەگەڵ بەرژەوەندی خاوەن زەویەکان و سەرمایەداران دەپارێزێ، لەڕوسیا تێکشکاوە. بەدڵنیاییەوە خەبات دژی بیرۆکراتیەت هێشتا کۆتایی نەهاتووە. بیرۆکراتی هەوڵ دەدا کە بەشێک لە جێگەکانی بەدەست بێنێتەوە و لە ڕێگەی ئاستی نزمی فەرهەنگی خەڵک ."

خاڵی نۆیەم- ڕێکخستنی هەموو زەحمەتکێشان لە سەندیکاکاندا. بەشێوەیەکی سیستماتیک سەندیکا ببێتە ئۆرگانی ئیدارەی ئابوری."[180]

لەکاتێکدا کۆنگرەی دەیەمی حزب [181]ئەم بڕگەیە ڕەت دەکاتەوە کە ئیدعای فراکسیۆنی "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" ڕاست بێ کە حزب لە بەرنامەی ۱۹۱۹ لایداوە، بەڵام لینین لە بڕیارنامەی "دەربارەی دەور و ئەرکی سەندیکاکان" دا دانی پێدا دەنێ، وە دەڵێ "سیاسەتی ئابوری نوێ زنجیرەیەک گۆرانکاری بنەڕەتی لە دۆخی پرۆلیتاریا دا، وە لە ئەنجامیشدا ئاڵوگۆڕ لە دۆخی سەندیکاکاندا پێک دەهێنێ.

بەشی زۆری هۆیەکانی بەرهەمهێنان لەدەستی دەوڵەتی پرۆلیتاری دەمێنێتەوە. "بەڵام گۆڕانکاریەکان پاشەکشەیەکن "لەوانە بازرگانی و سەرمایەداری ڕێگەپێدراو دەبن و گەشەدەکەن. کاروباری بازرگانی و سەرمایەداری لەلایەن دەوڵەتەوە ڕێک دەخرێ و لەلایەکی ترەوە دامەزراوە دەوڵەتیەکان کە سۆشیالیستی کراون دەچنە سەرئەو شێوەیەی پێی دەوترێ خود حساباتی ، واتە پاشکۆی بنەمای بازرگانی دەبن. ئەم کارە لە هەلومەرجی دواکەوتوویی فەرهەنگی گشتی و هیلاکی وڵاتدا بەناچاری دەکێشێتە

---

[180] **پێشنیاری تەواوی بەرنامەی حزب کۆمۆنیستی ڕوسیا. لینین . ۱۹۱۹**

https://marxists.catbull.com/farsi/archive/lenin/works/1919/tarhe-barnameh.pdf

[181] **لینین، پێشنیاری یەکەمی بڕیارنامەی کۆنگرەی دەمەی حزب سەبارەت بە لادانی سەندیکالیستی و ئانارشیستی لە حزبی ئێمەدا، لاپەڕە ۷۹۰، هەڵبژاردەکانی لینین، بەزمانی فارسی**

ئەوەی کە لە زەینی جەماوەردا ئەنجومەنی بەڕێوەبەری ئەم دامەزراوانە دەکەونە بەرامبەر ئەو کرێکارانەی کە لەم دامەزراوانەدا کاردەکەن."[182]

ئەم سیاسەتە ئابوریە نوێیە کە دەوڵەت دەکاتە سەرمایەدارێک و لە کارگەدا تاک بەڕێوەبەرێکی سەرمایەدار بەرامبەر کرێکاران دادەنێ، بێگومان هەمان واقعیەت لە زەینی کرێکاراندا ڕەنگ دەداتەوە کە هۆیەکانی بەرهەمهێنان لە دەست سەندیکای زەحمەتکێشان وەک ئۆرگانی ئابوری دەرهێنراوە و دراوەتە دەست تاک بەڕێوەبەرێکی سەرمایەداری دەوڵەتی.

ترۆتسکی بەرامبەر ئەم سیاسەتە نەک وەک فراکسیۆنی "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" نەوەستایەوە، بەڵکو "لایەنگری ئەو لە میلیتاریزەکردنی کارکردن گومانی لای بازنەی سەندیکاکان لەسەر دروستکرد."[183]

ئەم دۆخەی چینی کرێکاری ڕوسیا لەسایەی "نیپ"دا بۆی هاتە پێشەوە، لە گەڕانەوەی کاری بەکرێ و تەنانەت بە پارچە و پێشبڕکێ، هەروەها نەمانی دەوری سەندیکا و شوراکان و زاڵبونی دەوری تاک بەڕێوبەری حزبی، ئەمانە هەمووی بوونە هۆی ئەوەی کە ئۆپۆزسیۆنی چەپی ناو حزب شکست بهێنێ. ترۆتسکی ڕابەری ئەم "ئۆپۆزسیۆنی چەپ" ەی دەکرد لە بازنەیەکی تەسکی ناوخۆی حزبدا دژی بیرۆکراتیزمێکی حزبی، کە ئەم بیرۆکراتیزمە پایەی ئابوری و دەوڵەتی و حزبی خۆی قایم کردبوو. ئەمەش وایکرد کە ئەو ئۆپۆزسیۆنە نەتوانێ ئەو کێشمە کێشە چینایەتیەی لەنێو دەوڵەت و دەزگای نوێی بەڕێوەبردندا هاتبووە ئاراوە بەرەو فشارێکی کۆمەڵایەتی کرێکاران بەرێ بۆسەر دەزگای حزبی و دەوڵەتیی بیرۆکراتی و پاشەکشەپێکردنی ئەم ڕەوتە دیکتاتۆریە حزبیەی، کە ستالین و زۆرینەی سەرکردایەتی بەلشەفیەکان نوێنەرایتیان دەکرد.

بەم شێوەیە ترۆتسکی و ئۆپۆزسیۆنی چەپ تەنیا لەناوحزبدا، وە بە تەنها لەدژی بیرۆکراتیزمی ستالیندا قەتیس مایەوە و باقی پەیڕەو و مەنهەجی دیکتاتۆری حزبی و سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەبێ ڕەخنە و بەقبوڵکراو دانرا. هەربۆیە لەکاتێکدا کە ئەم دیکتاتۆریە حزبیە پێویستی بە چڕکردنەوەی دەسەڵات لەدەست کەمایەتیەکی حزبیدا بوو بۆ بەڕێوەبردنی سەرمایەداری دەوڵەتی، ئیتر بیرۆکراتیزم وەک پێویستیەک چ لە حزب و چ لە کۆمەڵگەدا خۆی سەپاند و توانی ئۆپۆزسیۆنی ناو حزب تێک

---

182 لینین ،"دەربارەی ڕۆڵ و ئەرکی سەندیکاکان لە هەلومەرجی سیاسەتی ئابوری نوێدا", ل٨٢٨، ،١٩٢٢،هەڵبژاردەکانی لینین، بەزمانی فارسی.

183 شۆڕشی ڕوسیا، ل ٦٤، بەشی ٧، ئاخرین ڕۆژەکانی لینین، ئی ئێچ کار. بەزمانی ئینگلیزی.

بشکێنێ. هیچ هاوارێکی "سەنترالیزمی دیموکراتیک" نەک دادی نەدەدا، بەڵکو ستالینیزم لە ڕێگەی ئەم سەنترالیزمە بیرۆکراتی یە وە خۆی سەپاند. شکستی ترۆتسکی و ئۆپۆزسیۆنی چەپ لەم بێ توانایيە فکری وسیاسی و ڕێکخراوەییەدا بوو کە بتوانێ ببێتە قاڵبی کرێکارانی شۆڕشگێڕی ڕوسیا بۆ تێپەڕاندنی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و دەوڵەتی دیکتاتۆری حزبی و هێنانەمەیدانی چینێکی کرێکاری ڕێکخراو لە شورا و کۆمیتەی کارگە و سەندیکا و حزبێکدا کە پێچەوانەی بەلشەفیزم و سەرمایەداری دەوڵەتی کاربکا.

بەم پێیە ترۆتسکی و ترۆتسکیزم نەیانتوانی بەدیلێکی جیاوازی کۆمۆنیستی لە سۆشیالیزمی دەوڵەتی و سەرمایەداری دەوڵەتی بخەنەڕوو و هەربۆیە ئەم ڕەوتە زیاتر ناسنامەکەی وەک سێکتێکی دژی کەمپی ستالینیزم و ڕەخنەگری بیرۆکراتیزم و دواتر سەرمایەداری دەوڵەتی دەرکەوت، بۆ نمونە تۆنی کلێف وەک ڕەخنەگرێکی سەرمایەداری دەوڵەتی بەرامبەر بە دەوڵەتی سۆڤیەت دەرکەوت، بەڵام لەهەمان قاڵبی ئەنتی ستالینیزمەوە.

ماویزم هەمان کێشەی ترۆتسکیزمیان هەبوو کە پەیڕەویان لە مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی دەکرد، بەڵام جیاوازیان لەگەڵ لە سیاسەتی دەوڵەتی سۆڤیەت هەبوو. کۆمۆنیزمی ئەوروپاییش ڕەخنەگریان تەنیا لە دیکتاتوریەتی تاک حزبی و نەبوونی دیموکراسی هەبوو، بەڵام هیچ کام لەم ڕەوتانە مۆدیلیکی جیاوازیان لە سۆشیالیزمی دەوڵەتی نەخستۆتەڕوو.

ترۆتسکی کێشەی دیکتاتۆری ناوخۆی حزبی خستۆتەڕوو، بەڵام هۆکاری ئەم دیکتاتۆریەتەی لە خودی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و دیکتاتۆری حزبیدا پەی پێ نەبردووە. ئەو تەنانەت کاتێک نمونەی راکۆفسکی دەهێنێتەوە، کە پێشتر سەرۆکی لیژنەی نوێنەرانی گەلی ئۆکرانیابووە و لە دوورخراوەکەیدا وتویەتی، "ئەگەر سەیری دەوڵەتی کرێکاری بکەین کە ڕێگە نادرێ بەوەی ئەندامانی حزبی دەسەڵاتدار کەڵەکەی سەرمایە بکەن دەبینین کە جیاوازیەکان لەسەرەتادا بەهۆی ئیش و کارەوەیە و دواتر دەبێ بە جیاوازی کۆمەڵایەتی، وە من ناڵێم جیاوازی چینایەتی بەڵکو کۆمەڵایەتی." بەڵام ترۆتسکی لە لێکدانەوەی دەرکەوتنی ئەم جیاوازیە کۆمەڵایتیە لە دەوڵەتی سۆڤیەتدا تەنها بەو ئەنجامگیریە دەگا کە پێی وایە ئەم جیاوازی و کێشە کۆمەڵایەتیە بە هۆی گرتنی دەسەڵاتەوە تووشی ڕیزەکانی ناوخۆی پرۆلیتاریا دەبێ و کێشەکە لە بەر تەسک بوونەوەی دەسەڵاتە لە دەستی کۆمەڵێک کە خەریکی بەرژەوەندی خۆیانن. هەر بۆیە دەڵێ "دەستگرتن بەسەر دەسەڵاتدا تەنیا هەڵوێستی پرۆلیتاریا بەرامبەر بەچینەکانی تر ناگۆڕێ، بەڵکو لەهەمان کاتدا پێکهاتەی ناوخۆیی

پرۆلیتاریاش دەگۆڕێ و پەیڕەوکردنی دەسەڵاتداریێتی بەرتەسک دەبێتەوە بۆ کۆمەڵەیەکی دیاریکراوی کۆمەڵایەتی کە بەردەوام هەوڵ دەدا چارەسەری "کێشەی" کۆمەڵایەتی تایبەت بەخۆی بکا، بەوڕادەیەی کە ئەرکەکەی خۆی بە گرنگ دادەنێ."[184]

ئەم قسانەی ترۆتسکی نیشانی دەدا کە ئەو تەنیا باسی دیاردەکە و ڕەوتی ڕووداوەکان دەکا کە لە ڕوسیادا ڕوو دەدا، بەڵام ئەمە لێکدانەوەی هۆکارەکانی ئەم بەرتەسک بوونەوەی دەسەڵاتە نیە لە دەستی کەمایەتیەکدا. ئەمە نەبینینی گۆڕانی ماهیەت و ناوەرۆکی سۆشیالیزمە لە سایەی مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا و جیاوازی ئەم مۆدێلە سۆشیالیستیە یە لەگەڵ سۆشیالیزمی چینی کرێکاردا.

کێشەی ترۆتسکی لەم بەرتەسکیە فکری و سیاسیە دایە، کە بەلشەفیزمی هەر لەو لە قاڵبەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی دا دەبینی، سەرەڕای کێشەو ناکۆکیەکانی ئەم سیستمە سۆشیالیستیە دەوڵەتیە لەگەڵ سۆشیالیزمی واقعی چینی کرێکاردا. بەڵام هێشتا کێشەکە لە مۆدیلەکەدا نابینێ، بەڵکو لە دەرکەوتە زیانبارەکانیدا دەبینێ. تەنانەت کاتێ دەڵێ "بەرنامەی حزب کە دەرکەوتنی بیرۆکراتیزمی بە نەزانی ئیداری جەماوەر و سەختیەکانی لە جەنگەوە لێکدەدایەوە، چەند ڕاسپاردەیەکی سیاسی ڕوتی پێشنیارکرد بۆ تێپەڕاندنی "تێکدانە بیرۆکراتیەکان"، وەک هەڵبژاردنی هەموو بەرپرسان و لابردنیان لەهەر کاتێکدا، وە لابردنی ئیمتیازاتی مادی، و چاودێری چالاکانە لەلایەن جەماوەرەوە. بڕوا وابوو کە ئەم ڕێگایانە کاربەدەستەکان دەکاتە کرێکارێکی پیشەیی سادە، وە کاتیی، لە دوای ئەوەی دەبێتە سەرۆک. بەمەش دەوڵەت بەرەبەرە ون دەبێ، بەبێ ژاوەژاو. بەڵام دەبێ ئەوە لەبەرچاو بگرین کە شوراکان جێگەی خۆیان چۆڵکرد لەم ماوەیەدا بۆ دەزگایەکی بیرۆکراتی سەربەخۆ لەجەماوەر."[185]

سەرەڕای هەموو ئەم واقعیەتانەی کە ئەوەی لە ڕوسیادا زاڵە دیکتاتۆریەتێکی حزبیە کە سیستمی سەرمایەداری دەوڵەتی دەپارێزێ، بەڵام ترۆتسکی لەبەر تێگەیشتنی لەڕوانگەی سۆشیالیزمی دەوڵەتیەوە ئەم دەوڵەتە سۆڤیەتیە بە تێکەڵاوێک لە سۆشیالیزم و سەرمایەداری دەزانێ، لەبەرئەوەی موڵکایەتی دەوڵەت بۆ هۆیەکانی بەرهەمهێنان هەیە، بەڵام بە شێوەیەکی بیرۆکراتیانە و لە پێناو بەرژەوەندی توێژێکی کۆمەڵایەتی بیرۆکراتدا بەکاردەهێنرێ! هەربۆیە پێشنیاری شۆڕشێکی سیاسی لەلایەن

---

[184] ترۆتسکی، کتێبی "شۆڕشی خیانەتلێکراو، بەشی پێنجەم.
https://www.marxists.org/149arxis/archive/149arxist/1936-rb/ch05.htm
[185] ترۆتسکی، کتێبی "شۆڕشی خیانەت لێکراو"، بەشی ٣

ئۆپۆزسیۆنەوە دەکا تا ئەم هەڵە بیرۆکراتیانە ڕاست بکاتەوە کە ستالینیزم دروستی کردوە. هۆکارێکی تری زاڵبوونی ئەم بیرۆکراتیزمەش بە پەیڕەوکردنی تیۆری "جێبەجێکردنی سۆشیالیزم لەیەک وڵاتدا" دەزانێ.[186] ئەمە دەکاتە پاساوی سەرنەکەوتنی سۆشیالیزمی دەوڵەتی لە ڕوسیادا. واتە مانەوە لەهەمان مۆدیلدا بەڵام لە ئاستێکی جیهانیدا نەک لۆکاڵدا چارەسەری کێشەکەیە.

بەکورتی سەرەڕای گرنگی دەرکەوتنی ترۆتسکی وەک ڕەخنەگری بیرۆکراتیزمی ستالینی بەڵام بەهۆی مانەوەی ترۆتسکی لەهەمان مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەلشەفیدا، ئەم ڕەوتە کۆمۆنیستیە نەیتوانی گۆڕانکاری لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاریدا دروست بکا و تەنیا وەک ڕەوتێکی حاشیەیی ڕەخنەگر مایەوە و لە ئێستاشدا وەک بەشێک لە بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی سەردەم لە بەردەم هەمان کێشەکانی نەبوونی بەدیلێکی تری شۆڕشگێڕانەیە بەرامبەر بە سیستمی سەرمایەداری.

لەئاستی ئینتەرناسیونالیزمیشدا دیسانەوە ڕەوتێکی سیکتاریستی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی وکرێکاریدا هەبوو لەسەرەتای دروستکردنی ئینتەرناسیونالی سێهەم (کۆمێنتێرن) ەوە ئەمەش بەڕۆشنی دەبینین لە پێشنیاری ترۆتسکی بۆ بانگێشتی کۆمێنتێرن.[187]

دواتر کە مانیفێستی ئینتەرناسیونالی سێهەم ڕاگەیەندرا دەبینین کە ئەم ڕەوتە سێکتاریستیە هەموو بەشەکانی چینی کرێکار بەبنەما وەرناگرێ، بەڵکو لەسەر بنەمای نزیکی لەبەرنامەی بەلشەفیزم و سپارتاکیستەکانەوە، واتە ئەو ڕەوتە کۆمۆنیستیانەی کە لە جەنگی جیهانی یەکەمەوە لە ئینتەرناسیونالی دوەم جیابونەتەوە، دەکاتە بنەمای وەرگرتنی حزبەکان لە کۆمێنتێرن دا. لێرەدا ناسنامەی ئینتەرناسیونالی سێهەم بە دژایەتی ئینتەرناسیونالی دووەم ڕەنگ ڕێژ دەکرێ و باڵی ڕاست و ناوەڕاستی ئینتەرناسیونالیستی دوو دەکرێنە ڕەقیبی پلە یەک.[188]

ئەمە پێچەوانەی بنەماکانی ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکارانە کە بنەماکانی خەباتی سەرجەم چینەکە و ڕێکخراوەکانی بوو دژی سەرمایەداری بە جیا لە بیروڕای سیاسی جیاواز و تاکتیکی جیاوازەوە لە نێو ڕیزەکانی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا.

---

[186] ترۆتسکی، شۆڕشی بەردەوام، شۆڕشی بەردەوام چیە؟ بەشی ٩
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1930-pr/ch09.htm

[187] ترۆتسکی ، پێنج ساڵی کۆمێنتێرن، بەشی ٢ هەڵوێست سەبارەت بە حزبە سۆشیالیستەکان
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/ffyci-1/app04.htm

[188] ترۆتسکی ، مانیفێستی کۆمێنتێرن
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/ffyci-1/ch01.htm

هەر ئەم سێکتاریزمە تاک ڕەوتیەی کە دەسەڵاتی بەلشەفیەکانی پێ قبوڵە دواتر دەبێتە میحوەری ئەوەی کە لە ئینتەرناسیونالیزمی سێهەم هیچ نەمێنێتەوە جگە لە پاراستنی بەرژەوەندیەکانی ڕوسیا نەبێ.
لە درێژەی ئەم ڕەوتە سێکتاریستیە دایە کە ئینتەرناسیونالی چوارەمی ترۆتسکیش ناسنامەکەی دەبێتە دژایەتی ستالینیزم[189]، وە ئینتەرناسیونالیزم و بزوتنەوەی کۆمۆنیستی ئەم قاڵبە سێکتاریستیە دەگرێتە خۆ، کە تا ئێستاش گروپە ترۆتسکی و مارکسیستی و لینینستی و حیکمەتیستی و ماویستی و هەموو جۆرەکانی کۆمۆنیزمی سەردەمی پێ دەناسرێتەوە. ئەم قاڵبە بریتیە لە دانانی سنوری تیوری و سیاسی وتاکتیکی گروپ و حزبە کۆمۆنیستیەکان بە بەرنامە و چوارچێوەی ڕێکخراوەیی لەژێر ناوی نوێنەرایەتی چینی کرێکاردا و باقی چینەکە بە پێی ئەم پێوەرانە دەکەونە دەرەوەی ئەم گروپ و جۆرە حزبانەوە و بە نوێنەرانی چینەکانی تری وەک بورژوازی و ووردە بورژوازی دەناسێنرێن.
ترۆتسکیزم بەشێک لەم مێژووەی چین و بزوتنەوەی ئێمەیە کە دەرگیری هەمان گرفت و کێشەی مێژوویی کۆمۆنیزمە. ئەم ڕەوتە جێگای هەبووە وەک بەشێک لە ڕەوتی ڕەخنەگرانەی سەرمایەداری و بەشێک لەو ئومیدە بووە کە بەر بە ڕەوتی تێکشکانی شۆڕشی سۆشیالیستی ئۆکتوبەر بگرێ. بەڵام وەک لە بەشەکانی پێشوودا باسمان کرد کە ترۆتسکی هەمان پێوانەکانی لینین و باقی بەلشەفیەکانی تری هەبوو لە مەسەلەی دیکتاتۆری حزبی و سەرمایەداری دەوڵەتی و بەگشتی مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا. بە جیاوازیەکەوە کە ترۆتسکی لەسەر تێزی "شۆڕشی بەردەوام" پێی دادەگرت وەک بنەمایەکی ستراتیژی بۆ سەرکەوتنی سۆشیالیزم بەڵام ئەم بنەمایە لە چوارچێوەی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا شتێکی لەبابەتی پرۆژەکانی چاکردنی سیاسەت و تاکتیکەکانی کۆمێنتێرن یاخود دروستکردنی ئینتەرناسیونالی چوارەمی لێ دەردەهات کە هیچ ستراتیژیەکی بۆ شۆڕشی جیهانی چینی کرێکار نەدەدا بەدەستەوە. هەربۆیە ترۆتسکیزم نەیتوانی ڕەوتێکی نوێی سیاسی و چینایەتی نوێ بهێنێتە ئاراوە کە وەڵامی کەموکوڕیە مێژوویی و تیۆری و سیاسیەکانی بەلشەفیزم بداتەوە بەڵکو درێژەپێدەری بەلشەفیزم بووە تا ئێستا. هەربۆیە هەمان کێشەکانی سەردەمی ئێستای کۆمۆنیزم لەم ڕەوتەدا دەبینینەوە.

---

[189] ترۆتسکی، لە دامەزراندنی ئینتەرناسیونالی چوارەمدا، ئۆکتۆبەری ١٩٣٨
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1938/10/foundfi.htm

١٩

کۆمۆنیزمی کرێکاری و کێشەی حزب

حزب وەک میتافۆری کارەکتەرێکی ئەفسانەیی

باسی کۆمۆنیزمی کرێکاری لەم لێکۆڵینەوەدا پێویستە لەبەرئەوەی کە؛

یەکەم؛ نمونەیەکمان دەداتێ لە تێگەیشتن و کارەکتەری کۆمۆنیزمی کۆتایی سەدەی بیست، کە ڕەخنەی لە کۆمۆنیزمی سۆڤیەت و چین هەیە و خۆی وەک کۆمۆنیزمی کرێکار پێناسە دەکا. حزب لەم کۆمۆنیزمەدا مەسەلەیەکی پرۆبلماتیک و گرێییە. ئێمە بە لێکۆڵینەوە لەم کێشەی حزبە دەتوانین پەیوەندی ئەم جۆرە لە کۆمۆنیزم بە مێژووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیەوە بناسین. هاوکات لە کێشەکانی ئەم هەوڵانە تێبگەین کە کۆمۆنیستە جۆراوجۆرەکان لە سەدەی بیستدا داویانە بۆ دروستکردنی کۆمۆنیزمێکی نوێ. ئەم هەوڵانە چونکە لە چوارچێوەی تێگەیشتنی مێژووی بەلشەفیزم و جۆرەکانی تری سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا بووە هەمان تێگەیشتنیان لە خەباتی چینایەتی و حزب داوە بەدەستەوە و بەم پێیەش نەیانتوانیوە لەو چوارچێوە مێژوویی و فکریەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی تێپەڕن، کە لەبەشەکانی پێشودا باسمان کرد.

دووەمیش؛ باسکردن لە کۆمۆنیزمی کرێکاری باسکردنە لە مێژووی چوار دەیەی چالاکی سیاسی ئێمە لە کوردستانی عێراق. دەمانەوێ دەرس و تەجروبە و تێگەیشتنی خۆمان لە کۆمۆنیزمی کرێکاری بخەینەڕوو تا بزانین کێشەکانی ئەم کۆمۆنیزمی سەردەمە لەچیدایە و سەرچاوەی بێ توانایی و لاوازی و کەم کاریگەری ئەم چالاکیە سیاسی و جەماوەریانەمان لە چیدابووە لە ململانێ لەگەڵ حزبە ناسیونالیستە سەرمایەدارەکانی کوردستاندا.

بەشێوەیەکی شەخسی من وەک بەشدارێکی ئەم بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە کاتێک باسی کێشەکانی ئەم بزوتنەوەیە دەکەم، ئەمە ڕەخنەیەکە لە بۆچوونەکان و پراتیکی شەخسی خۆشم. بەڵام لە لێکدانەوەکانم لەم کۆمۆنیزمەدا بێلایەنیەکی زانستیانەم ڕەچاوکردووە. بێگومان ڕەخنەگرتن لەکارێک کە سێ دەیە خەریکیم ئاسان نیە، بەڵام فاکت و زانست دەموچاوێکی شەخسی نیە، و یۆنیڤێرساڵە.

کۆمۆنیزمی کرێکاری لە ئێراندا

لە پەیوەند بە کۆمۆنیزمی کرێکاریەوە لە ئێراندا ، ئێمە باسی مەسەلەیەک دەکەین کە پەیوەستە بە لێکۆڵینەوەکانی ئێمەوە، کە ئەویش باسی حزبە. لێرەدا باسی دەوڵەت ناکەین چونکە ئەم کۆمۆنیزمە لە ئێران و عێراقدا بەدەسەڵات نەگەیشتووە، یان نەبووە بە بزوتنەوەیەکی جەماوەریی کە مەسەلەی دەوڵەتی لە ئەجێندادابێت. هەربۆیە لە باسی سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفیزم باسی دەوڵەت و سیاسەت و کارەکانی ئەوانمان لە ئاستی کۆمەڵآیەتی و جۆری دەوڵەتدا کرد، بەڵام لێرەدا جێگای باسی دەوڵەت لەئارادا نیە. تەنیا باسی جۆری ئەم حزبە و جێگای ئەم حزبە لە تێگەیشتنی مەنسور حیکمەتدا، کەکۆمۆنیزمی کرێکاری وەک کۆمەڵێک بیروبۆچوونی تایبەت بە ئەو خۆی ناساندوە، وە هەروەها پەیوەندی ئەم حزبە لەگەڵ چەپێک کە لە ئێراندایە دەکەین. چەپ واتە ئەو ڕێکخراو و گروپانەی لە نێو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی ئێراندا بوون و دەوری بەکردەوە و چالاک بوو لەڕوخانی شادا، لە ڕێگەی مانگرتنە کرێکاریەکانەوە پەیوەندیان بە کرێکاران و شوراکانەوە هەبووە لەکاتی شۆڕشی ئێراندا.

بەپێی بۆچونەکانی مەنسور حیکمەتیش کێشەی سێ دەیەی سەدەی بیستی ئەم جۆرە لە کۆمۆنیزم بریتی بووە لە دوو کێشەی سەرەکی؛ یەکەمیان دروستکردنی حزبی سیاسی، و دووەمیان خۆجیاکردنەوە لەچەپ.

مەنسور حیکمەت دوای سێ دەیە لەکۆنگرەی سێهەمدا لە ساڵی ٢٠٠٠دا دەڵێ: ”هاوڕێیان ! ئێمە دەمانەوێت “حزبی سیاسی“ پێک بهێنین و باوەڕتان بێت کە تائێستا پێکمان نەهێناوە، خەریکە پێکی دەهێنین.. ئێمە دەبێت یەک ”حزبی سیاسی” دروست بکەین. حزبی سیاسی کلیلی مەسەلەکەیە.”.. ” بەبڕوای من لەم ڕێڕەودا زۆر چووینەتە پێشەوە، دووریەک کە ئێمە لەچەپی تائێستامان گرتووە زۆرە. بەداخەوە هێشتا زیاتر لەوان نزیکترین. هێشتا بەداخەوە زیاتر لەو چەپە نزیکترین تا لە ئەرکەکانمان.”[190]

پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە بۆچی پاش سێ دەیە ئەم بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە ناتوانێ حزبی سیاسی دروست بکا؟ ئایا کێشەکە لە کوێدایە؟

---

[190] مەنسور حیکمەت،(وتاری کردنەوەی کۆنگرەی سێهەمی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری ئێران) دیسەمبەری ٢٠٠٠، هەڵبژاردەیەک لە نوسراوەکانی مەنسور حیکمەت، بەرگی دووەم، ل٥٠٩-٥٢٣ بەکوری ؛سالار ڕەشید.

کێشەی تێگەیشتنی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە حزب و بێ توانایی لە دروستکردنی حزبی سیاسیدا، پێویستی بە لێکۆڵینەوەیە لە ڕێگەی شیتەڵکردنی پرۆسەی ٤٠ ساڵەی دروستکردن و جیا بوونەوەی حزب و گروپەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری و هەروەها پەیوەست کردنەوەی ئەم کێشەیە یە بە سەرچاوە مێژوویەکەی کێشەی کۆمۆنیزمی سەردەمەوە، کە کۆمۆنیزمی کرێکاری بەشێکە لێی. هەرچەند کۆمۆنیزمی کرێکاری خۆی لە دینایەڵ و ئینکاری کردنێک دایە لەوەی کە ئەم بەشێک بێت لە مێژووی کۆمۆنیزمی سەدەی بیست. بەڵام ئێمە بزوتنەوە و ڕەوت و کەسەکان بەپێی ئەوە هەڵدەسەنگێنین کە لەواقعدا چین، نەک ئەوەی چی لەسەر خۆیان دەڵێن و چۆن لەسەر خۆیان بیر دەکەنەوە.

ئەم بزوتنەوەیە سەرەتا پرۆسەی گەڕانەوەی بۆ "مارکسیزمی شۆڕشگێر"ی دیاری کرد بۆ خۆجیاکردنەوە لە چەپی پۆپۆلیست و ریڤیژێنست، وە بەم هەنگاوە هەم بە بەرنامە و هەم بە حزبی کۆمۆنیستی ئێران گەیشت.

بەڵام پاش ماوەیەک ئەم خۆجیاکردنەوەیەی بە کافی نازانرێ و لە ڕیزەکانی حزبی کۆمۆنیستدا دیسانەوە خۆجیاکردنەوەی لە ناسیونالیست و چەپی هەڵبژارد تاکو بە کۆمۆنیزمی کرێکاری گەیشت.

بەڵام دوای ماوەیەک ئەم بەرنامە و حزبە کۆمۆنیستیە کرێکاریەش نەیتوانی لە چەپ ڕزگاری بکا و دیسانەوە بانگەوازی گەیشتن بە حزبی سیاسی کرد.

لەکاتێکدا بڕیاربوو بە بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی ئێران و ڕاگەیاندنی ئەو حزبە، وە دواتر بە بەرنامەی دنیایەکی باشتر و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، وەڵامی کێشەی دابڕان لە چەپی پێبدرێتەوە.

بەڵام دەبینین دیسانەوە هەمان دیاردەی چەپ بەردەوامە، وە تا کۆنگرەی سێهەمیش هەروا نیشان دەدرێ کە چەپ لەناو کۆمۆنیزمی کرێکاریدا لە سونەت و پراکتیکدا ماوەتەوە.

دوای مەنسور حیکمەتیش ئەم پرۆسەی جیا بووەنەوە ناو خۆیانەی کۆمۆنیزمی کرێکاری هەمووی ناوی پرۆسەی سیاسی بوونەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و گەیشتن بە حزبی سیاسی و جیابوونەوە لە چەپ وەردەگرێ. ئەم پرۆسەیە تا ئێستاش بەردەوامە و بێ کۆتاییە.

پرسیاری سەرەکی ئەوەیە ئایا ئەم پرۆسەی ڕۆشن بوونەوە و جیا بوونەوەی لەچەپ کە ٤٠ ساڵە دووبارە دەبێتەوە، بەرئەنجامی چ دەرک و تێگەیشتنێکە لە حزب؟

پێویستە بزانین ئەم سوڕانەوە لە بازنەی بەتاڵی حزب و چەپدا لە کوێوە سەرچاوە دەگرێ و ئێستا بە کوێ گەیشتووە؟

بۆ وەڵامی ئەم پرسیارانە دەبێ سەیری ئەو مەسەلە سیاسی و کێشانە بکەین کە خەباتی چینایەتی لە ئێران لەگەڵی بەرەو ڕووبوە، وەک شۆڕشی ١٩٧٩ ئێران و مەسەلەی کۆمەڵە و خەبات دژی جمهوری ئیسلامی. ئێمە لەبەراورد بەم مەسەلە و دیاردە کۆمەڵایەتیانەی خەباتی چینایەتی دەتوانین لە ناوەرۆکی ئەم هەوڵانەی کۆمۆنیزمی کرێکاری تێبگەین و هەڵیسەنگێنین. لێرەدا پابەندین بەو تێڕوانینە ماتریالیستە کە، بزوتنەوەکان دەبێ بەپێی ئەوەی لە واقیعدا چین هەڵیانسەنگێنین، نەک بەپێی ئەوەی چی لەسەر خۆیان دەڵێن.

شۆڕشی ئێران

"شۆڕشی ١٩٧٩ کە ڕژێمی شای ئێرانی ڕوخان، تاڕادەیەکی زۆر مەزنترین شۆڕشی هەفتاکانە، وە بە ناونیشانی یەکێک لە ترسناکترین شۆڕشەکۆمەڵایتیەکانی سەدەی بیست دەچێتە مێژووەوە.. پیاوانی دینی ئیسلام تیایدا بەشێوەیەکی ڕێکخراو لە باری سیاسیەوە چالاک بوون، وە جێگایەکی کۆمەڵایەتی بێ وێنەیان هەبوو لەچاو هەرشوێنێکی تری دنیای ئیسلامی و تەنانەت لە چوارچێوەی مەزهەبی شیعەشدا.. هاوکات توخمێکی نوێی ئەم شۆڕشەش مۆرکی ئایدیۆلۆژیەکەی بوو کە شکڵێکی "چەپ"ی سێکۆلار، وە بەتایبەت سۆشیالیست و کۆمۆنیستی هەبوو، وە دەوری ئەم چەپە تەقلیدیە ئامادەبوو بەکردەوە و چالاک بوو لە ئێراندا، دەوری لەڕوخانی شادا، لە ڕێگەی مانگرتنە کرێکاریەکانەوە بۆ نمونە، بە هیچ شێوەیەک کەم نەبوو".[191]

سەرەڕای ئەم هێزە کۆمەڵایەتیەی چەپ و کرێکاران و ئامادەییان لەم شۆڕشەدا بەڵام ئیسلامی سیاسی دەتوانێ دەسەڵاتی خۆی بسەپێنێ و چەپ و کرێکاران سەرکوت دەکرێن. شکستی چەپ و کرێکاران شکستی هەموو ئەم بزوتنەوەیەیە ، بەهەموو گروپ و حزبەکانیەوە.

کۆمۆنیزمێک لە ساڵی ١٩٧٩ ئێراندا دەیتوانی پێشڕەو بێ کە بەر بە دامەزراندنی جمهوری ئیسلامی ئێران بگرێ، نەک خاڵی جیاکردنەوەی تیۆری خۆی لە چەپی ئەوکات دیاری بکا. بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی لەو دەورەیەدا شکستی هێنا، نەک لەبەرئەوەی کە تیۆری ماوی و سۆڤیەتی بەسەریدا زاڵ بوو، بەڵکو لەبەرئەوەی خاوەنی ئەو خۆ ووشیارییە سۆشیالیستیە نەبوو، چ لە نێو گروپی ڕۆشنبیرانی و چ لە

---

[191] ئیریک هۆبسباوم، ل ٧٨٩بۆ٧٩٢،سەردەمی توندڕەوەکان، **کورتەی سەدەی بیستەم، ١٩١٤**-١٩٩١. بەزمانی عەرەبی.

نێو جەماوەری کرێکاراندا، کە دەبێ هەموو توانای شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکار و گروپە ڕۆشنبیرە چەپەکان بخرێتەکار بۆ تێکشاندنی هێزەکانی دژە شۆڕش، کە جمهوری ئیسلامی و خومەینیە.

ئایا کۆکردنەوەی ئەو هێزەی چەپ و کرێکاران دژی جمهوری ئیسلامی نەیدەتوانی ببێتە حزبێکی گەورە کە بتوانێ ڕێگە لە شکستی شۆڕش بگرێ؟ ئایا وەک کۆمۆنارەکان، سەرەڕای بیروڕای جیاوازیان لە نێو خۆیاندا، نەیاندەتوانی دژی بورژوازی بۆ٧٠ ڕۆژ دەسەڵاتی شوراکان دامەزرێنن؟ ئایا ئەم تێگەیشتنە لە کۆمۆنیزم و خەباتی چیانیەتی و ئەم ئەرکی شکست پێهێنانی ئیسلامی سیاسی لە دەستوری کاری هیچ گروپێکدا هەبوو؟

بێگومان نا، سەرەرای ئەوەش هەرکام لە گروپەکان ئەم نایەکگرتوویی و جیا بوونەوەیان بەشێوەیەک لێک دەدایەوە و پاساویان بۆ دەهێنایەوە و دواتریش کاریان بۆ تەجسیدکردن و مانەوەی دەکرد.ئەمەش هۆکاری شکستی شۆڕش بوو لە ئێراندا و دواتریش ئەم شکستە کاریگەری لەسەر بزوتنەوەیەکی کۆمەلایەتی کۆمۆنیستی دانا بەوەی لەپەرژوبڵاوی و ناکاریگەریدا هێشتیەوە.

حیکمەتیزم، یان "مارکسیزمی شۆڕشگێڕ"ی "یەکێتی تێکۆشەرانی کۆمۆنیست"، وەک یەکێک لەو گروپە چەپانەی ئێران، تێگەیشتنی لە شۆڕشی ئێران ئەوەبوو کە "چینی کرێکار ریزی سەربەخۆی خۆی ڕێک نەخست لەشۆڕشدا و لە گشتدا بە ملکەچی بۆ چینەکانی تر هاتە مەیدانی شۆڕشەوە"[192].

کاتێک باسی ئەم ڕیزە سەربەخۆیەی چینی کرێکاریشی دەکرد، مەبەستی ڕیزی سەربەخۆی حزبێک بوو کە لەڕێگەی خەباتێکی ئایدیۆلۆژی گروپێکەوە بەدەست دێت "خەبات بۆ سەربەخۆیی ئایدیۆلۆژی-سیاسی چینی کرێکار، پێش هەرشتێک خەباتە بۆ حزبی سەربەخۆی چینی کرێکار واتە حزبی کۆمۆنیست."[193]

لەبەرئەوەی حزب لەم تێگەیشتنەدا تەنیا "نوێنەری ڕێکخراوی کۆمۆنیزمە وەک ڕەوتێکی جیاواز و دیاریکراو لە بزوتنەوەی کرێکاریدا" [194] .کەواتە سەربەخۆیی ئەم حزبە واتە سەربەخۆیی ڕەوتێکی جیاواز لە چینی کرێکاردا. تەنیا ئەم ڕەوتە دیاریکراوەش بە کۆمۆنیست ناسرا کە لەڕێگەی خەباتێکی ئایدیۆلۆژیەوە دەستی کرد

---

[192] مەنسور حیکمەت، ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی یەکێتی تێکۆشەرانی کۆمۆنیست بە کۆنگرەی یەکەم، (ل ٣٥٢)، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.

[193] مەنسور حیکمەت، هەنگاو لەڕێگەی پێکهێنانی حزب کۆمۆنیستی ئێران، ل ٣٢٢، هەلبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.

[194] مەنسور حیکمەت، حزبی کۆمۆنیستی ئێران لە گرەوی چیدایە؟ ل٣٤٩، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.

به "خۆجیاکردنەوەی **تیۆریمان** لەگەڵ پۆپۆلیزم هەبوو"[195] .بەم شێوەیە ڕیزێک دروست **بوو کە،** "ناسنامەیەکی سەربەخۆی هەبوو کە لە بزوتنەوەکەدا وەک ئاڵاهەڵگری خەبات دژی پۆپۆلیزم".[196]

کەواتە ئەمە حزبێکە کە تەنیا لایەنگران و **ئاڵاهەڵگرانی** دژی پۆپۆلیستی لەخۆ دەگرێ! بەم "بەرنامە"یەش سەربەخۆیی بەدەستهێناوە و خۆی جیاکردۆتەوە لە باقی گروپە چەپەکانی تر کە "پۆپۆلیستن" و " لەشۆڕشدا چینی کرێکار مل کەچ دەکەن بۆ چینەکانی تر" و نوێنەری وردەبورژوازین. بەم خۆجیاکردنەوەیەش سەربەخۆیی چینی کرێکار، کە خۆی لە سەربەخۆیی حزبی کۆمۆنیستدا دەبینێتەوە، بە ئەنجام گەیشت!

بەڵام ڕەخنە و ڕۆشن **بوونەوەی مەنسور حیکمەت و گروپی "یەکێتی تێکۆشەرانی کۆمۆنیست" لەباری تیۆریەوە، وە "خەباتی ئیدیۆلۆژی و سیاسی" ئەم ڕەوتەی "مارکسیزمی شۆڕشگێڕ" نەیتوانی بەر بەو شکستە سیاسیەی کرێکاران و چەپ لە شۆڕشی ئێراندا بگرێ و هیچ دەورێکی کۆمەڵایەتی و سیاسی نەبوو لە ڕوبەڕوبونەوەی جمهوری ئیسلامی ئێراندا.**

پێکهێنانی حزبی کۆمۆنیست کاتێک ئەم گرنگیەی پەیدا دەکرد کە ئەگەر ئەم حزبە هەموو ئەم هێزە شۆڕشگێڕانەی کۆبکردایەتەوە، نەک گروپێک لە دەوری بەرنامەیەک دروست بکا و ئەم بەرنامەیە بکاتە خاڵی جیاکردنەوەی لە گروپەکانی تر. بەرنامەی کۆمۆنیستی بریتیە لە کۆکردنەوەی هەموو هێزی چینەکە نەک کۆمۆنیستەکانی خاوەن یەک خەت و یەک بەرنامە. لە شکستی شۆڕشی ئێراندا دروستکردنی حزبێک لەو کەس و گروپانەی باوەڕیان بە "بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی ئێران" نەیتوانی هیچ لەو شکستەی شۆڕش بگۆڕێ و بەم پێیە لە خەباتی چینایەتی ئەو دەورەیەدا هیچ دەورێکی سەرەکی نەگێڕا. ئەم گروپەش وەکو باقی گروپە چەپەکانی تر سەرکوتکرا و خرایە کەنارەوە.

بەڵام لە کاتێکدا کۆمەڵگە و شۆڕش و کرێکاران پێویستیان بە بەرەیەکی کرێکاری و چەپی شۆڕشگێڕ بوو بەرامبەر بە ئیسلامی سیاسی و خومەینی، ئایا ئەم ئەنجامگیریەی خۆجیاکردنەوە لەچەپ دەورێکی سلبی نەگێڕا؟ ئایا باقی گروپە

---

[195] ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی یەکێتی تێکۆشەرانی کۆمۆنیست بە کۆنگرەی یەکەم, ل٣٥٤، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.

[196] هەمان سەرچاوە

چەپەکانی تریش هەر بەهەمان شێوە بیرکردنەوە لە خۆجیاکردنەوە لە چەپەکانی تر، هەموویان پێکەوە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و چەپیان بەرامبەر بە جمهور ئیسلامی چەک نەکرد؟

ئەمە ئەو شتەیە کە ئەنگلس دەڵێ "کردارەکان خاوەن ئامانجێکی تاڕادەیەک خوازراون، بەڵام بەرئەنجامێک کە لەو کارانە دەکەونەوە، بەتەواوی نەخوازراون."[197] .

بێگومان ڕەخنە تیۆریەکانی مەنسور حیکمەت لە ئەفسانەی بورژوازی میللی و کارکردن بۆ ڕیزی سەربەخۆی کرێکاران دژی بورژوازی دروستە، و باقی کۆمۆنیستەکانی پێش ئەو، وەک ترۆتسکی لەڕەخنە لە کۆمینتێرن، وە ڕۆزا لۆکسمبۆرگ و پانەکۆک لەسەر ڕیزی سەربەخۆ و شوراکانی کرێکاران ئەم بابەتە تیۆریانەیان نووسیوە. بەڵام،

یەکەم؛ ئەمانە تیۆرێکن و پێویستە ئەنجامگیری سیاسی لێ بگیرێ و بەتایبەت لەکاتی شۆڕشی ئێراندا ئەم ئەنجامگیریە سازکردنی بەرەیەکی سیاسی لە هەموو چەپ و کۆمۆنیست و کرێکاران بوو.

دووەم؛ ڕیزی سەربەخۆی کرێکاران لە شۆڕشدا تەنیا بریتی نیە لە گروپێک کە بەرنامەیەکیان قبوڵ بێت، بەڵکو ڕێکخستنی خەباتی چینێکە بە هەموو بەش و گروپەکانیەوە دژی چینی بورژوازی بەهەموو لق و حزب و ناوەندە ئایدیۆلۆژیەکانیەوە. وەک مارکس وتەنی؛ "هەر هەنگاوێکی عەمەلی کە بزوتنەوەی فیعلی دەینێ، گرنگترە لە دەرزەنێک بەرنامە. کەزانرا ناتوانین بەرنامەی ئیزیناخ (کە باوەڕم وایە بەهیچ شیوەیەک بەکەڵک نایە و ڕۆحیەتی حزب تێک دەدا) تێپەڕێنین – هەلومەرجەکە ڕێگە بەمە نادات- پێویست بوو کە ڕێکەوتن بکەین، لانی کەم لەپێناو کارکردن دژی دوژمنی هاوبەش."[198]

بەڵام ئەم سیاسەتە لای مەنسور حیکمەت و "یەکێتی تیکۆشەرانی کۆمۆنیست" و گروپە چەپەکانی تر نەبوو، بەڵکو ئەم تیۆریانەی حیکمەتیزم بۆ خۆجیاکردنەوە لە چەپ و کۆمۆنیستەکان و کرێکارانی تر بوو کە هێشتا پەیوەست نەبوو بوون بەم "خەباتە ئایدیۆلۆژی و سەربەخۆییە تیۆری و "بەرنامە"ییەوە.

---

[197] ئەنگلس، لودفیگ فیورباخ و کۆتایی فەلسەفەی کلاسیکی ئەڵمانی، ل ٧٢، وەرگێڕانی سالار ڕەشید.

[198] مارکس ، ل ٢١٤، **نامە بۆ براکە لە پێشەکی** ڕەخنە لەبەرنامەی گۆتا، بەرگی ٢ لە هەڵبژاردەی مارکس و ئەنگلس لە ٤ بەرگدا، چاپی دارالتقدم، بە عەرەبی.

چۆن ڕاستی یان نادروستی ئەم تیۆریانەی خۆجیاکردنەوە لە چەپ یەکلایی دەکرێنەوە؟

"پرسیاری ئەوەی ئایا ڕاستیەکی ئۆبژەکتیڤ دەگەڕێندرێتەوە سەر بیرکردنەوەی مرۆڤ، پرسیاری تیۆر نیە بەڵکو پرسیارێکی پراتیکیە"[199].

مەسەلەی سەربەخۆیی چینی کرێکار و شۆڕش دژی دەسەڵاتی بورژوازی وەک ڕاستیەک، مەسەلەیەکی ئایدیۆلۆژی نیە و بەڵکو پراتیکە و پراتیکیش هی گروپیک نیە، بەڵکو سەرجەم چینەکەیە. لە کاتێکدا ئەم ڕاستیە تیۆریانەی "سەربەخۆیی چینی کرێکار و خەبات دژی جمهوری ئیسلامی پێویستی بە خۆجیاکردنەوەی چەپەکانە لە یەکتر لەکاتی شۆڕشدا" بە عەمەلی بەرامبەر بە دژە شۆڕشی ئیسلامی شکست دێنێ، ئەمە دەیسەلمێنێ کە ئەم تیۆریانە هەڵەن و خاوەنی ڕاستیەکی ئۆبژەکتیڤ نەبوون.
لەکاتی شۆڕشدا مەسەلە لێسەندنی دەسەڵاتە لە بورژوازی. چەپ و کۆمۆنیستەکانی ئێران ئەگەر پۆپۆلیستیش بوونایە دیسانەوە هەر دەیانتوانی لەو شۆڕشەدا بە دەسەڵات بگەن. هەرچۆن لەسەدەی بیستدا نمونەی چەپی پۆپۆلیست زۆر بوون، لەچەشنی ماو و کاسترۆ و زۆرێک لە کەمپی سۆشیالیزمی دەوڵەتی سەر بەتێزی سێ جیهانیش کە توانیان بەدەسەڵات بگەن. کەواتە چەپی پۆپۆلیستی ئێرانیش دەیتوانی وەک ئەو چەپانە بەدەسەڵات بگات، ئەگەر چی هێشتا لە بیروباوەڕیشدا پۆپۆلیست بێت. یان کۆمەڵە توانی شەڕ لەگەڵ جمهوری ئیسلامی ئێراندا بکات سەرەڕای ئەوەی پۆپۆلیستیش بوو. کەواتە مەسەلەکە بیروڕای بزوتنەوەی چەپ و کرێکاری نیە کە چۆن بیردەکەنەوە، بەڵکو ئەوەیە کە بەرامبەر بە دوژمنی چینایەتیان و دەوڵەتەکەی و هێزە سەرکوتگەرەکانی چی دەکەن؟ ئەمە کارێک بوو کە چەپ و کرێکارانی ئێران نەیانکرد و مەنسور حیکمەت و کۆمۆنیزمی کرێکاریش نەیانکرد. ئەمە هۆکاری شکستی شۆڕش و کرێکاران بوو لە ئێران و کێشە و قەیرانی کۆمۆنیزمی کرێکاریشە.
ئایا هیچ دەرسێک لەم شکستە و لە خۆجیاکردنەوە و پەرژوبڵاوی کۆمۆنیستەکان وەرگیرا؟
خۆجیاکردنەوەی حیکمەتیزم لەو گروپانەی پۆپۆلیستانەی وەک "چریکەکان ، ڕێکخراوی پەیکار، یەکێتی کۆمۆنیستەکان یا خود ڕێڤیژینستەکانی وەک ڕێگای

---

[199] مارکس ، تێزەکانی فیورباخ، تێزی دووەم.
https://www.marxists.org/archive/marx/works/1845/theses/theses.htm

کرێکار و زۆرێکی تر، تەنیا لای ئەم گروپەی حیکمەتیزم "سەربەخۆیی چینی کرێکار"ی درووستکردوە و هیچ هێزێکی سیاسی چەپ و کرێکاری لە شۆڕشی ئێراندا بەرامبەر بە هێرشی جمهوری ئیسلامی ڕێک نەخست. لە جێگای ئەمە هەموو گروپەکان سەرقاڵی "خەباتی ئایدیۆلۆژی" و بەرنامە بوون. حیکمەتیزمیش بە ئامانجی خۆی گەیشت کە "ناسنامەیەکی سەربەخۆی هەبوو کە لە بزوتنەوەکەدا وەک ئاڵاهەڵگری خەبات دژی پۆپۆلیزم".

بەداخەوە ئەمە میژووی هێزێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی کۆمۆنیستی نیە کە لەمەیدانی ململانێی سیاسی ئێراندا بێ و ئێمە بتوانین فاکت لە سیاسەت و تاکتیکەکانی بهێنیەوە بۆ کۆکردنەوەی هێز بۆ گەیشتن بە دەسەڵات، وەک چۆن لە سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفیەکانمان بەڵگەکانمان هێنایەوە. بەڵکو ئەمە مێژووی گروپێکی تیۆریە کە دەیەوێ خۆی ڕۆشن بکاتەوە و بەرنامە و پلاتفۆرمی هەبێ بۆ گەیشتن بە جۆرێکی تایبەت و دیاریکراو لە حزب .

ئەم جۆری حزبە لە دوای شکستی شۆڕشدا زیاتر دەردەکەوێ و وەک گروپێک خودی خۆی دەبێتە میحوەر و مادەی کارکردن، و چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی کرێکاران دەبنە مەقولە و ئامرازێکی تیۆری کە ئەم حزبە بۆ "گەیشتن بەدەسەڵات" پێویستیەتی. دروستکردن و گەشەی ئەم حزبە و گەیشتن بەدەسەڵاتی، هەمووی لە چواردیواری ڕۆشنبوونەوەی تیۆری و بەرنامە و پراتیکی حزب خۆیەوە بەئەنجام دەگات. هەربۆیە خەباتی کرێکاران و ڕێکخراو بونیان و پەیوەندی ڕەوتە فکری و سیاسیەکانی ناو ئەم چینە، ئەمانە هیچ کامیان لە بەرنامە و ستراتیژی عەمەلی ئەم حزبەدا جێگایان نیە و لە دوای ٣٠ ساڵ لە تەمەنی ئەم حزبە هێشتا ئەم حزبە نابێتە "حزبی سیاسی" و دەرسێکی گرنگ لە شکستی شۆڕشی ئێران وەرناگیرێ، کە بزانێ جیابونەوەی ڕیزەکانی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری لەناوخۆدا لە یەکتر بەمانای شکستی شۆڕش دژی سەرمایەداریە.

لەبەشی داهاتوودا لەسەر حزبی کۆمۆنیستی ئێران و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری فاکت و ڕوداوە مێژوویەکانی ئەم ڕەوتە حزبیە و کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری بۆ سەلماندنی ئەم ڕاستیانەی سەرەوە دەخەینە ڕوو.

٢٠

حزبی کۆمۆنیستی ئێران و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری

پرۆسەی بوونە نوێنەری چینی کرێکار لە باری تیۆری و بەرنامەوە و خۆ جیاکردنەوە لە چەپ، ئەو بنەمایانەیە کە مەنسور حیکمەت بۆ هەڵوێستگیری سەبارەت بە حزبی کۆمۆنیستی ئێران و کۆمەڵە و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دەیگرێتە بەر.

حزبی کۆمۆنیستی ئێران

لە ساڵی ١٩٨٣ دا بە دروستبوونی حزبی کۆمۆنیستی ئێران لە ئەنجامی یەکگرتنی گروپی "یەکێتی تێکۆشەرانی کۆمۆنیست" و کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی ئێران، بزوتنەوەی کۆمۆنیستی هەنگاوێک بەرەو پێشەوە هەنگاو دەنێ و بەتایبەتیش کۆمەڵە وەک هێزێکی کۆمەڵایەتی کۆمۆنیزم لە کوردستانی ئێراندا لە بەرامبەر ناسیونالیزمی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێراندا دەبێتە ڕەقیبی لە مەیدانی سیاسی و چەکداریدا.
لەم کاتەدا مەنسوری حیکمەت ڕایگەیاند کە ئیتر "بزووتنەوەی ئێمە توانیویەتی ببێتە نوێنەری تیۆری و بەرنامەیی کۆمۆنیزمی ئێران. ڕەوتی بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیست ئەمڕۆ بە تەواوی نوێنەرایەتی بەرژەوەند و ئامانجە سەربەخۆ پرۆلیتارییەکان دەکا."[200]
وە هەروەها وتی: "چەپی ڕادیکاڵ لە چریکی فیداییەوە، تا سۆسیالیزمی خەڵکیی چەشنی پەیکار، لە ماوەی یەک دوو ساڵدا هاتە مەیدان و درایە بەر ڕەخنەی کۆمەڵ و لە مەیدان چووە دەرەوە."[201]

---

[200] مەنسوور **حیکمەت، حیزبی کۆمۆنیست لە** گرەوی چیدایە؟
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html
[201] **مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە**
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html

بەڵام پاش ٦ ساڵ لە ١٩٨٩ ڕایەکی پێچەوانەوەی بەرامبەر بە حزبی کۆمۆنیستی ئێران ڕایگەیاند کە ووتی؛ "لە ڕاستیدا لە باری چەندایەتییەوە گەورەترین بەشی ئەم حیزبە لە هەمان نەریتی مارکسیزمی شۆڕشگێڕی دژی پۆپۆلیست پێک هاتووە" و "ئەم جۆرە مارکسیزمە شۆڕشگێڕە، یانی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتیی ڕووناکبیرانی کۆمۆنیست، دەورەی تەواو بووە ".[202]

وە حزبی کۆمۆنیستی ئێران "وەك ڕەوتێکی دیاریکراوی سیاسی، مارکسیزمی شۆڕشگێڕی ئێران، خودی سۆسیالیزمی کرێکاری نەبوو. بلۆکێکی دژی پۆپۆلیستی بوو بە مەیلە جۆراوجۆرە جیاوازەکانی نێوخۆیەوە. هەروەها ڕۆشنە کە بە کۆتایی پێهاتنی پۆپۆلیزم تەمەنی بەکەڵکی ئەم بلۆکەش کۆتایی پێ دێ."[203]

بابزانین بۆ ئەم حزبە لە "نوێنەری پرۆلیتاریا"وە گۆڕدرا بۆ چەپێکی ناکرێکاری کە تەمەنی بەسەر چووە و و چووەتە ڕیزی ئەو چەپانەی تر وەک چریک و پەیکار و سۆشیالیزمی خەڵکی کە لەمەیدان کرانە دەرەوە؟

مەنسور حیکمەت دەڵێ "ئاشکرایە کە پەرەسەندنی ڕەخنەی مارکسیستی نەدەکرا چەپی ڕادیکاڵ بەرەو چینی کرێکار و بەرەو خۆ ڕێکخستنی زیاتر لەگەڵ کۆمۆنیزمی کرێکاری پاڵپێوە نەنێ."[204] .

کەواتە ڕەخنەکانی حیکمەتیزم ڕەوتێکی تری دروستکردووە کە کۆمۆنیزمی کرێکاریە.

وە ئەو پێی وایە لەبەرئەوەی کە؛ "هەر جۆرە کۆمۆنیزمێکی ڕادیکاڵ و لە باری فیکرییەوە ئەرتەدۆکس، تەنیا لەسەر بنچینەی بزووتنەوەی سۆسیالیستیی کرێکار دەتوانێ وجوودی هەبێ ."[205]

کەواتە ئەم ڕەخنەیەش پێویستی بە بزوتنەوەی سۆشیالیستی چینی کرێکارە و حزبی کۆمۆنیستی ئێرانیش زۆربەی لە سۆشیالیزمی ناکرێکاری دروست بووە، لەبەرئەوە جیابوونەوە لەم چەپەی ناو حزبی کۆمۆنیستی ئێران پێویستە.

---

202 مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە

203 هەمان سەرچاوە

204 هەمان سەرچاوە

205 هەمان سەرچاوە

هەربۆیە ئەنجامگیریەکەی ئەوەیە کە "باسی کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕێك بە مانای جیاکردنەوەی چارەنووسی سۆسیالیزمی کرێکاریی ئێرانە لە چەپی ڕادیکاڵی ناکرێکاریی ئێران و لە مێژووی ئەم چەپە ." 206

ئەمە دوو بارە کردنەوەی هەمان پرۆسەی پێکهێنانی حزبی کۆمۆنیستی ئێرانە. پرۆسەیەک بە ڕەخنەیەکی تیۆری دەستی پێ کرد و دواتر بووە بەرنامەیەک و دواتر پێویستی بە جیا بوونەوەیەی ڕاگەیاند لەو چەپەی کە خۆی لە هەناوی ئەودا دروست بوو و ئێستاش هەمان پرۆسە بۆ دروستکردنی حزبێکی تر، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دەست پێدەکا.

ئەم دوو لێکدانەوەیە جیاواز و دژ بەیەکانەی حیکمەتیزم لەسەر حزبی کۆمۆنیستی ئێران چۆن لێک دەدەینەوە ؟

ئەوەی حزبێک سەرەتا بەهۆی گەشەی ڕەخنەیەکەوە لە چەپی پۆپۆلیست دەبێتە بەرنامە و دواتر دەبێتە ڕێکخراوی نوێنەری پرۆلیتاریا و دواتر دیسانەوە ئەم ڕێکخراوە زۆرینەی دەبێتەوە بە چەپی ناکرێکاری و پێویستی بە تیۆری و بەرنامە وحزبی ترە بۆ جیابوونەوە لەچەپی نا کرێکاریی؟

ئەم پرسیارە سەرەکیە کە بۆچی ئەو هێزەی دوێنێی کۆمۆنیزم، کە نوێنەری پرۆلیتاریا بوو، ئەمڕۆ بوو بە چەپێکی ناکرێکاری و ئیتر ژیانی بەسەرچوو!! ئەم پێوەرە چیە کە گروپ و حزبێک دەکا بە نوێنەری پرۆلیتاریا و دوای ماوەیەک زۆرینەی ئەم حزبە دەکا بە سۆشیالیزمی ناکرێکاری و چارەنووسیان وەک چریک و پەیکار و ڕێگای کرێکاری لێ هات؟

ئایا لە نێو بزوتنەوەی کرێکاری و لە نێو گروپە ڕۆشنبیرەکانی سۆشیالیستی ئێراندا هیچ گۆڕانێکی بەم چەشنە ڕوویدا، وە یان ئەم گۆڕانکاریە لەنێو ئۆردوگاکانی کۆمەڵە و چواردیواری ڕێکخراوەی دەرەوەدا ڕویداوە و ئەم کادر و ئەندامانەی حزب لە نوێنەری پرۆلیتاریاوە بوونە چەپی ناکرێکاری؟

وەڵامی مەنسور حیکمەت بۆ ئەم ناکۆکی و گۆڕانەی حزب ئەوەیە کە گۆڕانێکی تیۆری بەسەر ئەم حزبەدا هاتووە کە بەشێکی حزبی کردۆتە کۆمۆنیزمی کرێکاری.

" پەرەسەندنی ڕەخنەی مارکسیستی چەپی ڕادیکاڵ بەرەو چینی کرێکار و بەرەو کۆمۆنیزمی کرێکاری"

بەڵام بۆچی ئەو ڕەخنە تیۆریە هەموو ئەم حزبە کە تا چەند ساڵ لەوەوبەر نوێنەری سەربەخۆی پرۆلیتاریا بوو نەکردە کۆمۆنیزمی کرێکاری؟! بەپێچەوانەوە زۆربەی

---

206 مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە

ئەم حزبە لە نوێنەری پرۆلیتاریاوە بەرەو دواوە وەرگەڕا و بووە "چەپێک کە مێژووی تەواو بووە"؟!

ئەگەر دەڵێین حزبی کۆمۆنیستی ئێران هێزێکی کۆمەڵایەتی کۆمۆنیزم بوو لە ئێراندا، ئەی بۆچی بە تیۆریەک ئەم ئاڵوگۆڕەی بەسەردا هات و لە پرێکدا زۆربەی گۆڕدرا بۆ سۆشیالیزمی ناکرێکاری و چەپی دژی پۆپۆلیست؟!

بۆ تێگەیشتن لەم جێ گۆڕکێ کۆمەڵایەتیەی حزبی کۆمۆنیستی ئێران دەبێ جێگەی خودی حیکمەتیزم تێ بگەین.

مەنسور حیکمەت لە ناساندنی کۆمۆنیزمی کرێکاریدا دەڵێ؛ "ئەو بزاوتە ڕەخنەگرانە تیۆریك و سیاسییە کە لەنێو چەپی ڕادیکاڵی ئێراندا پێک هات"[207]. کەواتە جێگای کۆمەڵایەتی کۆمۆنیزمی کرێکاریش هەمان "بزووتنەوەی کۆمەڵایەتیی ڕووناکبیرانی کۆمۆنیست"ە.

بەم پێیە ئەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە چەپی ڕادیکالی ئێران جیادەکاتەوە "ڕەخنەی تیۆری و ڕەخنەی سیاسیە" . هەربۆیە ڕەخنەی تیۆری لێرەدا دەبێتە پێوەری کۆمۆنیستی کرێکاری بوون یان چەپی ڕادیکاڵ، بەوەی ئەمەی یەکەمیان خاوەنی تیۆر و بەرنامەی ڕادیکالترە و لێرەوە جێگەی "نوێنەرایەتی پرۆلیتاریا" بە چەپی ناکرێکاری چۆڵ دەکا.

بەڵام ئەگەر کۆمۆنیزمی کرێکاریی بەرهەمی ئەم ڕەخنە تیۆریە بێ کەواتە بۆ ناکرێ چاوەڕوان بین ئەمیش هەروەک حزبی کۆمۆنیستی ئێران، کە "نوێنەری پرۆلیتاریا" بوو، بە ڕەخنەیەکی تیۆری تر ببێ بە چەپێکی ناکرێکاری تر.

ڕودانی ئەم ئەگەرە کراوەیە، چونکە جێگای کۆمەڵایەتی کۆمۆنیزمی کرێکاریش تەنیا لەباری تیۆریەوە گۆڕانی بەسەردا هاتووە. کەواتە تیۆریەکی تر دەتوانێ کۆمۆنیزمی کرێکاریش لە "نوێنەرایەتی پرۆلیتاریا" بخات. ئەمە ئەو پرۆسەی بازنە بەتاڵەی نێو گروپە ڕۆشنبیریە سۆشیالیتەکانی چینی کرێکارە کە بەهۆی دابڕانیان لە خەباتی ڕۆژانەی چینایەتی کرێکاران بەردەوام دابەش بوونە ناچاریەکانی خۆیان تیۆریزە دەکەن. هەمیشەش بانگەوازی ئەوەدەکەن کە گروپە ڕۆشنبیریەکانی تر گۆڕاون بە چەپی ناکرێکاری و پاساوی جیا بوونەوە و دوور کەوتنەوە لە یەکتری و سێکتاریزمی پێدەکەن. مانەوەی گروپە ڕۆشنبیریەکان بە دابڕاوی لە خەباتی ڕۆژانەی چینایەتی دەیانکاتە گروپی ئایدیۆلۆژی وەک کەنیسە جۆراوجۆرەکانی

[207] مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە

مەسیحیەت کە لە جەماوەری کریستیانەکان جیادەبنەوە و دینەکەیان بەپێی کەنیسەکانیان دابەش دەکەن بە سێکتی جیاجیاوە.
ئێمە بۆ تێگەیشتن لەم کێشەیەی توشی حیکمەتیزم بووە پێویستە سەیری واقعیەتی دروستبوونی گروپە ڕۆشنبیریەکانی چینی کرێکار بکەین لە مێژووی سەدەی بیستدا کە بۆچی ئەم شکڵ و قاڵبە سێکتاریستانەیان وەرگرتووە و ناتوانن وەڵامدەرەوەی ئەو گۆڕانکاریانەدا بن کە بەسەر بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی کۆتایی سەدەی ٢٠ و ئێستاماندا هاتووە.
گرامشی دەڵێ؛ "دروستبونی گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستیەکان لە ناو چینی کرێکاردا کێشەیەکی ئاڵۆزە لە بەرئەوەی کە فۆرمی جۆراوجۆر وەردەگرن کە لە مێژووی ڕاستەقینەی شکڵگرتنی توێژ و کاتیگۆری جیاوازی ڕوناکبیرانی ئەم چینەوە هاتوون ."[208]
کۆمۆنیزمی کرێکاری و حیکمەتیزمیش وەک یەکێک لەم گروپە ڕۆشنبیریانە دەرگیری هەمان کێشەی چەپە. کێشەی خۆجیاکردنەوەی تیۆری لە گروپەکانی تر بەو خەیاڵەی ئەم گۆڕانە تیۆریە ئەم گروپە بەرەو "چینی کرێکار و بەرەو خۆ ڕێکخستن لەگەڵ کۆمۆنیزمی کرێکاری" دەبا. بەڵام تەجروبەی حیکمەتیزم پێمان دەڵێ کە جیابوونەوەی ئەم گروپانە ڕێگە چارە نیە بەڵکو تێکەڵاو بوونی ئەم گروپانە لەگەڵ یەکتر و تیکەڵاو بوونی هەموویان بە خەباتی ڕۆژانەی چینایەتیەوە گرێی گەشەنەکردنی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی دەکاتەوە.

هەربۆیە ئەنجامگیریی ئەوەی کە "باسی کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕێك بە مانای جیاکردنەوەی چارەنووسی سۆسیالیزمی کرێکاریی ئێرانە لە چەپی ڕادیکاڵی ناکرێکاریی ئێران و لە مێژووی ئەم چەپە ."[209] تەنیا ئەنجامگیری یەکی لۆژیکی کە گروپە ڕۆشنبیرە دابڕاوەکان لە خەباتی چینایەتی پێی دەگەن و بە ڕاستی دەزانن.
بەڵام لە واقعدا ئەم ئەنجامگیریە بۆ ئەم دابڕانە لە مێژووی حزبی کۆمۆنیستی ئێران هەنگاوێک بوو بۆ دواوەوە لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی ئێراندا . حیکمەتیزم بەم جیابونەوەیە لە حزبی کۆمۆنیستی ئێران هەرچی زیاتر بەرەو قاڵبی گروپێکی ئایدیۆلۆژی هەنگاوی نا، کە چیتر توانای هەڵکردنی لەگەڵ هیچ مەیل و بەشێکی تری ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا نیە و بەم پێیە لە گەیشتن بە حزبی سیاسی چینی

---

208 سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا
http://www.asokamal.com/index/?p=1635
209 مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە

کرێکار دوورتر کەوتەوە. بابزانین ئەم حوکمەمان چۆن لە مێژووی نوێی ئەم کۆمۆنیزمی کرێکارییە دا خۆی نیشان دەدا.

حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری

لەگەڵ ڕوداوەکانی شەڕی کەنداوی یەکەم لە ۱۹۹۰ ئەمجارە کێشەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لەگەڵ چەپی ناکرێکاری ناو حزب لاوەکی دەبێتەوە و مەنسوور حیکمەت لە ململانێی لەگەڵ ڕەوتی ناسیونالیستی کوردی ناو کۆمەڵەدا دەگاتە ئەو باوەڕەی کۆمۆنیزمی کرێکاری دەبێ حزبی کۆمۆنیستی ئێران بەجێ بێڵێ. هەرچەند ململانێی سیاسی لەگەڵ ناسیونالیزمی کورد لەناو کۆمەڵەدا گرنگ و دروست بوو، بەڵام لەلایەن حیکمەتیزمەوە مەسەلەی کێشەی سەرەکی کۆمۆنیزمی کرێکاری لەگەڵ "چەپی ناکرێکاری" ناو حزب کە بە زۆرینەی حزب دادەنرا بەتەومژاوی بەجێدەهێڵرێ.

لە کاتێکدا پێش شەڕی کەنداو و پێش توند بوونەوەی کێشەی لەگەڵ ناسیونالیزمی کوردی ناو کۆمەڵەدا بە دوای شەڕی کەنداو دا، مەنسوور حیکمەت ڕایگەیاند کە "بەرنامەیەکی حیزبی لەسەر بنچینەی ئەم ڕوانگەیە دەنووسین و بۆئەوەی ببێتە بەرنامەی حیزب هەوڵ دەدەین. لەسەر ئەم بنچینەیە و لەسەر بنچینەی مەوازینی حیزب، ڕابەریی حیزب و هەموو پایە ڕێکخراوەییەکانی حیزب دەبێ بدرێتە دەست سۆسیالیزمی کرێکاری و حیزب خۆی لەسەر بنچینەی نەریتە سیاسی و ڕێکخراوەییەکانی ئەم ڕەوتە ڕێك بخا." [210]

سەرەتا مەسەلەی جیابوونەوەی خۆی لە "حزبی کۆمۆنیستی ئێران" شەخسی دەکاتەوە و مەنسور حیکمەت وەک ئەندامێک وازدەهێنێ. بەڵام هۆیەکانی باسی دەکا لە نامەی دەست لە کارکێشانەوەکەی لەساڵی ۱۹۹۱شەخسی نین. ئەو دەڵێ "کۆمەڵێک ئەرکی مێژوویی بۆ کۆمۆنیستی ئەمڕۆ هەیە کە هیچ کامیان لە مێژووی ئێران، مێژووی شۆڕش لە کوردستان، پلمیکی چەپەکانی ئێران و ئەوانی ترەوە سەرچاوە ناگرێ و ڕەنگی ناو وڵاتی پێوە نیە. ئەمە مەسەلەیەکی جیهانیە." و "زیاتر خەریکی

---

[210] **مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە**

درێژەدانی مێژوویەکم کە لەحاشیەی ئەم ڕوداوانەدایە و هەرچی زیاتر بێ مانا دەبێ."[211]

بەڵام دواتر ئەو خۆی وەک نوێنەری ڕەوتێکی تر لە ناو حزبی کۆمۆنیستی ئێراندا دەناسێنێ و دەڵێ "ڕەوتێکی ترهەیە لەناو حزبدا، گرایش و مەیلی سۆشیالیزمی کرێکاری و مارکسیستیە کە لە شۆڕشی ٥٧ و شۆڕشی کوردستانەوە سەرچاوە ناگرێت، لە ئامانجە گشتیەکانی خۆیەوە دەجوڵێتەوە و هەوڵ دەدا کە قسەی بناغەییەتری مارکسیزم بخاتەڕوو."[212] .وە ئەنجامگیریەکەی ئەوەیە کە "بزوتنەوەی ئاوەدانکردنەوەی وڵاتە دواکەوتوەکان و دامەزراندنی دیموکراسی پەرلەمانی ئێستا کرێکاران سەرکوت دەکەن. بزوتنەوە نەتەوەییەکان مافی کرێکار زەوت دەکەن. ئەم مەیلانە ئیمکانی هەبوو لە ساڵێ ١٩٧٨-١٩٧٩ خاڵی هاوبەشیان لە دژی سەرکوت یان ئیمپریالیزم **هەبێ."** .بەڵام ئەمڕۆ"ئەم سێ گرایش و مەیلە دەبێ جیاببنەوە لە یەکتر."[213]

سەبارەت بە شەخسی خۆشی دیسانەوە دەڵێ" مەسەلەیەکی تر کە جیابونەوەی من پێویست دەکا ئەوەیە کە جیاوازیم لەگەڵ بەشێکی زۆر لە کادرە کۆنەکانی حزبدا هەیە و ئەوان بە مارکسی نازانم."[214]

لەڕاستیدا هۆکاری سەرەکی کۆمۆنیزمی کرێکاری بۆ **جیابوونەوە لە حزبی کۆمۆنیستی ئێران بەپێی قسەکانی سەرەوەی مەنسور حیکمەت ئەوە بوو کە دەبێ "حیزبێکی یەك پایە و یەك مەیلی" کۆمۆنیزمی** کرێکاری دامەزرێنێ و لەو مێژووی چەپەی زۆرینەیە لە حزبی کۆمۆنیستی ئێراندا دابڕێ. هەروەها پێ داگری دەکا لەسەر دابڕان لە مێژووی کۆمۆنیزم لە ئێران.

لێرەوە جارێکی تر ڕەوایەتی **جیا بوونەوە** لە چەپی ناکرێکاری ناو "حزبی نوێنەری پرۆلیتاریا"ش ڕەواج پەیدا دەکا و تیۆری جارێکی تر دەبێتەوە بەو پێوەرەی کە خەتی نێوان سۆشیالیزمی کرێکاری و ناکرێکاری لەناو حزبێکی کۆمۆنیستیدا دەکێشێ. بەپێی ئەم دیدگایەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بۆ حزب **"ئەم** حیزبە دەبێ ببێتە حیزبێکی یەك پایە و یەك مەیل."[215]

---

[211] **مەنسوور حیکمەت، ڕونکردنەوەیەک بۆ پلنۆمی ٢٠ سەبارەت بە جیابوونەوە لە حزب**
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html

[212] **هەمان سەرچاوە**

[213] **هەمان سەرچاوە**

[214] **هەمان سەرچاوە**

[215] **هەمان سەرچاوە**

وەک ئاماژەمان پێکرد، ئەم پرۆسەی بوونە نوێنەری چینی کرێکار لە باری تیۆری و بەرنامەوە وخۆجیاکردنەوە لە چەپ، ئەو بنەمایانەیە کە مەنسور حیکمەت بۆ هەڵوێستگیری سەبارەت بە حزبی کۆمۆنیستی ئێران و کۆمەڵە و دروستکردنی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دەیگرێتە بەر، سەرەڕای ئەوەی پاساو و هۆیەکان لەهەر دەورەیەکدا شتێک بوون.

باچەند نمونەیەک لەم حزبە "یەک پایە و یەک مەیلە "بهێنینەوە ،کە پاساوی جیابوونەوە بوو لە حزبی کۆمۆنیستی ئێران، بزانین ئایا ئەم حزبە چۆن کاردەکا و کێشەکانی ناوخۆی چۆن سەیر دەکا؟

لەساڵی ١٩٩١دا حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران ڕادەگەیەنرێ. بەڵام لەناو ئەم حزبە تاک مەیل و تاک پایەشدا هێشتا کۆمۆنیزمی کرێکاری لەو چەپە ڕزگاری نابێ کە بڕیاربوو "کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕێك بە مانای جیاکردنەوەی چارەنووسی سۆسیالیزمی کرێکاریی ئێرانە لە چەپی ڕادیکاڵی ناکرێکاریی ئێران و لە مێژووی ئەم چەپە بێت ".

لە ساڵی ١٩٩٩جیابوونەوەی "ئیرەجی ئازەرین و رەزا مقدم" کە لە دامەزرێنەرانی "کانونی کۆمۆنیزمی کرێکاری" بوون و کۆمەڵێک کادری ئەو حزبە لای مەنسوور حیکمەت بەوە دەزانرێ کە "ئەم ڕوداوە بەزیان نەبووە، ڕاستیەکەی بەڕای من دەتوانین بیگۆڕین بە خاڵێکی بەهێزی گرنگ لە ڕێڕەوی دروستبوونی حزبمان. ئەم ڕوداوە هاوڕێیانی هێنایە مەیدان تا لە ڕێکخراوەکەیان ، لە یەکێتی بۆ شۆڕشی کرێکاری.. لەبەرامبەر بێ ئومێدی و پرسیاری عرفانی و هەڵچوونی ڕۆحی بیپارێزن"[216].

هەربۆیە لەم جۆرە لە کۆمۆنیزمە کرێکاریەدا "ئەم ڕوداوانە بەزیان نەبووە"، بەڵکو جیابوونەوە ڕوداوێکی پێویستە کە حزب هەمیشە دەبێ خۆی پێ پاک بکاتەوە لەم چەپانە، لەبەرئەوەش ئەمە "خاڵێکی بەهێزی گرنگە لە ڕێڕەوی دروستبوونی" حزبی سیاسی"دا!

بەڵام دیسانەوە دوای ئەوەی ڕزگاربوون لەو "دەستە چەپە بێ ئومێد و عرفانیەش"، هەمان دیاردەی چەپ هەربەردەوامە و تا کۆنگرەی سێهەمیش لە ساڵی ٢٠٠٠واتە سێ دەیە لەتەمەنی حیکمەتیزم هەروا نیشان دەدرێ کە چەپ لەناو کۆمۆنیزمی کرێکاریدا لە سونەت و پراتیکدا ماوەتەوە.

---

[216] مەنسور حیکمەت، خودا حافیز؟ل١٤٧١، هەلبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.

هەربۆیە دوای مەنسور حیکمەتیش ئەم پرۆسەی جیابوونەوە ناو خۆیانەی کۆمۆنیزمی کرێکاری هەمووی بەناوی پرۆسەی حزبی سیاسی و مودەعی قودەرت بوونی کۆمۆنیزمی کرێکاری و جیابوونەوە لە چەپ ڕویدەدا، کە بەبێ وەستان هەربەردەوامە. سیناریۆی جیابوونەوەکانی ناو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دوایی مەنسور حیکمەت نیشانمان دەدا کە هەمووی یاری کودەتا بەسەر کورسی "نوێنەرایەتی پرۆلیتاریا" بوو. تا ئێستاش بەپێی ئەم دیدگا و میتۆدە هەر دێت و کۆمۆنیزمی کرێکاری دابەش دەبێ بۆ گروپی بچوک و بچوکتر و هەموشیان هۆیەکی بۆ بوونی ڕەقیبەکانیان بە چەپی ناکرێکاری و ڕزگارنەبوون لە چەپ دەیگەڕیننەوە.

نمونەیەکی تر کارکردنی ناوخۆیی ئەم حزبە کۆمۆنیستیە کرێکاریەیە لە باڵاترین ئاستیدا، کە پلەی لیدەرە.

تێگەیشتن لەم خاڵە پێویستە تا لە شێوازی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و کارەکتەرەکەی بگەین.

مەنسور حیکمەت لیدەرشیپی بە یەکێک لە پێویستیەکانی حزبی سیاسی دەزانی، بەڵام لە کاتێکدا خۆی ناتوانێ دەوری لیدەر ببینێ باسی لیدەر دەخاتە لاوە و دەیگۆڕێ بە "ڕابەری دەستەجەمعی". ئەو دەڵێ؛ "هەڵبژاردنی کەسێک بە ناونیشانی لیدەر، تا ئەو کاتە بەشیوازێکی کارساز دەژمێردرێ کە؛ **یەکەم**، کاندیدگەلێکی کافی و ئامادە بۆ گێڕانی ئەم ڕۆڵە لە ئارادا بێت. **دووەم**، لەهەمان کاتدا، کەسێک وەیان چەند کەسێک لە کاندیدەکانی ئەم پۆستە، لەئۆتۆریتەیەکی سیاسی و مەعنەوی جێکەوتوو، کە یەکگرتویی کۆمیتەی ناوەندی و تەواوی حزب لەژێر ڕابەرایەتی خۆی ڕابگرێ، بەهرەمەند بێت. ئەگەر بەم جۆرە نەبێت، ئەوا ئەشێ، بەیەکێک لە گەورەترین کێشەکانی سازمانکاری ڕابەری ،بگۆڕێت".[217]

ئەم تێڕوانینە لە حزب کە لیدەری تەنیا بە توخمێکی هەڵبژاردە دەکرێ جێگای تێڕامانە! لیدەری تەنانەت بە دەیان یاخود سەدان کەسێک ناکرێ زیاتر لە ٣٠-٤٠ ساڵیان لەگەڵ ئەم جۆرە کۆمۆنیزمەدا بەسەر بردووە! ئەو هێشتا پێی وا نەبووە کە "کاندید گەلێکی کافی و ئامادە بۆ گێڕانی ئەم ڕۆڵە لە ئارادا بێت"!!

لەوەش سەیرتر ئەوەیە کە لە ٣٠-٤٠ ساڵ لەکارپێکەوەکردنی حزبێکی گەورە و گراندا "کەسێک وەیان چەند کەسێک لە کاندیدەکانی ئەم پۆستە، لەئۆتۆریتەیەکی سیاسی و مەعنەوی جێکەوتوو، کە یەکگرتویی کۆمیتەی ناوەندی و تەواوی حزب لەژێر ڕابەرایەتی خۆی ڕابگرێ، بەهرەمەند بێت" دروست نابێ.!!

---

[217] مەنسور حیکمەت ، هەلبژاردەیەک لە نووسراوەکانی، ل٥٥١، سالار ڕەشید.

ئەمە چ پرۆسەیەکی عەجیبی پەیداکردنی ئۆتۆریەتەی سیاسی و مەعنەویە! ئەمە چ جۆرە سێکتێکی ئایدیۆلۆژی و دابڕاوە لە خەباتی چینایەتی کرێکاران. ئەمە لە پۆستی مەرجەعی شیعەکان دەچێ کە دەبێ ٣٠-٤٠ ساڵ بخوێنن و یاخود لە دیاریکردنی پاپای کاسۆلیکەکان دەچێ کە دەبێ لەسەروو ٧٠ ساڵەوە بێ تەمەنیان.

ئایا بەڕاستی ئەگەر کرێکاران بیانەوێ نوێنەرێک بۆ گفتوگۆ لەگەڵ خاوەنی کارگە دیاری بکەن ئەم هەموو ساڵەی پێ دەچێ؟ بۆچی لە خەباتی دژی سەرمایەداریدا کرێکاران هەموو پلەوپۆستەکانیان بەئاسانی هەڵدەبژێرن و هیچ کام لەم مەقامە بیرۆکراسیانەیان پێویست نیە. بەڵام نوێنەرایەتی کردنی حزبێکی گرووپی چەند سەد کەسی، ئایا "توخمێکی هەڵبژێردراوی ئیلاهی" یت دەوێ تا ئۆتوریتە لە ناو گرووپەکەتدا پەیدابکەی، وە تا شایەنی نوێنەرایەتیکردنێك ببیت؟

کێشەکە لێرەدایە کە تەنیا مەنسور حیکمەت لەو حزبەدا گەشتبووە ئەم پلەوپایەیە. ئەمە بۆ خۆی جێگای ئەو پرسیارەیە کە ئەم حزبە وەک مۆدیلی دەوڵەتی داهاتوو، هەمان بیرۆکراتیزمی حزبی بەلشەفی دوبارە ناکاتەوە؟ وەک ترۆتسکی لەسەر ئەم مۆدێلە زۆر بە دروستی لە سەرەتاوە ووتی؛ "ئەم شێوازە لە سیاسەتی ناوخۆی حزبدا بە دۆخێک کۆتایی دێت کە ڕابەری حزب جێگای حزب و دواتر کۆمیتەی ناوەندی جێگای ڕابەری دەگرێ و سەرئەنجام یەک دیکتاتۆر جێگای کۆمیتەی ناوەندی دەگرێت و دۆخێک دروست دەبێ کە کۆمیتە حزبیەکان بەبێ بەشداری جەماوەری خەڵک هەمیشە سیاسەتەکانی خۆیان دەگۆڕن." [218]

بۆچی ئەگەر ئەمە حزبی کرێکارانە لەماوەی ٢٠ساڵدا لەهەموو ئەو ئەندامانەی کە ٣٠-٤٠ ساڵێک پێکەوە خەبات دەکەن تەنیا یەک کەس "خاوەنی لەئۆتۆریتەیەکی سیاسی و مەعنەوی جێکەوتوو، کە یەکگرتویی کۆمیتەی ناوەندی و تەواوی حزب لەژێر ڕابەرایەتی خۆی ڕابگرێ، بەهرەمەند بێت".؟!

ئەم حزبە بە چ پرۆسەیەکی فکری و سیاسی و ڕێکخراوەییدا تێپەڕ بووە تا تەنها یەک ئۆتۆریتەی هەیە.

ئایا ئەمە بە کارێکی ئاسایی ناو حزبێکی کرێکاری دادەنرێ، کە دەبێ "ڕۆحی دەوڵەت"ی داهاتووی کرێکاران بێ، کە تیایدا هیچ پلەوپۆستێکی سیاسی بەمانای ئیمتیازاتی مادی و سیاسی و ڕێکخراوەیی نابێ؟

---

[218] ترۆتسکی، کتێبی "ئەرکە سیاسیەکانی ئێمە"
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1904/tasks/ch04.htm

کۆمۆنیزم بریتیە لە هەڵوەشانەوەی دەوڵەت و حزب و پلە و پۆستی سیاسی و ئۆتۆریتەی سیاسی **Authority** واتە دەسەڵاتداریێتی سیاسی، بەوپێیەی "لەگەڵ یەکەم هەنگاوی بۆکردنی موڵکیەتی سەرمایەداران بە موڵکی دەوڵەت" ئیتر دەوڵەت و حزبی کرێکاری مۆرکی سیاسیان نابێ و دەبنە دەزگایەکی ئیداری کە پێویستیان بە سەرۆک و لیدەر نابێ و هەموو کرێکارێک دەتوانێ ببێتە نوێنەر بۆ هەر پلەوپۆستێک و کار و بەڕێوەبردن بەشێوەیەکی هاوکاری و هاوبەش بەڕێوەدەبرێ. ئەگەر لە حزبێکدا دوای ٣٠-٤٠ ساڵ نەتوانی لیدەر شیپی ببێتە پۆستێک کە هەر ئەندامێکی سادەش بتوانێ خاوەنی بێ، ئایا لە دەوڵەتێکدا پۆستی سەرۆکی حکومی لە چەند ساڵدا دەبێتە کارێکی ئاسان، کە "ژنێکی ناو مەتەبخ" وەک لینین دەڵێ، بتوانێ ئەو پۆستە وەرگرێ؟

ئەمە میراتی ئەو بیرۆکراسیەیە کە لە مێژووی مۆدیلی حزبی سۆشیالیزمی دەوڵەتیەوە لە ناو کۆمۆنیزمی کرێکاریدا ماوەتەوە و بووەتە کارەکتەری پلە باڵای ئەم حزبە. سەرەڕای ئەو هەموو ڕەخنە دروستانەی لە ئابوری سۆڤیەت و سەرمایەداری دەوڵەتی گیراوە لەلایەن حیکمەتیزمەوە، بەڵام دیدگای مەنسور حیکمەت تەواو هاوڕایە لەگەڵ ئەم مۆدێلە لە دیکتاتۆری حزبیدا، بەوەی کە ناوی دەوڵەتی کرێکاری لە دەوڵەتی سۆڤیەت دەنێ و لەباری سیاسیەوە ئەو مۆدێلی دیکتاتۆری حزبیەی بەلشەفیەکان بە کێشەی سەرەکی نابینێ. ئەمەش خاڵی هاوبەشی تێروانینی بەلشەفی و حیکمەتیزمە لە حزب و لیدەریدا.

بێگومان کۆمۆنیزم پێویستی بەو شیوازە نیە لە نوێنەرایەتی و پۆست و لیدەری، بەڵکو وەک مارکس وتەنی، کۆمەڵگە و کرێکاران خۆیان لە "نوێنەرەکانیان دەپارێزن تا نەبنە سەرۆکیان بەڵکو خزمەتکاربن".

لەدوای نەمانی مەنسوری حیکمەت ئەم دیدگایە بۆ لیدەر بووە مایەی ئەوەی شەڕی ڕەوایەتی ئۆتۆریتە بۆ لیدەری لە نێوان کۆرشی مودەرسی و حەمیدی تەقواییدا لەناو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێراندا بگاتە ئاستێک کە ئەو حزبە "یەک مەیل و یەک پایە"یەی کرد بە دوو بەشەوە. وە دوای ئەویش شەڕ لەسەرئەوەی کێ نوێنەرایەتی خەتی حیکمەتیزم دەکا حزبی حیکمەتیستی کرد بە دوو بەشەوە. دوای ئەمەش دیسان جیابوونەوەی تر بەهۆی ئەم شەڕی ئۆتۆریتە و میراتگریەی نێو کۆمۆنیزمی کرێکاری درێژەی هەیە و بە بەردەوامی گروپ و حزبی تری لێ دەبێتەوە.

لەم مێژوەوە بۆمان دەردەکەوێ کە هەموو ئەم خەباتە تیۆری و ئیدیۆلۆژی و سیاسیە لە چواردیواری حزبێکدا دەچێتە پێش، وە زۆربەی کاری ئەم کۆمۆنیزمە بریتیە لە

ڕۆشنکردنەوە و جیاکردنەوەی خۆی لەو ڕەوتانەی تر کە لەناو حزب خۆیدا یان لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا هەیە. بە پێی ئەم بەرنامە و ڕۆشنبوونەوە تیۆریانەش مۆری حزبی کۆمۆنیست و نوێنەری سەربەخۆیی چینی کرێکار هەر جارەی لە کەسێک و گروپێک دەدرێ و کەسانێکی تر مۆری چەپ و ناکرێکاری و پۆپۆلیست و هتد لێیان دەنرێ و لە بزوتنەوەکە دەکرێنە دەرەوە. لەم پرۆسەیەدا هەر لایەک بە تیۆریەکی تازەوە دێتە دەردەوە، بەبێ ئەوەی هیچ کام لەم تیۆری و گروپانە توانیبێتیان لەبواری خەباتی چینی کرێکار و مەیدانی خەباتی چینایەتیدا پێویستیەکانی کرێکاران بەم هەموو گروپ و بەرنامە و تیۆریانە بسەلمێنن، وە یان لەلایەن کرێکارانەوە ئەم جیاوازیانەی نێوان گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستەکان هیچ دەورێکی لە خەباتی ڕۆژانەی ئەواندا هەبێ.

ئەمە پرۆسەی مێژووی نیو سەدەی کاری ئێمەیە تا نووسینی ئەم کتێبە، کە ئایدیای خۆجیاکردنەوە لەچەپ بەردەوامە، سەرەڕای ئەمەش کۆمۆنیزمی کرێکاری هێشتا نەیتوانیوە بگات بە "حزبی سیاسی". بۆیە لێرەدا دەبێ هەڵوێستێک لەم مێژووەی تا ئێستامان بکەین تا بزانین کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری چیە؟

٢١

کێشەی کۆمۆنیزمی کرێکاریی چیە؟

بە تێڕوانین لەو پرۆسە تیۆری و حزبیەی مێژووی ئەم کۆمۆنیزمە کرێکاریە لە ئێراندا لە دوو بەشی پێشوودا خستمانە ڕوو، ئەم کێشانەی خوارەوەمان لە کۆمۆنیزمی کرێکاریدا بۆدەردەکەوێ؛

یەکەم؛ دابڕانی کۆمۆنیزمی کرێکاریی لە مێژوو

ئێمە لە بەشی دووەمی ئەم کتێبەدا، کە لە ژێر ناونیشانی "چ تێگەیشتنێکمان لە مێژووی کۆمۆنیزم هەیە؟" دایە، باسی گروپ و سێکتە کۆمۆنیستیە جیاوازەکانی سەدەی بیستمان کرد کە چ تێگەیشتنێکیان لە مێژووی کۆمۆنیزم هەیە. هەمان ئەم تێگەیشتنە لە کۆمۆنیزمی کرێکاریشدا زاڵە، بەوەی کە مێژووی گروپەکەی خۆی بە مێژووی چینی کرێکار و خەباتی چیانیەتی دادەنێ. حیکمەتیزم بەپێی تیۆر و بەرنامەی خۆی قاڵبێک دروست دەکا کە چ بەشێک لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاریە و کامیان چەپی ناکرێکاریە؟ ئەم پێوەرە تیۆریە جێگای مێژووی واقعی گروپی کۆمۆنیزمی کرێکاری دەگرێتەوە. بەم شێوەیە وای دادەنێ کە هەربۆیە ئەنجامگیریی ئەوەی کە "باسی کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕێك بە مانای جیاکردنەوەی چارەنووسی سۆسیالیزمی کرێکاریی ئێرانە لە چەپی ڕادیکاڵی ناکرێکاریی ئێران و لە مێژووی ئەم چەپە."[219]

بەڵام بابزانین ئایا ئەم دابڕانە مێژووییە لە دنیای واقعدا ڕویداوە یاخود تەنیا لە دووتوێی بەرنامە و فکری ئەم گروپەدا بووە؟

لە کاتی جیابوونەوە لە حزبی کۆمۆنیستی ئێراندا مەنسور حیکمەت بەوە دەست پێ دەکا کە "ئەم جۆرە مارکسیزمە شۆڕشگێڕە، یانی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتیی

---

219 مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە

ڕووناکبیرانی کۆمۆنیست، دەورەی تەواو بووە"[220]. وە هەروەها وتی: "چەپی ڕادیکاڵ لە چریکی فیداییەوە، تا سۆسیالیزمی خەڵکیی چەشنی پەیکار، لە ماوەی یەک دوو ساڵدا هاتە مەیدان و درایە بەر ڕەخنەی کۆمەڵ و لە مەیدان چووە دەرەوە."[221]

با وای دابنێین کە ئیتر گروپە چەپە ناکرێکاریەکان لە ئیران، وەک چریک و ڕێگای کرێکار و ئەوانی تر ، تەواو بوون. هەرچەند ئەمە لە ڕاستیدا وانیە و ئێستا حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و حیکمەتیستەکان لە یەکێتی کارکردندان لەگەڵ ئەو گروپانەدا! پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە کە ئایا مێژووی "کۆمۆنیزمی کرێکاریی" خۆی چیە؟

ئەگەر ئەم مێژووە لە مارکسیزمی شۆڕشگێڕەوە دەست پێ دەکا، کەواتە مێژووی حیکمەتیزم مێژووی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتیی ڕووناکبیرانی کۆمۆنیستە، کەواتە کۆمۆنیزمی کرێکاری لە بزوتنەوەیەکی ڕوناکبیرانەوە دەستی پیکردوە. باشە چۆن بزوتنەوەیەکی ڕوناکبیری کە "دەورەی تەواو بووە " دەگۆڕدرێ بە سۆشیالیزمی کرێکاری؟

حیکمەتیزم پێمان دەڵێ کە لە ئەنجامی "پەرەسەندنی ڕەخنەی مارکسیستی چەپی ڕادیکاڵ بەرەو چینی کرێکار و بەرەو کۆمۆنیزمی کرێکاری"[222] ئەم بزوتنەوەی ڕوناکبیرانە گۆڕاوە بۆ بزوتنەوەیەکی کرێکاریی کە مێژووی لە چەپی ڕۆشنبیران جیاوازە.!

بەڵام لە دنیای واقعدا چۆن بزوتنەوەیەکی چەپی ناکرێکاری دەبێتە بزوتنەوەیەکی سۆشیالیستی کرێکاری تەنیا لەڕێگەی ڕەخنەوە. ئایا لێکدانەوەی ماتریالیستی و زانستی بۆ مێژوو ڕێگەی گۆڕانی مادی "توێژێکی ڕوناکبیری ناکرێکاری" دەدا بۆ چینێکی کرێکار، کە چینێکی جیاوازە لەو توێژە؟ ئایا ئەم گروپەی کۆمۆنیزمی کرێکاریی چۆن لەماوەی ٦ ساڵدا، واتە لە ١٩٨١بۆ ١٩٨٩، لەئیراندا لە گروپێکی ڕۆشنبیرانەوە بوونە بزوتنەوەیەکی کرێکاری سۆشیالیستی؟ لەکاتێکدا ئەم گروپە تەنانەت "لە ناو حزبی کۆمۆنیستی ئێرانیشدا زۆرینە نیە" و "لە ڕاستیدا لە باری

---

[220] **مەنسور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە**
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html
[221] **هەمان سەرچاوە**
[222] **هەمان سەرچاوە**

چەندایەتییەوە گەورەترین بەشی ئەم حیزبە لە هەمان نەریتی مارکسیزمی شۆڕشگێڕی دژی پۆپۆلیست پێک هاتووە"[223].

دواتریش دەڵێ "ڕەوتێکی ترهەیە لەناو حزبدا، گرایش و مەیلی سۆشیالیزمی کرێکاری و مارکسیستیە کە لە شۆڕشی ٥٧ و شۆڕشی کوردستانەوە سەرچاوە ناگرێت، لە ئامانجە گشتیەکانی خۆیەوە دەجوڵێتەوە وهەوڵدەدا کە قسەی بناغەییەتری مارکسیزم بخاتەڕوو."[224] "وە لەم مارکسیزمەشدا "جیاوازیم لەگەڵ بەشێکی زۆر لە کادرە کۆنەکانی حزبدا هەیە و ئەوان بە مارکسی نازانم."[225]

لەم قسانەی مەنسور حیکمەتەوە دەردەکەوێ کە کۆمۆنیزمی کرێکاری نە لە شۆڕشی ١٩٧٩ ئێران و نە شۆڕشی کوردستانی ئێران و کۆمەڵەی زەحمەتکێشان و نە لە حزبی کۆمۆنیستی ئێرانیشەوە سەرچاوە ناگرێ و سەر بەو مێژووە نیە، بەڵکو"لە ئامانجە گشتیەکانی خۆیەوە دەجوڵێتەوە."، واتە لە کاتی دەستپێکردن بە نوسینەکان و بەرنامەی ئەم گروپە خۆیەوە ئەم مێژووەی "کۆمۆنیزمی کرێکاریی" دەست پێ دەکا، وە لە مێژوویەکی واقعی دابڕاوە، کە ئەم گروپە ڕۆشنبیرەی لێوە هاتووە.

ئەگەر ئەم پێوەرە لەلایەن هەموو گروپ و کەسایەتیە کۆمۆنیستەکانەوە بگیردرێتە بەر بۆ ناساندنی مێژووی چینی کرێکار و بزوتنەوە کۆمۆنیستیەکەی، ئەوا هیچ کات ئەم مێژووە بونی نابێ. چونکە هەر کەسێک بە هێنانی تیۆرێک خۆی دەخاتە جێگرەوەی چینەکە و گروپەکانی و ئەوانی تر دەخاتە دەرەوەی مێژوو.

ئەم پێوەرە تیۆریە بۆ جیاکردنەوەی مێژووی چینی کرێکار لە مێژووی گروپە ڕۆشنبیریەکانی ئەم چینە نیشانەی جێگەی قەتیسماوی ئەم گروپانەیە لە پەراوێزی خەباتی چینایەتی و مۆدێلی بەلشەفی حزبی جێگرەوە و نوێنەری چینی کرێکار. ئەم تێگەیشتنە پیویستی بە بینینی مێژووی واقعی چینەکە و گروپە ڕۆشنبیریەکانی و مەیل و ڕەوتە زاڵ و لاوەکیەکانی ناوی نیە، بەڵکو لەبەرئەوەی ئەم گروپە خۆی لەباری تیۆریەوە بە نوێنەری چینەکە دەزانێ و هەربۆیە لەگەڵ هەر گۆڕانکاریەکی تیۆری و بەرنامەیی بەسەر ئەم گروپەدا لەگەڵ خۆی مێژووی چینەکەش دەبات.

بەپێی ئەم پێوەرەیە مەنسور حیکمەت هەمووکات توانیویەتی بڵێ "بزووتنەوەی ئێمە توانیویەتی ببێتە نوێنەری تیۆری و بەرنامەیی کۆمۆنیزمی ئێران. ڕەوتی بەرنامەی

---

[223] مەنسور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە

[224] مەنسوور حیکمەت، ڕونکردنەوەیەک بۆ پلنۆمی ٢٠ سەبارەت بە جیابونەوە لە حزب
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html

[225] هەمان سەرچاوە

حیزبی کۆمۆنیست ئەمڕۆ بە تەواوی نوێنەرایەتی بەرژەوەند و ئامانجە سەربەخۆ پرۆلیتارییەکان دەکا."[226] ،یاخود "کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕێك بە مانای جیاکردنەوەی چارەنووسی سۆسیالیزمی کرێکاریی ئێرانە لە چەپی ڕادیکاڵی ناکرێکاریی ئێران و لە مێژووی ئەم چەپە بێت".[227]

ئەم دیدگایە نەک هەر سێکتاریزمێکی ڕیکخراوەیی بەرهەم دەهێنێ، بەڵکو کۆمۆنیزم و چینی کرێکار لە پرۆسەی مێژویی خەباتی چینایەتی و تێگەیشتن لە هۆکارەکانی شکست و دەرس وەرگرتن لە تەجروبەی بەرینی ئەم چینە بەرفراوانە ملیارد نەفەریە دەخا و ناپەیوەستی دەکات بە دنیای واقعی و خەباتی چینایەتی سەردەمەوە.

بەو هۆیەشەوە کە ئەم شەڕ و جیاکردنەوە تیۆری و ڕیکخراوەییانەی کۆمۆنیزمی کرێکاری تەنیا لە چوارچێوەی گروپی ڕۆشنبیرانی چینی کرێکاردا دێت و دەچێ . ئەم گیر خواردنە لە قاڵبی گروپە پەراوێز کەووتوەکاندا هۆکاری جیابوونەوە چار هەڵنەگرەکانێتی و مانەوەیەتی لە ئەزمەیەکی سەرتاپاگیردا.

گرامشی دەڵێ؛ "دروستبونی گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستیەکان لە ناو چینی کرێکاردا کێشەیەکی ئاڵۆزە لە بەرئەوەی کە فۆرمی جۆراوجۆر وەردەگرن کە لە مێژووی ڕاستەقینەی شکڵگرتنی توێژ و کاتیگۆری جیاوازی ڕوناکبیرانی ئەم چینەوە هاتوون. ئەم گروپانە ناتوانن حزبی سیاسی چینی کرێکار دروست بکەن تالەم سێکتانە ڕزگاریان نەبێ. "سێکتاریزم ناسیاسی بوونە". حزبی سیاسی کرێکاری پێویستە بریتی بێت لە کۆکردنەوەی هەموو هەوڵ و گروپ و بەرنامە پراتیکیەکانی سەرتاسەری چینەکەی دژ بە دەسەڵاتی سەرمایەداری. حزب خۆی ووشیاربونەوە و گەشەکردنی ئەم خواستە کۆلێکتیڤ و هاوبەشەیە لەناو ئەم چینە و توێژە ڕوناکبیرەیدا. ئەم حزبە کاتێ لە کۆمەڵگەدا دەردەکەوێ کە "لێکدانەوەیەک لەسەر ستراکتۆری کۆمەڵایەتی ئەو وڵاتە هەبێ و نوێنەرانی هەوڵی خەبەرکردنەوەی ئەو خواستە هاوبەشە هەبێ و لە شکستەکانی ڕابردووی بکۆڵێتەوە". هەروەها "کاتێک ئەم حزبە

[226] مەنسوور حیکمەت ،حیزبی کۆمۆنیست لە گرەوی چیدایە؟
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html
[227] مەنسور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html

دەبێتە پێویستیەکی مێژوویی کە هەلومەرج بۆ "سەرکەوتن"، و بۆ گەشەی بونی بە دەسەلاتی دەوڵەتی، لانی کەم لە پرۆسەی دروستبووندا بێت. وە ئەم دۆخە ڕێگە بە گۆڕان وئیڤۆلوشنی ئایندەی بدا و ئەم پێشکەوتنانە بەچاو ببینرێ[228]".

حیکمەتیزم خۆی یەکێک لەم چەندین گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستیەیە کە لە ئێران لە ئاکامی هاتنە مەیدانی کرێکارانەوە لە شۆڕشی ئێرانی ١٩٧٩ دا درووست بوون و دەستیان دایە چالاکی. هەرکام لەم گروپانە بەپێی دەرک و پێگەی کۆمەڵایەتیان دەوریان گێڕا لەو شۆڕشەدا. حیکمەتیزم، وەک باقی گروپە ترۆتسکیەکانی تری دەیەکانی کۆتایی سەدەی بیست، پێداگریەکی زیاتر لە تیۆریەکانی مارکس و لینین دەکەن و لە ئەنجامی ململانێی چینایەتی نێوان کرێکاران و شوراکان و خۆپیشاندان و مانگرتنەکانیان هەڵویستی سیاسی ڕۆشنتریان سەبارەت بە جمهوری ئیسلامی و باڵی لیبرالی بورژوازی ئێران هەیە و دواتریش یەکگرتنیان لەگەڵ ڕێکخراوێکی کۆمەڵایەتی کۆمۆنیستی وەک کۆمەڵەی زەحمەتکێشاندا، هەنگاوێکی گرنگ بزتنەوەی کۆمۆنیستی لە ئێراندا دەباتە پێش. بەڵام تێگەیشتنی ئەم گروپەش سەبارەت بە سۆشیالیزم و مانەوەی لە سایەی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا ڕێگەی پێشڕەوی زیاتری پێ نادا بۆ شکڵپێدانی کۆمۆنیزمێکی نوێ و دەرگیری هەمان کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم دەبێ.

کۆمۆنیزمی کرێکاری بە درێژایی سێ تا چوار دەیە بەبێ ئەوەی خۆوشیاریەکی سەبارەت بە جێگەی کۆمەڵایەتی گروپەکەی هەبێ، بەهەمان سیستمی فکری مۆدێلی بەلشەفی خۆی بە نوێنەر و جێگرەوەی چینی کرێکار دادەنێ. هاوکات بەهۆی ئەو واقعیەتە سیاسی و کۆمەڵایەتیەی بەسەر ژیانی سیاسی و ئاستی گەشەی چینی کرێکار لە ئێراندا هەیە و هەمیشە لەژێر سایەی سەرکوتدا بوە، و ئەمەش فشاری کۆمەڵایەتی ڕاستەوخۆ لەسەر گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستیەکان کەم کردۆتەوە. سەرەڕای ئەمەش جیابوونەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کۆمەڵەی حزبی کۆمۆنیستی ئێران فرسەتی زیاتری دەرگیر بوون لە خەباتێکی کۆمەڵایەتی بەردەمی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستانی ئێرانیشدا لەدەست دا. ئەم فاکتەرە زاتی و مەوزوعیانە وا دەکا کە کۆمۆنیزمی کرێکاری لەم قاڵبە بەرتەسکە ڕۆشنبیریەی دەرنەچێ و و ئەم گروپە بەرەو دواوە بچێ، وە لە ئێستادا توشی کێشە وئەزمەیەکی بەردەوام دەبێ.

---

[228] سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا
http://www.asokamal.com/index/?p=1635

دووەم؛ حزب وەک سێکتێکی ئایدیۆلۆژی

وەک لە بۆچوونەکانی مەنسور حیکمەت و دروستبوونی هەرکام لە حزبی کۆمۆنیستی ئێران و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێراندا بینیمان، حزب بە پرۆسەیەکی تیۆری بۆ نووسینی بەرنامە و پلاتفۆرمێک دەزانرێ و دواتر بەم تیۆری و بەرنامەوە حزبێک دروست دەکا کە خۆی بە تاقە نوێنەری چینی کرێکار دەزانێ و خۆی لەهەموو ئەوانە جیادەکاتەوە کە "چەپ و سۆشیالیزمی ناکرێکارین" و بەم پێیە دەیەوێ چینی کرێکار لە قاڵبی ئەم گروپەی خۆی بدا.

هەربۆیە حیکمەتیزم حزب بەو ڕێکخراوە نابینێتەوە کە؛ هەموو چینەکە کۆدەکاتەوە لە خەباتی دژی سەرمایەداریدا، بەڵکو حزب لێرەدا تەنیا بەشێکی دیاریکراوە کە بەرنامەی کۆمۆنیزمی کرێکاری پێ قبوڵە، وەلای ئەو هیچ کام لە گروپە ڕۆشنبیرەکانی تری ئەم چینە ناتوانن خۆیان بە نوێنەری چینی کرێکار لەقەڵەم بدەن و ئەم کورسیە تەنیا بۆ کۆمۆنیزمی کرێکاری گیراوە.

حیکمەتیزم نازانێ ئەم نوێنەرایەتیە بەبێ ئەوەی لە جەرگەی خەباتێکی چینایەتی دا شەرعیەتی بەدەستهێنابێت واقعیەتی نیە و وەهمیە و ئیلوژنە. لە دنیای واقعیدا ئەم نوێنەرایەتیە لە پرۆسەیەکی ناو خەباتی ڕۆژانە و سیاسی و سەرتاسەریدا دروست دەبێ، نەک لە دوتوێی چەند "تیۆری و پلاتفۆرم" ێکەوە.

لەکاتێکدا تاکە پێوەری ئەم نوێنەرایەتیە لای کۆمۆنیزمی کرێکاری دەبێتە پرۆسەیەکی تیۆری بۆ نووسینی بەرنامە و پلاتفۆرم، ئەوا ئاشکرایە کە ئەم بەرنامە و پلاتفۆرمەش چونکە پەیوەندی نیە بە خەباتێکی چینایەتی کە لەئارادایە دەبنە بنەمایەکی گشتی و بێ گیان کە ناتوانێ لە دنیای واقیعدا هێزی مادی کۆمەڵایەتی هەڵخرێنێ. نەبوونی ئەم حزبە بەو هێزە مادیە کۆمەڵایەتیە پاش لە دەورەیەک چالاکی پراکتیکی ئەم حزبە تووشی قەیران دەکا. وەڵام بەم قەیرانەش لە ڕێگەی دیسانەوە گەڕان بە شوێن شوێنەوارەکانی چەپی ناکرێکاریەوە یە، کە بە سەرچاوەی کێشە وبن بەستی کۆمۆنیزمی کرێکاری دادەنرێ. لێرەشەوە جگە لە جیاکردنەوەیەکی سەر لە نوێ لەم تارمایی چەپە ڕیگا چارەیەکی تر نیە. بۆ ئەمەش پێویست بە ئەپدەیت و داهێنانی تیۆری نوێ یە. هەربۆیە هەمیشە بۆ دیاریکردنەوەی سنورەکانی ناو حزب پێویست بە پاکسازیەکی تیۆریە تا وەڵامی ئەو بنبەستە بداتەوە کە بۆچی تەنانەت ڕیزەکانی ئەم گروپە "کۆمۆنیستی کرێکاری"یە توشی ئەزمەی دەوری دەبن و ناتوانن تاسەر پێکەوە کاربکەن؟ ئەمە بازنەی بەتاڵی ڕیسایکلینی تیۆری نێو گروپی ڕۆشنبیری کۆمۆنیزمی کرێکاریە.

تەنانەت ئەم کێشەیە بە پرسیارێکی سوفساتی دەخرێتە ڕوو کە ئایا ئێمە بە تەواوەتی سۆشیالیستین یان ئەو کارانەی دەیکەین کۆمۆنیستیە یان نا؟ کێشە لە تیۆردایە یان لە پراتیکماندا؟ یاخود ئەم حزبە کۆمۆنیستیە کرێکاریە سیاسیە یان گروپی فشار؟ بێ ئەوەی وەڵامەکانی ئەم پرسیارانە بگات بەهیچ دەرەنجامێکی پراتیکی کە دۆخی ئەم سێکتە بگۆڕێ و لەو ئەزمە و جیابونەوە دەوریانە ڕزگاری بکا.

کۆمۆنیزم لێرەدا یەک ئایدیایە، کە هەموو شتێک لەگەڵ ئەودا بەراورد دەکرێ . ئەم ئایدیایەش لە کۆتایدا بریتیە لە قسەیەک کە لیدەر یان مەکتەبی سیاسی و حزب و بەرنامەکەی دەیکا. ئەمەش پێچەوانەی شتێکە کە مارکس و ئەنگلس لە مانیفیستی کۆمۆنیستدا دەیڵێن؛"دەرەنجامە تیۆریەکانی کۆمۆنیستەکان بەهیچ جۆرێک لەسەربیروڕاو ئسوڵێک دانەمەزراوە کە ئەم یان ئەو چاکخوازی جیهان دایهێنابێ یان دۆزیبێتیەوە. ئەو تیۆریانە،تەنیا،ڕونکردنەوەی گشتی ئەو پەیوەندیە ڕاستەقینانەن کە لەخەباتێکی چینایەتی حازر، لەبزوتنەوەیەکی مێژوویی کە لەبەرچاوماندا دەگوزەرێ، دەوەشێتەوە."[229]

لێرەدا لەبەرئەوەی حزب دەرگیری خەباتێکی چینایەتی ڕاستەقینە نیە و خەباتی چینایەتی بە تیۆریەکی ڕوت دەبینێ کە بەرنامە و نوسینەکانی حزب یان لیدەرەکەی دایڕشتوە،هەربۆیە ئەم شەڕ و پاکتاوە تیۆریە لە دنیای فکری موجەرەددا لە چاوەڕوانی گۆدۆدایە و بێ ئەنجامە.

ئەگەر بمانەوێ خۆمان لە بازنەی بەتاڵی ئەم پرسیارە سۆفساتیانە دەربازبکەین و بەدوای وەڵامی ئەو پرسیارەدا بگەڕێین کە بۆچی کۆمۆنیزمی کرێکاریی ناتوانێ دوای نیوسەدە حزبی سیاسی و کۆمەڵایەتی دروست بکا؟ ئەوا پێویستە سەیری مۆدیلی دروستبوون و کارکردنی ئەم حزبە "کۆمۆنیستیە کرێکاریە" بکەین.

حزبێک کە خۆی لە گروپە ڕۆشنبیریەکانی تری ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری و ڕەوت و مەیلە سۆشیالسیتی و کرێکاریەکانی ناو چینی کرێکار جیاکردبێتەوە و بیەوێ بەپێی قاڵبی بەرنامەکەی خۆی هێز کۆبکاتەوە، بێگومان تەنیا کەسانێک پەیوەست دەبن بەم حزبەوە و کاری لەگەڵدا درێژەپێدەدەن کە خەریکی خۆجیاکردنەوەی تیۆری بن لە باقی چینی کرێکار و گروپە ڕۆشنبیریەکانی تری ئەم چینە. ئەمەش حزب دەکاتە سێکتێکی ئایدیۆلۆژی و ڕێکخراوەیەک کە تەنیا سێکتی بەرنامە و شێوەکاری سێکتاریستی خۆی پێ قبوڵە . ئەو بەرنامە "یەک مەیل و یەک

---

[229] مارکس و ئەنگلس , مانیفیستی کۆمۆنیست،ل ٢٥، وەرگێڕانی موسلح/ ڕیبوار
http://media4.hkkurdistan.org/2015/03/manifist.pdf

پایە" ی ئەم گروپەی کۆمۆنیزمی کرێکاری دایناوە تەنیا بریتیە لە بنەما گشتیەکانی کۆمۆنیزم، لەگەڵ ئەو جیاوازیانەی کە لەگەڵ باقی گروپەکانی تردا هەیەتی. ئەگەر گروپە کۆمۆنیستیەکانی تر کێشەیان لەسەر بنەما گشتیەکانی بەرنامەی "دنیایەکی باشتر"نەبێ، کە دوبارەکراوەی مانیفیست و بەرنامەکانی تری ناو مێژووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیە، کەواتە ئەوەی دەمێنێتەوە جیاوازیەکانی لێکدانەوەکانی "کۆمۆنیزمی کرێکاری"یە لە ناکۆکیەکانی لەگەڵ گروپە کۆمۆنیستیەکانی تردا. لێرەوە ئەم جیاوازیانە لەگەڵ چەپی ناکرێکاریدا دەبێتە تیۆر و بەرنامەی کۆمۆنیزمی کرێکاری.

بەم پێیە ئەم حزبە ناتوانێ مەیل و بەرنامە و هەوڵە جیاوازەکانی چینی کرێکار لە ڕیکخراوێکدا کۆبکاتەوە کە لە مەیدانی جۆراوجۆردا خەریکی شەڕی چیانیەتیە لەگەڵ سەرمایەداران و حکومەتەکەیاندا. هەربۆیە ئەم حزبە نابێتە حزبی چینی کرێکار و گروپ و مەیلەکانی ناو بزوتنەوەی کرێکاری ، وە نابێتە هێزێکی سیاسی کاریگەر لە ململانێی سیاسی لەسەر دەسەڵات لەگەڵ بورژوازی و حزبەکانیدا. لەبەرئەوەی بەرنامە لەسەر بنەمای جیاوازی گروپەکان لەیەکتر دانانرێ و نابێ بەرنامە بکرێتە ڕێگر لەبەردەم یەکگرتوو کردنی بەشەکانی چینی کرێکار و گروپە ڕۆشنبیریەکانیدا.

مارکس و ئەنگلس هەمیشە گوتویانە کە «ئامانج و مەیلە گشتییەکانی چینی کرێکار لە دۆخی گشتیی خۆیەوە سەرهەڵدەدات کە لەوێدا خۆی دەدۆزێتەوە. ئەم ئامانج و مەیلانە لە هەموو چینەکەدا پەیدا دەبێت، هەروەها بزووتنەوەکەی فۆرمی زۆر جۆراوجۆر لە سەریدا ڕەنگ دەداتەوە، کەم تا زۆر خەیاڵی یاخود کەم تا زۆر پەیوەندیدار بەو هەلومەرجەوە کە چینەکەی تێدایە». هەر بۆیە هەڵوێستیان سەبارەت بە فۆرمەکانی چالاکیی سیاسی و ڕێکخراوەیی ئەوە بووە کە: «بەپێی وەزعی کۆنکرێت بڕیاریان لەسەر دەدرێت کە نابێت بە کۆمەڵە یاسایەکی جێگیرەوە بەرتەسک بکرێتەوە. لەهەر وڵات و لە هەر ساتێکدا، لێکۆڵەرەوە کۆمۆنیستەکان دەبێت کۆمەڵێک یاسا پێشنیار بکەن، نەک بەسەر هەموو وەزعێکدا بیسەپێنن». نابێت لە تێکستەکانەوە تاکتیک و ستراتیژ دەربهێنرێت، مەترسیداریشە کە وەک سێکتێکی پێشتر ئامادەکراو بسەپێنرێت[230].

---

230 ئیریک هۆبسبام،چۆن جیهان بگۆڕین؟
http://www.asokamal.com/index/?p=1616

لەم تێرانینەی مارکس و ئەنگلس دا دەبینین کە حزب بریتی نیە لەبەرنامە و ڕیکخراوەیەکی جێگیر، کە وەک کۆمۆنیزمی کرێکاری لەماوەی نیوسەدەدا وەکو خۆی ماوەتەوە، بەڵکو پرۆسە و پراتیکێکی بەردەوام و زیندوی بەشە جۆراوجۆرەکانی نێو خەباتی چینایەتی کرێکارانە، کە فۆرمی ڕیکخراوەیی و بەرنامە و تاکتیک وسیاسەت و ستراتیژی لە حاڵەتی گۆڕان و گەشەکردندایە. حزب و بەرنامە "کۆمەڵێک یاسای جێگیر" و کۆمەڵێک "بنەما و ڕینمایی گشتی" نیە کە کۆمۆنیستەکان دایدەنێن.

ئیریک هۆبسام لەم بارەوە زیاتر ئەم میتۆدە ڕۆشن دەکاتەوە و دەڵێ ئەو" ڕینماییە گشتیانە بۆ چالاکی هەمیشە هەوڵیان داوە ببنە دۆگما کەوەک **E.Lederer** دەڵێ؛ ڕێنماییە گشتیەکان کورت بینن، ستایلی سادەکردنەوەیە کە فکر دەکوژێ، هەربۆیە دەبێ فکری گەورە و فراوان دژی ئەم ڕینماییە سادانە بوەستێتەوە ئەگەر بیەوێ جەماوەر بخاتە جوڵە و بزوتنەوە دروست بکا. "ئەم میتۆدە وا لە کۆمۆنیستەکان دەکا کە باشتر لە مانای شاراوەی خەباتی چینایەتی تێبگەن کە بەئاشکرا بەبەرچاویاندا دەگوزەرێ، وە ئاخرین کەسانیک بن کە هەڵەی سکتاریستی بکەن."حزب دەبێ ئامانجی ئەوەبێت کە چینێکی ڕیکخستوە، مارکس و ئەنگلس هیچ کات لەو ڕاگەیاندنەی مانیفیست لایان نەدا، کە کۆمۆنیستەکان حزبێکی جیاواز لەبەرامبەر حزبەکانی چینی کرێکار دروست ناکەن، یان کۆمەڵێک بنەمای سیکتاریستی تایبەت بە خۆیان دانانێن کە بزوتنەوەی کرێکاران لەو شکڵ و قاڵبە بدات[231]".

کۆمۆنیزمی کرێکاریی لە کۆمەڵگەدا بەشوێن شوێنکەتوانی بەرنامە و قسەکانی لیدەرەکەیدا دەگەڕێ و کاتێک کرێکارانێکی تر دەبینێ خاوەنی دیدگا و بۆچونێکی ترن ئەوا دەبێ سنوری خۆی جیابکاتەوە لێیان. لە بەر ئەوەی ناتوانێ جگە لەو قاڵبەی حزبیەی خۆی دروستیکردوە، وە لە ژێر ناوی ئەوەی کە تەنیا ئەو "سەربەخۆیی چینی کرێکاری" بەدەستهێناوە، ئیتر هیچ قاڵبێکی تر بۆ هەڵسوڕان قبوڵ بکا. وەک ئەوەی مە نسوور حیکمەت لە هەڵوێست بەرامبەر سەندیکا کرێکاریەکاندا دەڵێ؛ "بزوتنەوەی سەندیکالیستی و سەندیکاکان بناماکانی لە ریفۆرمیزمی بورژوازیەوە دانراوە و دەستمایەی بورژوازیە حزبە سۆشیال دیموکراتەکانن"[232]

لە کاتێکدا لە مێژووی ۲۰۰ ساڵەی سەندیکالیزمدا ئاشکرایە، کە سەرەڕای هەر مانەوەیەکی ئەم ڕەوتە سەندیکالیستیە لە قاڵبی ریفۆرمیزم و هاوکاری لەگەڵ سۆشیال دیموکراتەکاندا، هێشتا ئەم ڕەوتە بەشێک لە بزوتنەوەی کرێکاری بوە لەپاڵ ئەنارکیزم

---

[231] **مارکس و حزبی کرێکاری, بەشی دوەم لە ناساندنی کتێبی "چۆن جیهان دەگۆڕین**
http://www.asokamal.com/index/?p=1577

[232] **مەنسور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە**
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html*

و ئەوانی تردا دژی سیستمی سەرمایەداری خەباتی کردووە. ئەوە واقعیەتی تاڵی ڕەوتە جیاجیاکانی ناو بزوتنەوەی کرێکاریە کە هەرکامەیان لە ئەنجامی دروست نەبونی حزب و بزوتنەوە و بەرەیەکی جەماوەری چینی کرێکار بەرامبەر بە سەرمایەداری و حزب و دەوڵەتەکانیان، ئەم ڕەوتە کرێکاریانە هەموویان، بە ڕەوتی کۆمۆنیستیشەوە، توشی گرفت و لادان و نوشست و سازش بوون. بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە ئەم ڕەوتە کرێکاریانە ئیتر دەستمایەی بورژوازین و هیچیان بەشێک نین لە خەباتی چینایەتی کرێکاران دژی سیستمی سەرمایەداری، بەڵکو ئەمانە سەرەڕای هەر کەموکوڕی و لاوازیەکیان بەشەکانی ئەم بزوتنەوە و خەباتە چیانیەتیە بەردەوامەن. واقعیەتی ژیان و جێگەی توێژەکانی چینی کرێکار لە پەیوەندی بەرهەمهێنان و کۆیلایەتیان بۆ کاری بەکرێ، زەمینەی مادی و چینایەتی دروست دەکا بۆ پێویستی هاتنەمەیدان و یەکگرتوبون و خەباتی هاوبەشی ڕەوتە جۆراوجۆرە خەباتکارە کرێکاریەکان دژی بورژوازی و دەسەڵاتەکەی. هەربۆیە خستنەلاوەی هەموو ئەم ڕەوت و بزوتنەوە سەندیکالیستی و ریفۆرمیستی و ئانارکیستی و فێمێنیستیانەی ناو کرێکاران بە بیانوی ئەوەی هەرکام لەمانە "دەستمایە" ی بورژوازین، یاخود نوێنەری وردەبورژوازین، هەڵە و لادانێکە بۆ جیاکردنەوەی ڕیزەکانی چینی کرێکار دەکرێ لەلایەن ئەو گروپانەوە کە خۆیان بە نوێنەری چینی کرێکار دەزانن و هەموو ئەم بەشانەی تری چینی کرێکار **بەلادەر و ڕیگر و ڕەقیبی کورسی نوێنەرایەتی خۆیان دەزانن.** ئەم گروپە ڕۆشنبیرانە، بە چەشنی مارکس ئەم جیاوازە واقعیانەی ناو کرێکاران ڕاڤە ناکەن، کە دەیووت " **بزووتنەوەکەی فۆرمی زۆر جۆراوجۆر لە سەریدا ڕەنگ دەداتەوە".** هەر بۆیەشە کە دەبینین ئینتەرناسیونالی یەکەم و دووەمی کرێکاری و سۆشیالیستی لە گروپی جۆراوجۆری بزوتنەوەی کرێکاری پێکهاتوە، نەک تەنیا لە گروپە "مارکسیستیە دۆگمایەکان". بەڵام ئەم گروپە ڕۆشنبیرانەی چینی کرێکار لە پرۆسەیەکی مێژوویی زاڵبونی فکر و جیهانبینی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا ئەوەندە وەهمی ئەوەی کە تەنیا خۆیان نوێنەری چینی کرێکارن تێدا قوڵ ڕیشەی داکوتاوە، کە ئیتر پێویستیان بە چینەکە خۆی نەماوە، و وەک گرامشی دەڵێ: " ئەم ڕوناکبیر و ڕابەرانە دەبنە تاقم و دەستەیەک کە خۆیان بە "سەربەخۆ" لە چین دەزانن و خۆیان "بەدەوڵەت" دەزانن[233].

---

[233] **سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا**
http://www.asokamal.com/index/?p=1635

لە کۆتایی ئەم پرۆسەی گۆڕانی حزب بە سێکتێکی ئایدیۆلۆژی دابڕاو لە چینەکە و لە ڕەوت و بزوتنەوەکانی نێو چینی کرێکار، ئەم جۆرە حزبانە دەبنە حزبی ژەنراڵەکان و چیتر جەماوەری نابنەوە. لە کاتێکدا حزبی چینی کرێکار پێویستە لەگەڵ پرۆسەی بەرەو پێشەوەچوون و گۆڕانکاریەکانی خەباتی کرێکاراندا هەمیشە ئەویش لە گۆڕانێکی بەردەوامی بەرنامە و سیاسەت و چوارچێوە وشێوەی ڕێکخراوەیی و گۆڕانی پلەی ڕێکخراوەیی سەرەوە و خوارەوەدا بێ.

هەربۆیە لەڕاستیدا حزب لای "کۆمۆنیزمی کرێکاریی" میتافۆری کارەکتەرێکی ئەفسانەییە، کە هەموو چینی کرێکار لای ئەو وەک زەوی وایە کە دەبێ بە دەوری خۆری حزبدا بسوڕێتەوە، نەک بە پێچەوانەوە. بەم شێوەیەش ئایدیۆلۆژی " جێگری چینی کرێکار"ی ئەم حزبانەش وەک ئەفسانەی مەسیحی سوڕانەوەی زەوی بەدەوری خۆردای لێهاتوە، کە سەرەڕای زانست سەلماندویەتی هەڵەیە، بەڵام لە بەرنامە و ئینجیلی ئەم سێکتە ئایدیۆلۆژیانە دا هێشتا خۆیان و حزبەکەیان بە سەنتەری چینەکە دەزانن. بەڵام لە ڕاستیدا ئەوە حزبە دەبێ خۆی بکات بەبەشێک لەو خەباتەی کرێکاران کە ڕۆژانە و لە مەیدانی جۆراوجۆردا دژی سەرمایەداری دەچێتە پێش، تاکو ئەم حزب و ڕیکخراوە بتوانێ ڕۆڵ و کاریگەری لەو خەباتە چیانەیەتیەدا هەبێت.

ئەگەر ئێمە پێشتر پێناسەی حزبمان لە حزبێکی جەماوەری کرێکارانەوە گۆڕیبێ بە حزبی نوخبەیەکی کۆمۆنیستی تاک خەت و تاک سەرکردە، ئاشکرایە کە ئیتر ئەم حزبە بە ڕیفۆرمی تیۆری نابێتە حزبی کرێکاری و حزبی سیاسی. چونکە حزبی کرێکاری بەپێی کۆمەڵێک بنەما و بەرنامەیەک خۆی جیاناکاتەوە لە باقی کرێکاران، بەڵکو هەوڵدەدا ئەو بنەمایانەی کە پێویستە بۆهەر دەورەیەکی بردنە پێشی خەباتی چینایەتی بکاتە بنەما و بەرنامەی هەموو بزوتنەوەی کرێکاری. بەم پێیە حزب دەتوانێ هەموو هێزی چینەکە کۆبکاتەوە و ڕیکخراو بکا، نەک لەم بنەما جێگیرانەی خۆی دایناوە بتی سێکتاریزم دابتاشێ و بەناوی نوێنەر و جێگرەوەی چینی کرێکار چوارچێوەی حزب بەرتەسک بکاتەوە لە قاڵبی حزبی گروپی ڕۆشنبیرانی هاوخەتی خۆی و ئەو کەسانەی لە باری تیۆری و بەرنامەییەوە ئەویان قبوڵە، وە بە "کۆمەڵێک بنەمای سێکتاریستی تایبەت بە خۆیان بزوتنەوەی کرێکاران لەو شکڵ و قاڵبە بدەن".

بەڵام تەنیا کۆکردنەوەی هەموو گروپە ڕۆشنبیریەکان پێکەوە حزب دروست ناکا، وە حزب کاتێ دروست نابێ کە ئەم گروپانە لە دەوری بەرنامەیەکی **"ڕێنماییە گشتیەکان"** کۆببنەوە و بەرەیەکی چەپی گروپەکان دروست بکەن، بەڵکو کاتێک کە سێکتاریزم لەنێو زۆربەی گروپەکاندا نامێنێ و ئەم گروپانە خواستی کۆلێکتیڤ لەناو

چینی کرێکاردا دروست دەکەن ئەو کات ئەم حزبە لەنێو خەباتی ڕۆژانەدا دروست دەبێ و گەشەدەکا. گەشەی ئەم پراکتیکە حزبیە لە نێو چینی کرێکاردا ئەم حزبە دەگەیەنێتە ئاستێک کە نەک حزب لەناوخۆیدا و لە دنیای تیۆری خۆیدا دەبێتە حزبی سیاسی، بەڵکو لە دنیای واقعی ڕووبەڕووبونەوە لەگەڵ سەرمایەداریدا وەک دەسەڵاتی دەوڵەتی و بەدیلی دەوڵەتی بورژوازی دەبینرێ و حسابی لەسەر دەکرێ .
واتە گواستنەوەیەک پێویستە ڕوو بدا بەوەی ئەم گروپە ڕۆشنبیرانە لەگەڵ جەماوەری کرێکاردا تێکەڵ بن و پێکەوە ببنە ئۆرگانێکی لێک هەڵپێکراو، ئەمە مانای واقعی پێکهاتنی حزب و چالاکی حزبیە و جێگیربونی پەیوەندی حزبیەتە لە نێوان گروپی ڕۆشنبیران و جەماوەری کرێکاردا.
گرامشی بە شێوەیەکی زانستیانە باسی ئەوەمان بۆدەکا کە بۆ ئەوەی حزبێکی سیاسی کرێکاری هەبێ پێویستە سێ توخمی سەرەکی بەدیهاتبێ:
یەکەم ؛ توخمی جەماوەری کرێکار.مەرج نیە ئەم جەماوەرە لە کرێکاری ئاسایی ڕۆحی داهێنەرانەیان هەبێ یان توانای ڕێکخراوکردنیان هەبێ بەڵام فۆرمێک لە دیسپلینی چینایەتی و بەڕێوەبردنی وەلائی سیاسیان تێدا شکڵ دەگرێ. بەبێ ئەمە حزب بونی نیە. بەڵام ئەگەر کەسانێک ئەم هێزە مەرکەزی نەکەنەوە و پێکەوە کۆیان نەکاتەوە ئەوا پەرژوبڵاودەبن و نامێنن.

دووەم؛ ئەم توخمی پێکەوە گرێدان و کۆکردنەوەیەیە. کە مەرکەزی کردنەوەی هێزە ئاڵوز و سەراسەری و کاریگەر و بەهێزەکانی چینی کرێکارە ،نەک تەنیا لایەنگرە ئایدیۆلۆژە کۆمۆنیستەکان ،کە ئەگەر لێیان گەڕێی خۆیان پەرژوبڵاو و بچوک دەبن و دەبن بە هیچ. ئەم توخمەش بەبێ بوونی توخمی یەکەم وەک ژەنراڵەکانە بەبێ سوپا کە هیچی پی ناکرێ. بەڵام لە ڕاستیدا دروستکردنی سوپا لە دروستکردنی ژەنراڵەکان ئاسانترە. ئەوەش ڕاستیە کە سوپایەک دەشکێت ئەگەر ژەنراڵەکانی لە دەست بدات، لەکاتێکدا کە یەکگرتوویی گروپێک لە ژەنراڵەکان کە لەسەر ئامانجەکانیان ڕێک کەوتون دەتوانێ زوو سوپایەک دروست بکا کە پێشتر نەبوە.

سێیەم؛ توخمی ناوەڕاست، ئەو توخمەیە کە هەردوو توخمی یەکەم و دووەم پێکەوە دەبەستێتەوە و پەیوەندیەکی ئۆرگانی لە نێوانیان دروست دەکا نەک تەنیا پەیوەندی فیزیکی بەڵکو مۆراڵی و ڕوناکبیرانەش.
هەموو حزبێک ڕێژەیەکی جێگیری هەیە لە تێکەڵاو بوونی ئەم سێ توخمە و گەورەترین کاریگەری کاتێک بەدەست دێت کە ئەم "ڕێژە جێگیرە" هەست پێدەکرێ

و دەزانرێ. بۆ ئەوەی ئەمە ڕوبدات دەبێ باوەڕێکی پۆڵایین دروست ببێ بەو ڕێگاچارە کۆنکرێتە بۆ چارەسەری کێشە گەورەکانی مەیدانی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی. بەبێ ئەم قەناعەتە توخمی دووەم دروست نابێ.

بۆ حوکمدان لەسەر توخمی دووەم (ژەنراڵەکان) ئەمانە پێویستە:

1. بەڕاستی چی ئەنجام داوە؟
2. بەپێی چ چاودێریەکی کارەکانی دەتوانین بڵێین دەتوانێ ڕوداو دروست بکا لەو کێشەکانی ڕووبەڕووی دەبێتەوە؟
3. لەکاتێکدا دەبێ شکست لە خەباتدا پێشبینی بکرێ بەڵام بەچ ڕادەیەک خۆی ئامادە دەکا بۆ سەرکەوتنێکی تر کە ئەم خۆئامادەکردنە بەڕادەی سەرکەوتنەکە گرنگە.
4. هەموو کات دەبێ خۆبەزلگرتنی حزب ڕێگەپێ نەدا و لە جێگایدا فاکتەکانی بەهێزی و لاوازیەکان دابنرێ.
5. حزب کاتێک پێشڕەوانە کاردەکا کە بەشێوەیەکی دیموکراتیک دەچێتە پێش و کاتێ بەرەودواوە دەگەڕێتەوە بیرۆکراتیانە کاردەکا. حزبی بیرۆکراتیک ئاسانە، بڕیاردەرەکانی بیرناکەنەوە، بەشێوەیەکی تەکنیکی سیاسەتی ڕێکخراو دادەنێن.[234]

ئەمانە ئەو پێداویستییانەن کە حزبی چینی کرێکار و کۆمۆنیستەکان دەبێ لێی بەهرەمەند بن. حزبی سیاسی و کرێکاری لەم پرۆسەیەی دەرگیر بوونی گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینی کرێکار لە خەباتی ڕۆژانە و سەراسەری کرێکاراندا پێک دێت و مەسەلە و کێشەکانی ئەم خەباتە چینایەتیە لە دنیای واقعیدا بەرنامە و ستراتیژی عەمەلی ئەم حزبە دیاری دەکا و هێزی ئەم چینە بە هەموو گروپە جیاوازەکانیەوە بەدەوریدا کۆدەکرێتەوە.

سێیەم؛ حزب خۆی میحوەر و بابەتی کارە نەک چینی کرێکار

لە کۆمۆنیزمی کرێکاریدا حزب سێکتێکە کە چینی کرێکار و دەسەڵاتی سیاسی و سۆشیالیزم بەپێی ئەو لێک دەدرێتەوە ، هەربۆیە حزب میحوەر و هەموو بابەتی

---

[234] مارکس و میکاڤیللی و حزبی سیاسی کرێکاری
http://www.asokamal.com/index/?p=1595

کارەکەیە و حزب سەرگەرمی خۆیەتی و وەک ئۆفیسێکی بەڕێوەبردنی کاری حزب چاوی لیدەکرێ. بۆ ئەمەش پێویستە ئەم حزبە بەسەربەخۆ لە خەباتی چینایەتی کرێکاران پرۆژەی جۆراوجۆری حزبی هەبێ. خوێندنەوەی واقعی سیاسیش بەو شێوەش دەکرێ کە ئەم پرۆژانە پێویستیانە. مەنسوری حیکمەت لە ساڵی ٢٠٠٠دا دەڵێ "کۆنگرەی داهاتوو لەوانەیە دوای یەکلاکردنەوەی جمهوری ئیسلامی بێ"[235].

ئێستا ٢٠ساڵ لەو مەوعیدەی ئەو دیاریکرد تێپەڕی و هێشتا جمهوری ئیسلامی لەشوێنی خۆیەتی. بەڵام ئەم لێکدانەوەیە لە کوێوە هاتووە و بۆچی لێکۆڵینەوەی فاکت و ڕوداو و هاوسەنگی هێز و لە هەمووی گرنگتر ئامادەیی چینی کرێکار دەوری نیە لەم لێکدانەوانەدا؟

ئەم لێکدانەوەیە لە دنیای داخراوی گروپێکی کۆمۆنیستیەوە ڕاستە، کە لە ڕوانگەی خۆیەوە ئامادەیە بۆ گرتنی دەسەڵات و لەبەرئەوەی نوێنەری چینی کرێکارە، وە ئیتر هیچ پێویست بەگەڕانەوە بۆ چینەکە ناکا و ئەو دەتوانێ ئەم پرۆژەیە ئەنجام بدا. ئەم ئایندەگرتنەوەیە هەڵەیەی، کە پێی وابوو "کۆنگرەی داهاتوو یەکلاکردنەوەی جمهوری ئیسلامی دەبێ!"، ئەنجامی ئەو لێکدانەوە هەڵە و نا واقعیەیە کە پێی وایە؛ "بزوتنەوەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، تەنانەت پێش ئامادەبوونی جەماوەری کرێکاران لە مەیدانی سیاسی ئێراندا ئامادەیە، وە ئێستا بە عنوانی یەکێک لە هێزە سیاسیە دەخاڵەتگەرەکان لە ڕەوەندی دۆخی سیاسی داهاتوودا لە ئاستی کۆمەڵگەدا بەڕەسمی ناسراوە.حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بووە بە ئاڵاهەڵگری ئەسڵی ئازادیخوازی و یەکسانی خوازی، رادیکالیزم و سوسیالیزم لە کۆمەڵگەی ئێراندا. دژایەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بوە بە پێوەری وەفاداری لەگەڵ حکومەت و نیشاندانی بێ تاوانی لە خواستی سەرنگومی و رادیکالیزم و شۆڕش."[236]

ئەم لێکدانەوانە جیا لە توقع و ئایندە گرتنەوەی ناواقعی پرۆژەی نا واقعی و خەیاڵیش دەخاتە ڕوو تا لێکدانەوەکانی پێ جێبەجێ بکا. وەک لە پرۆژەی سیناریۆی سپی و سیناریۆی ڕەش دا ئەم جۆرە کارانە دەبینین. ئەمە جۆريك لە کاری سیاسی و پڕۆژە دروستکردنە تا نیشان بدرێ کە حزب لە پێش جەماوەری کرێکارانەوە لە ئێراندا ئامادەیە و حزب خۆی خاوەنی پڕۆژەیە، نەک بەشێک بێ لە خەباتی چینایەتی و پڕۆژەکانی ئەو خەباتە واقعیەیەی کە لە ئارادایە!

---

[235] مەنسور حیکمەت،گفتوگۆ لەگەڵ رادیوی ئەنتەرناسیونال دەربارەی کۆنگرەی سێهەمی ح ک ک، ل١٥٩١، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان بە فارسی

[236] مەنسور حیکمەت ،ل١٥٩٤ ، بڕیارنامە دەربارەی دۆخی ئێران و جێگای ح ک ک، ل١٥٩١، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان بە فارسی

بەڵام ڕوداوەکانی دوای ٢٠ساڵ دوای ئەم لێکدانەوەیە، لەچەشنی خۆپیشاندانەکانی ئێران لەم دوو ساڵەدا نیشانی دەدا کە کرێکارانی ئێران و خەڵکی ناڕازی ئێران لە پێش هەموو گروپەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاریەوەن. ئەم دەورەی کە بەم شێوەیە باسکراوە کە گوایە "بزوتنەوەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری تەنانەت پێش ئامادەبونی جەماوەری کرێکاران لە مەیدانی سیاسی ئێراندا ئامادەیە"، نە ٢٠ ساڵ لەوەوپێش و نەئێستا بونی نیە. بەڵام ئێستاش بەشێک لە کۆمۆنیزمی کرێکاریی بەهەمان شێوەی ٢٠ساڵی ڕابردوو هەر لەسەر هەمان باوەڕن کە لە ئێستادا دەڵێن کە گروپ و حزبەکەی ئەوان دەوری سەرەکی هەیە لە مەیدانی سیاسی ئێراندا و خەڵک و کرێکاران بە پەیوەست بون بە یەکێک لەم گروپانەوە دەتوانن جمهوری ئیسلامی ئێران بڕوخێنن! ئەمە ئەو وەهمە و ئیلوژنەیە کە گروپێک جگە لە پێوەری نوسینەکانی خۆی هیچ پیوەرێکی تری نێو کۆمەڵگە و چینی کرێکار ناهێنێتەوە بۆ سەلماندنی ئەم ئیدعایانەی. بەڵام بێگومان هەرکەسێک و گروپیک ڕای لەسەر خۆی پێوەری ڕاست و دروستی واقعیەتی ئەو کەسە و لایەنە نیە، بەڵکو ئەوە واقع و پراتیکی کۆمەڵایەتی ئەو کەس و لایەنانەیە کە ڕاستیەکان دەسەلمێنێ.

ئەم بۆچوونانە لە وێوە سەرچاوە دەگرێ کە کۆمۆنیزمی کرێکاری حزب لە چینەکە جیادەکاتەوە و تەنانەت پێی وایە حزب خاوەنی هێزی سەربەخۆی خۆیەتی کە "پێش لە چینی کرێکار لە مەیدانی سیاسی ئێراندا ئامادەیە". ئەمەش دەرخەری ئەو ڕاستیەیە کە ئەم حزبە بەو پێیەی خۆی بەنوێنەری چینی کرێکار دەزانێ ئیتر ئەمە کافیە تاکو پێش چینەکە شۆڕش بکا و ئامادەبێ بۆ گرتنە دەستی دەسەڵات! لینین و بەلشەفیەکان کاتێک دەسەڵاتیان گرت کە بۆ زیاتر لە ١٠ساڵ بوو خاوەنی ڕێکخراوی جەماوەری کرێکاران و نوێنەرایەتی لە پەرلەمان و شۆڕشی شوبات و شورا کرێکاری و سەربازی و جوتیاریەکان بوو، بەم هێزە چینایەتیەشەوە هێشتا کەمینە بوو. بەڵام هەلومەرجی شۆڕشگێرانە و پەرتەوازەیی بورژوازی و شەڕی جیهانی فرسەتی گرتنی دەسەڵاتی بۆ بەلشەفیەکان هێنایە ئارا. ئەمانە هیچ کامیان نەک لە ٢٠ ساڵ لەمەوپێشی ئێراندا نەبوە، بەڵکو لە ئێستاشدا لەئارادا نیە. کەواتە چۆن حیکمەتیزم پێی وایە "لە پێش چینی کرێکارەوە ئامادەیە لە مەیدانی سیاسیدا"؟ ئەم هێزە مادیەی شۆڕش لە کوێدایە؟ لێرەدا کە هێزی مادی شۆڕش نابینین کە بەدەوری ئەم حزبەدا ڕێکخراوبێ، هەربۆیە حزب خۆی بەهێزێکی مادی دەزانێ کە دەتوانێ پێش لە کرێکاران شۆڕش بکا یان دەسەڵات بەدەستەوە بگرێ.

بە پێچەوانەی ئەم دیدگایەی کۆمۆنیزمی کرێکاریەوە سیاسەت بۆ مارکس پاشکۆی گەشەی مێژوویی چینی کرێکار بووە. واتە ئەوە هەوڵی سیاسی سۆشیالیستی نیە کە

شۆڕشی چینی کرێکار دروست دەکا، بەڵکو هەوڵی سیاسی سۆشیالیستی پشت بە قۆناغی گەشەی سەرمایەداری دەبەستێ، کە لەسایەیدا چینی کرێکار پێگەیشتوە، لەئاستی جیهانی و لە وڵاتێکی دیاریکراودا، بە لێکدانەوەی ئەم دۆخە بەشێوەیەکی زانستی بنەمای ستراتیژی سیاسەتی سۆشیالیستی دادەنرێ. سیاسەت لە چوارچێوەی مێژودا تەجسید بوە، ئەگەر لەو چوارچێوە مێژووییەی گەشەی چینی کرێکاردا نەبێ ئەوا دەبینین چەند بێ دەسەڵاتە لەگەیشتن بە ئامانجی کۆتایی، وە بەپێچەوانەوە چۆن بزوتنەوەی چینی کرێکار لە شکان نەهاتوە"، ئەگەر لەو چوارچیوە مێژووییەدا بێت. ئەم گەشەیە بریتیە لەوەی "چینی کرێکار بەردەوام ژمارەی زیاد دەکا، و بەدیسپلین دەبێ ، یەکگرتوو دەبێ، ڕیکخراو دەبێ، لەڕێگای میکانیزمە زۆرەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری خۆیەوە[237]".

ئەم گروپە ڕۆشنبیرانەی چینی کرێکار دەبێ بە شێوەیەکی عەمەلی لە خەباتی ڕۆژانە و سەراسەری ئەم چینەدا ئامادەییان هەبێ تابتوانن بگۆڕێن بەو هێزە سیاسیەی کە ببنە قوتب و پێوەری شۆڕشگێڕی و دەخاڵەتیان لە چارەنووسی خەباتی چینایەتی و لەڕوخانی ڕژێمی ئیسلامی و بەهێزکردنی چینی کرێکاردا هەبێ.

ئەمە پرۆسەیەکە کە بە "بڕیاری کۆنگرەی حزب بۆ بەگرنگی دانان باسی "حزب و دەسەڵاتی سیاسی" و "حزب و کۆمەڵگە" ناگاتە ئەنجام و خودی ئەم گروپانەی وەک کۆمۆنیزمی کرێکاری دەبێ لە قاڵبی نووسراوە و بەرنامەکانیان بێنە دەرەوە و بزانن کرێکاران لە چ مەیدانێکدا ئامادەن تا کۆمۆنیزم بچێ لەوێدا دەرگیری خەباتی ئەم چینە ببێ، تا کرێکاران و کۆمۆنیستەکان یەکگرتوو بن و خۆیان ئامادەی شەڕی دەسەڵات بکەن. ئەو گروپانەی لە قاڵبە حزبیەکانی خۆیانەوە دەگۆڕێن بۆ قاڵبی حزبێکی گەورەتری چینی کرێکار و هەموو باسە تیۆری و سیاسیەکانیشیان لەنێو جەرگەی ئەو خەباتە هاوبەشەی فراکسیۆنە جۆراوجۆرەکانی نێو کرێکاراندا دەکەن، دەتوانن لە تەجروبەی ٣٠ساڵی ڕابردویان سود وەرگرن تا لە ٣٠ ساڵی داهاتوویاندا کۆمۆنیزمێکی جیاواز و نوێ لەوەی ئەمڕۆ دروست بکەن.

---

[237] **مارکس و حزبی کرێکاری**
http://www.asokamal.com/index/?p=1577

چوارەم؛ کۆمۆنیزمی کرێکاری درێژەی سوشیالیزمی دەوڵەتیە

بەڕای من ئەنجامگیریە گشتیەکانی کە لەباسی کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەمدا کردمان، وە بەتایبەت مۆدێلی حزبی سۆشیالیزمی دەوڵەتی، هەمان ئەنجامگیرین بۆ کۆمۆنیزمی کرێکاری لە ئێران و عێراقیشدا. بۆ ڕۆشنکردنەوەی ئەم ئەنجامگیریەمان پێویستە سەرەتا خاڵی هاوبەشی تێگەیشتنی بەلشەفی و کۆمۆنیزمی کرێکاری بخەینەڕوو تاکو بزانین ئەم خاڵە هاوبەشە لە بواری تێگەیشتن و تیۆری حزبی لینینیدا چۆن خۆی نیشان دەدا و چۆن کۆمۆنیزمی کرێکاری درێژەی ئەو ڕەوەندە مێژووییەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەلشەفیەکانە؟

مەنسوور حیکمەت لە نووسینی "هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤیێت"دا دەڵێ "مەیلی نەخوازراوی جۆراوجۆر بەرەو سازش لەگەڵ دەزگاکانی کۆمەڵی کۆندا و گەشەی بیرۆکراسی و لاوازکردنی دیموکراسی دەروون حیزبی و کەمبوونەوەی دەسەڵاتی ئۆرگانەکانی کاری ڕاستەوخۆی کرێکاران و دوورکەوتنەوە لە قوڵکردنەوەی گۆڕینی سیاسی لە ژیانی حقوقی و فەرهەنگی و شتی تردا بەرچاو دەکەوێت، بەڵام ئەمانە بۆ ئێمە لیستێک لە هۆیەکانی شکست نین، چونکە هێشتا ململانێی چارەنووسسازی پرۆلیتاریا لەسەر مەسەلەی گۆڕینی ئابووری نەهاتۆتە پێشەوە. ئەم ململانێیە لە دەیەی (٢٠)ەوە دەستی پێ کرد. ئەگەر لەم ململانێیەدا ئاڵتەرناتیڤی موڵکایەتی سۆسیالیستی و نەهێشتنی کاری کرێگرتە، ئاڵتەرناتیڤی پرۆلیتاریا لە زەمینەی دوورنمای ئابووری ڕوسیادا سەرکەوتایە، ئەو کاتە ئەم مەیلە سیاسی ئیدارییە نەخوازراوانە نە تەنها لە هەر جۆرە پایەیەکی مادی بۆ مانەوە بێبەش دەبوون، بەڵکوو لە ڕەوەندی گۆڕانی قوڵی ئابووری کۆمەڵیشدا کەمڕەنگ دەبوون و جێگای خۆیان بە شێوەکار و کارکردی سیاسی هاوتا لەگەڵ ئەم ئابوورییە لە حاڵەتی گۆڕاندا و لەگەڵ ئەم پێشڕەوییە تازەیەی شۆڕش لە چارەنووسسازترین مەیدانی خۆیدا دەدا."[238]

هەروەها دەڵێ "ئاشکرایە کە دامەزراوە کرێکارییەکان هەموو لە دەوری بەهێزکردنی حیزبی کرێکاران و دەوڵەتی کرێکاران سازدرابوون و لەم نێوەدا شێوازەکانی دەسەڵاتی ناحیزبی و ڕاستەوخۆی کرێکاری لاواز بوون."[239]

ئەم دیدگا و تێگەیشتنەی حیکمەتیزم دەبێ لە دوو بواردا شیبکەینەوە؛

---

[238] مەنسوور حیکمەت ," هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤیێت"

[239] هەمان سەرچاوە

یەکەم؛ باسی نەبونی ڕۆشنگەری ئابوری لای بەلشەفیەکان وەک هۆکاری سەرەکی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی

دووەم؛ پەیوەندی نێوان حزب و چینی کرێکار لە شۆڕشی سۆشیالیستیدا و لە دەورانی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا دا.

سەرەتا کێشە لەوەدایە کە حیکمەتیزم هەموو ئەو شتانەی لە سیاسەتی بەلشەفیەکاندا بە ئاشکرا دیفاعی لێ ناکا بە "مەیلی نەخوازراو و سازش و لادان بە پێچەوانەی خواست" و شتی لەم بابەتەوە ناویان دەبا، بەڵام لە ڕاستیدا ئەمانە بڕیاری کۆنگرە و نەخشە و بەرنامەیەکن کە کێشە و شەڕ بوە لەنێوحزبی بەلشەفیکدا لەسەریان، نەک ئەمانە مەیلی نەخوازرا و پێچەوانەی خواستی حزب بوو بن.

باسکردن لە "سازش لە گەڵ بیرۆکراتیزمی ئیداری و گێڕانەوەی سوپای پیشەیی" و "قەدەغەکردنی فراکسیۆن وڕای جیاواز لە حزبدا" و "هەڵوەشاندنەوەی کۆمیتەکانی کارگە و دانانی تاک بەڕیوەبەری لە جێگایان" و "نەهێشتنی دەسەڵاتی شوراکان لە ئابوریدا و دانانی بەرپرسی حزب لە جێگایان"، ئایا ئەمانە مەیلی نەخوازراوی ناو حزبی بەلشەفی بوون یاخود بڕیارەکانی کۆنگرە و ئۆرگانە باڵاکانی حزب؟! نەخێر، ئەمانە مەیلێکی خوازراو و فەرمی حزب بوون و ڕاوەستانەوە بەرامبەریان بە دادگایی و زیندان و دەرکردن و لە حزب و هەڕەشەی کوشتن دەگەیشت.

ئەمانە چۆن ناودەبرێن بەوەی "لادانە سیاسی و ئیداریەکان لەم دەورەیەدا بە پێچەوانەی مەیل و خواست و گەڵاڵەی حیزبی پێشڕەو بەسەریدا دەسەپێنرێت."[240].

پرسیارەکە ئەوەیە کێ ئەمانەی بەسەر حزبی بەلشەفیدا سەپاند؟ لە کاتێکدا فراکسیۆنی "ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری" لە حزبدا لەسەر ئەوە سزادەدرێ کە قایل نیە بە گۆڕینی بەرنامەی بەلشەفیەکان لە کۆنترۆڵی کرێکاریەوە بەرەو کۆنترۆڵی تاک بەڕیوەبەری سەرمایەدار"؟ ئیتر چۆن ئەمە پێچەوانەی مەیل و خواستی حزبی بەلشەفیە، لەکاتێکدا کە هەر کەس و گروپێک، کە تەنانەت باسی گەڕانەوە بۆ ئەم بەرنامەیەی ١٩١٨حزبیش بکا، ئەوا لەحزب دەردەکرێ و بەلادانی سەندیکالیستی و ئەنارشیستی لەلایەن لینینەوە سەرکۆنە دەکرێ؟

بەپێچەوانەوە هەرکام لەم سیاسەتانە سیاسەتی سەرەکی و نەخشە و پلانی ئابوری داڕێژراو و خاوەن بەرنامە و ڕۆشن بوون کە بەلشەفیزم بە تاکە ڕێگا و دەرگای بنیاتنانی سۆشیالیزمی دایدەنان.

---

[240] مەنسوور حیکمەت ," هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت"

حیکمەتیزم ئەمانە بەهۆی شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی لەڕوسیادا نازانێ و هەربۆیەش بەم شێوەیە ناوی ئەم سیاسەتانەی حزبی بەلشەفی دێنێ کە نەخوازراو و پێچەوانەی خواستی ئەم حزبە بوون.
بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە بۆچی حیکمەتیزم ئەمانە بە هۆکاری شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی نازانێ؟
مەنسور حیکمەت دەڵێ"چونکە هێشتا ململانێی چارەنووس سازی پرۆلیتاریا لەسەر مەسەلەی گۆڕینی ئابووری نەهاتۆتە پێشەوە. ئەم ململانێیە لە دەیەی (٢٠)ەوە دەستی پێ کرد. دواتریش بەوردی ئەم کاتە دیاریدەکا و دەڵێ"لە شۆڕشی ڕووسیادا بێگومان دەتوانین بڵێین ساڵەکانی ٢٢– ١٩١٧ دەورانێکی شۆڕشگێڕانەیە بە مانای تایبەتی وشەکە، لە حاڵێکدا ساڵەکانی ٢٨– ١٩٢٣ دەورەی هێمنایەتییەکی ڕێژەییە کە دەوڵەتی تازە کەم تا زۆر لە خەم ڕەخسیوە".[241]
بەپێی ئەم لێکدانەوەیە واتە ئەم "مەیلە نەخوازراو" انەی حزب و دەوڵەتی بەلشەفی تەنیا سەرخانی کۆمەڵگەن، وە لەبەرئەوەی ژێرخانی ئابوری یەکلایی نەکراوەتەوە، کەواتە شەڕ لەسەر سەرخان پێویست نیە و مانەوەی سەرخانی کۆن نابێتە هۆی شکستی شۆڕش!
بەڵام ئەگەر شێوازی دەسەڵاتدارێتی دیکتاتۆری حزبی بەلشەفیەکان و دەوڵەتە تاک حزبیەکەیان بریتی بێت لەو "مەیلە نەخوازراو"انەی حزبێک کە "ڕێگە بە شورا و کۆمیتەی کارگە و فراکسیۆنی حزبی و ئازادی حزبایەتی نادا و لەبەرامبەریشدا سازش لەگەڵ دەزگای بیرۆکراتی و سوپای پیشەیی و زیندانی دەوڵەتی بورژوازیدا دەکا، چۆن هەمان حزب دەتوانێ "ئاڵتەرناتیڤی موڵکایەتی سۆسیالیستی و نەهێشتنی کاری کرێگرتە، ئاڵتەرناتیڤی پرۆلیتاریا لە زەمینەی دوورنمای ئابووری ڕوسیادا سەربخات"؟!
لەمەش زیاتر چۆن چاوەڕوانی هەر لەم حزبە دەکرێت کە دوای ڕۆشنگەری ئابوری "ئەو کاتە ئەم مەیلە سیاسی ئیدارییە نەخوازراوانە"ی دەسەڵاتی دیکتاتۆریەتی حزبی خۆی لەناودەبا؟!
ئێمە لەباسی بەلشەفیزمدا ئەم مێژووەمان بەووردی شیکردەوە و وتمان کە؛ حزب و دەوڵەتە بەلشەفی بەم دیدگا و سیاسەتانەی "دیکتاتۆری حزبی" یەی کە گرتیەبەر ئیتر دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و دەسەڵاتدارێتی شورا و ئۆرگانە جەماوەریە کرێکاریەکانی

---

[241] مەنسور حیکمەت ، دەوڵەت لە دەورانی شۆڕشگێڕانەدا
http://hekmat.public-archive.net/

لە دەسەڵات خست. ئەمەش ناکۆکی سەرەکی "سۆشیالیزمی دەوڵەتی" بەلشەفیەکان بوو لەگەڵ پێویستیەکانی بەسەرکەوتن گەیاندنی شۆڕشی سۆشیالیستیی لەڕوسیادا، بەوەی کە دەسەڵاتێکی کەمایەتی حزبی خستەجێگای دەسەڵاتی زۆربەی چینی کرێکار و جوتیاری ڕوسیا.

حیکمەتیزم بە پێچەوانەی ئەم لێکدانەوەی ئێمەوە دەڵێ کە بەلشەفیەکان لە ١٩١٧تا ١٩٢٣ توانیان دەوڵەتی کرێکاری دامەزرێنن، بەڵام پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە ئەی بۆچی بەلشەفیەکان نەیانتوانی ئابوریەکی سۆشیالسیتی دامەزرێنن؟

مەنسور حیکمەت لەوەڵامدا دەڵێ "ئەم شۆڕشە ئابوورییە ڕووی نەدا. چونکە چینی کرێکار و حیزبی پێشڕەوی ئەو بە شێوەیەکی ماددی ئاسۆیەکی لەم بابەتەیان لە بەرامبەر خۆیاندا دانەنابوو."[242]

ئەم حوکمە لەکوێوە هاتوە و کامە ئەو سەرچاوانەی کە دەیسەلمێنن کە شۆڕشی ئابوری " بە شێوەیەکی ماددی ئاسۆی" لینین و بەلشەفیەکان نەبوە؟ لینین لە کتێبی دەوڵەت و شۆڕشدا باسی گۆڕانکاری ئابوری و نەمانی دەوڵەت و هەموو بنەما تیۆریەکانی شۆڕشی سۆشیالیستی دەکا کە مارکس و ئەنگلس نووسیویانە.[243]

ئێمە لە لای مەنسوری حیکمەت جگە لەڕستەی "ئاڵتەرناتیڤی موڵکایەتی سۆسیالیستی و نەهێشتنی کاری کرێگرتە" هیچ ڕۆشنکردنەوەیەک نادۆزینەوە تا بزانین ئەم ئاسۆیە چیە؟ ئەگەر تەنیا ناوهێنانی نەهێشتنی کاری کرێگرتە و موڵکایەتی سۆشیالیستیش کافیە، ئەوا ئەمانە لەهەموو بەرنامە و نووسینەکانی لینین و بەلشەفیەکاندا وەک خۆڵ وایە. جگە لەمەش کۆمەڵێک نووسین و بڕیار و بەرنامەکانی لینین و بەلشەفیەکان لە ١٩١٨ تا ١٩٢٣بۆ ئابوری دەوڵەتی بەلشەفی هەیە کە لەم کتێبەشدا ئاماژەمان بۆکرد .

بەڵام بۆچی مەنسور حیکمەت ئەمانە بە ئاسۆی ئابوری نازانێ؟ وە نازانین لای حیکەمتیزم چۆن ئەم تیۆری و ئاسۆ ئابوریە پەیدا دەبێ و بەتایبەت بۆ لەو مێژووەی ١٩١٧بۆ ١٩٢٣ی ڕوسیادا ئەم ئاسۆ ئابوریە پەیدانەبوو یان بۆ حزبی بەلشەفی لە بەردەم خۆیدا داینەنابوو؟

---

[242] **مەنسوور حیکمەت ," هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت"**

[243] **لینین، دەوڵەت و شۆڕش**

https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1917-sr/05.htm

بێگومان هیچ وەڵام و ڕۆشنکردنەوەیەک لەم نووسینانەی حیکمەتیزم سەبارەت بەم پرسیارانە پەیداناکەین و ئەوەی پێداگری لەسەر دەکرێ تەنیا ئەوەیە کە ئەو کار و پراتیکانەی دیکتاتۆریەتی حزبی بەلشەفی پێویست بوە و کێشە تەنیا ئەوەبوە کە نەخشەیەکی ئابوری نەبوە.

مەنسور حیکمەت دەڵێ "ئێمە جیاوازییەکی تەواومان لەگەڵ ئەو تێڕوانینەدا هەیە کە دەڵێ، ستالین کە دەستی باڵای پەیدا کرد، بە دەرکردنی فڵان بڕیار سەبارەت بە مافی فراکسیۆنەکان و بە فڵانە دەخاڵەتی شورای کۆمیسارەکانی خەڵک بۆ بەرتەسککردنەوەی مەودای دەسەڵاتی شوراکان و کۆمیتەکانی کارخانە، ئیتر فاتیحای شۆڕش و دیموکراسی کرێکاریی خوێنرایەوە و ڕێگای گەڕانەوە نەماوە. هەر ئەم حیزبە بە هەموو کەموکورتییەکانییەوە لە حاڵەتی هەبوونی پێشڕەوی خاوەندارێتی سۆسیالیستی و شێوازە سۆسیالیستییەکانی بەرهەمهێنان، دەیتوانی لە قسە و باسە ئابوورییەکانی دەیەی (٢٠)دا سەربەرز بێتە دەر و بەم پێیە، پایە مادديیەکانی لابردنی ناتەواوییە سیاسی و ئیداری و کەموکوڕییە سەرخانییەکانی کۆمەڵ بەدی بێنێت. گیروگرفتی ڕاستەقینە لەم ناتەواوی و هەڵانەی حیزبدا نەبوو، بەڵکوو لە ناتەواوییەکی بنەڕەتیتردا بوو. کە ئەویش نەبوونی ئاسۆیەکی ڕۆشن دەربارەی شێوازەکانی خاوەندارێتی و بەرهەمهێنانی سۆسیالیستی بوو."[244]

کەواتە کێشەی سەرەکی بەلشەفیەکان ڕۆشنگەری ئابوری بووە؟

بەڵام ئەو پێمان ناڵێ چۆن حزب "دەیتوانی لە قسە و باسە ئابوورییەکانی دەیەی (٢٠)دا سەربەرز بێتە دەر" و بیرۆکراتیزمی ستالینی و دیکتاتۆریەتی حزبی لەکاربخا و کۆمەڵگەی سۆشیالیستی دامەزرێنێ؟!

ڕەخنەی مەنسور حیکمەت لە هەموو جۆرەکانی سۆشیالیزمی پێش خۆی ئەوەبوو کە لە "سیاقێکی مەزهەبی، مەعنەوی، فەلسەفیدا" باسی ڕۆشنگەری دەکەن نەک لە سیاقێکی سیاسیدا، "ئەمە بە تەواوی ئێمە دەباتە ناو یەک سوننەتی سیاسی عەمەلی جیاوازەوە، سەبارەت ڕەوەندی ڕووسی بۆ نموونە، یان ڕەوەندی ترۆتسکیست، چەپی نوێ، گرامشی، یان ڕەوەندی ئۆرۆکۆمۆنیزم. ئەگەر بزووتنەوەی ئێمە بزووتنەوەیەکی ڕۆشنگەرە لەناو سیاقێکی سیاسیدا ڕۆشنگەرە نەک لە سیاقێکی مەزهەبی، مەعنەوی، فەلسەفیدا. ئێمە بزووتنەوەیەکی سیاسین و ئەمە کاراکتەری سیاسی بزووتنەوەکەیە. "[245]

---

244 مەنسوور حیکمەت ," هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت"

245 مەنسور حکمەت "تیۆری چۆن دەگۆڕێ بەهێزی ماددی؟

ئایا ئەگەر ئەم ڕۆشنگەریە ئابوریەی بەلشەفیەکان ،وەک مەنسور حیکمەت باسی دەکا، لە سیاقێکی سیاسیدایە نەک لە "سیاقێکی مەزهەبی، مەعنەوی، فەلسەفیدا"، باشە چۆن ئەو دیکتاتۆریە حزبیەی لە سیاق و ڕێڕەوێکی سیاسیدا، کە بەلشەفیەکان وستالین و سەرمایەداری دەوڵەتی بەسەر چینی کرێکار و کۆمۆنیستەکاندا سەپاندبوویان ، چۆن تەنیا بە باسێکی ڕۆشن لەسەر ئابوری دەیتوانی چارەنووسی سۆشیالیزم بگۆڕێ؟ لە کاتێکدا ئەو ڕەوتە سیاسیەی کە قەرارە ئەم ڕۆشنگەریە ئابوریە بکات خۆی دەسەڵاتی کەمایەتیەکی لەجێگای چینی کرێکار دانابوو ، ئیتر چۆن وازی لە موڵکایەتی تایبەتی دەوڵەتی حزبی بەلشەفی دەهێنا و بەرنامەیەکی ئابووری خاوەندارێتی گشتی هەموو بەرهەمهێنەرانی دەخستە جێگای، لە کاتێکدا بەلشەفیزم لە دەسەڵاتی سیاسیدا پەیڕەوی لە دەسەڵاتی کەمایەتی و دیکتاتۆری حزبێک دەکرد لە جێگای موڵکایەتی دەسەڵات بۆ هەموو چینی کرێکار و دیکتاتۆریەتی هەموو چینەکە؟ ئەگەر حیکمەتیزم موڵکایەتی حزبی بەلشەفی بۆ دەوڵەت بە "حکومەتی کرێکاری" دەزانێ، ئیتر چۆن موڵکایەتی ئەم حزبە بۆ هۆیەکانی بەرهەمهێنان بە "ناڕۆشنی ئابووری" بەلشەفیەکان دەزانی؟! مەگەر دەوڵەت جگە لە ئامرازی پاراستنی موڵکایەتی هۆیەکانی بەرهەمهێنان شتێکی تر دەگەیەنێ؟

چۆن حزبی بەلشەفی "دەیتوانی لە قسە و باسە ئابوورییەکانی دەیەی (٢٠)دا سەربەرز بێتە دەر"، ئەگەر دەستبەرداری شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەدارایانە و کەڵەکەی سەرمایە لەسەر حسابی هێزی کاری هەرزانی کرێکارانێک نەبێت کە کۆنترۆڵی کارگەیان لێ سەندرابێتەوە، وە یاخود واز لە کەمپی زۆرەملێی کار نەهێنێ کە لە زیندانیانی سیاسی پێکهاتبوو، وە یان دەست هەڵنەگرێ لە لێسەندنەوەی موڵکایەتی لە جوتیاران ؟

ڕێڕەوی سیاسی دیکتاتۆریەتی حزبی بێگومان ڕێگەی بەم جۆرە لە ڕۆشنگەری ئابوری نەدا. ئەم دیکتاتۆریە حزبیە پێویستی بە بەڕیوەبردن و بەرهەمهێنانی سەرمایەدارانە بوو لە ڕوسیادا، ئەمە ژێرخانی گونجاوە لەگەڵ سەرخانێکدا کە دەسەڵاتی کەمایەتی بەلشەفی پێویستی بوو. جگە لەم مۆدێلەی سۆشیالیزم کە دەوڵەتێکی حزبی دەیسەپێنێ و کەڵەکەی سەرمایە و گەشەی هێزە بەرهەمهێنەکان لە پێناو کەڵەکەی سەرمایەدا دابین دەکا، هیچ جۆرێکی تر لە مۆدیلی ئابوری سۆشیالیستی لە ڕوسیادا لە بەرنامەدا نەبوە و لینین و حزبی بەلشەفی لەسەر ئەم بەرنامەی سەرمایەداری دەوڵەتیە زۆرڕۆشن بوون. کاتێک باسی سەرمایەداری پیشەسازی و بانکی ئەڵمانیای سەرەتای سەدەی بیست دەکەن، دەڵین تەنیا بە گۆڕینی دەسەڵاتی سیاسی دەتوانێ ئەڵمانیا ببێتە دەوڵەتێکی سۆشیالیستی. هەربۆیە هیچ کات

قسە لەسەر ناڕۆشنی بەرنامەی ئابوری نەبووە و لە ساڵی ١٩١٨ دا لینین بەڕۆشنی باسی گەشەپێدانی سەرمایەداری دەوڵەتی وەک ڕێگای گواستنەوە بۆسۆشیالیزم دەکا.[246]

لینین بە ئابوری جەنگی ئەڵمانیا سەرسام بوە کە لە سێپتەمبەری ١٩١٧ دەڵێ"شەڕ گۆڕانی سەرمایەداری مۆنۆپۆلی خێراکرد بۆ سەرمایەداری مۆنۆپۆلی دەوڵەتی کە ئەمەش بەتەواوی مادەکانی ئامادەکاری بۆ سۆشیالیزمە.بەبێ بانکە گەورەکان سۆشیالیزم ئیمکانی ڕودانی نیە."

ئەگەر ئەوەمان قبوڵ بێت کە ڕۆشنگەری ئابوری چینی کرێکار لە شۆڕشی سۆشیالیستیدا پەیوەندی هەیە بە پراتیکی سیاسی ئەم چینەوە لە خەباتی چیانەیەتیدا بۆ گۆڕینی سیستەمێکی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی سەرمایەداری، کەواتە دەبێ بچینە سەر دووەم بەشی لێکدانەوەکەمان لەسەر پەیوەندی نێوان حزب و چین لەم شۆڕشەدا و لە دەورانی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریادا.

مەنسوری حیکمەت دەڵێ "لە دەورەی یەکەمدا شوراکان لاوازکران تا دەوڵەتی کرێکاری لە کێشەکانی ڕزگار بێت." وە "ئاشکرایە کە دامەزراوە کرێکارییەکان هەموو لە دەوری بەهێزکردنی حیزبی کرێکاران و دەوڵەتی کرێکاران ساز درابوون و لەم نێوەدا شێوازەکانی دەسەڵاتی ناحیزبی و ڕاستەوخۆی کرێکاری لاواز بوون."[247]

هەروەها دەڵێ "گەشەی بیرۆکراسی لاوازکردنی دیموکراسی دەروون حیزبی و کەمبوونەوەی دەسەڵاتی ئۆرگانەکانی کاری ڕاستەوخۆی کرێکاران" ڕوویدا. [248]

بەڵام سەرەڕای ئەمانە مەنسوور حیکمەت ڕایدەگەیەنێ کە "ئێمە جیاوازییەکی تەواومان لەگەڵ ئەو تێڕوانینەدا هەیە کە دەڵێ، ستالین کە دەستی باڵای پەیدا کرد، بە دەرکردنی فلان بڕیار سەبارەت بە مافی فراکسیۆنەکان و بە فلانە دەخاڵەتی شورای کۆمیسارەکانی خەڵک بۆ بەرتەسککردنەوەی مەودای دەسەڵاتی شوراکان و کۆمیتەکانی کارخانە، ئیتر فاتیحای شۆڕش و دیموکراسی کرێکاریی خوێنرایەوە و ڕێگای گەڕانەوە نەماوە."[249]

---

[246] **E.H.CARR لاپەڕە ١٠٦ ،شۆڕشی ڕوسیا لە لینینەوە بۆ ستالین (١٩١٧-١٩٢٩)**

[247] **مەنسوور حیکمەت ," هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت"**

[248] **هەمان سەرچاوە**

[249] **هەمان سەرچاوە**

ئەمە ناوەرۆکی تێگەیشتنی حیکمەتیزمە لە حزب و دەوڵەتی کرێکاری و دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا. لێرەدا ئیتر باسی "مەیلی نەخوازراو و پێچەوانەی خواست" نیە بەڵکو باسی پێویستی لاوازکردنی شوراکانە تا دەوڵەتی کرێکاری لە کێشەکانی رزگاربێ!

باسی مۆدێلێکە لە حزب و دەوڵەت کە دەبێ دەسەڵاتی ناحزبی و ڕاستەوخۆی چینی کرێکار لاوازبکا لە پێناو بەهیزکردنی حزب و دەوڵەتی "کرێکاری"!

ئەمە تێگەیشتنێکی تایبەتە لە شۆڕشی سۆشیالیستی بەوەی "دیکتاتۆری فەردی ستالین" و "دەرکردنی فراکسیۆنی کرێکاری ناوحزب" و "لاوازکردنی شورا و کۆنترۆڵی کرێکاری لەلایەن وەزارەتی بەلشەفیەوە"، ئەمانە هیچیان شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی و کۆتایی دیموکراسی کرێکاری ناگەیەنن!

پرسیارەکە وەک لە بەشی بەلشەفیزمدا باسمانکرد ئەوەیە کە بۆچی دەوڵەتی بەلشەفی دەبێ لەسەر حسابی لاوازکردنی شوراکانی کرێکاران و جوتیاران و سەربازان لە کێشەکانی ڕزگاری ببێ؟ ئایا کێشەی ئەم دەوڵەتە لەگەڵ شوراکاندایە تا دەبێ دەسەڵاتیان لاوازبکرێ؟ ئەگەر وایە ئەم دەوڵەتە لە کێ پێکهاتوە و چ چینێک دەسەڵاتدارە؟ چی بەسەر دروشمی "هەموو دەسەڵاتێک بۆشوراکان" ی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا هات؟ ئەم ناکۆکیە لە نێوان حزب و چینی کرێکاردا چی دەگەیەنێ؟ بۆچی چینی کرێکار لە ڕیگەی شورا و کۆمیتەکانی کارگە و فراکسیۆنە حزبیەکانیەوە ناتوانێ نوێنەرایەتی خۆی بکا؟ بۆچی ئەمانە ناکۆکن بەدەسەڵاتی حزبی بەلشەفی و دەبێ جێگای خۆیان بدەن بە دەسەڵاتی تاقانەی وەزیرەکان و کۆمیتە حزبیەکان و کەمایەتیەکی حزبی؟ بۆچی شۆڕشی سۆشیالیستی بریتیە لە لاوازکردنی بەشداری ڕاستەوخۆی چینی کرێکار و ئۆرگانە جەماوەریەکانی ؟ ئەم تیۆریەی دەڵێ "شکستی چینی کرێکار بەمانای شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی نیە" لە کوێوە هاتوە؟

بێگومان ئەم هەڵوێستەی حیکمەتیزم لەسەر مۆدێلی حزبی بەلشەفی لە مەسەلەی شکست پێهێنانی گۆڕانی ئەم حزبە بۆ حزبی زۆرینەی کرێکاران و ناکۆکی لەگەڵ شورا و ئیرادەی جەماوەری کرێکاراندا، پێمان دەڵێ، کە سەرچاوەکەی دەگەڕێتەوە بۆ هەمان تێگەیشتن کە لە سۆشیالیزمی دەوڵەتی و بەلشەفیزم لە حزب و دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریای هەیەتی. لەم دیدگا یەدایە کە حزب وەک جێگرەوەی چینی کرێکار مافی ئەوەی هەیە کە دەسەڵاتی ڕاستەوخۆ و جەماوەری چینی کرێکار بخاتە لاوە و دەسەڵاتی دیکتاتۆریانەی حزبی بخاتە جێگای دیکتاتۆری چینی کرێکار. بەم پێیەش لاوازکردنی شوراکان ئەگەر بە مانای ڕێگەدان بێت بە پەیڕەوکردنی دیکتاتۆری

حزبی و دیکتاتۆری ئەم حزبە و تەنانەت فەردی ستالینیش، بەڵام بەمانای شکستی شۆڕش نیە!!!
لێرەدا پێویستە خاڵێکی گرنگ و سەرەکی ئەم دیدگا و جیهانبینیەی حیکمەتیزم سەبارەت بە سۆشیالیزم و حزب و دەوڵەت ڕۆشن بکەینەوە.
لەم دیدگایەدا سۆشیالیزم پراتیکی سیاسی چینێک نیە کە لە شەڕێکی چیانەیەتیدایە لەگەڵ سیستمێکی بەرهەمهێنان و گۆڕینەوەی سەرمایەداریدا و دەیەوێ کۆنترۆڵی سەرمایە بەسەریدا کۆتایی پێ بهێنێ و کۆمەڵگە بە شێوازێکی نوێ ڕێکبخاتەوە کە هێزی کاری خۆی ئازادانە و ڕاستەوخۆ ئیدارەی بکا. بەڵکو لای حیکمەتیزم ، هەروەک لای بەلشەفیزم و جۆرەکانی تری سۆشیالیزمی دەوڵەتی،سۆشیالیزم بریتیە لە پراتیکی حزبێک کە خۆی بە نوێنەری ئەم چینە دەزانێ و ئەم پراتیکە حزبیە یە بڕیاردەدا کە کۆمەڵگە چۆن ڕێک بخرێ و دەوڵەت و ئابوری چۆن بچەرخێ. هەربۆیە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا لەم ڤێرژن و تێگەیشتنەدا تەنیا پراتیک و دیکتاتۆریەتی حزبی کۆمۆنیستە و هیچی تر.ئەمەش سەرچاوەی ئەو ناکۆکیانەیە کە لەنێوان دەوڵەتی بەلشەفی و شوراکانی کرێکاران و جوتیاران و سەربازانی ڕوسیەدا لە ساڵی (١٩١٨) ەوە تا دیارنەمانی ئەم شورایانە، ڕوویدا.
لەم دیدگایەدا سۆشیالیزم بریتیە لە تیۆر و بەرنامە و پراتیکی گروپ و حزبێک کە خۆیان پێ نوێنەری چینی کرێکارە بەهۆی دیدگا و بەرنامەکانیانەوە. هەر بەشێکی چینی کرێکار کە لە ژێر سایە و ئۆتۆریتە و دەسەڵاتی ئەم "ڕۆشنگەریە ئابوریە و بەرنامە سیاسیە و ڕیزەکانی" ئەم حزبەدا نەبێ، ئەوا دەبێ لە دەسەڵات لاببرێ، تاکو دەوڵەتی حزبی کۆمۆنیست، کە بەناوی کرێکاریەوە حوکم دەکا، بەهێز بکرێ!
بەڵام گرامشی سەبارەت بە تیۆری سیاسی کۆمۆنیستی پێمان دەڵێ کە " لە کاری سیاسی ڕاستەقینەی چینە ژێردەستەکاندا (کرێکار) یەکێتی لە نێوان "خۆڕسکی"ی جەماوەر لەگەڵ "ڕابەری وشیار" و "بە دیسپلین" دا بە تەواوەتی هەیە، تا ئەو کاتەی ئەمە سیاسەتی جەماوەری کرێکار بێ، نەک موغامەرەیەک لەلایەن گروپێکەوە کە ئیدعای نوێنەرایەتی جەماوەربکا". 250
کەواتە حزب ،ئەگەر بە توخمی "ڕابەری وشیار و بە دیسپلین" دابنێین، پێویستە لە یەکێتیەکدا بێ لەگەڵ جەماوەر، ئەگەر ئەمەش بە توخمی خۆڕسک، لەقەڵەم بدەین. ئەمە مەرجی پێویستە بۆ کاری سیاسی ڕاستەقینەی چینایەتی. وە ئەوکات دەتوانین بەم سیاسەتە بڵێین سیاسەتی جەماوەر. بەپێچەوانەوە ئەگەر سیاسەتی حزب پێچەوانەی

---

250 **گرامشی، میری مۆدێرن-ل١٩٩، پەڕاوەکانی زیندان، بەزمانی ئینگلیزی**

خواست و ئیرادەی جەماوەری چینی کرێکارەوە بێت، ئەوا ئەم کارە سیاسیە بە کاری چینی کرێکار دانانرێ، بەڵکو موغامەرەی گروپێکە کە ئیدعای نوێنەرایەتی کردن و جێگرتنەوەی چینی کرێکار دەکەن. ناکۆکی سیاسەتی حزب و دەوڵەتی بەلشەفی لەگەڵ دەور و دەسەڵاتی شورا و کۆمیتەکانی کارگەدا کە خۆیان نیشاندەدەن لە ""سازش لە گەڵ بیرۆکراتیزمی ئیداری و گێڕانەوەی سوپای پیشەیی" و "قەدەغەکردنی فراکسیۆن وڕای جیاواز لە حزبدا" و " هەڵوەشانەوەی کۆمیتەکانی کارگە و دانانی تاک بەڕیوەبەری لە جێگایان" و "نەهێشتنی دەسەڵاتی شوراکان لە ئابوریدا و دانانی بەرپرسی حزب لە جێگایان"دا، ئەمانە ناکۆکی نێوان گروپێک و کەمایەتیەکە لەگەڵ زۆرینە و جەماوەری چینەکەدا. ئەمانە سیاسەتی کۆمۆنیستی نین بەڵکو سیاسەتی سۆشیالیزمی دەوڵەتین. ئەمانە هاوتای سیاسەتی سەرمایەداری دەوڵەتین.

هەربۆیە ئەگەر تیۆر خۆی لە پراتیکی چینێکدا ساغ دەکاتەوە نەک لە پراتیکی گروپ و حزبێکدا، کە ئایا دروستە یان نا؟ کەواتە حزبێک ناتوانێ ئیدعای نوێنەرایەتی چینێک بکا کە پراتیک و دەسەڵاتی ئەو حزبە بریتی بێت لە لاوازکردنی پراتیکی ڕاستەوخۆی چینەکە.

لە سیستمی فکری و جیهانبینی کۆمۆنیستی گرامشیدا ئەم گواستنەوەی ڕۆشنگەری و وشیاریە لە نێوان بەشەکانی چینی کرێکاردا، لە "ڕابەری وشیار و بە دیسپلینەوە بۆ جەماوەری خۆڕسک"، بەشێک لە چالاکی سیاسی و پرۆسەی ئیڤۆلوشن و گەشەی سیاسی چینەکەیە لە ململانێی چینایەتی نێو کۆمەڵگەدا، نەک کاری ڕۆشنبیرکردنی چینێک بێت لەلایەن گروپێکەوە لە دەرەوەی ئەو خەباتە چینایەتیەی کە کرێکار خۆی دەیکات. کەوەک هوبسبام دەڵێ "سیاسەت بۆ گرامشی چەق و ناوەرۆکە نەک ستراتیژی سەرکەوتنی سۆشیالیزم بەڵکو سۆشیالیزم خۆیەتی. ناوەندی چالاکی ئینسانە، واتە تاکە وشیاریە کە چووەتە ناو پەیوەندی گرتن لەگەڵ دنیای کۆمەڵایەتی و سروشتی لە هەموو فۆرمەکانیدا[251]".

ئەگەر سۆشیالیزم خودی چالاکی ئینسانی کرێکار خۆی بێت کەواتە ناتوانرێ بڕیار و بەرنامە و دەسەڵاتێک بەسەر شورا و ڕێکخراوەکانی ئەم چینەدا بسەپێنرێ کە خۆی نەیەوێ و ناکۆک بێت لەگەڵیدا.

---

[251] ئیریک هۆبسبام، چۆن جیهان دەگۆڕین، ل٣٢١، بەزمانی ئینگلیزی

هەربۆیە چەقی ستراتیژی سەرکەوتنی سۆشیالیزم بریتیە لە ڕێکخستنی هەمیشەیی بزوتنەوەی کرێکاری، وە حزب وەک بەشێک لەم ستراتیژە، ئەرکەکەی بریتیە لە ڕێکخستنی هەموو چینێکە نەک بەشێکی دیاریکراوی ئەو چینە، واتە کۆمۆنیستەکان.
هەروەها گرامشی ئاماژە بە خاڵیکی گرنگ دەکا بەوەی کە، سیاسەت تەنیا ستراتیژ و وەسیلەکان و ئۆپەراسیۆنەکان نیە. تەنیا ئامانجی گرتنی دەسەڵاتی سیاسی نیە، بەڵکو چۆنیەتی ڕێکخستنی هەموو توانای چینی کرێکارە بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگەیەک کە پێویستی بەدەسەڵاتی کەمایەتی، کۆمۆنیستی یان غەیری کۆمۆنیستی، نەبێ و بەشداری ڕاستەوخۆی هەموو چینەکە لە بەڕێوەبردنی کۆمەڵگە دابین بکا.
ئەودەیوت کۆمەڵگەکان شتێکی زیاترن لەوەی ستراکتۆرێکی ئابوری و دەسەڵاتێکی سیاسی سەپێنراو بن. تەنانەت کاتێک خەباتی چینایەتی دەچێتە ئاستێکی باڵا، هێشتا ئینسجامێک لە نێوان هاوڵاتیاندا هەیە، کە ڕزگاربوون لە چەوسانەوە وایان لێدەکا ئەگەری ئەوە هەبێ بەڕاستی کە کۆمەڵگە وەک کۆمینیتی ئینسانە ئازادەکانی لێ بێت.
"کۆمۆنیزم تەنیا ئیدعای ئەوەناکا کە هەموو ڕابردوو ڕۆشن دەکاتەوە و تەفسیری دەکا، بەڵکو هەروەها لەباری مێژووییەوە خۆشی ڕۆشن دەکاتەوە و پاساوی پێیوستی کۆتایی هاتنی خۆشی، وەک "ئایدیۆلۆژی" ڕۆشنکردنەوەی ناکۆکیە چینایەتیەکان، دەخاتەڕوو لە کاتێکدا کۆمەڵگەی ناکۆکیە چینایەتیەکان نامێنێ. ئەمە گرنگرتین فۆرمی **"Historicisim"** مێژووگەریە ، ڕزگاربونی تەواو لە هەموو فۆرمە ئەبستراکتەکانی "ئایدیۆلۆژیزم" ، دەست بەسەراگرتنی ڕاستەقینەی هەموو مێژووە، سەرەتای شارستانێتی نوێیە. کۆمۆنیزم لەسەر ئەم بنەمایەوە خۆی وەک چینێک ڕێکدەخا کە سروشت و ستراکتۆر و بەرنامە و جیهانبینی و پراتیکی پشتی بەهەمان دروستکردنی مرۆڤی کۆلێکتیڤ بەستووە. [252]
ئەم باسەمان بۆ ئەوە درێژکردەوە کە بیسەلمێنین کە دیدگای سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەلشەفیزم، سۆشیالیزم بە خودی شوراکان و پراتیکی ڕاستەوخۆی چینی کرێکار نازانێ، کە لە دوای سەپاندنی دەسەڵاتی خۆیەوە، دەتوانێ ئابوری و شێوازی بەرهەمهێنان و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەش بگۆڕێ. لە کاتێکدا دەسەڵاتی سیاسی و دەوڵەتی کرێکاری هیچ نیە جگە لەم شورا و ڕێکخراوە جەماوەری و حزبیانەی چینی کرێکار کە پێکەوە هەموویان دەسەڵاتی هەموو چینەکە نمایش دەکەن و دەسەپێنن.

---

[252] **گرامشی و حزبی سیاسی**
http://www.asokamal.com/index/?p=1592

هیچ دەسەڵات و دەوڵەتێک کرێکاری نیە ئەگەر نەتوانێ زۆربەی ئەم چینە بهێنێتە مەیدانی نیشاندان و سەپاندنی ئیرادەی زۆرینەی خۆیەوە.
هەر دەوڵەت و دەسەڵاتێک ناکۆکی و دژایەتی دەسەڵاتدارێتی ڕاستەوخۆی کرێکاران و شوارکانیان بکا ، ئەوە دەسەڵاتێکی کەمینەیە کە درەنگ یا زوو هەموو دەسەڵاتێک لە چینی کرێکار زەوت دەکا. شۆڕشی سۆشیالیستی بریتیە لە بەردەوامیدان بە سەپاندنی ئەم دەسەڵاتە زۆرایەتیەی کۆمەڵگە. شکستی شۆڕش بریتیە لە شکستی ئەم زۆرینەیەی چینی کرێکار لە مەیدانی دەسەڵاتدا. سیاسەت و دەسەڵاتی زۆرینەی چینی کرێکار یەکلاکەرەوەی سەرکەوتن و شکستی شۆڕشە نەک ڕۆشنگەری ئابوری و بەرنامە و تیۆر و پلاتفۆرمی حزبێک .
هەربۆیە ئەو "ڕۆشنگەریە ئابوریەی" مەنسوری حیکمەت چاوەڕوانی دەکا، کە وەک گۆچانی سیحری، شۆڕشی سۆشیالیستی لە ڕوسیادا بەسەرکەوتن بگەیاندایە، بەدابڕاو لە پراتیکی کرێکارانی ڕوسیە و شورا و دەسەڵاتدارێتی سیاسی ڕاستەوخۆیان خۆی نیشاندەری ئەوەیە کە دیدگای حیکەمتیزم بۆ سۆشیالیزم جیاوازە. سۆشیالیزم لەم مەکتەبە فکری و سیاسیەدا بریتیە لە ڕەچەتەیەک کە کەسانێکی روناکبیر و ڕۆشنگەر ئامادەی دەکەن کە تاکو نمونە و مۆدێلی کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستی پێ نیشان بدەن ، ئەمەش بەتەواوەتی جیاواز و ناکۆکە بەو ڕایەی مارکس لە مانیفیستی کۆمۆنیستدا دەڵێ کە " ؛"دەرەنجامە تیۆریەکانی کۆمۆنیستەکان بەهیچ جۆرێک لەسەربیروڕاو ئسولێک دانەمەزراوە کە ئەم یان ئەو چاکخوازی جیهان دایهێنابێ یان دۆزیبێتیەوە. ئەو تیۆریانە، تەنیا ڕونکردنەوەی گشتی ئەو پەیوەندیە ڕاستەقینانەن کە لە خەباتێکی چینایەتی ئێستادا، لەبزوتنەوەیەکی مێژوویی کە لەبەرچاوماندا دەگوزەرێ، دەوەشێتەوە."*35
کورتەکەی ئەوەیە، ئەگەر چینی کرێکار لە بزوتنەوەی چینایەتی ومێژوویی خۆیدا لە ڕوسیادا شکستی هێنا ئەم شکستە سەرەتا شکستی پراتیکی چینی کرێکار بوو لە سیاسەت و دەسەڵاتداریتی دا و هاوکاتیش شکستی بەڕێوەبردنی ئەم دەسەڵاتە بوو لە مەیدانی ئابوری و گۆڕینی شێوازی بەرهەمهێنان و موڵکایەتی لە ڕوسیادا. ئەم دوو بەشە هیچ کامیان لەوی تریان جیا نین و پێکەوە پراتیکی چینێک نیشان دەدەن و شکست لە هەرکامیاندا شکستە لەوەی تریشدا. هیچ بەرنامە و گۆچانێکی سیحری ئابوری نەبوو، کە مۆدێلی سیاسی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و دیکتاتۆریەتی حزبی بەلشەفی بکاتە خاوەن ئابوریەک کە هەموو چینی کرێکار و زەحمەتکێشی ڕوسیا خاوەن دەسەڵات و موڵکایەتی و هێزی کاریان ئازادانە و ڕاستەوخۆ کۆمەڵگە بەڕێوەبەرێ. حزب و دەوڵەتێکی بەلشەفی کە لەسەر تێکشکاندنی شوراکان و

لێسەندنەوەی دەسەڵات لە کۆمیتەکانی کارگە و سەندیکا کرێکاریەکان و قەدەغەکردنی ئازادی سیاسی لە ناو حزبێکی کرێکاریدا و لە ئاستی کۆمەڵگەدا دامەزرا، دەوڵەتێکی کرێکاری و دەسەڵاتی چینی کرێکار نەبوو، بەڵکو دەوڵەت و دەسەڵاتی کەمایەتیەکی حزبی بوو کە خۆی بە جێنشینی چینی کرێکار دادەنا، هەر بۆیەش نەیتوانی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی سیاسی و ئابوری بکا بەسەر سەرمایەداریدا لەڕوسیا.
ئەم تێگەیشتنە لە حزب و دەوڵەت و پەیوەندیان بە چینی کرێکارەوە لە شۆڕشی سۆشیالیستی و دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریادا، بنەمای دیدگا و تیۆری و بەرنامەی "کۆمۆنیزمی کرێکاریی"ە سەبارەت بە مۆدێلی حزب و کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە گەیشتن بە "حزبی سیاسی"دا. بەڵام ئەم مۆدێلە سۆشیالیزمی دەوڵەتیە نیشانی داوە کە ناتوانێ مۆدیلی حزبی کرێکاری جەماوەریی دروست بکا، کە ئیلهام لە دەسەڵاتی ڕاستەوخۆی کرێکاران و کۆکردنەوەی هێزی زۆربەی چینی کرێکار وەرگرێ، بەڵکو وەک حزبی نوخبەی بیرۆکراتی و کەمایەتیەکی سێکتاریست دەمێنێتەوە. ئەمەش هۆکاری سەرەکی بنبەستی پرۆسەی نیوسەدەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە لە دروستکردنی حزبی سیاسیدا.

پێنجەم؛ بیرۆکراتیزم و سێکتاریزم وکارەکتەری ئەفسانەیی لیدەر

لەم نیو سەدەیە لە تەمەنی کۆمۆنیزمی کرێکاریدا حزب بەشێکی زۆری تەمەنی خۆی بە کۆبونەوە و کۆنگرە و پلاتفۆرم نووسین و هەلبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی و لیدەر و سەرۆکەوە بەسەر بردوە.ئەم بیرۆکراتیزمە ناوی لینراوە حزبیەت و کاری حزبی. کۆمۆنیزمی کرێکاری بە چەشنی هەموو حزبەکانی مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی پەیڕەو لەهەمان هەرەمی بیرۆکراتیانەی حزب و سونەتە سێکتاریستیەکان و کارەکتەری ئەفسانەیی ڕابەری دەکا.
ئەم مۆدێلە بیرۆکراتیە لە حزبی سیاسی لە لای بەلشەفیەکان باسمانکرد وەک مۆدێلی حزبی فەرمانگەیی کە لە کاتی دیکتاتۆری حزبیەوە لە دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە بەتەواوەتی گەشەی کرد و گەیشتە دوا قۆناغی خۆی کە دەوڵەتی بیرۆکراتیە. ئەم مۆدێلی حزبی بیرۆکراتیە دەوڵەتیە لەگەڵ زاڵبونی سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیادا، ئیتر بو بە بنەمایەکی پێویست بۆ گونجاندنی حزبی بەلشەفی لەگەڵ سیما و کارەکتەر و شیوازی کارکردنی حزبێکی دیکتاتۆریدا کە دەسەڵاتی کەمینەی خۆی بەسەر کۆمەڵگەدا دەسەپاند. هەروەک ترۆتسکی پێشبینی کرد کە " ئەم شێوازە لە سیاسەتی

ناوخۆی حزبدا بە دۆخێک کۆتایی دێت کە ڕابەری حزب جێگای حزب و دواتر کۆمیتەی ناوەندی جێگای ڕابەری دەگرێ و سەرئەنجام یەک دیکتاتۆر جێگای کۆمیتەی ناوەندی دەگرێت و دۆخێک دروست دەبێ کە کۆمیتە حزبیەکان بەبێ بەشداری جەماوەری خەڵک هەمیشە سیاسەتەکانی خۆیان دەگۆڕن." [253]

ئەمە مۆدێلی بەڕێوەبردنی دیکتاتۆریەتی حزبیە و میکانیزمی کارکردنی گونجاوە لەگەڵ بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەدا لەسەر بنەمای سەرمایەداری دەوڵەتی. حزب لێرەدا دەوری کۆمپانیایەکی سەرمایەداری دەگێڕێ کە پێویستی بە ملکەچی زۆرەملێ و سەربازی ئەندامانێتی بۆ ئەنجامدانی کارەکانی. ئەم مۆدێلە لەگەڵ بەڕێوەبردنی کۆمۆنیستیانەی کۆمەڵگەدا نایەتەوە کە هەموو مرۆڤەکان تیایدا بەشدارن لە بڕیاردانی سیاسی و پلەوپۆست و پایەیەکی سیاسی لەوێدا نیە و تەنیا کاری بەڕێوەبردن و کارگوزارییە. بەڕێوەبردنێکی ئیداری بەچەشنێک ئاسان دەکرێتەوە کە خوارەوە و سەرەوە ئۆتۆماتیکی بتوانن جێگۆڕکێ بکەن.

ئێمە لە بەشی ٤ ی ئەم کتێبەدا دا،" **بۆچی لای کرێکار حزب میتافۆرە؟"**، لەسەر ئەم مۆدێلە قسەمانکرد و وتمان کە حزب بۆ چینی کرێکار میتافۆرێکە نەک دەزگایەکی سیاسی وەک دەزگای حزبی بورژوازی کە پێویستە بۆ هەمیشە بمێنێتەوە و دەسەڵاتی کەمایەتی جێگیر بکا و بپارێزی.

لە حزبی کرێکاریدا، حزبیەت بریتی نیە لە گوێگرتنی ئەندامانی خوارەوە بۆ بڕیارەکانی سەرەوە ئەوە شێوە و فۆرمی دائیرە و بیرۆکراسیە بەڵکو بریتیە لە بەشداری جەماوەری کرێکار لە خەباتی سیاسی و ڕۆژانەدا و ڕێکەوتنی سەراسەری لەسەر مەسەلەکانی ئەو خەباتە. حزبیەت مانایەکی تری هەیە، بریتیە لە یەکگرتوو بونی چینی کرێکار. ئەگەر هەر حزب و ڕێکخراوێک توانی کرێکاران لە خەباتی ڕۆژانەی چینایەتیاندا یەکگرتوو بکات بەرامبەر بە سەرمایەداران و دەوڵەتەکەیان، ئەوا پەیوەندی نێوخۆی ئەو ڕێکخراوە کرێکاریە بەهێزدەبێ. حزبیەت چالاکیەکی ڕاستەوخۆی ئەندامانی هەموو حزبە لەو بڕیار و مەسەلانەی لە بەردەم خەباتی چینایەتی دایە. ئەگەر حزب ئەم بنەما کرێکاریەی نەبوو و وە ئەندامەتی مانای گوێ بە فەرمان بوونی ئەندامان بوو بۆ چەند کەسێک، کە هەر چەند ساڵ جارێک لە کۆنگرەیەکدا هەڵدەبژێردرێن، ئەوا حزبیەت دەبێتە کارێکی پاسیڤ، کە مەگەر گروپیکی ئایدیۆلۆژی و نا کۆمەڵایەتی بتوانێ بە پێی عەقیدە ئیلتزام و دیسپلین لەو

---

[253] **ترۆتسکی، کتێبی" ئەرکە سیاسیەکانی ئێمە"**
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1904/tasks/ch04.htm"

ڕێکخراوەیەدا دروست بکا. حزبیەت بەرژەوەندیەکی مادی کرێکارە، کە لە خەباتی ڕۆژانەیدا پێویستی پێیەتی تاکو بتوانێ دیفاع لە کرێ و موچەی پێ بکا، ئازادی سیاسی پێ بەدەست بێنێ یان دەسەلاتی بورژوازی پێ لابەرێ. ئەگەر ئەمانە کاری ڕۆژانەی حزبێک نەبن، ئەوا ناتوانین باسی حزبیەت بکەین. هەربۆیە کێشەی حزبیەت کێشەی مۆدیلی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و گروپە کۆمۆنیستیەکانی ئێستایە. کێشەی کۆمۆنیزمی سەردەمی ئێمەیە کە لە پەراویزی کۆمەڵگەدایە. ئەم کۆمۆنیزم و حزبە پێویستی بە گۆڕانکاری ڕیشەیی یە، تاکو بتوانرێ حزبیەت و خۆ دیسپلینی ببێتە دیاردەیەک لە نێوکرێکاران و کۆمۆنیستەکاندا، وە تاکو چیتر لە ژێرناوی جۆراوجۆردا ڕیزەکانی خەباتی کرێکاران و حزبەکەیان دابەش نەبێ بە گروپی جیاجیای سێکتاریستی و بیرۆکراتیەوە. حزبیەت مانای یەکگرتوو بوونی چینی کرێکار و دابەش نەبوونێتی بەسەر گروپی سێکتاریستی جیاجیادا.

لە کتێبی "میری مۆدێرن" دا گرامشی، باسی سەنترالیزمی دیموکراتیک وەک پێچەوانەی سەنترالیزمی بیرۆکراتیک دەکا. ئەو باسی پەیوەندی "ئۆرگانیکی" بەشەکانی حزب دەکا نەک دابەشکردنی پۆستەکانی ڕابەری و ئەندام و ملکەچی خوارەوە بۆسەرەوە. سەنترالیزم لە بزوتنەوەی کرێکاریدا "مانای جێگیرکردنی بەردەوامیە لە ڕێکخراو کردنی بزوتنەوە ڕاستەقینەکەدا، وەک یەک بوونی ئەو هێزەی خوارەوەیە لەگەڵ بڕیارەکان کە لە سەرەوەیە، بەشداری بەردەوامی ئەو توخمانەیە کە لە خوار پلەدارەکانەوە دێن و بەرزکردنەوەی ئەم توخمانەی خوارەوەیە لە چوارچێوەی دەزگای لیدەرشیپی کە زەمانەتی بەردەوامی و کۆکردنەوەی ڕێکوپێکی تەجروبەکان دەکا". ئەمە نمونەی "ڕۆحی دەوڵەت" ی کاتیی کرێکارانە، کەپێمان دەڵێ کە چۆن چینی کرێکار لە ئێستاوە لە قوتابخانەی حزبدا خۆی ڕادەهێنێ لەسەر دژایەتی بیرۆکراتی "فەرمانبەرانی دەوڵەت" و هەڵوەشانەوەی حزب ودەوڵەت و بیرۆکراتیەتەکەی. لێرەوە حزبی کرێکاری خۆی وەکو ئەنتی تێزی حزبی بیرۆکراتی بورژوازی نیشان دەدا.

گرامشی دەڵێ "دەرکەوتنی بیروکراتی نیشانەی پڕ بوونی گروپی لیدەرە، کە دەبێتە هێزێکی محافەزەکار و داخراو کە لەدایک بونی هێزی ئۆپۆزسیۆن دەخنکێنێ، هەرچەند ئەو هێزانە هاوئاهەنگیش بن لەگەڵ بەرژەوەندیە سەرەکیە زاڵەکانیشدا." هەربۆیە گرامشی بیروکراتیەت وەک خەتەرترین پەیوەندی شاراوە باس دەکا و وەک هوبسبام دەڵێ؛ "گرامشی ئاگاداربووە لە خەتەری بیرۆکراتی و مەرکەزیەتی بیرۆکراتی و دژی گەشەی ستالینی بوە لە سۆڤیەتدا و ئەمە کێشەی لە زینداندا بۆ دروست کردوە. ئەمە هەمان ئەو هوشداریانەیە کە مارکس دەیدات کاتێک دەڵێت

"چینی کرێکار دەبێ خۆی لە نوێنەرانەکانی و فەرمانبەرەکانی بپارێزێ" و فێرمان دەکا کە حزب و سیاسەت ئامرازن بەدەست چینی کرێکارەوە بۆ ئامانجی کۆتایی هێنان بە چەوسانەوەی سەرمایەداری و جیاوازی چینایەتی و هەرکات ئەم ئامرازانە پیرۆزکران ئەوا بزانن کە ئامانجەکە لە پیرۆزی کەوتووە[254].

لەدوای شۆڕشی ئۆکتۆبەری ڕوسیەوە گرامشی جیاوازیەکانی حزبی کرێکاری لەگەڵ حزبی نوخبە و بیروکراسیدا لەژێر ڕۆشنایی تەجروبەی سیستمی سیاسی حزبی بەلشەفیک دەخاتەڕوو. هاوکات گرامشی وەک "میکاڤیللی تیۆریسیەنی ئەوەیە کە چۆن کۆمەڵگە (سیاسی) یەکان پەیدا بوون و دەگوێزرێنەوە" و دەوری ئەو لە زانستی سیاسیدا ئەوەیە کە لەدوای ئەوەوە "خوێندن و لێکۆڵینەوە لە مێژوو و دۆخی چینەژێردەستەکان بوە مەیدانێکی دراسە لە هەموو جیهاندا، وە وەک بەشی (Historiography) هاتەئارا. لە ئێستادا چۆن ئاماژە بە مارکس ناچاریە لە زانستی ئابوری کاپیتالیستیدا، ئاواش خۆلادان لە گرامشی ئاسان نیە لە زانستی سیاسی و باسی کۆمەڵگەی مەدەنی سەرمایەداریدا[255].

گرامشی لە دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە سیاسەتدا ئاسۆ و ڤیژنێک دەخاتە بەردەممان کە زیندویەتی هەوڵەکانی ئەو تا ئەمڕۆ تەعبیر لێ دەکەن و وەک هۆبسباوم دەڵێ "وشەکانی شایەنی هەزمکردنە لەمڕۆماندا". هەر بۆیە ئێمەش لەم لێکۆڵینەوەدا وەک سەرچاوەیەکی زانستی مامەڵەمان لەگەڵ کردووە و بە کارمان هێناوە.
هەربۆیە کۆمۆنیزم و چینی کرێکار بۆ دروستکردنی حزبێکی سیاسی پێویستی بەم زانستەی گرامشی هەیە، تاکو بزانێ چۆن لە ڕێگەی ئەو زانستە سیاسیانەی دەیخاتەڕوو دەتوانێ وەڵامی ئەوەمان بداتەوە، کە حزب لە چ پرۆسەیەکدا دەبێتە هێزێکی سیاسی و پێویستە چ ستراکتۆرێکی هەبێ و چ جیهانبینی و فەلسەفەیەک لە پشت کاری سیاسی و کەلتوری کۆمۆنیستیەوە هەیە و چ خوێندنەوەیەکی بۆ تەجروبەی تا ئێستای حزبی هەیە بەبەراورد لەگەڵ ئەم زانستەدا؟

---

[254] **سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا**
http://www.asokamal.com/index/?p=1635
[255] **گرامشی و حزبی سیاسی**
http://www.asokamal.com/index/?p=1592

هەربۆیە ئێمە بۆ بنیاتنانی حزبی کرێکاری و سیاسی پێویستمان بە گرامشیە لەپاڵ مارکسدا، هەرچۆن پێویستمان بە هەر هەوڵێکی تیوری و تەجروبەی کۆمۆنیسەکانی تریشە وەک لینین، ترۆتسکی و مەنسور حیکمەت و ئەوانی تر. وەک گرامشی دەیبینێ کە ،هەر هایراکی و پلەبەندیەکی مەقامات دروست کردن بێ عەقڵانە و بێ سودە، چونکە ئەم ئینسانانە نوێنەری دەورەی جیاجیابون؛ هی زانست و چالاکی ،کە ئینسجامیان هەیە یان نا هاوئاهەنگن لە هەمان کاتدا. ئەم تەجروبانەی ٢٠٠ ساڵی ڕابردوو دەبێت ببێتە میمۆریەکی زیندووی بزوتنەوەیەکی مێژوویی چینایەتی ئێمە، کە یارمەتیمان دەدا بۆ دۆزینەوەی ڕێگای عەمەلی سەخت و ئاڵۆزی بنیاتنانی دنیایەکی ئازاد و یەکسان.

ئەگەر بێینەوە سەر ئەو پرسیارە سەرەکیەی بەردەم کۆمۆنیزمی کرێکاری کە دەردی نەبونی "حزبی سیاسی" یە و بپرسین بۆ بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسە بۆچی بەلای گرامشیدا نەچوین؟ لە کاتێکدا کۆمۆنیزم خۆی بریتیە لە بزوتنەوەیەکی مێژوویی چینایەتی کە تیۆرو دەرسی سەرکەوتنەکان و شکست وتەجروبەکانی خۆی لەبەرچاودەگرێ بۆ گەیشتن بە سۆشیالیزم و پشت بەستن بەم هەوڵە مێژوویانە، وە ئەمانە لەناو خەباتی عەمەلی و سیاسیدا ڕەنگ دەداتەوە.
وەڵامەکەمان ئەوە دەبێ کە، کۆمۆنیزمی کرێکاری درێژەپێدەری ئەم مێژووەی ڕەخنەی گرامشی نیە، بەڵکو هەروەک زۆربەی حزبە کۆمۆنیستیەکان درێژەپێدەری مۆدێلی بیرۆکراتی بەلشەفیە لەکاتی دەسەڵاتدا. هەر ئەمەش نیشانەی ڕەخنەگرتنی سەرپێی مەنسور حیکمەتە لە گرامشی و ڕیزکردنی گرامشی لەپاڵ مۆدێلەکانی (ڕەوەندی ڕووسی بۆ نموونە، یان ڕەوەندی ترۆتسکیست، چەپی نوێ، یان ڕەوەندی ئۆرۆکۆمۆنیزم) دایە.
بەپێچەوانەی ئەم دەرکەی حیکمەتیزمەوە لە گرامشی، ئەو لە کێشەکانی بەردەم بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی کۆڵیوەتەوە . یەکێک لەو ئەنجامگیریانەی پێی گەیشتووە ئەوەیە کە، ئەم بزوتنەوەیە نەتیوانیوە هەژمونی خۆی بەسەر کۆمەڵگەدا بسەپێنێ بەهۆی دەرک و پراتیکی سێکتاریستانەی لە دەوری مێژوویی و چینایەتی خۆی. زاڵبونی ئەم سێکتاریزمە بەسەر گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستیەکاندا ،و لەوانەش کۆمۆنیزمی کرێکاریی، ئەم ڕاستیەی ئەنجامگیریەکەی گرامشی دەسەلمێنێ.

گرامشی ئاناتۆمی ئەم ستراکتۆرە سیاسی و دامەزراوەییەی مۆدێلی حزبی کردووە لە ژێر ڕۆشنایی تەجروبەی مۆدێلی بیرۆکراتی بەلشەفی لە دەسەڵاتدا و بەو ئەنجامگیریانەی سەرەوە گەیشتووە، کە جیاوازی ڕیشەیی لە نێوان حزبی کرێکاری و حزبی بیرۆکراتی و سێکتاریستیدا هەیە.

هۆبسبامیش ئاماژە بە سەرچاوەی ئەم کێشانەی بیرۆکراتی و سێکتاریزم دەکا و دەڵی "باسەکانی ڕێکخستن و ستراکتۆر و لیدەرشیپی لە کاتی ئینتەرناسیونالی دووەمەوە دەستی پیکرد. بەهۆی شکستی شۆڕشی ئۆکتۆبەریشەوە، نەک تەنیا سەبارەت بە ستراتیژی بردنەوەی دەسەڵات، بەڵکو کێشەکانی سەبارەت بە گواستنەوە بۆ سۆشیالیزمیش دووبارە حسابکردنەوەی دەویست. لەسەر ئەوەی کە ئایا کۆمەڵگەی سوشیالیستی دەبێ چ ستراکتۆرێکی سیاسی و دامەزراوەیی هەبێ؟ ئەمە بووە کێشەی نێوان کۆمۆنیستەکانی سۆڤیەت و ماویزم و کۆمۆنیزمی ئەوروپایی."[256] لەم مێژووەوە ئێمە شاهیدی جۆرێک لە حزب و دەوڵەت و سۆشیالیزمین کە کێشەی سەرەکی لەگەڵ ئەو مۆدێلە فکری و سیاسی و عەمەلیەدا هەیە کە دەبێ حزبی کرێکاری و کۆمۆنیزم هەیبێ.

دوالیزمی کێشەی بیرۆکراتی و سێکتاریستی کارەکتەرێکی ئەم مۆدێلە سیاسیە لە حزب کە لە سۆشیالیزمی دەوڵەتی سۆڤیەت و چینەوە بوەتە قاڵبی زاڵی شێوەی ڕێکخستنی حزبی لە بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا. هەربۆیە هەر ڕەخنەگرتنێک لەم دوالیزم و کارەکتەرانەی حزب پێویستە بەرەو ڕەخنەگرتن لە خودی مۆدێلی سیاسی حزب ودەوڵەت لە سۆشیالیزم و کۆمۆنیزمدا بچێ کە ئەم جۆرە لە حزبی بیرۆکراتی و سێکتاریستی نوێنەرایەتی دەکا. ئێمە لە بەشی پێشودا چووینە سەر ئەم ڕەخنە ڕیشەیی یە، بەڵام لێرەدا چەند خاڵێک سەبارەت بە سێکتاریزم و کارەکتەری ئەفسانەیی لیدەر وەک بەرزترین ئاستی بیرۆکراتی باس دەکەین.
سێکتاریزم وەک فکر و سیاسەت و چوارچێوەی ڕێکخراوەیی دەربڕینێکی پێچەوانەیە لە کۆمۆنیزم. کۆمۆنیزمی کردۆتە مەکتەبی فکری جیاواز بەناوی مارکسیزم، لینینزم، ستالینیزم، ترۆتسکیزم،ماویزم، حیکمەتیزم و هتد.. وەک سیاسەت و ڕێکخراویش هەرکام لەم حزب و گروپانە بەرنامە و سنوری ڕێکخراوەیی

---

[256] **هۆبسباوم، چۆن جیهان بگۆڕین،**
http://www.asokamal.com/index/?p=1616

خۆیان کردۆته قاڵبێک که چینی کرێکار دەبێ لە ڕێگای ئەوانەوە خەباتی چینایەتی بەرێتە پێش و بەپێی ئەو سێکتانە دەوڵەت و سۆشیالیزم دامەزرێنێ.

گرامشی نمونەی مەسیحیەت وەک سێکت دەهێنێتەوە و باس لەو جیاوازیانە دەکات کە کۆمۆنیزم لەگەڵ دیندا هەیەتی. ئەو پلەبەندی هایراکی لە نێوان مارکس و لینیندا بە بێ عەقڵانە و بێ کەڵک دەزانێ بەپێی ئەوەی ئەمانە هەوڵی زانستی و پراتیکی دوو دەورانی جیاجیای چینێکن کە هاوئاهانگ و جیاوازیشن لەیەکتر. ئەو دەڵی "لە کریستیانەتیدا لەبەرئەوەی مەسیح پلەی ئیلاهی هەیە نەتوانراوە سانت پۆل ، کە ڕیکخەر و کردار و فراوانکردنەوەی هەمان دنیابینیە، لەپاڵیدا مەسیح دابنرێ و کریستیانەتی ناوبنرێ"مەسیحەیەت – پۆلینیزم". ئەم سێکتەش لە کۆمۆنیزمدا بەهەمان شێوە بەناوی کەسە جیاجیاکانەوە دروستکراوە و هەرکام لە "یزم"انە هایراکی یەکیان کردۆتە مێژووی کۆمۆنیزم، کە مێژووی ڕاستەقینەی بزوتنەوەیەکی مێژوویی و چینایەتیان پێ سڕیوەتەوە و قاڵبێکی ئایدیۆلۆژیان بۆ کۆمۆنیزم دروستکردووە، کە سنورەکانی نەک بە پراتیکێکی مێژوویی و جەماوەری دیاری دەکرێ، بەڵکو بە تێکستەکانی ئەم تاکە کەسانە و پەیڕەوانیان تەلبەندکراوە. "کۆمۆنیزم لێرەدا بووە حەز و خورافە و بووەتە مێژووگەری **(historicism)** مۆدێرن. " ئەمە بە پێچەوانەی ڕوانگەی ماتریالیستیەوەیە بۆ مێژوو[257].

لێرەدا خاڵێکی گرنگ لە بواری خورافەی بیرۆکراتیدا دەبێ ئاماژە پێ بکەین کە ئەویش لیدەری حزبە، وەک بەرزترین ئاستی بیرۆکراتی تیۆری ڕێکخستن و "حزبی سیاسی".

لە بەشی پێشودا وەک نمونەیەک باسی لیدەرشیپی لای "مەنسور حیکمەت" م هێنایەوە. لێرەدا تەنیا وەک خاڵێک لە پەیوەند بە دروستبوونی کارەکتەری ئەفسانەیی بیرۆکراتیزم باسی دەکەین، کە لەمێژووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا لە دوای لینینەوە بووەتە تێگەیشتنێکی زاڵ لەدەوری تاکە کەسیدا. ئەمە خۆی ئەنجامی زاڵ بوونی مۆدێلی دیکتاتۆری حزبی و سۆشیالیزمی دەوڵەتییە لە جێگای مۆدێلی کۆمۆنیزم.

لە مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا، حزب پێویستی بە چڕ بوونەوەی دەسەڵات بووە لە دەستی کەمایەتیەک و تاکەکەسێکدا وەک بەشێک لە پێکهاتەی دەوڵەتی دیکتاتۆری

---

[257] **سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا**
http://www.asokamal.com/index/?p=1635

حزبی و ئەمەش کراوەتە پێویستی هێنانە ئارای ئایدیۆلۆژی بەناوی کەسەکانەوە، وەک مارکسیزم، لینینزم، ستالینیزم، ترۆتسکیزم، ماویزم، حیکمەتیزم و هتد..

مەنسور حیکمەت لیدەرشیپی بە یەکێک لە پێویستیەکانی "حزبی سیاسی" دەزانی، بەڵام لە کاتێکدا خۆی ناتوانێ دەوری لیدەر بگێڕێ، ئیتر ئەم پۆستە بەشایستەی کەسێکی تر لە حزبدا نازانێ، چونکە کەسی تر نیە خاوەنی "ئۆتۆریتەیەکی سیاسی و مەعنەوی جێکەوتوو، کە یەکگرتوویی کۆمیتەی ناوەندی و تەواوی حزب لەژێر ڕابەرایەتی خۆی ڕابگرێ"..."ئەگەر بەم جۆرە نەبێت، ئەوا ئەشێ، بەیەکێک لە گەورەترین کێشەکانی ڕێکخراوەیی ڕابەری، بگۆڕێت." [258]

ئەم تێڕوانینە لە حزب کە لیدەری تەنیا بە توخمێکی ئەفسانەیی دەکرێ، هۆکارەکەی چڕ بوونەوەی دەسەڵاتێکە کە لیدەر هەیەتی و کەسانی تر نیانە. لەم سیستمەدا لیدەر مافی ڤیتۆی بڕیارەکانی پۆستەکانی تری ژێر دەستی خۆی هەیە، وەک ڤیتۆی بڕیارەکانی مەکتەبی سیاسی یان مەکتەبی تەنفیزی. ئەمە ئۆسۆریتی یە **Authority** واتە دەسەڵاتدارێتیە، نەک ئەفسانەی ئەوەی ئۆتۆریتە وەک مادەیەکی ئەفسانەیی دەگمەنە، کە تەنیا یەک کەس لێی بەهرەمەندە و کەسانی تر بێ ئۆتۆریتەن.
بۆچی شەڕ لەسەر ئۆتۆریتە یان دەسەڵات وەک مەنسور حیکمەت دەڵێ دەبێت "بەیەکێک لە گەورەترین کێشەکانی ڕێکخراوەیی ڕابەری". ئەمە چ جۆرێک لە حزبی کرێکاریە کە لەسەر دەسەڵات و پۆست لە کێشە و شەڕی ناوخۆدایە؟ لە کاتێکدا دەبێ فەلسەفەی حزبی کرێکاری وەک "ڕۆحی دەوڵەتی پرۆلیتاریا" نەهێشتنی ئۆتۆریتە و دەسەڵاتدارێتی و دەوڵەت بێت؟
ئەم تێگەیشتنەی حیکمەتیزم لەسەر کارەکتەری بیرۆکراتی و دیکتاتۆری حزبی و مارکسیزم و لینینزم و دەوری ئەفسانەیی لیدەر هەیەتی، لە قسە و باسەکانی سەبارەت بە تەجروبەی سۆڤیەت بە ئاشکرا دەردەکەوێ، کە پێشتر بە دوور و درێژی باسمان کرد.

مەنسوور حیکمەت سەرەڕای ئەو هەموو ڕەخنە دروستانەی لە سۆڤیەت و سەرمایەداری دەوڵەتی گرتی، بەڵام دەوڵەتی سۆڤیەت لەکاتی لینیندا بە "حکومەتی کرێکاری" ناودەبا و هیچ ڕەخنەیەکی ڕیشەیی لە دیکتاتۆریەتی حزبی نیە و پێی وایە

---

[258] مەنسور حیکمەت ، هەڵبژاردەیەک لە نوسراوەکانی، ل٥٥١،سالار ڕەشید.

کە ئابوری دەوری بوە لەوەی دەسەڵات لە دەست کرێکاراندا نەمێنێ . مۆدێلی سیاسی دەوڵەت و دەوری سیاسەت و حزب و دەوڵەت لە کاتی شۆڕشدا کە پێوەرێکی سەرەکی و یەکلاکەرەوەی دەورانی شۆڕشگێرانە و ڕاگوزەری دوای شۆڕشی سۆشیالیستیە نادیدە دەگرێ و هەر ڕەخنەیەک لە دەسەڵاتی بەلشەفیەکان بەڕەخنەی دیموکراتی ناودەبا. ئەمە نیشانەی هاوبەشی فکری حیکمەتیزمە لەگەڵ مۆدێلی دیکتاتۆری حزبی بەلشەفیەکاندا و تێگەیشتنی هاوبەشی مەنسور حیکمەتە لەگەڵ لینین لەسەر ئاناتۆمی حزبی کرێکاری لەهەمان دیدگای حزبی بورژوازیەوە. کە لەبەشی پێشوودا ئەم هاوبەشیەمان ڕوون کردەوە.

هەروەک مەنسور حیکمەت پێشبینی دەکرد، لەدوای نەمانی خۆیەوە ئەم دیدگایە بۆ لیدەر بوە مایەی ئەوەی شەڕی ڕەوایەتی ئۆتۆریتە بۆ لیدەری لە نێوان کۆرشی مودەرسی و حەمیدی تەقواییدا حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران بکات بەدوو بەشەوە. وە دوای ئەویش شەڕ لەسەرئەوەی کێ نوێنەرایەتی خەتی حیکمەتیزم دەکا لە نێوان حزبی حیکمەتیستی کرد بە دوو بەشەوە. دوای ئەمەش جیابوونەوەی تر بەهۆی ئەم شەڕی ئۆتۆریتە و میراتگریەی نێو کۆمۆنیزمی کرێکاری درێژەی هەیە. ئەم جیابوونەوانە هەرچی زیاتر سێکتاریزم و بیرۆکراتیزمی نێو ئەم جۆرە کۆمۆنیزمە "کرێکاری" یەی نیشاندا. سێکتاریزمێک، کە لە ئەنجامی چەندین ساڵی زاڵبوونی ئیدەی خۆجیاکردنەوەی نەزەری لەچەپ و گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینی کرێکار، ئەم سێکتەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بەرهەمی هێنابوو، ئیتر بەهەمان دیدگا و میتۆد لەنێو خۆی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریشدا هیچ جیاوازیەکی نەزەری و سیاسی قبوڵ نەدەکرا و پێویست بە "خەباتی ئایدیۆلۆژی و سیاسی و ڕێکخراوەیی" بوو تا لایەک لاکەی تری بکاتە دەرەوەی حزب لەژێر ناوی "ڕێگرن لە حزبی سیاسی" یان لە خەتی "مەنسور حیکمەت" لایانداوە.

بەکورتی سێکتاریزم و بیرۆکراتیزم کارەکتەرێکی دوالیستی کۆمۆنیزمی کرێکاریی و هەموو ئەم مۆدێلانەیە کە ئەم جۆرە لە حزبی سیاسی پێک دێنن. کاتێک سێکتاریزم دەبێتە قاڵبی حزب و بزوتنەوەیەک ئەوا میکانیزمی کارکردنی ئەم حزب و گروپە بیرۆکراتیانە دەبێ. کێشانی ئەو سنورانەی کە حزب و گروپەکە خۆیان لە یەکتری پێ جیادەکەنەوە دەبێتە شێوازی جیابونەوەی ئەم گروپی ڕۆشنبیرانە لە چینەکەش. هەروەک گرامشی دەڵێ "لەم حاڵەتەدا کە لیدەرەکان و جەماوەر هاوئاهەنگ نابن ئەوا "ڕابەرەکان" توشی شەلەل دەبن و حاشیەیی دەبن. "لە نەبونی پەیوەندی ئۆرگانی لە

نێوان ڕووناکبیران و جەماوەری کرێکاراندا یان کورتکردنەوەی ئەم پەیوەندیە بۆ پەیوەندی بیرۆکراتی "ڕابەری" بە "ئەندامانەوە" ، ئەم ڕووناکبیر و ڕابەرانە دەبنە تاقم و دەستەیەک کە خۆیان بە "سەربەخۆ" لە چین دەزانن و خۆیان "بەدەوڵەت" دەزانن. هەربۆیە توشی کاردۆنیزم دێن، واتە هەوڵنەدانی لیدەر بۆ قەناعەت پێکردنی ئەو کەسانەی لیدەریان دەکا و داوای دیسپلین و ملکەچیان لێ دەکات بەبێ نیشاندانی عەقلانیەت. لە کاتێکدا لە حزبی کرێکاریدا ئەبێ لە گرووپی لیدەری بپرسرێتەوە نەک ملکەچی بیت. ئەمە جیاوازی فەلسەفەی حزبی کرێکاریە لە حزبی بورژوازی کە سەرەوە خزمەت دەکا نەک سەروەر بێت[259].

ئەم ڕەوتی بیرۆکراتیزمە دوای مەنسور حیکمەتیش بەردەوامە لە داهێنانی پۆستی سەیر و نامۆ بە ڕێکخستنی کۆمۆنیستی. یەکێک لەو نمونانە پۆستی "ئەنجومەنی ئەمیندارانی حزبە" کە لەلایەن کۆرشی مودەرسیەوە هێنرایە ئارا و کراوە بە بڕیارنامەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری -حیکمەتیست و حزبی کۆمۆنیستی کوردستانیش. ئەم پۆستە کە منیش لە کۆنگرەی ٣حزبدا بوومە یەکێک لە کاندیدەکانی بۆ ئەم پۆستە پاسیڤ ترین جۆری بیرۆکراتیزمی حزبیە. بەکورتی ئەم پۆستە بریتیە لەوەی کە کاری ئەندامەکانی چاودێری ئەندامانێکی ترە کە کاری پراتیکی و سیاسی دەکەن و لە بڕیارەکان دەکۆڵێتەوە و ڕای ڕاوێژکاری لەسەر دەدا. لێرەدا حزب دەبێتە ئۆرگانێک کە وەک هەر فەرمانگە و دامەزراوەیەکی بیرۆکراتی کە پۆستی چاودێری و ڕاوێژکاری بەو کەسانە دەسپێردرێ کە ماوەیەک لە ژیانیاندا کاریان لە حزبدا کردوە و گواستنەوەی تەجروبەکانیان بۆ ئەندامانی تر لەڕێگەی ڕاویژکاریەوە دەبرێتە پێش. لەمەش زیاتر "ئەم ئەنجومەنە بۆی هەیە بڕیاری ڕابەری حزب بگەڕێنێتەوە تا جارێکی تر باس بکرێ و پەسەند بکرێتەوە" و "دەبێ ئەندامەکانی لانی کەم ١٠ساڵ لە حزبدا ئەندام بن و ٥ ساڵ لە کۆمیتە باڵاکانی حزبدا بن". ئەم ئەندامانە نابێ لە کۆمیتە و ئۆرگانە باڵاحزبیەکاندا ئەندام بن" [260]و هتد..

---

[259] **سێکتاریزم و بیرۆکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا،**
http://www.asokamal.com/index/?p=1635

[260] **پەیڕەوی ناوخۆی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری -حیکمەتیست**
http://www.hekmatist.com/k154asas.htm#_Toc181515861

ئەمانە بەشێک لەو پەیڕەوە ناوخۆیانەی کۆمۆنیزمی کرێکارین کە نیشانەی ڕیشە داکوتانی بیرۆکراتیزمێکە کە هیچ پەیوەندیەکی لەگەڵ شێوەی کارکردنی کرێکاران لە خەباتی سیاسی و جەماوەریدا نیە کە ئیلهامی لە بەڕێوەبردنی کۆمۆنیستانەی کۆمەڵگەوە وەرگرتبێ و بەڵکو هەمان سونەت و نەریتە بیرۆکراتیەکانی ناو حزبە بورژوازیەکانە کە پلە و پۆست و تەمەنی ڕێکخراوەیی و جێگیرکردنی ئەم پۆست و پایانەی پێویستە.

ئەم ڕاستیانەی سەرەوە نیشانمان دەدا کە کۆمۆنیزمی کرێکاریی لەناو گروپی ڕۆشنبیرانی چینی کرێکاردا نیو سەدە لەتەمەنی تێپەڕکردوە. بەپێی ئەو کارەکتەرانەی سەرەوەش کە باسمان کرد نیشانی دەدا کە سەربەهەمان مێژووی گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینی کرێکارە، کە لەهەوڵی بەردەوامدا بوون کە کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەدەی بیست چارەسەر بکەن، بەڵام بەهەمان دیدگای زاڵ بەسەر کۆمۆنیزمی سەدەی بیستدا، کە دیدگای سۆشیالیزمی دەوڵەتی بووە. ئەم جۆرە سۆشیالیزمەش جۆرێک حزب بەرهەم دینێ کە حزبێکی سێکتاریستی گروپێکە کە خۆی بە نوێنەر و جێ نشینی چینی کرێکار دادەنێ و بەم پێیەش وەک نیو سەدەی ڕابردوو نیشانی داوە ناتوانێ ببێتە حزبی سیاسی چینی کرێکار، ئەگەر ئەم قاڵبە بیرۆکراتی و سێکتاریستیانە جێ نەهێڵێ.

٢٢

کۆمۆنیزمی کرێکاریی کوردستان

باسی کۆمۆنیزمی کرێکاریی لە کوردستان باسی مێژووی نزیک بە چوار دەیە یە لە کاری سیاسی و جەماوەری، کە وەک بەشدارێکی ئەم بزوتنەوەیە دەرس و تەجروبەی زۆری هەیە باسی بکەین. بەڵام لەم کتێبەدا شوێنی باسی ئەم مێژووە سەرتاپاگیرە نیە. هەردوو کتێبی "مێژوویەک لە یادەوەریدا" و "مەلەکردن بە پێچەوانەی شەپۆل"ی هاوڕییان "سالار ڕەشید" و "ڕیبورا ئەحمەد" باسی گروپەکان و باس و چالاکیەکانیان تێداکراوە، کە بەشیوەی گفتووگۆ یان نووسین لەلایەن ئەندام و هەڵوسوراوانی ئەم گروپانەوە ئامادەکراوە. لێرەدا من لەسەر کێشەکانی ئەم کۆمۆنیزمە قسە دەکەم لە چوارچێوەی گروپ و حزبەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاریدا.

سەرهەڵدانی کۆمۆنیزمی کرێکاریی

کۆمۆنیزم لە کوردستان وەک بەشێک لە سیستمی سەرمایەداری جیهانی، وە وەک باقی شوێنەکانی تری جیهان، لە ژێرکاریگەری سۆڤیەت و چیندا گروپە سیاسی و ڕۆشنبیریەکانی شیوعی و ماوی تیایدا دەرکەوتن. کۆمۆنیزمی کرێکاری لەسەر بنەمای ڕەخنە لەم دوو ئۆردوگایە لە شۆڕشی ئێرانی ١٩٧٩ سەریهەڵدا و لەسەرەتای هەشتاکانەوە کاریگەری لەسەر کوردستانی عێراق دانا و جیابونەوەی زۆربەی کۆمۆنیستەکان لە کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان ڕویدا. لە خۆپیشاندانەکانی خوێندکارانی شارەکانی سلێمانی و کەرکوک و هەولێردا کۆمۆنیستەکان وەک کەسانی چالاک دەرکەوتن لەساڵی ١٩٨٣-١٩٨٤دا، بەتایبەت لە کاتێکدا یەکێتی نیشتمانی خەریکی گفتوگۆبوو لەگەڵ بەعس. لەدوای ئەمەوە ئیتر گروپە چەپ و کۆمۆنیستیەکان وەک "ڕەوتی کۆمۆنیست"، "بەرزە"، "کرێکارانی کۆمۆنیست"، "پرۆلیتاریای کۆمۆنیست"،"ئۆکتۆبەر"،"دەستەی پێشڕەوانی پرۆلیتاریا"،"یەکی ئایار"و"یەکێتی خەباتی کۆمۆنیزمی کرێکاری" و چەند گروپی تر لە سەرەتای هەشتاکان تا ڕاپەڕینی ئازاری ١٩٩١دروست بوون.

ئەم گروپانە هەموویان ئەڵقەی ڕۆشنبیری بوون، کە نوسراوەی کۆمۆنیستیان دەردەکرد و ڕەخنەیان لەیەکتر و لە ناسیونالیزمی کورد دەگرت. ئەم گروپانە زۆرتر کەسانی خوێندکار و هەڵاتوی سەربازی بووین، کە پەیوەندیمان بە کرێکاران و نارەزایەتیەکانەوە یان نەبوو یان زۆرلاوازبوو. بەهۆی سەرکوتی بەعس و نەبوونی خواستی بەشداری لە شەڕی چەکداری دژی بەعسدا لە ئەجێندای کۆمۆنیستەکاندا، قاڵبێکی ناکۆمەڵایەتی و نهێنی بۆ چالاکی ئەم گروپانە دروست بوو بوو. ئەندامەتی لەم گروپانەدا بریتی بوو لەوەی کە خەریکی خوێندنەوەی نووسینەکانی مەنسور حیکمەت و حزبی کۆمۆنیستی ئێران ببین و جاربەجار بەیانامەیەک دەرکەین . هیچ چالاکیەکی سیاسی و جەماوەریش نەبوو کە فشار لەسەر ئەم جۆرە کۆمۆنیزمە دابنێ تا ئەم قاڵبە لە چالاکی نا کۆمەڵایەتیەی بگۆڕێ. هەندێکمان وەک هەڵسوراوانی ناو کرێکاران چەند نموونەیەکمان لە ڕێکخستنی مانگرتن، چوونە نێو کرێکاران، یەکگرتووکردنی کرێکاران لە سندووقی هاوپشتی، کۆبوونەوەی گشتی و گرتنی جەژنی یەکی ئایار نیشان دا، بەڵام ئەمانە گشت لە گۆشەیەکی بچووک، لە کارگە، ناوەندی بچووک و بێ کاریگەردا بوون لە ئاستی کۆمەڵگەدا، وە هەروەها نەبووە سوننەتی کاری بزووتنەوەی چەپ و کۆمۆنیستەکان. هەربۆیە مانەوە لە قاڵبی گروپی بچوک و دابڕاو لەیەکتری لەگەڵ ئەو کارەکتەرە سێکتاریستیەی خودی کۆمۆنیزمی کرێکاریدا دەهاتەوە، کە لەبەشی پێشودا بەدرێژی باسمانکرد.

دانانی بەرنامەیەکی کۆمۆنیستی بۆ عێراق و خۆجیاکردنەوە لە چەپی ناکرێکاری، هەمان تایتڵی کاری کۆمۆنیزمی کرێکاری بوو لە عێراقیشدا. لەکاتێکدا بۆ گەیشتن بە بەرنامە هیچ هەوڵێکی تیۆری لە ئارادا نەبوو، کە خەریکی لێکدانەوەی ئابوری و سیاسی کۆمەڵگەی عێراق بێ و یاخود ڕەخنە لە بەرنامەی حزبی شیوعی و کۆمەڵەی ڕەنجدەران بگرێ، بەڵکو ئەوەی مەنسور حیکمەت و بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی ئێران و دواتریش "دنیایەکی باشتر" دەیوت هەر ئەوە دەوترایەوە و پەسەند دەکرا .

بەڵام لە ڕەخنەگرتن لە چەپی ناکرێکاریدا هەموو ئەم گروپە ڕۆشنبیرانە، کە هەموویان لەهەمان گروپی خوێنی کۆمۆنیزمی کرێکاری بوون، کەوتبونە تاوانبارکردنی یەکتر بەم تارماییەی چەپی ناکرێکاری. لەکاتێکدا کە نووسراوەکانی یەکترمان دەخوێندەوە هیچ جیاوازیەکی سەرەکیان نەبوو لە یەکتر. ئەم بەراوردە تائێستاش ڕاستە لەنیو گروپ و حزبەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاریی و هەر چاودێرێکی دەرەوەی ئەمە دەبینێ.

هەربۆیە باسی بەرنامە و خۆجیاکردنەوە لە چەپ تەنیا وتنەوەی بۆچونەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری و مەنسور حیکمەت بوو، نەک کارێکی جدی تیۆری و ئەکادیمی لە ئارادا بوبێ. هەر بۆیە دامەزراندن و هەڵوەشاندنەوەی ئەم گرووپانە بەبەردەوامی لە بازنەیەکی داخراوی گەڕان بەدوای بەرنامە و دۆزینەوەی جیاوازییەکانی ناو گرووپە چەپەکاندا مایەوە، تا قەیرانی خەلیج و گۆڕانی دۆخی سیاسیی عێراق و کوردستان .

شوراکانی ۱۹۹۱

ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستان لە بەهاری ۱۹۹۱دا فرسەتی بۆ ئەم گروپە کۆمۆنیستانە کردەوە کە بێنە ناو مەیدانی ململانێی ئاشکرای سیاسی و کاری جەماوەریەوە. بەشداری چەکدارانەی کۆمۆنیستەکان لە ڕاپەڕیندا و پێکهێنانی شوراکان و دروستکردنی هێزی چەکدار بۆ بەرگری لە دژی گەڕانەوەی بەعس، ئەمانە قاڵبێکی تری دا بە هەڵسوڕانی سیاسی ئەم گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستانە. دەرگیربونمان لەگەڵ کێشەی کرێکار و فەرمانبەران و خەڵک کە چی بکەن لەدوای نەمانی بەعس؟ وە ململانێی شوراکان لەگەڵ یەکێتی نیشتمانی و بەرەی کوردستانیدا و هتد.. هەموو ئەمانە پێویستی یەکگرتووبونی کۆمۆنیستەکان کردە ئەمری واقیع. هەرچەند "ڕەوتی کۆمۆنیست" وەک گروپێکی جیا مایەوە، بەڵام هەڵسوڕاوانی ڕەوتی کۆمۆنیست و گروپەکانی تر لەناو شوراکاندا یەکیان گرت.

ئەم بزوتنەوە شورابیە نەیتوانی ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا دروست بکا. نەک تەنیا لەبەر مەسەلەی کەمی کات، کە تەمەنی شوراکان هەر ۳ هەفتە بوو ، بەڵکو توانایی و تەجروبەی ئەم گروپانە لە باری سیاسی و جەماوەریەوە زۆر لاوازبوو. تەجروبەی ململانێی ئاشکرامان لەگەڵ حزبە چەکدارە ناسیونالیستەکاندا نەبوو و لەمەش گرنگتر تەجروبەی شەڕی چەکداریمان لەگەڵ بەعس نەبوو. لەگەڵ ئاوارەبونی خەڵکی کوردستان لە نیسانی ۱۹۹۱دا گروپە کۆمۆنیستەکانیش ئاوارە بوون و ئیتر دەوری ئاشکرا و جەماوەریان نەگێڕا.

ئەوەی ئێمە لە کۆمۆنیزمی کرێکاریەوە فێری بوبوین خۆجیاکردنەوەمان بوو لە ناسیونالیزمی کورد و حزبەکانی. ئەمە لەکاتی ڕاپەڕین و شوراکاندا زۆر زوو ڕەگی داکوتا لە بزوتنەوەکەماندا کاتێک دژایەتی یەکێتی نیشتمانی و بەرەی کوردستانیمان بەرامبەر بە شوراکان بینی و دژایەتی ئەم حزبە بورژوازیانە بەرامبەر بە کۆمۆنیستەکان بەرجەستەبوو.

هەرچەند لە کاتی شکستی ڕاپەڕین و ئاوارەبییەکەدا، کۆمەڵێکمان لەدەوری یەکتر مابووینەوە، تا لە کۆتایی نیسانی ساڵی ۱۹۹۱دا هەستەی کرێکارانی سۆسیالیستمان دروستکرد. ئەندامانی هەستە لە هەر ۳ شاری سلێمانی، هەولێر و کەرکووک هەبوون و لە ڕانیە، قەڵادزێ و شارۆچکەکانی دیکەش هەبووین. چالاکیی سیاسیمان دەستپێکرد و دوای هاتنەوەشمان بۆ ناو شارەکان "هەواڵنامە"ی هەستەمان دەردەکرد و "ڕەوتی کۆمۆنیست"یش کاری ئاشکرای دەکرد. هاوکات بە هەوڵی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران هەستە و یەکێتیی خەباتی کۆمۆنیستیی کرێکاری، چەند کۆبوونەوەیەکمان کرد و سەرەنجام نزیکبوونەوەیەکی فۆرماڵی دروستبوو. بەڵام

هەموو ئەمانە توانایی سیاسی و ئاستی ڕێکخراوەیی و پراتیکی کۆمەڵایەتی ئێمەی نەگەیاندبوە ئاستی بزوتنەوەیەکی یەکپارچە و خاوەن بەرنامەی سیاسی تاکو بەرامبەر بە ناسیونالیزمی کورد و یەکێتی و پارتی ململانێ بکا لەسەر دانانەوەی بنکە و بارەگای چەکداری و دروستکردنەوەی شوراکان لە دائیرە و شوێنی کار و لەسەر هەموو مەسەلەکانی ژیان و بەڕیوەچونی ئیداری کوردستان دەخاڵەت بکا. بەڵام هێشتا ئومێدێک هەبوو کە ئەم بزوتنەوەیە بەرەو ئاڵوگۆڕ بچێ. تەجروبەی شوراکان و هێزی چەکدار و دۆخی ئاوالای سیاسی کوردستان زەمینەی ئەم ئاڵوگۆڕەی ڕەخساندبوو.
لەو کاتانەدا بوو، باسێکی ئیرەجی ئازەرین کە کەسی دووەمی "کانوونی کۆمۆنیزمی کرێکاری" ناو حیزبی کۆمۆنیستی ئێران بوو، لەسەر ڕاپەڕینی کوردستانی عێراق بڵاو بووەوە. ئەم نووسراوەیە ڕەخنەیەک بوو، لە دەوری چەپ و شووراکان لە قەیرانی خەلیج و ڕاپەڕینی کوردستان و کە گوایە سیاسەتی سۆشیالیستی غائیب بووە .
بزووتنەوەی چەپ بەدوای جیابوونەوە لە کۆمەڵەی ڕەنجدەران توشی دەورەیەکی دوورودرێژی پاسیڤیستی ساڵانی هەشتاکانی سەدەی ٢٠ بوو، وە خۆی خاوەنی پایەی کۆمەڵایەتی و سوننەتی کاری سیاسی جەماوەری نەبوو. قاڵبی فکری و سیاسی کۆمۆنیزمی کرێکاریش ئەم چەپەی لە مێژووی کۆمۆنیزم دابڕیبوو، هەربۆیە دوای شوراکانی ١٩٩١یش هێشتا بەتەواوەتی لەژێر کاریگەری "کانوونی کۆمۆنیزمی کرێکاری" دابوو وەک لەوەی باوەڕی بە تەجروبەی سیاسی خۆی هەبێ کە لە بزوتنەوەی شوراییەوە بەدەستی هێنابوو.
هەربۆیە ئەم ڕەخنەیەی "کانونی کۆمۆنیزمی کرێکاری" کاریگەرییەکی سەلبی لەسەر چەپ دانا و ئەم بزوتنەوەیەی لە درێژەدان بە کارە شۆڕشگێڕەکانی و دەرکەوتنی ئاشکرای لەناو کۆمەڵگەدا پەشیمان کردەوە و گەڕایەوە دۆخی پاسیڤی جارانی و دیسانەوە وێڵی هەیۆلای " بەرنامە و سیاسەتی کۆمۆنیستی و جیابونەوە لە چەپی ناکرێکاری" بوو. ئەمەش لەگەڵ قاڵبی سێکتاریزمی گروپەکانیدا دەهاتەوە، کە هێشتا وەک زنجیرێکی قورس لە پراتیکیانەوە ئاڵابوو. سەرەنجام چاوەڕوانی سیاسی لە ڕۆڵی پراکتیکی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی هێنایە خوارەوە.
لە کاتێکدا لە ڕاپەڕیندا ئەم بزوتنەوەیە شانسی گۆڕینی ئەم وەزعەی هەبوو، وە دەستی بە خەڵک ڕاگەیشت و چووە مەیدانی سیاسی و بەڕێخستنی بزووتنەوەیەکی شوورایییەوە. بەڵام ئەم ڕەخنەیەی ئیرەجی ئازەرین جارێکی تر چەپی تووشی گێژاوی گەڕان بەدوای بەدیلی سۆسیالیستیدا کرد و ئەمە بووە هۆکاری دەستهەڵگرتن لە کارەکتەری سیاسیبوون و جەماوەریبوون، و جارێکی تر کەوتنەوە دوای چوارچێوەی بەرتەسکی فکر و پراتیکی گروپی ڕۆشنبیری، کە بریتی بوو لە پاسیڤیزمێک. دیسانەوە ئەم گروپانە خۆیان لە جەماوەری کریکار دوور دەخستەوە و بە دوای کرێکار خاڵیس و سۆشیالیزمی نێو نووسراوەکان دەگەڕان و پشتیان کردە هەرچی تەجروبەی کاری شورایی و شۆڕشگێرانەی بەهاری "١٩٩١"ە. ئەم

دوورکەوتنەوە لە کاری سیاسی و عەلەنی و گیرۆدەبوون بە کێشەی نێو ڕێکخراوەکان و کارکردن لەخوارەوەی کردە ئامانجێکی سەرابی و کۆمۆنیزمی جارێکی تر بردەوە قالّبی نا کۆمەڵایەتی و نا سیاسیبوونی خۆی .
هەڵوەشاندنەوەی هەستە و دەستپێکردنەوەی دەورەیەکی تری جیایی کۆمۆنیستەکان و گروپەکانیان لەیەکتر، بەرهەمی ئەو سەرلێشێواوی و ئامانجە سەرابییەی ئەم بەشە لە بنیاتنەرانی بزووتنەوەی شوورایی و کۆمۆنیستە کارا و جەماوەرییەکان بوو. لە جێگای بردنی چەپ لە هەستە و گروپەکانی ترەوە بەرەو حیزبێکی سیاسی و دەخاڵەتگەری کۆمەڵایەتیی و سوودوەرگرتن لە فرسەتی نەبوونی حکوومەت و دەسەڵات لە کوردستان بە هۆی کشانەوەی بەعس لە شارەکاندا، کەچی ئێمە وەک چەپ بەرەو دواوە گەڕاینەوە .
هەڵوەشاندنەوەی هەستە یەکێک لەو گەڕانەوە بەرەو دواوەی چەپ بوو، کە لە ڕێکخراوەکانی تری چەپدا بە پێداچوونەوەی ناوەڕۆکی هەڵسووڕانی دەورانی شووراکانیان و گەڕانەوە بۆ قالّبی پێشووی فەعالییەت و نەریتی کاری مەحفەلی تەواو بوو .
سەرەڕای ئەم پاسیڤیزمەی گروپە کۆمۆنیستیەکان، بەڵام کرانەوەی دۆخی سیاسی کوردستان هەڵسوراوانی کۆمۆنیستی هاندا بۆ چالاکی جەماوەری و پێکەوە کارکردنیان. دروستکردنی یەکێتی بێکاران کە بەدەست پێشکەری هەڵسوراوانی شورایی و کۆمۆنیستی خۆیان بوو، دواتر گروپە کۆمۆنیستیەکانی هاندا بۆ دروستکردنی ڕیکخراوەی ئاوارەکان و ژنان و ڕیکخراوی کارمەندانی تەندروستی و کرێکارانی کارگە ئەهلیەکان و دروستبونی ناوەندی ئەدەبی و بڵاوکراوەی جۆراوجۆری کۆمۆنیستی لەدوای ئاوارەیی دەستی پێکردەوە.
لێرەشدا جارێکی تر هەلسوڕاوانی کۆمۆنیست لەم کارە جەماوەریانەدا یەکیان گرتەوە و ئەمەش ناکۆکی لەگەڵ دابەشبونی کۆمۆنیزمی کرێکاری بە گروپی جیاجیا و دژ بەیەک نیشاندا، تا ئەو کاتەی لە ژێرفشاری پۆزەتیڤانەی مەنسور حیکمەت و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێراندا ئەم گروپانە ڕێگای یەکگرتن و پێکهێنانی حزبی کۆمۆنیستی عێراقیان قبوڵکرد.

حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق

لە ساڵی ١٩٩٣دا حزب لەلایەن ١٠کەس، کە مەنسوری حیکمەت و کۆمۆنیزمی کرێکاری ئێران پەسەندی کردبووین، پێکهات. ئەمە هەنگاوێک بوو بۆپێشەوە و لانی کەم لە ئاستی ڕێکخراوەییدا زۆربەی هێزی ئەم بزوتنەوە کۆمۆنیستیە یەکگرتوو بوو. بەڵام ڕاگەیاندنی حزب یەکسان نەبوو بە دروستبونی ڕیکخراوەیەکی نوێ کە هەموو

بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی و هەموو هەڵسوڕاوانی کۆبکاتەوە، بەڵکو ڕیکەوتن بوو لەسەر بنەمای ئۆتۆریتەی مەنسور حیکمەت و خەتی کۆمۆنیزمی کرێکاری ئێران.
هەربۆیە ئەم گروپانەش کە ئەم دوو خاڵە هاوبەشەیان هەبوو، بەڵام بەرنامەیەکی پراتیکی نوێیان دیارنەبوو کە چی بەم ڕێکخراوە نوێیە دەکەن؟ هەربۆیە دوای ڕیکەوتن لەسەر ڕاگەیاندنی حزب ململانێی گروپەکان لەسەر پۆستی کۆمیتەی ناوەندی و پێکهێنانی ئۆرگانەکان دەستپێکرد و دوای ئەمانەش ململانێی نێوان ڕابەری و کادر و پۆستەکان تا ماوەیەکی زۆر درێژەی کێشا.
دوای دەخاڵەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران بەشێوەیەکی ڕێکخراوەیی ئەم کێشانەی دامرکانەوە و حزب وەک گروپێکی گەورەی تاک خەت و تاک مەیل دەستی کرد بە چالاکی جەماوەری و حزبی. بەڵام لە چالاکی جەماوەریشدا هەڵسوراوانی تری ناحزبی دەخستەژێر فشاری ڕینوێنیەکانی حزبەوە و ئەمەش بوە هۆی ئەوەی کە ناکۆکیەکانی ناو یەکێتی بێکاران بگاتە جیابونەوەی ئەم ڕیکخراوە جەماوەریە و جیابونەوەی حزبیەکان لە ناحزبیەکان. هەربۆیە بەرەبەرە ئەم ڕیکخراوە جەماوەریانە زۆرتر ئەندامانی حزبی لەخۆدەگرت، بەڵام چالاکی جەماوەریان سازدەدا وەک خۆپیشاندان و مەراسیم و ڕوبەڕوبونەوە لەگەڵ حکومەت و بەڕیوەبەری دامەزراوە حکومیەکاندا.
لەناوخۆی حزبیشدا کێشە دەرونیەکان درێژەی کێشا و ئەو هەڵسوراوانەی جیاواز لە خەتی ڕەسمی حزب بیریان دەکردەوە ڕیگەیەک بۆ مانەوە و دروستکردنی فراکسیۆن و هەڵکردن لەگەڵ ناکۆکیە سیاسی و ڕیکخراوەیەکاندا نەبوو، هەربۆیە هەموو جیاوازیەکی بۆچون و سیاسەت و پراتیک بە جیابونەوە کۆتایی دەهات. دواتریش کە کێشەکانی ناو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران دەرکەوتن ئەو خەت و بۆچونە جیاوازانەی ئەوان و جیابونەوەی گروپەکانیان لەیەکتر بووە مایەی جیابونەوە لە ناو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستانیشدا.

شکستی ٢٠٠٠

یەکێتی نیشتمانی و بەتایبەت شەخسی نەوشیروان مستەفا، کە بە "پیاو کوژی کۆمۆنیستەکان لە شاخ" بە ناوبانگە، بە بوونی حزب و بزوتنەوەیەکی کۆمۆنیستی ئۆپۆزسیۆن و بوونی هەڵسوراوانێکی زۆر و ڕادیۆ و پەیوەندیەکانی حزب لەگەڵ

ژنان و لاوان لە کوردستان و ناوچەی ژێردەسەڵاتی یەکێتی دا قەڵس بوون. بەتایبەتیش کاری هاوبەشی حزبی ئێمە لەگەڵ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران و گەشتی سەربازی گروپێکی چەکداری ئەم حزبە لە کوردستانی ئێراندا دژی پەیوەندی و وابەستەیی یەکێتی بوو لەگەڵ جمهوری ئیسلامی ئێران. بەم هۆیەوە یەکێتی و نەوشیروان بڕیاریان دابوو بە داخستنی بنکەکانی حزب لە سلێمانی و قەدەغەکردنی دەرکەوتنی ئاشکرا و ڕەسمی حزب.

بەڵام حزب لێرەدا توشی هەڵسەنگاندنێکی هەڵە بوو سەبارەت بە هاوسەنگی هێزی نێوان خۆی و یەکێتی نیشتمانی، وە سیاسەتێکی دروستی نەگرتە بەر بۆ خۆلادان لەم ڕوبەڕوبونەوەیە. پێش لە ساڵی ٢٠٠٠ کە یەکێتی بڕیاری لێدانی حزبی ئێمەی دابوو، پێویست بوو حزب هەموو ڕێگایەکی بگرتایەتە بەر بۆ خۆلادان لە جێبەجێبونی ئەم سیاسەتی شەڕفرۆشتنەی یەکێتی و تاکتیکی مانەوەی حزب لە مەیدانی سیاسیدا و پاشەکشە لە هەندێ مەیداندا وەک داخستنی بنکەکانی حزب و نەمانی پەیوەندی ئاشکرا لە یارمەتیدانی حزبی کۆمۆنیستی ئێران لە چونە ناو ئیرانەوە، لە پێناو پاراستنی هێزەکەیدا بگرتایەتە بەر. هەرچۆن چەند جارێک ڕادیۆمان دادەخست لە ژێرفشار و هەڕەشەی لێدانی یەکێتیدا و ئەم سازشەمان بۆ ماوەیەکی کاتی دەکرد و دواتر دەستمان بە چالاکی خۆمان دەکردەوە.

شەڕی یەکێتی شکستی بە کۆمۆنیزمی کرێکاریی هێنا و ڕیگەی نەدا لە مەیدانی سیاسیدا وەک هێزێک بمێنێتەوە. یەکێتی بۆ چەندین ساڵ وەک سەرکەوتوی شەڕ مامەڵەی لەگەڵ حزبدا کرد و توانی چالاکیەکانی قەدەغەبکا. بەڵام ئەوەی کاریگەری زیاتری دانا لەسەر ئەم شکستەی حزب، نەبونی خوێندنەوە و ئاسۆ و سیاسەت و ستراتیژیەتێک بوو بۆ ئەگەری ڕودانی شەڕ و دوای شەڕەکەی یەکێتی. ئەمەش کاتێک دەرکەوت کە بەبەستنی بنکە ئاشکراکانی حزب، ئیتر هیچ کاریگەریەکی کۆمەڵایەتی ئەم حزبەمان لە نێو کۆمەڵگەدا نەبینرا. ئەمەش کێشەی سەرەکی حزبی خستەڕوو، کە خاوەنی هێزێکی کۆمەڵایەتی و پێگەیەکی سیاسی لەناو جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێشدا نیە و تەنیا پشتی بە ئەندامانی خۆی بەستوە، کە ئەمەش هێزێکی سنوردار بوو، وە جێگای بەراورد نەبوو لەگەڵ هێزی میلیشیایی و جەماوەری یەکێتیدا.

مەنسور حیکمەت لێکدانەوەیەکی تری هەبووە لەسەر ئەم شکستەی ئێمە. ئەو دەڵێ "بە بڕوای من بەو شیوازەوە کە ئێمە لە کوردستانی عیراقدا هەڵدەسوڕاینو بەو ئاراستەیەوە کە ئێمە گرتبوومانە بەر، درەنگ یان زوو دەبوو ئەو پەلامارەی یەکێتی

و پاشەکشەی حزب ببینین. کۆمۆنیزم ناتوانێت جووڵانەوەیەکی ڕۆتینی پەراوێزی ئەم جۆرە کۆمەڵگایانە بیت، کە وەکو حزبە بۆرجوازیەکان هەمیشە "هەن"و لە پەراوێزی چەند دەرسەدیکی ئەم کۆمەلگایانە درێژە بە مانەوەی خۆیان دەدەن. کۆمۆنیزم لەم جۆرە کۆمەڵگایانەدا یان دەبێت سەرکەوێت، یان شکستی پێدەهینن، یان دەبیت پێشڕەوی بکات، یان پاشەکشەی پێدەکەن. خاڵێکی هاوسەنگیو نۆرمێکی مانەوەی چەندین ساڵەو ئاسایی بۆ کۆمۆنیزمی ڕادیکاڵ لە ووڵاتانێکی دواکەوتوو، کە سەرکوتگەرییو رژیمی سیاسی کۆنەپەرست تیایاندا دەسەڵاتدارە، بوونی نییە. کۆمۆنیزم نەک بە شیوەیەکی گشتی، بەڵکو بە تایبەت بەهۆی هەلومەرجی تایبەتی ووڵاتانی وەکو ئێرانو عیراقو هاوشێوەیانەوە، بە مەسەلەی دەسەڵاتی سیاسیو بە تواناو هێزی کردەی سیاسیەوە گرێی خواردووە. کۆمۆنیزمی بێ پەیوەند بە مەسەلەی دەسەڵاتەوە، کۆمۆنیزمێک کە نەخوازێت مەسەلەی نفوزی کۆمەڵایەتی، باڵادەستی سیاسیو حاکمیەت لە ئەجێندای بە پەلەی خۆیدا دابنێت، مەحکوم بە شکستە."و" کۆمۆنیستەکان دەبێ ئەوە بڵێن کە چ تەرحێکیان بۆ کۆمەڵگا هەیەو بە کام قۆناغانەداو بە کام هەنگاوانە بڕیارە پێی بگەن. حزبی کۆمۆنیستی کریکاریی عیراق ئەم ئاسۆیەی نییە."

لە درێژەی باسەکەیدا دەڵێ؛ "واقعیەتێک کە بە بڕوای من زۆر ڕاچڵەکێنەرەو مایەی دەرس وەرگرتنە. بۆ ماوەی دەورەیەکی نزیک بە دە ساڵ ڕەوتی ئێمە لە کوردستان بۆی کراوە کە بە شێوەیەکی یاساییو ئاشکرا هەڵسوڕان بکات. بۆی کراوە کە بە شێوەی یاساییو ئاشکرا ڕادیۆو تەلەفیزیۆنی هەبێت، ڕۆژنامە بڵاوبکاتەوە، نووسینگەی ئاشکرای هەبێت، هێزی سەربازی پێکبهێنێت. هیچ شتێک ڕێگری پەیوەندگرتنمان بە کرێکارانەوە نەبووە. هیچ کەس ڕیگری دروستکردنی پەیوەندیمان لەگەڵ خەڵک نەبووە. ئێمە مۆڵەتمان هەبووەو لە تواناماندا بووە کە ڕێکخراوەی جەماوەریو ئاشکرا پێکبهینین. میتینگی ئاشکرا دابنێین. هەلومەرجێکی لەم بابەتە بۆ زۆرێک لە کۆمۆنیستەکان خەونێکە، بۆ نموونە بۆ خودی خۆمان لە ئێران. حزبی ئێمە لە ئێران، ئامادەبوونی کورتماوەی هێزەکانی لە مەریوان وەک ڕووداوێکی گەورە دەبینێتو ئاهەنگی بۆ دەگێڕێت. لە سلێمانی ئێمە ٢٤ سەعات، شەوو ڕۆژ، بۆ ماوەی چەند ساڵ ئامادەبووین. "شوبات تا ئۆکتۆبەری *"ئێمە لە کوردستان ساڵەها درێژەی کێشا، بە کوێ گەیشتین؟"

" بە بڕوای من لە ڕاستیدا ئێمە دەبێ سەرلەنوێ دەستپێبکەینەوە. ئەوەی تا ئێستا کردوومانە ماتریاڵێ دووبارە بیناکردنەوەیەکی بناغەییترە. کێشەی ئێمە ئەوەیە کە لە ڕێکخستنەوە دەست پێ دەکەینو لە بارەگاو نووسینگەو ئەندامو ڕادیۆوە. لە حاڵیکدا

دەبێت لە سیاسەتو ستراتیجو ئاسۆو کارومەسەلەوئەرکی کۆمەڵایەتی جووڵانەوەی کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە لە عیراق دەست پێ بکەینو خەسڵەتو ئەرکەکانی ڕێکخراوی خۆمان لەوێوە دەربکێشین. ئەگەر ئەم ئاسۆو ستراتیژەو ژمارەیەک کەس کە بە قووڵی باوەڕیان پێیان هەیەو پێی لەسەر دادەگرن هەبن، ئەوکاتە دەکرێت جووڵانەوەو حزبێکی بەهێز دروست بکەین، ئەگەر نەبن ئەودەم هیچ جووڵەیەکی تەشکیلاتیو ئامادەکاریەکی عەمەلی ناتوانێت بەر بە سستبوونەوەی ڕەوتی ئێمە لە عیراقدا بگرێت. "[261]

ئەم قسانە سەیرن ! چونکە کەسێک کردویەتی کە خۆی ئەم حزبەی لە ساڵی ١٩٩٣دامەزراندوە و ٧ ساڵ دوای ئەوە دەڵێ کە ئەم حزبە سیاسەت و ستراتیژ و نەخشەی نەبوە و تەنانەت کەسانێکی نەبوە کە چارەنوسی خۆی بە ژیانی خەڵکی کوردستانەوە گرێدابێت؟ دەبێ بزانین کێشەی ئەم لێکدانەوەیە لە کوێدایە؟

یەکەم ؛ ئەم لێکدانەوانە لەسەر کێشە گشتیەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستانە و هیچ ناڵێ لەسەر ئەوەی بۆچی یەکێتی لەو بەروارەدا و دوای ٧ ساڵ بڕیاری تێکشکاندنی حزبی داوە؟ ئەگەر هۆی ئەم شکستە و هێرشی یەکێتی تەنیا کێشە گشتیەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری عێراق بوو، ئەی بۆچی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران و خودی مەنسور حیکمەت لەم ٧ ساڵەدا ئەم باس و خاڵانەی لەسەر حزبی ئێمە لە عێراق نەیانکرد ونەیانوت و هیچ پێشنیارێکیان نەبوو بۆ بەرگرتن بەم شکستە؟

به بڕوای من ئەم خۆ لادانە لە دەست نیشان کردنی هۆکاری هێرشی یەکێتی و شکستی ئێمە لەو شەڕەدا.

هەر بۆیە دەبێ پرسیاری جدی بکەین، وەک ئەوەی ئایا پەیوەندی نێوان ئەوەی "حزبی ئێمە لە ئێران، ئامادەبوونی کورتماوەی هێزەکانی لە مەریوان وەک ڕووداوێکی گەورە دەبینێتو ئاهەنگی بۆ دەگێڕێت." لەگەڵ بڕیاری یەکێتی و نەوشیروان بۆ لێدان لە حزبی ئێمە و نەهێشتنی بنکە و بارەگاکانمان چ پەیوەندیەکی بەیەکەوە هەیە؟ لە کاتێکدا دەزانین کە یەکێتی لەژێرباڵی جمهوری ئیسلامی ئێراندایە بونی کادری حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران لە بارەگاکانی ئێمە و یارمەتیدانیان

---

[261] **مەنسور حیکمەت ، یاداشتێک بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ ڕابەرایەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عیراق**
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html

بۆ جەولەی سەربازی لە کوردستانی ئێراندا چ مەترسیەک بۆسەر بارەگاکانی حزبی ئێمە لە سلێمانی دروست دەکا، وە ئایا ئێمە توانای چونە ناو ئەم ململانێیەمان هەیە؟ ئەم پرسیارە نە لای حزبی ئێمە دروست بوو و نە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران و مەنسور حیکمەتیش گرنگیان پێدا و مامەڵەیەکی بەرپرسیارانەیان لەگەڵدا کرد. شەڕی یەکێتی لەگەڵ حزبی دیموکرات و پەکەکە لەگەڵ حزبی دیموکرات و هێرشی جمهوری ئیسلامی بۆ کۆیە لە ۱۹۹٦ولە۲۰۱۹دا هەموویان نیشانمان دەدەن کە جمهوری ئیسلامی و یەکێتی چ پەیوەندیەکی ستراتیژیان لەگەڵ یەکتر هەیە و چۆن ئامادەی هێرش و پەلاماری چەکدارانەن بۆسەر هەر لایەنێک چالاکی سەربازی و گەشتی چەکدارانە لە ئێراندا سازبدەن.

حزبی ئێمە هەڵسەنگاندنێکی نەبوو لەسەر چۆنیەتی هاوکاریکردنی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران لە چوارچێوەی توانا و پاراستنی بارەگاکانمان لە سلێمانیدا و خۆدورخستنەوە لەشەڕێک کە یەکێتی بە ئێمەی فرۆشت؟ بێگومان حزبی ئێمە وەک هێزێکی ئینترناسیونالیست پێویستە هاوکاری و پەیوەندی خەباتکارانەی لەگەڵ هەموو کۆمۆنیستەکانی ئێران و وڵاتانی تر هەبێ و ئەمە بەشێک لە ناسنامەی ئێمەیە، بەڵام ئەم هاوکاریانە دەبێ لە چوارچێوەی پێویستیەکانی خەباتی چینایەتی کرێکارانی کوردستان و ململانێی لەگەڵ حزبە دەسەڵاتدارەکانی کوردستاندا بچێتەپێش و کاریگەریەکانی ئەم پەیوەندیانە لەسەر چالاکی و دەرگیری حزبی ئێمە لەگەڵ یەکێتیدا هەڵسەنگێندرێ. کێشەی ئەم هەڵسەنگاندنەی مەنسور حیکمەت لەسەر شکستی حزبی ئێمە لە ۲۰۰۰دا بەلای ئەم خاڵەدا ناچێ و هیچ حسابێکی بۆ ناکا لەم شکستەی ئێمەدا.

دووەم؛ ئەم تێڕوانینەی حیکمەتیزم کە کۆمۆنیزمی کرێکاری کوردستان لە نەوەدەکانی سەدەی بیستدا دەیتوانی دەسەڵات بەدەستەوەبگرێ و ئەم کارەی نەکرد بۆیە شکستی هێنا، لێکدانەوەیەکە کە هیچ بنەمایەکی تیۆری نیە و پشتی بە لێکدانەوەی هەلومەرجی سیاسی و ئاستی خەباتی چینایەتی چینی کرێکار و توانای سیاسی و ڕیکخراوەیی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق نەبەستوە. ئەوەش قسەیەکی گشتیە کە دەتوانین هەموو کات بۆ کۆمۆنیزم بیکەین کە دەبێ بورژوازی لەدەسەڵات لابەرێ ئەگەر نا شکست دەخوا. ئەو فرسەتەی مەنسور حیکمەت باسی دەکا، ئێمە ئێستا لەدەیەی چوارەم یدان و هێشتاش کۆمۆنیزم دەتوانێ لە کوردستاندا ببێ و بنکە و بارەگای هەبێ و ڕادیۆ و ڕۆژنامەی هەبێ، کەواتە ئەم لێکدانەوەیە کوێی ڕاستە کە دەڵێ "خاڵێکی هاوسەنگیو نۆرمێکی مانەوەی چەندین ساڵەو ئاسایی بۆ کۆمۆنیزمی

ڕادیکاڵ لە ووڵاتانێکی دواکەوتوو، کە سەرکوتگەریی‌و رژیمی سیاسی کۆنەپەرست تیایاندا دەسەڵاتدارە، بوونی نییە."؟ کۆمۆنیزم ئەمڕۆ سەرەڕای بونی ڕژێمی سەرکوتگەر و کۆنەپەرست لە کوردستان و عێراق و میسر و تونس وتورکیاو دەیان وڵاتی ترهەیە ، هەربەو شێوەیەی کۆمۆنیزم لە ئەوروپای سەدەی نۆزدەشدا هەبوو سەرەڕای حکومەتی سەرکوتگەری بورژوازی. کۆمۆنیزم وەک بەشێکی دانەبڕاو لە خەباتی چینایەتی کرێکاران دژی دەسەڵاتی سەرمایەداری بەپێی هاوسەنگی هێز و دۆخی دەسەڵات لە شێوازی جیاجیادا خۆی نیشان دەدا و دەتوانێ بە نهێنی یان بەئاشکرا دەرکەوێ و لە ڕێرەوی گەشە و بەهیزبونی بزوتنەوەی کرێکاریدا کۆمۆنیزم دەتوانێ گەشە بکا و لەکاتێکدا کرێکاران ئامادەن بۆ شۆڕش کۆمۆنیزم دەتوانێ و دەبێ خۆی گرتنە دەستی دەسەڵات ئامادەبکا. بەڵام کۆمۆنیزمێک دەتوانێ خۆی بۆ دەسەڵات ئامادەبکا کە ڕیشەی لەنیو کرێکاران و کۆمەڵگەدا جێگیر بوبێ و لەو پرۆسەیەدا هێزی کۆمەڵایەتی و ڕیکخراوی خۆی نیشان بدا و ئامادەی بکا بۆ گرتنی دەسەلات. هەربۆیە دیدگای مەنسور حیکمەت لەسەرئەوەی کە "مادام دۆخێکی کراوە لە ۱۹۹۱بۆ۲۰۰۰لە کوردستاندا هەبوو و وە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی دەیتوانی دەسەڵات بگرێ و چونکە ئەم دەسەڵاتەی نەگرت تێکشکا". بۆچونێکی واقعی نەبوو، هەربۆیە لە دوای ئەو شکستەشدا هیچ نەخشەیەک و بەرنامەیەکیشی نەدایە دەست کۆمۆنیزم کە چی بکا؟

سێیەم؛ ئەگەر کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان لەو دەیە یەی، کە مەنسوور حیکمەت وەسفی دەکا بەوەی کە، دەرگای "دەسەڵات بۆی کراوەتەوە" و دۆخی شۆڕشگێڕانەی "شوبات تا ئۆکتوبەر"ی ڕوسیا بووە!، بۆچی بەهیچ شوێنێک نەگەیشتت؟ وەڵامی ئەم پرسیارە دیسانەوە بەهۆی نەبونی "ڕابەری دەرەجە یەکی خەڵک لە ناوحزبی عێراق" و"نەبونی ستراتیژی و "وەڵامنەدانەوە بە کێشەکانی کۆمەڵگە لەوانە ژنان و رفراندۆم و "نەخشەی ڕیکخراوەییە"و هتد.. بەکورتی" ئەم ئۆردوە شۆڕشگێڕو ڕادیکالە بۆ دەسەڵات هەڵمەتی ببردایە، دەبوو هەموو دەسەڵاتی بخواستایەو بۆ گرتنی دەستی درێژ بکردایە."! بەڵام هەموو ئەم قسانە لە بەڵگەی کۆنگرە و پلنۆم و کۆبونەوەکانی حزبدا هەبوو و مەنسور حیکمەت و ڕابەری کۆمۆنیزمی کرێکاری ئیران بەشداربون لە نووسینیدا. حزب وەک ڕێکخراوێکی سیاسی و ڕێکخراوە جەماوەریەکانی ژنان ، مامۆستایان، خوێندکاران و کرێکارانی بیناسازی وهتد.. هەبوون. کەواتە کێشەکە لە کوێدایە؟

لەدوای شکستی ٢٠٠٠بۆچی ئەو نەخشەیەی مەنسور حیکمەت باسی دەکا کە " ئاسۆو ستراتیژەو ژمارەیەک کەس کە بە قووڵی باوەڕیان پێیان هەیەو پێی لەسەر دادەگرن هەبن، ئەوکاتە دەکرێت جووڵانەوەو حزبێکی بەهێز دروست بکەین" بۆچی دروست نەبوو ؟ وە بۆچی نەتوانرا "بەر بە سست بوونەوەی ڕەوتی ئێمە لە عیراقدا بگرێت"؟

چوارەم؛ بۆچی لە ٢٠ساڵ دوای ئەم نەخشانە و گرتنی چەند کۆنگرە و چەندین پلنۆمی تر کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان هەر لە گروپێکی پەراوێزی کۆمەڵگەیە و ناتوانێ جوڵانەوە و حزبێکی بەهێز دروست بکەین؟ بۆچی تەنانەت حزبی عێراق و کوردستان چەندین جیابونەوەی تری بینیوە لەژێر کاریگەری جیابونەوەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری ئیران و ساڵی پاریش لەژێرناوی توندکردنەوەی حزبیەتدا،حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق بوبەدوو بەشەوە و تەنانەت لە مەیدانی تەحریردا، کە لاوان و بێکاران و ژنانی ئازادیخواز و شۆڕشگێڕ پێکەوە یەکگرتوانە دژ بە دەسەڵاتی ئیسلامی دەجەنگن، کەچی ئەم دوو گروپە هەریەکە خێمەی هەڵداوە و چالاکی دەکەن لە دوو دنیای جیاوازی خۆیاندان و هەر دوو لایان هیچ کێشەیەکیشیان نیە لەم جیابوونەوەیە؟ لە کاتی نووسینی ئەم کتێبەشدا دیسانەوە گروپێکی تر بە ناوی "ئاراستەی مارکسیستی هاوچەرخ" لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق جیابوونەوە.

هەربۆیە جاریکی تر دەپرسین کەواتە کێشەکە لە کوێدایە؟

ئەی کێشەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە ئێراندا لە کوێدایە؟ لە کاتێکدا مەنسور حیکمەت هەموو ئەم خاڵانەی بۆ حزبی عێراقی ڕیزکرد کە گوایە ئێمە نەمان بوە و سیاسەتمەداری دەردەجە یەک نەبووین، خۆ ئەمانە لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێراندا هەبوو، حزبەکەی لیدەری دەرەجە یەکیشی هەبوو، ئەی بۆچی کۆمۆنیزمی کرێکاری دوای نیو سەدە بە "حزبی سیاسی" نەگەیشتوە؟ ئەمە پرسیارێکە ڕوبەڕوی کۆمۆنیزمی کرێکاریە بەگشتی، نەک تەنیا لە کوردستانی عێراق بەڵکو لە کوردستانی ئێران و لە ئێرانیش؟ ئێمە لە بەشی پێشودا لەسەر کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاریی قسەمان کرد و ئەوانە بنەماکانی کێشەی بۆ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی کوردستان و عێراقیشن.

٢٣

کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاریی کوردستان و عێراق

بێگومان کۆمۆنیزمی کرێکاری کوردستان و عێراق هەمان کێشەی بنەڕەتی هەیە کە سەرجەم کۆمۆنیزمی کرێکاری هەیەتی و ئێمە لەبەشەکانی پێشوودا لەسەر ئەم کێشانە دواین. لێرەدا ئەو کێشانەی تایبەتن بە کۆمۆنیزمی کرێکاری لە عێراق و بەتایبەتیش لە کوردستان باس دەکەین لە ژێر ڕۆشنایی ئەو مێژوو و هەڵسوڕانەی کە لەبەشی پێشودا خاڵە سەرەکیەکانیمان باسکرد.

یەکەم؛ پشت نەبەستن بە تەجروبەی سیاسی

کۆمۆنیزمی کرێکاریی لە کوردستان تەجروبەی نزیک چواردەیەی هەیە، بەڵام هیچ کات ئاوڕێکی جدی تیۆری و سیاسی لە ناکامیەکانی ئەم بزوتنەوەیە نەدراوەتەوە، سەرەڕای گرنگی مێژوویی و سیاسی ئەو چالاکیە سیاسی و جەماوەریانەی کە ئەنجام دراوە. ئەم کەم بایەخیە بە لێکۆڵینەوە لە هۆکارەکان و ئەنجامەکانی ناکامی سیاسی و ڕێکخراوەیی و خۆبەستنەوە بە هەندێک چەمکی دۆگمای وەک "سەرکوت وباڵادەستی حزبە ناسیونالیستەکان و خۆشباوەڕی جەماوەر پێیان"، "سواربونی شەپۆلی نارەزایەتی جەماوەر لەلایەن ئۆپۆزسیۆنی ناسیونالیستی و ئیسلامی" ، "نەبونی حزبی سیاسی و کۆمەڵایەتی" ، "نەبونی ڕابەری دەرەجە یەکی سیاسی و نائامادەیی ڕابەری" و هتد. ئەمانە ناتوانن هیچ بنەمایەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوری دۆخی خەباتی چینایەتی کرێکاران و خەڵکی زەحمەتکێش و لاوازی و ناکامی بەردەوامی هەوڵی کۆمۆنیستەکان لە گۆڕینی ئەم دۆخە ڕۆشن بکەنەوە و بەڵکو خۆیان بەرئەنجامی ئەو دۆخەن.
ئەم کەموکوڕیە تیۆریە سەرچاوەکەی لە دیدگا و تێگەیشتنی "کۆمۆنیزمی کرێکاری" دایە لە کۆمۆنیزم، وە ڕەنگدانەوەی جێگا و ڕێگای کۆمەڵایەتی "کۆمۆنیزمی کرێکاری" یە، وەک یەکێک لە گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستەکانی چینی کرێکار لە کوردستان و عێراقدا. ئەم تێگەیشتنە پێی وایە کە کۆمۆنیزم بریتیە لە پراتیکی

گرووپێک کە خەریکی پروپاگەندە و هاندانن بۆ بەرنامەیەکی سادە و گشتی دەکا و دەیەوێ لە ڕێگەی گرتنی ئەندامەوە ببێ بەو هێزەی کە دەسەڵات دەگرێتە دەست و کۆمەڵگە دەگۆڕێ. لەم تێڕوانینەدا لێکدانەوەی دۆخی ئابوری و سیاسی و ئاستی گەشەی چینی کرێکار و کێشەکانی بەردەم خەباتی چینایەتی پێویست نیە. هەر لێکدانەوەیەکی سادەش کە دەکرێ، لە ئەنجامدا هیچ بەرنامەیەکی پراتیکی بۆ خەباتێکی ڕۆژانە و سەراسەری کە چینی کرێکار و فەرمانبەر و توێژە کەمدەرامەتەکان لێ هەڵناهێنجرێ. هەمیشە کۆمەڵێک لێکدانەوەی گشتی و ئەنجامگیریەکی سادە و چون یەک بۆ هەموو قۆناغەکانی دەکرێ و لە کۆتایشدا هێزی حزبی بانگەوازدەکرێ بۆ جێبەجێکردنی.
ئەگەر لە ٣٠-٤٠ساڵی تەمەنی حزب و کۆمۆنیزمی کرێکاریدا بگەڕێی بۆ هاوشیوەیی ئەم ڕەچەتە حزبیانە بێگومان زۆربەسادەیی کۆپی پەیستی ئەم بڕیار و بەیاننامانە دەبینی. بەڵام زۆربەدەگمەن دەبینی کە یەکێک لەم بڕیارنامانە بوبێتە سیاسەتی بزوتنەوەیەکی جەماوەری کە دۆخێکی کوردستانی پێ گۆڕدرابێ. بەگشتیش ئەم لێکدانەوانە کەوتنەدوای ڕوداوەکان و هەڵسەنگاندنی شکستەکان بوە، نەک پێشڕەوی بۆ گۆڕینی دۆخێک و کۆکردنەوەی هێزی جەماوەری بۆ ئەنجامدانیان.
سەرەڕای گرنگی تەجروبەی شوراکان و یەکێتی بێکاران و ژنان و ئاوارەکان و ڕوبوڕوبونەوە لەگەڵ ئیسلامی سیاسی و رفراندۆم و دروستکردنی شانە و کۆمیتەی حزبی، بەڵام کێشە لە گواستنەوەی ئەم تەجروبانە بۆ ناو جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش و لاوان و ژنان کە بۆ ئەم کارە پێویستی بە دروستکردنی پەیوەندیەکی توندوتۆڵ و ڕیشەداکوتاوە لەناو ئەو چینەدا. لە ڕیگای ئەم تەجروبە سیاسیانەی کرێکاران و نارەزایەتیە جەماوەریەکانەوە دەتوانرێ ئاستی تواناییە پراتیکی و سیاسیەکانی ئەو جەماوەرە ببرێتە سەر تا ئاستی گروپی ڕۆشنبیرانی کۆمۆنیستی چینەکە. ئەم کارەش لە ڕێگەی سازکردنی مانگرتن، خۆپیشاندان، دروستکردنی ڕیکخراوی جەماوەری و یەکگرتوکردنی چینەکە لە ئاستی لۆکاڵ و سەراسەریدا دەبێ، نەک لەڕێگەی چالاکی ئاکسیۆنی حزبیەوە و گرتنی بەردەرگای حکومەت و پارێزگارەکان لەلایەن ئەندامانی حزبەوە یان بڵاوکردنەوەی بەیان و بڕیارنامەوە.
وەک کۆمۆنیستەکان ئێمە لەناو جەماوەر و بە پراتیکی جەماوەر دڵنیا دەبین لە ڕاست و دروستی سیاسەت و نەخشەکانمان، کە بزانین ئایا ئەمە لەگەڵ ئاستی توانایی فکری و پراتیکی ئەم چینەدا دێتەوە و هێزێکی مادی چینایەتی هەیە بتوانێ ئەنجامی بدا، وە یان تەنیا چاوەڕوانیەکی بێ بنەمای حزبێکی دابڕاوە لە جەماوەر. وەک گرامشی دەڵێ "چاوەڕوانی و توقع، بینینی توخمە بنەڕەتی و هەمیشەییەکانی پرۆسەیەکە بە ڕۆشنی.

هەر چاوەڕوانیەک بەرنامەیەکی هەیە کە بۆسەرکەوتنی شتێک کاردەکا و چاوەڕوانی توخمێکی بەشداری ئەو سەرکەوتنەیە."[262]

ئایا چاوەڕوانیەکانی حزبی ئێمە لەم نزیک بە نیو سەدە یەدا لەسەر بنەمای لێکدانەوەی توخمە بنەڕەتی و هەمیشەییەکانی خەباتی کرێکارانی کوردستان بوە، یاخود ئیلهامی لەبەرنامەیەکی سادەی حزبەوە وەرگرتوە کە "سەرمایەداری پیویستە بە شۆڕشێک بڕوخێ و کۆمۆنیستەکان دەسەڵات بگرن"؟ ئەم چاوەڕوانیەی "مەنسور حیکمەت" کە پێی وایە لە ١٩٩١تا ٢٠٠٠ دەرگای دەسەڵات بۆ کۆمۆنیزمی کرێکاری کراوەبوە و "شوبات تا ئۆکتۆبەری ڕوسیا" لە کوردستان لە ئارادا بوە، بێگومان بەرنامەکەی ئەوەیە کە بەم هێزە چەند سەد کەسیەوە دەسەڵات بگرێ. ئەو ئەم چاوەڕوانیەی لە ئیمکانی بونە هێزی یەکەمی کۆمۆنیستەکانی لە کوردستانی عێراقدا هەبوە. هەربۆیە لای خۆیەوە پێی وابوە ئەگەر هەموو ڕابەری حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق خاوەنی ئەم چاوەڕوانیە بونایە سەردەکەوتن.!

لێرەدا چاوەڕوانیەک بوەتە پێوەری سەرکەوتنی کۆمۆنیستەکان کە واقعی نەبوە و لەسەر هیچ بنەمایەکی واقعی توانای کۆمەڵایەتی وسیاسی و ڕێکخراوەیی کۆمۆنیزم دانەمەزراوە. هیچ بەڵگەیەکی واقعی نیە بۆ سەلماندنی ئەوەی کە کۆمۆنیزم بەپێی ئاستێکی سیاسی و جەماوەری کە لە کوردستاندا هەیبوە هێزی سێهەمە و دەتوانێ ببێتە هێزی یەکەم و دەسەڵات لە پارتی و یەکێتی بسەنێ. ئەم پێوەرانە لای مەنسور حیکمەت پێوەرێکی کۆمەڵایەتی و سیاسی نیە، بەڵکو چاوەڕوانیەکی ناواقعی هێزی گروپی حیکمەتیزمە لەخۆی. ئەم چاوەڕوانیەش لەسەر بنەمای تێگەیشتنێکەوە هاتوە کە ئەم کۆمۆنیزمی کرێکاریە مادام نوێنەری چینی کرێکارە، ئاستی ئامادەیی خۆی و ئیرادەی ئەم گروپە پرۆسەی گرتنەدەستی دەسەڵات دیاری دەکا. ئەم لێکدانەوە و چاوەڕوانیانەی ئەم گروپە لەخۆی، پێش لە تەجروبە عەمەلیەکان و دوای ئەو تەجروبانەش نەگۆڕن و ئەم تەجروبانە هیچ کاریگەریان لەسەر ئەم پرۆسەیە نیە. هەربۆیە کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان هیچ کات گرنگی لێکدانەوە لەو تەجروبانەی خۆی نەکردۆتە پێوەرێک بۆ سەرکەوتنی. لەکاتێکیشدا لەم تەجروبانەدا شکستی خواردوە و بەئاکام نەگەیشتوە لە کۆکردنەوەی هێزێکی جەماوەری ڕێکخراوی چینەکەدا، ئەمەش هیچ کێشەیەکی لە دەزگای فکری و بەرنامەی عەمەلیدا

---

[262] گرامشی، میری نوێ ، ل ١٧١ ،هەڵبژاردەیەک لە پەڕاوەکانی زیندان، بەزمانی ئینگلیزی
https://www.marxists.org/archive/gramsci/prison_notebooks/modern_prince/index.htm

بۆ دروست نەکردوە تا بیر لە گۆڕینی تاکتیک و سیاسەتەکانی بکاتەوە. بەم پێیە دەبینین پرۆسەی "دانانی بەرنامە وسیاسەتی سۆشیالیستی و بڕیارنامە دەرکردن و ناکامی پراتیکی" یەک ئەڵقەی داخراوە، کە لە کۆتاییدا تاکە ئەنجامگیریەک کە لێیدەکرێت ئەوەیە کە "سیاسەتی سۆشیالیستی غائیب بوە" و چاوەڕوانی و باوەڕبونی ڕابەری بە خۆی کەم بوە و "کەسانی دەرەجە یەکی سیاسی" لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان و عێراقدا نەبوە و ئەمەش بێباوەڕی ئەم ڕابەریەی بە پراتیکی سیاسی و تەجروبە عەمەلیەکانی خۆی زیادکردوە و هیچ کات هەوڵێکی تیۆری جدی نەداوە بۆ لێکۆڵینەوە لە کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری و چارەسەرکردنیان لە نیو سەدەی خەباتی سیاسی و عەمەلیدا.

نمونەیەکی بەرچاوی ئەم پشت نەبەستن بە تەجروبەی سیاسی خودی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە کوردستانی عێراقدا، تەجروبەی دەورانی شوراکانی ١٩٩١ و دەرچونی دوبارەی بەعسە لە کوردستان. وەک پێشتر باسمان کرد ئەم بزوتنەوەیە بە تەجروبەی سیاسی خۆی لەم دەورەیەدا چەند هەنگاوێکی پێشڕەوانەی نا لە بواری کاری جەماوەری و یەکگرتوبونی کۆمۆنیستەکان لە شوراکاندا و هاوئاهەنگی دواتری نێوان گروپەکان و درێژەدان بە چالاکی ئاشکرا و شۆڕشگێڕانە لە کاتی نەمانی بەعس لە کوردستاندا. بەڵام زۆر سادە و ئاسان بە ڕەخنەیەکی ئیرەجی ئازەرین و بێ دەنگی "کانونی کۆمۆنیزمی کرێکاری"، و وەک دەڵێن بێ دەنگی نیشانەی ڕازیبونە، بزوتنەوەی ئێمە و زۆربەی هەڵسوراوانمان پشتمان لەم تەجروبە سیاسیەی خۆمان کرد و هەموو کاری شۆڕشگێڕانەی دەستدانە چەک و بەشداری ڕاپەڕین بۆ ڕوخانی بەعس و کۆکردنەوەی جەماوەر لە شوراکاندا و ڕاوەستانەوە بەرامبەر بە هەڕەشەی یەکێتی نیشتمانی لە شوراکان و چونە سەنگەری بەرگرتن بە گەڕانەوەی بەعس و گیان لەدەستدان لەو پێناوەدا و دواتریش گەڕانەوە لە ئاوارەیی و کۆکردنەوەی هێزی کۆمۆنیستەکان و بەشداریکردنەوە لە دەرپەڕاندنی بەعس و پێکهێنانی کۆمیتە شۆڕشگێڕەکان و دەستدانەوە کاری جەماوەری، هەموو ئەم تەجروبە پڕبایەخانەمان، کە دەیتوانی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە پەراوێزبون و ناسیاسی بوون و سێکتاریزم ڕزگاربکا، خستە لاوە و پاسیڤیستانە کەوتینە دوای ڕەخنەیەکی بێ بنەمای "سیاسەتی سۆشیالیستی غائیب بوە" و بەبێ لێکدانەوەیەکی واقعی کە سیاسەتی سۆشیالیستی چیە؟ بۆچی ئەو کارە سیاسی و جەماوەری و چەکداریانە و دروستکردنی شوراکان سۆشیالیستی نیە؟ سۆشیالیزم مەگەر پراتیکی کرێکاران و کۆمۆنیستەکان نیە لە هەلومەرجێکی دیاریکراودا بەپێی توانایی سیاسی و ڕیکخراوەیی چینەکە؟ بۆچی هەڵوێستگرتنی ئێمە دژی شەڕی ئەمریکا و عێراق سۆشیالسیتی نەبوە ئەگەر ئێمە

دژی ئەو شەڕە بوبین و دواتر لە ئەنجامی شەڕەکەدا دەستمان دابێتە چەک و بەشداری ڕاپەڕینمان کردبێ و سودمان لەو فرسەتە وەرگرتبێ بۆ کۆکردنەوەی جەماوەر لە شوراکاندا و خۆدەرخستن وەک هێزێکی سیاسی چەکداری کۆمۆنیستی؟ ئەم پرسیارانە گرنگی لەوەدایە کە بزانین چ دیدگایەک بەسەرماندا زاڵ بوە کە تەسلیمی ڕەخنەی پاسیڤیستی کۆمۆنیزمی کرێکاری کردین لەو سەردەمەدا؟

دیدگای کۆمۆنیزمی کرێکاری بۆ خەباتی سۆشیالیستی ئەو خەتەیە کە گروپێک بەهۆیەوە دەتوانن خۆیان لە باقی چینەکە جیابکەنەوە و بەناوی نوێنەرایەتی ئەوانەوە سیاسەتێک دیاری دەکەن، کە هەڵوێستێکی گشتی بەرامبەر هەموو حزبە بورژوازیەکان و هەموو ڕوداو و شەڕ و دۆخێکی سیاسی نیشان دەدا . سۆشیالیزم لێرەدا پراتیکێکی کۆمەڵایەتی چینێک نیە کە لە هەلومەرجێکدا کە ئەو دیاری نەکردوە چی دەکا؟ ئەم سۆشیالیزمە پەیوەندی بە توانای ئەم چینەوە نیە بۆ کردەوە و پراتیکێک کە دەتوانێ بیکا تاکو هەنگاوێک ئەم چینە و بزوتنەوەکەی بەرێتە پێشەوە، بەڵکو کۆمۆنیزم لێرەدا بڕیار و سیاسەتێکە کە حزب و گروپەکە دەیدەن لەسەر هەڵوێست دەربڕینی خۆیان وەک ئەوپەڕی ناڕازی ڕادیکاڵ و دوای ئەمە هیچ پراتیکێکی کۆمەڵایەتی و چینایەتی لێ چاوەڕوان ناکرێ و هەربۆیە وەک ڕەخنەگرتن و سەرکۆنەکردنێکی بێ کردار و پاسیڤانە دەمێنێتەوە.

ئەگەر نا، زۆر ڕۆشن بوو کە ئێمە وەک بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە کوردستانی عێراقدا بەرمان بە شەڕی ئەمریکا لە عێراقدا پێ نەدەگیرا و هیچ هاوسەنگیەکی هێز و هیچ ئامادەیەکی سیاسی و ڕیکخراوەیی بۆ گۆڕینی ڕێڕەوی ئەو شەڕە جیهانیەمان نەبوو. چۆن دەکرێ بەوەی کە نەمانتوانی چارەنوسی ئەم شەڕە بگۆڕین ئەوا ئیتر سیاسەتی سۆشیالیستی غائیب بوە؟ ئەمە ئەو چوارچیوەیەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە بۆ لێکدانەوەی سیاسی و چینایەتی کە نیشانەی بەرتەسکی پراتیکی کۆمەڵایەتی گروپێکی ڕۆشنبیری دابڕاو لە چینی کرێکار و خەباتی چینایەتیە. ئێمەش کە لە ژێر کاریگەری ئەم تێگەیشتنەدا بوین و هاوبەش بوین لەم جۆرە سونەت و نەریتە فکری و سیاسیە. هەربۆیە زۆر زوو پشتمان کردە تەجروبەی سیاسی خۆمان و گەڕاینەوە قاڵبی گروپە ڕۆشنبیریەکەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و دەستمان دایەوە ئەو کارانەی کە پێش ڕاپەڕینی ١٩٩١ و شوراکان شارەزای بوین، کاری پەراوێز و شەڕی ئۆتۆریتەی گروپەکان و ڕەخنەی ناعەمەلی لە ناسیونالیزم و چۆڵکردنی مەیدانی ململانێی سیاسی لەگەڵ میلیشیاکانی یەکێتی و پارتی کە هەژمونی سیاسی و عەسکەری خۆیان دادەسەپاند لە کوردستاندا.

دەرک کردنی ئەم کێشەیەی کە ئێمە پشت دەکەینە تەجروبەی سیاسی خۆمان مەسەلەیەکی یەکجار پڕبایەخە. لەبەرئەوەی دەرس وەرنەگرتن لەم تەجروبانە و جێگیرنەکردنیان وەک پایەیەکی بەهێزی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی، بزوتنەوەی ئێمەی لەگەشەکردن خست و بە جوینەری و ناپێگەیشتو لە مەیدانی سیاسیدا هێشتیەوە. هاوکات خستنەلاوە وبێ ئەهمیەتکردنی ئەم تەجروبەی سیاسیە جەماوەریانە ڕێگەی بە سەرلەنوێ بەهێزبونەوە و زاڵبونەوەی سونەت و نەریتە فکری و پراتیکیە سێکتاریستی و نا کۆمەڵایەتیەکان دا. لێرەشەوە بێ باوەڕی بە بەشداری سیاسی چالاکانە لە مەیدانی ململانێی سیاسیدا کردە پایەیەکی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە عێراق و کوردستاندا. ٢٠ساڵ دوای تەجروبەی شوراکان، لە ١٧ شوباتی ٢٠١١دا، وەک یەکەم تەجروبەی سیاسی خەڵکی ئازادیخواز و لاوان و کرێکار و زەحمەتکێشی کوردستان دژی دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی، نمونەی دواتری ئەم پاسیڤیزم و پەراوێزگیری و ناپێگەشتوە سیاسیەی کۆمۆنیزمی کرێکاری دەبینین . دواتر بە درێژی باسی ئەم کێشەی پاسیڤیزمە سیاسیە دەکەین.

دووەم؛ ئیلوژنی هاوسەنگی هێز و گەیشتن بە دەسەڵات

ئیلوژن واتە وەهم و ناڕۆشنی. هێزێکی سیاسی کاتێک تێگەیشتنێکی دروست و واقعی نیە لە هێزی خۆی، ئەوا توشی وەهم دەبێ سەبارەت بە توانایەکانی خۆی و هاوسەنگی هێزی لە بەرامبەر دەسەڵاتی بورژوازی و حزبەکانیدا. بە هەمان شێوەش ناڕۆشن و بەشێوەیەکی خەیاڵی و دوور لە واقیع پرۆسەی گەیشتن بەدەسەڵات و سەرکەوتنی بەسەر نەیارەکانیدا دەبینێ و نەخشەی بۆ دادەڕێژێ.

حزبی ئێمە لە تەجروبەی ٧ ساڵ کاری ئاشکرای، لەساڵی ١٩٩٣-٢٠٠٠دا، لە ململانێی سیاسی لەگەڵ یەکێتی و پارتیدا و لە نەخشە و پلاتفۆرم و بەرنامەیدا بۆ گەیشتن بەدەسەڵات لە کوردستاندا شکستی هێنا. بەڵام هیچ کام لەم شکستانە تا ئێستا نەبوەتە مایەی گۆڕانی دیدگا و بۆچونی ئەم حزبە لەسەر ئەو لێکدانەوە و ئەو سیاسەت و پراتیکانەی کە ئەم شکست و ناکامیەیان بەرهەم هێناوە. سەرچاوەی ئەم وەهمانەی کە ئەم شکست و ناکامیانەیان بەرهەم هێناوە چیە؟ چ میتۆدێک لە بیرکردنەوە و خۆئاگایی بەسەر کۆمۆنیزمی کرێکاریدا زاڵە کە ئەم جۆرە لە وەهمی سیاسی دروست دەکا؟

گرامشی لە بارەی هاوسەنگی هێزەوە دەڵێ "هیچ کۆمەڵگەیەک ئەرکێک بۆخۆی دانانێت ئەگەر دۆخەکەی بەتەواوەتی و بە پێویست نەهاتبێتە ئارا. هیچ کۆمەڵگەیەک

تێک ناشکێ و جێگای ناگیرێتەوە تاکو فۆرمەکانی تری ژیان کە شاراوەن لە پەیوەندیە ناوخۆییەکانیاندا گەشەیان نەکردبێ لە پێشدا." 263

ئەم دیدگا ماتریالیستیە گرنگە بۆ تێگەیشتن لە بزوتنەوەکان و چۆنیەتی گەشەکردن و پرۆسەی مێژوویان. ئەگەر کۆمۆنیزم بریتی بێت لە گروپێکی سیاسی دابڕاو لە پراتیکی جەماوەر و تەنانەت لە باقی گروپە ڕۆشنبیریەکانی تری چینی کرێکار، وەک کۆمۆنیزمی کرێکاری کە بە"بەرنامەی دنیایەکی باشتر" و قاڵبی سێکتاریستی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری خۆی دابڕیوە لە باقی گروپەکانی تر و لەوانەش گرنگتر لە سەرجەم هێزی چینی کرێکار، ئەوا تێگەیشتن لە گۆڕینی کۆمەڵگە بێگومان پرۆسەیەک نیە لە گەشەی توانای سیاسی و ڕیکخراوەیی کرێکاران کە دەتوانن دۆخێکی نوێی سیاسی و هەژمونێکی کۆمەلایەتی دروست بکەن. بەڵکو دۆخی ئامادە بۆ گۆڕینی کۆمەڵگە بریتی دەبێ لە ئامادەیی حزبی پێشڕەو و گروپی ڕۆشنبیر بەتەنیا خۆی. هەروەک لە کوردستانی عێراق لە ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۰ دا دەبینین کە حزبی ئێمە باسی ئامادەکردنی خۆیەتی بۆ گرتنە دەستی دەسەڵات و بەبێ ئەوەی هیچ کام لە ئۆرگانەکانی دەسەڵاتدارێتی چینی کرێکار ئامادەبێ. بەبێ ئەوەی شورا و ڕیکخراوەی جەماوەری ڕاستەقینە کە هەزاران کەس بگرێتە خۆی و بە شێوەیەکی عەمەلی توانای گۆڕینی دۆخی دەسەڵاتدارێتی هەبێ لە ئارادا بێ. سەرەڕای ئەم جۆرە تەبلیغات و هاندانەی بەتایبەت لە ۱۹۹٦ەوە هەموو ڕۆژێک لە ڕادیۆی حزبەوە ڕامان دەگەیاند کە دەبێ دەسەڵات بگۆڕین، بەڵام لە دنیای واقعدا هیچ گۆڕانێک لە هاوسەنگی هێز لە نێوان حزبی ئێمە و یەکێتی و پارتیدا نەهاتبوە ئارا کە بگاتە ئەو ئاستی چاوەڕوانیەی مەنسور حیکمەت لە حزبی هەبو کە "دەبوایە دەستی بۆ دەسەڵات درێژبکردایە"264. ئەم جۆرە تێگەیشتنە لە کۆمۆنیزم تێگەیشتنێکی بەرتەسکی گروپ و سێکتێکە کە کۆمۆنیزم لە چواردیواری گروپەکەی خۆیدا دەبینێ. لێرەدا کۆمۆنیزم پێش ئەوەی وەک فۆرمێکی تری ژیانی سیاسی و کۆمەلایەتی و ڕێکخراوەیی چینی کرێکار گەشەی کردبێ، چاوەڕوانی ئەوەی لێ دەکرێ کە بە گروپێکی سیاسی چەند سەد کەسیەوە دەتوانن سەرمایەداری و دەسەڵاتی میلیشیایی یەکێتی و پارتی و ئیسلامیەکان لە کوردستان ڕابماڵن. ئەمە نیشانەی تێگەیشتنێکی بەرتەسکی سێکتاریستانەی گروپی ڕۆشنبیرانە لە کۆمۆنیزم.

---

263 2 گرامشی، میری نوێ ، ل ۱۷۷، هەڵبژاردەیەک لە پەراوەکانی زیندان، بەزمانی ئینگلیزی

264 مەنسور حیکمەت ، یاداشتێک بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ ڕابەرایەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عیراق

هاوسەنگی هێز لەم جۆرە لە كۆمۆنیزمدا كورت دەبێتەوە بۆ سادەگەریەكی سیاسی، كە گروپی ڕۆشنبیر لە هێزی كۆمەڵایەتی و شۆڕشی كۆمەڵایەتی هەیەتی. ئەگەر نا هەموو بەڵگەكان نیشانی دەدا كە كۆمۆنیزمی كرێكاری نەك هێزێكی ئامادە بۆ دەستدرێژكردن بۆ دەسەڵات نەبوو، بەڵكو بزوتنەوەیەكی كۆمەڵایەتی و جەماوەریش نەبوو و هێشتا لەقاڵبی گروپێكی گەورەی ڕۆشنبیراندا نەپەڕیبووەوە و هیچ كام لە ئۆرگانەكانی دەسەڵاتدارێتی جەماوەری و ڕیكخراوەیی لە هیچ كون و بەشێكی شارو شارۆچكەیەكدا دانەمەزراندبوو. ئەم نەبونی تێگەیشتنە لەسەر پرۆسەی گەشەكردنی خەباتی چینایەتی و قۆناغەكانی گۆڕانی هاوسەنگی هێز تەنیا لەسەر فۆرمێكی میتافیزیكی بەڵگەنامەی "ستراتیژی ئێمە لە كوردستان"5*ی كۆمەڵەی حزبی كۆمۆنیستی ئێران بوو كە كۆپی و پەیست كرابوو و وە وەكو پلاتفۆرمی ستراتیژی حزبی كۆمۆنیستی كرێكاری عێراق دانرابوەوە، بەبێ ئەوەی ئەم فۆرمە لە قۆناغ بەندی پشتی بەهیچ لیكۆڵینەوە و لێكدانەوەیەكی ئامادەیی كرێكاران و ئاستی گەشەی خەباتی ئابوری و سیاسی ئەم چینە و هیچ كام لە فاكتەرە سیاسیەكانی دۆخی هەڵواسراو و دەسەڵاتی میلیشیایی لە كوردستان بەستبێ. ئەم نەخشەی دەسەڵات گرتنە لەڕاستیدا نەخشەیەكی خەیاڵی و دوور لە واقعی هێزێك بوو كە پەیوەندی لەگەڵ خەباتی ڕۆژانە و سیاسی كرێكاراندا نەبوو وە حزب هێزی خۆی و نەخشەی گەیشتن بەدەسەڵاتی لەو كۆبونەوە حزبی و مەراسیمانەدا دەبینی كە لە بۆنە مێژوویەكاندا ئاهەنگی دەگێڕا. بەڵام هەرچی چالاكی جەماوەری و بەشداری هەڵسوڕاوانی حزبە لە ڕوبەڕوبونەوەی ڕۆژانە لەگەڵ دەسەڵاتی یەكێتی و پارتیدا نەدەبوە ئەو كەناڵەی كە لێوەی پەیوەندی خەباتكارانەی جێگیر و پەیوەندی ڕێكخراوبونی جەماوەری و پەیداكردنی نفوزی سیاسی و هەژمونی فكری و عەمەلی لە كۆمەڵگەدا. لێرەشەوە هەنگاو بنرێ بەرەو كۆكردنەوەی هێزی هەموو كۆمۆنیستەكان و هەڵسوراوانی كرێكاری و جەماوەری لە حزبێكی كۆمەڵایەتیدا بنرێ. بەم پێیەش هەنگاوبەهەنگاو نەخشە بۆ گۆڕینی هاوسەنگی هێز و ئاسۆیەكی ڕۆشن نیشان بدرێ بۆ ململانێ لەسەر دەسەڵاتداریتی لە ئاستی لۆكاڵ و سەراسەریدا.

بزوتنەوەی كۆمۆنیستی پێویستە سیاسەت وەك زانستێك مامەڵە بكا و هاوسەنگی هێز و پرۆسەی گەیشتن بە دەسەڵات بەپێی لێكدانەوەیەكی زانستی بخاتەڕوو، هەروەك گرامشی بە شێوەیەكی زانستی پێمان دەڵێ " بۆ لێكدانەوەی هاوسەنگی هێز دەبێ ئەم خاڵانە ڕەچاو بكرێ؛

یەکەم؛ پەیوەندی هێزە کۆمەڵایەتیەکان ،کە پەیوەندە بە ژێرخانەوە، ئەمە ئۆبژێکتیڤە ، پەیوەندی بە خواستی مرۆڤەوە نیە، بەسیستم دەپێورێ یان بەزانستی فیزیا.وەک ئاستی گەشەی هێزە مادیەکانی بەرهەمهێنان، ژمارەی کارگە، کرێکار، دانیشتوانی شار،هتد..

ئەم داتایانە نیشانی دەدا کە ئەو کۆمەڵگەیە پێویستی گۆرانکاری تیایدا چیە؟ ڕادەی ڕیالیزمی لە پراتیک بونی ئەو ئایدیۆلۆژیە جیاوازەکان کە تیایدا لەدایک بوون لەو دۆخەدا نیشان دەدا، ئەو دۆخەی ناکۆکیەکان کە لەکاتی گەشەدا لەدایک بوون.

دووەم؛ ساتی ئاکامی پەیوەندی نێوان هێزە سیاسیەکان، واتە ئیڤۆلوشنی هۆمۆجینێتی (گەشەی هاوئاهەنگی) ، خۆئاگایی، ڕیکخراوبونی چینە کۆمەڵایەتیە جۆراوجۆرەکان.

ئەم ڕیکخراوبونە، ئەلف؛ ئاستی هەستکردنە بە پەیوەندی نێوان بازرگانێک لەگەڵ بازرگانێکی تردا نەک لەگەڵ خاوەن کارگەیەک.واتە ئاگایی لەنێوان گروپێکی حزفەیی بۆ یەکگرتویی و هاوئاهەنگی بەڵام هێشتا لەئاستی گروپێکی کۆمەڵایەتیدا دروست نەبوە.

بێ؛ ساتی دروستبونی وشیاری لە نێوان هەموو ئەندامانی چینەکەدا، بەڵام هێشتا لە بواری ئابوری ڕوتدایە. لێرەوە داوا ڕوو بەدەوڵەت بەرزدەکرێتەوە و خواستی بەشداری و گۆڕینی یاسا و ئیدارە لە چوارچێوەی هەمان ستراکتوری مەوجوددا دروست دەبێ.

سێیەم؛ ساتی وشیاری سەبارەت بە بەرژەوەندی هەموو دامەزراوەکە خۆی، ئێستا و ئایندەی.

بەرزبونەوە لە سنوری دامەزراوەکە لەکایەی ئابوریدا و وە گرنگیدان بە گروپە ژێردەستەکانی تر.ئەم حاڵەتی سیاسی بونە کە لەژێرخانەوە دەچێ بۆ حاڵەتی ئاڵۆزی سەرخان، ئەمە ئایدیۆلۆژیایە دەبێ بە حزب، دەبێتە ڕوبەڕوبونەوە تا لایەک سەردەکەوێ کە تەنیا ئامانجی یەکێتی ئابوری و سیاسی نابێ بەڵکو یەکێتی ڕوناکبیری و ئەخلاقیشە، وە هەژمونی چینەکە دەسەپێنێ. گەشەی گروپەکە دەبێتە گەشەی کۆمەڵگە."[265]

---

[265] **گرامشی، میری نوێ ، ل ١٨١،هەڵبژاردەیەک لە پەڕاوەکانی زیندان، بەزمانی ئینگلیزی**

کەواتە کۆمۆنیزم لە پرۆسەی گەیشتن بەدەسەڵات و گۆڕینی هێزی هاوسەنگی بۆ پەیداکردنی هەژمونی سیاسی لە ئاستی کۆمەڵگەدا، پێویستی بە ئاستی گەشەی چینی کرێکار و توانا و دەوری لە بەرهەمهێنان و ئاستی ڕیکخراوبون و وشیاری سیاسی و ڕوناکبیری چینەکەیە. ئەم تێگەیشتنە جیاوازە لە دیدگای کۆمۆنیزمی کرێکاری و بڕیارنامەکانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کە هەموو حساباتێکی هاوسەنگی هێز و بونە هێزی یەکەمی لە کوردستان و ئیراندا لە توانایی دیاریکراو و بەرتەسکی ڕیکخراوی حزبیدا، وە بە سیاسەت و بڕیارنامەیەکی وەک "سەربەخۆیی کوردستان"یان"مەنشوری سەرنگومی" و "سیناریۆی ڕەش و سپی" و "دروستکردنی حزبی سیاسی" کورت دەکاتەوە.

لە بواری پراتیکدا شکستی ئێمە لە ساڵی ۲۰۰۰دا نیشانی دەدا کە چ تێگەیشتنێکی بەرتەسکی گروپی و وەهمیمان لە هاوسەنگی هێزی خۆمان لەگەڵ یەکێتی نیشتمانی هەبوە؟ هاوکات لێکدانەوەی حیکمەتیزم لە لێکدانەوەی شکستی ۲۰۰۰دا ئەوە دەخاتە ڕوو کە ئەم دیدگایە بۆ " گرتنی دەسەڵات و بونە هێزی یەکەم" چەندە گروپی و وەهمیە. لە ۷ ساڵی ململانێی ئێمەدا لەگەڵ یەکێتی نیشتمانی مەنسور حیکمەت جگە لەم دیدگایەی "بونە هێزی یەکەم" هیچ کام لەو خاڵانەی تری باس نەکردوە، کە لە لێکدانەوەکەی دوای شکستی ۲۰۰۰ ڕیزی کردون و دەڵێ حزب دەبوایە لە بواری کۆمەڵایەتی و ستراتیژیدا بیکردایە. ئەگەر لێکدانەوەکانی مەنسور حیکمەت بۆ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق ئەوەبوبێت کە ئەم حزبە هیچ ئامادەکاریەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ڕیکخراوەیی بۆ گرتنی دەسەڵات نەکردوە و ئاسۆ و ستراتیژی نەبوە، دەبێ بپرسین ئەی چۆن پێش ئەم ئامادەکاریانە چاوەڕوانی ئەوەی لێ دەکرێ و ڕەخنەی ئەوەی لێدەگیرێ کە کێشەی حزب ئەوەبوە کە "دەستی بۆ دەسەڵات نەبردوە"؟ ئایا دەستبردن بۆ دەسەڵات هەر ئاسۆیەکە؟ یان هەر ئەوەندە بەسە کە کۆمۆنیستەکان خواست و ئیرادەی دەسەڵاتگرتنیان هەبێ. یاخود ئەمە پراتیکێکی سیاسی و ڕیکخراوە کە پێویستی بە ئامادەبونی چینی کرێکارە و بەبێ ئامادەیی ئەم چینە گروپێک ناتوانێ "دەست بۆ دەسەڵات بەرێ".

ئەگەر ئەم لێکدانەوەی مەنسور حیکمەت ڕاست بێت، کە کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان ئاسۆی دەسەڵاتی نەبووە، ئایا ئەمە مانای ئەوە نیە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری بە گشتی لە سێ دەیەیەی بونی خۆیدا، لە کۆتایی هەفتاکانەوە تاکو سەرەتای ساڵی ۲۰۰۰، ئاسۆی دەسەڵاتی نەبووە؟ کەواتە دەبێ هەرچی بەرنامە و بڕیارنامە و پلاتفۆرمی بێت هەمووی هەڵە و ناکۆمۆنیستی و ناواقعی و ریفۆرمیستی بێت!

ئەمە هەمان میتۆدی ڕەخنەی ئیرەجی ئازەرینە کە لەسەر بزوتنەوەی شورایی و کۆمۆنیستی ساڵی ١٩٩١ هەیبو. " غیابی سیاسەتی سۆشیالیستی"ی ئیرەجی ئازەرین هەمان "نەبونی ئاسۆی دەسەڵات"ی مەنسور حیکمەتە و هەمان میتۆدی لێکدانەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە لەسەر دەوری حزب و چینی کرێکار لە خەباتی دژی سیستمی سەرمایەداریدا و درێژکراوەی هەمان مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیە، کە حزب و گروپێک دەخاتە جێگای چینی کرێکار و لە بنبەستی ئەم گروپەدا بۆ گۆڕینی ئەم سیستمە لۆمەی "نەبونی ئاسۆ و سیاسەتی سۆشیالیستی" وەک کەموکوڕیەک لە تیۆریی گروپ و حزبەکەدا دەکا.

ئەمە ناکۆکیەکە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری تیی کەتوە و شکستی ٢٠٠٠حزبی ئێمەی پێ لێک دەداتەوە. بەڵام لەڕاستیدا ناکۆکیەکە لە "نەبونی ئاسۆ و سیاسەتی سۆشیالیستی" حزبی ئێمەدا نیە، بەڵکو ئەو ناکۆکیەیە خۆی بەرهەمی دیدگایەکە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری لەسەر دەوری کۆمۆنیزم و حزب هەیەتی. بەرهەمی دۆگماتیزم و چەقبەستنی گروپی ڕۆشنبیری کۆمۆنیستە، کە دابڕاوە لە هێزی کۆمەڵایەتی چینەکەی. هەربۆیە لێکدانەوە لەسەر هاوسەنگی هێز و گەیشتن بەدەسەڵات و ناکامیەکانی ئەم هەوڵانە کاتێک لەدەرەوەی خەباتی چینایەتی کرێکاران و ئاستی تواناییە ڕیکخراوەییەکانی کرێکاران لێک دەدرێتەوە، ئیتر دەبێت بەوە پاساوبدرێ کە ئاسۆی گەیشتن بە دەسەڵات غائبە و "ڕابەرانی دەرەجە یەکی سیاسی لە کوردستانی عێراقدا نەبوو کە چارەنوسی خۆیان بە خەڵکەوە گرێ بدەنەوە"![266]

ئەمە لێکدانەوەیەکی سەبژێکتیڤ و بەکەم گرتنی خەباتی دەیەیەکی کۆمۆنیزمە لە کوردستانی عێراقدا سەرەڕای کەموکوڕیە تیۆری و هەڵە سیاسی و ڕیکخراوەییەکانی. لەمەش زیاتر تێنەگەیشتنە لە کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە دەرچونی لەو قاڵبە فکری و سیاسیە بەرتەسک و سێکتاریستیەی کە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری توشی ئەزمە و جیابونەوەکان کردوە و توشی وەهم و ئیلوژنی کردوە لەسەر هیزی واقعی گروپی ڕۆشنبیرانی کۆمۆنیست و هاوسەنگی هێزی خۆی لەگەڵ دەسەڵاتی بورژوازیدا.

کۆمۆنیزمی کرێکاری کێشەی لە وتنی بنەماکاندا نیە. لەبابەتی ئەوەی شۆڕشی سۆشیالسیتی چینی کرێکار دەیکا و بۆ گرتنی دەسەڵات دەبێ ئەم چینە ئامادەبکرێ. کێشەی ئەم دیدگایە لەوەدایە کە ئەم بنەمایانە تەنیا لە چوارچێوەی بەرنامەی

[266] مەنسور حیکمەت ، یاداشتێک بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ ڕابەرایەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عیراق

بەرتەسکی گروپێکی ڕۆشنبیرانەوە، کە ناوی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریە، دەبێ بڕواتە پێش، وە ئەم چینە سەرەتا دەبێ لەم قاڵبە حزبیە بدرێ، ئەوکات ئەم حزبە دەبێتە ئەو هێزەی کە ئەم شۆڕشە دەکا و دەسەڵات دەگرێتە دەست. ئەم تێگەیشتنە بەرتەسکە لە کۆمۆنیزم و شۆڕشی سۆشیالسیتی چینی کرێکار مەسەلەی دەسەڵات و هاوسەنگی هێز و ململانێی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە قاڵبی گروپی ڕۆشنبیران و حزبدا بەرتەسک دەکاتەوە. ئەمەش خۆئ ئەنجامی ئەو دابڕانە مێژووییەیە کە ئەم گروپە ڕۆشنبیرانە بەدرێژایی سەدەی بیست لە خەباتی ڕۆژانە و سۆشیالیستی چینی کرێکار هەیان بوە و دیدگای کۆمۆنیزمی کرێکاریش بۆ شۆڕش و خەباتی چینایەتی و هاوسەنگی هێز و دەوری حزب درێژەی ئەو دابڕانە و درێژەدان بەو دابڕانەیە.

سێیەم؛ پاسیڤیزمی سیاسی

یەکێک لە خەسڵەتەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان پاسیڤیزمی سیاسی بوە واتە چالاک نەبون و مانەوە لە قاڵبی ئۆپۆزسیۆنی ناعەمەلیدا و بێکاردا. ڕیشەی ئەم پاسیڤیزمە لەو سونەت و نەریتانەدایە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری و گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستەکانی هاوشێوەی لەسەدەی بیستدا بەهۆی دابڕانیان لە خەباتی چینایەتی کرێکارانەوە ڕەگی داکوتاوە تیایاندا و وەک گروپی سیاسی پەراوێز یان نهێنی ماونەتەوە. کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان لە سەرەتای هاتنەمەیدانیەوە لە هەشتاکانی سەدەی بیستدا بەشێکی بەهۆی نهێنی کاری و سەرکوتی بەعسەوە، و بەشێکی تری وەک بزوتنەوەیەکی جیاواز لە ناسیونالیزمی چەکدار، لەگەڵ جۆرێک کاری سیاسی نهێنی و نا کۆمەڵایەتیدا ئاشنابوو کە لەگەڵ جێگەی کۆمەڵایەتی ڕۆشنبیرانی نارازی شاریدا دەهاتەوە. بەڵام ئەم پاسیڤیزمە سیاسیە لە٢٩ ساڵی ڕابردوی نەمانی بەعسیشدا هەرچەند دەورانی نهێنی کاری نەماوە، بەڵام وەک سونەتێکی بەهێز خۆی لە قاڵبی پاسیڤیزمی نارازیدا ئاشکرادا نیشان دەدا.

لەدوای شوراکانی١٩٩١ هوە دیسانەوە ئەم پاسیڤیزمە سیاسیە لەنێو بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا سەریهەڵدایەوە و وەک پێشتر وتمان کە ڕەخنەی ئیرەجی ئازەرین لە شوراکانی ١٩٩١وای لەم بزوتنەوەیە کرد کە گومانی لە کار و پراتیکی سیاسی و جەماوەری شوراکانی هەبێ و هەربۆیە کەوتەوە دوای سەرابی "نەبونی سیاسەتی سۆشیالیستی"، بەبێ ئەوەی ئاشکرا بێت کە ئەم سیاسەت و ئاسۆ سۆشیالیستیە چیە؟ ئەم ئیلوژن و نارۆشنیە دیسان ئەم بزوتنەوەیەی بەرەو پاسیڤیزم پاڵ پێوەنا لە ژێرناوی ڕادیکالیزمی ئۆپۆزسیۆن مانەوەدا بەرامبەر بە ناسیونالیزمی کورد دا. یەکەم

هەڵوێستی ئەم پاسیڤیزمە سیاسیە لە ساڵی ١٩٩٢ لە بەشداری نەکردن لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستاندا بوو، کە هیچ ڕێگریەک نەبوو لەبەردەم گروپە کۆمۆنیستەکاندا، بەڵام سەرەڕای ئەوەش هەمووومان سیاسەتی بایکۆتی هەڵبژاردنمان هەڵبژارد.
سیاسەتکردن لە کۆمۆنیزمی کرێکاریدا زیاتر ڕۆشنکردنەوە و بەیاننامەدەرکردنە لەسەر دۆخە سیاسیەکە، نەک بەشداری و هاندان و ڕیکخستنی بزوتنەوەی سیاسی. بۆ نمونە لە بەرامبەر شەڕی ناوخۆدا، جگە لە تەبلیغاتی ڕادیۆ لە ساڵەکانی ١٩٩٦تا ساتی ٣١ئابی ئەو ساڵە کاری جەماوەری بە دەستپێشکەری و هاندانی حزب نابینین. بێگومان ئەم تەبلیغاتەی ڕادیۆ دژی شەڕی ناوخۆ فشاری لەسەر یەکێتی نیشتمانی دانا و هەربۆیە ٢جار هاتنە سەرمان بۆ داخستنی ڕادیۆ و بەپشت بەستن بە هێزی ڕیکخراوەییمان و لەڕێگەی گفتوگۆوە و بەسازشکردن لەسەر زمانی تەبلیغاتیمان توانیمان کە شەڕی یەکێتی لەسەر خۆمان دورخەینەوە، بەڵام وەک حزب هیچ سیاسەتێکی ڕۆشنمان نەبوو کە بۆ ڕوبەڕوبونەوەی ئەم شەڕە و هەڵخراندن و بەڕیخستنی بزوتنەوەی جەماوەری لەدژی هەنگاو هەڵگرین.
نمونەیەکی تریش سیاسەتی سەربەخۆیی کوردستان. ئەم سیاسەتە وەک کەمپەینێکی دەرەوەی کوردستان مایەوە و لەماوەی ٥ساڵی کارمان، لە ١٩٩٥تا ٢٠٠٠، لە تەبلیغاتی و بانگەوازی ڕادیۆ و واژۆکۆکردنەوە نەترازا و نەبوە کارێکی سیاسی جەماوەری. تەنانەت کاتێکیش دوای ڕوخانی بەعس لە ٢٠٠٤-٢٠٠٥دا کە بوە بزوتنەوەیەکی فراوان لەلایەن کەسانی ناسیونالیست و ئازادیخوازی دەرەوەی حزبەوە، حزب لە دوای ڕوخانی بەعسەوە لەم سیاسەتە پەشیمان بوەوە و نوسەری ئەم کتێبە کە ئەو کات بەرپرسی "کەمپینی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستان" لەسەر وتارێکی لە دیفاع لە رفراندۆمدا لە بڵاوکراوەی "ئۆکتۆبەر"ی حزبدا سەرزەنشت و تەوبیخی ڕیکخراوەیی کرا لەلایەن مەکتەبی سیاسیەوە. لە کاتێکیشدا کە لە رفراندۆمی ٢٠١٧دا زۆربەی مەکتەبی سیاسی حزب وەک چالاکی "ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان" کاریان دەکرد و مێژوویەکی ٢٠ ساڵە لەکاری کەمپین و کۆنفرانس و دەرکردنی گۆڤار و چالاکی جۆراوجۆری هەبوو، بەڵام لەپڕێکدا پشت کرایە ئەم پرۆژەیە و پرۆژەیەکی خەیاڵی وەک "بەدیلی ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان" لە پشتی پەردەوە سازکرا بەناوی "بزوتنەوەی ئازادی و سەربەخۆیی کوردستان". ئەم پرۆژە تازەیە هەر لەلایەن ئەو ئەندامانەی مەکتەبی سیاسیەوە ڕاگەیەندرا کە خۆیان لە پرۆژەی ٢٠ ساڵەی "کەمپینی رفراندۆم بۆسەربەخۆیی کوردستان"ی حزبدا بوون! بەڵام پاش ماوەیەک لە ناکامی و ناعەمەلی بونی ئەم

پڕۆژەیەی "بزوتنەوەی ئازادی و سەربەخۆیی کوردستان"، کە کرابوو بە بەدیلی حزبیش، بە بێدەنگی سەری نرایەوە و دیسانەوە لەسەر ئەم تەجروبە شکست خواردوەش یەک وشە نەوترا و بە ئاسانی پشتی تێکرا و هیچ دەرس و تەجروبەیەکی لێ وەرنەگیرا بۆ دوبارەنەبونەوەی پڕۆژەی خەیاڵی لەم بابەتە.
هەربۆیە مەرج نیە هەمو کاتێک ئەم پاسیڤیزمە سیاسیە بەمانای هیچ نەکردن بێت، بەڵکو دەستدانە پڕۆژەی خەیاڵی حزبی و دوور لە خەباتی چینایەتی کرێکارانیش لە کۆتاییدا بە ناکامی و بنبەست و پاسیڤیزم دەگات لە دۆخی سیاسیدا. بۆ ئەمەش باشترین نمونە هەر ئەو پڕۆژەیەی "بزوتنەوەی ئازادی و سەربەخۆیی کوردستان"، کە لەسەرەوە باسمانکرد.
گرنگە ئەم نمونەیە لە پڕۆژەی سیاسی جارێکی تر بخەینەوە ژێر تیشکی ڕەخنە تابزانین چ میتۆد و تێگەیشتنێک لە سیاسەتکردن دەدا بەدەستەوە. بەڕای من ئەم میتۆد و پراتیکە جیاوازە لە جۆری سیاسەتکردنی حزب و هێزێکی کرێکاری و کۆمۆنیستی کە دەرگیرە لە خەباتی چیانیەتی کرێکاراندا، وە جیاوازە لە سیاسەت و پڕۆژەی گروپێکی ڕۆشنبیری دابڕاو لە کرێکاران کە خەریکن بە خەیاڵ دنیای واقعی لەڕێگەی هێزی گروپەکەیان و پرۆژەکانیەوە دەگۆڕن. ڕەخنەکان لەم پڕۆژەیە دەتوانین بەم شێوەیە کورت بکەینەوە؛

"**یەکەم** ؛ ئەم پڕۆژەیە دوو مەسەلەی تێکەڵ کردوە یەکەمیان ئازادی و دوەمیان سەربەخۆیی کوردستان. کە ئەمە دوو کیشەی جیاوازن. لەوانەیە کوردستان بە سەربەخۆیی بگات بەڵام هیچ ئازادیەکی تێدابێت، وە ئازادیش و حکومەتی نوێنەرانی خەڵک لەڕێگای سەربەخۆییەوە نایەتەدی. هاوکات باسی گۆڕینی دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی بە دەوڵەتی نوێنەرانی خەڵکی دروشمێکی پۆپۆلیستیە و وەک کۆمۆنیست دوای دووسەدە لە تەجروبە و زانست و تیۆری ئەوەی دەوڵەت نوێنەری چینێکی دیاریکراوە و شەڕی چینایەتی هەمووی لەسەر دەوڵەتە و شتێک نیە بەناوی دەوڵەتی ئازادی خەڵک.

دووەم؛ هەربۆیە ئەم پڕۆژەیە زیاتر کەمپینێکی تەبلیغاتی دوای دۆخی ١٦ ئۆکۆتۆبەرە کە پێی وابوو دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی لە کوردستان تەواو بوە و ئەم بزوتنەوەیە ئەرکی دروستکردنی حکومەتێکی کاتی وئامادەکردنی دەستور لەماوەی 6 مانگدا.و دیاریکردنی "لیژنەی دانوسان لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندا"و" هەیئەتەکانی نوێنەرایەتی خەڵکی شارەکان و کۆمیتەو لیژنەکانی پەیوەست پێیانەوە، لەقۆناغی ڕاگوزەرداو شتی

لەو بابەتەیە کە "دۆخێکی شۆڕشگێڕانە" دەیخوازێ. ئەمە هیچ لێکدانەوەی واقعی لە دۆخی سیاسی و هاوسەنگی و ململانێی هێزەکان و هەربۆیە ئەم پڕۆژەیە هیچ فکر و تیۆریەکی سیاسی جدی لە پشتەوە نیە.

سێهەم؛ هاوڕییانێک کە تیۆریزەی ئەم بزوتنەوەیە دەکەن دەڵێن"حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان" ناتوانێ ئەم بەدیلە بێت بۆیە "بزوتنەوەی ئازادی و سەربەخۆیی کوردستان" مان پێویستە. کەواتە ئەمە دۆزینەوەی بەدیلی حزبە، نەک بەدیلێک بۆ وەڵامدانەوە بە نیازەکانی چینی کرێکار و خەڵکی کوردستان. چونکە ئەگەر بەدیلێک بتوانێ حکومەتی نوێنەرانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش دروست بکا و سەرچاوەی دارایی و سەربازی بخاتە دەست ئەم چینە چەوساوەیە و ئازادی و یەکسانی لەکۆمەڵگەدا دابین بکا ئیتر حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بۆچی پێویستە؟ هەربۆیە دەبینین ئەم "بەدیل"ە کە داوای سەربەخۆیی کوردستان دەکا جێگای حزبی گرتۆتەوە و تەنانەت لە نارەزایەتیەکانی کرێکاران و فەرمانبەرانیشدا ئەم حزبە "بەدیلەکەی" دەنێرێ پەیام بە خۆپیشاندان و نارەزایەتیەکان بدا! بەرای من ئەم دۆزینەوەی بەدیل بۆ کۆمۆنیزمە نیشانەی ئەزمەی بزوتنەوەکەمانە، کە دەبێ نەک بە هێنانی پڕۆژەی خەیاڵی بەڵکو بە لێکۆڵینەوەی زانستی لە کێشە و کەموکوڕیەکانی بکۆڵینەوە و بزانین کە چۆن دەتوانێ ئەرکەکانی خۆی و لەوانە بەدیهێنانی خواستی خەڵکی کوردستان بۆسەربەخۆیی بەدی بهێنێ.

بەکورتی ئەمڕۆ کاری ئێمە وەک کۆمۆنیستەکانی کوردستان وەڵامدانەوەیە بەسەرجەم ئەو پێداویستیانەی بزوتنەوەیەکی سیاسی و جەماوەری کرێکاری لە کوردستان دێنێتەمەیدان کە دەتوانێ لەهەموو مەیدانە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەکاندا وەڵامی پراتیکی خۆی بەو کێشانە بداتەوە کە بورژوازی کورد و حکومەت و دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی بۆ چینی کرێکار و زەحمەتکێش و کۆمەڵگەی کوردستانیان دروستکردوە. پڕۆژە و بەدیلی دروست و واقعی دەبێت لەلایەن ئەم هێزەوە بخرێتە ڕوو ئەوکات دەبێتە بەدیل و واقع."[267]

---

[267] **گفتوگۆی ئاسۆکمال لەگەڵ بڵاوکراوەی بۆپێشەوە سەبارەت بە رفراندۆم**
http://www.asokamal.com/index/?p=1657

بێگومان شکستی ئەم پرۆژانەی حزب و لەوانەش "رفراندۆم" و"سەربەخۆیی کوردستان" سەرچاوەکەی ئەوەیە کە، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری نمایشی هێزێکی کۆمەڵایەتی کرێکاران و جەماوەری زەحمەتکێشی کوردستان ناکا و گروپێکی رۆشنبیری کۆمۆنیستیش هەرچەند "پرۆژەی سیاسی باش و دروست و کۆمۆنیستی"یشی هەبێ ناتوانێ لە زەمینی واقعی ململانێی سیاسیدا ئەم پرۆژانە بەسەرکەوتن بگەیەنێ. هۆیەکەی بەسادەیی ئەوەیە کە ئەو هێزە مادیە کۆمەڵایەتیەی نیە بۆ ئەنجامدانی. ئەم هێزە مادیە چینایەتیەش کاتێک بۆ ئەم پرۆژەیە پەیدادەبێ کە لە تەجروبەی پراتیکی خۆیدا ئەم چینە بە راست و دروستی ئەم پرۆژەیە گەیشتبێ. هەرچۆن ناسیونالیزمی کورد و پارتی دیموکراتی کوردستان، چونکە خاوەنی ئەو هێزە کۆمەڵایەتیەیە و دەسەڵاتی سیاسی و چەکداری هەیە، توانی پرۆژەی رفراندۆمێک، کە ئێمە ٢٠ ساڵ تەبلیغاتمان بۆدەکرد، لە ماوەی چەند مانگێکدا ئەنجام بدات، هەرچەند ئاکامەکەی شکست و پاشەکشەش بوو.

نمونەی تری لەم بابەتە زۆرن و ئاخری ئەوانەش تەجروبەی ١٧شوباتی ٢٠١١بوو. سەرەرای دەخاڵەتی هەڵسوڕاوانی حزب لەم راپەرینە جەماوەریەدا، بەڵام حزبی ئێمە کاری حزبی کورتکردەوە لە دانی رێنوێنی گشتی و بەیان دەرکردن کە هیچ کاریگەریەکی لەسەر ئەو راپەرینەی خەڵک نەبوو. لەکاتێکدا کە ئێمە وەک هەڵسوڕاوانی مەیدانی ئازادی هەوڵماندەدا حزب بەرەو هێزێکی گەورەتر بەرین و هەرچی کۆمۆنیستەکانە لەدەوری ئەم بزوتنەوە جەماوەریە کۆبکەینەوە و لەم پێناوەشدا "پلاتفۆرمی چەپ و کۆمۆنیستەکان"مان دروستکرد، بەڵام ئەم هەنگاوە نەبوە سیاسەتێک کە حزب بتوانێ بەکردەوە بەرەوپێشی بەرێت و دەخاڵەتێکی کاریگەر لە "ئەنجومەنی سەرای ئازادی"یدا پێ بکا و هاوکات بەشێوەیەکی پراتیکانە سود لەم نارەزایەتیانە ببینێ بۆ چونە ناو جەماوەری نارازی و پەیوەندیکردن بە هەڵسوراوانی کریکار و خوێندکار و لاوان و ژنانەوە و کاری ناو گەرەک و ناوەندەکان دەست پێ بکا و چیتر لە ئۆفیسی حزبەوە پێی وانەبێ کە نوێنەری چینی کرێکار و زەحمەتکێشە. ئەم بیرۆکراتیزمی مەکتەب و ئۆفیس نشینیە روخساری ئەو پاسیڤیزمە سیاسیەمان بۆ دەردەخا کە چۆن گروپی رۆشنبیرانی کۆمۆنیست لە دنیای نووسین و ڤیرچواڵدا خۆیان پێ نوێنەری چینی کرێکارە، بەڵام لە دنیای واقعی ململانێ و شەری سەرشەقامدا گروپێکی دابراو لە جەماوەرن. هاوکات ناکۆکی نێوان هەڵسوڕاوانی حزب، کە لە پەیوەندیدان لەگەڵ نارەزایەتیە جەماوەریەکان ، لەگەڵ سیاسەت و رابەری حزب دەردەخا کە دابراون لە کاری جەماوەری و زیاتر ئۆفیس نشینن. هەربۆیە لە کاتی هاتنەمەیدانی جەماوەری کرێکاردا ئەم "رابەرە حزبیانە"

پاسیڤیزمی سیاسی نمایش دەکەن و دواییش کە بزوتنەوە جەماوەریەکە شکست دەخوا، ئەو کات لە لێکدانەوەی "١٧ شوبات"دا پاساوی شکستی کرێکاران و خۆپیشاندەران بەوە دەدەنەوە کە ئەم جەماوەرە دوای خۆشباوەڕی گۆڕان و ئیسلامیەکان و ناسیونالیزمی کورد کەوتن.

لە کاتێکدا ١٧ شوبات یەکەم تەجروبەی سیاسی کرێکاران و لاوان و خەڵکی ئازادیخوازی کوردستانە دژی ناسیونالیزمی کورد و ڕاپەڕینێک بوو دژی خۆشباوەری دەیەیەک بە ناسیونالیزمی دەسەڵاتدار لە کوردستاندا. لەوکاتەدا فرسەتی ئەوە هەبوو کە کۆمۆنیزم ببێتە ئەو هێزەی کە ئەم نارەزایەتیانە بەرەو هەنگاوی سەرکەوتوانەتر بەرێ و ڕێگە بگرێ لەوەی ببێتە قوربانی ساتوسەودا و خۆشباوەری بە گۆڕان و ئیسلامیەکان. ئەمە مەیدانی ململانێی سیاسی بوو کە حزب بە پێی دیدگا و پراتیکی بەرتەسک و پاسیڤیستی و سێکتاریستی خۆی نەیتوانی سوود لەم ڕاپەڕینە وەرگرێ و لانی کەم لە دابراوی و پاسیڤیزم خۆی ڕزگاربکا.

ئەم تەجروبانە نیشانمان دەدا کە بون بە هێز و هێزی یەکەم و پەیداکردنی هەژمونی سیاسی و دەسەڵات و بەگشتی سیاسەت و ستراتیژ و سۆشیالیزم بریتی نیە لە پرۆژە و پلاتفۆرمی لێکدانەوەی شکستەکان، بەڵکو چۆنیەتی کۆکردنەوەی هێزی چینایەتی و کۆمەلآیەتیە بۆ ئەنجامدانی ئەو پرۆژانەیە لە نێو جەرگەی خەباتی ڕۆژانە و ڕاپەڕینی جەماوەری کرێکاران ولاوان و ژنان و خەڵکی زەحمەتکێشدا. پێمان دەڵی پرۆژە و سیاسەتی سەرکاغەز ناتوانێ هیچ لەواقیع بگۆڕێ، ئەگەر هیزێکی کۆمەڵایەتی و جەماوەری ئەم پرۆژە و سیاسەت و ستراتیژانە بەکردەوە پیادەنەکا. ئەمە خاڵی تێپەڕینە لە گروپێکی تەبلیغاتی ڕۆشنبیرانی کۆمۆنیستەوە بۆ حزبێکی کرێکاری کە دەتوانێ سیاسەت بکا و خۆی لە پاسیڤیزمی مانەوە لە ئۆپۆزسیۆنێکی ڕادیکاڵ ڕزگاربکا و ببێتە هێزێکی سیاسی و دەخاڵەتگەر و ڕادیکاڵی کاریگەر.

چوارەم؛   سێکتی فکری و حزبی داخراو

کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان ٣٠ساڵە لە کوردستان بە ئاشکرا کاردەکا، بەڵام ئەو نەوەیەی سەرەتا ئەم بزوتنەوەی دروستکردوە هەرهەمان ماتریاڵە کە ئێستا هەمانە. ئەم گروپە، وەک نەوەیەکی سێ دەیەی ڕابردوو، ئەگەر لە ماوەی چالاکی خۆیدا نەتوانێ ئاڵوگۆڕ لە کۆمەڵگەدا دروست بکا، ئەوا بێگومان ناتوانێ هێزی نوێش پەیوەست بکا بەم گروپە یەوە.

ئەمە داستانی زۆربەی ئەو گروپە کۆمۆنیستانەیە کە لە دەوری بەرنامەیەکی نەگۆڕ و سادەی فکری کۆدەبنەوە و کاری سەرەکیان بانگەوازە بۆ ئەو بەرنامە و بۆچونە گشتیانە و دەرگیری کێشە فکریەکانی دەورانی جیاجیای کۆمەڵگە نابن و وەڵام بە پێداویستیەکانی ئەو ململانێ فکریە نادەنەوە کە کۆمەڵگە بەدەوریدا تەوەر دەبەستێ.
لەبەرنامەی "دنیایەکی باشتر"دا مەنسور حیکمەت باسی کۆمۆنیزمی کرێکاری وەک ڕەوتێکی جیا لەهەموو کۆمۆنیزمی مەوجود لە جیهاندا دەکا، بەبێ ئەوەی ئاماژە بەوە بکا کە ئەم کۆمۆنیزمە کرێکاریە لە دنیای ئێستادا کام گروپ و حزب و بزوتنەوەیەک جیا لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دەگرێتەوە؟ ئەو دەڵێ" بەڵام سۆڤیت تەنها چاوگی قەوارەگرتنی کۆمۆنیزمی بۆرژوایی نەبوو لەم سەدەیەدا لەئەوروپای ڕۆژئاوادا چەند لقێک لە کۆمۆنیزمی غەیرە کرێکاری سەریان هەڵدا، لەگەڵ ئەوەشدا کە لە هەندێ شتی بنەڕەتیدا لەگەڵ تێروانینی ئابووریی کۆمۆنیزمی بلۆکی ڕۆژهەڵاتدا یەکیان دەگرتەوە، واتە لە لەقەڵەمدانی دەوڵەتگەرایی ئابووری بە سۆسیالیزم و هێشتنەوەی نیزامی کرێگرتەیی، بەڵام لە دیدگای جۆراوجۆری وەک دیموکراسی، ناسیۆنالیستی، ئومانیستی و مۆدێرنیستییەوە دەستیان دایە ڕەخنەگرتن لە ئەزموونی سۆڤێت و لەم بلۆکە دوورکەوتنەوە. مارکسیزمی ڕۆژئاوایی، ئۆرۆکۆنیزم، چەپی نوێ و لقە جیاجیاکانی تروتیسکیزم لەڕەوتە بەرجەستەکانی کۆمۆنیزمی غەیرە کرێکاری بوون لەئەوروپای ڕۆژئاوادا. لە وولاتانی دواکەوتوو و ژێردەستە کۆنەکاندا ناسیۆنالیزم و بۆچوونە دژی ئیستعمارییەکانی بۆرژوازی و ووردە بۆرژوازی و جاروبار بزوتنەوە ئەرزی و جوتیارییەکان بوونە بنەمای جۆرێکی تازە لە کۆمۆنیزمی "جیهان سێیەمی268 ."

ئەم لێکدانەوە گشتیانە لەپاڵ لێکدانەوەی لە تەجروبەی سۆڤیەت قاڵبێکی بەرتەسک دەدا بەم بەرنامەیە، کە کەسانێک قبوڵیانە کە لەگەڵ بۆچونەکانی مەنسور حیکمەتدا بن، وە ئەگەر ئێمە پێمان وانەبێ ئەوەی لە سۆڤیەت دامەزرا حکومەتی کرێکاری بوو، وە تەنیا کێشەکە شکستی شۆڕشی ئۆکتۆبەر ئابوری نەبووە، ئەوا بێگومان ناتوانی لەم سێکتە فکریەدا ئەندام بیت. ئەگەر تۆ نەتەوێ ترۆتسکیەکان و گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستەکانی تر بە لقەکانی کۆمۆنیزمی نا کرێکاری بناسی ، وە ئەگەر هەموو ئەم گروپانە وەک گروپی ڕۆشنبیری کۆمۆنیزمی کرێکاری سەیربکەی بەوەی کە هەموویان ڕۆشنبیرانی چینی کرێکارن، هەرچەند لەو چینە

---

[268] مەنسور حیکمەت، بەرنامەی دنیایەکی باشتر، کۆمۆنیزمی کرێکاری و کۆمۆنیزمی بۆرژوایی
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html

دوورکەوتونەتەوە، ئەوا ناتوانی ئەندامی ئەم حزبە بیت و داوای پێکەوە کارکردنی ئەم گروپە ڕۆشنبیرانە بکەیت. بەرنامەی "دنیایەکی باشتر" ی کۆمۆنیزمی کرێکاری پێمان دەڵێ دەبێ خۆمان لە هەموو جۆرە کۆمۆنیزمێک دووربخەینەوە و هەموو ئەوانە کۆمۆنیزمی بورژوازین و تەنیا قاڵبی حزبی کۆمۆنیزمی کرێکاریە کە نوێنەرایەتی چینی کرێکار دەکا. ئەمە سێکتی فکری و حزبی داخراوە کە لێرەدا باسی دەکەین.

سەرەتا دەبێ بڵێین بەرنامەی بزوتنەوەی کرێکاری و حزبەکەی بریتیە لە نیشاندانی کێشەی چینی کرێکار لەگەڵ سیستمی سەرمایەداریدا و چۆنیەتی گۆڕینی دەسەڵات و سیستمی ئابوری سەرمایەداری و پێویستی کۆکردنەوەی هێزی چینی کرێکار لەدەوری کۆمەڵێک هەنگاوی پراتیکی و کۆمەڵیک ریفۆرم کە دەتوانێ بزوتنەوەی کرێکاری ئامادەبکا بۆ بەرپاکردنی شۆڕشی سۆشیالیستی. بەڵام کۆمۆنیزمی کرێکاری بە گۆڕینی بەرنامە بۆ تیکستێکی لێکدانەوەی مێژوو و بۆچونی کەسەکان لەسەر سۆڤیەت و چین و ترۆتسکیزم ، وە دانانی هەموو جۆرەکانی گروپە کۆمۆنیستیەکانی تر لەدەرەوەی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی، ئەمانە بەرنامە دەکا بە سێکتێکی فکری، کە تەنیا ئەو گروپانەی خاوەنی ئەم لێکدانەوانەن و هاوڕان لەگەڵیدا دەکاتە ئەندامی حزب و ئەمە سنوری دابڕانی ئەم گروپە دیاری دەکا لەگەڵ چینی کرێکارێکدا کە چەندین بۆچون و لیکدانەوەی مێژوویی و شێوازی ڕیکخراوەیی جیاجیای لەخۆ گرتوە. بۆ نمونە لە بەرنامەدا مەنسور حیکمەت دەڵێ" بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری بەڕابەرایەتی حیزبی بەلشەفیک توانی لەشۆڕشی ئوکتۆبەردا دەسەڵاتی دەوڵەتیی چینە دەساڵاتدارەکان تێک بشکێنێ، حکومەتێکی کرێکاری بەرپا بکات..بەڵام سەرباری ئەم سەرکەوتنە سیاسییە، چینی کرێکاری ڕوسیا سەرەنجام نەیتوانی گۆڕانکاری لە بنەمای پەیوەندییە ئابوورییەکانی ڕووسیادا پێکبهێنێ، واتە هەڵوەشاندنەوەی نیزامی کرێگرتەیی و ئیشتراکی کردنی هۆیەکانی بەرهەمهێنان. لەنیوەی دووەمی دەیەی بیستدا لەجەرگەی گوشاری توندی ئابووریی پاش جەنگ و شۆڕش، وە لە نەبوونی ئاسۆیەکی ڕۆشن بۆ گۆڕینی سۆسیالیستییانەی پەیوەندییە ئابووریەکاندا، دیدی ناسیۆنالیستی بەسەر سیاسەت و ڕێبازی ئابووری حیزب و بزووتنەوەی چینی کرێکاری ڕوسیادا زاڵ بوو. ئەوەی لەسەردەمی ستالیندا ڕوویدا نەک بنیاتنانی سۆسیالیزم، بەڵکو سازدانەوەی ئابووری میللی سەرمایەداری بوو لە ڕوسیادا لەسەر بنچینەی مۆدێلێکی دەوڵەتی و چاودێری کراو ."[269]

---

[269] مەنسور حیکمەت، بەرنامەی دنیایەکی باشتر، کۆمۆنیزمی کرێکاری و کۆمۆنیزمی بۆرژوایی

ئەگەر کریکاران و کەسانی کۆمۆنیست ڕا و لێکدانەوەی جیاوازیان هەبێ لەسەر دەوڵەتی دیکتاتۆری حزبی بەلشەفی و ئەو بۆچونەی ئەم بەرنامەیەیان نەبێ، کە ئەوە دەوڵەتێکی کرێکاری بوە؟ یاخود کێشەی سەرەکی لە ناسیونالیست بونی سیاسەت و ڕێبازی ئابوری حزبی بەلشەفیکدا نەبوبێ و بەڵکو لە پەیڕەو کردنی دیدگای دیکتاتۆری حزبی و مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و ڕێگەگرتن لە بەشداری کرێکاران لە کۆنترۆڵی بەرهەمهێنان و دەوڵەتدا بوبێت. وە هاوبەشی ئەم بەرنامە و لێکدانەوەی مەنسور حیکمەت نەبن لەوەی کە ئەم کێشانە لەسەردەمی ستالیندا ڕیداوە و لینین بەبەرپرسی مۆدێلی سەرمایەداری دەوڵەتی بزانن. ئا لەم کاتانەدا چۆن ئەم حزبە دەتوانێ ئەندامەتی کرێکارانێک کە ڕای جیاوازیان لەم بەرنامەیە هەیە قبوڵ بکا؟

بێگومان ئەم لێکدانەوانەی نێو بەرنامەی "دنیایەکی باشتر" نیشانی دەدا کە ئەمە بەرنامەی سیاسی حزبێکی کرێکاری نیە کە دەیەوێ چینی کرێکار لە دەورەیەکی دیاریکراوی مێژوویدا بۆ یەکگرتوبون و ڕیکخراوبون و خەباتی سیاسی و شۆڕش لەم دەورەیەدا ئامادەبکا، بەڵکو ئەمە بەرنامەی گروپیکی فکری بەرتەسکە کە دەیەوێ ئەو کەسانە کۆبکاتەوە کە هاوڕا و هاوخەتن لەگەڵیدا.

ئەم سێکتە فکریە داخراوە بۆ سێکتێکی ڕیکخراوەییش دەچێ، لەبەرئەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری هەر گروپیکی ڕۆشنبیری تری کۆمۆنیستی کە وەک بەشێک لە پێکهاتەی چینی کرێکار لە دنیای سەرمایەداریدا دروست دەبێ بە کۆمۆنیست نازانێ و تەنیا ڕیگەی کۆمۆنیست بون بریتیە لە قبوڵکردنی ئەم بەرنامەیە و ئەندام بوون و کارکردن لەم حزبەدا. وەک پێشتر باسمان کرد ئەمە پێچەوانەی واقعیەتی پیکهاتەی چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی کرێکارانە، کە گروپی جیاجیای کۆمۆنیستی لەهەر دەورەیەکدا سەرهەڵدەدا و بیروڕا و بۆچون و لیکدانەوەی جیاوازیان دەبێ لەسەر خەباتی چینایەتی و سیاسەت و تاکتیک بەڵام هەموو ئەم گروپانە پێویستە یەکگرتوبن لە حزبێکی کرێکاریدا سەرەڕای هەموو ئەم جیاوازیانە لەدەوری نەخشە و بەرنامەیەکی پراتیکی بۆ خەبات دژی سەرمایەداری و ئامادەکردنی سیاسی و ڕیکخراوەیی سەرجەم هێزی چینەکە و ئامادەیی لە کاتی شۆڕشدا بۆ سەپاندنی هەژمونی و گرتنە دەستی دەسەڵات. یەکگرتوبونی کۆمۆنیستەکان لەسەر بنەمای کۆمەڵێک لێکدانەوەی گشتی بۆ سەرمایەداری و دانانی کۆمەڵیک داواکاری و یاسا نیە، بەڵکو لەسەر بنەمای بەشداری پراتیکێکی هاوبەش لە خەباتێکی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیدایە کە کرێکاران بەردەوام دژی سەرمایەداری دەیکەن.

کۆمۆنیستەکان ئەو بەشە وشیارەن کە ئەم خەباتە چینایەتیە پراتیکیە لە چوارچێوەیەکی گشتیدا، کە لە مانیفیستی کۆمۆنیستی مارکس و ئەنگلسەوە ڕۆشنکراوەتەوە و بوەتە ئەلف و بای بەرنامەیی ئێمە، و لە پەیوەست بە خواستە دیاریکراوەکانی خەباتی سیاسی و ئابوری و لە هەلومەرجێکی فکری وفەرهەنگی و کۆمەڵایەتی دەورەیەکی دیاریکراودا یەکگرتوو دەکەن. هەربۆیە بەرنامە بۆ خۆجیاکردنەوە لە گروپە کۆمۆنیستەکانی تر نیە و هیچ لێکدانەوەیەکی مێژوویی نابێ ببێتە سنورێک بۆ دانانی گروپێک بە کۆمۆنیست و ئەوانی تر بە سۆشیالیزمی ناکرێکاری. بەرنامە بریتیە لە پێویستی گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری لەڕێگەی ئامادەکردنی چینی کرێکارەوە بۆ شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی و دیاریکردنی ستراتیژ وئەرکی حزب بۆ سازکردنی ئەو ئامادەییانە لە نێو خەباتی ڕۆژانە و سەرتاسەری کرێکاراندا و دەبێ لە هەموو سێکت و قاڵبێکی فکری، کە بزوتنەوەی کرێکاری و گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستەکانی دابەش بکا و جیاوازیان لەنێودا دروست بکا، خۆی دوور بخاتەوە. هەروەک پێشتر نمونەکانی ئینتەرناسیونالی یەکەم و دووەم و باسەکانی مارکس و ئەنگلسمان لەسەر جێگای بەرنامە لە بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا هێنایەوە، کە هەموویان جەخت لەسەر گشتی بونی بەرنامە و دیاریکراوی خواستەکانی چینەکە و یەکگرتوبونی هەموو گروپ و بەشەکانی جەماوەری کرێکاران دەکەن لە حزبدا و دژ بە بەکارهێنانی بەرنامەن بۆ جیاکردنەوەی کرێکاران و کۆمۆنیستەکان لەیەکتر بەپێی سێکت و لێکدانەوەی فکری.

لە تەجروبەی ٣ بۆ ٤ دەیەی خەباتی کۆمۆنیزمی کرێکاری نابینین کە ئەم بزوتنەوەیە بتوانێ حزبێکی سیاسی دروست بکا کە سەرجەم چینی کرێکار و تەنانەت سەرجەم کۆمۆنیستەکانیش بگرێتە خۆ. ئەمە لە کوردستانی عێراق و عێراقدا زۆر بەرچاوە لە بەرئەوەی لە ماوەی ئەم چەند دەیەیەدا جگە لەو نەوەی یەکەمەی ئەم بزوتنەوەیە ئیتر ئەم بزوتنەوەیە خۆی بەرهەم نەهێناوەتەوە و دابڕاوە لە نەوەی نوێی گروپە کۆمۆنیستیەکان و هەڵسوروانی نارەزایەتیەکان و لە قاڵبی گروپی پەراویزی خۆیدا ماوەتەوە. لە سێ دەیەدا هیچ ئاڵوگۆڕێکیش بەسەر بەرنامەکەیدا نەهاتوە، لە کاتێکدا جیهانی سەرمایەداری و دۆخی کرێکاران و شێوازی خەباتی سیاسی و جەماوەری و کێشەکانی خەباتی چیانیەتی، هەمووی ئاڵوگۆڕی گەورەی بەسەردا هاتوە چ لە ئاستی جیهانی و چ لە ئاستی ناوخۆییدا.

فۆرم وقاڵبی بیرۆکراتی حزبیش کە لە مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەلشەفیەوە ماوەتەوە تا ئێستا تاکە قاڵبێکە کە حزبیەت و پەیوەندی نێوخۆی حزب دیاری دەکا. ئەم قاڵبە لە حزب کە هەر چەند ساڵ جارێک کۆنگرەیەک دەگیرێ و چەند کەسێک

هەڵدەبژێردرێنەوە بۆ کۆمیتەی ناوەندی و دوای ئەمانیش وەک لینین دەڵی " چەند گروپێکی تەقریبەن جێگیر لە کەسانی زۆر ناسراو و بە نفوز و بە تەجروبەوە دەبرێنە پێش، کە پێیان دەڵێن سەرکردەکان" [270] .

ئەم گروپە جێگیرە لە ماوەی ۳۰ تا ٤٠ ساڵدا لە شوێنی خۆیان ماونەتەوە. ئیتر باسی هەڵبژاردن و دیموکراسی ناوخۆی حزب زۆر مانای نیە، چونکە لەم قاڵبە جێگیرەدا کە هیچ جیاوازیەک ڕێگەی دەرکەوتنی بۆ نیە و هەموو جیاوازیەکان بە جیابونەوە کۆتاییان هاتوە، وە هەروەها شێوازی بەڕێوەبردنی بیرۆکراتی ئەم ئۆرگانانە، وەک سەندیکا کرێکاریەکان کەسانێک دەکا بە حرفەیی و شارەزا لە چۆنیەتی هێشتنەوەی پۆستەکانیاندا، کە هەر ئەوان دەتوانن ئەم قاڵبی ئەم گروپە لە سنوری ڕیکخراوەیی خۆیدا بپارێزن و تێکەڵ بە گروپەکانی تر نەبێ. بەم شێوەیەش بەرنامە و بڕیارو پلاتفۆرمی کۆنگرەی داهاتوش دادەڕێژن، کە لەسەر هەمان ڕتیم و سونەت بمێنێتەوە و ئەم سەرکردانەش بۆ پۆستە جێگیرەکانیان هەڵببژێرێنەوە.

حزبیەت لەم سیستمی سێکتیەی ئەم گروپەدا ئەوەیە کە ئەم ڕابەریە لەماوەی دوو کۆنگرەدا بڕیاری لێ دەدا، نەک ئەوەی کە لەڕاستیدا چ ڕا و سیاسەتێک وەڵامدەرەوەی خەباتی ڕۆژانە و چینایەتی کرێکارانە. بۆ نمونە هەڵسوڕوانی یەکێتی بێکاران لە ساڵی ۱۹۹۳دا دەبوایە گوێیان بۆ ڕای حزب بگرتایە لە دژایەتی ئەو باڵەی تر کە لە یەکێتی بێکاراندا حزبی نەبون و ئەگەر ڕابەری حزب دژی یەکێتی نێوان هەڵسوڕاوانی بێکارانیش بێت دەبێت پەیڕەوی لێ بکرێ . حزبیەت لێرەدا ئەوەنیە کە خەباتی کرێکاران دژی بێکاری پێویستیەتی، بەڵکو ئەوەیە کە ڕابەری حزب بڕیاری لەسەر دەدا.

حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق هەمان سیناریۆی بەشێوەیەکی خراپتر لە "یەکێتی شوراوسەندیکا کرێکاریەکانی عێراق" دا لە ساڵەکانی دوای ڕوخانی بەعسدا لە دوای ۲۰۰٥دا دووبارەکردەوە و حزب خۆی هەڵسا بەدروستکردنی دوو ڕیکخراوەی جەماوەری دژ بەیەک "بۆ کرێکاران" هەر لە ئەندامانی خۆی. لە کۆتایشدا لەساڵی ۲۰۱۹دا بەدووبەش بونی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عیراق تەواوبوو. کە لێرەدا بەشێک لەو لێکدانەوەیەی نوسەری ئەم کتێبە لەسەر کێشەی ئەم جیابونەوەیە دەهێنینەوە کە نمایشی چۆنیەتی بەڕیوەچونی ململانێی سیاسی لەناو کۆمۆنیزمی کرێکاریدا دەکا.

---

[270] لینین ، نەخۆشی چەپرەوی منالانە لە کۆمۆنیزمدا
https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1920-lwc/05.htm

"لەسەر ئەم کێشانە لەپاڵ "یەکێتی شوراوسەندیکا کرێکاریەکان" هەوڵدرا ڕیکخراوی تر لەلایەن حزبەوە بۆ کرێکاران دروست بکرێ. ئەمە لەجیاتی ئەوەی خۆمان و حزبەکەمان لە کرێکار جیانەکەینەوە، بەڵام لەناو کرێکاراندا جیاکاری دروست دەکەین !. لەسەر "کۆنگرەی ئازادی عێراق" کێشە و دوو قوتبی هەبووە و بەردەوام لەدژی بڵاوکراوە ڕەسمیەکانی حزب وەک "الشیوعیه العمالیة" و "الی لامام" کێشە و دووبەش بوون هەبوە.بەکورتی ئەم دوو باڵەی حزبی عیراق لە مەیدانەکانی کاری جەماوەری و حزبیشدا کاریان لەیەکتر دووربون و هەر ڕیکەوتنێک لەسەرەوە لە حزبدا بە شێوەیەکی کاتی دەچوە پێش و دواتر لەسەر شتی جۆراوجۆر کێشە دروست دەبوو و بێگومان هەردوولاش تانە و تەشەری سیاسی و ناسیاسیان لەیەک دەنا.

ئێستا باڵی ڕەسمی زۆرایەتی مەکتەبی سیاسی دەڵێن ئێمە دژی مەحفەلی بوین، بەڵام کەس نازانێ ئایا تەنیا زۆرایەتی بوون بەمانای حزبی بونە یان ئەوە پراتیکی سیاسی و کۆمەڵایەتیە کە نیشانی دەدا ئاکت و سونەت وکاراکتەری حزبێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی مەوجودە لە لایەکدا یان نا؟ ئەگەر ئەو ڕوانگە ڕێکخراوەیی و تەشکیلاتیە بەمانای "حزبیی بون" بوایە، بێگومان دەبوایە کێشەی مەحفەلی ١٠ بۆ ١٥ ساڵ درێژەی نەخایاندایە. ئەم لایەنەی نوێنەرایەتی حزبێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەکا دەبوایە ئەم کێشەیەی لە مەیدانی خەباتێکی سیاسی و عەمەلی ڕۆژانەدا چارەسەربکردایە و کەناڵی بۆ چونە پێشی بیروڕاو سیاسەتی جیاواز بکردایەتەوە و کۆتایی بەژیانی مەحفەلی بهێنایە و هەموو حزبی لەیەک پەیکەرەدا ڕابگرتایە وکارنەگەیشتایەتە ئەوەی لەڕێگەی پەیرەوی ناوخۆوە کێشە سیاسیەکان یەکلایی بکەنەوە و پێشێلکاریە ڕیکخراوەییەکان چارەسەربکەن. هەربۆیە لە جیاتی ئەم پرۆسە سیاسی و خەباتکارانەیەی نێوان ئەم دوو باڵە ئێستا دەڵێن سکرتێر بە دەنگی خۆی نەدەبوو بە سکرتێر، ئەگەر گروپی بەرامبەر دەنگی پێ نەدایە. کەواتە لەدەرەوەی ئۆرگانە ڕەسمیەکان، وەک سکرتێر و کۆمیتەی ناوەندی، قوتبەندی تر هەبووە، بەڵام دەنگدان بە سکرتێر کاری تاکەکانی کۆمیتە ناوەندیە نەک گروپ و ئۆرگانێکی حزبی، ئەگینا بۆچی سکرتێر بەم چەشنە دیاری دەکرێ و دواتروەک سنگفراوانی باس دەکرێ!"[271]

---

271 **ئاسۆکمال، دیسانەوە سەبارەت بە دەرکردن لە حزب**
http://www.asokamal.com/index/?p=1581

هەر لەم کێشەیەی دەرکردنی هاوڕێ "فەلاح عەلوان" لە ئایاری ٢٠١٨ دا لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و جیابونەوەی هاوڕێیانی " بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق" مەسەلەی "حزب و تاکە کەس" هاتە ناوەوە، کە هەمان کۆپی باسی لیدەریە لە کۆمۆنیزمی کرێکاریە کە پێشتر باسمان کرد. ڕێبوار ئەحمەد دەڵێ؛ **"سەرئەنجام لەبەر ئەوەی لە ئاستی کۆمەڵایەتیدا لێکهەڵپێکانێک لە نێوان ناوی من و حزبدا دروست بووبوو، بە جۆرێک ئەوەی من دەموت لەسەر حزب دەکرایەماڵ و ئەوەی حزب دەیوت و دەیکرد لەسەر من حیساب دەکرا".**[272] هەر بۆیە ئەم هاوڕێ یە تە شهیری فەلاح عەلوان بە تەشهیر و ناوزڕاندنی حزب یەکسان دەکا و داوای دەرکردنی ئەم هاوڕێ یە لە حزب دەکا و کۆمیتەی ناوەندیش بڕیاری دەرکردنەکەی دا و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق دیسان بوو بە دوو بەشەوە.

ئەم دەرک و دروشمەی کە **"من حزبم و حزبیش منم" هەربۆیە "ئەوەی من دەموت لەسەر حزب دەکرایە ماڵ و ئەوەی حزب دەیوت و دەیکرد لەسەر من حیساب دەکرا".** هەمان دیدگا و تێگەیشتنە لە دوەری تاکە کەسێک کە بووەتە توخمی "هەڵبژاردەی ئیلاهی"، کە جگە لەو هیچ ئەندامێکی تر لەو دەیان ئەندامەی لە ٣٠ساڵی ڕابردووی حزبدا کاریان کردووە نە گەیشتونەتە ئەم پلە و پایە یە! حزب لێرەدا ئۆرگانێکی گشتی نیە کە هەموو ئەندامان چالاکی دەکەن و هیچ جیاوازیەک نیە لە نێوان ئەو ئەندامەی لە کارگەیەکدا کار دەکا یان ئەو ئەندامی مەکتەبی سیاسیەی لە پۆستی باڵا دایە و سبەینێ جێگاکانیان ئاڵوگۆڕ پێ دەکەن، بەڵکو وەک هەر دەزگایەکی تری بیرۆکراتی موڵکی ئەوانەیە کە لەسەرەوەن و ئەم سیستمەش لە کۆتاییدا تەنیا یەک کەس دەکاتە لیدەر و سەرۆک کە ئەوەی دەیڵێ لەسەر حزب حساب دەکرێ و بە بڕیاری حزب دادەنرێ و هەر چیەکیش حزب بیڵێ هەر بە قسە و بڕیاری ئەو دادەنرێ!!

پرسیارەکە ئەوەیە کە ئایا ئەم حزبە بە چ پرۆسەیەکی فکری و سیاسی و ڕێکخراوەییدا تێپەڕ بووە تا بەم شێوەیەی لێهاتووە کە تەنها یەک کەس ئەم دەسەڵات وئۆتۆریتەی Authority هەیە؟ سەیر لە وەشدایە کاتێک ئەم ڕیبوار ئەحمەد ئەم قسەیە دەکا کە نە سکرتێری حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستانە و تەنانەت نامەی وازهێنانی لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراقیش پێشکەش

[272] **ئاسۆکمال، دیسانەوە سەبارەت بە دەرکردن لە حزب**
http://www.asokamal.com/index/?p=1581

کردووە!ئەگەر ئەم ئیدعایە لە باری ماف و یاسای حزبیشەوە ڕاست نەبێ، بەڵام دیارە بەشێک لە میکانیزم و سونەتی کاری ئەم حزبانەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە. لە کاتێکدا هەر یەکیک لەم ئۆتۆریتانە هەمان شت لەسەر خۆی دەڵێ؛ **"من حزبم و حزبیش منم" هەربۆیە "ئەوەی من دەموت لەسەر حزب دەکرێتە ماڵ و ئەوەی حزب دەیڵێ و دەیکا لەسەر من حیساب دەکرێ"**، هەر بۆیە لە ئێستادا شەڕی ئەم ئۆتۆریتانە بووەتە سەرچاوەی کێشە و جیابوونەوەکان. ئەمە ئەو مۆدێلە لە بیرۆکراسیە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری خوڵقاندویەتی و حزب کورت کراوەتەوە لە تاکە کەسێکدا و گروپەکان بەدەوری ئەم ئۆتۆریتانەدا شکڵ دەگرن و بە هۆیانەوە جیابوونەوەکان ڕوو دەدەن. ئەمە هەمان سایکڵ و بازنەی بەتاڵی دروست بوون و هەڵوەشانەوەی مەحفەل و دەستە و ڕەوت و حزبەکانە کە ٣٠ ساڵی ڕابردوودا لە نێو گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستە دابڕاوەکان لە چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی دەیبینین. ئێمە لە ڕەخنە لەم مۆدێلەدا لە بەشەکانی ڕابردوودا سەبارەت بە کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕۆشنکردنەوەی پێویستمان خستۆتە ڕوو و تەنیا ووتەکەی ترۆتسکی بۆ جارێکی تر لێرەدا دێنینەوە تا ئەم مۆدێلە بیرۆکراسیە بناسێنێ؛ ئەو لە ساڵی ١٩٠٤دا لە ڕەخنەی لەم مۆدیلەی حزبی بەلشەفیدا لە کتێبی "ئەرکە سیاسیەکانی ئێمە" دا دەڵێ؛ "ئەم شێوازە لە سیاسەتی ناوخۆی حزبدا بە دۆخێک کۆتایی دێت کە ڕابەری حزب جێگای حزب و دواتر کۆمیتەی ناوەندی جێگای ڕابەری دەگرێ و سەرئەنجام یەک دیکتاتۆر جێگای کۆمیتەی ناوەندی دەگرێت و دۆخێک دروست دەبێ کە کۆمیتە حزبیەکان بەبێ بەشداری جەماوەری خەڵک هەمیشە سیاسەتەکانی خۆیان دەگۆڕن." [273]

ئەم تەجروبانەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستان نیشانمان دەدەن کە ئەم سێکتە فکری و ڕیکخراوەییە لەم سێ دەیەی ڕابردوودا، نەک هەر لە چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی دوری خستوینەتەوە، بەڵکو ئەو هێزەشی هەمان بوە لە دەستمان داوە. هەربۆیە ئێمە بۆ ڕزگاربوون لەم سێکتە فکری و گروپیە پێویستمان بە گۆڕینی دیدگا و پراتیکی خۆمانە، وە پێویستمان بە تێپەڕێنە لەم داخراویە فکری و سیاسی و ڕێکخراوەییەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و هەنگاوهەڵگرتنە بەرەو بنیات نانی کۆمۆنیزمێکی نوێ، کە حزبێکی کرێکاری و جەماوەری دامەزرێنێ و لەم خەسڵەتە سێکتاریستی و گروپیانەی ئەم حزبەی ئێستامان جیاواز بێ.

---

[273] **ترۆتسکی ، کتێبی "ئەرکە سیاسیەکانی ئێمە"**
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1904/tasks/ch04.htm

حزب واتە کاری سیاسی هاوبەشی چینی کرێکار، هەربۆیە دەبێ هەموو ئەندامانی حزب دەخاڵەتیان لە حزبی خۆیاندا هەبێ و ئەوان بتوانن لێپرسینەوە لە نوێنەرەکانیان بکەن، وەک مارکس لە کۆمۆنەی پاریسدا دەڵێ " چینی کرێکار دەبێ خۆی لە نوێنەرەکانی بپارێزێ تا لە خزمەتکارەوە نەبن بە سەرۆکی". حزب نمونەیەکە لە دەوڵەتی کرێکاری و لە شێوازی ڕێکخستن لە کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیدا، هەربۆیە پەیڕەوی ناوخۆی حزب دەبێ پەیڕەو لەو ناوەرۆکە کۆمۆنیستیە بکات کە پیداگری لەسەر دەخاڵەتی خوارەوەیە و بەرتەسکردنەوەی دەوری سەرەوەیە بەوەی "شتەکانی و ئیدارەکەی ڕێک دەخا"، نەک " حوکمی مرۆڤەکان" دەکا.

بێگومان حزبی ئێمە لە رەوتێکی مێژوویی گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستەکانی دابڕاو لە چینی کرێکار و بزوتنەوەی کرێکاریەوە هاتوە و هەربۆیە نەیتوانیوە حزبێکی کۆمەڵایەتی کرێکاران بێت و ئەم قاڵبە ڕێکخراوەیی و سونەت و پەیڕەوانەشی بە عەمەلی لە شێوەی گروپە چەپەکان و مەحفەل و "حزبە ناسیاسیەکان" وەرگرتوە و هێشتا لە ژێرکاریگەری کلتور و فەرهەنگی حزبە تەقلیدیەکانی کۆمۆنیزمی بەلشەفیدایە.

حزب لە تێگەیشتنی مارکسدا بریتی نیە لە بەرنامە و کۆمەڵێک سیاسەتی لە پێشدا داڕێژراو و کۆمەڵە ئەندامێک کە کۆمۆنیستن و دەیانەوێ شۆڕش بکەن و بۆ ئەمەش پێویستیان بە ئەندامەتی کرێکارە لە حزبەکەیاندا. حزب بە مانای هەموو چینی کرێکار کە دەیەوێ لە ڕێگەی یەکگرتوبون و سیاسەتەوە دەسەڵات بگرێت و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی دامەزرێنێ.

کەواتە لەم حزبەدا ئەوە بەرنامەی کۆمۆنیستی نیە کە کرێکار دەکاتە کۆمۆنیست، بەڵکو بونی ئەم چینە خۆیەتی لە حزبێکی سیاسیدا کە دەیەوێ دەسەڵاتی سیاسی بەدەستەوە بگرێ تا کۆمەڵگە بگۆڕێ. هەربۆیە کرێکار بەپێی ئایدیۆلۆژی کۆمۆنیستی نەپاڵێوراوە بۆ ئەم ئەرکە حزبیە، بەڵکو ئەمە ئەرکێکی مێژووییە کە دەبێ خۆی بۆ ئامادەبکا و بەرنامە و ئایدیۆلۆژی و هەژمونی سیاسی ڕوناکبیرانی کۆمۆنیست و "کۆمیتەی ناوەندی" و کادران، هەموو ئەمانە بەشەکان و پێداویستیەکانی حزبن یان ئەگەر بگونجێ بڵێین سەرخانی حزبن، نەک حزب بەتەنیا ئەمانە بێت.

سیاسەت و لیکدانەوە و تاکتیک و ستراتیژی کۆمۆنیستی، هەموی پەیوەستە بە ڕادەی گەشەی مێژوویی ئەم بزوتنەوە کۆمەڵایەتیەی کرێکارانەوە و تەعبیرێکن لەو پراتیکە سیاسی و کۆمەڵایەتیە ڕێکخراوە نەک کۆپی "مانیفیستی کۆمۆنیست" یا "بەرنامەی دنیایەکی باشتر" بێ. ئەمانە بنەما گشتیەکانی کۆمۆنیزمن، کە تەنیا چوارچێوەی

ئامانجە گشتیەکانی ئەم بزوتنەوە مێژوویی و جیهانیە دیاری دەکەن. هەربۆیە مارکس دژی هەر جیاکردنەوەیەکی کرێکاران و کۆمۆنیستەکان بوە لەسەر بنەمای ئایدیۆلۆژی و سیاسەت و بەرنامەیەک کە بکرێتە سێکت و خەتی سیاسی و ئایدیۆلۆژی جۆراوجۆری لێ دابتاشرێ.وە دژی دروستکردنی حزبی جیاواز بو دژی پارتەکانی کرێکاران. هەروەها دژی ئەوەبوە کە مەبدەئی سکتاریستی و مەحفەلی دابنێن کە بزوتنەوەی کرێکاری لە قاڵب بدات. هەرچۆن لە مێژوودا ئەم قاڵبە فکری و سیاسیانەمان بینیوە لە چەشنی وەک مارکسیزم، لینینزم،ستالینیزم،ماویزم، ترۆتسکیزم و حیکمەتیزم، هتد.

لەم تێگەیشتنە نوێ یەدا بۆ کۆمۆنیزم، حزبێکی کرێکاری کۆمۆنیستی دەتوانێ جێگای هەموو کرێکارانی تێدا بێتەوە بە سەندیکالیست و ریفورمیست و ئانارشیست و سۆشیالیستێکی تێدابێتەوە و حزبی چینی کرێکار بێت بۆ گەیشتن بەدەسەڵات و دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستی. ئەمە مانای حزبی کۆمەڵایەتی و سیاسیە، حزبی جەماوەری کرێکار و حزبێکی کۆمۆنیستی.

ئەگەر ئێستا بەراوردێکی حزبە کۆمۆنیستیە کرێکاریەکانی خۆمان بەم مۆدێلە لە حزبی کرێکاری و سیاسی بکەین دەزانین کە چ جیاوازیەکی گەورە لە نیوان ئەم دوو مۆدێلەدا هەیە. وە دەزانین کە سەرچاوەی ئەو سیکتاریزم و مەحفەلگەرایی و هەڵنەکردنی بیروڕاجیاوازە سیاسیەکان چۆن نیشانەی مانەوەی حزبە لە دۆخی دووری لە چینی کرێکار و بزوتنەوەی کرێکاری و سونەتە سیاسی و ڕیکخراوەییە کۆمۆنیستیەکان. ئەمە نیشانمان دەدا بۆچی کێشە سیاسیە ناوخۆییەکانمان بە شێوەی خەباتی سیاسی و ڕۆشنگەری و فراکسیۆنی حزبی ناچێتە پێش و بۆچی پەیڕەوی ناوخۆ دەوری نیە لە ژیانی حزبدا و دیسپلین و یاساکانی ڕێکخستن کارناکات و بە شێوەی فۆرماڵی کەمایەتی و زۆرایەتی بە چارەسەری هەموو کێشەکانمان دەزانین.

ئێمەی کۆمۆنیستەکان لەبەردەم پێویستی گۆڕانکاریەکی مێژوویی داین. گۆڕانی گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستەکان بە حزبێکی کرێکاری. ئەمەش پێویستی بە گۆڕانی بەرنامە و دیدگا و جیهانبینی کۆمۆنیستیمانە سەبارەت بە خەباتی چینایەتی کرێکاران و چۆنیەتی بەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی. ئەم گۆڕانکاریە تیۆریەش لە جەرگەی پراتیکێکی چینایەتیدا ڕودەدا کە گروپە کۆمۆنیستیەکان دەرگیر و تێکەڵاو و یەکانگیربن لەگەڵ هەموو بەشەکانی چینی کرێکار و خەباتی ڕۆژانە و سەراسەریاندا. ئەمە ئاسۆی ئەو گۆڕانکاریەیە کە دەبێ بەسەر بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری سەدەی بیست و یەکدا بێ، تا بزانین چۆن بەرەو پێشەوە دەچین؟

٢٤

کۆمۆنیزمی نوێ

ئەنجام

ئەنجامێک کە ئێمە لەم لێکۆڵینەوەدا پێی گەیشتین ئەوە بوو کە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی پێویستی بە دیدگا و پراکتیکێکی جیاواز و نوێ یە لە خەباتی چینایەتی دا دژی سیستمی سەرمایەداری. دیدگا و پراکتیکێکی کۆمۆنیستی کە دووبارە بنەما سەرەتاییەکانی ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاران بژێنێتەوە و یەکگرتووکردنی چینی کرێکار بە هەموو جیاوازیەکان و گروپە ڕۆشنبیریەکانی و ڕیکخراوە جەماوەریەکانیەوە بکاتە ئامانجی خۆی. مارکس ووتەنی؛ **"ئەبێ هەڵەکانی دابەشبوونی پێشووی نێوبزوتنەوەی کرێکاریی دووبارە نەکرێنەوە و داوای یەکگرتنی خێرای هەموو بەشە داپڕاوەکانی بزوتنەوەی کرێکاری بکرێ."**[274]

ئەگەر ئەم ئامانجە لە لای هەموو کۆمۆنیستەکان و هەڵسوڕوانی بزوتنەوەی کرێکاری قبوڵە، کەواتە دەبێ بپرسین بۆچی ئەم هەموو گروپ و حزب و ڕیکخراوە جیاواز و دژ بە یەکەیان دروستکردووە و چۆن پابەندی پراکتیکی خۆیان بەم ئامانج و ستراتیژیەوە نیشان دەدەن؟

ئەم لێکۆڵینەوەیە بۆ سەلماندنی ئەو ڕاستیەیە کە دۆخی زاڵی فکری و سیاسی و ڕیکخراوەیی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی، دۆخێکی چەق بە ستووە کە لە مێژووی سەدەیەک لەمەوبەری مۆدێلی سۆشیالزیمی دەوڵەتیدا جێماوە و پەیوەست نیە بە خەباتی چینایەتی ئەمڕۆی کرێکارانەوە. هەر بۆیە ناکۆکی گەورە لە ئاستی جیهانیدا دەبینین لە نێوان نارەزایەتی یەکگرتووانە و خەباتی هاوبەشی کرێکاران لەلایەک، وە پەراوێزەیی و جیابوونەوەی سێکتاریستی گروپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستەکان لە لایەکی ترەوە. لەم لێکۆڵینەوەیەدا ئێمە مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی، کە ئاخرین مۆدێلێکی سیاسی و ڕیکخراوەیی و ئابووری یە کە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی پێی گەیشتووە، و گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینی کرێکار تا ئێستاکە پەیڕەو لەو مۆدێلە دەکەن، وەک

---

[274] مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٤، بە زمانی ئینگلیزی
The International Workingmen's Association 1864General Rules, October 1864
https://www.marxists.org/…/in…/iwma/documents/1864/rules.htm

هۆکاری ناکۆکی و قەیرانی ئێستای بزوتنەوەی کۆمۆنیستی ناساندووە و **کێشەکانی حزب و دەوڵەت و کۆمۆنیزمی سەردەم** مان پێ لێک داوەتەوە.
مۆدێلی حزبی نوێنەری چینی کرێکار کە لە جیاتی چینەکە، نەک بڕیار دەدا و دەسەڵات بە دەستەوە دەگرێ، بەڵکو دیکتاتۆریەتی حزب بەسەر چینی کرێکار خۆشیدا دەسەپێنێ و شورا و سەندیکا و ڕێکخراوەی جەماوەری دەکاتە پاشکۆی حزب. هەروەها بە بەرنامە و تێۆری دەکات بە "دیواری چین" لە نێوان گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینی کرێکار خۆیاندا و هاوکاتیش لە نێوان ئەم گروپانە و جەماوەری کرێکاراندا. حزبایەتی دەکاتە گوێڕایەڵی ئەندامانی بۆ "ڕابەری" هەڵبژاردەی کۆنگرەکانی حزب و هەر گروپێکیش بە دەوری ئۆتۆریتەی لیدەری و دەسەڵاتی ڤیتۆی تاکە کەسێکدا بەسەر هەموو ئەندام و ئۆرگانەکانیدا پەرژین دەکرێ. ئەم مۆدێلە بیرۆکراسیە قوتابخانەیەک دەبێ بۆ دووبارە کردنەوەی مۆدێلی دیکتاتۆری حزبی بەلشەفی و حکومەتی کەمینەی کۆمەڵگە کە بە پێویستی بە هێشتنەوەی پەیوەندی بەر هەمهێنانە لەسەر بنەمای موڵکایەتی دەوڵەتی حزبێک و کاری بە کرێی زۆربەی کۆمەڵگە کە کرێکارانن، کە ئەمەش هەمان بنەمای بەرهەمهێنانی سەرمایەداری و کەڵەکەی سەرمایەیە کە هاوکات لەگەڵ چەند ڕیفۆرمێکی ئابووری بازاڕی سەرمایەدا و دابینکردنی لانی کەمێکی کرێی و گوزەران لە لایەن دەوڵەتەوە پێی دەگوترێ سۆشیالیزمی دەوڵەتی، وەک نمونەی چین و کوبا و وڵاتانێکی تر کە بە سۆشیالیست و کۆمۆنیست ناوزەد کراون.
لەم لێکۆڵینەوە مێژوویەدا بەوە گەشتین کە ئەم مۆدێل و قاڵبە فکری و سیاسی و ڕێکخراوەیی و ئابووریەی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی ڕەنگدانەوەی ئاستی گەشە و توانایی چینی کرێکار و گروپە ڕۆشنبیریەکەی بووە لە خەباتی چینایەتیدا **لە چوارچێوەی هەلومەرجێکی مێژوویی و ئابوری و سیاسی دیاریکراودا. ڕەوت و دیدگای جیاجیای سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفی بۆ وەڵامدانەوە بە کێشەکانی خەباتی چینایەتی دروست بوون و ئەمانەش مۆدێل و فۆرمی ڕێکخراو بوون و حزبی دروستکردووە. کاریگەری کەسایەتیەکان هەر چەند بووبێ، بەڵام ئەوانیش لەم چوارچێوە مێژوویی و ئابوری و سیاسیەدا کە چینی کرێکاری تێدا بووە هەنگاویان ناوە و تێگەیشتن و تیۆر و پراکتیکی ئەو دەورەیەی خۆیان دەربڕیوە.**

ئێمە لێرەدا بە پێی تەجروبە مێژووییەکانی سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفیزم، ناکۆکی مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیمان لەگەڵ سۆشیالیزمی چینی کرێکاردا لە بواری حزبدا دەرخست و دواتریش باسمان لە کێشەکانی ئەم مۆدێلە لەگەڵ شۆڕشی سۆشیالیستی و

حکومەتی کرێکاری و ئابووری سۆشیالیستیدا کرد. وە پێویستی تێپەڕ بوونمان لەم قۆناغە بە تێپەڕین لەم مۆدێلەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و هێنانە ئارای کۆمۆنیزمێکی نوێ دیاریکرد.

ئەم **کۆمۆنیزمە نوێ** یە خۆی لەم ئەنجامگیریانەی خوارەوەدا نیشان دەدا؛

ئەنجامگیری یەکەم؛ کە ئێمە پێی گەیشتین ئەوە بوو کە؛ لە لێکدانەوەی مێژووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیەوە فێر دەبین کە یاسای گشتی گەشەی چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی ئەوەیە کە، چینی کرێکار لە سیستمی سەرمایەداریدا لە ململانێ یەکی بەردەوامدایە لەگەڵ بورژوازی و یاسای کەڵەکەی سەرمایەکەیدایە، کە ڕێگا دەگرێ لە چینی کرێکار بۆ بەهرەمەند بوون لە بەرهەمی کاری خۆی. ئاستی گەشەی ووشیاری ئەم چینە و گروپە ڕۆشنبیرەکانی بەم ناکۆکیە و تەجروبەی کرێکاران لە خەباتدا دژی چینی سەرمایەدار دیاری دەکا کە چ مۆدێل و قاڵبێک دەگونجێ لەگەڵ بەرەو پێشەوە چوونی ئەم خەباتە چینایەتیەدا.

لێرەوە گەشتین بەوەی کەواتە ئەو سیاسەت و ڕووداوانەی لە ئاستی جیهانی و لۆکاڵیدا هەبوون هەڵەی سەرکردەیەک یان گروپێک نەبوون، کە بە هۆی ئەوانەوە لە ئێستادا چینی کرێکار لاواز و بزوتنەوەی کۆمۆنیستی پەرژ و بڵاوە و بەسەر دەیان ڕەوت و گروپ و حزب و ناوەند و "یزم" ەکاندا دابەش بووە. بەڵکو ئەم دابەش بوون و جیاوازیانەی دروست بوون لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا خۆی ڕەنگدانەوەی واقعیەتەکانی گەشەی سەرمایەداری و جێگا و توانای کرێکاران لەو سیستمەدا و تەجروبەکانی بزوتنەوەی کرێکاری یە.

هەر بۆیە ئەو قەیران و کێشانەی کە لە بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا هەیە دەبێ لە لێکۆڵینەوە لەو مێژووە و ئەو مۆدێل و قاڵبە فکری و ڕیکخراوەییانەی زاڵن بەسەر ئەم بزوتنەوەیەدا ڕێگە چارەی بۆ بدۆزینەوە. هەر چۆن بورژوازی دوای هەوڵی فکری، سیاسی و ڕیکخراوەیی جۆراوجۆر سەرەنجام لە چەند سەدەیەکدا توانی زەمینە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەکانی خۆی ئامادە بکا تا توانی هەژموونی خۆی بەسەر کۆمەڵگەدا زاڵ بکا و دواتر گەیشت بە دەسەڵات و سیستمی سەرمایەداری ئێستای سەپاند، وە ئێستاش بەرگری لە مانەوەی دەکا.

شۆڕشی سۆشیالیستی و هەوڵدان بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیی تا ئێستا، خۆی بەرهەمی ئەو مێژووە لە خەباتی فکری، ئابوری، سیاسی و ڕیکخراوەییە کە چینی کرێکار، بەپێی ئامادە بوونی زەمینەکانی لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا پێی گەیشتووە، نەک بەرهەمی گروپێکی کۆمۆنیستی و فەردێک یان کۆمەڵە بیرمەند و سیاسەتمەدارێکی سۆشیالسیتی بێت. هەربۆیە بۆ ئەوەی گرفتەکانی ئێستای ئەم خەباتە

چینایەتیە بناسین، دەستمان کرد بە لێکۆڵینەوە لە مۆدێل و بەرنامە و جیاوازیەکانی نێوان گروپ و ڕەوتە کۆمۆنیستیەکان. لێرەوە لەو بەرتەسکیە فکری و سیاسی و ڕیکخراوەییە تێ گەیشتین، کە ئەم گروپە ڕۆشنبیرانەی چینی کرێکار تیایدان. هەروەها لاوازی و دابڕانی ئەم گروپ و حزبانەمان لە جەماوەری کرێکاران، وەک ئەنجامی کاریگەری ئەو مێژووە بۆ دەرکەوت کە سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفیەکان دروستیان کردووە و تا ئێستا وەک قاڵبی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی درێژەیان پێ دەدرێ. ئێمە لێرەدا باسی کە ئەو کاریگەریانە و پەیوەندی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی بەو مێژووە وە کرد، وە نیشانمان دا کە ئەم مۆدێل و قاڵبە فکری و سیاسی و ڕیکخراوەییانە چ ڕێگریەکیان بۆ خەباتی چینایەتی ئەمڕۆ دروست کردووە و چۆن دەبێ لە ئێستادا ئەو مێژووە و مۆدێلەکانی سۆشیالیزمی دەوڵەتی تێپەڕێنین.

بەو پێیەی ئەمڕۆ چینی کرێکار لەخەباتێکی زیندووی چینایەتیدایە و بەپێی ئاستی گەشە و تەجروبەی خۆی بەو ڕاستیە دەگا کە چ ڕێگایەک ئەم چینە لە دەست چەوسانەوە ڕزگاردەکا؟ هەرچەند کۆمەڵگەی سەرمایەداری گەشە بکا و هێزی بەرهەمهێنەری کرێکار گەشە بکا و تەجروبەکانی خەباتی ڕۆژانە و "بازدان" وشۆڕشەکانی زیاتر بێت، ئەوەندە ئەم چینە نزیکتر دەبێتەوە لەو ئاسۆ و بەدیلەی کە دەتوانێ قاڵبی سیستەمی سەرمایەداری تێپەڕێنێ و ئەم وشیاری و تەجروبەیە دەبێتە "خواستێکی گشتی و کۆلێکتیڤی" ملێۆنەها و ملیارەها کرێکار. ئەم ڕاستیەش لە پێشدا لە نێو بەشی ڕۆشنبیری چینی کرێکاردا، جا کۆمۆنیست بێ یان ئەنارکیست بێ یان سەندیکالیست بێ، ڕەنگ دەداتەوە. ئێمە ئەم لێکۆڵینەوەیە بە بەشێک لەو هەوڵە دەزانین کە دەیەوێ وەڵامی ئێستای ئەم خەباتە چینایەتیە بداتەوە بە نیشاندانی ڕیگایەک بۆ دەربازبوون لەو قەیرانەی ئەمڕۆ ئەم گروپە ڕۆشنبیرانەی چینی کرێکاری تێ کەوتوون و بە ڕەخنە گرتن لەو مۆدێلە سۆشیالیزمی دەوڵەتیە و ئەو دیدگا هاوشێوانەی، کە بە هۆی تیۆر و بەرنامەی جیاجیاوە، چینی کرێکار و بزوتنەوەکەی بەش بەش دەکەن و لە گروپی پەراوێز کەووتودا دەیهێڵنەوە.

لەم تێگەیشتنەوە گەشتین بەو ئەنجامەی کە، هەروەک بورژوازی، چینی کرێکاریش پێویستی بە پرۆسەیەکە تاکو زەمینەکانی دروستکردنی کۆمەڵگەیەکی سۆشیالیستی ئامادە دەکا. ئەو مێژووەی لە دروستکردنی حزب و گۆڕانکاری لە فۆرم و پەیوەندی بە چینی کرێکارەوە هاتۆتە ئارا بەشێک لەو پرۆسەیە یە کە ئەم چینە لە خەباتی چینایەتیدا تەجروبەی کردووە. لە هەر دەورەیەکدا پێویستە ئاوڕ لە دەستکەوتەکان و ناکامیەکان بدرێتەوە، تاکو بتوانرێ ستراتیژیەک بۆ گەیشتن بە ئامانجی دروستکردنی بەدیلی سەرمایەداری و ئامادەیی چینی کرێکار بۆ گرتنی دەسەلآت و گۆڕینی

سەرتاپای سیستمی بەرهەمهێنان و بەڕیوەبردنی سەرمایەداری. لێرەوە گرنگیەکی تایبەتمان بە تەجروبەی بەلشەفیەکانی ڕوسیا دا.

لە دەورەی شۆڕشی ئۆکتۆبەری ڕوسیا و بەلشەفیزمیشدا بە شێوەیەکی ڕادیکاڵانە جەماوەری کرێکار دەست و پەنجە نەرم دەکا لەگەڵ بنەماکانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری. لێرەدا بە دوای ئەو بنەمایانەدا گەڕاین کە بوونە هۆی شکستی ئەم هەوڵە مێژووییەی بەلشەفیەکان. ئێمە بۆ ڕزگارکردنی ئەم لێکۆڵینەوەیەمان لەو لێکدانەوە بەرتەسکانەی پێشوو، کە لە لایەن ترۆتسکی ، تۆنی کلێف و مە نسوور حیکمەتەوە کراون، پێویستمان بە زانستێک بوو بۆ لێکدانەوەی بەردی بناغەی ئەم مۆدێلەی سۆڤیەت، کە ئەویش لێکدانوەی دیاردەی **"حزب"** ە.

لێرەوە هاتین لە تەجروبەی سۆڤیەتدا ئەو تێزەی گرامشیمان سەلماند کە حزب بچوکراوەی دەوڵەتە یان **"ڕۆحی دەوڵەتە"**. لێرەدا ئەوەمان خستە ڕوو کە، ئەگەر چینی کرێکار هەڵوێستێکی دیالەکتیکی بەرامبەر بە دەوڵەت هەیە و دەیەوێ دەوڵەتی بورژوازی هەڵوەشێنێتەوە و دەوڵەتێکی کرێکاری بخاتە جێگای، لەهەمان کاتدا کار دەکا کە ئەم دەوڵەتە کرێکاریەش بگۆڕێ بە ئامرازێکی ئیداری و ڕیکخستنی کۆمەڵگە و هەرچی ئەرکی سیاسی دەوڵەتە نەیهێڵێ و لەم پرۆسەیەدا دەوڵەت نەهێڵێ. ئەی کەواتە دەبێ هەڵوێستی سەبارەت بە حزبیش هەمان شت بێ، چونکە حزب ڕۆحی دەوڵەتە. بەم پێ یە دەبێ حزبی کرێکاری نەک پەیڕەو لە شێوازی بەڕیوەبردن و کارەکتەر و فەلسەفەی بوونی حزبی بورژوازی نەکا، بەڵکو دەبێ هەموو ئەو بنەمایانە لە حزبی کرێکاریدا هەڵوەشێنێتەوە کە هاوبەشی لەگەڵ ئەم پیوەرانەی حزبی بۆرژوازیدا نیشان دەدەن. پێویستە حزبی کرێکاری شێوازێکی نوێی ڕیکخراوەیی دروست بکا کە لە دیدگا و مۆدێلی کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیەوە سەرچاوە دەگرێ. بەم پێ یە دەبێ حزبی کرێکاری و کۆمۆنیستی ڕۆحی دەوڵەت و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی نمایش بکا. لێرەدا ناکۆکیەکانی نێوان حزبی کرێکاری و حزبی بورژوازیمان خستە ڕوو.

بەو پێیەی دەوڵەتی کرێکاری و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی بریتیە لە یەکگرتووبونی سەرجەم چینی کرێکار و پراتیکی ئازادانەی ئەم چینە بۆ نەهێشتنی سەرمایەداری، هەربۆیە حزبی کرێکاری و کۆمۆنیستی هیچ واتایەکی تری نیە جگە لە حزبی سەرجەم چینی کرێکار و پراتیکی ڕیکخراوانەی ئەم چینە بۆ ئازادکردنی کۆمەڵگە لە پەیوەندیەکان و موڵکایەتی سەرمایەداری. حزبی چینی کرێکار دەبێ لەسەر هەمان بنەما دامەزرێ و کار بکا.

ئێنتەرناسیونالی یەکەم ئەم بنەمایانەی دەست نیشان کرد کە حزبی کرێکاری بریتیە لە یەکگرتوو کردنی خەباتی سیاسی و ئابووری سەرجەم چینەکە، نەک تەنیا بەشێک لە کرێکاران، بۆ باشترکردنی هەلومەرجی ژیان و خەباتی چینایەتی ئەم چینە، وە ئەرکی ئامادە کردنی سەرجەم چینەکەیە بەرەو ستراتیژی بەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی بۆ گۆڕینی ئەم سیستمی چەوسانەوەی سەرمایەداری.
ئەم بنەمایە کە ئینتەرناسیونالی کرێکاری لەسەر دامەزرا لە ژێر کاریگەری سەرەتایی بوونی گەشەی سەرمایەداری و نەبوونی تەجروبەی پێویستی شۆڕشگێڕانە لای کرێکاران، لە ئینتەرناسیونالی دووەمەوە لە لایەن ڕەوتی ئۆپۆرتۆنیستی و ڕیفۆرمیستیەوە گۆڕانی بەسەردا هات بەوەی حزبی کرێکاری کرایە حزبێک کە خەبات بۆ ریفۆرمی سەرمایەداری دەکا و سۆشیالیزم لەم چوارچێوەیەدا وەک پراکتیک و سیاسەتێک کە لە سایەی دەوڵەت و پەرلەمانی بورژوازیدا بەدی دێت. ئەم دیدگایە بۆ کۆمەڵگەی سۆشیالیستی وەک پراکتیکی حزبێک کە سۆشیالیزمێکی دەوڵەتی لە ڕێگەی ریفۆرمەوە بەدی دەهێنێ شێوازێک لە حزب و سیاسەت و پراکتیک بەرهەم دەهێنێ کە بیرۆکراتی و مانەوەیە لە چوارچێوەی یاسا و دەسەڵاتی دەزگاکانی دەوڵەتی بورژوازی دا.
دواتریش لە شۆڕشی ڕوسیادا لەلایەن بەلشەفیەکانەوە، هەرچەند توانرا پراکتیکی شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکار لە قاڵبی بەرتەسکی پەرلەمانتاریزم و ریفۆرم ڕزگار بکرێ و دەسەڵات لە دەست بورژوازی دەربهێنرێ، بەڵام گۆڕانێکی سەلبی بەسەر بنەماکانی ئینتەرناسیونالی کرێکاریدا هێنا، بەوەی کە حزبی کۆمۆنیستی جیا کردەوە لە باقی چینەکە و حزب و بزوتنەوەکانی تری نێو کرێکاران ، وە دیکتاتۆریەتی حزبی لە جێگای دەسەڵاتی شورایی سەرجەم چینەکە دامەزراند. ئەم ڕەوتە هەرچەند جیاواز بوو لە سۆشیال دیموکراتی بەوەی خۆی نەدەبەستەوە بە ڕێگای پەرلەمانی بە دەستهێنانی دەسەڵات، بەڵام هەمان دیدگای بۆ کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی هەبوو کە بریتیە لە پراکتیکی حزبێکی کەمایەتی بۆ دامەزراندنی سیستمێکی سیاسی دیکتاتۆری حزبی و سیستمێکی ئابوری سۆشیالیستی لە ڕێگەی موڵکایەتی دەوڵەتەوە کە هەمان سەرمایەداری دەوڵەتی یە.
بزوتنەوە ڕەخنەگرەکانی ئەم دوو مۆدێلە حزبیە و لەوانەش ترۆتسکیزم و حیکمەتیزم، هەڵگری هەمان دید و قاڵبی مۆدێلی بەلشەفی حزبن، هەربۆیە سەرەڕای هەوڵەکانیان بۆ ژیاندنەوەی مارکسیزم و گەڕانەوە بۆ ناو کرێکاران، بەڵام نەیانتوانیوە ببنە بەدیلێکی کۆمۆنیستی بۆ تێپەڕین لە بیرۆکراتیزم و سێکتاریزم و مۆدیلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی.

ئەم دوو مۆدێلە حزبیەی سۆشیال دیموکراتی و بەلشەفی، کە تا ئێستا بزوتنەوەی کرێکاری لە قاڵب داوە، ئەم بزوتنەوەیەی دەرگیری قەیرانێکی سیاسی و ئایدیۆلۆژی کردوە و ڕێگای دەربازبوون لەم قەیرانە و هەستانەوەی بزوتنەوەکە لە جێ هێشتنی ئەم مۆدێل و سونەت و دیدگا و سیاسەت و قاڵبە ڕێکخراوەییانە و جێگرتنەوەیانە بە دیدگا و مۆدێل و قاڵبی ڕیکخراوەیی نوێی کرێکاری و کۆمۆنیستی.
ئێمە لەم لێکۆڵینەوەدا ڕەخنەکانمان دەربارەی ئەم مێژووە و ئەم مۆدێلانە لە حزب خستە ڕوو و ئەنجامگیریەکەمان لێیان ئەوەیە کە پێویستە دیدگا و مۆدیل و قاڵبی حزبی کرێکاری جیاواز جێگایان بگرێتەوە. حزبیک کە هەموو ڕەوت و گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینەکە و جەماوەری بەرفراوانی چینەکە بگرێتە خۆی. ئەم حزبە حزبی هەموو کرێکارانە، نەک تەنیا حزبی کۆمۆنیستەکان، نەک حزبی بەرنامەیەکی دیاریکراو و خەتێکی سیاسی دیاریکراو، نەک حزبی گروپ و سێکتێکی دیاریکراو، بەڵکو حزبی کرێکاری حزبێکی کۆمەڵایەتیە و هەموو بەرنامە و گروپ و فراکسیۆنەکان دەتوانن لە چوارچێوەی ئامانجە گشتیەکاندا بۆ گۆڕینی سەرمایەداری بە سۆشیالیزم کۆبکاتەوە. هەر بۆیە ستراتیژی ئێستای بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی بریتیە لە دروستکردنی حزبی بەرفراوانی کۆمەڵایەتی کرێکاران و ئامادەکردنی سیاسی هەموو کرێکاران لە مەیدانی خەباتی چیانیەتیدا بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی سەرمایەداران و حکومەتەکانیان و ڕیکخستنی بەرفراوانی جەماوەری و سیاسی و حزبی بۆ سەپاندنی هەژموونی سیاسی و فکری و پراکتیکی لە مەیدانەکانی خەباتی چیانیەتی و لە ئاستی کۆمەڵگە و دەسەلاتدا.
لێرەوە دیدگایەکی نوێ بۆ حزب سەری هەڵدا کە جیاوازە لە مۆدێلی بەلشەفی حزبی نوخبە و مۆدێلی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری " یەک ڕەوت و یەک مەیل" و هەموو ئەو جۆرانەی تر کە مۆدێلی دروست کردنی حزبێکن کە لە کەمایەتی چینی کرێکار و کۆمەڵگە دا بمێنێتەوە و ببێتە ڕۆحی دەوڵەتێکی کەمینەی سبەینێ و کۆمەڵگەیەک لەسەر حوکمی کەمینەی هەڵبژێردراو دروست بکاتەوە. ئەم مۆدێلە حزبیە کەمایەتیانە هەمان مانەوەیە لە چوارچێوەی دیدگا و جیهان بینی بورژوازی دا لەمەڕ حزب و جێگای ئەم ئامڕازە لە خەباتی چینایەتی و بینا کردنی کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستیدا.

هەربۆیە **ئەنجامگیری دووەم،** ئێمە لەم لێکۆڵینەوەیەدا ئەوە بوو کە مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی لە بواری حزب و دەسەڵاتی سیاسی و ئابووری دا ناتوانێ لە چوارچێوەی سیستمی سەرمایەداری تێپەڕ بکا، هەر چەند توانیویەتی هەلومەرجی خەباتی کرێکاران باشتر بکا و کۆمەڵیك ڕیفۆرم بەسەر سەرمایەداریدا بسەپێنێ. هەر

بۆیە پەیڕەوکردنی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری لە ئێستادا لە مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و بەلشەفیزم سەرچاوەی قەیرانێکی ئایدیۆلۆژی و سیاسیە، بە هۆی ناکۆکی لە نێوان پێویستی و ئامادەیی زیاتری کرێکاران بۆ تێپەڕبوون لەسەرمایەداری لەلایەک،وە بەرتەسکی و نەتوانینی مۆدێلی گروپ و حزبە کۆمۆنیستیەکان بۆ وەڵام دانەوە بە نیازەکانی ئەم خەباتە چینایەتیە لە لایەکی ترەوە. ئەم قەیرانەی ئێستا بەهۆی پەیڕەوی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیە لە مۆدێلێکی شکست خواردووی سۆشیالیستی، کە چیتر لە نێو چینی کرێکاردا ناتوانێ هەژموونی بەدیلێکی شۆڕشگێرانە پەیدا بکاتەوە. لە بنەڕەتیشدا لە بەر ئەوەی کە ئەم مۆدێلە سۆشیالیستیە ناتوانێ لە بنەمای سەرمایەداری لابدا، کە ژێردەستەیی زۆرینەی زۆری کۆمەڵگەیە لە ژێر دەستی کەمینەیەکدا کە لەسەر بەرهەمی ئەو زۆرینەیە دەتوانێ قازانج بکا و دەسەڵاتی ڕابگرێ، هەربۆیە ناکۆکە لەگەڵ نیازی سۆشیالسیتی ئەو هێزە کۆمەڵایەتیە گلۆباڵەی کە کرێکاران لە مەیدانی بەرهەمهێنان و ژیانی کۆمەڵایەتیدا پێی گەیشتوون.
مولْکایەتی و دیکتاتۆریەتی حزبی بۆ دەولەت و مولْکایەتی ئەم حزبە بۆ هۆیەکانی بەرهەمهێنان و گواستنەوە و بێبەش کردنی زۆرینەی کرێکاران لە دەسەڵاتی ڕاستەوخۆی شورایی و کۆنترۆڵی کرێکاری لە کارگەکان و دەوری سەندیکا کرێکاریەکان لە داڕشتنی نە خشەی ئابووری و بڕیاری بەرهەمهێنان و نەبوونی ئازادی بەشداری سیاسی و ڕێگا نەدان بە مولْکایەتی هەرەوەزی و بەرتەسک کردنەوەی ئازادیە فەرهەنگی و کە لتووری و ئازادیە شەخسیەکان، ئەمانە هەمووی مۆدێلێکن لە کۆیلایەتی بۆ حزبی کەمایەتی لە جێگای مولْکایەتی تایبەتی سەرمایەداران. هەربۆیە شکست هێنانی ئەم مۆدێلە لە بەرپاکردنی کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستیدا بریتی نیە لە کەموکوڕی سیاسەتێک یان نەخشەیەکی ئابووری یان دیکتاتۆریەتی فەردی، وەک ستالین، وە یان نەبوونی دیموکراسی پەرلەمانی و ئازادی سیاسی. بەڵکو کێشە لەوەدایە کە هەر سیستمێکی دەسەڵاتدارێتی کەمایەتی بهێنی و ئیدعای ئەوە بکا "بەهەشتێک" بۆ زۆرینە دروست بکا لە بەرامبەر ئەوەدا کە ئەم کەمایەتیە خۆی بکاتە جێ نشینی ئەو زۆرینەیە و لە جێگای چینی کرێکار حوکم بکا، ئەوا لە کۆتاییدا دیکتاتۆریەتی کەمینە پێویستە هەمان مۆدێلی ئیداریە و دەسەڵاتداریطی کەمایەتی بەسەر زۆربەی کۆمەڵگەد بسەپێنێ و ڕێگە لە پراکتیکی کۆمەڵایەتی زۆرینەی چینی کرێکار بگرێ بۆ گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری.
لێرەوە **ئەنجامگیری سەرەکی** ئێمە ئەوەیە کە ئەم مۆدێلەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی و حزبی جێ نشینی چینی کرێکار بریتی نیە لە ئازادی بۆ خۆنواندنی پراکتیکی هەموو چینی کرێکار و ئازادی هەموو چینی کرێکار لە دەست پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنان و

شێوازی بەڕێوەبردنی سەرمایەداری، بەڵکو ناکۆکە لەگەڵ پراکتیکی سیاسی چینی کرێکاردا کە دەیەوێ کۆمەڵگەیەک لەسەر بنەمای دەسەڵاتی هەمووان دامەزرێنێ، یان باشتر بڵێین هەمووان لە ژێر دەستەیی بۆ هەموو دەسەڵاتێک ڕزگار بکا. سۆشیالیزم لای چینی کرێکار بریتیە لە ئازادی هەمەلایەنەی ئەم چینە لە دەست هەر حوکمێکی کەمینە. حکومەتی کرێکاری واتە دەسەڵاتێکی سیاسی کاتی کە ئەم ئازادیە بۆ هەموو چینەکە فەراهەم دەکا بەوەی کە ڕێگا نادات حوکمی کەمینە بگەڕێتەوە، جا لە ژێر ناوی هەڵبژاردنی نوێنەرانی شورا دابێ یان هەڵبژاردنی حزبەکاندا بێ بۆ پەرلەمان. سیستمی شورایی کۆپی سیستمی پەرلەمانی نیە، کە کەمایەتیەک بۆ حوکم کردن هەڵبژێرێ یان شەرعیەت بدات بە دەسەڵاتی کەمینەیەکی حزبی، بەڵکو شێوازێکی جیاوازە لە دیموکراسی پەرلەمانی و دیموکراسیەکی ڕاستەوخۆیە کە لەوێدا نوێنەرایەتی ناوەرۆکەکەی نیە، بەڵکو ناوەرۆکی ئەم دیموکراسیە حوکمی ڕاستەخۆی زۆرینە خۆیەتی و نوێنەر تەنیا ئامرازێکی کاتیە و گواستنەوەی پەیامی زۆرینەیەکی لەسەرە بە نوێنەری زۆرینەکانی تر و پێویستە تەنیا لەو پۆستە ئیداری و بەڕێوەبردن و ڕیکخستنەی بڕیارەکانی زۆرینەدا مونەسیق و ڕیکخەرێک بێ و هیچی تر. بە کورتی سۆشیالیزم خودی پراکتیکی زۆرینەی چینی کرێکار خۆیەتی بۆ بڕیاردان لەسەر هەموو لایەنەکانی ژیان و هیچ ڕێگریەکی دەوڵەت ناتوانێ نە بەشێوەی کاتی و نە بە یاسا ئەم ئیرادە و بڕیارە گشتیانەی کرێکاران و دەسەڵاتیان هەڵوەشێنێتەوە و لاببات وەک لە نمونەکانی دەوڵەتی بەلشەفیدا ڕەخنەمان لێگرت.

سۆشیالیزم واتە پراتیکی سیاسی چینی کرێکار بۆ ڕزگاری ئابوری و هەمەلایەنەی خۆی. سۆشیالیزم نە خشەی ئابووری بۆ گەشەپێدانی هێزە بەرهەمهێنەرەکان نیە، سۆشیالیزم زاڵ بوونی ئینسانە بەسەر چارەنووسی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی خۆیدا و هیچ قۆناغ بەندیەک لە نێوان سۆشیالیزم و کۆمۆنیزمدا نیە و گواستنەوە لە سەرمایەداریەوە بۆ سۆشیالیزم و کۆمۆنیزم تەنیا بریتیە لە شۆڕش کردنی چینی کرێکار بەسەر هەموو شێوازێکی دەسەڵاتدارێتی کەمینەی چەوسێنەردا لە هەموو بوارەکانی ژیاندا و گواستنەوە بۆ سیستمی بەشداری ئازادانە و هەرەوەزی هەمووواندا لە بەرهەمهێنان و خۆ بەڕیوەبردن و گەشەپێدانی توانا و خۆشیەکانی ژیانی ئینسانەکان و نەمانی هیچ جۆرە دەسەڵاتێکی کەمینە، بە شێوەی نوێنەرایەتی بێ یان بە دیکتاتۆری حزبی. ئەمە جیاوازی سەرەکی سۆشیالیزم و کۆمۆنیزمی کرێکارانە لە دەوڵەتانی سۆشیالیزمی دەوڵەتی وەک چینی ئێستا و سۆڤیەتی جاران. ئەمڕۆ پێویستمان بە خستنەڕووی دیدگایەکی نوێ بۆ ژیانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی هەیە لە سایەی سیستمی سۆشیالیستیدا کە جیاواز بێ لەو دیدگایەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی

لەسەر مۆدێلی دیکتاتۆری حزبی و گەشەی هێزەکانی بەرهەمهێنان و دابینکردنی لانی کەمی کرێ و گوزەران و کەم کردنەوەی هەژاری هەبووە و ئێستاش نمونەی چینی سەرمایەداری دەوڵەتی جێگای شانازیەتی. ئەمڕۆ تێپەڕبوون لەم دیدگا و جیهان بینیەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی وەک دیدگایەکی بورژوازی بۆ سۆشیالیزم و حزب و دەوڵەت و ئابووری دەمانگەیەنێ بە دیدگا و جیهان بینیەکی کۆمۆنیستی و کرێکاری کە دەتوانێ هێزی چینی کرێکار هان بدا بۆ بە دیهێنانی دنیایەکی باشتر و ئینسانی تر لەوەی سۆشیالیزمی دەوڵەتی تا ئێستا نیشانی داوە. قەیرانی ئایدیۆلۆژی و سیاسی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە مانەوە لەم دیدگا و جیهان بینیەی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا یە و هەربۆیە ناتوانێ هەژموونی لەناو چینی کرێکاردا پەیدا بکا.

لێرەوە گەشتین بە **ئەنجامگیری سێهەم؛** کە جیاوازی حزبی کرێکاری لە حزبی بورژوازی بوو. ئەم جیاوازیەمان لە ڕیگەی ئەو پرسیارەوە بۆ ڕۆشن بوەوە کە بۆچی و چۆن حزبێکی کرێکاری شۆڕشگێڕی وەک سۆشیال دیموکراتی یان بەلشەفیک گۆڕدران بۆ حزبێکی بیرۆکراتی پارێزەری سەرمایەداری دەوڵەتی؟ ئێمە بەدوای ئەو خاڵە هاوبەشانەدا گەڕاین کە لە نێوان تێڕوانین و میکانیزمی کارکردن و سیاسەتەکانی ئەم حزبە کرێکاریانەدا هەبوون کە هەمان تێگەیشتنی بورژوازیانەیان دەدا بەدەستەوە لە حزب. بۆ نمونە لە تیۆری "حزب جێ نشینی چینی کرێکارە" لەلای لینین و بەلشەفیەکان. لێرەدا دیکتاتۆریەت و بڕیار وسیاسەتەکانی حزبی کۆمۆنیست واتە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و بەشداری سیاسی و بڕیاری ئەو چینە! بەم پێیەش بەشیوەیەکی ئۆتۆماتیکی چینی کرێکار خۆی لە دەسەڵاتدا نامێنێ و تەنیا نوێنەرەکەی دەسەڵاتدارە. لێرەدا حزب چیتر بریتی نیە لە هەموو چینی کرێکار، بەڵکو حزبی بەشێکی جیاوازە کە ئیمتیازی نوێنەری تاقانە و مافی سەپاندنی دیکتاتۆریەتی هەیە.

هەر بۆیە مۆدیلی دەوڵەتەکەشی بریتیە لە مۆدێلی دەوڵەتێکی تاک حزبی، کە تیایدا لە جێگای چینی کرێکار حوکم دەکا و ئەم دەستەی حوکمڕانەش جێگیرن و بەپێی سەنترالیزمێک کاردەکەن کە دەسەڵاتی نوخبە و تاکە کەسی سەرکردە دەکاتە مۆدیلی حوکمڕانی و سیستمی سیاسی. بەڵام تیۆری"حزب و سێکتە جێگیرەکان و سەرکردە نەگۆڕەکان" ی لینین، وەک لە پراکتیکی حزبی بەلشەفیدا ڕوون بوەوە، لە ڕاستیدا یاسای زاڵ بەسەر گەشەی سیاسی خەباتی چینایەتی کرێکاراندا نیە. وە ئەنجامگیری لەم جۆرانەی کە ، "چینەکە حزبە و حزبیش سەرکردەیە"، وە "حزب تەنیا ئەو مەیل و بەشەی لە کرێکاران نیشان دەدا کە بەدەوری بەرنامەیەکی حزبیدا کۆ بونەتەوە و پەیڕەو لەیەک ناوەند و دەستەیەک لە ڕابەران دەکەن"، هیچ کام لەم بنەمایانە بەو چەشنەی لای بورژوازی یاسایەکی سادەن، بەپێچەوانەوە لای چینی کرێکار ناتوانێ

یاسا و بنەمایەکی سازگاربن. بەڵکو ئەم تیۆریە سازدانەوەی دەسەڵاتی کەمایەتی دەوڵەتە لەسەر هەمان بنەمای دەسەڵاتداریێتی بورژوازی. لەم ڕەخنەیەوە لە مۆدێلی سیاسی سۆشیالیزمی دەوڵەتی بەرەو دۆزینەوەی یاسای زاڵ بەسەر حزبی کرێکاریدا چووین.
لێرەدا ئەوەمان خستە ڕوو کە چینی بورژوازی لەسەر بنەمای کەڵەکەی سەرمایە و پاراستنی سیستمی سەرمایەداری پەیوەندیەکانی ناوخۆی چینەکە ڕێک دەخا. هەر بۆیە یاسای زاڵ بەسەر ڕیکخستنی ناوخۆیی و حزبی بورژوازیدا بریتیە لە **ململانێ و پرۆسەی چڕ بوونەوەی دەسەڵات لە دەست کەمایەتیەکدا**. بەڵام لەنیو چینی کرێکاردا یاسای کەڵەکەی سەرمایە و قازانج دەور ناگێڕێ لە ڕێکخستنی ناوخۆیی ئەم چینەدا، بەڵکو بە پێچەوانەوە یاسایەک کە پەیوەندی ناوخۆی کۆمەڵایەتی چینی کرێکار دیاری دەکا بریتیە لە **نەهێشتنی ناکۆکی و هاوپشتی چینایەتی نێوان هەموو کرێکاران** بۆ گۆڕینی سیستمی ململانێی سەرمایەداری. ئەمەش پێویستی بە یەکڕیزی و کاری هەرەوەزی و پێکەوەیی هەموو چینی کرێکارە. لێرەوە جیاوازی بنەڕەتی لە شێوەی حزب و کاری حزبی لای کرێکاران دروست دەکا کە جیاوازە لە حزبی بورژوازی.
هەر بۆیە ململانێی نێوان بەشەکانی کرێکاران و جیابوونەوەیان کارێکە کە نەک حزب لەسەر بنەمای ئەوانە پێک نایەت، بەڵکو ئەرکی حزب کۆتایی پێ هێنانیانە. ئەم یاسایانە لە ڕاگەیاندنی ئینتەرناسیونالی یەکەمی کرێکارانەوە خراونەتە ڕوو و وە هەموو حزبە کرێکاریەکان تەنیا لەسەر ئەم بنەمایانە دەتوانن حزب وەک ئامرازێکی یەکگرتووکردنی چینی کرێکار بۆ گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری بەکاربێنن. سڕینەوەی ئەم بنەمایانە و دروستکردنی گروپی جۆراوجۆر کە هەر کامەیان خۆی بە نوێنەری چینی کرێکار بزانێ و بەشەکانی تری ئەم چینە بەلادەر و تێکدەر و دوژمن بزانێ، ئەوا بێگومان پەیڕەو لە هەمان بنەمای ململانێی بورژوازی لەسەر دەسەڵات و کەڵەکەی سەرمایە دەکاتەوە و هەر ئەمەش ئەو زەمینە هاوبەشەیە کە حزبێکی کرێکاری شۆڕشگێڕ دەگۆڕێ بۆ حزبێکی بیرۆکراتی کەمینە، کە لە ئەنجامدا سیستمی سەرمایەداری دەپارێزێ.
حزبی کرێکاری میتافۆر و مەجازێکە لای چینی کرێکار و ئەم خەسڵەتە دیالەکتیکە و ئەم یەکێتی دژانەی لە ناو حزبی کرێکاریدا هەیە، بریتیە لەوەی کە لەلایەک چینی کرێکار حزب وەک "ڕۆحی دەوڵەت" دروست دەکا تا بورژوازی لەسەر کورسی دەسەلآتی سیاسی لابەرێ و خۆی وەک چینێک حوکم بکا. وە لە لایەکی تریشەوە دەیەوێ دەوڵەت وەک ئیمتیازێکی چینایەتی لەناوبەرێ و بیگۆڕێ بە ئیدارەیەکی

ناسیاسی و بەم پێیە حزبیش لە دەزگای ئیداری کۆمەڵگەدا ئینگراسیۆن پێ بکا. هەربۆیە لە حزبی کرێکاریدا هیچ باسێک لە ڕەوتێکی سیاسی و فکری نیە، کە بەهۆی ئایدیۆلۆژیەکەیەوە دەتوانێ کۆمەڵگە بگۆڕێ و یان ئیمتیازی دروستکردنی دەوڵەتی بدرێ بە کۆمۆنیستەکان لەبەرئەوەی لەباری تیۆریەوە دەربڕی هەلومەرجی ڕزگاریی چینی کرێکارن. بەڵکو حزب تەنیا بریتیە لە فۆرمێکی کۆنکرێت و دیاریکراو لە خواستێکی کۆلێکتیڤی چینی کرێکار کە لە پرۆسەی خەباتی فکری و سیاسی و ئابووریدا بووەتە پراکتیکێکی جەماوەری چینی کرێکار و ئامادە بۆ شۆڕش کردن بەسەر دەسەڵاتی بورژوازیدا. کارێک کە حزب دوای دەسەڵات گرتن دەیبێ ئەوەیە کە ئەم پراکتیکە سیاسیەی حوکم کردن گشتی بکاتەوە، نەک بیکاتە موڵکی حزبێک. بەم پێ یە حزب نەک تەنیا بە گروپێکی کۆمۆنیستەکانەوە بەر تەسک نابێتەوە، بەڵکو پرۆسەی گەورە بوون و جەماوەری بوونی بەمانای پرۆسەی کەمبوونەوەی نوخبە و سادەکردنەوەی دابەشکردنی کاری ناو حزب و گۆڕانی بەردەوامی پۆستەکانی سەرەوە و خوارەوەی حزب و نەمانی لیدەر شیپی نوخبە و نەمانی پۆستی کۆمیتەی ناوەندی و مەکتەبی سیاسی بە درێژایی تەمەنیشە.

لەم لێکۆڵینەوانەدا لەسەر جیاوازی حزبی کرێکاری و حزبی بورژوازی بەو ئەنجامەش گەیشتین کە، حزب و ڕیکخراوەکانی چینی کرێکار بە پێچەوانەی حزبە بورژوازیەکانەوە خەریکی ململانێ و دژایەتی کردنی یەکتر نین لەسەر دەسەڵات و سەرمایە، بەڵکو هەموویان بەشە جیاوازەکانی یەک چینن، کە خواستێکی کۆلیکتیڤی سۆشیالیستی کۆیان دەکاتەوە دژی سەرمایەداری و حزب و حکومەتەکانیان. حزبی کۆمۆنیست لێرەدا پێشڕەو و نوێنەری چینەکە نیە و شورا و سەندیکا و ڕیکخراوە جەماوەریەکانیش پاشکۆی حزب بن، بەڵکو ڕیکخراو بوون و حزبیەتی چینی کرێکار بە مانای هەموو ئەم شێوازانەی ڕیکخراو بوونی چینەکە دێن کە پراکتیک و ئیرادەیەکی هاوبەشی ئەم چینە دروست دەکەن، کە لە دەسەڵاتدا بتوانێ هەموو چینەکە لە ڕێگایانەوە بە شداری ژیانی سیاسی و بڕیاری ئابووری و ئیدارەی کۆمەڵایەتی بکا. ناکۆکی نێوان دیکتاتۆری حزبی و شوراکانی کرێکاران و سەربازان و جوتیارانی ڕوسیا و دواتر نەهێشتنی دەسەڵاتی شوراکان و سەپاندنی دیکتاتۆری حزبی، هەموو ئەمانە بەهۆی مۆدێلی سۆشیالیزمێکی دەوڵەتیەوە بووە، کە تەنیا حزبێکی "یەک مەیل و یەک پایە" بە نوێنەری چینی کرێکار دەزانێ و باقی بەشەکانی تر دەبێ لە ژێر دیکتاتۆریەتی ئەم بەشە خاوەن موڵکایەتی دەوڵەتدا بن و ئەمە بووە کە بە ناحەق ناونرا " دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا". ئەمە ئەو ڕاستیەی نیشان دا کە دیدگای بەلشەفی و سۆشیالیزمی دەوڵەتی بۆ کۆمۆنیزم و حزبی کۆمۆنیست، هەمان

دیدگای حزبێکی بورژوازیه کە بریتیە لە هێزی گروپ و حزبێک بۆ گرتنە دەستی دەسەڵات لە جێگای حزبێکی تر بە بێ دەست لێدان و گۆڕینی بنەماکانی دەسەڵاتدارێتی کەمینەی کۆمەڵگە.

ئەم هێشتنەوەیەی موڵکایەتی سیاسی ئامرازی دەوڵەت و دەزگاکانی بۆ حزبێکی تایبەت، ئەم حزبە دەکاتە خاوەن موڵکایەتی سەرمایە و بەرهەمهێنانیش کە خۆی ئەمەش چینی کرێکار دەکاتە پاشکۆ و ژێر دەستەی نوێنەرەکانی و ئەو حزبەی بەناوی کرێکارانەوە حوکم دەکا. هەر بۆیە ڕێگرتن لە چینی کرێکار بۆ لێسەندنەوەی موڵکایەتی تایبەتی دەزگای سیاسی دەوڵەت لە حزبەکان لە ڕێگەی گرتنە دەستی هەموو دەسەڵاتێک لە لایەن شوراکانەوە، وەک دیموکراسی ڕاستەوخۆی هەموو کرێکاران کە جێگای دەزگای پیشەیی بیرۆکراتی و سوپای پیشەیی و حکومەتی حزبی دەگرێتەوە، بە مانای ڕێگری کردن لە لێسەندنەوەی موڵکایەتی سەرمایەداری و هەموو شێوازەکانی موڵکایەتی تایبەتی سەرمایەدارانە لە حزب و دەوڵەتی حزبی. هەر بۆیە شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی لە ڕوسیادا شکستی شوراکان بوو. شکستی ئەم گواستنەوەیەی حزبی کەمایەتی چینی کرێکار بۆ حزبی زۆرایەتی ئەو چینە بوو لە کاتی دەسەڵات دا. شکستی دەستاودەستکردنی دەسەڵات لە حزبەوە بۆ شوراکان بوو. حزبی بەلشەفی لەم ئەرکەدا شکستی هێنا و پاوان کردنی دەسەڵاتی کردە موڵکایەتی کەمینەیەکی حزبی و بەم پێیەش موڵکایەتی هۆیەکانی بەرهەمهێنانیشی خستەوە ژێر دەستی ئەو کەمینە حزبیەی کە کرێکارانی بە هەمان یاسای کەڵەکەی سەرمایە لە ژێر ناوی "کەڵەکەی سەرەتایی سۆشیالیستی"دا لە سایەی هەمان سیستمی سەرمایەداریدا هێشتەوە.

ئەمە ئەو هۆکارانە بوون کە حزبی بەلشەفی لە چینی کرێکار و دیموکراسی شورایی و کرێکاری جیا کردەوە. هەر پاساوێک بۆ ئەم بنەما و سیاسەت و پراکتیکانە هیچ لەو ئەنجامە ناگۆڕێ کە ئەمانە سیاسەتێک بوون حزبی بەلشەفیان لە حزبی شۆڕشی کۆمۆنیستیەوە گۆڕی بۆ حزبی بیرۆکراتی سۆشیالیزمی دەوڵەتی. سەرکەوتنی ڕەوتی ستالینیستی بەرهەمی ئەو مۆدێلە سۆشیالیزمە دەوڵەتیە بوو کە بەلشەفیزم نوێنەرایەتی دەکرد و وەک مۆدێلێکی سیاسی وحزبی و ئابوری پیادەی کرد.

سیستمی دیکتاتۆریەتی حزبی بەلشەفی لەکۆمەڵگەدا بێگومان پێویستی بە حزبێک بوو کە میکانیزمی کارکردنی ناوخۆشی دیکتاتۆریانە بێ. واتە حزبێک کە کۆمەڵگە لەسەر بنەمای دەسەڵاتدارێتی کەمایەتیەک بەڕێوەببا، پێویستی بە دەزگایەکی حزبیشە کە دەسەڵات و ئیمتیازاتی نوخبەیەکی ناوخۆی حزب دابین بکا، بەم پێیەش بەرژەوەندیە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەکانیان لە ڕێگەی ئەو حکومەتە

کەمایەتیەوە دابین دەبێ. بە پێچەوانەوە حزبێکی کرێکاری کە سیستمی سیاسی کۆمەڵگە دەگۆڕێ بە سیستمێکی بەشداری ڕاستەوخۆی هەموو هاوڵاتیان ئیتر ئیمتیازاتێکی چینایەتی نامێنێتەوە بیپارێزێ و هەربۆیە میکانیزمی کارکردنی ناوخۆی بریتی دەبێ لە فراوانکردنەوەی بەشداری ڕاستەوخۆی ئەندامانی لە گۆڕانکاریە سیاسیەکانی ئیدارەی حزب و کۆمەڵگەدا. حزب پێویستی بە بەشداری هەموو فراکسیۆن و بەشە جیاوازەکانی چینەکەیە لە ئیدارە و دانانی نەخشە و هەڵبژاردنی نوێنەرانی پۆستە حزبیەکان، هەربەو شێوەیەی شوراکان دەیکەن. بەم پێیەش لابردنی بەرپرسە حزبیەکان کارێکی ئاسانی ئەندامان دەبێ و وەرگرتنی پۆستە حزبیەکان هیچ ئیمتیازاتێکی سیاسی و مادی نابێ و ئیتر حزب بریتی نابێ لە "گروپێکی ڕابەری نەگۆڕ" . هەربۆیە ئازادی سیاسی و ڕادەربڕین و فراکسیۆن و گروپی جیاجیای ناوحزب دەبێتە مافێکی سادە، وە میکانیزمی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی حزبیش دەبێتە کارێکی دڵخوازانە و خود ووشیاری و خود چالاکانە دەبێ. شکستی شۆڕشی سۆشیالیستی ئۆکتۆبەر پێش هەر نارۆشنیەکی ئابوری و بەرنامەیەکی ئابوری، بریتی بووە لە شکستی مۆدیلی بەلشەفیزم لە دەخاڵەت پێدانی کرێکاران لە سیاسەت و ئیدارەی کۆمەڵگەدا و بەکارهێنانی ئامرازی حزب بۆ شۆڕشکردن بەسەر میراتی سیستمی حوکمی کەمایەتیدا.

ئەم ئەنجامگیریە بەوەی گەیاندین کە حزبی کرێکاری ئەگەر پەیڕەو لە بنەماکانی حزبی بورژوازی بکا ئەوا لە دەسەڵاتیشدا کۆپی دەسەڵاتی سەرمایەداری دەکا. بەم پێ یەش پەیوەندی لە نێوان ئەم حزبە و چینی کرێکاردا دەگۆڕێ بۆ پەیوەندی خاوەن کارێکی حزبی بە کرێکارانێکەوە، کە دەبێ لە دژی ئەو دەسەڵاتە شۆڕش بکەن، کە لە ژێر ناوی **"حکومەتی کرێکاری"** دا دەیان چەوسێنێتەوە. حزب لە پەیوەندی لەگەڵ خەباتی چینایەتی کرێکاراندا دەردەکەوێ کە ئایا "ڕۆحی دەوڵەتی کرێکاریە" بۆ شکاندنی دەسەڵاتی کەمایەتی یاخود لەسەر نمونەی حزبی بورژوازی دروستکراوە و هێشتا لە چوارچێوەی جیهان بینی بورژوازیدا ماوەتەوە؟ حزب نەک تەنیا دەبێ لەگەڵ شەپۆلی شۆڕشگێڕانەی کرێکاراندا بێ بۆ بەرپاکردنی شۆڕشی سیاسی بەسەر دەوڵەتی بورژوازیدا، وەک کۆمۆنارەکان و بەلشەفیەکان کردیان، بەڵکو حزبی کرێکاری دەبێ لە کاتی دەسەڵاتیشدا ڕۆحی شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکار بێت بۆ کۆتایی پێ هێنان بە هەر ئیمتیازێکی سیاسی و حزبی و دەوڵەت و کۆتایی هێنان بە چینەکان و ئیمتیازاتی چینایەتی.

ئەنجامگیری چوارەم؛ سەبارەت بە گروپە ڕۆشنبیرەکان و جیابوونەوەکانیانە. ئێمە لەم لێکۆڵینەوەیەدا **کۆمۆنیزمی کرێکاریمان وەک نمونەی گروپە ڕۆشنبیرە**

کۆمۆنیستەکانی چینی کرێکار وەرگرت. یەکەم دیاردە کە ئێمە لەگەڵی بەرەو ڕوو بووین ئەوەیە کە ئەم گروپانە جێگا و ڕێگای واقعی و مێژوویی خۆیان دەرک ناکەن لە پەیوەند بە چینی کرێکار و خەباتی چینایەتیەوە. هۆکاری ئەمەشمان گەڕاندەوە بۆ پرۆسەی جیابوونەوەی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و حزب و گروپەکانی لە جەماوەری کرێکاران، لە ژێر کاریگەری مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیدا و بە هۆی پەیڕەو کردنیان لەو تیۆری "حزب جێ نشینی چینی کرێکارە". ئەم فاکتەرانە، گروپە ڕۆشنبیرەکان و لەوانەش کۆمۆنیزمی کرێکاری یان، کردۆتە خاوەن ووشیاریەکی هەڵگەڕاوە، کە گوایە ئەم گروپانە خۆبەخۆ نوێنەری چینی کرێکارن بە هۆی خاوەنداریێتیان لە تیۆری کۆمۆنیزم، وە چینی کرێکار پاشکۆی ئەم گروپانەیە. ئەم حزب و گروپانە تەنیا بۆ کاتی دەسەڵات گرتن و شۆڕش پێویستیان بەم چینەیە، ئەگەر نا خۆیان و بەرنامە و ئەندامەکانیان کافین بۆ گرتنە دەستی دەسەڵات و دروستکردنی سۆشیالیزم و ئەوان لە پێش "کرێکارانی ئێران لە مەیداندان"!

هەر بۆیە ئەوەی لەم گروپە ڕۆشنبیرانەدا بە گشتی و لە کۆمۆنیزمی کرێکاری دا بەتایبەتی بەر جەستەیە خۆ جیاکردنەوە لە مێژووی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی یە و دروستکردنی مێژوویەکی تازەیە لە تیۆری دا. ئەم گروپانە هەموویان بە خۆجیاکردنەوە لە یەکتر مێژوویەکی تازە دروست دەکەن و ئەو بەرنامە و تیۆریەی ئەوان لە ڕابردووەکانیان جیا دەکاتەوە دەبێتە مێژووی "کۆمۆنیزمی کرێکاری" و مێژووی چینی کرێکاریش، چونکە ئەم گروپانە تەنیا خۆیان نوێنەری چینی کرێکارە و باقی گروپەکانی تر نوێنەری کۆمۆنیزمی بورژوازی و سۆشیالیزمی ناکرێکارین.

بەڵام دوای هەر چەند ساڵ جارێک دیسانەوە ئەم گروپانە خۆیان لە دابڕاوی لە چینی کرێکار دەبینن و تیۆری و بەرنامەکانیان ناتوانێ ڕێنوێنی پراکتیکێک بکات بۆ گەیشتن بە دەسەڵاتی گروپەکەیان. هەربۆیە ئەزمە و قەیرانی پراکتیکی کە توشیان دەبێ پێویستی بە جارێکی تر خۆ جیاکردنەوە و سنوور کێشانێکی تیۆری ترە لە چەپ و گروپەکانی تر و جارێکی تر لۆمەی "غیابی سیاسەتی سۆشیالیستی" یان "ئاسۆی دەسەڵات گرتن" و "حزبی سیاسی" سەرهەڵدەداتەوە و "ئۆتۆریتە پلە تایبەتەکان" شەڕی ئاڵاهەڵگری "ئاراستە و جیهەتگیری نوێ" دەکەن و بەم چەشنە زنجیرەی نەبڕاوەی جیابوونەوەکان درێژە پەیدا دەکا.

ئێمە لەم لێکۆڵینەوەماندا بەوە گەیشتین کە لەبەر ئەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاریی بەرهەمی ڕەخنەی تیۆری بوو، کەواتە ڕەخنەیەکی تیۆری تر حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریش، هەروەک حزبی کۆمۆنیستی ئێران، کە "نوێنەری پرۆلیتاریا" بوو، کردە چەپێکی ناکرێکاری تر. ئەم سیناریۆیەمان لە حزبی حیکمەتیستەوە بیست، کە

ڕایگەیاند چیتر "حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری" ش "نوێنەری پرۆلیتاریا" نیە و بووە بە چەپێکی پۆپۆلیستی ناکرێکاری و ئیتر بەم شێوەیە بەردەوام گروپێکی تر دێن و کورسی "نوێنەری پرۆلیتاریا" لەسەر شەپۆلی جیابونەوەکان بۆ نا کۆتا دەبا. ئەمە ئەو پرۆسەی بازنە بەتاڵەی نێو گروپە ڕۆشنبیریە سۆشیالیتەکانی چینی کرێکارە کە بەهۆی دابڕانیان لە خەباتی ڕۆژانەی چینایەتی کرێکاران بەردەوام دابەش بوونە ناچاریەکانی خۆیان تیۆریزە دەکەن. هەمیشەش بانگەوازی ئەوەدەکەن کە گروپە ڕۆشنبیریەکانی تر گۆڕاون بە چەپی ناکرێکاری و پاساوی جیا بوونەوە و دوور کەوتنەوە لە یەکتری و سێکتاریزمی گروپەکانیانی پێدەکەن.

کێشەی خۆجیاکردنەوەی تیۆری لە گروپەکانی تر بەو خەیاڵەیە کە ئەم گۆڕانە تیۆریە ئەم گروپە بەرەو "چینی کرێکار و بەرەو خۆ ڕێکخستن لەگەڵ کۆمۆنیزمی کرێکاری" دەبا. بەڵام تەجروبەی نیو سەدەیەی حیکمەتیزم پێمان دەڵێ کە جیابوونەوەی ئەم گروپانە ڕێگە چارە نیە، بەڵکو تێکەڵاو بوونی ئەم گروپانە لەگەڵ یەکتر و تیکەڵاو بوونی هەموویان بە خەباتی ڕۆژانەی چینایەتیەوە گرێی گەشە نەکردنی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی دەکاتەوە.

بەڵام تەنیا کۆکردنەوەی هەموو گروپە ڕۆشنبیریەکان پێکەوە حزب دروست ناکا، وە حزب کاتێ دروست نابێ کە ئەم گروپانە لە دەوری بەرنامەیەکی **"ڕێنماییە گشتیەکان"** کۆببنەوە و بەرەیەکی چەپی گروپەکان دروست بکەن، بەڵکو کاتێک کە سێکتاریزم لەنێو زۆربەی گروپەکاندا نامێنێ و ئەم گروپانە خواستی کۆلێکتیڤ لەناو چینی کرێکاردا دروست دەکەن ئەو کات ئەم حزبە لەنێو خەباتی ڕۆژانەدا دروست دەبێ و گەشەدەکا. گەشەی ئەم پراکتیکە حزبیە لە نێو چینی کرێکاردا ئەم حزبە دەگەیەنێتە ئاستێک کە نەک حزب لەناوخۆیدا و لە دنیای تیۆری خۆیدا دەبێتە حزبی سیاسی، بەڵکو لە دنیای واقعی ڕووبەڕووبونەوە لەگەڵ سەرمایەداریدا وەک دەسەڵاتی دەوڵەتی و بەدیلی دەوڵەتی بورژوازی دەبینرێ و حسابی لەسەر دەکرێ . واتە گواستنەوەیەک پێویستە ڕوو بدا بەوەی ئەم گروپە ڕۆشنبیرانە لەگەڵ جەماوەری کرێکاردا تێکەڵ بن و پێکەوە ببنە ئۆرگانێکی لێک هەڵپیکراو، ئەمە مانای واقعی پێکهاتنی حزب و چالاکی حزبیە و جێگیربونی پەیوەندی حزبیەتە لە نێوان گروپی ڕۆشنبیران و جەماوەری کرێکاردا.

ئەم شەڕ و جیاکردنەوە تیۆری و ڕیکخراوەییانەی کۆمۆنیزمی کرێکاری تەنیا لە چوارچێوەی گروپی ڕۆشنبیرانی چینی کرێکاردا دێت و دەچێ . هەر بۆیە ئەم گیر خواردنە لە قاڵبی گروپە پەراوێز کەووتوەکاندا هۆکاری جیابوونەوە چار هەڵنەگرەکانێتی و مانەوەیەتی لە ئەزمەیەکی سەرتاپاگیردا.

لەکاتێکدا تاکە پێوەری ئەم نوێنەرایەتیە لای کۆمۆنیزمی کرێکاری پرۆسەیەکی تیۆری بۆ نووسینی بەرنامە و پلاتفۆرمێکە، ئەوا ئاشکرایە کە ئەم بەرنامە و پلاتفۆرمەش چونکە پەیوەندی نیە بە خەباتێکی چینایەتی کە لەئارادایە دەبنە بنەمایەکی گشتی و بێ گیان کە ناتوانێ لە دنیای واقیعدا هێزی مادی کۆمەڵایەتی هەڵخرێنێ. هەربۆیە هەمیشە بۆ دیاریکردنەوەی سنورەکانی ناو حزب پێویست بە پاکسازیەکی تیۆریە تا وەڵامی ئەو بنبەستە بداتەوە کە بۆچی تەنانەت ڕیزەکانی ئەم گروپە "کۆمۆنیستی کرێکاری"یە توشی ئەزمەی دەوری دەبن و ناتوانن تاسەر پێکەوە کاربکەن؟

نەبوونی ئەم حزب و گروپانەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بەو هێزە مادیە کۆمەڵایەتیە پاش لە دەورەیەک چالاکی پراکتیکی ئەم حزبە تووشی قەیران دەکا. وەڵام بەم قەیرانەش لە ڕێگەی دیسانەوە گەڕان بە شوێن شوێنەوارەکانی چەپی ناکرێکاریەوە یە لە حزبدا، کە بە سەرچاوەی کێشە وبن بەستی کۆمۆنیزمی کرێکاری دادەنرێ. لێرەشەوە جگە لە جیاکردنەوەیەکی سەر لە نوێ لەم تارمایی چەپە ڕیگا چارەیەکی تر نیە. بۆ ئەمەش پێویست بە ئەپدەیت و داهێنانی تیۆری نوێ یە. هەربۆیە هەمیشە بۆ دیاریکردنەوەی سنورەکانی ناو حزب پێویست بە پاکسازیەکی تیۆریە تا وەڵامی ئەو بنبەستە بداتەوە کە بۆچی تەنانەت ڕیزەکانی ئەم گروپە "کۆمۆنیستی کرێکاری"یە توشی ئەزمەی دەوری دەبن و ناتوانن تاسەر پێکەوە کاربکەن؟ ئەمە بازنەی بەتاڵی ڕیسایکلینی تیۆری نێو گروپی ڕۆشنبیری کۆمۆنیزمی کرێکاریە.

حزبێک کە خۆی لە گروپە ڕۆشنبیریەکانی تری ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری و ڕەوت و مەیلە سۆشیالسیتی و کرێکاریەکانی ناو چینی کرێکار جیاکردبێتەوە و بیەوێ بەپێی قاڵبی بەرنامەکەی خۆی هێز کۆبکاتەوە، بێگومان تەنیا کەسانێک پەیوەست دەبن بەم حزبەوە و کاری لەگەڵدا درێژەپێدەدەن کە خەریکی خۆجیاکردنەوەی تیۆری بن لە باقی چینی کرێکار و گروپە ڕۆشنبیریەکانی تری ئەم چینە. ئەمەش حزب دەکاتە سێکتێکی ئایدیۆلۆژی و ڕێکخراوەیەک کە تەنیا سێکتی بەرنامە و شێوەکاری سێکتاریستی خۆی پێ قبوڵە .

لە کۆتایی ئەم پرۆسەی گۆڕانی حزبیشدا بە سێکتێکی ئایدیۆلۆژی دابڕاو لە چینەکە و لە ڕەوت و بزوتنەوەکانی نێو چینی کرێکار، ئەم جۆرە حزبانە دەبنە حزبی ژەنراڵەکان و چیتر جەماوەری نابنەوە.

ئەگەر ئێمە پێشتر پێناسەی حزبمان لە حزبێکی جەماوەری کرێکارانەوە گۆڕیبێ بە حزبی نوخبەیەکی کۆمۆنیستی تاک خەت و تاک سەرکردە، ئاشکرایە کە ئیتر ئەم حزبە بە ڕیفۆرمی تیۆری نابێتە حزبی کرێکاری و حزبی سیاسی. چونکە حزبی

کرێکاری بەپێی کۆمەڵێک بنەما و بەرنامەیەک خۆی جیاناکاتەوە لە باقی کرێکاران، بەڵکو هەوڵدەدا ئەو بنەمایانەی کە پێویستە بۆ هەر دەورەیەکی بردنە پێشی خەباتی چینایەتی بکاتە بنەما و بەرنامەی هەموو بزوتنەوەی کرێکاری. بەم پێیە حزب دەتوانێ هەموو هێزی چینەکە کۆبکاتەوە و ڕیکخراو بکا، نەک لەم بنەما جێگیرانەی خۆی دایناوە بتی سێکتاریزم دابتاشێ و بەناوی نوێنەر و جێگرەوەی چینی کرێکار چوارچێوەی حزب بەرتەسک بکاتەوە لە قاڵبی حزبی گروپی ڕۆشنبیرانی هاوخەتی خۆی و ئەو کەسانەی لە باری تیۆری و بەرنامەییەوە ئەویان قبوڵە، وە بە "کۆمەڵێک بنەمای سێکتاریستی تایبەت بە خۆیان بزوتنەوەی کرێکاران لەو شکڵ و قاڵبە بدەن".

کۆمۆنیزمی کرێکاریی لەناو گروپی ڕۆشنبیرانی چینی کرێکاردا نیو سەدە لەتەمەنی تێپەڕکردوە. بەپێی ئەو کارەکتەرانەی سەرەوەش کە باسمان کرد نیشانی دەدا کە سەربەهەمان مێژووی گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینی کرێکارە، کە لەهەوڵی بەردەوامدا بوون کە کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەدەی بیست چارەسەر بکەن، بەڵام بەهەمان دیدگای زاڵ بەسەر کۆمۆنیزمی سەدەی بیستدا، کە دیدگای سۆشیالیزمی دەوڵەتی بووە. ئەم جۆرە سۆشیالیزمەش جۆرێک حزب بەرهەم دینێ کە حزبێکی سێکتاریستی گروپێکە کە خۆی بە نوێنەر و جێ نشینی چینی کرێکار دادەنێ و بەم پێیەش وەک نیو سەدەی ڕابردوو نیشانی داوە ناتوانێ ببێتە حزبی سیاسی چینی کرێکار، ئەگەر ئەم قاڵبە بیرۆکراتی و سێکتاریستیانە جێ نەهێڵێ.

ئێمە لەم لێکۆڵینەوانەماندا لە نێو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کوردستاندا سەرنجی مەسەلەیەکی جیاوازماندا کە هەلسوڕاوانی کۆمۆنیست لە کارە جەماوەریەکانیاندا، وەک بزوتنەوەی شوراییی ١٩٩١، یەکێتی بێکاران لە دەیەی نەوەدەکاندا و لە خۆپیشاندانەکانی ١٧ شوباتی ٢٠١١دا، یەکیان گرتەوە و ئەمەش ناکۆکی لەگەڵ دابەشبونی کۆمۆنیزمی کرێکاری بە گروپی جیاجیا و دژ بەیەک نیشاندا. بەڵام ئەم ناکۆکیانە زۆر زوو بە پاشەکشە کردنی سونەت و شێوازی هەڵسوڕانی جەماوەری لە بەرامبەر قاڵبی زاڵی سێکتاریستی و پاسیڤیستی سیاسی نێو حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا تەواو دەبێ.

دەرک کردنی ئەم کێشەیەی کە ئێمە پشت دەکەینە تەجروبەی سیاسی خۆمان مەسەلەیەکی یەکجار پڕبایەخە. لەبەرئەوەی دەرس وەرنەگرتن لەم تەجروبانە و جێگیرنەکردنیان وەک پایەیەکی بەهێزی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی، بزوتنەوەی ئێمەی لەگەشەکردن خست و بە جوینەری و ناپێگەیشتو لە مەیدانی سیاسیدا هێشتیەوە. هاوکات خستنەلاوە وبێ ئەهمیەتکردنی ئەم تەجروبەی سیاسیە جەماوەریانە ڕێگەی بە سەرلەنوێ بەهێزبونەوە و زاڵبونەوەی سونەت و نەریتە فکری و پراتیکیە

سێکتاریستی و نا کۆمەڵایەتیەکان دا. لێرەشەوە بێ باوەڕی بە بەشداری سیاسی چالاکانە لە مەیدانی ململانێی سیاسیدا کردە پایەیەکی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە عێراق و کوردستاندا و پاسیڤیزمی سیاسیشی کردە سیمای ئەم حزبانە.
ئەنجامگیریەکی تر سەبارەت بە گروپە ڕۆشنبیرەکانی چینی کرێکار و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە عێراقدا ئەوەیە کە لێکدانەوەی نا واقعی لە سەر هاوسەنگی هێزی خۆی لەگەڵ حزبە دەسەڵاتدارە بورژوازیەکاندا هەیە. بۆ نمونە لە لێکدانەوەی شکستی ساڵی ٢٠٠٠دا لە ئەنجامی هێرشی یەکێتی بۆ سەر حزبی ئێمە، ئەم ناکۆکیە دەبینین کە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری تێی کەوت. بەڵام لەڕاستیدا ناکۆکیەکە لە "نەبونی ئاسۆ و سیاسەتی سۆشیالیستی بۆ دەسەڵات گرتنی" حزبی ئێمەدا نیە، بەڵکو ئەو ناکۆکیەیە خۆی بەرهەمی دیدگا یەکە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری لەسەر دەوری کۆمۆنیزم و حزب هەیەتی. بەرهەمی دۆگماتیزم و چەقبەستنی گروپی ڕۆشنبیری کۆمۆنیستە، کە دابڕاوە لە هێزی کۆمەڵایەتی چینەکەی. هەربۆیە لێکدانەوە لەسەر هاوسەنگی هێز و گەیشتن بەدەسەڵات و ناکامیەکانی ئەم هەوڵانە کاتێک لەدەرەوەی خەباتی چینایەتی کرێکاران و ئاستی توانابیە ڕیکخراوەییەکانی کرێکاران لێک دەدرێتەوە، ئیتر دەبێت بەوە پاساوبدرێ، وەک مەنسوور حیکمەت ئیدعای دەکرد کە، کۆمۆنیزمی کرێکاری لە کوردستان "ئاسۆی گەیشتن بە دەسەڵات غائیبە" و "ڕابەرانی دەرەجە یەکی سیاسی لە کوردستانی عێراقدا نەبوو کە چارەنوسی خۆیان بە خەڵکەوە گرێ بدەنەوە"![275]
ئەمە لێکدانەوەیەکی سەبژێکتیڤ و بەکەم گرتنی خەباتی دەیەیەکی کۆمۆنیزمە لە کوردستانی عێراقدا سەرەڕای کەموکوڕیە تیۆری و هەڵە سیاسی و ڕیکخراوەییەکانی. لەمەش زیاتر تێنەگەیشتنە لە کێشەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە دەرچونی لەو قاڵبە فکری و سیاسیە بەرتەسک و سێکتاریستیەی کە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری توشی ئەزمە و جیابونەوەکان کردوە و توشی وەهم و ئیلوژنی کردوە لەسەر هیزی واقعی گروپی ڕۆشنبیرانی کۆمۆنیست و هاوسەنگی هێزی خۆی لەگەڵ دەسەڵاتی بورژوازیدا. هاوسەنگی هێز لەم جۆرە لە کۆمۆنیزمدا کورت دەبێتەوە بۆ سادەگەریەکی سیاسی، کە گروپی ڕۆشنبیر لە هێزی کۆمەڵایەتی و شۆڕشی کۆمەڵایەتی هەیەتی.

---

[275] مەنسور حیکمەت ، یاداشتێک بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ ڕابەرایەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عیراق

لێرەدا کۆمۆنیزم پێش ئەوەی وەک فۆرمێکی تری ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ڕێکخراوەیی چینی کرێکار گەشەی کردبێ، چاوەڕوانی ئەوەی لێ دەکرێ کە بە گرووپێکی سیاسی چەند سەد کەسیەوە دەتوانن سەرمایەداری و دەسەڵاتی میلیشیایی یەکێتی و پارتی و ئیسلامیەکان لە کوردستان ڕابماڵن. ئەمە نیشانەی تێگەیشتنێکی بەرتەسکی سێکتاریستانەی گرووپی ڕۆشنبیرانە لە کۆمۆنیزم.
ئەم کەموکوڕیە تیۆریە سەرچاوەکەی لە دیدگا و تێگەیشتنی "کۆمۆنیزمی کرێکاری" دایە لە کۆمۆنیزم، وە ڕەنگدانەوەی جێگا و ڕێگای کۆمەڵایەتی "کۆمۆنیزمی کرێکاری" یە، وەک یەکێک لە گرووپە ڕۆشنبیرە کۆمۆنیستەکانی چینی کرێکار لە کوردستان و عێراقدا. ئەم تێگەیشتنە پێی وایە کە کۆمۆنیزم بریتیە لە پراتیکی گرووپێک کە خەریکی پروپاگەندە و هاندانن بۆ بەرنامەیەکی سادە و گشتی دەکا و دەیەوێ لە ڕێگەی گرتنی ئەندامەوە ببێ بەو هێزەی کە دەسەڵات دەگرێتە دەست و کۆمەڵگە دەگۆڕێ. ئەم دیدگایەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بۆ شۆڕش و خەباتی چینایەتی و هاوسەنگی هێز و دەوری حزب درێژەی ئەو دابڕانە و درێژەدان بەو دابڕانەیە.
لەم تێگەیشتنەدا کۆمۆنیزم لێرەدا بڕیار و سیاسەتێکە کە حزب و گرووپەکە دەیدەن لەسەر هەڵوێست دەربڕینی خۆیان وەک ئەوپەڕی ناڕازی ڕادیکاڵ، وە دوای ئەمە هیچ پراتیکێکی کۆمەڵآیەتی و چینایەتی لێ چاوەڕوان ناکرێ و هەربۆیە وەک ڕەخنەگرتن و سەرکۆنەکردنێکی بێ کردار و پاسیڤانە دەمێنێتەوە.
لەم مۆدێلەی کۆمۆنیزمی کرێکاریدا تێگەیشتن لە گۆڕینی کۆمەڵگە بێگومان پرۆسەیەک نیە لە گەشەی توانای سیاسی و ڕیکخراوەیی کرێکاران کە دەتوانن دۆخێکی نوێی سیاسی و هەژمونێکی کۆمەڵایەتی دروست بکەن. بەڵکو دۆخی ئامادە بۆ گۆڕینی کۆمەڵگە بریتی دەبێ لە ئامادەیی حزبی پێشڕەو و گرووپی ڕۆشنبیر بەتەنیا خۆی. ئەمە پێچەوانەی یاسایەکی خەباتی چینی کرێکارە کە لە ئەنجامگیری یەکەمدا باسمان کرد کە پراکتیکی چینایەتی چینی کرێکارە کە دەتوانێ کۆمەڵگەیەکی نوێی کۆمۆنیستی بنیات بنێ، نەک تیۆری و پراکتیکی حزبێکی کۆمۆنیست.
ئەم نەخشەی دەسەڵات گرتنە لەڕاستیدا نەخشەیەکی خەیاڵی و دوور لە واقعی هێزێک بوو کە پەیوەندی لەگەڵ خەباتی ڕۆژانە و سیاسی کرێکاراندا نەبوو وە حزب هێزی خۆی و نەخشەی گەیشتن بەدەسەڵاتی لەو کۆبونەوە حزبی و مەراسیمانەدا دەبینی کە لە بۆنە مێژوویەکاندا ئاهەنگی دەگێڕا. بەڵام هەرچی چالاکی جەماوەری و بەشداری هەڵسوڕاوانی حزبە لە ڕووبەڕووبونەوەی ڕۆژانە لەگەڵ دەسەڵاتی یەکێتی و پارتیدا نەدەبوە ئەو کەناڵەی کە لێوەی پەیوەندی خەباتکارانەی جێگیر و پەیوەندی

ڕێکخراوبونی جەماوەری و پەیداکردنی نفوزی سیاسی و هەژمونی فکری و عەمەلی لە کۆمەڵگەدا. لێرەشەوە هەنگاو بنرێ بەرەو کۆکردنەوەی هێزی هەموو کۆمۆنیستەکان و هەڵسوراوانی کرێکاری و جەماوەری لە حزبێکی کۆمەڵایەتیدا بنرێ. بەم پێیەش هەنگاوبەهەنگاو نەخشە بۆ گۆڕینی هاوسەنگی هێز و ئاسۆیەکی ڕۆشن نیشان بدرێ بۆ ململانێ لەسەر دەسەڵاتداریتی لە ئاستی لۆکاڵ و سەراسەریدا. کەواتە کۆمۆنیزم لە پرۆسەی گەیشتن بەدەسەڵات و گۆڕینی هێزی هاوسەنگی بۆ پەیداکردنی هەژمونی سیاسی لە ئاستی کۆمەڵگەدا، پێویستی بە ئاستی گەشەی چینی کرێکار و توانا و دەوری لە بەرهەمهێنان و ئاستی ڕیکخراوبون و ووشیاری سیاسی و ڕوناکبیری چینەکەیە. ئەم تێگەیشتنە جیاوازە لە دیدگای کۆمۆنیزمی کرێکاری و بڕیارنامەکانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کە هەموو حساباتێکی هاوسەنگی هێز و بونە هێزی یەکەمی لە کوردستان و ئیراندا لە توانایی دیاریکراو و بەرتەسکی ڕیکخراوی حزبیدا، وە بە سیاسەت و بڕیارنامەیەکی وەک "سەربەخۆیی کوردستان"یان"مەنشوری سەرنگومی" و "سیناریۆی ڕەش و سپی" و "دروستکردنی حزبی سیاسی" کورت دەکاتەوە.

لێکدانەوەکانی لاوازی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی بە "غیابی سیاسەتی سۆشیالیستی"، وەک لای ئیرەجی ئازەرین لە ڕەخنە لە شوراکانی ١٩٩١دا بینیمان، هەمان "نەبونی ئاسۆی دەسەڵات"ی مەنسور حیکمەتە کە لە ٢٠٠٠دا لە ڕەخنە لە شکستی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراقدا دوو بارە دەبێتەوە. ئەمانە هەمان میتۆدی لێکدانەوەی کۆمۆنیزمی کرێکارین لەسەر دەوری حزب و چینی کرێکار لە خەباتی دژی سیستمی سەرمایەداریدا و درێژکراوەی هەمان مۆدێلی سۆشیالیزمی دەوڵەتیە، کە حزب و گروپێک دەخاتە جێگای چینی کرێکار و لە بنبەستی ئەم گروپەدا بۆ گۆڕینی ئەم سیستمی سەرمایەداری لۆمەی "نەبونی ئاسۆی دەسەڵات و سیاسەتی سۆشیالیستی" وەک کەموکوڕیەک لە تیۆریی گروپ و حزبەکەدا دەکا.

ئەم تەجروبانە نیشانمان دەدا کە بون بە هێز و هێزی یەکەم و پەیداکردنی هەژمونی سیاسی و دەسەڵات و بەگشتی سیاسەت و ستراتیژ و سۆشیالیزم بریتی نیە لە پرۆژە و پلاتفۆرمی لێکدانەوەی شکستەکان، بەڵکو چۆنیەتی کۆکردنەوەی هێزی چینایەتی و کۆمەڵآیەتیە بۆ ئەنجامدانی ئەو پرۆژانەیە لە نێو جەرگەی خەباتی ڕۆژانە و ڕاپەڕینی جەماوەری کرێکاران ولاوان و ژنان و خەڵکی زەحمەتکێشدا. پێمان دەڵی پرۆژە و سیاسەتی سەرکاغەز ناتوانێ هیچ لەواقیع بگۆڕێ، ئەگەر هیزێکی کۆمەڵایەتی و جەماوەری ئەم پڕۆژە و سیاسەت و ستراتیژانە بەکردەوە پیادەنەکا. ئەمە خاڵی تێپەڕینە لە گروپێکی تەبلیغاتی ڕۆشنبیرانی کۆمۆنیستەوە بۆ حزبێکی

کرێکاری که دەتوانێ سیاسەت بکا و خۆی له پاسیڤیزمی مانەوه له ئۆپۆزسیۆنێکی ڕادیکاڵ ڕزگاربکا و ببێته هێزێکی سیاسی و دەخاڵەتگەر و ڕادیکاڵی کاریگەر.

له درێژەی ئەنجامگیریەکانمان لەسەر گروپه ڕۆشنبیرەیەکان و شکڵ و فۆرمی ڕیکخراوەیی، گەیشتین بەوەی که؛ ئەم سێکته فکریه داخراوه بۆ سێکتێکی ڕیکخراوەییش دەچێ، لەبەرئەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری هەر گروپیکی ڕۆشنبیری تری کۆمۆنیستی به کۆمۆنیست نازانێ، که وەک بەشێک له پێکهاتەی چینی کرێکار له دنیای سەرمایەداریدا دروست دەبێ. وه تەنیا ڕیگەی کۆمۆنیست بون بریتیه له قبوڵکردنی ئەم بەرنامەی "دنیایەکی باشتر" و ئەندام بوون و کارکردن لەم حزبەدا.

له کاتێکدا بەرنامه بۆ خۆجیاکردنەوه له گروپه کۆمۆنیستەکانی تر نیه وکۆمۆنیستەکان ئەو بەشه ووشیارەن که خەباتی چینایەتی کرێکاران له چوارچێوەیەکی گشتیدا ڕۆشن دەکەنەوه، و له پەیوەست به خواسته دیاریکراوەکانی خەباتی سیاسی و ئابوری و له هەلومەرجێکی فکری وفەرهەنگی و کۆمەڵایەتی دەورەیەکی دیاریکراودا هەموو کرێکاران یەکگرتوو دەکەن.

هەربۆیه هەموو ئەم گروپه ڕۆشنبیرانەی چینی کرێکار، وەک بەشێک لەو چینە، پێویسته یەکگرتوبن له حزبێکی کرێکاریدا، سەرەڕای هەموو ئەم جیاوازیه فکری و سیاسیانەی که له نێو خۆیاندا هەیانه. ئەم گروپانه پێویسته یەکگرتووانه کاربکەن له دەوری نەخشه و بەرنامەیەکی پراتیکی بۆ خەبات دژی سەرمایەداری و ئامادەکردنی سیاسی و ڕیکخراوەیی سەرجەم هێزی چینەکه و ئامادەیی له کاتی شۆڕشدا بۆ سەپاندنی هەژمونی و گرتنه دەستی دەسەڵات. یەکگرتوبونی کۆمۆنیستەکان لەسەر بنەمای کۆمەڵێک لێکدانەوەی گشتی بۆ سەرمایەداری و دانانی کۆمەڵیک داواکاری و یاسا نیه، بەڵکو لەسەر بنەمای بەشداری پراتیکێکی هاوبەش له خەباتێکی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیدایه که کرێکاران بەردەوام دژی سەرمایەداری دەیکەن.

بەم شێوەیه دەبێ له ئێستادا هەموو سێکت و قاڵبێکی فکری، که بزوتنەوەی کرێکاری و گروپه ڕۆشنبیره کۆمۆنیستەکانی دابەش دەکا و جیاوازیان لەنێودا دروست دەکا، دوور بخرێتەوه.سیاسەت و لێکدانەوه و تاکتیک و ستراتیژی کۆمۆنیستی جۆراوجۆر، هەمووی پەیوەسته به ڕادەی گەشەی مێژوویی ئەم بزوتنەوه کۆمەڵایەتیەی کرێکارانەوه و تەعبیرێکن لەو پراتیکه سیاسی و کۆمەڵایەتیه ڕێکخراوه، که ئەمانه نەک بنەمای جیابوونەوەی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاری نین، بەڵکو نیشانەی زیندوویەتی و دیالەکتیکی ئەم بزوتنەوەیەیه که له خەباتێکی پراکتیکی و پڕ له کێشه و جەدەلدا دەچێته پێش.

لەم تێگەیشتنە نوێ یەدا بۆ کۆمۆنیزم، حزبێکی کرێکاری کۆمۆنیستی دەتوانێ جێگای هەموو کرێکارانی تێدا بێتەوە بە سەندیکالیست و ریفورمیست و ئانارشیست و سۆشیالیستێکی تێدابێتەوە و حزبی چینی کرێکار بێت بۆ گەیشتن بەدەسەڵات و دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستی. ئەمە مانای حزبی کۆمەڵایەتی و سیاسیە، حزبی جەماوەری کرێکار و حزبێکی کۆمۆنیستی.

ئەگەر ئێستا بەراوردێکی حزبە کۆمۆنیستیە کرێکاریەکانی خۆمان بەم مۆدێلە لە حزبی کرێکاری و سیاسی بکەین دەزانین کە چ جیاوازیەکی گەورە لە نیوان ئەم دوو مۆدێلەدا هەیە.

هەر بۆیە لە بەردەم پێویستی گۆڕانکاریەکی مێژوویی داین. گۆڕانی گروپە ڕۆشنبیریە کۆمۆنیستەکان بە حزبێکی کرێکاری. ئەمەش پێویستی بە گۆڕانی بەرنامە و دیدگا و جیهانبینی کۆمۆنیستیمانە سەبارەت بە خەباتی چینایەتی کرێکاران و چۆنیەتی بەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی. ئەم گۆڕانکاریە تیۆریەش لە جەرگەی پراتیکێکی چینایەتیدا ڕودەدا کە گروپە کۆمۆنیستیەکان دەرگیر و تێکەڵاو و یەکانگیربن لەگەڵ هەموو بەشەکانی چینی کرێکار و خەباتی ڕۆژانە و سەراسەریاندا.

ئەنجامگیری کۆتایی ئەم لێکۆڵینەوەمان ئەوەیە کە ناسینی ڕیشەی قەیرانی ئایدیۆلۆژی و سیاسی و ڕیکخراوەیی ئێستامان بریتیە لە ڕەخنەیەکی پراکتیکی یە لە دۆخی دابەش بوون و پەرژ و بڵاوی و ناکۆکی نێوان کۆمۆنیستەکان و دابڕانیان لە جەماوەری کرێکاران و خەباتی چینایەتی یە و هەنگاو نانی عەمەلیە بۆ تێپەڕینی ئەم دۆخە قەیراناوی و لاوازیانەی ئێستای بزوتنەوەی کۆمۆنیستی بە **پێکهێنانی حزبی کرێکاری جەماوەری** کە نیشانەی دەورەی **کۆمۆنیزمێکی نوێ** بێت.

لە کۆتاییشدا دەمەوێت بڵێم ئەم لێکۆڵینەوە و ئەنجامگیریانە پێویستی بە **هەوڵی هەرەوەزی هەموو کۆمۆنیست و کرێکارانە کە بتوانین پێکەوە نەخشەی حزبێکی کرێکاری داڕێژین.** ئەو شێوازانەی کە ئەمرۆ کرێکارانی ناڕازی و کۆمۆنیستەکان و ئەنارکیستەکان و سەندیکالیستەکان لە مەیدانەکانی مانگرتن و خۆپیشاندان و ڕاپەڕینەکانی پاریس، بەغداد، شیللی، سودان و تاران و هەموو مەیدانەکانی تردا نمونەی لێ نیشان دەدەن لە ڕیکخراو بوون و کاری هاوبەش و هەرەوەزی، دەبێت ببێتە بنەمای فۆرمێکی نوێی ڕیکخراوەی حزبی و جەماوەری کە کۆمۆنیستەکان و کرێکاران پەیڕەوی لێ بکەین. لەسەر بنەمای ئەم تەجروبە عەمەلیانە شێوازێکی نوێی ڕیکخراوەیی ساز بکەین.

کۆمۆنیزمی نوێ شێوازێکە کە ئیدارە و ڕیکخستنێکی کۆمەڵایەتی ئەم هێزە حزبی و ڕیکخراوەی چینی کرێکار تیایدا گونجاوە لەگەڵ خەسڵەتی کۆمەڵایەتی خەبات و پراکتیکی ڕیکخراوی کرێکاراندا. ئەم حزبە کرێکاریە ڕۆحی دەوڵەت و کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی داهاتووە، کە لە ئێستاوە کرێکاران فێر دەکا کە خۆیان خاوەنی ئەم ئیدارە هەرەوەزیە و بەرهەمی کار و خەباتی خۆیان بن و هیچ ئیمتیازاتێک بۆ هیچ "لیدەر" و "گروپیکی کۆمۆنیست" قبوڵ نەکەن، کە ببنە نوێنەر و حاکمیان. وە پێویستە ئەم حزبە کرێکاریە ببێتە موڵکی گشتی کرێکاران، وە بە هەمان میکانیزمی بەشداری و بڕیاردانی شورایی بەڕیوە ببرێ و ئیدارەی ئەم هێزە گشتیە بکرێ. حزبێک کە هەمیشە لە بەر فراوان بوون و یەکگرتنە لەگەڵ گروپە ڕۆشنبیرەکان و جەماوەری کرێکاران و سەندیکا و شوراکانیاندا و هەموویان پراکتیکێکی چیانیەتی کرێکاران بۆ گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری نمایش دەکەن.

١ ئایاری ٢٠٢٠

سەرچاوەکان

1- “Global Inequality,” *Inequality.org*: https://inequality.org/facts/global-inequality/.
2- https://www.theguardian.com/business/2018/apr/07/global-inequality-tipping-point-2030
3- مارکس،١٨برۆمێر لویس بوناپارت
https://www.marxists.org/farsi/archive/marx/works/1852/18-brumaire.pdf
4- چۆن جیهان دەگۆڕین، مارکس و ئەنگلس و سیاسەت، ل ٦٩، هوبسباوم، بە زمانی ئینگلیزی.
5- مانیفیستی کۆمۆنیست، مارکس و ئەنگلس
https://www.marxists.org/kurdi/marx/babetekan/marx_1848_manifesti_komonist.pdf
6- الثامن عشر من برومير لويس بونابرت ل ١٤٣،مارکس انجلس ،مخارات، الدار التقدم
7- ئەنگلس، لودفیگ فیورباخ و کۆتایی فەلسەفەی کلاسیکی ئەڵمانی، ل ٨١، وەرگێرانی سالار ڕەشید
https://www.marxists.org/kurdi/marx/babetekan/marx_1888_feurbax.pdf
8- گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، کێشەی مێژوو و کەلتوور، ل٥، بە زمانی ئینگلیزی
Gramsci, Prison Notebooks, Problems of History and Culture,P5
9- گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، میری مۆدێرن ل ١٢٩، بە زمانی ئینگلیزی
Gramsci, Prison Notebooks, The Modern Prince, P129
10- ئارنست ماندل، دەربارەی بیرۆکراسی، فارسی.
https://marxists.catbull.com/farsi/archive/mandel/works/1973/boorokrasi.htm
11- مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٤، بە زمانی ئینگلیزی
The International Workingmen’s Association 1864General Rules, October 1864
https://www.marxists.org/.../in.../iwma/documents/1864/rules.htm
12- مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٦٦، بە زمانی ئینگلیزی
The International Workingmen’s Association, 1866,Instructions for the Delegates of the Provisional General Council, The Different Questions
https://www.marxists.org/.../.../documents/1866/instructions.htm
13- مارکس، ئینتەرناسیونالی کرێکاران، ١٨٧٢، بەزمانی ئینگلیزی
https://www.marxists.org/.../hague-conference/resolutions.htm2
14- مارکس، شەڕی ناوخۆی فەرەنسا
https://www.marxists.org/.../w.../1871/civil-war-france/ch01.htm
15- مارکس، الحرب الاهلية في فرنسا ل٢٠١،مارکس،انجلس،المختارات،دارالتقدم،موسکو،الجزء الثاني
16- رسالة فريدريك انجلز إلى بيبل
...https://www.marxists.org/.../archive/marx/1875-cg/engels_to_b
17- ئینتەرناسیونالی سۆشیالیستی ١٩١٢، بەزمانی ئینگلیزی
Social Democracy 1912, Manifesto of the International Socialist Congress at Basel
https://www.marxists.org/.../social-.../1912/basel-manifesto.htm
18- ڕۆزا لۆکسمبۆرگ، بنیات نانەوەی ئینتەرناسیونال، ١٩١٥ ، بەزمانی ئینگلیزی
Rosa Luxemburg , Rebuilding the International‹(1915)
https://www.marxists.org/.../luxemburg/1915/xx/rebuild-int.htm
19- لینین، شەڕ و سۆشیال دیموکراتی ڕوسیا، ، بەزمانی ئینگلیزی
Lenin The War and Russian Social-Democracy
https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1914/sep/28.htm
20- لینین، ئینتەرناسیونالی سێهەمی کۆمۆنیستی، ، بەزمانی ئینگلیزی
The Third, Communist International Lenin,
https://www.marxists.org/archi.../lenin/works/1919/mar/x04.htm
21- نامەی مارکس بۆ براکە لە ٥ ئایاری ١٨٧٥
https://www.marxists.org/.../.../works/1875/letters/75_05_05.htm
22- ئەنگلس، پێشەکی بۆ کتێبی 'خەباتی چینایەتی لە فەرەنسا' ی مارکس
https://www.marxists.org/.../.../1872/hague-conference/index.htm

23- ئەنگلس پێشەکی ئینگلیزی کتێبی سەرمایە .ل ٩٩. سەرمایە. کارل مارکس، چاپی کوردی، عەبدوڵا ڕەسوڵی https://www.marxists.org/archive/marx/works/1867-c1/p6.htm .
24- ڕەخنە لەبەرنامەی گۆتە، مارکس، ل٢٣٣،مختارات مارکس و انجلز،جلد٢،دارالتقدم
25- ڕەخنە لەبەرنامەی گۆتە، مارکس بە ئینگلیزی
https://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1875/gotha/ch03.htm
26- نامەی ئەنگلس بۆ بیکەر
https://www.marxists.org/archive/marx/works/1880/letters/80_04_01.htm
27- لینین، مارکسیزم و ریڤیژینیزم، ل ٤٢١،،المختارات ، جلد٣،دارالتقدم.بەعەرەبی.
28- ئەنگلس ڕەخنە لەبەرنامەی ئیرفورتی سۆشیال دیموکراتی ئەڵماندا، بە زمانی ئینگلیزی
https://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1891/06/29.htm
29- ڕۆزا لوکسبورگ، سۆشیال دیموکراتی و پەرلەمانتاریزم
https://marxists.catbull.com/archive/luxemburg/1904/06/05.htm
30- ئەنگلس، ڕەخنە لەبەرنامەی ئیرفورتی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیادا لە ١٨٩١، بە زمانی ئینگلیزی
https://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1891/06/29.htm
31- مارکسیزم و ڕەوتی ڕیڤیژینیزم، ل ٤٢٤، المختارات ، جلد٣، دارالتقدم.
32- پانیکوک *The Tactical Differences in the Labour Movement (Die taktischen Differenzen in der Arbeiterbewegung*, Hamburg, Erdmann Dubber, 1909), Anton Pannekoek
33- مارکس، کۆبونەوەی کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵەی کۆمۆنیستەکان، بە زمانی ئینگلیزی Minutes of Central Committee Meeting, 15 September 1850, in Karl Marx, *The Revolutions of 1848* (Harmondsworth, 1978), p 341.
34- لینین، ناکۆکیەکانی نێو بزوتنەوەی کرێکارانی ئەوروپا، ل ٥١٧،المختارات ، جلد٣،دارالتقدم.
35- هۆبسباوم، نفوزی مارکسیزم لە ١٨٨٠ تا ١٩١٤، چۆن جیهان دەگۆڕین ل ٢١٦، بەزمانی ئینگلیزی.
36- ڕۆزا لوکمسبورگ، پرسیارە ڕیکخراوەییەکانی سۆشیال دیموکرارت ڕوسیا، بەزمانی ئینگلیزی **Rosa Luxemburg: Organizational Questions of the Russian Social Democracy**
https://marxists.catbull.com/archive/luxemburg/1904/questions-rsd/ch01.htm
37- گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، کێشەکانی مارکسیزم، ل٣٨١، بەزمانی ئینگلیزی
38- گرامشی، دەفتەرەکانی زیندان، دراسەی فەلسەفی، ل ٣٣٣، بەزمانی ئینگلیزی
39- هۆبسباوم، چۆن جیهان دەگۆڕین، گرامشی، ل ٣٢٥، بەزمانی ئینگلیزی
40- لینین، تێزەکانی نیسان ،
https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/apr/04.htm
41- لینین، دوتاکتیک،
https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1905/tactics/index.htm
42- لینین ،"دەوڵەت و شۆڕش"
https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/staterev/index.htm
43- مەنسوور حیکمەت، هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری لە سۆڤێت
http://hekmat.public-archive.net/
44- ترۆتسکی، کتێبی "شۆڕشی خیانەتلێکراو
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1936/revbet/index.htm
45- تۆنی کلێف، سەرمایەداری دەوڵەتی لە ڕوسیا
https://ayman1970.files.wordpress.com/2010/12/d8b1d8a3d8b3d985d8a7d984d98ad8a9-d8a7d984d8afd988d984d8a9-d981d98a-d8b1d988d8b3d98ad8a7-pdf.pdf
46- هەڵبژاردەیەک لە نوسراوەکانی مەنسور حیکمەت ، بەرگی یەکەم ، ل ٤١٠، ئامادەکردنی سالار ڕەشید
47- مارکس، بریارنامەی ئەنتەرناسیونال ، ١٨٧٢
https://www.marxists.org/archive/marx/iwma/documents/1872/hague-conference/resolutions.htm2
48- ترۆتسکی ، کتێبی "ئەرکە سیاسیەکانی ئێمە"
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1904/tasks/ch04.htm
49- ئارنست ماندل، سەبارەت بە خۆریکخراوەیی چینی کرێکار و حزبی پێشرەو،
https://www.marxists.org/farsi/archive/mandel/works/1990/khod-sazmandehi-hezb.htm

-50 لینین ، نەخۆشی چەپرەوی منالآنە لە کۆمۆنیزمدا
https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1920-lwc/05.htm
-51 ڕوزا لۆکسمبۆرگ ، شۆرشی روسیا، بەشی شەش، (پەرەگرافی ۲،۱و۳)، کێشەکانی دیکتاتۆرشیپی،۱۹۱۸
https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1918/russian-revolution/ch06.htm
-52 ئەلەکساندرا کۆلۆنتای، سەبارەت بە بیرۆکراسی و خودچالاکی جەماوەر،۱۹۲۱،
https://marxists.catbull.com/archive/kollonta/1921/workers-opposition/ch03.htm
-53 لینین، دولت و انقلاب ، فارسی ل ۵۲۲، هەڵبژاردەی نوسینەکانی لینین.
-54 ئی هێچ کار Edward Hallett Carr ، شۆڕشی روسیە، لە لینینەوە تا ستالین، ل ٦، بە زمانی ئینگلیزی
-55 لینین،۲۷۸ ، ئایا بەلشەفیەکان دەتوانن دەسەڵاتیان بپارێزن؟ بەرگی ۷ هەڵبژاردەی لینین ، چاپی دارالتقدم، مۆسکۆ.
-56 لینین، دەربارەی باجی کەلوپەل ، ل ۸۰۹، فارسی، منتخب اثار.
-57 لینین،ڕاپۆرتی سیاسی بۆ کۆنگرەی ۱۱ ی حزب، ل۸۵۰ ،فارسی، منتخب اثار.
-58 لینین دەربارەی دەور و ئەرکی سەندیکاکان لە سیاسەتی ئابوری نوێ دا، ل ۸۲۸، فارسی، منتخب اثار.
-59 لینین، ئایا بەلشەفیەکان دەتوانن دەسەڵاتیان بپارێزن؟، ل۲۷۷ ،بەرگی ۷ ١٤هەڵبژاردەی لینین ، چاپی دارالتقدم، مۆسکۆ، بە زمانی عەرەبی.
-60 ئارنست ماندل، دەربارەی خۆڕێکخستنی چینی کرێکار لەگەڵ حزبی پێشەنگ، بە زمانی فارسی.
https://www.marxists.org/farsi/archive/mandel/works/1990/khod-sazmandehi-hezb.htm

-61 لینین، دەوڵەت و شۆڕش، بەرگی ۷ هەڵبژاردەی لینین،، چاپی دارالتقدم، مۆسکۆ. بەزمانی عەرەبی.
-62 لینین، پرۆژەی سەرەتایی بریارنامەی کۆنگرەی دەیەمی حزب سەبارەت بەلادانی سەندیکالیستی و ئانارشیستی لەحزبدا،ساڵی ۱۹۲۱، ل ۷۹۰-۷۸۹، فارسی، منتخب اثار.
-63 لینین، ل ۷۹۰، پرۆژەی سەرەتایی بریارنامەی کۆنگرەی دەیەمی حزب سەبارەت بەلادانی سەندیکالیستی و ئانارشیستی لەحزبدا،ساڵی ۱۹۲۱، فارسی، منتخب اثار.
-64 لینین، "دەربارەی پاکسازی حزب" ل ۸۲۱، فارسی، منتخب اثار.
https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1921/sep/20.htm

-65 دوو ڕۆحی سۆشیالیزم، هال دراپەر، بە زمانی ئینگلیزی.

https://marxists.catbull.com/archive/draper/1966/twosouls/3-marx.htm
-66 ئارنست ماندل، دەربارەی بیروکراسی، تیۆری "جێنشینی"، فارسی.
https://marxists.catbull.com/farsi/archive/mandel/works/1973/boorokrasi.htm
-67 لینین، دوتاکتیکی سۆشیال دیموکراسی لە شۆڕشی دیموکراتیدا،ل٢٤٦،فارسی، منتخب اثار.
-68 لینین،دوو ئۆتۆپیی،ل٣٤٦، فارسی، منتخب اثار.
-69 لینین ، نامەکان لە دوورەوە، ل ٤٥٠، فارسی، منتخب اثار.
-70 لینین، بەرنامەی جەنگی شۆڕشی پرۆلیتاریا،ل ٤٤٩، فارسی، منتخب اثار.
-71 لینین، نامەکانی دووری، نامەی پێنجەم، ئەرکەکانی ڕێکخستنی پرۆلیتاری شۆڕشگێر بۆ دەوڵەت،مارسی ۱۹۱۷.https://www.marxists.org/arabic/archive/lenin/1917/letters.htm
-72 لینین ، دەربارەی دەسەڵاتی دوولایەنە،ل ٤٥٦و٤٥٧، فارسی، منتخب اثار.
-73 لینین، بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی روسیا
-74 https://marxists.catbull.com/farsi/archive/lenin/works/1919/tarhe-barnameh.pdf
-75 مارکس، بەرەو ڕەخنە لە ئابوری سیاسی
-76 https://libcom.org/library/economic-content-socialism-lenin-it-same-marx
'Towards a Critique of Political Economy' (Preface), MESW: p 181
-77 لینین، دەربارەی چەپرەوی منالآنە و مەیلی بورژوازی بچوک، ل ٥٢٠، المختارات، عەرەبی،مجلد٧، دارالتقدم.
-78 لینین دەربارەی دەور و ئەرکی سەندیکاکان لە سیاسەتی ئابوری نوێ دا، ل ۸۲۸، فارسی، منتخب اثار.
-79 E H Carr شۆڕشی روسیا، ل ٦٤، بەشی ۷، ئاخرین ڕۆژەکانی لینین، ئی ئێچ کار. بەزمانی ئینگلیزی.

80- ترۆتسکی، شۆڕشی بەردەوام، شۆڕشی بەردەوام چیە؟ بەشی ٩
https://www.marxists.org/arabic/archive/trotsky/1930-pr/ch09.htm
81- ترۆتسکی ، پێنج ساڵی کۆمینتێرن، بەشی ٢ هەڵوێست سەبارەت بە حزبە سۆشیالیستەکان
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/ffyci-1/app04.htm
82- ترۆتسکی ، مانیفیستی کۆمێنتێرن
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/ffyci-1/ch01.htm
83- ترۆتسکی، لە دامەزراندنی ئینتەرناسیونالی چوارەمدا، ئۆکتۆبەری
https://www.marxists.org/archive/trotsky/1938/10/foundfi.htm١٩٣٨
84- مەنسور حیکمەت،(وتاری کردنەوەی کۆنگرەی سێهەمی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری ئێران) دیسەمبەری ٢٠٠٠، هەڵبژاردەیەک لە نوسراوەکانی مەنسور حیکمەت، بەرگی دووەم، ل٥٠٩-٥٢٣ بەکوری ؛سالار رەشید.
85- ئێریک هۆبسباوم، ل ٧٨٩بۆ٧٩٢،سەردەمی توندڕەوەکان، کورتەی سەدەی بیستەم، ١٩١٤-١٩٩١. بەزمانی عەرەبی.
86- مەنسور حیکمەت، ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی یەکێتی تێکۆشەرانی کۆمۆنیست بە کۆنگرەی یەکەم، (ل ٣٥٢)، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.
87- مەنسور حیکمەت، هەنگاو لەڕێگەی پێکهێنانی حزب کۆمۆنیستی ئێران، ل ٣٢٢، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.
88- مەنسور حیکمەت، حزبی کۆمۆنیستی ئێران لە گرەوی چیدایە؟ ل٣٤٩، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.
89- مارکس ، ل ٢١٤، نامە بۆ براکە لە پێشەکی ڕەخنە لەبەرنامەی گۆتا، بەرگی ٢ لە هەڵبژاردەی مارکس و ئەنگلس لە ٤ بەرگدا، چاپی دارالتقدم، بە عەرەبی.
90- مارکس ، تێزەکانی فیورباخ، تێزی دووەم.
https://www.marxists.org/archive/marx/works/1845/theses/theses.htm
91- مەنسوور حیکمەت، جیاوازیەکانی ئێمە
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html
92- ئاسۆ کمال، سێکتاریزم و بیروکراتی لە بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا
http://www.asokamal.com/index/?p=1635
93- مەنسوور حیکمەت، ڕونکردنەوەیەک بۆ پلنۆمی ٢٠ سەبارەت بە جیابوونەوە لە حزب
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html
94- مەنسور حیکمەت، خودا حافیز؟ل١٤٧١، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان، فارسی.
95- ئاسۆکمال، مارکس و حزبی کرێکاری, بەشی دوەم لە ئاساندنی کتێبی "چۆن جیهان دەگۆڕین
http://www.asokamal.com/index/?p=1577
96- ئاسۆکمال، مارکس و میکافیللی و حزبی سیاسی کرێکاری
http://www.asokamal.com/index/?p=1595
97- مەنسور حیکمەت،گفتوگۆ لەگەڵ رادیوی ئەنتەرناسیونال دەربارەی کۆنگرەی سێهەمی ح ک ک، ل١٥٩١، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان بە فارسی
98- مەنسور حیکمەت ،ل١٥٩٤ ، بڕیارنامە دەربارەی دۆخی ئێران و جێگای ح ک ک، ل١٥٩١، هەڵبژاردەی بەرهەمەکان بە فارسی
99- مەنسور حیکمەت ، دەوڵەت لە دەورانی شۆڕشگێرانەداhttp://hekmat.public-archive.net/
100- پەیڕەوی ناوخۆی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری -حیکمەتیست
101- http://www.hekmatist.com/k154asas.htm#_Toc181515861
102- مەنسور حیکمەت ، یاداشتێک بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ ڕابەرایەتی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عیراق
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html
103- گفتوگۆی ئاسۆکمال لەگەڵ بڵاوکراوەی بۆپێشەوە سەبارەت بە رفراندۆم
http://www.asokamal.com/index/?p=1657
104- مەنسور حیکمەت، بەرنامەی دنیایەکی باشتر، کۆمۆنیزمی کرێکاری و کۆمۆنیزمی بۆرژوایی
http://hekmat.public-archive.net/indexFa.html
105- ئاسۆکمال، دیسانەوە سەبارەت بە دەرکردن لە حزب
http://www.asokamal.com/index/?p=1581